



GOBIÈRNU DI KÒRSOU

MEMORIE VAN TOELICHTING OP  
**DE BEGROTING  
VAN CURAÇAO VOOR  
HET DIENSTJAAR 2026**

STATEN VAN CURAÇAO  
ZITTING 2025–2026



STATEN VAN CURAÇAO  
ZITTING 2025 – 2026 -

---

LANDSVERORDENING tot vaststelling  
van de begroting van Curaçao voor het  
dienstjaar 2026

---

Memorie van Toelichting

---

No. 3



**MEMORIE VAN TOELICHTING**  
**BEGROTING VOOR HET DIENSTJAAR 2026**  
**INHOUDSOPGAVE**

	<b>pagina</b>
<b>BEGROTING 2026</b>	
INLEIDING MEMORIE VAN TOELICHTING	1
SNÈPSHÒT	4
<b>FORMELE ADVIESKADERS</b>	
RAAD VAN ADVIES	1
COLLEGE FINANCIËEL TOEZICHT	40
<b>ALGEMENE BESCHOUWING</b>	
INHOUDSOPGAVE	1
LEESWIJZER	3
VOGELVLUCHT	5
THEMA'S: BELEID VS UITGAVEN	8
THEMA'S: BELEID VS INKOMSTEN	21
BEGROTING PER SDG	24

## **ALGEMENE BESCHOUWING PER HOOFDSTUK**

STAATSORGANEN EN OVERIGE ALGEMENE ORGANEN	33
MINISTERIE VAN ALGEMENE ZAKEN	49
MINISTERIE VAN BESTUUR, PLANNING EN DIENSTVERLENING	60
MINISTERIE VAN JUSTITIE	77
MINISTERIE VAN VERKEER, VERVOER EN RUIMTELIJKE PLANNING	88
MINISTERIE VAN ECONOMISCHE ONTWIKKELING	102
MINISTERIE VAN ONDERWIJS, WETENSCHAP, CULTUUR EN SPORT	128
MINISTERIE VAN SOCIALE ONTWIKKELING, ARBEID EN WELZIJN	142
MINISTERIE VAN GEZONDHEID, MILIEU EN NATUUR	167
MINISTERIE VAN FINANCIËN	195

## **NOTA VAN FINANCIËN**

0. INLEIDING	1
I. FINANCIËEL-ECONOMISCHE INKADERING	3
II. OVERHEIDSFINANCIËN INTEGRAAL	16
III. BEGROTINGSUITGAVEN PER HOOFDSTUK	67
IV. NADERE TOELICHTING KAPITAALDIENST OGV ARTIKEL 14 LID 4 VAN DE LANDSVERORDENING COMPTABILITEIT 2010 TOELICHTING ARTIKEL 2	77  110

## INHOUDSOPGAVE TABELLEN

	Pagina
<b>I. FINANCIËEL-ECONOMISCHE INKADERING</b>	
Tabel 1. Economische groei	4
Tabel 2. Inflatie (CPI)	6
Tabel 3. Macro-economische indicatoren	8
<b>II. OVERHEIDSFINANCIËN INTEGRAAL</b>	
Tabel 1. Recapitulatie	16
Tabel 2. Recapitulatie	17
Tabel 3. Economische grootheden	17
Tabel 4. Gewone dienst	18
Tabel 5. Belastingopbrengsten	23
Tabel 6. Overige directe belastingopbrengsten	27
Tabel 7. Accijnzen	30
Tabel 8. Overige opbrengsten (Niet-belastingopbrengsten)	30
Tabel 9a. Beloning van Personeel inclusief vacatures exclusief Trede, Lumpsum en Indexering.	34
Tabel 9b. Beloning van Personeel structurele indexering, trede en lumpsum (cumulatief)	35
Tabel 9c. Totaal beloning van Personeel	36
Tabel 9d. Personeelsindicatoren	36
Tabel 10. Personeelsaantallen uittrekders en instroom	38
Tabel 11. Specificatie Verbruik goederen en diensten	43

Tabel 12. Overdrachten	46
Tabel 13. Sociale zekerheid	47
Tabel 13a. Aanvullende financiële bijdragen CMC	50
Tabel 13b. Meerjarenprognose Sociale Fondsen	53
Tabel 13c. SVB-raming Schommelfonds 2025-2029 (oud en nieuw)	54
Tabel 13d. Toevoeging aan schommelfonds	54
Tabel 14. Andere uitgaven en reserveringen	54
Tabel 15. Kapitaaldienst	57
Tabel 16. Financieringsruimte	59
Tabel 17. Schuldpositie	60
Tabel 18. Allocatie van de middelen op de kapitaaldienst	61
Tabel 19. Beleidsdoelen Investeringsen	62

### **III. BEGROTINGSUITGAVEN PER HOOFDSTUK**

Tabel 1. Gewone dienst uitgaven per hoofdstuk	67
Tabel 2. Gecorrigeerde gewone dienst uitgaven per hoofdstuk	69
Tabel 3. Gewone dienst uitgaven Begroting 2025 per hoofdstuk naar categorie	70
Tabel 4. Gewone dienst uitgaven Begroting 2025 per hoofdstuk naar categorie in procenten van het totaal van de gewone dienst	70
Tabel 5. Gewone dienst uitgaven Begroting 2025 per hoofdstuk naar categorie in procenten van de totalen per categorie	72
Tabel 6. Gecorrigeerde gewone dienst uitgaven Begroting 2025 per hoofdstuk naar categorie	72
Tabel 7. Gecorrigeerde gewone dienst uitgaven Begroting 2025 per hoofdstuk	73

naar categorie in procenten van het totaal van de gewone dienst	
Tabel 8. Gecorrigeerde gewone dienst uitgaven Begroting 2025 per hoofdstuk naar categorie in procenten van de totalen per categorie	73
Tabel 9. Kapitaaldienst uitgaven per hoofdstuk	74
Tabel 10. Gecorrigeerde kapitaaldienst per hoofdstuk	75
Tabel 11. Kapitaaldienst uitgaven Begroting 2025 per hoofdstuk naar categorie	75
Tabel 12. Kapitaaldienst uitgaven Begroting 2025 per hoofdstuk naar categorie in procenten van het totaal van de kapitaaldienst	76
Tabel 13. Gecorrigeerde Kapitaaldienst uitgaven Begroting 2025 per hoofdstuk naar categorie	76
Tabel 14. Gecorrigeerde Kapitaaldienstuitgaven Begroting 2025 per hoofdstuk naar categorie in procenten van het totaal van de Kapitaaldienst	76

## INHOUDSOPGAVE GRAFIEKEN

	Pagina
<b>I. FINANCIËEL-ECONOMISCHE INKADERING</b>	
Grafiek 1. West Texas Intermediate Spot Prijs	5
Grafiek 2. Consumentenprijsindex	9
<b>II. OVERHEIDSFINANCIËN INTEGRAAL</b>	
Grafiek 1. Primair en globaal saldo in procenten van het bbp	18
Grafiek 2. Financiële norm gewone dienst	19
Grafiek 3. Baten	19
Grafiek 4. Belastingopbrengsten	24
Grafiek 5. Directe belastingen	24
Grafiek 6. Loon- en inkomstenbelasting	25
Grafiek 7. Winstbelasting	25
Grafiek 8. Overdrachtsbelasting	27
Grafiek 9. Indirecte belastingen	28
Grafiek 10. Omzetbelasting	29
Grafiek 11. Invoerrechten	29
Grafiek 12. Lasten	33
Grafiek 13. Ontwikkeling Beloning van personeel	34
Grafiek 14. Bezoldiging overheids personeel eind mei 2025	37
Grafiek 15. Leeftijdsstructuur overheids personeel eind mei 2025	37
Grafiek 16. Gemiddelde bezoldiging per ministerie eind mei 2025	38

Grafiek 17. Rentelasten	45
Grafiek 18. Financiële norm kapitaaldienst: rentelastnorm	59
Grafiek 19. Vervalschema schulden	60
Grafiek 20. Schuldpositie en schuldquote	61

### **III. BEGROTINGSUITGAVEN PER HOOFDSTUK**

Grafiek 1. Gewone dienst uitgaven per hoofdstuk	68
Grafiek 2. Gecorrigeerde gewone dienst uitgaven per hoofdstuk	69
Grafiek 3. Kapitaaldienst uitgaven per hoofdstuk	74
Grafiek 4. Gecorrigeerde kapitaaldienst uitgaven per hoofdstuk	75



# Inleiding

De Landsverordening comptabiliteit 2010, artikel 36, bepaalt dat de begroting van het land, uiterlijk de tweede dinsdag van september van het jaar voorafgaande van het jaar waarvoor de begroting geldt, ter goedkeuring bij de Staten moet zijn aangeboden. Verder zegt de Landsverordening comptabiliteit 2010 dat de begroting van elke minister respectievelijk voorzitter van een staatsorgaan jaarlijks uiterlijk op 1 mei ramingen indient, voor elk onderdeel van de landsadministratie waarover hij het beheer voert, bij de minister van Financiën.

De begroting vormt het belangrijkste beleidsdocument van Curaçao: het biedt een gedetailleerd financieel overzicht van de plannen voor het komende jaar en de meerjarenontwikkeling. Het is cruciaal dat deze ramingen volledig, nauwkeurig en realistisch zijn, en dat ze voldoen aan de geldende financiële normen. Heldere onderbouwing en transparantie over de toekomstige ontwikkeling van de overheidsfinanciën zijn daarbij onmisbaar.

Het regeerprogramma hanteert de trechterbenadering: van brede strategische doelstellingen wordt toegewerkt naar concrete focusgebieden, prioriteitsprojecten en operationele activiteiten. Dit raamwerk maakt het mogelijk om beleid doelgericht en effectief uit te voeren. Daarbij worden ook inzichten uit het landspakket en de Sustainable Development Goals (SDG's) benut.

Om de financiële stabiliteit te versterken, zijn op korte termijn ingrijpende hervormingen en intensivering van infrastructurele investeringen nodig, zoals vastgelegd in het landspakket. Deze maatregelen moeten zorgen voor structurele verbeteringen in de overheidsfinanciën, bijdragen aan duurzame groei, ruimte creëren voor schuldaflossing en extra begrotingsruimte genereren via hogere belastinginkomsten.

Een cruciaal aspect van het begrotingsproces is het handhaven van budgetdiscipline en het vermijden van afwijkingen in de uitvoering van de begroting. Indien nodig moeten eventuele afwijkingen tijdig worden opgemerkt en gecorrigeerd om te zorgen dat de begroting in lijn blijft met de financiële normen en doelstellingen.

In haar rapport van 2023 concludeerde de Commissie Schuldenproblematiek Curaçao dat aanvullende duurzame investeringen noodzakelijk zijn om de schuldquote vóór 2030 terug te brengen naar 55 %. Het IMF heeft aangetoond dat gerichte investeringen—onder andere in infrastructuur, onderwijs en toerisme—de economische groei stimuleren, wat de schuldquote verlaagt en de belastinggrondslag verruimt. De voorgestelde investeringen omvatten onder andere:

1. **Infrastructuur:** Investerings in wegen, bruggen, havens en luchthavens verbeteren de logistiek, verhogen het concurrentievermogen en trekken buitenlandse investeerders aan.
2. **Onderwijs en vaardigheden:** Kwalitatief onderwijs, beroepsopleidingen en levenslang leren vergroten de arbeidsproductiviteit en versterken de weerbaarheid van de beroepsbevolking.
3. **Toerisme en gastvrijheid:** Gerichte uitgaven aan infrastructuur, promotie en faciliteiten in de toeristische sector genereren meer bezoekers, banen en inkomens.
4. **Sociale infrastructuur:** Verbeteringen in gezondheidszorg, huisvesting en sociale voorzieningen verhogen de levenskwaliteit en bevorderen economische participatie.

De uitvoering van het landspakket zal naar verwachting middellangetermijnvoordelen opleveren: zowel hogere inkomsten als beheersbare uitgaven leiden tot extra structurele begrotingsruimte. Tegelijk worden maatregelen genomen om de belastingnaleving te versterken, kansspelbelasting in te voeren en niet-belastinginkomsten te indexeren.

Begrotingsconsolidatie blijft essentieel om de overheidsfinanciën op orde te brengen. Het is daarbij van belang dat maatregelen zorgvuldig worden gekozen, zodat het economisch herstel niet wordt afgeremd. Structurele hervormingen — zoals overeengekomen in het landspakket — moeten het concurrentievermogen vergroten, inclusieve en duurzame groei bevorderen, en de uitvoeringscapaciteit voor kapitaalprojecten versterken. Ook dient ruimte te worden gecreëerd voor gerichte investeringsleningen.

Met deze landsverordening wordt de begroting van Curaçao voor het dienstjaar 2026 vastgesteld.



GUBIÈRNU DI KÒRSOU

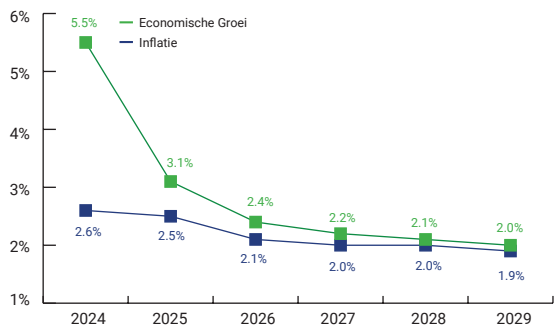
# SNÈPSHÒT



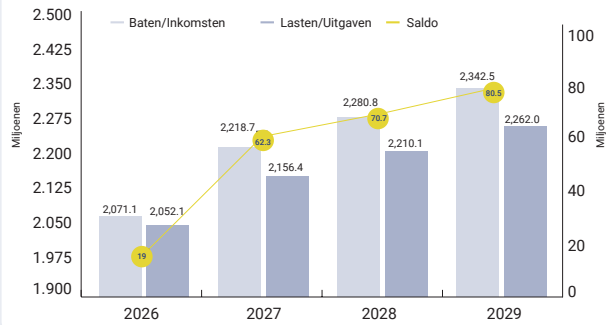
# GEWONE DIENST

## Meerjarenoverzicht 2026 - 2029

### Economische Groei en Inflatie 2026 - 2029

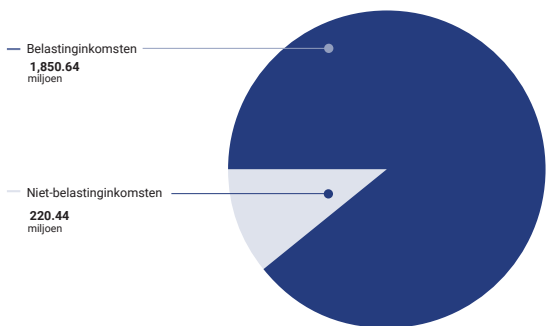


### Baten, lasten en Saldo van 2026 tot en met 2029

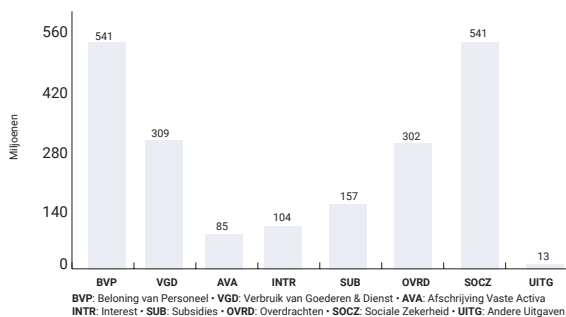


## Dienstjaar 2026

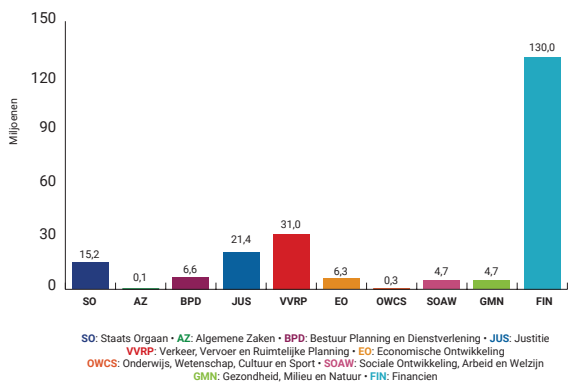
### Inkomsten per Categorie



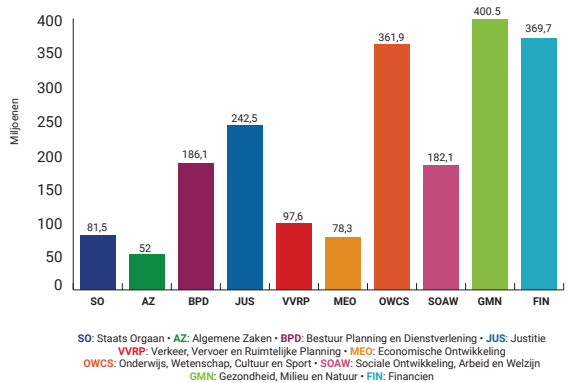
### Uitgave per Economische Categorie



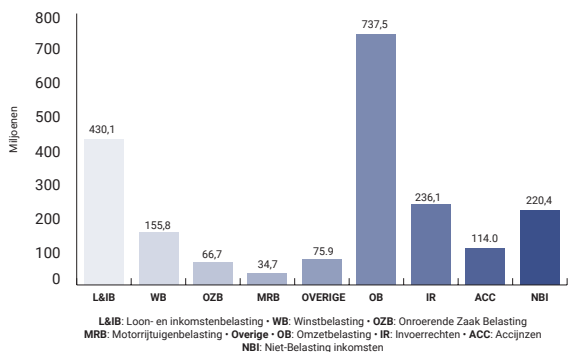
### Niet-Beasting Inkomsten Per Ministerie



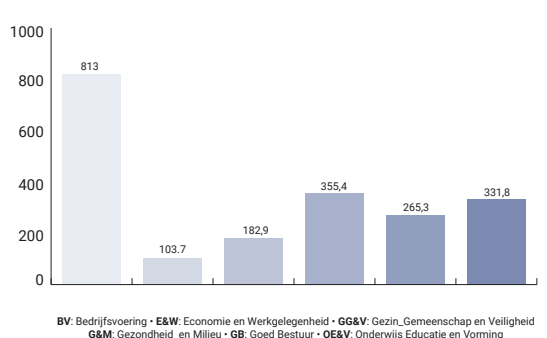
### Uitgave Per Ministerie



### Baten per Inkomstenbron



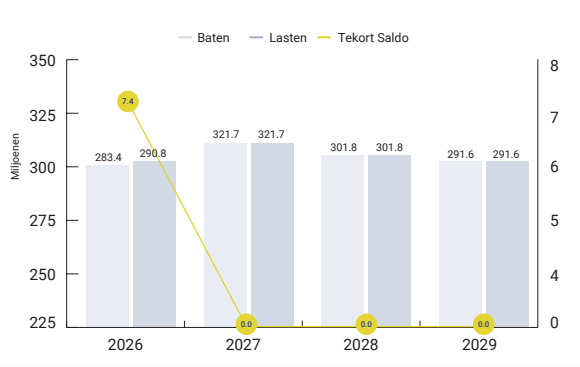
### Uitgave verdeeld per Beleidsdomein



# KAPITAAL DIENST

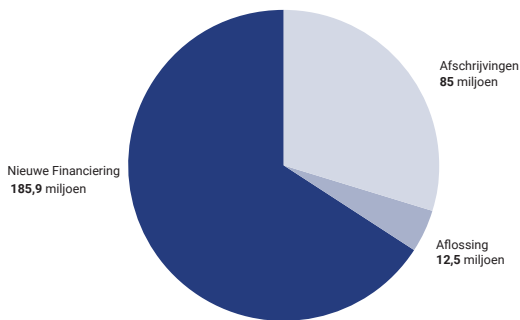
## Meerjarenoverzicht 2026–2029

Baten, lasten en saldo van 2026 tot en met 2029



## Dienstjaar 2026

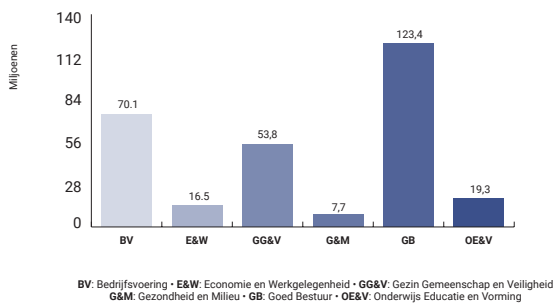
### Financiering



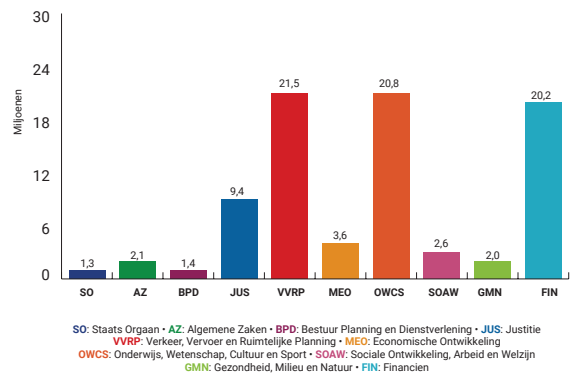
### Besteden Kapitaaldienst



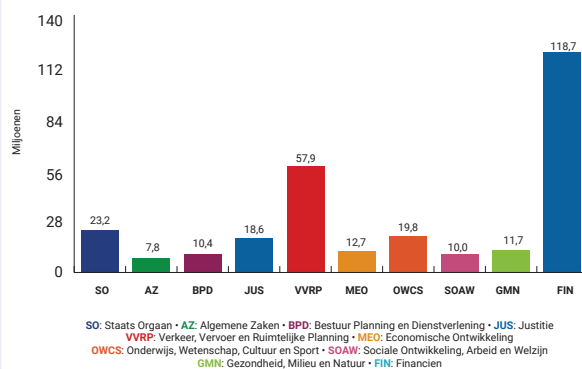
### Kapitaaldienst per Thema



### Afschrijving per Ministerie



### Kapitaaldienst per Ministerie





Gobièrnu di Kòrsou

# FORMELE ADVIESKADERS

## Advies Raad van Advies

De Raad van Advies heeft bij brief van 11 augustus 2025, met nummer RvA no. RA/12-25-LV, advies uitgebracht over het onderhavige ontwerp. Hieronder wordt op dit advies ingegaan. Hierbij wordt de structuur van het advies van de Raad van Advies aangehouden.

### I. Algemene opmerkingen

#### 1. De kwaliteit van de ontwerpbegroting 2026

##### a. Verbeteringen in kwaliteit en duidelijkheid

De ontwerpbegroting voor het dienstjaar 2026 (hierna: de ontwerpbegroting 2026) laat duidelijke vooruitgang zien. Vooral de memorie van toelichting behorende bij de ontwerpbegroting 2026 (hierna: de memorie van toelichting) en de Nota van Financiën zijn op onderdelen beter en completer uitgewerkt. Door de toevoeging van beleidsthema's en de zogenoemde Sustainable Development Goals (hierna: SDG's<sup>1</sup>) is er meer inzicht in de beleidsdoelen van de verschillende ministeries en de onderlinge samenhang daarbij. Dat is volgens de Raad een stap vooruit. Wel is het belangrijk dat deze verbeteringen goed worden uitgelegd in de memorie van toelichting, zodat de aanleiding hiertoe en de relevantie ervan helder is voor iedere gebruiker van de begroting. Ook dient per SDG duidelijk gemaakt te worden welke (interdepartementale) investeringen en acties bijdragen aan welk doel c.q. element van een SDG en dient dit en de daaruit voortvloeiende operationele lasten (cijfermatig) zichtbaar gemaakt te worden in de begroting.

**De regering bedankt de Raad van Advies voor hun commentaar, waarin de Raad aangeeft dat een stap vooruit is gezet in de verbetering van de Memorie van Toelichting bij de ontwerpbegroting 2026 en de Nota van Financiën. De regering streeft ernaar de kwaliteit van de ontwerpbegroting, inclusief de memorie van toelichting, jaarlijks verder te verbeteren. Daartoe is een begrotingstoelichting opgesteld en zijn er gesprekken gevoerd met relevante stakeholders. De eerste stap in de kwaliteitsverbetering van de ontwerpbegroting 2026 is het versterken van de toelichting, zodat duidelijk wordt op welke beleidsdomeinen en Sustainable Development Goals (SDG's) de overheid zich in de periode 2026–2029 richt.**

**De indeling van de begroting naar SDG's is gemaakt per Gewone Dienst en Kapitaaldienst. In de evaluatie van de ontwerpbegroting 2026 zal deze verdeling opnieuw worden besproken om te bepalen of aanpassing wenselijk is. Bij de huidige indeling is bewust gekozen om de SDG's centraal te stellen: de bijdrage van een individueel ministerie staat niet voorop, maar wat de overheid als geheel doet om de SDG's te realiseren.**

---

<sup>1</sup> Volgens de Algemene beschouwingen (pagina 3) wordt per beleidsthema getoond hoe de begroting bijdraagt aan de SDG's. De volgende zes beleidsthema's zijn door de regering vastgesteld: Bedrijfsvoering, Economie en Werkgelegenheid, Gezin, Gemeenschap en Veiligheid, Gezondheid en Milieu, Goed Bestuur, Onderwijs, Educatie en Vorming.

**Juist om het begrotingsproces te versterken is een werkgroep ingesteld. Deze werkgroep heeft als opdracht het gehele proces grondig door te lichten en in dialoog te treden met de relevante actoren. Het doel daarvan is inzicht te verkrijgen in de ervaren tekortkomingen en op basis daarvan verbeteringen door te voeren.**

**Reeds zijn een aantal verbeterpunten in de praktijk gebracht. Toch mag niet uit het oog worden verloren dat de structurele uitdagingen, met name op het gebied van personele capaciteit, een blijvende invloed hebben op de voortgang en de snelheid waarmee hervormingen kunnen worden gerealiseerd. Dit wordt waar nodig opgevangen door externe ondersteuning in te huren.**

**Wederom wordt benadrukt dat de overheid zich, binnen de grenzen van de beschikbare middelen en mogelijkheden, ten volle inspant om het begrotingsproces verder te professionaliseren en duurzaam te verbeteren.**

**b. Verbeterpunten gerelateerd aan meerjarig beleid en uitvoering daarvan**

De Raad wil wederom benadrukken dat de begroting het beleidsinstrument is waarin de regering haar beleid voor de komende jaren en de financiële vertaling daarvan uitzet. Dit moet zodanig zijn dat de begroting de autorisatie-, sturings- en beleidsfuncties als afgeleide van het budgetrecht van de Staten effectief kan vervullen. In de verantwoordingsfase moet de begroting voorts een adequaat hulpmiddel zijn voor een algehele evaluatie van het gevoerd beleid die ten grondslag moet liggen aan het afleggen van verantwoording.

De begroting voor een dienstjaar gaat daarom vergezeld van een meerjarenbegroting van de baten en lasten voor ten minste drie op het desbetreffende dienstjaar volgende jaren (artikel 13, eerste lid, van de Landsverordening comptabiliteit 2010) (hierna: LvC2010). Het gaat hierbij echter niet alleen om een weergave van nieuw te implementeren beleid maar ook van beleid dat in uitvoering is. In een begroting worden namelijk ook gelden gereserveerd voor uitvoering van bestaand beleid. Hierdoor is het van belang dat een begroting ook inzicht geeft in de stand van zaken van beleid dat in uitvoering is, hoe de stand van zaken zich verhoudt tot de doelstellingen die de regering eerder heeft geformuleerd en hoe het bestaande beleid in de komende jaren verder wordt geïmplementeerd. Dit alles moet uiteraard ook vertaald worden naar de kosten die hiermee gemoeid zijn.

Ten aanzien van de verplichte jaarlijkse beleidsevaluatie dienen ministeries jaarlijks te reflecteren op de doelstellingen, behaalde resultaten en bestede middelen per beleidsprogramma, zoals opgenomen in de memorie van toelichting van de goedgekeurde begroting. Dit voorkomt herhaling van 'het begroten zonder historische context' en versterkt beleidsverantwoording binnen en buiten het parlement.

De beleidsvoornemens in de memorie van toelichting zijn vaak heel algemeen geformuleerd en komen vaak over alsof die in 2026 starten en na 2026 geen voortgang zullen hebben.

Een ministerie waarin in elk geval getracht is invulling te geven aan het voorgaande is het Ministerie van Sociale Ontwikkeling, Arbeid en Welzijn (hierna: SOAW). Het hoofdstuk '17. Ministerie van Sociale Ontwikkeling, Arbeid en Welzijn' van de Algemene Beschouwingen van de memorie van toelichting wordt daarom als voorbeeld aangehaald om aan te geven welke verdere stappen in dit verband gezet kunnen worden.

Uit de memorie van toelichting (zie pagina 125) volgt dat de prioriteiten van genoemd ministerie in het dienstjaar 2026 de volgende zijn:

- a. versterking van de kwaliteit en toegankelijkheid van producten en diensten;
- b. gerichte ondersteuning van burgers en cliënten; en
- c. investeren in het ambtelijk apparaat.

In het kader van de uitvoering hiervan wordt in de memorie van toelichting (zie pagina 128, eerste en tweede tekstblok) gerefereerd aan het opgestelde en sinds 2023 door de minister van SOAW goedgekeurde programma 'Modernisering Inspectie SOAW'. Het doel van dit programma is het versterken en modernisering van de effectiviteit, efficiëntie en professionaliteit van de Inspectie SOAW.

Een belangrijk onderdeel van het programma betreft de herziening en ontwikkeling van relevante wet- en regelgeving, om inspectiefunctionarissen te voorzien van de noodzakelijke wettelijke bevoegdheden voor een doeltreffende taakuitvoering. Onduidelijk blijft echter of er sinds 2023 al concrete stappen zijn gemaakt. Verder ontbreekt het bedrag dat voor de verdere uitvoering van dit project begroot is. Ook een specifieke periode ter (verdere) realisatie van deze doelstelling ontbreekt.

Daarnaast volgt uit de memorie van toelichting (zie pagina 128, derde tekstblok) dat een aanvang is gemaakt met de versterking van de organisatiecapaciteit. Ook hier ontbreekt het bedrag dat voor de verdere uitvoering van dit project begroot is. Ook een specifieke periode ter (verdere) realisatie van deze doelstelling ontbreekt.

Ditzelfde geldt voor het voornemen van het ministerie om het Landsbesluit kosteloze rechtskundige bijstand en het onderliggende uitvoeringsbeleid te herzien (zie memorie van toelichting, pagina 134, tweede tekstblok). Ook ten aanzien hiervan is niet duidelijk hoe en binnen welke termijn hieraan uitvoering zal worden gegeven.

Zie in hetzelfde verband bijvoorbeeld ook het Ministerie van Bestuur, Planning en Dienstverlening. In de memorie van toelichting bij dat ministerie wordt nergens weergegeven of en welk deel van het beleid in het afgelopen jaar reeds is uitgevoerd en met welke resultaten. Het lijkt er aldus op dat alle onderdelen van het beleid nieuw zijn en pas in 2026 zullen worden uitgevoerd.

Het is niet altijd duidelijk welke specifieke doelstelling(en) aan het beleid ten grondslag ligt (liggen) en wat de uitwerking hiervan in tijd en geld zal betekenen.

*De Raad adviseert de regering het nodige te doen om de kwaliteit van de memorie van toelichting verder te verbeteren door bij de aanpassing daarvan rekening te houden met de bovengenoemde punten. Bij de wijziging van de memorie van toelichting moet onder andere de stand van zaken worden aangegeven van beleid dat reeds in uitvoering is en nieuw beleid dient zoveel mogelijk volgens het SMART-principe (meetbare doelen) geformuleerd te worden. In voorkomende gevallen is het bovendien belangrijk om aan te geven of dit beleid over meerdere jaren gefaseerd uitgevoerd zal worden. Tevens dient uiteraard het voorgenomen beleid vertaald te worden in cijfers c.q. uitgaven opdat de aanwending van de algemene middelen via de begroting inzichtelijk wordt gemaakt en vervolgens bij de beleidsevaluatie gemeten kan worden welke resultaten met de opgebrachte en ingezette algemene middelen zijn behaald.*

**De regering kan zich gedeeltelijk vinden in het advies van de Raad van Advies (RvA). De memorie van toelichting moet helder maken wat de plannen en doelstellingen zijn voor de komende vier begrotingsjaren. Voor de context kan kort worden verwezen naar het verleden. Wat betreft de stand van zaken van reeds gestarte projecten en beleid, het volgende. Hoewel deze rapportages momenteel nog niet volledig zijn, staat een kwaliteitsverbetering daarvan gepland. Het doel is dat de kwartaalrapportages in de toekomst naadloos aansluiten op de inhoud en het format van de Algemene Beschouwing 2026.**

**Het SMART formuleren van beleid blijft een uitdaging voor de ministeries. Dit is een leerproces dat oefening vergt en tijd kost. De regering erkent dit en ziet het als een groeipad richting verdere professionalisering.**

**Ten aanzien van de vraag om in de memorie van toelichting precies aan te geven hoe beleid per jaar gefaseerd wordt, is de regering terughoudend. Deze informatie behoort in eerste instantie thuis bij de ministeries zelf, in hun beleidsdocumenten, machtigingsverzoeken of in bijlage 1.9 van de ontwerpbegroting. De Algemene Beschouwing moet vooral de hoofdlijnen en beleidsrichting van de overheid weergeven, niet alle afzonderlijke stappen van het traject. Voorkomen moet worden dat de begroting verzand in een zodanig detailniveau dat de essentie van de hoofdlijnen van beleid verloren gaat.**

**Met betrekking tot de vertaling van voorgenomen beleid in financiële termen sluit de regering zich volledig aan bij het advies van de RvA. Het is essentieel dat beleid in de ontwerpbegroting ook cijfermatig zichtbaar wordt gemaakt. Dit is behoorlijk gelukt voor de begrotingsperiode 2026 - 2029.**

- c. Risico's en prestatie-indicatoren en algemene beleidstargets

Het is zeker een positieve ontwikkeling dat in de memorie van toelichting aandacht wordt geschonken aan het identificeren van risico's en het benoemen van prestatie-indicatoren ofwel key performance indicators (hierna: KPI's). Voorts worden er maatregelen in de memorie van toelichting genoemd om risico's te mitigeren. Echter blijkt dat een aantal ministeries hier nog weinig ervaring mee hebben. Soms ontbreken de risico's of KPI's helemaal, of zijn ze te oppervlakkig beschreven. Ook ontbreken de concrete cijfers en is het (voorgenomen) beleid niet altijd volgens het SMART-principe geformuleerd. Dit maakt het lastig om het vastgestelde beleid goed te volgen en om dit achteraf te kunnen beoordelen op realiteitsgehalte. Hierdoor blijft de begroting nog steeds beperkt bruikbaar als sturend beleidsinstrument.

*De Raad adviseert de regering deze onderdelen verder aan te scherpen in de ontwerpbegroting 2026 en de memorie van toelichting of aan te geven dat ze pas vanaf de Begroting voor het dienstjaar 2027 volledig worden meegenomen.*

*Voorts adviseert de Raad de regering in de kwartaalrapportages van de financiële managementrapportages van het Ministerie van Financiën over de voortgang op de kern-KPI's en de aansluiting daarvan op de SDG's en het Landspakket te rapporteren. Ten aanzien van de algemene doelen is het advies om concrete meetbare doelstellingen volgens het SMART-principe te formuleren. Aanbevolen wordt een generiek sjabloon te hanteren voor SMART-doelstellingen per beleidsmaatregel, inclusief toetsbare indicatoren en kwartaalmijlpalen. Dit laatste maakt doelmatigheid meetbaar en controleerbaar en zorgt voor vergelijking tussen de ministeries. De Raad beveelt voorts aan om het gebruik van SMART-doelstellingen en toetsbare kwartaalmijlpalen wettelijk te verankeren in het begrotingsproces, zodat alle ministeries daaraan gebonden zijn. Hierdoor wordt transparantie en toetsbaarheid structureel geborgd en wordt een vergelijkingskader vastgesteld.*

**De regering zal zich inspannen om de begroting voor het dienstjaar 2027 verder te verbeteren door KPI's, risico's en beheersmaatregelen uitgebreider te beschrijven. De regering benadrukt dat dit een ontwikkeling is die geleidelijk zal plaatsvinden en volledige implementatie op termijn zal worden bereikt.**

Zoals reeds aangegeven, is het verbeteren van de financiële managementrapportages (kwartaalrapportages) een belangrijk onderdeel van de plannen. Het rapporteren over de kern-KPI's vormt daarbij een cruciaal verbeterpunt. Tegelijkertijd bestaan er nog grijze gebieden. Zo moet er ten aanzien van de aansluiting op de SDG's en het Landspakket eerst overleg plaatsvinden met de verantwoordelijke partijen om tot een werkbaar compromis te komen over de manier van verantwoorden.

Ook met betrekking tot het opstellen van een generiek sjabloon voor SMART-doelstellingen per beleidsmaatregel – inclusief toetsbare indicatoren en kwartaalmijlpalen – bestaan nog onduidelijkheden. Deze taak valt primair onder beleidscoördinatie, die ressorteert onder het ministerie van Algemene Zaken. Het ministerie van Financiën zal daarom beleidscoördinatie benaderen om dit waardevolle advies verder op te pakken. Zij kunnen tevens een reactie geven op het verzoek van de Raad van Advies om het gebruik van SMART-doelstellingen en toetsbare kwartaalmijlpalen wettelijk te verankeren in het begrotingsproces.

**De regering erkent dat er stappen gezet moeten worden om transparantie, toetsbaarheid en vergelijkbaarheid structureel te waarborgen. Tegelijkertijd is duidelijk dat dit een integraal proces is waarbij meerdere actoren betrokken zijn en dat nog niet alle antwoorden of kaders volledig uitgewerkt zijn.**

**Wederom wordt benadrukt dat de overheid zich, binnen de grenzen van de beschikbare middelen en mogelijkheden, ten volle inspant om het begrotingsproces verder te professionaliseren en duurzaam te verbeteren.**

d. Belangrijke algemene risico's worden niet benoemd

De Raad constateert dat nog steeds onvoldoende rekening wordt gehouden met algemene risico's die door de Raad in eerdere adviezen zijn benadrukt. Het gaat om bijvoorbeeld het volgende.

- De beperkte uitvoeringscapaciteit binnen het overheidsapparaat om alle geplande projecten daadwerkelijk uit te voeren. Benadrukt dient te worden dat hierbij behalve de kwantiteit ook de kwaliteit van de uitvoeringscapaciteit parten speelt bij het succesvol uitvoeren van projecten.
- Uit de ontwerpbegroting 2026 is niet af te leiden in hoeverre er voldoende middelen zijn gereserveerd voor elke investering om de daarmee samenhangende structurele financieringslasten te kunnen dekken.
- De toenemende afhankelijkheid van het toerisme maakt de economie kwetsbaar voor externe ontwikkelingen. Dit noopt tot diversificatie van de economie waarbij koppeling met internationale strategieën (bijvoorbeeld World Trade Organisation (WTO)) en inzet op versterking van het ondernemersklimaat belangrijke aandachtspunten zijn.
- Het inconsistente gebruik van economische cijfers van het Internationaal Monetair Fonds (hierna: IMF). De groeiverwachting is gebaseerd op recente cijfers terwijl de inflatieverwachting gestoeld is op oudere, optimistische ramingen. Dit kan makkelijk leiden tot tegenvallers.
- Conjuncturele kwetsbaarheid bij onverwachte schokken. In de ontwerpbegroting 2026 en de meerjarenbegroting is rekening gehouden met toenemende structurele lasten. Bij wijze van voorbeeld worden de rentelasten genoemd. Deze rentelasten zijn te financieren vanwege de hoogconjunctuur. Echter is het algemeen bekend dat de conjunctuurschommelingen kan vertonen waarbij de overheidsinkomsten kunnen tegenvallen; in ieder geval kunnen afwijken van de thans stijgende trend. Als er onvoldoende/geen reserves en weerstandsvermogen zijn opgebouwd, wordt het een moeilijke opgave om de stijgende lasten in tijden van tegenvallende conjunctuur te kunnen blijven dragen. Er dient rekening te worden gehouden met de weerbaarheid en wendbaarheid van de ontwerpbegroting 2026. In dit verband is onder andere een dwingende begrotingsdiscipline noodzakelijk om te voorkomen dat er tekorten ontstaan en te sturen op prudent financieel beheer.

*De Raad adviseert de regering om de algemene risico's zorgvuldig te inventariseren en deze in de memorie van toelichting te benoemen en daarbij inzichtelijk te maken hoe de regering daarmee zal omgaan. Ook wordt de regering geadviseerd om bij het toepassen van de economische groeicijfers consistentie en voorzichtigheid te betrachten. De huidige politieke en economische mondiale omstandigheden maken een*

*dergelijk aanpak noodzakelijk. Voorts wordt geadviseerd om ook rekening te houden met de negatieve gevolgen van mogelijke conjunctuurveranderingen op termijn.*

*In het licht van het bovenstaande adviseert de Raad de regering om de gemaakte ramingen voor het dienstjaar 2026 en de volgende dienstjaren waar nodig aan te passen.*

*Aanbevolen wordt een verplichte risicoanalyse met scenario's te hanteren. Deze zou eventueel aangevuld kunnen worden met een toegewijde begrotingsparagraaf met identificatie van uitvoerings-, beleids- en economische risico's per beleidsmaatregel, bijvoorbeeld de vijf grootste beleidsmaatregelen, met best/base/worst-case scenario's én een financiële impact-analyse. Dit draagt bij aan een begrotingsproces dat robuuster is voor onvoorziene omstandigheden en vergroot betrouwbaarheid in projectrealisatie. Ook adviseert de Raad dat een integrale risicoanalyse, inclusief best-/worst-/base-case scenario's met financiële doorrekening, verplicht in de memorie van toelichting wordt opgenomen voor ten minste de vijf beleidsterreinen met het grootste begrotingsimpact. Zonder een dergelijke analyse acht de Raad het onverantwoord om beleidsmaatregelen door te voeren.*

**Het benoemen van de kans, impact en mogelijke beheersmaatregelen van risico's vraagt aanzienlijke inspanningen. Deze inspanningen zijn belangrijk, maar bevinden zich nog in een ontwikkelproces. Voor de begroting van het dienstjaar 2026 heeft het ministerie van Financiën de risico's in kaart gebracht, zoals ook weergegeven in de Nota van Financiën op pagina 11 en 12. Op dit moment is het echter nog niet mogelijk om deze risico's cijfermatig te berekenen of volledig te kwantificeren. Belangrijker is om beheersingsmaatregelen te identificeren om de gesignaleerde significante risico's toereikend af te dekken. Het woord significant heeft een bepaalde kwantitatieve waarde in zich. Wij zullen in de toekomst deze kwantitatieve waarde beschrijven en bepalen (gedacht kan worden aan bijvoorbeeld: een verwachte waarde van 20% van desbetreffende post).**

**Het mitigeren van risico's is een leertraject waarin gesprekken met alle betrokken stakeholders noodzakelijk zijn. Hiervoor zal een plan worden opgesteld om stapsgewijs verdere verdieping te realiseren. De regering richt zich in eerste instantie op het identificeren van risico's en zal er zorg voor dragen dat in de komende jaren vooruitgang wordt geboekt op het terrein van kwantificering en mitigatie.**

**Wederom wordt benadrukt dat de overheid zich, binnen de grenzen van de beschikbare middelen en mogelijkheden, ten volle inspant om het begrotingsproces verder te professionaliseren en duurzaam te verbeteren.**

e. Belastingdruk en inkomensverdeling

Ondanks de verwachte economische groei, is er nauwelijks sprake van verlichting van de belastingdruk voor burgers. Dat is opvallend. Bovendien wordt thans zelfs indexering overwogen voor de niet-belastinginkomsten wat ook niet zal bijdragen aan de versterking van de koopkracht die de laatste jaren fors is afgenomen.

Het overheidsbeleid om de belastinginkomsten verder te verhogen gaat echter gepaard met een voortdurende afname van de koopkracht van de burgers. Het is dan ook raadzaam dat de regering inzicht geeft in de ontwikkeling van de inkomensverdeling en de wijze waarop deze zal worden aangepakt. In dit verband kan gebruik worden gemaakt van de Gini-coëfficiënt als maatstaf.

*De Raad beveelt de regering aan de Gini-coëfficiënt en de ontwikkeling daarvan, als norm te gebruiken en deze te koppelen aan het beleid dat de regering wil voeren teneinde de sociaal zwakkeren in de samenleving te beschermen middels verlaging van de belastingdruk en het verhogen van de koopkracht. De Raad acht het voorts essentieel dat de regering jaarlijks de Gini-coëfficiënt presenteert en expliciet een tijdpad koppelt aan beleidsmaatregelen om deze ongelijkheid substantieel te reduceren. Beleidsmaatregelen dienen meetbare targets te bevatten op het vlak van koopkracht.*

**De regering streeft ernaar om, waar mogelijk, steeds meer data-driven te werken. Echter, de huidige beperkte capaciteit bij onder andere het Centraal Bureau voor de Statistiek Curaçao (CBS) maakt dat een structurele en periodieke ontwikkeling/publicatie van data een uitdaging blijft. De meest recent gepubliceerde Gini-coëfficiënt is van 2023 (gebaseerd op de Census 2023). De hiervoor gepubliceerde Gini-coëfficiënt is van 2011.**

**Desalniettemin tracht de regering om met samenwerking tussen ministeries de koopkracht van de sociaal zwakkeren te versterken. De afgelopen jaren werd onder andere het minimumloon en onderstandsuitkering verhoogd en wordt geëvalueerd op welke manier de AOV verhoogd kan worden.**

## **2. Risico's waarmee rekening dient te worden gehouden**

### **1. Stijgende personeelskosten van de overheid**

De personeelskosten van de overheid nemen fors toe, vooral door verbetering van de arbeidsvoorwaarden van het overheidspersoneel. Dat is op zich goed nieuws voor het overheidspersoneel, maar het roept wel vragen op. De vraag is of het niet verstandiger is om het ambtelijk apparaat via een efficiencyslag kleiner te maken. In dit verband kan worden verwezen naar het traject 'Verbeteren Functioneren Overheid' opgenomen in het Landspakket. De hieruit voortvloeiende besparingen zouden gebruikt kunnen worden om de arbeidsvoorwaarden te verbeteren voor die groep van het overheidspersoneel waar de arbeidsvoorwaarden achterblijven op de in de private sector geldende arbeidsvoorwaarden.

Verschillende keren is aangegeven dat met name de hogere functies achterblijven op de in de private sector geldende arbeidsvoorwaarden. Met de voorgenomen verbetering van de arbeidsvoorwaarden van het overheidspersoneel zullen de kosten op beide fronten<sup>2</sup> stijgen;

---

<sup>2</sup> Het doel van Thema 'B. Kosten en effectiviteit publieke sector' van het Landspakket luidt als volgt:

- de doelmatigheid van de publieke sector verhogen door een verlaging van de *public wage bill* (in lijn met het Caribisch gemiddelde van 10 procent van het BBP) en het terugdringen van de kosten van de publieke sector in algemene zin;

zowel absoluut als relatief, terwijl onzeker is of het ambtelijk apparaat in staat is om de hogere functies adequaat te bezetten. De implicaties van de stijgende personeelskosten bij de overheid (in het bijzonder door arbeidsvoorwaarden) – zijn breed en raken zowel bedrijven, werknemers als de economie als geheel<sup>3</sup>. Niet uitgesloten wordt dat hierdoor ook de private sector genoodzaakt zal zijn een looncorrectie door te voeren.

*Gelet op de mogelijke ongewenste uitwerking die de voorgenomen verbetering van de arbeidsvoorwaarden van het overheidspersoneel kan hebben, adviseert de Raad de regering na enkele jaren te evalueren of deze investeringen in het overheidspersoneel tot betere prestaties (meer productie) en dienstverlening hebben geleid. Aangezien per 10 oktober 2010 en nog steeds er geen beoordelingskader wettelijk is geregeld voor de ambtenaren acht de Raad een systeem van prestatiebeoordeling (performance management) binnen de overheid nodig, zodat beloningen aan concrete resultaten kunnen worden gekoppeld.*

*Voorts wordt aanbevolen om te onderzoeken in hoeverre deze zichtbare verbeteringen in arbeidsvoorwaarden een opwaartse druk kunnen uitoefenen op de kosten in de publieke sector en mogelijk ook in de private sector en wat de mogelijke implicaties hiervan kunnen zijn voor de economie en derhalve voor de (meerjarig)begroting. Het is namelijk niet usance dat de overheid trendsetter wordt voor wat betreft arbeidsvoorwaarden.*

**Zoals door de Raad van advies aangegeven is er inderdaad sprake van een stijging van de personeelskosten van de overheid. Dit vooral door verbetering van de arbeidsvoorwaarden van het overheidspersoneel. Tevens is er een kwalitatieve inhaalslag gemaakt met de zware personele onderbezetting bij verschillende ministeries en organisaties waar sprake was van een acute situatie. Dit proces van noodzakelijke verbetering is nog gaande als gevolg van de nieuwe procesinrichting en daardoor deels aangepaste taakstelling van de verschillende diensten. Lopende zaken zijn: proces nieuwe salarisstructuur en het functiehuis overheidspersoneel; hier gaat het met name om de beloning van de meer strategische functies en de juiste invulling daarvan.**

**Door de Raad wordt verder aangegeven dat het mogelijksterwijs onzeker is of het overheidsapparaat de hogere functies adequaat kan bezetten. Vanuit het nieuwe HR beleid is de regering momenteel bezig (vanaf 2023) met de implementatie van het Strategisch Opleidingsbeleid zodat professionals/ambtenaren het juiste kennisniveau ontwikkelen om op passende wijze invulling te kunnen geven aan deze functies.**

- 
- het verhogen van de kwaliteit en de effectiviteit (inclusief uitvoeringskracht) van de publieke sector.”

<sup>3</sup> De belangrijkste gevolgen zijn: 1. Hogere arbeidskosten voor bedrijven. 2. Mogelijke stijging van consumentenprijzen (inflatie) als gevolg van doorberekening van hogere loonkosten in prijzen van producten en diensten. 3. Negatief effect op binnenlandse en internationale concurrentiepositie van lokale bedrijven inclusief exportgerichte bedrijven. 4. Kansen op automatisering en innovatie worden groter vanwege noodzaak afhankelijkheid van duur personeel te verminderen. 5. Effect op werkgelegenheid door stringente aanname van nieuw personeel en/of het schrappen van banen. 6. Groei van het grijze circuit en/of het gebruik van zelfstandigen zonder personeel (zzp'ers). 7. Druk op loonstructuren en inkomensverschillen.

Tenslotte wordt vermeldt dat het niet uitgesloten wordt dat hierdoor ook de private sector genoodzaakt zal zijn een looncorrectie door te voeren. De regeringszienswijze is dit niet perse een gevolg van de huidige ontwikkelingen en aanpassingen/upgrading van het personeelsbeleid bij de overheid. De overheid heeft van oudsher een leidende rol gehad op de arbeidsmarkt echter is het zo dat met betrekking tot de beloning van de overheid van het Land Curaçao, in vergelijking met de andere (ei)landen van de voormalige Nederlandse Antillen, Curaçao sterk achterbleef op de aangegeven loonontwikkelingen. Dit had zelfs een negatief effect op het behoud van kwalitatief (goed opgeleid) personeel bij de overheid.

b. Economische groei solideren

Uit de memorie van toelichting en uit van het Ministerie van Financiën verkregen informatie blijkt dat verwacht wordt dat de reële economie in 2025 met 4% zal groeien (volgens het IMF). Voor 2026 en 2027 is de verwachte groei respectievelijk 2,5% en 2,2%, terwijl voor de verdere jaren een groei van 2% wordt verwacht.

Het vorenstaande is uiteraard een positieve ontwikkeling, indien het zich materialiseert. Echter zonder duidelijk aan te geven welke verwachte ontwikkelingen en welke goed op elkaar afgestemde (vastomlijnde) maatregelen/acties tot deze groei zullen leiden c.q. wat de regering concreet zal doen om deze groei te bewerkstelligen/consolideren, bestaan er de volgende risico's:

- *Begrotingsrisico*: de verwachte positieve groeicijfers, worden vertaald in toename van de belastinginkomsten waarbij de overheidsuitgaven ook meegroeien. Indien door het uitblijven van concrete acties deze groei uitblijft, blijft ook de groei in belastinginkomsten achterwege. Idealiter zouden de overheidsuitgaven dan ook moeten dalen. Ervaring leert echter dat uitgaven zich niet makkelijk laten ombuigen. Het is dan ook van eminent belang om de economische groei te verduurzamen en dat de regering concreet aangeeft hoe dat bewerkstelligd zal worden.
- *Arbeidsmarktkrapte*: gelet op de krapte op de arbeidsmarkt – in bijna alle sectoren - en dus het tekortschietende aanbod van arbeid is het zeer de vraag of de arbeidsmarkt de potentie heeft de verwachte economische groei te kunnen dragen.

*De Raad adviseert de regering in de memorie van toelichting aan te geven welke maatregelen genomen zullen worden teneinde de thans groeiende economie te verduurzamen.*

**De verwachte economische groei is vooral gebaseerd op toerisme activiteiten en realisatie van infrastructurele projecten. Curaçao richt zich ook in 2026 op het realiseren van (1) een duurzaam en veerkrachtig toeristisch ecosysteem door middel van strategische planning, sectorale samenwerking en gerichte investeringen en (2) optimale uitvoering van geplande infrastructurele projecten.**

**De Curaçao Tourist Development Foundation (CTDF) fungeert als "Destination Marketing & Management Organization" en implementeert het "Strategic Tourism Destination Development Plan (STDDP)", dat jaarlijks wordt vertaald in actieplannen. Focus ligt op**

veiligheid, human resource development, schoonmaakacties, de ontwikkeling van natuurparken en stranden en het bevorderen van cultureel en ervaringsgericht toerisme. Tevens wordt er gestreefd voor een directere samenwerking met onder andere CHATA en haar leden. De uitvoering van de infrastructurele projecten vindt plaats conform de vastgestelde meerjarige VVRP-plan.

Verder heeft de regering oog voor een optimale formele bevolkingsgroei en het optimaal afhandelen van de nodige vergunningen (bij o.a. SOAW en VVRP).

## II. De ontwerpbegroting 2026

### Inhoudelijke opmerkingen over het beleidsdeel cijfermatig

#### Staat van Inkomensoverdrachten, voor zover het betreft het Criminaliteitbestrijdingsfonds

##### *1°. De middelen in het Criminaliteitbestrijdingsfonds*

Voor het Criminaliteitbestrijdingsfonds is jaarlijks een bedrag van circa Cg 1 miljoen opgebracht. Echter was het volgens berichtgevingen in de media de bedoeling om de opbrengsten uit de verkoop van de gebouwen van 'Landhuis Groot Santa Martha' c.q. Campo Alegre, ad Cg 8,9 miljoen, in dit fonds te storten. Deze gelden zouden worden aangewend voor de financiering van onder andere politiewagens, waarvan de middelen ter dekking van deze kosten toen nog in de begroting waren opgenomen. Hierdoor zou deze transactie budgetneutraal zijn uitgevoerd. Dit is echter niet terug te vinden in de huidige Staat van inkomensoverdrachten of in de memorie van toelichting. In het kader van transparantie en gezien de publieke gevoeligheid, acht de Raad het noodzakelijk dat dit punt nader in de memorie van toelichting wordt toegelicht en zo nodig de Staat van inkomensoverdrachten aan te passen.

*De Raad adviseert de regering in de memorie van toelichting op het bovenstaande in te gaan en waar nodig de Staat van inkomensoverdrachten aan te passen.*

**De regering geeft aan hetvolgende. Op 29 januari 2024 heeft het Criminaliteitsfonds het bedrag van Cg 7.808.745,36 ontvangen op zijn bankrekening. Dit bedrag is afkomstig van het Gemeenschappelijk Hof van Justitie en betreft de opbrengsten van de verkoop van Campo Alegre, na aftrek van bankkosten van Cg 10,60. Opbrengsten voor de kennelijke verkoop van Landhuis Groot Santa Martha is niet in het CF gestort, kennelijk te meer omdat het ook niet binnen de scope van de opbrengsten voor de CF valt.**

##### *2°. Beleidsplan*

Op grond van artikel 5, eerste lid, van de Landsverordening criminaliteitsbestrijdingsfonds moet de Minister van Justitie jaarlijks bij de indiening van de begroting een beleidsplan indienen

waarbij de projecten worden aangeduid welke in het begrotingsjaar voor financiering uit het fonds in aanmerking komen.

*De Raad adviseert de regering in de memorie van toelichting aan te geven of het beleidsplan overeenkomstig voornoemd artikel tijdig is ingediend bij de Staten.*

**Het beleidsplan voor 2026 is in de maak, met als doel te bepalen welke domeinen het Ministerie zal financieren.**

### *3°. Inbeslaggenomen middelen*

De Raad merkt op dat geen informatie beschikbaar is over de voortgang van het proces over de in beslagname van circa US dollar 50 miljoen door de Verenigde Staten, dat via kansspel (gaming) belasting loos naar de Verenigde Staten was doorgesluisd. Deze gelden zouden in het Criminaliteitsbestrijdingsfonds terecht komen en worden ingezet voor veiligheid en criminaliteitsbestrijding.

*De Raad adviseert de regering de stand van zaken ten aanzien hiervan in de memorie van toelichting aan te geven.*

**In 2023 heeft de Amerikaanse federale rechter een definitieve verbeurdverklaringsbeschikking uitgevaardigd ter uitvoering van het in 2016 door het Curaçaose gerecht uitgesproken strafrechtelijk verbeurdverklaringsvonnis in deze zaak. Nadien is er veelvuldig contact geweest tussen Justitie Curaçao en de Amerikaanse autoriteiten over het vrijgeven van deze gelden. Deze contacten hebben via e-mail, persoonlijk overleg en videovergaderingen plaatsgevonden. Begin augustus 2025 zijn de laatste documenten aan de Amerikanen verzonden en eind augustus staat er een persoonlijk gesprek gepland. Justitie gaat ervan uit dat hiermee de weg vrijkomt, zodat de gelden op korte termijn kunnen worden bijgeschreven op de rekening van het Criminaliteitsbestrijdingsfonds.**

## **III. De memorie van toelichting**

### **1. Algemeen**

Op pagina 2 van de 'Inleiding' van de memorie van toelichting staat dat de uitvoering van het Landspakket op de middellange termijn voordelen moet opleveren in de vorm van hogere overheidsinkomsten en beter beheersbare overheidsuitgaven. Ook zouden maatregelen worden genomen om de inning van belastingopbrengsten te verbeteren en niet-belastinginkomsten te verhogen.

Volgens de Raad verzuimt de regering in deze flankerend beleid uit te voeren c.q. de wijze waarop de regering de verwachte koopkrachtvermindering voor burgers denkt te compenseren. Want de stijging van de niet-belastinginkomsten kan juist een negatief invloed hebben op de koopkracht. Ook strookt het streven naar lagere overheidsuitgaven niet met de forse stijging van structurele (veelal contractuele) overheidsuitgaven, zoals opgenomen in de meerjarenbegroting.

De regering tracht om in samenwerking met de relevante ministeries en uitvoerende organisaties (zoals SVB) de koopkracht van de sociaal zwakkeren te versterken. De afgelopen jaren werd onder andere het minimumloon, De DWI-toelage en onderstandsuitkering verhoogd en momenteel wordt geëvalueerd op welke wijze de AOV het best verhoogd kan worden. Tevens wordt de koopkracht gestimuleerd middels de nieuwe Lei di Bion, waarbij onder voorwaarden enige belastingvrijstelling verkregen kan worden.

De regering werkt momenteel aan nieuwe wetgeving die een verschuiving van directe naar indirecte belastingen mogelijk maakt. Deze strategische aanpassing kan aanzienlijke voordelen bieden voor zowel de economie als de koopkracht van de bevolking. Een verlaging van directe belastingen, zoals loon- en inkomstenbelasting en sociale premies, verhoogt het netto inkomen van burgers en bedrijven. Dit kan leiden tot een sterke stimulans van de koopkracht. Omdat mensen meer geld overhouden, kunnen zij meer besteden aan goederen en diensten. Dit leidt op zijn beurt tot een hogere omzet voor bedrijven, wat de economische groei stimuleert en mogelijk zelfs de werkgelegenheid ten goede komt.

Tegelijkertijd wordt de belastingdruk verschoven naar indirecte belastingen (zoals btw en accijnzen). Dit betekent dat burgers betalen wanneer zij goederen en diensten consumeren, in plaats van direct op hun inkomen. Voor de lagere inkomensgroepen, die vaak een groot deel van hun inkomen direct besteden, kan dit een verhoging van de koopkracht betekenen. De verhoging van indirecte belastingen kan op die manier worden gecompenseerd met een verlaging van de directe belastingen en sociale premies. Verder wordt momenteel geëvalueerd welke andere compenserende maatregelen voor de lagere inkomensgroepen zullen worden geïntroduceerd.

Deze aanpassing maakt het belastingstelsel efficiënter en minder fraudegevoelig, omdat indirecte belastingen moeilijker te ontduiken zijn. Bovendien biedt deze aanpassing een stabielere inkomstenstroom voor de overheid, die vervolgens kan worden gebruikt voor investeringen in maatschappelijke projecten. De verwachting is dat deze fiscale hervorming zal bijdragen aan een veerkrachtigere economie en een verbeterde financiële situatie voor de bevolking. Over de lange termijn kan deze verschuiving zorgen voor een eerlijkere belastinglast en meer economische bedrijvigheid.

De overheid probeert de materiële uitgaven niet verder te laten stijgen. Momenteel geeft de regering aan dat de voorgenomen verhoging van de uitgaven vooral betrekking heeft op investeringen in de sociale zekerheid van de samenleving. Zo wordt rekening gehouden met een verhoging van de AOW-uitkeringen (middels verhoging van de reeds bestaande toelage), wat vooral gericht is op het verbeteren van de levensstandaard van ouderen. Dit zal ervoor zorgen dat ouderen een fatsoenlijke koopkracht behouden en met

waardigheid kunnen leven. Dit is een directe investering in de financiële stabiliteit van een kwetsbare bevolkingsgroep

Daarnaast wordt er voorzien in subsidies voor de woningmarkt. Om de kloof tussen inkomen en de stijgende huizenprijzen te overbruggen, wordt er rekening gehouden met subsidies. Dit is een gerichte steunmaatregel voor sociaal zwakkeren en lagere inkomensgroepen, waardoor zij een eerlijke kans krijgen om een eigen huis aan te schaffen en financiële zekerheid op te bouwen.

Verder zal de overheid ook meer investeren in maatschappelijke voorzieningen, infrastructuur en duurzaamheid, om de groei van de economie en de levenskwaliteit op de (middel)lange termijn te stimuleren en zoveel mogelijk te garanderen. Deze investeringen dragen bij aan een sociaal veerkrachtige samenleving en een duurzame toekomst.

Aan de andere kant zullen de materiële lasten van de overheid toenemen als gevolg van deze investeringen, vooral omdat bepaalde projecten via het landspakket worden gefinancierd. Deze investeringen brengen structurele kosten met zich mee die ook na de initiële uitgaven doorwerken in de begroting. De regering erkent dat deze extra uitgaven op de korte termijn een last kunnen vormen, maar beschouwt ze als noodzakelijke stappen voor een gezonde, socialer en veerkrachtige samenleving op de lange termijn.

*Daarnaast mist de Raad beleid inzake diversificatie van de economie teneinde deze breder te ontwikkelen en de afhankelijkheid van alleen het toerisme te verminderen. Ook moet worden aangegeven hoe ervoor gezorgd zal worden dat onze concurrentiepositie ten opzichte van de regio, niet verslechtert.*

De regering erkent dat de economie momenteel kwetsbaar is door een eenzijdige afhankelijkheid van toerisme, de COVID-19 pandemie heeft getoond hoe kwetsbaar dit kan zijn voor externe schokken. Gelet hierop kies de regering voor een duurzame verbreding van de economische basis. Het economisch beleid voor 2026 en verder richt zich op het versterken van het verdienvermogen, het bevorderen van inclusieve groei en het realiseren van een duurzame, toekomstbestendige economische structuur. Hierbij wordt nadrukkelijk ingezet op ontwikkeling van een groene economie als speerpunt, zodat Curaçao niet alleen economisch veerkrachtiger wordt, maar ook ecologisch duurzamer en sociaal inclusiever.

Curaçao staat voor een strategische opgave om de economie structureel te verbreden en te versterken. Diversificatie is essentieel om toekomstige schokken op te vangen en duurzame, inclusieve groei te realiseren. De urgentie is hoog om nieuwe pijlers aan de economie toe te voegen naast het toerisme, met bijzondere aandacht voor sectoren die export, groene groei en innovatie stimuleren.

Om de afhankelijkheid van het toerisme te verminderen en de economie toekomstbestendig te maken, heeft de regering een samenhangend beleidskader opgesteld met vier centrale uitgangspunten: (1) macro-economische stabiliteit, (2) economische structuurversterking, (3) gerichte sectorontwikkeling, en (4) beleidscoherentie in integrale aanpak.

In de algemene beschouwing van het Ministerie van Economische Ontwikkeling worden de strategische speerpunten voor economische diversificatie uitvoerig behandeld.

## 2. Ministerie van Algemene Zaken

### Gezin, Gemeenschap en Veiligheid

Het beleidsthema 'Gezin, Gemeenschap en Veiligheid' van het Ministerie van Algemene Zaken wordt naar het oordeel van de Raad zeer algemeen toegelicht (zie Algemene Beschouwingen, pagina's 48 en 49).

*De Raad adviseert de regering de memorie van toelichting op dit punt aan te scherpen.*

**De regering heeft de algemene beschouwing aangepast en aangescherpt.**

## 3. Ministerie van Bestuur, Planning en Dienstverlening

De Raad signaleert in hoofdstuk 12 'Ministerie van Bestuur, Planning en Dienstverlening' van de memorie van toelichting een aantal sterke en zwakke punten.

Sterke punten:

- Er is een duidelijke focus op modernisering, digitalisering, privacybescherming en een nieuw dienstverleningsconcept ('Samenlevingsloket').
- Er is aandacht voor compliance en institutionele versterking.

Zwakke punten:

- De geplande investeringsbedragen voor digitalisering zijn substantieel, maar een realisatieplanning, beheeropzet en prioritering naar uitvoerbaarheid wordt nauwelijks geboden. De realisatiecapaciteit blijft volgens de Raad daarom onzeker. Het is ook onduidelijk wie verantwoordelijk is voor de implementatie van bedoelde projecten.
- Er is bovendien weinig rapportage over de behaalde resultaten in voorgaande jaren en de monitoring is beperkt uitgewerkt.

Zie ten aanzien van het 'Ministerie van Bestuur, Planning en Dienstverlening' ook onderdeel I.1.b. 'Verbeterpunten gerelateerd aan meerjarig beleid en uitvoering daarvan' van dit advies.

### Realisatieplanning

De realisatieplanning is meerjarig opgesteld en is beschikbaar vanaf het begrotingsjaar 2025. De hierin opgenomen investeringsbedragen zijn inderdaad substantieel maar moeten gezien worden als hard noodzakelijke investeringen voor het optimalisatieproces teneinde het kunnen waarborgen van een effectieve, efficiënte maar vooral ook verantwoorde bedrijfsvoering. Dit is de vereiste basis (conditie) om de externe dienstverlening daadwerkelijk optimaal in te richten. De digitaliseringslag is hedendaags een harde vereiste om de externe dienstverlening aan de samenleving op kwalitatieve wijze in te richten.

Hiermede waarborgen wij ook op juiste wijze dat de werkdruk op de dienstverlenende organisatie tot een acceptabel niveau wordt verminderd en tevens de werkprocessen juist zijn en/of worden ingericht. Het digitaliseringsproces dat hier vanuit de overheid brede digitaliseringsprogramma onder leiding en regie van het ministerie van Bestuur Planning en Dienstverlening (BPD) wordt vormgegeven, bestaat uit enkele zeer complexe omvangrijke implementatie projecten die als onderdeel van het met Nederland overeengekomen B-11 programma (Landspakket Curaçao). Dit in samenwerking met onder andere de specialisten vanuit de TWO (BZK-Nederland) maar ook enkele specifiek daartoe geselecteerde externe business partners wordt vormgegeven.

Er is hiervoor ten behoeve van het vereiste project control proces vanuit de PMO tevens een digitaal dossier ingericht waar per project/traject van het Digitaliseringsprogramma Land Curaçao, de noodzakelijke projectdossiers als ook verantwoordingsrapportages staan opgeslagen. Uitgangspunt is hierbij dat in lijn met de daarvoor geldende wet- en regelgeving, de noodzakelijke procedures worden gevolgd zodat op correcte wijze invulling wordt gegeven aan de uitvoering van de betreffende projecten.

### Beheeropzet (beheerorganisatie)

Inzake de beheeropzet kan tevens formeel worden bevestigd dat er een gedegen fase van voorbereiding aan vooraf is gegaan. In samenwerking met specialisten van zowel de overheid zelf, als van SOAB en TWO/BZK, is gewerkt aan de opzet van een gedegen Project Management Organisatie (PMO-structuur).

Hierbij is een Stuurgroep samengesteld met zeer ervaren leden op dit vakgebied. Deze groep bestaat uit specialisten van SOAB, TWO en de private sector, evenals uit leden van het topkader van het ambtelijke apparaat. Dit alles staat onder het voorzitterschap van de Minister van BPD.

Naast deze Stuurgroep, die de eindregie en controle heeft over het door de Raad van Ministers (RvM) geaccordeerde Digitaliseringsprogramma Land Curaçao, is er tevens een volledige PMO voor de uitvoering van het programma opgezet. Deze PMO wordt geleid door een Programmadirecteur, die samen met de drie aangestelde Programma-/Implementatiemanagers en hun projectteams, invulling geeft aan de uitvoering en realisatie van de verschillende overheidsbrede digitaliseringsprojecten.

Er is een detail planning omtrent de inrichting van het beheermodel en de gekozen structuur van de PMO aanwezig en beschikbaar. Op basis van besluitvorming van de minister van BPD is hier in mei 2025 e.e.a. in gewijzigd.

- Periode t/m mei 2025: de Waarnemend SG-BPD fungeerde tevens als Programma Directeur/Coördinator.
- Periode vanaf juni 2025: de functie van Programma Directeur/Coördinator wordt tijdelijk ingevuld door de minister van BPD. Hierbij ondersteund door het programma management team van het digitaliseringsprogramma en de SG-BPD.

#### Prioritering naar uitvoerbaarheid (Projectplanning)

Vanuit de huidige regering en onder de regie van de minister van Bestuur, Planning en Dienstverlening is verder gewerkt aan de uitvoering en realisatie van de reeds lopende implementatieprojecten. Denk hierbij aan de grote en complexe overheid brede implementatie van het digitale platform Microsoft 365 (M-365). Maar ook aan andere complexe projecten die van groot strategisch belang zijn zoals de opzet en operationalisering van de Dienst Informatievoorziening en Digitalisering (DID). De DID is hierbij het equivalent van een CIO-Office wat in onze verregaande digitaliserende wereld (zowel nationaal als internationaal) een vereiste is. Dit om op juiste en professionele wijze invulling te kunnen geven aan complexe vraagstukken zoals de noodzakelijke verdere automatisering van de interne-en externe dienstverlening van de overheid maar ook het op professionele wijze managen van de IT en ICT vraagstukken waaronder zaken als databeveiliging-en management, de centrale inrichting van een overheid brede hybride IT-infrastructuur en tal van zaken waaronder bijvoorbeeld de ontwikkeling en implementatie van een AI-Framework zodat dit op juiste en verantwoorde wijze geïntegreerd kan worden in de processen van de interne bedrijfsvoering van de overheid.

Verder is er op basis van een strategische her-prioritering kritisch gekeken naar de juiste en gefaseerde volgorde van implementatie van de 12 grote digitaliseringsprojecten. Hierbij rekening houdend met o.a. de uitvoeringscapaciteit (zowel intern als extern), de benodigde en daarvoor beschikbare financiële middelen en tevens het op verantwoorde wijze behalen van de beoogde doelstellingen. Daar dit allen zeer grote maar ook complexe projecten zijn is er op

serieuze wijze samen met specialisten gekeken naar de juiste volgorde van uitvoering/implementatie waarbij de nodige aandacht wordt besteed aan het noodzakelijke projectmanagement en de daarbij horende project control activiteiten.

Rekening houdend met de laatste ontwikkelingen en de realiteit waar ons IT-landschap zich momenteel in bevindt komt er in die hoedanigheid een groot en complex project bij waarvan gesteld kan worden dat gezien de laatste ontwikkelingen op het gebied van data- en systeembeveiliging dit een absolute en zelfs acute noodzaak is. Het gaat hierbij specifiek om het project voor de centrale inrichting van de hybride IT-infrastructuur. Voor de additionele informatie verwijs ik u graag door naar de hier eerder aangegeven bijlage (nr 3).

### Volgorde planning implementatie van de 12 grote projecten:

#### Fase-I

1. Hybride inrichting Centrale IT-Infrastructuur.
2. Data & System Security (onderdeel van hoofdproject nr 1/loopt parallel).
3. Directie Informatievoorziening en Digitalisering (DID).
4. Microsoft 365 (M-365).
5. Service Desk IT diensten.
6. HR Portaal.

#### Fase-II

7. E-Herkenning.
8. E-Payment.
9. Document Management.
10. Secured Data Exchange (SDX).
11. Generieke Cloudomgeving.
12. Framework Integratie AI in bedrijfsvoering Land Curaçao.

### Realisatiecapaciteit

Hier geldt dat onder leiding van de verantwoordelijke Programma/Implementatie Manager per project op basis van het geaccordeerde projectplan, het daaruit voortvloeiende implementatieplan en de implementatieplanning kritisch wordt gekeken naar de noodzakelijke samenstelling van het projectteam per project. Hier wordt waar noodzakelijk natuurlijk deels gesteund op externe expertise die erbij gehaald wordt via de externe business partners die allen zeer gekwalificeerde specialisten zijn op hun vakgebied. Dit proces wordt steeds vanuit de PMO van het Digitaliseringsprogramma aangestuurd waarbij waar nodig in

samenwerking met de verkregen technische bijstand vanuit de TWO/BZK (Digitaliseringspecialisten) wordt gewerkt aan de samenstelling van de project teams en de uitvoering/implementatie van de verschillende projectstappen. Ook hiervoor geldt dat dit alles terug te herleiden is vanuit de bestaande digitale projectdossiers.

#### Verantwoording implementatie van de projecten (Governance model)

De Regering heeft een helder overzicht van de verantwoordelijkheden met betrekking tot het eigenaarschap en de aansturing, zowel bij de voorbereiding als bij de implementatie van de digitaliseringsprojecten. Dit overzicht omvat ook de eindverantwoording en de projectcontrole voor de realisatie van de verschillende projecten.

De structuur voor het functioneren van de Stuurgroep Verbetering Overheidsapparaat en de Project Management Organisatie (PMO), die formeel is opgezet voor de uitvoering van het Digitaliseringsprogramma van het Land Curaçao, is duidelijk vastgelegd. De regering geeft aan dat er een gedetailleerde planning en toelichting beschikbaar is waarin dit geheel wordt toegelicht. Daarnaast is er ook een document beschikbaar met enkele wijzigingen die betrekking hebben op de strategische herprioritering van het digitaliseringsprogramma zelf.

#### **4. Ministerie van Justitie**

##### De prioriteiten voor dienstjaar 2026

In de memorie van toelichting wordt gerefereerd aan het door het Ministerie van Justitie opgestelde Justitieel Strategisch Beleidsplan 2025-2029 dat gebaseerd is op het regeerprogramma 2025-2029 (zie het derde tekstblok op pagina 68 van de memorie van toelichting). Dit plan betreft het vehikel voor de verdere uitwerking van de doelstellingen en de daaruit voortvloeiende jaarplannen. Verder volgt uit het eerste tekstblok op pagina 71 van de memorie van toelichting dat de prioriteiten van het Ministerie van Justitie in het dienstjaar 2026 de preventie, veiligheid, herintegratie, versterking en samenwerking zijn.

Een aantal van deze prioriteiten en de in dat kader te ondernemen acties worden vervolgens in de memorie van toelichting benoemd en nader toegelicht, echter ontbreekt per concreet onderdeel de specifieke bedragen die voor de uitvoering van deze projecten begroot zijn. Ook een specifieke periode ter realisatie van deze doelstellingen ontbreekt.

Specifiek ten aanzien van de Landsrecherche geldt dat het een feit van algemene bekendheid is dat deze landsdienst al lange tijd met een structurele onderbezetting kampt, met als gevolg dat de opsporingscapaciteit verre van optimaal is. In de tweede zin van het derde tekstblok van de memorie van toelichting op pagina 76 staat dat gewerkt wordt aan het optimaliseren van de Landsrecherche, echter ook hier ontbreekt de wijze waarop hieraan uitvoering wordt gegeven,

de specifieke bedragen die daarmee gemoeid zijn en de periode waarbinnen realisatie zal plaatsvinden.

In de laatste zin van het tekstblok op pagina 77 van de memorie van toelichting wordt voorts gerefereerd aan niet-belastinginkomsten, oftewel eigen inkomsten die bijdragen aan de uitvoering van het beleid. Specifiek wordt gewezen op het verkrijgen van onder meer KPC-inkomsten in verband met bijzondere wetten, vergunning voor het wapenbezit en -gebruik. Onduidelijk is echter welke inkomsten hiermee bedoeld worden aangezien voor het verkrijgen en verlengen van een wapenvergunning slechts zegels 'verschuldigd' zijn, waarvan niet vaststaat dat deze ten bate van de kas van het Korps Politie Curaçao komen.

*De Raad adviseert de regering om de ontwerpbegroting 2026 en de memorie van toelichting met inachtneming van het bovenstaande aan te passen.*

**De regering heeft de algemene beschouwing aangepast en aangescherpt.**

## **5. Ministerie van Verkeer, Vervoer en Ruimtelijke Planning**

### Achterblijvende investeringen

Uit de begroting van het Ministerie van Verkeer, Vervoer en Ruimtelijke Planning blijkt dat de onderhouds- en infrastructurele investeringen flink achterlopen op wat begroot is in de afgelopen dienstjaren. Cumulatie van achterstallig onderhoud kan resulteren in kapitaalvernietiging en dus leiden tot verlies van algemene middelen. Het is de verantwoordelijkheid van de regering om dit laatste te voorkomen.

*De Raad adviseert de regering om de te plegen investeringen rationeel te begroten c.q. afgestemd op de beschikbare middelen en uitvoeringscapaciteit. Voorts wordt geadviseerd om de noodzakelijke investeringen in een investeringsagenda op te nemen en deze conform te realiseren. Investeringen in de infrastructuur kunnen zowel middels een multipliereffect als door facilitering van hogere productie, bijdragen aan de structurele economische groei die de verschillende projecties voor de komende jaren uitwijzen.*

**De regering zal rekening houden met het advies van de Raad van Advies op dit punt.**

## **6. Ministerie van Economische Ontwikkeling**

### Uitgaven gewone dienst

Ten aanzien van de uitgaven op de gewone dienst wordt op pagina 93 – in de eerste alinea – van de memorie van toelichting aangegeven dat deze een relatief grote stijging laten zien in 2027 en meerjarig ten opzichte van 2026. Echter blijkt uit de laatste tabel op pagina 91 van de memorie

van toelichting dat dat niet het geval is; de uitgaven op de gewone dienst in 2026 zijn hoger dan 2027 en 2028. Wellicht dat de jaartallen in de laatste tabel op pagina 91 niet kloppen, aangezien die betreffen de jaartallen 2025-2028 in plaats van 2026-2029.

*De Raad adviseert de regering de bedoelde passage op pagina 93 in samenhang met de laatste tabel op pagina 91 van de memorie van toelichting te controleren.*

**De regering heeft de algemene beschouwing aangepast.**

## **7. Ministerie van Onderwijs, Wetenschap, Cultuur en Sport**

### De prioriteiten voor 2026

Op pagina 115, eerste tekstblok, van de memorie van toelichting worden twee prioriteiten voor het dienstjaar 2026 vermeld. Deze zijn de implementatie van het plan 'Mehorashon di Enseñansa Kòrsou' en de Nationbuilding met inzet van cultuur en sport.

Uit de memorie van toelichting is niet gebleken wanneer het plan 'Mehoransa di Eseñansa Kòrsou' is opgestart maar wel dat het wordt voortgezet. Er is voor de dienstjaren 2026 tot en met 2029 een bedrag opgenomen in de respectievelijke begrotingen maar er is geen specificatie per onderdeel gegeven. De ambities rond kansengelijkheid en aansluiting op de arbeidsmarkt zijn groot, maar de operationele vertaling per project is slechts beperkt inzichtelijk gemaakt. Bovendien heerst er een tekort aan gekwalificeerd personeel en onzekerheid rond de financiering van deze plannen.

Volgens pagina 116 van de memorie van toelichting is in paragraaf 'Onderwijs, Educatie en Vorming', onderdeel b 'Cultuur', gelden gereserveerd voor het bevorderen van culturele identiteit en sociale cohesie door educatie, erfgoedbehoud en participatie in cultuur voor de dienstjaren 2026 tot en met 2029. Volgens onderdeel d 'Sport' op pagina 118 van de memorie van toelichting zijn gelden geraamd voor de dienstjaren 2026 tot en met 2029. Er is echter geen splitsing per onderdeel opgenomen.

*De Raad adviseert de regering om de ontwerpbegroting 2026 en de memorie van toelichting aan te passen.*

**De regering heeft de algemene beschouwing aangepast.**

## **8. Ministerie van Sociale Ontwikkeling, Arbeid en Welzijn**

De Raad signaleert een aantal sterke en zwakke punten in hoofdstuk 17 'Ministerie van Sociale Ontwikkeling, Arbeid en Welzijn' van de memorie van toelichting.

Sterke punten:

- Breed beleid rond armoedebestrijding, sociale vangnetten, arbeidsparticipatie en jeugdzorg.
- Er zijn investeringen gepland voor wijkontwikkeling, sociale woningbouw en noodhulp.

#### Zwakke punten:

- De concretisering van de samenwerking met andere domeinen (oplossingen voor armoede, werk en gezondheid) blijft vaag en de 'prestatie-indicatoren zijn niet uitgewerkt.
- De afstemming van werkzoekenden en vacatures en de controle op uitkeringen zijn als knelpunt erkend, maar het beleid ter zake is zeer algemeen.

Zie ten aanzien van het 'Ministerie van Sociale Ontwikkeling, Arbeid en Welzijn' ook onderdeel I.1.b.'Verbeterpunten gerelateerd aan meerjarig beleid en uitvoering daarvan' van dit advies.

**De regering heeft de algemene beschouwing aangepast.**

## **9. Ministerie van Gezondheid, Milieu en Natuur**

### Gratis afvalstorting

Op pagina 158, tweede tekstblok en pagina 159, eerste en tweede tekstblok, van de memorie van toelichting wordt gesproken over het schoonmaak- en bewustwordingsproject 'Di bo, pa bo, ku bo', ofwel het project voor gratis afvalstorting. Het is niet duidelijk of dit project sinds de start ervan in het jaar 2025 een positieve betekenis heeft gehad voor de gemeenschap in het algemeen ofwel de doelstelling van het project gratis afvalstorting bij de stortplaatsen van Selikor N.V. is verwerkelijk (eventueel evaluatieresultaat).

Tevens is niet cijfermatig inzichtelijk gemaakt wat de verwachte omvang zal zijn van de derving van inkomsten van de overheidsvennootschap Selikor N.V. door gratis afvalstorting voor huishoudens en kleine ondernemers en of en zo ja hoe deze inkomstenderving ten laste van landskas zal worden gecompenseerd.

*De Raad adviseert de regering om de ontwerpbegroting 2026 en de memorie van toelichting aan te passen.*

**In 2024 heeft de regering het schoonmaak- en bewustwordingsproject Di bo, Pa bo, Ku bo succesvol uitgevoerd. In plaats van een slotrapport is gekozen voor een documentaire van één uur, die via twee televisiestations is uitgezonden. Gezien het succes wordt het project in de maanden september – december 2025 opnieuw uitgevoerd.**

**Het project heeft geleid tot een duidelijke toename van het bewustzijn bij de bevolking ten aanzien van de afvalproblematiek. Sinds de vrijgave van de stortkosten wordt aanzienlijk meer afval op de officiële landfill aangeboden en worden de grote illegale stortplaatsen**

merkbaar minder bezocht. Hierdoor is het aantal illegale stortingen naar verwachting afgenomen.

Ook via sociale media wordt steeds vaker aandacht gevraagd voor illegale stortplaatsen, waardoor de druk op vervuilers is toegenomen. De doelstellingen om het publieke bewustzijn te vergroten en illegale stortingen terug te dringen, zijn hiermee in belangrijke mate gerealiseerd.

Voor de dekking van de kosten van het project Di bo, Pa bo, Ku bo en gratis afvalstorting is voor het jaar 2026 een bedrag van XCG 5 miljoen beschikbaar gesteld, verdeeld over vier tranches. De omzet van de landfill bedroeg in heel 2023 circa XCG 1,6 miljoen. Dus dankzij dit project zal de omzet van de landfill naar verwachting stijgen.

Momenteel voert de Stichting Overheidsaccountantsbureau (SOAB) een onderzoek uit naar de kostprijstarieven van Selikor N.V. De resultaten van dit onderzoek zullen de basis vormen voor een nieuwe beheersovereenkomst, waarin tevens de landfill en de toekomstige financiële compensatie worden meegenomen.

Daarnaast werkt de regering aan een nieuw afvalbeleid dat zich richt op afvalscheiding, recycling en verduurzaming van de afvalverwerking. De implementatie van dit beleid is voorzien in 2026, in nauwe samenwerking met Selikor N.V. en andere stakeholders.

Ten slotte bereidt de regering een wijzigingsvoorstel voor van de Landsverordening afvalstoffenbelasting. Dit voorstel voorziet in het verlagen van de afvalstoffenbelasting voor min- en onvermogenden, structureel vrijgeven van stortkosten bij de landfill en de introductie van zwaardere bestuursmaatregelen, teneinde het toezicht en de handhaving tegen illegale stortingen effectiever te maken.

## **2. Ministerie van Financiën**

De Raad constateert dat het Ministerie van Financiën bedragen opneemt onder de posten 'onvoorzien' en 'stelpost' (zie pagina's 187 en 188 van de memorie van toelichting). Het is niet wenselijk om met stelposten te werken. *Om deze reden adviseert de Raad de regering de lasten zoveel als mogelijk te kwantificeren zodat deze concreet en functioneel in de Begroting voor het dienstjaar 2026 en de meerjarenbegroting kunnen worden opgenomen. Door dit te doen wordt voldaan aan het transparantiebeginsel.*

**De regering geeft het volgende aan.**

De stelposten die in de begroting zijn opgenomen, zijn gereserveerd voor:

- Het jaarlijkse budget voor toekenning van indexering, trede, een lumpsum ter hoogte van 3% om het jaar betaald aan het personeel dat het plafond van de trede heeft bereikt en verbetering arbeidsvoorwaarden voor de ambtenaren en het onderwijzend personeel.
- Er wordt een extra bedrag gebudgetteerd specifiek bedoeld om aanvullende financiële ondersteuning te bieden aan AOV-gerechtigden die slechts een pensioen ontvangen dat onder het bestaansminimum van Curaçao ligt. Deze verhoging is bedoeld om kwetsbare groepen in de samenleving beter te ondersteunen, zodat ze in de basisbehoeften kunnen voorzien.

De uitgaven voor indexering, trede en een lumpsum van 3% worden op dit moment op een stelpost geboekt. Dit gebeurt omdat de uitbetaling afhankelijk is van de financiële situatie van het land. Zodra de regering besluit tot uitbetaling, zal het bedrag functioneel worden geboekt via een suppletoire begroting.

De stelpost voor de verhoging van de AOV-uitkeringen is opgenomen omdat de regering momenteel beleidsaanpassingen uitwerkt ter verbetering van de koopkracht voor de bestaansminima. Zodra de uitwerking voltooid is en de regering definitief vaststelt welke modaliteit wordt gebruikt, zal dit bedrag eveneens functioneel worden geboekt via de suppletoire begroting.

Tot slot is een stelpost opgenomen voor de verhoging van leges, precariorechten en retributies. Omdat deze verhogingen bij verschillende ministeries plaatsvinden en ook ten behoeve van compliance worden ingevoerd, zal er pas bij de uitvoering meer duidelijkheid zijn over de exacte inkomsten per kostensoort. De verhoging zal dan functioneel worden geclassificeerd via de suppletoire begroting.

#### **IV. De Nota van Financiën**

##### **1. Algemene opmerkingen**

De openheid, structuur en koppeling aan beleidsdoelen, zoals weergegeven in de Nota van Financiën, verdient waardering. Deze nota schetst een realistisch basisscenario en benoemt de grootste financiële risico's. Echter, er is nog steeds sprake van kwetsbaarheden doordat alternatieve scenario's, volledige risicoverwerking, realisatiekracht van investeringen en structureel tekortcompensatie en bufferbeleid achterblijven. Om de Begroting voor het dienstjaar 2026 toekomstbestendiger te maken, zijn onder andere scherpere scenario-analyses en realistische dotaties noodzakelijk.

In lijn met het vorenstaande wenst de Raad het volgende op te merken.

- a. Verbeteren van de diepgang van de meerjarenramingen en het gebruik van scenario's.

De regering geeft aan dat het identificeren en kwantificeren van risico's een complex vraagstuk is. In theorie kan immers vrijwel alles als risico worden gezien. De uitdaging ligt in het maken van keuzes: welke risico's accepteert de overheid en welke worden actief gemitigeerd.

Hoewel er zeker ruimte is om dieper in te gaan op de analyse van risico's in de meerjaren ramingen en scenario's, vergt dit tijd en verdere ontwikkeling. De regering ziet het onderkennen en beheersen van risico's als een belangrijke verantwoordelijkheid, maar dit proces bevindt zich nog in een leerfase. Ministeries zijn al bezig met het benoemen van interne risico's, inclusief inschatting van kans, impact en mogelijke beheersmaatregelen.

Het ontwikkelen van spelregels, het formuleren van scenario's en het bepalen van gezamenlijke aanpakken vraagt om een brede samenwerking met alle stakeholders. Alleen op die manier kan de noodzakelijke diepgang worden bereikt en kan de begroting beter bestand worden gemaakt tegen onzekerheden en risico's. De risicomatrices zullen in de komende jaren worden geanalyseerd en indien noodzakelijk verder worden verfijnd.

b. De Nota van Financiën biedt een degelijk kader, maar scenario-analyses, stresstests en koppeling van macro-economische risico's aan de meerjarenbegroting kunnen de gehanteerde aannames en redeneringen ondersteunen. Het systematisch integreren van scenarioanalyses, stresstests en macro-economische risicokoppeling in de meerjarenbegroting maakt het begrotingsproces dynamischer, zorgvuldiger en toekomstbestendiger: beleidsmakers kunnen betere keuzes maken in een wereld vol onzekerheid, en de overheidsbegroting wordt beter bestand tegen onverwachte schokken. Veranker grote risico's (het zoals Curaçao Medical Center (hierna: het CMC) en bijdrage aan het Schommelfonds Sociale Verzekeringen voor voldoening aan aanspraken opgenomen in de Landsverordening Algemene Ouderdomsverzekering) meer expliciet in ramingen in de ontwerpbegroting 2026 en de meerjarenbegroting. Het is noodzakelijk om er naar volledige, jaarlijkse dotaties voor bekende en waarschijnlijk aanstaande verplichtingen te werken, zelfs als de exacte omvang onzeker is. Afwijkingen (onderdotaties of risico-onzekerheid) moeten met een plan van aanpak worden toegelicht.

**De regering verwijst naar het antwoord bij punt A. Ook dient rekening te worden gehouden met de functie en doelgroep van het begrotingsdocument. Hetgeen de Raad van Advies voorstelt zou juist verwarring kunnen brengen in plaats van helderheid ten behoeve van besluitvorming in de Staten.**

c. Realiseer volledige en actuele wet- en regelgeving, waarin randvoorwaardelijke inkomstenverhogende en/of uitgavenverlagende maatregelen (hierna: dekkingsmaatregelen) zijn opgenomen.

Naast de realisatie van de benodigde dekkingsmaatregelen moet ook worden zorggedragen voor snelle implementatie van belasting- en compliance hervormingen. Deze hervormingen

moeten worden gekoppeld aan monitoring en resultaatsverantwoordelijkheid. Invorderingsverbeteringen en inning van niet-belastinginkomsten dienen meetbaar gemaakt te worden.

Voor zover mogelijk wordt hier al uitvoering aan gegeven. Waar nodig worden aanvullende stappen gezet om de nodige hervormingen versneld te implementeren en de monitoring te verscherpen, vooral voor de (niet)belastinginkomsten, die nog een wetgevingstraject doorloopt.

De voornaamste compliance hervorming welke van invloed is op de belastingopbrengsten in 2026 betreft de wijziging van de organisatiestructuur van de belastingdienst waarmee de Inspectie der belastingen en de Ontvanger worden geïntegreerd. Momenteel wordt de laatste hand gelegd aan de voorbereiding van dit dossier ter besluitvorming van de Raad van Ministers. In aanvulling hierop is een werkgroep ingesteld om de implementatie van het BTW-traject (in 2027) voor te bereiden. Dit kan de belastinginning efficiënter maken en ervoor zorgen dat de overheid meer inkomsten genereert die vervolgens weer geïnvesteerd kunnen worden in de samenleving.

- d. Ontwikkel een robuuste tekortcompensatie en weerstandsparagraaf in de memorie van toelichting. Inzichtelijk moet worden gemaakt wat de balans is van tekorten in de jaarrekeningen, en wat concreet de afspraken zijn over de compensatie daarvan in verband met de jaarlijkse dotatie (voorzieningen/reserves).  
Ook moet worden aangegeven welk weerstandsvermogen noodzakelijk is om alle grote risico's op te vangen en expliciet te specificeren hoe dotaties (voorzieningen /reserves) actief worden bijgehouden en herijkt.

De meest essentiële parameters voor het weerstandsvermogen en de tekortcompensatie zijn volgens de Raad als volgt:

- *Weerstandsvermogen*

De standaardparameters die hierin opgenomen dienen te worden zijn:

- Inventarisatie van risico's: Welke risico's zijn er die niet (anderszins) zijn afgedekt, bijvoorbeeld door verzekeringen of voorzieningen?
- Benodigde weerstandscapaciteit: Het totale bedrag dat theoretisch nodig zou zijn om deze risico's – met een zekerheidspercentage, vaak 90% – financieel op te vangen.
- Beschikbare weerstandscapaciteit: De daadwerkelijke middelen (zoals algemene reserves) en mogelijkheden (zoals onroerend goed dat snel liquide gemaakt kan worden) waarover de overheid beschikt.

- Weerstandratio: Dit is de verhouding tussen de beschikbare en de benodigde weerstandscapaciteit.

- *Geaccumuleerde tekorten en compensatie*

De beschrijving en parameters zijn hier afhankelijk van de situatie en de kernpunten zijn als volgt:

- Omvang van het uitstaande geaccumuleerd tekort: Absoluut en relatief (percentage van de begroting).
- Compensatiemaatregelen: Welke beleidsmaatregelen of meerjarenafspraken zijn gemaakt om het tekort in te lopen?
- Verwachte looptijd van herstel: In hoeveel jaar wordt verwacht het tekort aan te vullen of binnen de norm te brengen?
- Scenario's: Alternatieve ontwikkelingen, bijvoorbeeld wanneer overheidsinkomsten tegenvallen of kosten de begroting overstijgen.
- Toetsing aan de financiële normen voor begrotingen in de Rijkswet financieel toezicht Curaçao en Sint Maarten en toezicht.

Een heldere en kwantitatieve onderbouwing met deze parameters is essentieel om inzicht te krijgen in zowel de financiële weerbaarheid als het tekorten saneringstraject.

*De Raad vraagt de aandacht van de regering voor het vorenstaande.*

**Dit verzoek van de Raad is begrijpelijk en zal door de regering waar nodig in overweging worden genomen bij de verdere verbetering van het begrotingsproces. De regering erkent het belang van de voorgestelde parameters voor het inzicht in de financiële weerbaarheid en het mogelijk compenseren van tekorten.**

**De implementatie van deze gedetailleerde parameters vraagt echter een aanzienlijke inspanning en kan niet op korte of middellange termijn volledig worden gerealiseerd, vooral gezien de specifieke context van een klein Caribisch land. Verder worden momenteel gesprekken gevoerd met Cft en BZK ter bespreking van de noodzaak van tekortcompensatie, zeker indien het Land op termijn een schuldquote van 55% behaalt.**

**Argumenten voor geleidelijke implementatie**

- **Beperkte capaciteit:** Als een klein land beschikken we over een beperkt aantal gekwalificeerde specialisten op het gebied van modelleren. Het opzetten van dergelijke gedetailleerde analyses vereist aanzienlijke mankracht en expertise. Het is een complex proces dat tijd en opleiding vergt, iets wat niet van de ene op de andere dag gerealiseerd is.
- **Gegevensverzameling:** Het verzamelen van de benodigde data voor een volledige risico-inventarisatie en de onderbouwing van scenario's is een uitdaging. De vereiste informatie is vaak versnipperd over verschillende ministeries en afdelingen, en de systemen zijn niet altijd toereikend om deze gegevens efficiënt te consolideren en te analyseren.
- **Kwetsbaarheid van de economie:** De economie van een klein eiland is zeer gevoelig voor externe factoren zoals natuurrampen (bijvoorbeeld orkanen), schommelingen in

de toerismesector en wereldwijde economische trends. Het vaststellen van een statische 'benodigde weerstandscapaciteit' is daarom uiterst complex, omdat de risico's dynamisch en onvoorspelbaar zijn.

De regering zal zich inzetten om stapsgewijs de voorgestelde parameters te integreren in het begrotingsproces. Het is een proces van continue verbetering waarbij rekening wordt gehouden met de beschikbare capaciteit en de unieke uitdagingen waar een kleine eilandstaat voor staat.

Momenteel houdt het Land een liquiditeitsbuffer voor onvoorziene omstandigheden ad Cg 80 miljoen. Op termijn wil het Land dit bedrag verhogen naar Cg 240 miljoen, zijnde 3-maanden landsuitgaven conform IMF-advies.

## 2. Uitgangspunten van de ontwerpbegroting 2026

De in de Nota van Financiën opgenomen economische parameters, met name ten aanzien van inflatie en economische groei, zijn reeds besproken in het onderdeel I. 'Algemene opmerkingen' van dit advies. Hier wordt expliciet daarnaar verwezen, aangezien daar reeds is vastgesteld dat er sprake is van inconsistentie en onbehoedzaamheid tussen gehanteerde groeicijfers en inflatieverwachtingen.

Voorts wordt op pagina 6 van de Nota van Financiën aangegeven dat de economische krimp als gevolg van de COVID-19-pandemie inmiddels volledig is hersteld en dat vanaf dat moment sprake is van structurele economische groei. Deze constatering is echter feitelijk onjuist. Het herstelproces is pas zichtbaar vanaf het jaar 2024 en pas sindsdien kan gesproken worden van een structureel herstel van de economie.

*Om de werkelijkheid accuraat weer te geven adviseert de Raad de regering de vermelding in de Nota van Financiën te corrigeren.*

*Voorts adviseert de Raad de regering om in de memorie van toelichting zorg te dragen voor een eenduidige en realistische onderbouwing van economische aannames, inclusief de juiste duiding van herstelmomenten en risico's. Dit verhoogt de betrouwbaarheid van de begroting en voorkomt overschatting van financiële ruimte.*

De regering geeft aan dat de begroting 2026 op de economische groeiverwachtingen van de Centrale Bank van Curaçao en Sint Maarten (CBCS) is gebaseerd. Dit is tevens aangegeven in de Nota van Financiën. De CBCS heeft al reeds enkele jaren, in samenwerking met het Internationaal Monetair Fonds (IMF), het macro economische raamwerk verbeterd en op elkaar afgestemd. Ter ondersteuning van het begrotingsproces zorgt de CBCS periodiek voor actuele economische groei- en inflatieverwachtingen. Zoals gebruikelijk zijn macro-economische calculaties gebaseerd op aannames en zijn er risico's verbonden aan de cijfers. Zo geldt voor Curaçao dat onder andere de koppeling aan de Amerikaanse Dollar, importtarieven en geopolitieke spanningen een rol kunnen spelen bij het realiseren van de groeiverwachtingen. Deze en andere risico's worden in de Nota van Financiën genoemd (hoofdstuk 1).

Voor een gedetailleerdere uitwerking van de aannames en risico's verbonden aan de door de CBCS groei- en inflatiecijfers wordt verwezen naar de Multi Annual projections for the budget cycle 2025 (versie maart en juli) van de CBCS.

### **3. Achterhaalde IMF-raming**

Op pagina 7 – in de tweede alinea van de Nota van Financiën, geeft de regering aan dat de laatste officiële raming van het IMF uit september 2024 dateert. Echter is deze informatie achterhaald, aangezien er inmiddels een meer recente raming van het IMF beschikbaar is.

*De Raad adviseert de regering de informatie in de tweede alinea op pagina 7 van de Nota van Financiën recht te trekken.*

**Bij het opstellen van de ontwerpbegroting 2026 waren de meest recente ramingen van het IMF nog niet beschikbaar toen deze naar de Raad van Advies ging. Inmiddels heeft het IMF, naar aanleiding van hun Article IV-missie van eind juni 2025, nieuwe groeiprojecties gepubliceerd. Ook de CBCS heeft per 1 juli 2025 een update van haar groeiramingen uitgebracht.**

**Op basis van deze nieuwe informatie van de CBCS zullen de tekst en tabellen in de Nota van Financiën worden aangepast. De regering benadrukt nogmaals dat zij de economische cijfers van de CBCS als leidraad zal hanteren.**

### **4. Overname prioriteiten uit het regeerprogramma**

Op pagina 7 - laatste alinea, en pagina 8 - eerste alinea, van de Nota van Financiën worden enkele prioriteiten uit het regeerprogramma genoemd die worden overwogen als reactie op de aanhoudende mondiale prijzenslag. Een nadere toelichting op deze punten en hoe deze verder in de meerjarenbegroting zijn of worden verwerkt, is niet direct uit de memorie van toelichting af te leiden. Daarnaast is nergens duidelijk gemaakt of en hoe macro-economische berekeningen, bijvoorbeeld door de Centrale Bank van Curaçao en Sint Maarten (hierna: CBCS), zijn gemaakt om de effecten van deze maatregelen op de publieke sector en de reële sector te bepalen. De opgesomde prioriteiten zijn in de memorie van toelichting onvoldoende geconcretiseerd en de tijdsfasering ontbreekt.

*De Raad adviseert de regering om in de Nota van Financiën op deze punten nader in te gaan.*

**Voor wat betreft de meerjaren raming en de macro economische berekening wordt verwezen naar het antwoord op Uitgangspunten van de ontwerpbegroting 2026.**

**Ten tijde van het opstellen van de begroting 2026 waren de hoofdlijnen van het regeerprogramma Kabinet Pisas III net opgesteld. Gelet op de fasering van het opstellen van de begroting 2026 zijn alleen de prioriteiten in de begroting opgenomen. Intussen is beter**

inzicht verkregen in de hoofdlijnen van het regeerprogramma en is dit inmiddels wat betreft de voornaamste beleidsinitiatieven verwerkt in de begroting.

#### **5. Indexering onderstand en uitkeringen als bedoeld in de Landsverordening Algemene Ouderdomsverzekering**

Op pagina 8, in de vierde alinea, van de Nota van Financiën geeft de regering aan – naast de jaarlijkse indexering van de minimumlonen, - de onderstandsuitkeringen en de uitkeringen als bedoeld in de Landsverordening Algemene Ouderdomsverzekering (hierna: AOV-uitkeringen) zoveel mogelijk te zullen indexeren.

*De Raad adviseert de regering in de Nota van Financiën te verduidelijken wat precies bedoeld wordt met 'zoveel mogelijk te indexeren' en op welke wijze hiermee in de ontwerpbegroting 2026 en de meerjarenbegroting rekening is gehouden.*

**De regering geeft aan dat zij op dit moment werkt aan beleidsaanpassingen om de koopkracht voor de bestaansminima te verbeteren. Omdat dit proces nog loopt, is deze informatie als zodanig in de Nota van Financiën opgenomen. Zie tevens antwoord inzake stelposten bij het Ministerie van Financiën**

#### **6. Inflatievoorzicht**

Op pagina 9, in de tweede alinea, van de Nota van Financiën geeft de regering aan dat vanwege het protectionistisch handelsbeleid van de Verenigde Staten zowel dit land als Curaçao een hogere inflatie zullen ervaren. Echter bij het prognosticeren van de baten voor het dienstjaar 2026 gaat de regering uit van lage inflatievoorzichten.

*De Raad adviseert de regering om deze inconsistentie met betrekking tot inflatievoorzichten in de Nota van Financiën toe te lichten.*

**Bij het maken van de Ontwerpbegroting 2026 wordt gebruik gemaakt van de CBCS groei- en inflatieverwachtingen. Enkele maanden geleden werd gebruikgemaakt van groeiprojecties per maart 2025. Inmiddels zijn recentere groeiramingen (van juli 2025) beschikbaar. Deze worden in de begroting verwerkt. De inflatieverwachting is in de laatste CBCS-raming licht naar boven bijgesteld (voor 2026 van 2% naar 2,1%). De CBCS-projecties houden rekening met de huidige stand van zaken met betrekking tot handelstarieven en zijn in lijn met de Amerikaanse inflatieverwachtingen.**

**De CBCS-groeiramingen worden elk kwartaal geüpdatet ten behoeven van het begrotingsproces. Eventuele wijzigingen in de inflatieverwachtingen zullen overeenkomstig te zijner tijd meegenomen worden.**

## 7. Inconsistente US dollar

Op pagina 9, in de vierde alinea, van de Nota van Financiën wordt gesteld dat de sterke US dollar de handelsbalans beïnvloedt, terwijl op pagina 10, in de vierde alinea, gesproken wordt over de positieve aspecten van een zwakkere US dollar die worden tenietgedaan door onzekerheden gerelateerd aan het handelsbeleid van de Verenigde Staten. Daarnaast wordt op pagina 11, in de eerste alinea, van de Nota van Financiën ook gesproken over een zwakkere US dollar.

*De Raad adviseert de regering deze inconsistentie in de Nota van Financiën te elimineren of nader toe te lichten.*

**Dit zal worden aangepast. Een andere factor die de handelsbalans beïnvloedt betreft de sterkte van de Amerikaanse dollar. Aangezien Curaçao een sterke handelsrelatie heeft met Nederland, kan een depreciatie van de dollar ten opzichte van de euro positieve effecten hebben op de handelsbalans.**

## 8. Risico's

Op pagina's 11 en 12 van de Nota van Financiën worden onder 'Risico's' diverse risico's opgesomd zonder dat ingegaan wordt op de waarschijnlijkheid dat deze zich daadwerkelijk zullen voordoen, de mogelijke impact ervan, en welke concrete mitigerende maatregelen genomen kunnen worden. Het is bovendien niet duidelijk hoe deze maatregelen in de ontwerpbegroting 2026 zijn verwerkt en wat de gevolgen zijn van de rest risico's. Uit de Nota van Financiën kan niet worden opgemaakt of aan deze opsomming een doordachte analyse en beoordeling van de risico's ten grondslag heeft gelegen.

*De Raad adviseert de regering hier nader op in te gaan in de Nota van Financiën.*

**Aan de risicoparagraaf is een zorgvuldige afweging voorafgegaan. Sommige risico's zijn reeds in eerdere jaren genoemd en uitgewerkt. Sommige risico's hebben een globaal karakter, andere risico's zijn lokaal. Deze risico's worden allemaal via regeringsbeleid, SDG's, het landspakket opgevangen.**

Het benoemen van de kans, impact en mogelijke beheersmaatregelen van risico's vraagt om aanzienlijke inspanningen. Deze inspanningen zijn belangrijk, maar bevinden zich nog in een ontwikkelproces. Voor de begroting van het dienstjaar 2026 heeft het ministerie van Financiën de risico's in kaart gebracht, maar het is op dit moment nog niet mogelijk om deze risico's cijfermatig te berekenen of volledig te kwantificeren.

Het mitigeren van risico's is een leertraject waarin gesprekken met alle betrokken stakeholders noodzakelijk zijn. Hiervoor zal een plan worden opgesteld om stapsgewijs verdere verdieping te realiseren. De regering richt zich in eerste instantie op het identificeren van risico's en zal er zorg voor dragen dat in de komende jaren vooruitgang wordt geboekt op het terrein van kwantificering en mitigatie.

## **9. Verschuiving van directe - naar indirecte belastingen**

Op pagina 20, onder 'Tabel 5. Belastingopbrengsten' van de Nota van Financiën wordt gesteld dat de tabel een geleidelijke verschuiving weergeeft van directe naar indirecte belastingen en dat dit past binnen het beleid van de regering om van directe - naar meer indirecte belastingen over te stappen. Deze observatie is niet in overeenstemming met de huidige stand van zaken. Er is immers sprake van een toename in inkomsten uit indirecte belastingen ten opzichte van directe belastingen. Voorts is onduidelijk voor welke soorten directe belastingen de tarieven gereduceerd zullen worden of dat bepaalde directe belastingen al dan niet gefaseerd geëlimineerd zullen worden. Het is ook niet duidelijk of de financiële gevolgen verbonden aan deze aanpassingen eventueel budgetneutraal zullen worden gecompenseerd met andere (nieuwe) indirecte belastingcategorieën/inkomsten danwel door verhoging van de tarieven van de huidige indirecte belastingcategorieën.

*De Raad adviseert de regering om in de Nota van Financiën hier nader op in te gaan en op basis daarvan de tekst op pagina 20 van de Nota van Financiën eventueel aan te passen.*

**Over de jaren heen is duidelijk te zien dat een verschuiving heeft plaatsgevonden van directe naar indirecte belastingen. De verdeling was ongeveer 51 % directe belastingen versus 49% indirecte belastingen. Indirecte belastingen nemen thans een groter aandeel in de totaliteit van alle belastingmiddelen dan de directe belastingen, namelijk 57% versus 43 % directe belastingen. Dit is mede als gevolg van het fiscaal beleid; o.a. het verlagen van de winstbelasting over de jaren, van een tarief van 37% naar nu 15% over de eerste Cg 500.000 winst en 22% over het meerdere. Daarnaast speelt mee de indexering van de basisvrije voet en de salarisschalen van de LB/IB . Vanaf dit jaar zal de in werking getreden Lei di Bion mogelijk leiden tot lagere LB/IB inkomsten waardoor mogelijk nog verdere verschuivingen zullen plaatsvinden.**

## **10. Motorrijtuigenbelasting**

Uit pagina 20 - onder 'Motorrijtuigenbelasting', van de Nota van Financiën blijkt dat de regering een bedrag van circa Cg 34,7 miljoen raamt aan inkomsten uit motorrijtuigenbelasting voor het dienstjaar 2026.

Uit jaarcijfers en voorlopige gegevens sinds 2017 blijkt echter dat de inkomsten uit motorrijtuigenbelasting vóór de COVID-periode aanzienlijk hoger lagen dan de huidige opbrengsten. Dit roept de vraag op of het aantal geregistreerde voertuigen daadwerkelijk is afgenomen.

Gezien de aanzienlijke groei in de toeristische sector — in het bijzonder het verblijfstoerisme — valt juist een evenredige toename in de invoer en registratie van voertuigen op Curaçao waar te

nemen. Dit zou logischerwijs moeten leiden tot een stijging van de inkomsten uit motorrijtuigenbelasting, of op zijn minst tot een benadering van het pre-COVID niveau (circa NAF 39 miljoen). Dat blijkt echter niet het geval te zijn. Een gedegen analyse naar de oorzaken hiervan is daarom aan te bevelen.

Daarnaast blijft het opvallend dat de inkomsten uit motorrijtuigenbelasting, die in beginsel bedoeld zijn voor het onderhoud van onder meer het wegennet, niet specifiek hiervoor worden aangewend, maar vloeien in de algemene middelen.

Gezien het feit dat de overheid momenteel — mede als gevolg van economische groei, hogere compliance en prijsstijgingen — aanzienlijk meer belastinginkomsten genereert, ligt het voor de hand om de financiering van het wegenonderhoud minder afhankelijk te maken van begrotingsoverschotten of gerichte leningen.

Er zou een geleidelijke overgang kunnen worden overwogen waarbij de inkomsten uit motorrijtuigenbelasting worden ondergebracht in een specifiek fonds dat uitsluitend bestemd is voor het beheer en onderhoud van het wegennet. Dat is immers waarvoor deze middelen oorspronkelijk bedoeld zijn.

*De Raad adviseert de regering om dit nader te onderzoeken en het eventueel op te nemen in het bredere motorrijtuigenbeleid, in lijn met eerdere aanbevelingen zoals verwoord in een motie die reeds door de Staten destijds is aangenomen.*

**Inderdaad is de opbrengst van de Motorrijtuigenbelasting (MRB) de afgelopen jaren lager dan voor de Corona-pandemie. De lagere opbrengsten kunnen voornamelijk worden verklaard door een lagere compliance ten aanzien van het voldoen van de verschuldigde MRB. Juist om die reden wordt gewerkt aan een wetsvoorstel om de MRB in de brandstofprijs te verwerken waardoor iedereen bijdraagt.**

**Naar schatting rijden momenteel 95.000 voertuigen rond in Curaçao. De introductie van nieuwe kentekenplaten met ingang van januari 2026 zal tot een opschoning van het motorrijtuigenbestand leiden waarin momenteel zo'n 135.000 voertuigen zijn geregistreerd en waarbij het voor een groot deel onzeker is of deze voertuigen nog rondrijden.**

**De Raad is van mening dat de opbrengsten MRB niet naar de algemene middelen zouden moeten vloeien maar naar een fonds dat uitsluitend belast wordt met beheer en onderhoud van het wegennet, te meer daar het Land thans aanzienlijk meer belastinginkomsten genereert. Dat is een sympathieke gedachtegang van de Raad, maar leidt tot een suboptimale bediening van het landsbelang. Het klopt dat er meer belastinginkomsten wordt gegenereerd dan voorheen. Daartegenover staat dat er ook aanzienlijke achterstanden bestaan in de samenleving die eindelijk met de extra middelen kunnen worden geadresseerd. Daarnaast biedt de Rft de mogelijkheid te lenen voor investeringen. Die ruimte wordt optimaal benut. Zo wordt in 2026 meer geleend voor investeringen in het wegennet (Cg 50 mln.) dan de motorrijtuigenbelasting opbrengt (circa Cg 35 mln.).**

## **11. Onvoldoende onderbouwing van verwachte overheidsinkomsten**

Het is de Raad opgevallen dat bij de prognoses voor belasting- en niet-belastinginkomsten gerekend wordt op hoge compliance, tijdige implementatie van wet- en regelgeving (ofwel dekkingsmaatregelen) en vlotte realisatie daarvan. In de Nota van Financiën wordt onvoldoende ingegaan op risico's van vertraging of niet-realisatie van de betrokken beleidsvoornemens. De praktijkervaring heeft uitgewezen dat overheidsinkomsten structureel lager kunnen uitvallen door uitstel of niet-uitvoering van het voorgenomen beleid en/of vertragingen in het wetgevingstraject; de zogenoemde *institutional weaknesses*.

Op pagina 27, onder paragraaf 'Vergunnings- en registratierecht' van de Nota van Financiën wordt de 'Kansspel fee' besproken. De Raad is van oordeel dat de verwachte inkomsten gerelateerd aan de nieuwe beleidsvoornemens, zoals de kansspelbelasting en de compliance, ambitieus zijn ingeschat, maar dat de realisatie ervan onzeker is.

*De Raad adviseert de regering om de ontwerpbegroting 2026 en de memorie van toelichting aan te passen.*

**De regering begrijpt de opmerking van de Raad niet volledig. De inning van inkomsten uit kansspelvergunningen verloopt namelijk conform de begroting. Tot en met mei 2025 is er al Cg 12 miljoen aan facturen verstuurd. Dit betekent dat de verwachte jaarlijkse inkomsten uitkomen op circa Cg 30 miljoen, precies het bedrag dat in de begroting is opgenomen.**

**Bovendien overtreffen de belastingopbrengsten sinds 2021 jaarlijks de begrote bedragen, wat grotendeels te danken is aan diverse naleving initiatieven (compliance). De aanname van een toegenomen naleving is dan ook gebaseerd op de positieve resultaten van de afgelopen vijf jaar. Ter illustratie: het aantal ondernemers dat maandelijks de verschuldigde omzetbelasting (OB) betaalt, is sinds 2021 gestegen van 4.500 naar ruim 7.000, een toename van meer dan 50%. Dit laat zien dat de ingezette strategieën effectief zijn en bijdragen aan stabiele en groeiende overheidsinkomsten.**

## **12. Belastingcompliance**

Het is zeker een positieve zaak dat de belastingopbrengsten al enkele jaren een stijgende trend vertonen. Echter is het bekend dat daarin effecten van belastingcompliance zitten. Als die uitgewerkt zijn, zal zelfs bij voortzetting van de trendmatige economische groei het niveau van de belastingopbrengsten kenteren. Hiermee zal rekening gehouden dienen te worden aangezien thans de groeiende belastingopbrengsten samengaan met groeiende lasten. Voorkomen dient te worden dat de structurele lasten de structurele baten overtreffen. Het is dus zaak om inzicht te krijgen in het niveau van de structurele belastingopbrengsten. *Derhalve adviseert de Raad de regering te (laten) onderzoeken wat het structurele niveau is van de belastingopbrengsten.*

Het is een bekend fenomeen dat compliance maatregelen met name in de beginfase tot significant hogere opbrengsten kunnen leiden. In dat kader wordt ook verwacht dat de meeropbrengsten op termijn af zullen nemen. Dit betekent niet dat de belastingopbrengsten zullen dalen, maar dat deze mogelijk minder snel zullen stijgen. De huidige belastingopbrengsten bestaan slechts voor een zeer gering deel (enkele procenten) uit opbrengsten met betrekking tot oudere belastingjaren. Met name bij de OZB was hiervan sinds 2022 sprake (inhaaleffect OZB-aanslagen 2019-2021). Bij de belangrijkste belastingmiddelen (OB/LB/WB) is echter geen sprake van een inhaaleffect maar zien de opbrengsten op de lopende fiscale verplichtingen. Derhalve is er, behalve in het geval van beleidswijzigingen, geen aanleiding om te veronderstellen dat de opbrengsten van deze middelen zullen afnemen.

### 13. Sociale fondsen

Op pagina 44 - de laatste alinea, van de Nota van Financiën wordt gesteld dat de laatste meerjarenramingen van de Sociale Verzekeringsbank (hierna: de SVB) voor de fondsen die door de SVB worden beheerd (hierna: sociale fondsen) zeer positief zijn. Deze ramingen zijn gebaseerd op een verwachte groei van de premiebatens met gemiddeld 8% in 2025 en 1,3% in de daaropvolgende jaren. Dat is inderdaad positief te noemen. Gezien de cijfermatige gegevens opgenomen in de memorie van toelichting constateert de Raad dat deze positieve trend niet structureel is.

De regering geeft aan dat in de door SVB meest recente uitgebrachte Meerjaren begroting (MJB) (april 2025) voor wat betreft de premie-batens vanaf 2026 inderdaad is uitgegaan van een groeitrend van 1,3% per jaar. SVB heeft zich daarbij gebaseerd op regressieanalyses uit het verleden, waarbij de premiegroei een MLT-correlatie vertoonde van een factor van 0,56 van de gerealiseerde reële economische groei. Die wordt door CBCS in elk geval t/m het jaar 2028 op ca. 2,5% per jaar ingeschat.

**SVB kan nog niet beoordelen of deze economische groeitrend ook vanaf 2029 structureel is.**

*Schommelfonds Sociale Verzekeringen:* Uit het meerjarige overzicht van de sociale fondsen op pagina 45 van de Nota van Financiën blijkt dat per eind 2030 voor het Schommelfonds Sociale Verzekeringen een tekort van circa Cg 9 miljoen wordt verwacht.

**Dat correspondeert met de door SVB meest recente uitgebrachte MJB (april 2025). Tot en met 2028 wordt er een positief saldo van het schommelfonds verwacht. In 2029 slaat dit om naar een relatief beperkt negatief saldo.**

**Gestreefd wordt om in het vierde kwartaal 2025 een update uit te brengen van de MJB, die gegeven voortschrijdend inzicht, ontwikkelingen in de premiesfeer en mogelijke gevolgen**

**van beleidsintenties van de overheid met name voor de uitgaven van de fondsen BVZ, AVBZ en AOV kan afwijken van de MJB van april 2025.**

*Ouderdomsfonds:* Voor het Ouderdomsfonds wordt al vanaf 2028, slechts drie jaar vanaf nu, een tekort van circa Cg 12 miljoen verwacht. Dit tekort zal verder oplopen tot ongeveer Cg 48 miljoen in 2030. Dit verwachte tekort is inclusief een structurele landsbijdrage van circa Cg 25 miljoen. Zonder de bijdrage van de overheid zou het fonds vanaf dit jaar (2025) structureel een tekort vertonen. Het vorenstaande impliceert dat de financiële situatie van het Ouderdomsfonds niet houdbaar is.

*De Raad adviseert de regering in de memorie van toelichting aan te geven welke plannen de regering heeft om dit fonds financieel gezond te maken.*

**De plannen om het fonds AOV structureel financieel gezond te maken zijn in uitwerking. In deze wordt ook verwezen naar het rapport van de Commissie Hervorming Sociale Verzekeringen.**

*Fonds Basisverzekering Ziektekosten (hierna: BVZ-fonds) en het Algemeen Fonds Bijzondere Ziektekosten (hierna: AVBZ-fonds):* Het AVBZ-fonds vertoont al vanaf 2025 een tekort van circa Cg 5 miljoen, dat oploopt tot Cg 9 miljoen in 2026. Het BVZ-fonds vertoont pas in 2029 een tekort, dat zal oplopen tot circa Cg 14 miljoen in 2030.

*Gezien deze ontwikkeling van de financiële positie van deze fondsen adviseert de Raad de regering in de Nota van Financiën aan te geven hoe zij met deze tekorten denkt om te gaan.*

**De plannen om het fonds BZV en AVBZ structureel financieel gezond te maken zijn in samenwerking met stakeholders, zoals SVB, in ontwikkeling en zullen gedurende 2026 worden afgerond, waarna de eerste implementatiefase in 2026 zal starten. Hierbij zullen waar nodig de aanbevelingen van de Taskforce Marktordening en Financiering Zorgsector (TMFZ) worden geactualiseerd (rapport is uit 2019).**

*Oordeel en advies van de Raad*

Het is duidelijk dat, dankzij de positieve saldi van het Schommelfonds Sociale Verzekeringen, bovengenoemde tekorten nog afgedekt kunnen worden. Het is echter eveneens duidelijk dat deze fondsen zonder structurele hervormingen op termijn verlieslatend zullen zijn, met als gevolg dat de betaalbaarheid van de gezondheidszorg en mogelijk de kwaliteit van de zorg in gevaar kan komen. Het blijven uitstellen van deze hervormingen is dus geen optie meer.

Daarnaast is het onduidelijk wat de stand van zaken is met betrekking tot de uitvoering van de verschillende maatregelen die door de regering zijn aangekondigd om de kosten in de gezondheidszorg te verminderen, de (exploitatie)kosten van het CMC te verlagen en de sociale fondsen, in het bijzonder het Ouderdomsfonds, gezond te houden.

*Met het oog op het belang van duurzame gezonde overheidsfinanciën adviseert de Raad de regering om in de Nota van Financiën hierop in te gaan. Derhalve adviseert de Raad de regering meer inzicht te verschaffen in de voortgang van bovenbedoelde trajecten – met name de implementatie van de aanbevelingen van de*

*Taskforce Marktordening en Financiering Zorgsector<sup>4</sup>, hoe eventuele vertragingen worden opgelost en welke andere maatregelen worden overwogen indien de reeds genomen acties niet de gewenste (financiële) effecten hebben opgeleverd. Dit onderdeel vormt namelijk een van de grootste risico's voor de ontwerpbegroting 2026 en de meerjarenbegroting. De onopgeloste tekorten bij het CMC en bij de sociale fondsen – met name het Ouderdomsfonds - trekken een zware wissel op het Schommelfonds Sociale Verzekeringen en op de overheidsbegroting. Aangezien conform de projecties van de SVB er vanaf 2030 tekorten voorzien worden voor het Schommelfonds Sociale Verzekeringen betekent dit dat vanaf 2030 de druk op de overheidsbegroting verder zal toenemen. Immers de tekorten bij de sociale fondsen die nu op het Schommelfonds Sociale Verzekeringen kunnen worden afgewenteld, zullen – bij ongewijzigde situatie en gezien artikel 21, eerste lid, van de Landsverordening Sociale Verzekeringsbank – vanaf 2030 via de overheidsbegroting moeten worden aangezuiverd.*

**Voor wat betreft de implementatie van de aanbevelingen van de Taskforce Marktordening en Financiering Zorgsector (TMFZ) (rapport is inmiddels nogal gedateerd, uit 2019) zijn er stappen gemaakt die geleid hebben tot uitgavenbeheersing. Er moet worden gehouden dat (beleidsarm) de uitgaven in de curatieve zorg en langdurige zorg wereldwijd 3 tot 4% per jaar stijgen, en het rapport meer dan 6 jaar oud is:**

- **Medische Uitzendingen zijn de uitgaven gedaald van XCG 36M (basisjaar 2018) tot XCG 32M (projectie 2025), door regiobeleid en uitbreiding van het lokale zorgaanbod;**
- **Medisch Specialisten zijn de uitgaven gedaald van XCG 71M (basisjaar 2018) tot XCG 66M (projectie 2025), door bij het vervangen van specialisten deze verplicht in loondienst te contracteren, door strikte naleving van het honoreringssysteem en door implementatie van een plafondinkomen (LNT).**
- **Farmacie uitgaven zijn gestabiliseerd op XCG 107M (basisjaar 2018, idem projectie 2025), met name door vervanging van specialité's door generieken en het versneld registreren van generieken. Recent is een nieuwe registratiecommissie geïnstalleerd. Tevens zijn enige pakketversmallingen doorgevoerd voor de farmacie.**

*Zolang de economie aantrekt kunnen deze extra lasten wellicht gedragen worden maar bij een kentering binnen de economie kan dit een ingrijpend negatief impact hebben op de financiering van de sociale fondsen. Het is wenselijk dat elk individueel fonds op zich financieel gezond is. In ieder geval zou in een gezonde situatie het Schommelfonds Sociale Verzekeringen via de overschotten bij (bepaalde) sociale fondsen moeten worden aangevuld om de overheidsbegroting in zekere mate te ontlasten.*

*In het licht van het bovenstaande adviseert de Raad de regering zich te haasten met het doorvoeren van de noodzakelijke hervormingen binnen het sociale zekerheidsstelsel opdat – in lijn met de intentie bij het in leven roepen van het Schommelfonds Sociale Verzekeringen - deze sociale fondsen financieel in staat zijn het Schommelfonds Sociale Verzekeringen te voeden en te dragen.*

---

<sup>4</sup> Het betreft de aanbevelingen in het Rapport 'Kopzorgen over de zorg, Een vierfasen interventiestrategie voor de verduurzaming van het Curaçaose zorgstelsel' (26 januari 2022).

Zoals reeds aangegeven zijn de plannen om het schommelfonds Sociale Verzekeringen (en specifiek de fondsen BZV en AVBZ) structureel financieel gezond te maken in ontwikkeling en zullen gedurende 2026 worden afgerond, waarna de eerste implementatiefase in 2026 zal starten. Hierbij zullen waar nodig de aanbevelingen van de Taskforce Marktordening en Financiering Zorgsector (TMFZ) worden geactualiseerd (rapport is uit 2019).

## V. Opmerkingen van (wets)technische en redactionele aard

Opmerkingen van (wets)technische en redactionele aard zijn in een bijlage bij dit advies opgenomen en worden geacht hiervan integraal onderdeel uit te maken.

**De regering heeft de opmerkingen van wetstechnische en redactionele aard voor het grootste gedeelte overgenomen zoals aanbevolen door de Raad van Advies. Hieronder wordt vervolgens ingegaan op de opmerkingen die nadere uitleg behoeven.**

### a. Staat van Inkomensoverdrachten

De bijlage ‘Staat van Inkomensoverdrachten’ is onvolledig. Bij veel instellingen ontbreken cijfers voor zowel 2024 als 2025.

**De Raad van Advies heeft opgemerkt dat de bijlage “Staat van Inkomensoverdrachten” onvolledig is, aangezien bij meerdere instellingen de cijfers ontbreken voor zowel 2024 als 2025.**

**Opgemerkt zij dat de cijfers in de bijlage in kwestie niet ontbreken. Ter verbetering van de financiële administratie van het Land, met name om een duidelijke scheiding aan te brengen tussen subsidies en overige overdrachten, is de handleiding rekeningschema aangepast.**

**Door deze herstructurering worden sommige bedragen nu onder andere begrotingsposten verantwoord dan in voorgaande jaren. Dit kan de indruk wekken dat bepaalde instellingen in het verleden geen realisaties of fondsen hebben ontvangen. Wanneer echter wordt gekeken naar de oude begrotingsposten, zullen de betreffende bedragen wel degelijk terug te vinden zijn, aangezien deze destijds zijn toegekend en verantwoord onder de toenmalige rubricering. Met deze toelichting is naar het oordeel van de regering de opmerking van de Raad van Advies afdoende beantwoord en is de context van de bijlage “Staat van Inkomensoverdrachten” voldoende verduidelijkt.**

De Raad van Advies heeft een aantal opmerkingen bij het ontwerp en adviseert de regering om daarmee rekening te houden voordat zij het ontwerp bij de Staten indient.

De regering heeft het ontwerp voor zoveel mogelijk aangepast en verwijst ter volledigheid naar al het voorgaande.

De regering erkent het belang van een duidelijke en toegankelijke begroting. Daarom is het voornemen van de overheid om de begroting te vereenvoudigen en de memorie van toelichting aan te passen volgens de door de Raad van Advies voorgestelde verbeterpunten. Veel van deze punten komen overeen met de aanbevelingen uit het rapport "Doorlichting Begrotingsproces Curaçao," dat momenteel door de werkgroep "Begrotingsdoorlichting" wordt uitgewerkt en geïmplementeerd.

Er moet erkend worden dat dit een geleidelijk proces is en dat het slechts één van de vele trajecten is waar de regering momenteel aan werkt om het financieel beheer te verbeteren. Gezien de beperkte uitvoeringscapaciteit zal de regering alle mogelijke inspanningen leveren om verbeteringen aan te brengen in het gehele begrotingsproces.

Wederom wordt benadrukt dat de overheid zich, binnen de grenzen van de beschikbare middelen en mogelijkheden, ten volle inspant om het begrotingsproces verder te professionaliseren en duurzaam te verbeteren.

## Advies College financieel toezicht Curaçao en Sint Maarten

Het College financieel toezicht (Cft) heeft bij brief van eind augustus 2025 (ongedateerd) conform artikel 11 van de Rijkswet financieel toezicht Curaçao en Sint Maarten (Rft) advies gegeven over de ontwerpbegroting 2026 (hierna: OB 2026). Hieronder wordt op dit advies ingegaan.

### Oordeel

*Curaçao begroot zowel voor 2026 als meerjarig overschotten op de gewone dienst. Hiermee voldoet de OB cijfermatig aan de centrale begrotingsnorm en aan de wettelijk vereiste tekortcompensatie. In 2026 bedraagt dit overschot slechts XCG 5 miljoen ondanks de gunstige economische situatie. Het Cft ziet een aanzienlijk risico dat dit overschot omslaat in een tekort. De risico's aan de batenkant zijn aanzienlijk en door de structurele lastenverhogingen houdt Curaçao minder ruimte om tegenvallers op te vangen. Tegen deze achtergrond adviseert het Cft Curaçao een plan te maken om eventuele tegenvallers op te kunnen vangen.*

### Reactie:

De uitspraak dat de risico's aan de batenkant aanzienlijk zijn wordt slechts gedeeltelijk gedeeld. Het Land begroot de belastingramingen en de niet-belastingopbrengsten met de nodige voorzichtigheid. Hierbij worden steeds de historische realisatiecijfers gebruikt voor de ramingen. Bij een begroting zijn er altijd risico's, echter deze worden terdege afgewogen bij het opstellen van de ramingen (deze worden op prudente wijze begroot). Een voorbeeld betreft het mogelijke risico van geen tijdige invoering van de ontwerp landverordening leges, precariorechten en retributies. Rekening houdend met het wetgevingstraject is uitgegaan van een introductie in de tweede helft 2026 in plaats van begin 2026. Hierdoor is in de begroting 2026 enkel rekening gehouden met Cg 10 miljoen aan extra niet-belasting inkomsten. Daarnaast kan de begroting worden aangepast via een suppletoire begroting indien gedurende het jaar het risico van een tegenvallende inkomstenrealisatie significant wordt. In dat geval worden vanzelfsprekend ook de uitgaven naar beneden bijgesteld.

### Vervolg

*Het Cft adviseert u op basis van artikel 11 van de Rijkswet financieel toezicht Curaçao en Sint Maarten (Rft) om de volgende aanpassingen in de OB aan te brengen, voordat deze wordt aangeboden aan de Staten:*

- 1. Concretiseer de oplossingsrichting voor de financiële problematiek van het CMC en verwerk deze in de begroting.*

De oplossing voor de financiële problematiek van CMC bestaat uit 2 delen, namelijk:

- A. Het structureel verhogen van het zorgbudget via SVB en jaarlijkse aanvullende middelen via de landsbegroting om de exploitatie van het CMC vanaf 2025 te balanceren (rekening houdend met de doelmatigheidsexercities waarvoor het CMC zelf verantwoordelijk voor is).

Vanaf 2025 en meerjarig zijn de volgende bedragen in de landsbegroting opgenomen (dus ook in de huidige begroting 2026-2029) om vanaf 2025 de exploitatie van de CMC-entiteiten zoveel mogelijk te balanceren:

- Het separaat afrekenen van de zorgkosten voor onverzekerden. Deze zorgkosten over oude jaren zijn reeds afgerend en vanaf 2025 wordt per kwartaal een bedrag van Cg 2,5 miljoen aan het CMC overgemaakt ter financiering van de zorgkosten voor onverzekerden (welk per halfjaar wordt afgerekend). Totaal per jaar Cg 10 miljoen en dit bedrag is in de begroting 2025 en 2026-2029 overeenkomstig verwerkt.
  - Extra landsbijdrage ad Cg 3 miljoen aan SVB geormerkt voor de verbetering van de arbeidsvoorwaarden van het CMC-personeel (niet zijnde medisch specialisten en topkader wegens LNT). Dit bedrag wordt via SVB (zorgbudget) aan CMC uitbetaald. Dit bedrag is in de begroting 2025 en 2026-2029 overeenkomstig verwerkt.
  - De jaarlijkse kapitaallasten van CMC Vastgoed m.b.t. de Nederlandse lening voor de bouw van het ziekenhuisgebouw (jaarlijks: Cg 18 miljoen) zijn voor rekening van het Land gekomen. Dit betekent dat de lasten van CMC Vastgoed Cg 18 miljoen per jaar minder zijn en dus minder huurlasten voor CMC Exploitatie. Dit geeft aan SVB extra ruimte om een hoger zorgbudget aan CMC Exploitatie te betalen (na toetsing van de ingediende CMC-begroting). In de landsbegroting betekent dit dat het Land geen inkomsten voor rente en aflossing door CMC Vastgoed opneemt. Dit is in de begroting 2025 en 2026-2029 overeenkomstig verwerkt.
  - Een extra landsbijdrage van Cg 10 miljoen aan SVB specifiek t.b.v. de bedrijfsvoering CMC. Dit geeft aan SVB extra ruimte om een hoger zorgbudget aan CMC Exploitatie te betalen (na toetsing van de ingediende CMC-begroting). Dit is in de begroting 2025 en 2026-2029 overeenkomstig verwerkt.
  - De door SVB in het verleden doorgevoerde correcties in het zorgbudget ad Cg 9 miljoen per jaar zijn teruggedraaid en maken nu onderdeel van het jaarlijks zorgbudget. Dit bedrag wordt via SVB uitbetaald aan CMC.
- B. Het saneren van de “unfunded” reservering voor vervangingsinvesteringen bij CMC Vastgoed en het saneren van zowel het negatieve eigen vermogen als de “unfunded” reservering voor vervangingsinvesteringen bij CMC Exploitatie. De voornaamste oorzaak van de “unfunded” reservering voor vervangingsinvesteringen bij CMC Vastgoed is het feit dat CMC Exploitatie haar verschuldigde huurpenningen niet volledig aan CMC Vastgoed heeft uitbetaald met als gevolg dat CMC geen liquiditeitsbuffer kon opbouwen ten behoeve van de financiering van haar vervangingsinvesteringen. Volgens het bestuur van CMC Exploitatie is het zorgbudget sinds haar oprichting ontoereikend geweest om aan al haar verplichtingen te voldoen en een liquiditeitsbuffer op te bouwen ten behoeve van de financiering van haar vervangingsinvesteringen. Het Land Curaçao wil de financiële positie van zowel het CMC Vastgoed als CMC Exploitatie saneren en heeft hiervoor de volgende oplossingen in samenspraak met het bestuur van CMC Vastgoed en CMC Exploitatie uitgewerkt:

- Het kapitaliseren van CMC Vastgoed. Hierbij zal het Land de “unfunded” reservering voor de financiering van de vervangingsinvesteringen bij CMC Vastgoed voor haar rekening nemen. Het gaat hierbij om een bedrag van Cg 87 miljoen welk via een balanstransactie zal lopen. Dit houdt in dat het Land de vervangingsinvesteringen zal financieren conform de meerjaren investeringsplan (MJIP) van CMC Vastgoed. In feite wordt de toekomstige deelneming “CMC Vastgoed” opgewaardeerd tegen een kapitaalstorting van het Land. De waarde van de gekapitaliseerde deelneming “CMC Vastgoed” is niet hoger dan de getaxeerde waarde van het ziekenhuisgebouw, waardoor geen impairment (waardevermindering) moet plaatsvinden. Het voorgaande impliceert dat de kapitalisatie enkel via de balans zal gaan en heeft hierdoor geen gevolgen voor de gewone dienst van het Land.
- Het kapitaliseren van CMC Exploitatie. Hierbij zal het Land de “unfunded” reservering voor de financiering van de vervangingsinvesteringen bij CMC Exploitatie voor haar rekening nemen. Het gaat hierbij om een bedrag van Cg 24 miljoen welk via een balanstransactie zal lopen. Dit houdt in dat het Land de vervangingsinvesteringen zal financieren conform de meerjaren investeringsplan (MJIP) van CMC Exploitatie. In feite wordt de toekomstige deelneming “CMC Exploitatie” opgewaardeerd tegen een kapitaalstorting van het Land. Hierbij dient tevens rekening te worden gehouden dat door het saneren van CMC Vastgoed tegelijkertijd het negatief eigen vermogen grotendeels wordt gesaneerd (met uitzondering van de Cg 24 miljoen die via de kapitalisatie van CMC Exploitatie zal plaatsvinden). De waarde van de gekapitaliseerde deelneming “CMC Exploitatie” is niet hoger dan de waarde van de losse medische instrumentarium, IT-systeem en inventaris, waardoor geen impairment (waardevermindering) moet plaatsvinden. Het voorgaande impliceert dat de kapitalisatie enkel via de balans zal gaan en heeft hierdoor geen gevolgen voor de gewone dienst van het Land.

Om de bij punt B vermelde kapitalisaties (en desbetreffende kapitaalinjecties) te laten plaatsvinden geldt als voorwaarde dat de governance van de CMC-entiteiten (Vastgoed en Exploitatie) moet worden aangepast. De governance van de CMC-entiteiten moeten gaan voldoen aan de Landsverordening Corporate Governance van het Land Curaçao. Deze Landsverordening biedt de nodige check and balances voor het waarborgen van zowel de ‘belangen’ van het Land Curaçao als die van de HNO-entiteiten. Momenteel worden de laatste juridische aspecten uitgewerkt en zodra de CMC-entiteiten hun akkoord geven aan de Regiegroep zal de Regiegroep haar advies geven aan de Raad van Ministers welk als basis zal dienen voor de formele besluitvorming door de Raad van Ministers. Gezien de goede samenwerking met de huidige CEO’s van de CMC-entiteiten verwachten we voor het einde van 2025 de balanstransactie (punt B) te verwerken. Volledigheidshalve wordt opgemerkt dat punt A

sinds 2025 volledig is verwerkt (zowel in de begroting als de financiële administratie van het Land).

- 2. Onderbouw in hoeverre het realistisch is dat de volledige vacatureruimte die in de personeelslastenraming is opgenomen wordt opgevuld. Stel dit budget naar beneden bij wanneer onderbesteding op deze post wordt verwacht.*

De regering meldt dat de stelpost voor personeelsuitgaven in 2026 is verlaagd met Cg 9 miljoen. Deze aanpassing is het resultaat van een herberekening van de kosten voor tredeverhogingen, indexeringen en de lumpsum-regeling. De verlaging is gebaseerd op het feit dat circa 40% van de ambtenaren zich in hun eindschaal bevindt en daarom geen jaarlijkse tredeverhoging meer ontvangt, maar een tweejaarlijkse lumpsum van 3%.

Deze verlaging heeft een structureel effect op de meerjarenbegroting. Dit leidt tot verdere besparingen van respectievelijk Cg 18,6 miljoen in 2027, Cg 28,0 miljoen in 2028 en Cg 38,2 miljoen in 2029. Deze structurele aanpassing draagt bij aan de beheersing van de overheidsuitgaven op de lange termijn.

Daarnaast wordt de begroting voor 2026 en de meerjarenbegroting verder verlaagd met Cg 5,8 miljoen. Deze verlaging is te danken aan de verwachting dat slechts de helft van de vacatures die vrijkomen door natuurlijke uitstroom (met name door pensioen) jaarlijks zal worden ingevuld (zie onderstaande tabel). Dit betekent dat niet alle vrijkomende posities direct worden opgevuld. De praktijk leert dat de invulling van vacatures niet één-op-één in hetzelfde jaar plaatsvindt.

Omschrijving	2025	2026	2027	2028	2029
Uitstroom	61	113	112	122	124
Instroom		55	54	64	66

- 3. Licht toe wanneer de wetgeving die indexering van niet-belastinginkomsten mogelijk maakt, wordt vastgesteld en in werking zal treden. Onderbouw de raming van de in 2026 verwachte opbrengsten uit dit traject.*

De ontwerp Landsverordening leges, precariorechten en retributies doorloopt thans het wetgevingstraject. Het advies van de Sociaal Economische Raad (SER) wordt nu verwerkt. Het

streven is vooralsnog om dit ontwerp vóór eind 2025 aan de Staten voor te leggen. De verwachting is dat de wetgeving in het tweede helft van 2026 in werking zal treden.

De landsverordening beoogt voornamelijk de indexering van de tarieven op basis van de Consumentenprijsindex 2019. Hierbij is een correctiefactor gehanteerd, zijnde de verhouding tussen CPI 2019 en CPI 1993; correctiefactor =  $132,1 / 73,1 = 1,807114$ . Uitgaande van het voorgaande is de verwachte realisatie na indexering Cg 44,9 miljoen (Cg 24,9 miljoen x 1,807114).

Verwachte realisatie na indexering:	Cg 44,99 miljoen
Realisatie 2023:	<u>Cg 24,90 miljoen</u> -
Meeropbrengst:	Cg 20,1 miljoen

Gebaseerd op de verwachte introductie van onderhavige wetgeving is in de begroting slechts rekening gehouden met Cg 10 miljoen aan meeropbrengsten voor niet-belastinginkomsten (NBI).

- 4. Actualiseer en onderbouw de belastingraming. Gebruik hierbij een recente openbare raming van de economische ontwikkeling. Onderbouw ook de raming van de baten uit de tourist entry fee. Neem een tijdsplanning op waaruit blijkt wanneer deze baten worden gerealiseerd.*

Bij het maken van de Ontwerpbegroting 2026 wordt gebruik gemaakt van de groei- en inflatieverwachtingen van de Centrale Bank van Curaçao en Sint Maarten (CBCS). De CBCS-groeiramingen worden elk kwartaal geüpdatet ten behoeve van het begrotingsproces in de “Multi-annual Projections for the Budget Cycle 2025”. Enkele maanden geleden werd gebruik gemaakt van groeiprojecties per maart 2025. Inmiddels zijn de groeiramingen van juli 2025 beschikbaar in de *Multi-annual Projections for the Budget Cycle, juli 2025*. Deze worden in de begroting verwerkt.

Voorts geeft de regering aan dat gekozen is voor een tourist entry tax. Dus het wordt een belastingopbrengst en geen niet-belasting inkomsten.

Momenteel wordt er door een werkgroep, bestaande uit vertegenwoordigers van het ministerie van Financiën, ministerie van Economische Ontwikkeling (MEO), Curaçao Tourism Development Foundation (CTDF), en Ernst & Young, gewerkt aan de Landsverordening ter introductie van de Entry Tax. De laatste hand wordt nog gelegd aan de concept wetgeving waarbij het de intentie is om deze zo spoedig mogelijk het reguliere wetgevingstraject te laten doorlopen. Streven is om de Entry Tax per 1 januari 2026 te introduceren. Echter, vanuit het principe van voorzichtigheid en de per opmaak van de begroting beschikbaar zijnde informatie zijn de inkomsten pas in 2027 in de begroting opgenomen.

Uit hoofde van genoemde punten zijn de inkomsten ook conservatief lineair geraamd met de volgende onderbouwing: 700.000 toeristen (realisatie 2024) x \$60 x 1,8 (wisselkoers US\$/Cg) = Cg 75,6 mln. Echter, de huidige conceptwetgeving bevat een “fixed” bedrag van US\$65, waarbij ook de nodige differentiatie in tarief is toegepast ter zake o.m. volwassenen, kinderen, inwoners, etc. Een berekening vanuit de CTDF, rekening houdende met genoemde differentiatie, en verwachte aantal reizigers naar Curaçao, wordt in onderstaande tabel weergegeven:

Jaar	Verwachte inkomsten Entry Tax
2025	XCG. 72 Mln.
2026	XCG. 81 Mln.
2027	XCG. 92 Mln.

Bovenstaande tabel onderschrijft thans de eerdergenoemde conservatieve (meerjarige) raming. Alhoewel de CTDF aangeeft geen significante negatieve impact op de toestroom van toeristen te verwachten bij introductie van de Entry Tax, houdt het Land voorzichtigheidshalve alsnog een slag om de arm.

Volledigheidshalve wordt aangegeven dat de ramingen gebaseerd zijn op het aantal verwachte toeristen per jaar (inclusief de verdeling hiervan in toeristen/inwoners/studenten/etc.), vermenigvuldigd met bijbehorende tarief, en omgerekend vanuit Amerikaanse dollar naar Caribische gulden.

5. *Actualiseer de kapitaaldienst op basis van de laatste inzichten. Verwerk de gedeeltelijke herfinanciering van de in oktober 2025 aflopende obligatielening op correcte wijze, evenals het voorgenomen beroep op de lopende inschrijving in 2025.*

De regering meldt dat de actualisatie van de kapitaaldienst en voorgestelde wijzigingen verwerkt zijn.

6. *Zorg ervoor dat de meerjarige investeringsagenda, de geplande leningen en de ambitie van het land om de schuldquote te verlagen tot 55 procent van het bruto binnenlands product expliciet tot uiting komen in de OB.*

De regering geeft het volgende aan.

Eerder is al gewezen op adviezen van het Internationale Monetaire Fonds (IMF), de Centrale Bank van Curaçao en Sint Maarten (CBCS) en de Evaluatiecommissie Rijkswet financieel toezicht Curaçao en Sint Maarten 2021, welke allemaal aandacht hebben gevraagd voor de (te) lage publieke investeringen. Deze adviezen wijzen erop dat het stimuleren van economische groei middels publieke investeringen cruciaal is. Dit komt tot uiting in de raming aan nieuw aan te trekken leningen bij Nederland voor de meerjarige investeringsagenda. Bij het aantrekken van nieuwe leningen wordt tevens rekening gehouden met een gezonde liquiditeitsbuffer.

Voorts is het voornemen om op termijn (3-5 jaar), in overeenstemming met de raadsbeslissing van 2024, een schuldquote van 55% te bereiken. De meerjarige schuldquote vertoont ook een dalende trend conform de doorrekening van CBCS welk reeds aan het Cft is verstrekt. Dit is het resultaat van een combinatie van factoren; afname in nieuw aan te trekken leningen, geleidelijke toename in de aflossingen en een flink stijgende bruto binnenlands product.

Conform de CBCS (multi-annual projections, maart 2025) wordt een lange termijn economische groei en welvaart gestimuleerd door een voortvarende implementatie van de structurele hervormingen uit het Landspakket en de meerjarige investeringsagenda. In het kader van het verzoek om herfinanciering van de in oktober 2025 aflopende obligatielening is ook aangegeven dat het huidig beleid is om geen bullets-leningen meer aan te gaan, maar enkel annuïteiten/lineaire leningen. Dit geldt voor zowel nieuwe leningen als herfinancieringen van aflopende obligatieleningen. Het eerder aanvangen met aflossingen leidt tot een lagere schuldpositie en minder rentelasten (dit heeft op zijn beurt een positief effect op de begrotingsruimte).

Van belang voor Curaçao blijft een gebalanceerd gebruik van eigen liquiditeiten en nieuwe leningen voor het financieren van publieke investeringen en aflossingen van leningen.

## **Toelichting**

### Resultaat gewone dienst

*Curaçao begroot meerjarig overschotten op de gewone dienst, oplopend van XCG 5 miljoen in 2026 tot XCG 66 miljoen in 2029.*

*Het Cft constateert dat Curaçao een forse en grotendeels structurele lastenverhoging doorvoert in de OB. Ten opzichte van de ontwerpbegrotingswijziging (OBW) 2025 nemen de lasten toe met XCG 130 miljoen. Sinds 2023 is zelfs sprake van een stijging van ruim XCG 300 miljoen. Deze lastenstijging is grotendeels het gevolg van beleidsintensivering, waaronder de verbetering van de arbeidsvoorwaarden voor ambtenaren en gelijkgestelden, hogere lasten voor goederen en diensten en de introductie van nieuwe subsidies en toelagen.*

Reactie:

De regering heeft in de Nota van Financiën uitgebreid toegelicht waarom de lasten voor goederen en diensten zijn gestegen. Deze verhogingen zijn essentieel voor de uitvoering van diverse projecten. De investeringen die voortkomen uit het Landspakket—dat in samenwerking met Nederland (via de Tijdelijke Werkorganisatie (TWO)) wordt uitgevoerd—hebben bijvoorbeeld een structureel effect en verhogen de operationele begroting van het Land.

#### *Aanpassingen in Subsidies en Overdrachten*

Om de financiële administratie te verbeteren, is de handleiding voor het rekeningschema aangepast, met als doel een duidelijke scheiding te creëren tussen subsidies en overdrachten. Deze herstructurering heeft geleid tot een verschuiving tussen deze twee economische categorieën.

Hoewel de totale begroting voor subsidies en overdrachten in 2026 met Cg 8,1 miljoen lager is dan de realisatie in 2024, is deze wel hoger dan de begroting van 2025. Deze stijging wordt voornamelijk veroorzaakt door:

- Gemeenschappelijk Hof van Justitie (GHvJ): Conform de Rijkswet Gemeenschappelijk Hof van Justitie en het Rijksbesluit Financiering Gemeenschappelijk Hof van Justitie draagt Curaçao bij aan de kosten van het Hof. Door loonindexering en de aanname van nieuw personeel is het budget van het GHvJ structureel verhoogd met Cg 4,0 miljoen.
- Curaçao Tourism Development Foundation (CTDF): De subsidie voor de CTDF is verhoogd met Cg 5,3 miljoen. Deze stijging is direct gekoppeld aan de toegenomen opbrengsten uit de 7% omzetbelasting op hotelkamers, de zogenaamde logeergastenbelasting. Deze belastingopbrengsten zijn specifiek geoormerkt en worden ingezet ter bevordering van het toerisme op Curaçao. De extra middelen stellen de CTDF in staat om gerichte marketingcampagnes, evenementen en projecten te financieren die de toerismesector verder versterken. Dit beleid garandeert dat de groei van de toeristische inkomsten ook direct ten goede komt aan de sector zelf, en draagt bij aan een duurzame ontwikkeling van de toeristische economie op het eiland.
- Ministerie van Onderwijs, Wetenschap, Cultuur en Sport (OWCS): Het budget voor subsidies en overdrachten is gestegen als gevolg van hogere salariskosten. Deze stijging betreft voornamelijk het onderwijzend personeel van bijzondere scholen en andere stichtingen die onder de verantwoordelijkheid van dit ministerie vallen, en is het resultaat van tredeverhogingen en indexering.

Deze aanpassingen weerspiegelen een strategische herverdeling van middelen om essentiële diensten en functies te waarborgen.

*Het Cft acht deze lastenontwikkeling risicovol, gelet op de grillige mondiale (economische) ontwikkelingen en de budgettaire onzekerheden die de OB bevat. Zo gaat Curaçao in 2026 uit van een stijging van de niet-belastinginkomsten als gevolg van indexering. Curaçao raamt de extra opbrengsten op XCG 15 miljoen, maar een cijfermatige onderbouwing ontbreekt in de OB. Bovendien is de wetgeving die indexering mogelijk moet maken nog niet aan de Staten voorgelegd, wat de uitvoerbaarheid en tijdigheid van deze maatregel onzeker maakt.*

Reactie:

De geraamde extra niet-belastinginkomsten (NBI-opbrengsten) in de begroting zijn Cg 10 miljoen. In de tekst in de Nota van Financiën is per abuis Cg 15 miljoen opgenomen. Dit zal worden gecorrigeerd.

Zoals eerder vermeld wordt thans het advies van de Sociaal Economische Raad (SER) inzake het ontwerp Landsverordening leges, precariorechten en retributies verwerkt. Het streven is voornamelijk om dit ontwerp vóór eind 2025 aan de Staten voor te leggen. De verwachting is dat de wetgeving in het tweede helft van 2026 in werking zal treden.

De landsverordening beoogt voornamelijk de indexering van de tarieven op basis van de Consumentenprijsindex 2019. Hierbij is een correctiefactor gehanteerd, zijnde de verhouding tussen CPI 2019 en CPI 1993; correctiefactor =  $132,1 / 73,1 = 1,807114$ . Uitgaande van het voorgaande is de verwachte realisatie na indexering Cg 44,9 miljoen (Cg 24,9 miljoen  $\times$  1,807114).

Verwachte realisatie na indexering:	Cg 44,99 miljoen
Realisatie 2023:	<u>Cg 24,90 miljoen</u> -
Meeropbrengst:	Cg 20,1 miljoen

Gebaseerd op de introductie van onderhavige wetgeving in 2026 wordt in de begroting slechts rekening gehouden met Cg 10 miljoen aan meeropbrengsten voor NBI.

*Daarnaast raamt Curaçao XCG 7 miljoen aan baten uit dividenduitkeringen, zonder dat hier formele afspraken over zijn gemaakt met de betreffende overheidsdeelnemingen.*

De regering bericht dat de raming van de baten uit dividenduitkeringen gebaseerd is op conservatieve ervaringscijfers. De raming van Cg 7 miljoen in de begroting is aan de voorzichtige kant en zeker binnen bereik. Zo is nog geen rekening gehouden met een mogelijke dividenduitkering door CBCS. Uitgaande van de betreffende vennootschappen is het voornamelijk

niet nodig om tot formele afspraken te geraken, anders dan die uit de algemene vergadering van aandeelhouders (AVA).

*Verder is de voorgestelde oplossing voor de financiële problematiek van het CMC nog altijd niet geformaliseerd. Sinds 2022 vraagt het Cft aandacht voor de risico's, maar constateert het tegelijkertijd dat de oplossing nog niet geformaliseerd is ondanks eerdere toezeggingen dat dit proces inmiddels voltooid zou zijn. Curaçao geeft aan dat uiterlijk eind 2025 een totaaloplossing voor het ziekenhuis wordt geïmplementeerd. In de begroting heeft Curaçao hiervoor middelen opgenomen. Omdat de oplossing nog niet geformaliseerd is, is niet duidelijk of deze middelen voldoende zijn. Het Cft onderstreept het belang van duidelijkheid over deze oplossing.*

Reactie:

Bij het onderdeel "Oordeel" is reeds uitvoerig antwoord gegeven inzake de oplossing voor de CMC-entiteiten en de formalisering hiervan.

### Belastingraming

*De meerjarige belastingraming is gebaseerd op economische groeicijfers van de Centrale Bank van Curaçao en Sint Maarten (CBCS), daterend van 28 maart 2025. Het Cft merkt op dat deze cijfers (licht) afwijken van de meest recente groeiprognoses van de CBCS. Voor het jaar 2029 is het verschil echter aanzienlijk: Curaçao gaat in de OB uit van een reële economische groei van 3,5 procent, terwijl de meest recente raming van de CBCS uitgaat van een groei van 2,0 procent. Deze discrepantie leidt tot een overschatting van de verwachte belastingbaten in 2029. Het Cft adviseert Curaçao om de meerjarige belastingraming te herzien op basis van de meest actuele groeiprognoses.*

Bij het maken van de OB 2026 wordt gebruik gemaakt van de CBCS groei- en inflatieverwachtingen. De CBCS-groeiramingen worden elk kwartaal geüpdatet ten behoeve van het begrotingsproces in de "Multiannual Projections for the Budget Cycle 2025". Enkele maanden geleden werd gebruik gemaakt van groeiprojecties per maart 2025. Inmiddels zijn de groeiramingen van juli 2025 beschikbaar in de Multiannual Projections for the Budget Cycle, juli 2025. Deze worden in de begroting verwerkt.

*De belastingraming voldoet naar het oordeel van het Cft op dit moment nog niet. In 2025 blijven de baten uit de onroerendezaakbelasting flink achter bij de begroting door vertraging in het opleggen van aanslagen. Het Cft heeft daardoor zijn twijfels bij de raming voor 2026. Ook de raming van de invoerrechten beschouwt het Cft als ambitieus.*

De regering meldt dat inmiddels de onroerendezaakbelasting (OZB) aanslagen 2025 zijn opgelegd. De effecten hiervan zijn direct waar te nemen in de zeer positieve realisatiecijfers van juli 2025 (Cg 15,3 miljoen). Mede hierdoor valt ook de projectie 2025 op basis van de interne belastingmonitor (Cg 73,4 miljoen) voor OZB hoger uit dan opgenomen in de ontwerpbegroting 2026. Uit voorzichtigheidsoverwegingen wordt de meerjarenraming OZB gehouden op Cg 66,7 miljoen.

Vooraf in de maanden mei-juli 2025 is een structureel verhoogd niveau van de inkomsten uit invoerrechten waar te nemen, namelijk gemiddeld Cg 19,2 miljoen versus Cg 17,2 miljoen in het eerste kwartaal. De raming invoerrechten is gebaseerd op de meest recente realisatiecijfers (t/m juli) verhoogd met de nominale groei.

Zoals gewoonlijk worden de belastinginkomsten continu gemonitord en eventuele wijzigingen zullen tijdig worden verwerkt.

### Personeelslasten

*De personeelslasten stijgen in 2026 met 10 procent ten opzichte van 2025, tot XCG 556 miljoen. Door deze forse stijging kan minder worden besteed aan andere essentiële overheidstaken of aan lastenverlichting. Ook in de daaropvolgende jaren zet deze stijging door. De personeelslasten zijn daarmee uitgegroeid tot de grootste lastenpost binnen de gewone dienst.*

*Curaçao raamt in de OB ruim XCG 47 miljoen aan openstaande vacatures. Het is echter onduidelijk hoeveel vacatures exact openstaan, en welk deel hiervan realistisch gezien kan worden ingevuld in 2026. Ook begroot het land in 2026 XCG 38 miljoen aan lasten voor indexering en de uitbetaling van een trede of lumpsum. Uit de toelichting blijkt echter niet of dit prestatiebeloningen zijn, of onderdeel van het vaste salaris. Het Cft treedt graag in gesprek met Curaçao over het gevoerde personeelsbeleid en ontvangt daartoe graag het plan van aanpak dat in het kader van het Landspakket is opgesteld om strategisch personeelsbeleid te implementeren.*

Reactie:

### Aanpassing van de begroting door wijzigingen in salarisstructuur ambtenaren

De regering heeft een aanpassing gedaan in de meerjarenbegroting op basis van een herberekening van de loonkosten voor ambtenaren.

De raming voor de personeelsuitgaven is verlaagd met Cg 9 miljoen in 2026. Deze verlaging is een direct gevolg van de nieuwe berekening van de trede-uitkering, indexering en lumpsum. De herberekening toont aan dat ongeveer 40% van de ambtenaren zich reeds in hun eindschaal bevindt. Deze groep komt niet langer in aanmerking voor een jaarlijkse tredeverhoging en ontvangt in plaats daarvan een tweejaarlijkse lumpsum-uitkering van 3%. Deze aanpassing heeft

een structureel effect en resulteert in aanzienlijke besparingen op de begroting in de komende jaren.

#### Projecties voor de meerjarenbegroting

De structurele daling van de personeelskosten heeft een cumulatief effect op de meerjarenbegroting. Naast de verlaging van Cg 9 miljoen in 2026, zijn de verwachte besparingen als volgt:

- 2027: Cg 18,6 miljoen
- 2028: Cg 28,0 miljoen
- 2029: Cg 38,2 miljoen

Deze cijfers weerspiegelen het voortdurende voordeel van de gewijzigde salarisstructuur en dragen bij aan een duurzame beheersing van de overheidsuitgaven.

#### Effect van natuurlijke uitstroom op vacatures

Naast de structurele loonkostenbesparing wordt er rekening gehouden met de natuurlijke uitstroom van ambtenaren, voornamelijk door pensionering. De regering verwacht dat jaarlijks ongeveer de helft van de vrijgekomen vacatures opnieuw zal worden ingevuld. Dit beleid draagt bij aan de personeelsverjonging en het beheersen van de totale loonsom, terwijl de continuïteit van de overheidsdiensten wordt gewaarborgd. De regering wil benadrukken dat niet alle vrijkomende posities direct worden opgevuld. De praktijk leert dat de invulling van vacatures niet één-op-één in hetzelfde jaar plaatsvindt. De begroting voor 2026 en de meerjarenbegroting wordt hierdoor verlaagd met Cg 5,8 miljoen.

#### Toekomstbestendig Personeelsbeleid

Om de taken van de overheid in de toekomst naar behoren uit te kunnen voeren en de bevolking tevreden te stellen, is het essentieel dat de overheid beschikt over voldoende gekwalificeerd personeel. Dit betekent dat de nadruk niet alleen op het aantal medewerkers ligt, maar ook op hun vaardigheden en kennis.

De overheid moet bovendien adequaat inspelen op de snel veranderende technologische ontwikkelingen. De toenemende rol van kunstmatige intelligentie (AI) en andere nieuwe technologieën in werkprocessen vereist een strategische benadering. Door deze technologieën effectief in te zetten, kan de overheid haar taken efficiënter en kwalitatiever uitvoeren, wat uiteindelijk de dienstverlening ten goede komt.

#### Goederen en diensten

*Het verbruik van goederen en diensten neemt in 2026 eveneens flink toe, van XCG 278 miljoen in 2025 tot XCG 303 miljoen in 2026. Ten opzichte van de conceptjaarrekening 2023 zijn deze lasten zelfs met XCG*

*74 miljoen toegenomen. Hoewel de stijging in de OB voldoende wordt toegelicht, blijft de hoogte en toename van het verbruik van goederen en diensten een terugkerend punt van zorg.*

De regering erkent de aanzienlijke stijging van de uitgaven voor goederen en diensten, en heeft dit, zoals het Cft zelfs aangeeft, ook voldoende toegelicht in de Memorie van Toelichting. De regering benadrukt dat deze toename het gevolg is van doelbewust beleid dat zich richt op het moderniseren van de overheid en het verbeteren van de dienstverlening. De hogere uitgaven zijn noodzakelijk voor de uitvoering van hervormingsprogramma's en projecten die op de middellange termijn hun vruchten moeten afwerpen. Hoewel deze intensiveringen de uitgaven in eerste instantie verhogen, is het uiteindelijke doel om een efficiëntere en effectievere overheid te creëren, wat uiteindelijk zal leiden tot een verlaging van de operationele kosten.

De regering benadrukt dat de begroting voor 2026 een overschot vertoont, ondanks de eerdergenoemde uitgavenstijgingen voor goederen en diensten en subsidies. Deze positieve financiële ontwikkeling is niet van tijdelijke aard; het overschot zal naar verwachting meerjarig groeien en een bedrag van Cg 80 miljoen bereiken. Dit illustreert de effectiviteit van het gevoerd beleid en toont aan dat de overheidsfinanciën op koers liggen voor een nog stabielere en gezonde toekomst.

#### Tourist entry fee

*Vanaf 2027 nemen de 'andere baten' substantieel toe, als gevolg van de introductie van een tourist entry fee. Deze nieuwe heffing zal de huidige room tax vervangen. Curaçao raamt de verwachte opbrengsten op XCG 76 miljoen in 2027, waarna de opbrengsten verder stijgen tot XCG 86 miljoen in 2028 en 2029. In de OB is geen cijfermatige onderbouwing opgenomen van deze bedragen, noch wordt toegelicht hoe deze opbrengsten zich verhouden tot de gederfde omzetbelastingbaten als gevolg van de afschaffing van de room tax. Ook is niet duidelijk welk wetgevingstraject doorlopen moet worden.*

*De baten uit de toeristenheffing zijn echter essentieel voor het behalen van begrotingsevenwicht op de gewone dienst in de jaren 2027, 2028 en 2029. Het Cft acht het daarom van groot belang dat Curaçao deze baten cijfermatig onderbouwt in de OB, en een tijdsplanning voor de introductie opneemt.*

De regering heeft besloten om een toeristenbelasting (Entry Tax) in te voeren. Deze belasting zal worden gecategoriseerd als een belastinginkomen in plaats van een niet-belastinginkomen, wat zorgt voor een stabielere en voorspelbaardere inkomstenstroom voor de overheid.

Een speciale werkgroep, met experts van het Ministerie van Financiën, het Ministerie van Economische Ontwikkeling (MEO), de Curaçao Tourism Development Foundation (CTDF) en Ernst & Young, werkt aan de definitieve concept-Landsverordening voor de invoering van deze

belasting. De wetgeving bevindt zich in de laatste fase en de regering streeft ernaar deze zo spoedig mogelijk te introduceren, met als doel een ingangsdatum per 1 januari 2026 of later in 2026.

Vanuit een voorzichtigheidsperspectief zijn de inkomsten uit deze belasting echter pas vanaf 2027 in de begroting opgenomen. Dit geeft de regering de zekerheid dat de inkomstenramingen haalbaar zijn.

#### *Inkomstenramingen en Voorzichtigheidsbeleid*

De inkomsten uit de Entry Tax zijn conservatief geraamd. Een eerste lineaire berekening toont een opbrengst van Cg 75,6 miljoen, gebaseerd op 700.000 toeristen, een tarief van \$60 en de wisselkoers van Cg 1,8 voor de US\$.

Echter, de huidige conceptwetgeving stelt een vast tarief van \$65 voor, met gedifferentieerde tarieven voor verschillende groepen zoals volwassenen, kinderen en inwoners. De CTDF heeft een gedetailleerdere raming opgesteld, gebaseerd op deze tarieven en de verwachte groei van het toerisme. De verwachte inkomsten zijn:

Jaar	Verwachte inkomsten Entry Tax
2025	Cg 72 miljoen
2026	Cg 81 miljoen
2027	Cg 92 miljoen

Deze cijfers bevestigen de conservatieve raming van de regering. Ondanks dat de CTDF geen significante negatieve impact op de toeristenstroom verwacht, hanteert de regering het voorzichtigheidsbeginsel. De ramingen zijn gebaseerd op het verwachte aantal toeristen per jaar en omgerekend van Amerikaanse dollar naar Caribische gulden.

Door de invoering van deze belasting en het zorgvuldige beheer van de opbrengsten, kan de regering de investeringen in de toeristische sector blijven garanderen. Dit zorgt voor een duurzame ontwikkeling van de toeristische economie, die een cruciale pijler is voor de welvaart van Curaçao.

#### Kapitaaldienst

*Curaçao begroot voor 2026 XCG 191 miljoen aan investeringen, waarvan XCG 186 miljoen wordt gefinancierd met nieuw aan te trekken leningen bij Nederland. Ook in de periode 2027-2029 is Curaçao*

*voornemens nieuwe leningen aan te trekken voor kapitaalinvesteringen. Het Cft acht het positief dat Curaçao het investeringsniveau omhoog brengt.*

*Curaçao kondigde eerder een 'Roadmap naar een verlaagde schuldquote' aan. Dit plan om de schuldquote te verlagen wordt in de OB niet benoemd. Het Cft hecht aan een goed begrotingsbeleid dat zich richt op de middellange termijn en adviseert om de verhoogde investeringsambitie te betrekken bij de Roadmap.*

Reactie:

Adviezen van het Internationale Monetaire Fonds (IMF), de Centrale Bank van Curaçao en Sint Maarten (CBCS) en de Evaluatiecommissie Rijkswet financieel toezicht Curaçao en Sint Maarten 2021, wijzen erop dat het stimuleren van economische groei middels publieke investeringen cruciaal is. De regering geeft gehoor aan voormelde adviezen middels de opname van een ambitieuze investeringsagenda in de begroting 2026. Een behoorlijk bedrag aan meerjarige investeringen te financieren met hoofdzakelijk nieuw aan te trekken leningen bij Nederland.

Naast voormelde investeringsagenda richt het begrotingsbeleid zich op het op middellange termijn (3-5 jaar) bereiken van een schuldquote van 55% (of lager). De meerjarige schuldquote vertoont ook een dalende trend, dit blijkt uit de doorekening van CBCS welk reeds in het bezit is van het Cft. Dit is het resultaat van een combinatie van factoren; afname in nieuw aan te trekken (bullets)leningen, geleidelijke toename in de aflossingen en een flink stijgende bruto binnenlands product. Conform de CBCS (multi-annual projections, maart 2025) wordt een lange termijn economische groei en welvaart gestimuleerd door een voortvarende implementatie van de structurele hervormingen uit het Landspakket en de meerjarige investeringsagenda. In het kader van het beleid om tot een lagere schuldquote te geraken, heeft de regering aangegeven geen bullets-leningen meer aan te gaan, maar enkel annuïteiten/lineaire leningen. Dit geldt voor zowel nieuwe leningen als herfinancieringen van aflopende obligatieleningen. Eerder aanvang met aflossingen leidt tot een lagere schuldpositie en minder rentelasten welke dan een positief effect heeft op de begrotingsruimte.

Het beoogde effect van een 'Roadmap naar een verlaagde schuldquote' komt zeker tot uiting in de begroting.

*Het Cft merkt daarnaast op dat de kapitaaldienst nog actualisatie behoeft. Zo gaat Curaçao uit van herfinanciering van XCG 82 miljoen van de in 2025 aflopende obligatielening (XCG 140 miljoen), terwijl Nederland heeft toegezegd XCG 80 miljoen te herfinancieren. Ook zal Curaçao de lening die in 2025 wordt aangetrokken voor kapitaalinvesteringen correct in de begroting moeten verwerken.*

Wijzigingen uitgaande van voorgenoemde opmerkingen zijn verwerkt in de onderhavige Landsverordening.

## Sociale zekerheid

*In zijn advies bij de vastgestelde begroting 2025 vestigde het Cft de aandacht op de uitblijvende indexering van de AOV-pensioenen. Het Cft constateerde dat hoewel er sinds 2021 sprake is van reële economische groei, het AOV-pensioen niet is geïndexeerd. Gelet op de mogelijke budgettaire consequenties, verzoekt het Cft het land nogmaals om zijn zienswijze en eventuele plannen.*

### Reactie:

In de begroting voor 2026 en de meerjarenbegroting heeft de regering rekening gehouden met extra middelen ten behoeve van een verhoging van de toelage welke aan AOV'ers met een inkomen tot het bestaansminimum zal worden gegeven. Dit staat los van de indexering van de AOV, welke door SVB zal worden uitgekeerd. De zienswijze van de regering is dat er geïndexeerd moet gaan worden op basis van inflatiecijfers in plaats van reële economische groei zoals de huidige wetgeving aangeeft.

Verder is de regering aan het analyseren op welke wijze een inhaalslag kan worden bereikt om de achteruitgang in koopkracht bij AOV'ers te compenseren. Dit is een belangrijke stap om de koopkracht van senioren te ondersteunen.

Om de verschillende mogelijkheden voor deze verhoging te onderzoeken, is een speciale werkgroep ingesteld. Deze werkgroep bestaat uit experts van het Ministerie van Financiën, het Ministerie van Sociale Ontwikkeling, Arbeid en Welzijn (SOAW) en de Sociaal Verzekeringsbank (SVB). Samen werken zij aan een gedegen plan dat financieel houdbaar is en de toekomstige pensioenuitkeringen waarborgt.

De werkgroep zal onder meer de volgende aspecten analyseren:

- **Financiële haalbaarheid:** Hoe kan de verhoging/indexering worden gefinancierd zonder de begroting te overbelasten of het AOV-fonds in gevaar te brengen?
- **Wettelijke kaders:** Welke wetswijzigingen zijn vereist om de verhoging door te voeren inclusief tijdspad?
- **Inhaalslag koopkracht:** Op welke wijze kan een inhaalslag plaatsvinden om de achteruitgang in koopkracht te compenseren?
- **Aanvullende maatregelen:** Welke aanvullende maatregelen zijn nodig om de AOV-uitkeringen duurzaam te garanderen?

De resultaten van het onderzoek zullen de basis vormen voor het definitief beleidsvoorstel dat aan de regering wordt gepresenteerd. De regering verwacht eind 2025/begin 2026 een duidelijke routeplan te presenteren nadat met alle stakeholders van gedachten is gewisseld.

## **Bijlage 1: Uitleg en cijfermatige onderbouwing**

## Gewone dienst

### Baten

*De belastingraming is gebaseerd op economische groeicijfers van de CBCS en realisatiecijfers tot en met april 2025. De stijging van de belastingbaten ten opzichte van 2025 is voornamelijk toe te schrijven aan een toename van de baten van de omzetbelasting en de invoerrechten. Op basis van eigen berekeningen acht het Cft de raming van de invoerrechten ambitieus. In 2025 blijven de baten uit de onroerendezaakbelasting achter bij de begroting, onder andere door vertraging in het opleggen van de aanslagen. Het Cft verzoekt Curaçao de ontwikkeling van de baten uit de invoerrechten en de onroerendezaakbelasting nauwlettend te monitoren.*

*Vanaf 2027 nemen de 'andere baten' substantieel toe, als gevolg van de introductie van een tourist entry fee. Deze nieuwe heffing zal de huidige room tax vervangen. In de OB is geen cijfermatige onderbouwing opgenomen van deze bedragen, noch wordt toegelicht hoe deze opbrengsten zich verhouden tot de gederfde omzetbelastingbaten als gevolg van de afschaffing van de room tax. Ook is niet duidelijk welk wetgevingstraject doorlopen moet worden.*

*Curaçao begroot een beperkte stijging van de opbrengsten uit de loonbelasting. Conform de eerdere aanbeveling van het Cft heeft Curaçao de ramingsmethodiek voor de loonbelasting aangepast. Deze baten worden in de OB niet langer geïndexeerd met de volledige verwachte jaarlijkse reële economische groei, maar met de helft daarvan.*

Voor een reactie op de belastingramingen verwijst de regering naar betrokken passages onder de onderdelen Vervolg en Toelichting.

*Curaçao begroot vanaf 2026 jaarlijks XCG 7 miljoen aan baten uit dividenden van Curoil en Curaçao Airport Holding, een stijging van XCG 5 miljoen ten opzichte van 2025. Deze raming is gebaseerd op de in 2024 uitgekeerde dividenden. Het Cft treedt graag met Curaçao in overleg over de ontwikkeling van een structureel dividendbeleid.*

Zoals eerder aangegeven betreffen de baten uit dividenden een voorzichtige raming en de regering acht de realisatie hiervan zeker binnen bereik. Curaçao wacht af de uitnodiging van het Cft voor het overleg over de ontwikkeling van een structureel dividendbeleid.

*Vanaf 2026 begroot Curaçao jaarlijks XCG 30 miljoen aan baten uit de vergunningenfee voor online kansspelaanbieders en XCG 10 miljoen aan baten uit de speelvergunningrechten die worden afgedragen door land-based casino's.*

## Lasten

*Curaçao begroot een stijging van de lasten van XCG 1.931 miljoen in 2025 naar XCG 2.061 miljoen in 2026 (+XCG 130 miljoen). Deze stijging doet zich voor in alle lastencategorieën, maar wordt met name veroorzaakt door hogere personeelslasten, hoger verbruik van goederen en diensten, hogere subsidies en overdrachten en hogere lasten voor sociale zekerheid.*

*Curaçao begroot voor 2026 XCG 556 miljoen aan personeelslasten, een toename van XCG 50 miljoen ten opzichte van 2025. Deze stijging wordt deels verklaard door de indexering van de salarissen van ambtenaren en gelijkgestelden en het toekennen van een loontrede of een lumpsum, en daarnaast door de openstelling van vacatures.*

*De verbetering van de arbeidsvoorwaarden geldt ook voor het onderwijzend personeel. Dit leidt tot een toename van de subsidies aan het bijzonder onderwijs met XCG 6 miljoen. Deze uitgaven worden verantwoord onder de post 'subsidies en overdrachten'. Curaçao heeft in de OB een aantal subsidies en overdrachten opnieuw gecategoriseerd, waardoor het voor het Cft niet mogelijk is om het resterende deel van de stijging van deze lasten te herleiden.*

Zie de reactie van de regering onder de kop "Personeelslasten, Aanpassing Subsidies en Overdrachten" in de onderdelen "Vervolg en Toelichting". Daar geeft de regering een uitgebreide toelichting op deze categorie.

*De rentelasten nemen in 2026 toe met XCG 10 miljoen ten opzichte van 2025. Deze toename is het gevolg van de gedeeltelijke herfinanciering van de in 2025 aflopende obligatielening en van de voorgenomen lening voor kapitaaluitgaven 2025. Na actualisatie van de kapitaaldienst zal Curaçao ook de begrote rentelasten en de afschrijvingen moeten aanpassen.*

De wijzigingen zijn verwerkt in de begroting.

*Voor 2026 begroot Curaçao XCG 541 miljoen aan lasten voor de sociale zekerheid, een toename van XCG 20 miljoen ten opzichte van 2025. Ook in de daaropvolgende jaren nemen deze lasten verder toe. De stijging wordt met name verklaard door een aanzienlijke toename van de uitgaven voor de onderstand: van XCG 74 miljoen in 2025 tot XCG 154 miljoen in 2029. Binnen deze post reserveert Curaçao middelen voor aanvullende financiële ondersteuning aan AOV-gerechtigden.*

Voor een reactie betreffende de lasten verwijst de regering naar betrokken passages onder de onderdelen Vervolg en Toelichting.

## Kapitaaldienst

*De kapitaaldienst is meerjarig in evenwicht, waarbij Curaçao nieuw aan te trekken leningen als sluitpost gebruikt. Dit leidt ertoe dat in 2029 meer wordt geleend dan er aan voorgenomen investeringen op de kapitaaldienst is opgenomen. Het Cft verzoekt Curaçao dit aan te passen.*

De begroting is conform aangepast.

*Voor 2026 begroot Curaçao totaal XCG 191 miljoen aan investeringen, waarvan XCG 186 miljoen te financieren met nieuw aan te trekken leningen bij Nederland. Hoewel Curaçao de voorgenomen investeringen toelicht, ontbreekt een meerjarig investeringsplan dat is gekoppeld aan een strategische visie op schuldbeheer en het verlagen van de schuldquote.*

De regering verwijst voor haar reactie naar de betrokken passages onder de onderdelen Vervolg en Toelichting.

*Vanaf 2026 begroot Curaçao jaarlijkse aflossingen aan de CBCS in het kader van de afwikkeling van de Girobank. De aflossingen op reguliere leningen nemen in de periode 2026-2029 eveneens toe, als gevolg van de aanvullende leningen die Curaçao voornemens is aan te trekken voor kapitaalinvesteringen.*

*Daarnaast begroot Curaçao vanaf 2026 jaarlijkse kapitaalverstrekkingen. Curaçao introduceert in 2026 een garantiefonds voor kleine en middelgrote ondernemers die moeite hebben om financiering te krijgen. Het fonds zal garant staan voor 10 tot 15 procent van de lening om de toegang tot kapitaal te vergroten. In 2026 bedraagt de kapitaalverstrekking aan het fonds XCG 3 miljoen, vanaf 2027 is de jaarlijkse bijdrage XCG 5 miljoen. Daarnaast wordt vanaf 2027 jaarlijks XCG 30 miljoen bijgedragen aan de ENNIA-oplossing.*

### Financieel beheer

*Het Cft houdt grote zorgen bij de verbetering van het financieel beheer. Uit de OB blijkt dat Curaçao naast de Roadmap naar een goedkeurende verklaring bij de jaarrekening 2026 en twee andere financieel beheertrajecten uit het Landspakket, nu ook een nieuw 'toekomstperspectief voor de periode 2025-2030' ontwikkelt.*

*Bij de uitwerking hiervan wordt, in samenwerking met de Tijdelijke Werkorganisatie, de aandacht onder meer gevestigd op het versterken van risicobeheersing, het gebruik van geautomatiseerde systemen en de inrichting van de financiële organisatie.*

*Gegeven de capaciteitsuitdagingen van het land en de omvang van de verbeteropgave, acht het Cft prioritering van maatregelen en een stapsgewijze aanpak van groot belang.*

*Het Cft werkt in samenwerking met Curaçao en Sint Maarten een toetsingskader uit om de aspecten uit artikel 15 lid 2 van de Rft nader te concretiseren. Deze aspecten zien onder meer op de volledigheid,*

*ordelijkheid en controleerbaarheid van de begroting en worden op grond van de Rft betrokken bij de beoordeling van de vastgestelde begroting. Als pilot past het Cft het (concept)toetsingskader toe op de OB. De bevindingen worden aan u voorgelegd ter reactie. Op basis van deze reactie kan ook het toetsingskader verder worden verfijnd.*

Curaçao kijkt uit naar de pilotbevindingen van het Cft op de toepassing van het concept-toetsingskader bij de OB 2026.

### Collectieve sector

*In lijn met artikel 23 van de Rft is de collectieve sector voor de jaren 2023 en 2024 onlangs door de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en de minister van Financiën van Curaçao vastgesteld. Het Cft roept Curaçao op zo spoedig mogelijk de rapportages over de uitgaven-, ontvangsten-, tekort- en schuld cijfers van de collectieve sector voor deze jaren aan te leveren. Dit is van belang om de voorgenomen leningen te kunnen toetsen aan de rentelastnorm.*

*Het Cft merkt op dat de collectieve sector voor de jaren 2025 en 2026 uiterlijk op 1 april 2024 vastgesteld had moeten zijn. Het Cft verzoekt geïnformeerd te worden over de laatste stand van zaken.*

De regering van Curaçao onderschrijft het belang en beide trajecten worden momenteel ambtelijk geadresseerd om op korte termijn te voldoen aan artikel 23 van de Rft.



Gobièrnu di Kòrsou

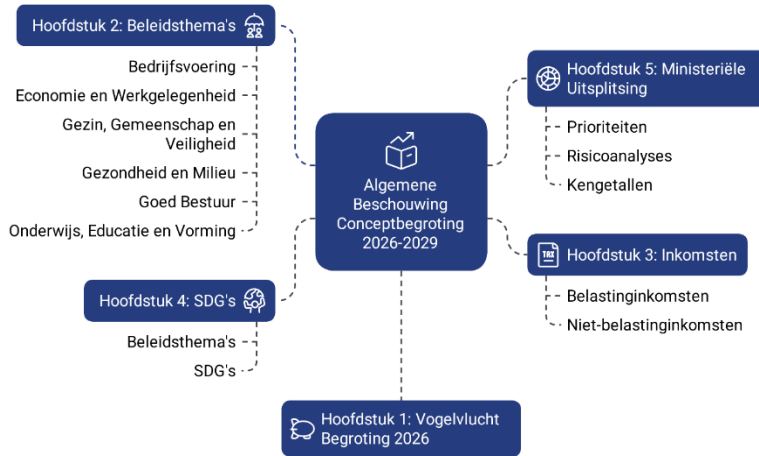
# ALGEMENE BESCHOUWING

# Inhoudsopgave

Inhoudsopgave.....	1
Leeswijzer.....	3
Vogelvlucht.....	5
Thema's: Beleid versus Uitgaven.....	8
Bedrijfsvoering.....	8
Economie en Werkgelegenheid .....	10
Gezin, Gemeenschap en Veiligheid .....	11
Gezondheid en Milieu.....	13
Goed Bestuur .....	15
Onderwijs, Educatie en Vorming .....	17
Thema's: Beleid versus Inkomsten .....	21
Belasting en Niet-belastinginkomsten .....	21
Begroting per SDG .....	24
1. Geen Armoede.....	25
2. Geen Honger.....	25
3. Goede Gezondheid en Welzijn.....	26
4. Kwaliteitsonderwijs .....	26
5. Gendergelijkheid.....	27
6. Schoon Water en Sanitair .....	27
7. Betaalbare en Duurzame Energie .....	27
8. Eerlijk Werk en Economische Groei .....	28
9. Industrie, Innovatie en Infrastructuur .....	28
10. Ongelijkheid Verminderen .....	29
11. Duurzame Steden en Gemeenschappen .....	29
12. Verantwoorde Consumptie en Productie.....	30
13. Klimaatactie .....	30
14. Leven in het water.....	30
15. Leven op het land.....	31

16. Vrede, Justitie en Sterke Publieke Diensten .....	31
17. Partnerschap om doelstellingen te bereiken .....	31
Begroting per Ministerie .....	33
10. Staatsorganen en Overige Algemene Organen.....	33
Staten .....	34
Raad van Advies.....	36
Algemene Rekenkamer.....	39
Secretariaat SER/GOA .....	42
Ombudsman.....	45
Gemeenschappelijk Hof van Justitie.....	47
Raad voor de Rechtshandhaving.....	47
Defensie.....	48
11. Ministerie van Algemene Zaken.....	49
12. Ministerie van Bestuur, Planning en Dienstverlening.....	60
13. Ministerie van Justitie.....	77
14. Ministerie van Verkeer, Vervoer en Ruimtelijke Planning .....	88
15. Ministerie van Economische Ontwikkeling .....	102
16. Ministerie van Onderwijs, Wetenschap, Cultuur en Sport.....	129
17. Ministerie van Sociale Ontwikkeling, Arbeid en Welzijn .....	143
18. Ministerie van Gezondheid, Milieu en Natuur .....	168
19. Ministerie van Financiën.....	196

# Leeswijzer



De aangeboden Algemene Beschouwing geeft een volledig beeld van de meerjarenbegroting 2026–2029 en de strategische koers die Curaçao de komende jaren zal varen. Hierdoor is de Algemene Beschouwing verdeeld in 5 hoofdstukken, namelijk:

**Hoofdstuk 1 “Vogelvlucht”** – verschaft een beknopt overzicht van de belangrijkste cijfers en

beleidskeuzes voor 2026.

**Hoofdstuk 2 “Beleidsthema’s”** – behandelt zes thema’s (Bedrijfsvoering; Economie en Werkgelegenheid; Gezin, Gemeenschap en Veiligheid; Gezondheid en Milieu; Goed Bestuur; Onderwijs, Educatie en Vorming) die een raamwerk bieden voor alle beleidsdomeinen.

**Bedrijfsvoering** geeft het geheel aan ondersteunende processen en activiteiten binnen de overheid die nodig zijn om de overheid draaiende te houden. **Economie en Werkgelegenheid** richt zich op duurzame groei van de economie en een inclusieve arbeidsmarkt. Samenwerking tussen overheid, bedrijfsleven en vakbonden is hierbij essentieel. **Gezin, Gemeenschap en Veiligheid** legt de nadruk op het versterken van wijken en gezinnen, het terugdringen van sociale ongelijkheid en het vergroten van cohesie en veiligheid. **Gezondheid en Milieu** beoogt een toegankelijk, betaalbaar en effectief zorgsysteem waarin preventie en gezonde leefstijl centraal staan. Tegelijkertijd wordt gewerkt aan een ecologisch duurzame samenleving die bewust omgaat met natuurlijke hulpbronnen en de eigen voedselproductie stimuleert. **Goed Bestuur** betekent het herstellen van vertrouwen in overheid en politiek door transparantie, integriteit en verantwoord financieel beleid. Dit gaat samen met professionalisering van het ambtelijk apparaat, innovatie en technologie en versterking van toezicht. **Onderwijs, Educatie en Vorming** draait om het creëren van gelijke ontwikkelingskansen voor alle inwoners. Investerings in kwalitatief onderwijs en educatie zijn nodig om armoede en ongelijkheid te doorbreken, jongeren beter voor te bereiden op de toekomst en iedereen de mogelijkheid te geven zijn of haar talenten te benutten.

In **hoofdstuk 3 “Inkomsten”** wordt een overzicht verstrekt van de verwachte inkomsten voor het Land in de komende begrotingsperiode. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen belastinginkomsten en niet-belastinginkomsten. Belastinginkomsten vormen de belangrijkste bron van middelen voor de overheid en zijn direct gekoppeld aan de economische ontwikkeling

en het gevoerde fiscale beleid. Niet-belastinginkomsten, zoals dividenden, boetes en leges, vullen deze middelen aan en leveren eveneens een belangrijke bijdrage aan de begroting. In dit hoofdstuk wordt een beknopte toelichting geboden, terwijl de meer gedetailleerde uitwerking en cijfermatige onderbouwing zijn opgenomen in de **Nota van Financiën**.

De regering heeft zich gecommitteerd aan de implementatie van de Sustainable Development Goals (SDG's) als leidraad voor het beleid.

In **hoofdstuk 4 "SDG-Koppeling"** wordt per beleidsthema inzichtelijk gemaakt hoe de begrotingsmiddelen bijdragen aan de realisatie van de verschillende SDG's. Door de koppeling tussen beleid en SDG's ontstaat niet alleen een beter beeld van de nationale prioriteiten, maar wordt ook duidelijk welke bijdrage Curaçao levert aan de internationale duurzaamheidsagenda. Dit hoofdstuk maakt zichtbaar dat de begroting meer is dan een financieel overzicht: het is een instrument om maatschappelijke vooruitgang te realiseren en deze meetbaar te maken.

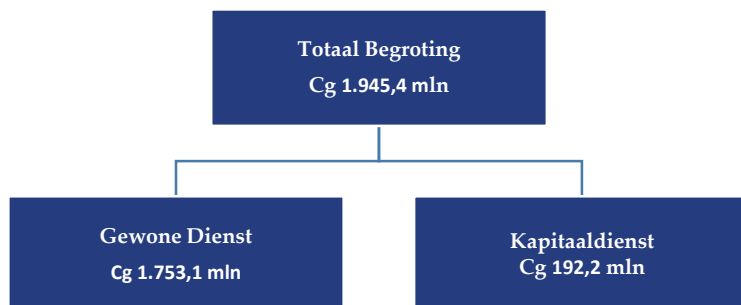
**Hoofdstuk 5 "Ministeriële Uitsplitsing"** biedt de verder uitsplitsing van de begroting naar de verschillende ministeries. Per ministerie worden de belangrijkste beleidsprioriteiten toegelicht, evenals de risico's die aan de uitvoering van het beleid verbonden zijn en de maatregelen die worden genomen om deze te beheersen. Daarnaast worden kerncijfers en kengetallen gepresenteerd die de lezer een beter inzicht geven in de prestaties en uitdagingen van elk ministerie. Dit hoofdstuk biedt daarmee zowel Statenleden als andere stakeholders een helder overzicht van waar de nadruk ligt per beleidsdomein en hoe de beschikbare middelen worden ingezet om de doelstellingen te realiseren.

Voor de begroting van het dienstjaar 2026 is de nadruk gelegd op het identificeren van risico's en Key Performance Indicators (KPI's). De overheid bevindt zich in een leerproces waarbij de eerste stap gericht is op het in kaart brengen van deze elementen. In de komende jaren zal de focus stapsgewijs worden verbreed naar het formuleren van passende beheersmaatregelen en het ontwikkelen van kengetallen. Het is niet wenselijk om dit hele traject in één keer te introduceren; een gefaseerde aanpak zorgt voor meer kwaliteit en draagvlak.

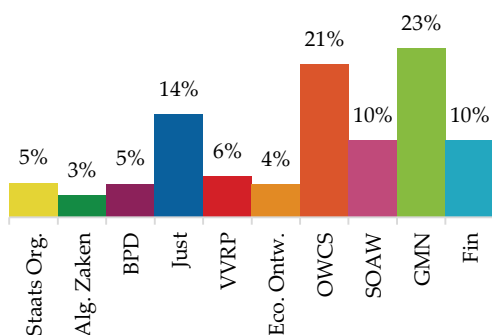
## Vogelvlucht

In de begroting voor 2026 zijn de totale uitgaven vastgesteld op Cg 2.341,9 miljoen, waarvan Cg 2.051,1 miljoen (88 %) bestemd is voor de gewone dienst en Cg 290,8 miljoen (12%) voor de kapitaaldienst. Na correcties in verband met ministeriële bijstellingen – een bedrag van Cg 107,8 miljoen onder

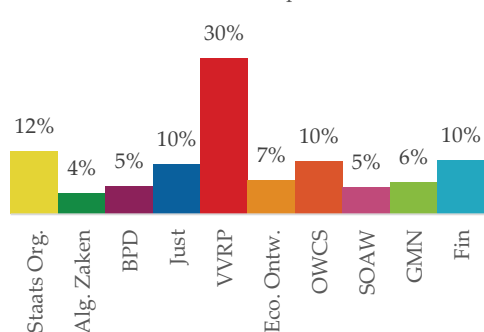
het ministerie van Bestuur, Planning en Dienstverlening voor overheidsbrede opleidingen, duurtetoeslag, looncompensatie en pensioenuitkeringen aan ex-gezagdragers, Cg 288,6 miljoen bij het ministerie van Financiën voor geldleningen, stelposten en onvoorzien – resteert voor het volgende begrotingsjaar een netto budget van Cg 1.945,4 miljoen.



Gewone Dienst

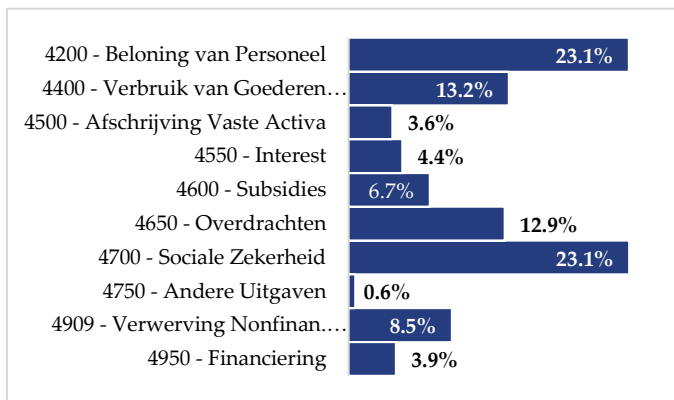


Kapitaal Dienst



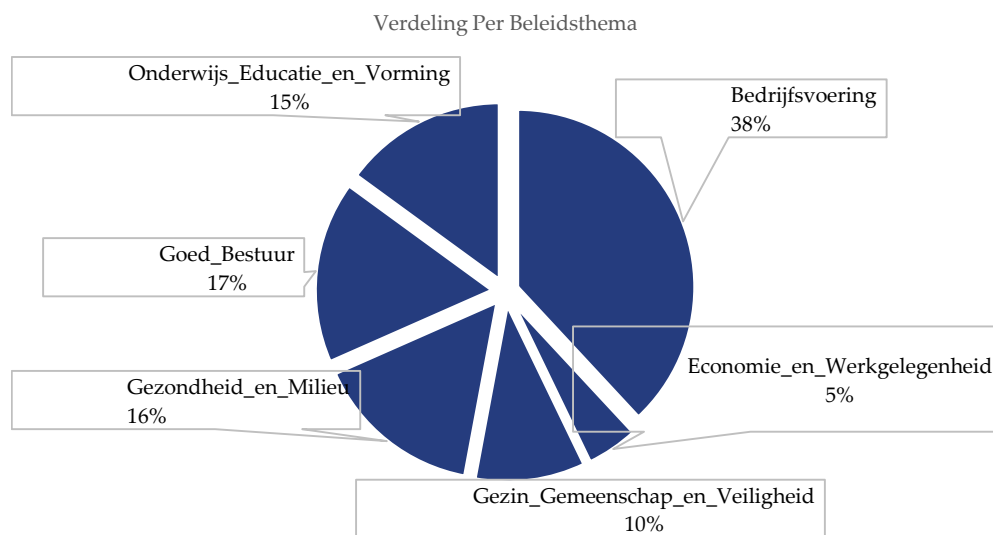
Binnen dit kader springt het ministerie van Gezondheid, Milieu en Natuur in het oog als de grootste ontvanger, met circa Cg 291,2 miljoen, wat onder meer is bedoeld voor de basisverzekering.

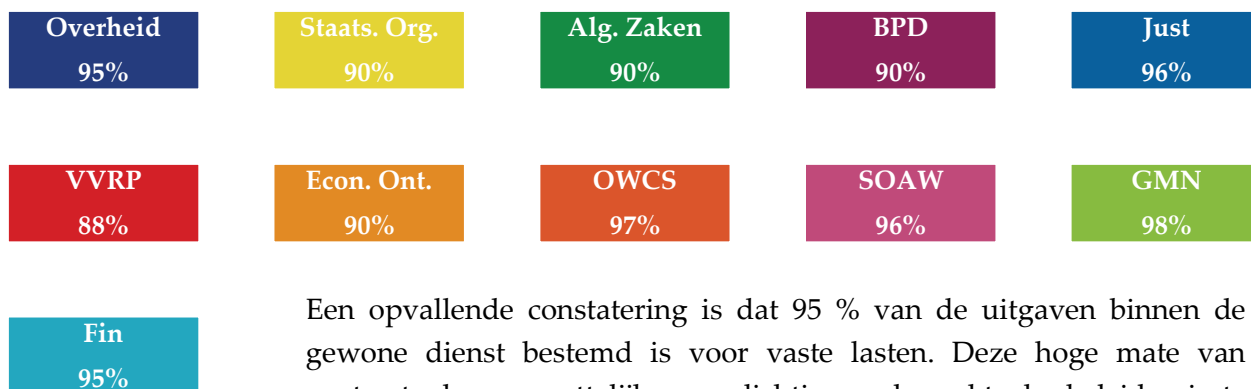
Het ministerie van Onderwijs, Wetenschap, Cultuur en Sport kent een aanzienlijke lastenpost, bestaande uit diverse subsidies, waaronder die aan de University of Curaçao en bijzondere schoolbesturen. Tegelijkertijd ontvangt het ministerie van Verkeer, Vervoer en Ruimtelijke Planning binnen de kapitaaldienst 30% van het kapitaalbudget (€ 57,9 miljoen) voor projecten zoals gebiedsontwikkeling, de vervanging van ledverlichting en het onderhoud van de infrastructuur.



Bij de economische categorieën, vormen beloningen van personeel en sociale zekerheid met respectievelijk Cg 540,7 miljoen en Cg 541,3 miljoen de grootste posten. Gezamenlijk vertegenwoordigen deze uitgaven ongeveer 46,2% van de totale begroting.

De analyse van de beleidsthema's wijst uit dat 38 % van de begroting naar beleidsthema Bedrijfsvoering gaat, waaronder salarissen, sociale lasten, digitalisering en de inzet van duurtetoelagen. Onder het thema 'Goed Bestuur' vallen aanzienlijke uitgaven voor geldleningen en onvoorziene posten bij het ministerie van Financiën.





De onderstaande tabel presenteert de Key Performance Indicators (KPI's) per PIOFACH-onderdeel die worden gebruikt om de bedrijfsvoering van de overheid te meten.

PIOFACH-Onderdeel	KPI	Meting	O2026
Personeel	Ratio Personeelskosten	Beloning van Personeel jegens totaal begroting	26,3%
Informatievoorziening	Inventarisgoederen (licenties)	Kleine inventaris tegenover Kantooexploitatie	7,1%
Organisatie	Opleiding & Training	Opleiding & Training tegenover Uitgaven aan Eigen Personeel	31,3%
Financiën	Niet-belastinginkomsten	Niet—belastinginkomsten per jaar jegens Totaal Begroting	10,6%
Algemene Kosten	Facilitaire Kosten	Personeel van Derden tegenover Verbruik van Goederen en Diensten	6,7%
Communicatie	Kosten van interne en externe communicatie	Representatie & Voorlichting en Publieke Voorlichting tegenover Verbruik van Goederen en Diensten	5,6%
Huisvesting	Kosten aan huisvesting	Huisvesting tegenover Verbruik van Goederen	15,8%

Naast de financiële cijfers vormen prestatie-indicatoren (KPI's) een essentieel instrument om de effectiviteit van de begrotingsuitvoering te meten. Zo stijgt de ratio personeelskosten van 25,1 % in 2024 naar 26,3 % in 2026, terwijl de inspanningen op het gebied van opleiding en training toenemen van 16,2 % naar 31,3 %. Deze ontwikkelingen benadrukken het belang van voortdurende investeringen in menselijk kapitaal en kennisdeling. Het is een leerproces om de PIOFACH-methodiek te hanteren voor de overheid.

## Thema's: Beleid versus Uitgaven

In dit hoofdstuk is de meerjarenbegroting 2026–2029 gepresenteerd aan de hand van zes herkenbare beleidsthema's: Bedrijfsvoering; Economie en Werkgelegenheid; Gezin, Gemeenschap en Veiligheid; Gezondheid en Milieu; Goed Bestuur; en Onderwijs, Educatie en Vorming. Per thema is overzichtelijk belicht welke bedragen de overheid reserveert, welke doelen worden nagestreefd en hoe de middelen zijn ingezet.

Door de begroting op deze manier in te delen, is in één oogopslag inzicht te verkrijgen in de samenhang tussen gemaakte keuzes en de lange termijnvisie voor Curaçao. Dit overzicht helpt snel te begrijpen hoe elk thema bijdraagt aan duurzame groei en maatschappelijke meerwaarde.

### Begroting per Thema

Thema	2026	2027	2028	2029
Bedrijfsvoering	883.138.087	873.754.354	870.993.199	861.194.522
Economie en Werkgelegenheid	120.169.243	124.051.537	120.242.935	120.407.931
Gezin, Gemeenschap en Veiligheid	236.714.122	264.031.039	257.366.397	257.385.397
Gezondheid en Milieu	363.108.900	372.995.900	367.495.900	367.495.900
Goed Bestuur	387.675.200	489.063.336	538.584.390	590.912.990
Onderwijs, Educatie en Vorming	351.062.744	353.210.513	356.294.148	355.165.698
<b>Totaal</b>	<b>2.341.868.297</b>	<b>2.477.106.680</b>	<b>2.510.976.969</b>	<b>2.552.562.439</b>

### Bedrijfsvoering

Het thema Bedrijfsvoering van de overheid van Curaçao richt zich op het versterken van de interne organisatie, verbeteren van de kwaliteit van publieke dienstverlening en bevorderen van goed bestuur. In 2026 staan professionalisering, digitalisering, capaciteitsversterking en integriteit centraal binnen dit beleidsdomein.

Een belangrijke actor binnen de bedrijfsvoering is de Raad van Advies. Deze richt zich op kennisversterking van haar secretariaat via masterclasses, stages en toegang tot juridische informatie. Hiermee wordt gestreefd naar snellere en inhoudelijk sterke adviezen, met behoud van kwaliteit.

De Algemene Rekenkamer investeert in personeel en opleidingen voor behoud van een sterke auditcapaciteit. Nieuwe medewerkers worden zorgvuldig ingewerkt, terwijl permanente educatie hoge prioriteit geniet. Efficiënte huisvesting en kantoorinrichting dragen bij aan een moderne werkplek die voldoet aan de professionele eisen.

De Sociaal-Economische Raad (SER) en het CGOA spelen een cruciale rol in bestuurlijke hervormingen en bij sociaaleconomisch advies. Via wetwijzigingen, digitalisering en samenwerking met nationale en internationale partners, versterkt de SER haar rol als strategisch adviseur. Innovaties zoals AI en Microsoft 365 verbeteren de efficiëntie en transparantie.

Burgerparticipatie wordt versterkt en de toekomst van werk staat centraal via het manifest 'Toekomst van Werk'.

De Ombudsman richt zich op zichtbaarheid, toegankelijkheid en deskundige klachtbehandeling. Investerings in opleidingen, internationale samenwerking en kennisdeling dragen bij aan rechtsbescherming en vertrouwen in de overheid. Door samenwerking met netwerken zoals IOI en CAROA blijft het instituut actueel en onafhankelijk opereren.

Binnen het ministerie van Algemene Zaken ligt de nadruk op optimalisatie van werkprocessen, gezamenlijke inkoop en betere overlegstructuren. Het streven is een voorbeeldorganisatie te worden binnen de overheid, gekenmerkt door digitalisering en resultaatgericht werken.

Het ministerie van Bestuur, Planning en Dienstverlening werkt aan centralisatie van huisvesting, versterking van de HR-functie en opzet van een modern functiehuis. Opleiding en training, loopbaanbeleid en leiderschapontwikkeling vormen de kern van deze aanpak. De Shared Service Organisatie wordt getransformeerd tot een hoogwaardige interne dienstverlener, met de focus op digitale werkplekken, AI en lean werken. Projecten zoals het Samenlevingsloket en modernisering van Kranshi zijn speerpunten in de externe dienstverlening.

Binnen het ministerie van Sociale Ontwikkeling, Arbeid en Welzijn (SOAW) wordt sterk ingezet op digitalisering, personeel, IT-infrastructuur en huisvesting. Investerings zijn gericht op toekomstgerichte organisatiestructuren, moderne inspectiepraktijken en sociaal weerbare dienstverlening. Specifieke programma's zoals de modernisering van de Inspectie SOAW zorgen voor professionalisering en versterking van de uitvoeringscapaciteit.

Het ministerie van Gezondheid, Milieu en Natuur streeft naar bereikbare en efficiënte dienstverlening via wijkgerichte aanwezigheid, goede uitrusting en een professionele organisatie. Financiële middelen worden doelgericht ingezet voor transport, werkinstrumenten en personeelskosten, met behoud van kwaliteit en transparantie.

Ook andere ministeries zoals Justitie, Verkeer & Vervoer, Economische Ontwikkeling, leggen nadruk op personeelsontwikkeling, kostenbeheersing en efficiënte inzet van middelen. Door trainingen, adequate huisvesting en IT-investerings wordt een moderne bedrijfsvoering gerealiseerd. Veiligheid, innovatie en transparantie vormen daarbij belangrijke uitgangspunten.

Tot slot zet het ministerie van Financiën in op versterking van de belastingdienst via personeelsontwikkeling, IT-innovaties en het realiseren van nieuwe huisvesting. De focus ligt op het verbeteren van compliance, standaardisatie van werkprocessen en digitalisering van de dienstverlening.

Over het geheel genomen laat het beleid binnen het thema Bedrijfsvoering een duidelijke koers zien: versterking van de overheid als professionele, wendbare en betrouwbare organisatie. Door strategisch te investeren in mens, middelen en systemen wordt gewerkt aan een toekomstgerichte overheidsorganisatie, die effectief en transparant opereert, waarbij het vertrouwen van burgers en bedrijven voorop staat.

### Begroting Bedrijfsvoering

Thema	2026	2027	2028	2029
Gewone dienst	813.009.787	814.167.599	814.513.899	814.816.222
Kapitaaldienst	70.128.300	59.586.755	56.479.300	46.378.300
<b>Totaal</b>	<b>883.138.087</b>	<b>873.754.354</b>	<b>870.993.199</b>	<b>861.194.522</b>

### Economie en Werkgelegenheid

De overheid van Curaçao zet in 2026 in op een brede en duurzame economische ontwikkeling, waarbij internationale samenwerking, innovatie en versterking van de lokale arbeidsmarkt centraal staan. Het beleid is gericht op het creëren van een veerkrachtige economie die bestand is tegen externe schokken en tegelijkertijd kansen benut voor groei en werkgelegenheid.

Een belangrijk speerpunt is de versterking van de internationale handel. Curaçao blijft zich inzetten voor het sluiten van bilaterale handelsverdragen en het uitbreiden van exportmogelijkheden voor lokale bedrijven. Het nastreven van een zelfstandig WTO-lidmaatschap staat hoog op de agenda, omdat dit niet alleen de economische structuur versterkt, maar ook bijdraagt aan transparantie, goed bestuur en een aantrekkelijker ondernemersklimaat. Daarnaast speelt de EU Desk een cruciale rol door bedrijven te ondersteunen bij het aanvragen van Europese fondsen, wat leidt tot extra deviezeninstroom en projectfinanciering.

Op het gebied van duurzame energie wordt gewerkt aan een ingrijpende transitie. Curaçao wil de afhankelijkheid van fossiele brandstoffen verminderen door investeringen in wind- en zonne-energie. De nieuwe Landsverordening energievoorziening en de oprichting van een Energiebureau moeten ervoor zorgen dat deze omschakeling goed gereguleerd en gecontroleerd verloopt. Deze energietransitie draagt niet alleen bij aan een schoner milieu, maar creëert ook nieuwe banen en economische kansen, bijvoorbeeld in de export van groene technologie.

Het midden- en kleinbedrijf (mkb) vormt de ruggengraat van de Curaçaose economie. Via het Mi NEGOSHI-platform krijgen ondernemers toegang tot coaching, trainingen en digitale tools om hun bedrijven te versterken. Daarnaast wordt een lokaal garantiefonds opgezet om ondernemers zonder onderpand beter van financiering te voorzien. Ook worden markten in de binnenstad ontwikkeld als incubators voor micro-ondernemers, wat moet leiden tot meer economische activiteit in het stadscentrum.

De arbeidsmarkt krijgt speciale aandacht, met programma's als 'E hoben, E relevo', dat jongeren helpt aan werk, en de oprichting van een nationale vakschool (Instituto Nashonal) voor praktijkgericht onderwijs. Daarnaast wordt via manpowerplanning in kaart gebracht welke vaardigheden nodig zijn voor de toekomst, zodat opleidingen hierop kunnen worden afgestemd.

In de havensector wordt ingezet op modernisering en digitalisering, waarbij traditionele e-zones worden omgevormd tot Special Economic Zones (SEZ's) om buitenlandse investeerders aan te trekken. De ontwikkeling van een small vessel terminal en efficiëntere havendiensten moet Curaçao positioneren als een maritiem knooppunt in de regio.

Toerisme, een cruciale sector, wordt verder geprofessionaliseerd. Na een recordaantal toeristen in 2024 wordt gewerkt aan duurzame groei, onder meer via een ferryverbinding met Aruba en de ontwikkeling van medical & wellness-toerisme. Ook wordt de toeristenbelasting geherstructureerd om meer inkomsten te genereren voor verdere investeringen in de sector.

Op fiscaal gebied wordt gewerkt aan een moderner en eenvoudiger belastingstelsel, met aandacht voor digitalisering en klantvriendelijkheid. Curaçao blijft internationale belastingverdragen sluiten om dubbele belasting te voorkomen en het investeringsklimaat te verbeteren.

Kortom, het economisch beleid van Curaçao richt zich op diversificatie, duurzaamheid en innovatie, met als doel een sterke, toekomstbestendige economie die werkgelegenheid creëert en welvaart brengt voor alle inwoners.

### Begroting Economie en Werkgelegenheid

Thema	2026	2027	2028	2029
Gewone dienst	103.696.843	109.058.537	108.549.935	108.714.931
Kapitaaldienst	16.472.400	14.993.000	11.693.000	11.693.000
<b>Totaal</b>	<b>120.169.243</b>	<b>124.051.537</b>	<b>120.242.935</b>	<b>120.407.931</b>

### Gezin, Gemeenschap en Veiligheid

Het beleidsthema 'Gezin, Gemeenschap en Veiligheid' vormt een belangrijke pijler binnen het overheidsbeleid van Curaçao voor de komende jaren. De overheid zet stevig in op het versterken van crisisbeheersing, preventie, integrale veiligheid, wijkontwikkeling, sociale cohesie en de bescherming van mensenrechten, met een bijzondere focus op kinderen, jongeren en kwetsbare groepen.

Binnen het domein van Algemene Zaken ligt de nadruk op het voorbereiden van het land op toekomstige crisissituaties zoals natuurrampen, cyberdreigingen en geopolitieke instabiliteit. Door middel van opleidingen, teamontwikkeling, juridische training en het waarborgen van een effectief waarschuwingssysteem, bouwt de overheid aan een veerkrachtige crisisorganisatie. De

inzet op kennisdeling, publieksparticipatie en internationale samenwerking, bijvoorbeeld via het Nederlands gefinancierde programma voor crisisbeheersing, is gericht op versterking van zelfredzaamheid van de bevolking.

Het ministerie van Justitie presenteert een vernieuwend en breed Preventieplan dat criminaliteit niet alleen bestrijdt, maar vooral voorkomt. Thema's als jeugdcriminaliteit, schoolveiligheid, mensenhandel en grensoverschrijdende misdrijven staan centraal. Buurtregisseurs en mentorprogramma's zijn sleutelementen in het versterken van de weerbaarheid van jongeren. Tegelijkertijd wordt geïnvesteerd in wetgeving, zoals het huisverbod bij geweld en in infrastructuurverbeteringen, zoals cameratoezicht en geïntegreerde meldkamers. Re-integratiebeleid voor (ex-)gedetineerden wordt geïntensiveerd met projecten zoals 'Bèrdè' en 'Na kaminda pa trabou', die inzetten op arbeidstoeleiding en maatschappelijke terugkeer.

Verkeer, Vervoer en Ruimtelijke Planning richt zich op het verbeteren van basisvoorzieningen zoals infrastructuur, vervoer en woonomgeving. Veiligheid, duurzaamheid en efficiëntie in transport zijn prioriteiten. Het ministerie voorziet in de benodigde middelen en technologie voor effectief toezicht en handhaving en werkt actief samen met andere instanties om een leefbare omgeving te creëren.

Op het gebied van Sociale Ontwikkeling, Arbeid en Welzijn wordt gewerkt aan de ontwikkeling van buurtcentra, de bouw van sociale woningen en de ondersteuning van senioren. In het sociaal domein wordt onder meer het jeugdzorgbeleid herzien, gericht op kindbescherming, mentale weerbaarheid en het bestrijden van kindermishandeling. Initiatieven als het Triple P-programma, de LOT-methodiek en wijkgerichte aanpak versterken gezinnen en sociale structuren. Ook wordt geïnvesteerd in financiële weerbaarheid via programma's als 'Omgaan met geld' en noodhulp via 'Hala Rosea'.

Het ministerie van Gezondheid, Milieu en Natuur (GMN) investeert in toezicht op voedselveiligheid, gezondheidszorg, en milieubescherming. Preventieve zorg, vaccinatieprogramma's en versterking van eerstelijnszorg zijn centrale speerpunten. Via surveillance en internationale samenwerking worden gezondheidsrisico's zoals infectieziekten tijdig opgespoord. Infrastructuurprojecten, waaronder de modernisering van consultatiebureaus, ondersteunen de toegang tot zorg. Natuurbeheer en dierenwelzijn worden versterkt in het licht van klimaatverandering.

Het ministerie van Financiën zet zich via de FIU (Financial Intelligence Unit) in op bestrijding van witwassen en terrorismefinanciering. Het versterken van digitale meldsystemen, verbeteren van analysecapaciteit, compliance-toezicht en samenwerking met internationale partners dragen bij aan de versterking van de rechtsstaat en de veiligheid van de samenleving. Trainingen,

internationale seminars en een herstructurerings traject moeten leiden tot een meer robuuste en internationaal erkende FIU.

Deze integrale aanpak onderstreept de ambitie van de overheid van Curaçao om te investeren in een veilige, rechtvaardige, gezonde en veerkrachtige samenleving, waarin elk individu telt en collectieve verantwoordelijkheid centraal staat.

### Begroting Gezin, Gemeenschap en Veiligheid

Thema	2026	2027	2028	2029
Gewone dienst	182.899.122	193.911.039	193.870.397	193.925.397
Kapitaaldienst	53.815.000	70.120.000	63.496.000	63.460.000
<b>Totaal</b>	<b>236.714.122</b>	<b>264.031.039</b>	<b>257.366.397</b>	<b>257.385.397</b>

### Gezondheid en Milieu

Het overheidsbeleid van Curaçao op het gebied van Gezondheid en Milieu richt zich op het realiseren van een samenleving waarin iedere burger toegang heeft tot kwalitatieve zorg, een gezonde leefomgeving en voldoende bescherming tegen de gevolgen van klimaatverandering en milieubelasting. Binnen dit brede beleidsdomein komen volksgezondheid, voedselzekerheid, natuurbeheer, dierenwelzijn, afvalverwerking en klimaatbewustzijn samen in een integrale aanpak.

Het uitgangspunt voor het gezondheidsbeleid is een zorgsysteem dat betaalbaar, bereikbaar en van hoge kwaliteit is. Het ministerie van Gezondheid, Milieu en Natuur zet zich in om kwetsbare groepen zoals ouderen, onverzekerden en mensen met psychische of verslavingsproblemen te kunnen laten meedoen. Financiële middelen worden vrijgemaakt om onder andere het Curaçao Medical Center, de Huisartsenpost en verschillende zorginstellingen zoals Brasami, FMA en Perspectiva Sostén Integral te ondersteunen. Deze instellingen leveren cruciale bijdragen aan zowel de curatieve zorg als preventie, waaronder verslavings- en geestelijke gezondheidszorg. Bijzondere aandacht is er voor de toegankelijkheid van zorg buiten reguliere werktijden en in de wijken. Het community based mental health-model wordt actief ondersteund, waardoor zorgverlening dicht bij de burger plaatsvindt. Tegelijkertijd stimuleert de overheid sociale participatie door ouderen financieel te ondersteunen in hun toegang tot openbaar vervoer. Dit draagt bij aan het terugdringen van eenzaamheid en bevordert mentaal welzijn.

Op het terrein van voedselzekerheid wordt ingezet op duurzame landbouw en versterking van de binnenlandse productiecapaciteit. Door de afhankelijkheid van import te verminderen, wil de regering via beleid bijdragen aan meer veerkracht en zelfvoorziening. Organisaties zoals SOLTUNA, boerenorganisaties en de dienst Agrarisch en Visserij Beheer spelen hierbij een sleutelrol. Daarnaast is voedselveiligheid een prioriteit: gewerkt wordt aan kwaliteitscontrole, hygiëne en educatie binnen de voedselketen.

Het milieubeleid is gericht op het creëren en behouden van een gezonde leefomgeving. Door implementatie van onder andere de Landsverordening luchtkwaliteit en het Natuurbeleidsplan streeft de overheid naar vermindering van milieuvervuiling en bescherming van biodiversiteit. CARMABI en Parke Tropikal krijgen hierin een prominente rol toebedeeld, door onder andere educatieprogramma's en het beheer van natuurparken.

Afvalbeheer vormt een belangrijke pijler binnen het milieubeleid. Structurele verankering van het project gratis afvalstorting draagt bij aan de vermindering van illegale dump en verbetering van het straatbeeld. Door de samenwerking met Selikor, wijkraden, scholen en andere maatschappelijke organisaties wordt tevens ingezet op bewustwording en gedragsverandering. Via het programma "Di bo, pa bo, ku bo" worden burgerparticipatie en gemeenschapszin bij het schoonhouden van wijken en natuur bevorderd.

Binnen het ruimtelijke domein, onder coördinatie van het ministerie van Verkeer, Vervoer en Ruimtelijke Planning, is specifieke aandacht voor monitoring van klimatologische omstandigheden, die steeds vaker directe gevolgen hebben voor de gezondheid en veiligheid van burgers. Door samenwerking met internationale netwerken en toepassing van metingen en geavanceerde informatie-uitwisseling, worden weersomstandigheden nauwkeurig gevolgd. Deze data dienen ter ondersteuning van zowel lucht- en zeeverkeer als openbare veiligheid.

Internationaal werkt Curaçao actief samen met organisaties als PAHO, CARPHA, OIE en UNEP. Lidmaatschappen en contributies aan deze instituten leveren technische ondersteuning, beleidsrichtlijnen en kennisuitwisseling op het gebied van volksgezondheid, milieubescherming en natuurbeheer. Dit helpt het eiland niet alleen bij het volgen van mondiale standaarden, maar ook bij het voorbereiden op grensoverschrijdende gezondheidsrisico's.

De opstart van een nieuw zorggebouw voor stichting Brasami in 2026 onderstreept de investering in infrastructuur ten behoeve van verslavingszorg. De nieuwe faciliteit zal veilige opvang en professionele begeleiding bieden en is bedoeld om de kansen op re-integratie in de samenleving te vergroten.

Samenwerking met externe organisaties is cruciaal binnen dit beleidsthema. Naast bovengenoemde instellingen ontvangen ook de Stichting Dierenbescherming en de Sosiedat Kurasoleño di Diabétis financiële steun om hun bijdrage aan dierenwelzijn en volksgezondheid voort te zetten. Door inzet op educatie, preventie en zelfmanagement wil de overheid het bewustzijn en de zelfredzaamheid van burgers vergroten.

De overheid van Curaçao erkent dat de thema's gezondheid en milieu onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. Klimaatverandering, vervuiling en verlies van biodiversiteit hebben directe

gevolgen voor de volksgezondheid. Daarom wordt beleid niet in afzondering ontwikkeld, maar domeinoverschrijdend en in samenwerking met de samenleving.

Met deze integrale beleidsinzet toont de overheid zich verantwoordelijk en toekomstgericht. Er wordt niet alleen gereageerd op acute noden, maar ook wordt gebouwd aan een duurzaam systeem waarin preventie, participatie en veerkracht centraal staan. Het uiteindelijke doel is een samenleving waarin gezondheid geen privilege is, maar een basisrecht; waarin burgers in een schone, veilige en gezonde omgeving kunnen leven en waarin zorg en natuur hand in hand gaan.

### Begroting Gezondheid en Milieu

Thema	2026	2027	2028	2029
Gewone dienst	355.421.900	365.308.900	365.308.900	365.308.900
Kapitaaldienst	7.687.000	7.687.000	2.187.000	2.187.000
<b>Totaal</b>	<b>363.108.900</b>	<b>372.995.900</b>	<b>367.495.900</b>	<b>367.495.900</b>

### Goed Bestuur

Het thema Goed Bestuur staat centraal in het streven van de overheid van Curaçao naar een betrouwbare, transparante en doelmatige overheid. Goed bestuur is de ruggengraat van het democratisch bestel, versterkt de rechtsstaat, bevordert burgerparticipatie en vormt de basis voor een responsieve en professionele overheidsorganisatie. Binnen dit kader worden concrete beleidsmaatregelen getroffen, hervormingen doorgevoerd en strategische investeringen gedaan die het openbaar bestuur moeten versterken.

De Raad van Advies speelt een belangrijke rol in het bevorderen van bestuurlijke samenwerking binnen het Koninkrijk. Via het organiseren van Koninkrijksradenoverleggen, intersecretariatenoverleg en het uitwisselen van stages tussen secretariaten wordt gewerkt aan kennisdeling en versterking van de institutionele samenwerking. Tevens wordt ingezet op het vergroten van de zichtbaarheid van de Raad door onder meer een jaarverslag, website en mediacampagnes.

De Algemene Rekenkamer professionaliseert haar werkzaamheden met digitale instrumenten en kiest voor onderzoeken die een concrete meerwaarde hebben voor het leven van burgers. Publicaties worden visueel ondersteund, zodat de informatie toegankelijk blijft voor het brede publiek.

Het ministerie van Algemene Zaken bevordert beleidscoördinatie, onder meer via de SDG-agenda en interdepartementale samenwerking. Daarnaast is er aandacht voor versterking van het ambtelijk apparaat door middel van opleiding, onboarding en investeringen in communicatie. De overheid investeert gericht in community engagement en het uitbouwen van een communicatie-infrastructuur die burgers actief betreft en informeert.

Binnen het beleidsveld Bestuur, Planning en Dienstverlening ligt de nadruk op integriteitsbevordering, digitalisering, transparantie en burgerparticipatie. Via het masterplan Curaçao en integriteitsbeleid wordt gewerkt aan beleidscoherentie en versterking van de democratische rechtsstaat. De herziening van het Kiesreglement en het versterken van privacybescherming via geharmoniseerde wetgeving zijn hierin speerpunten.

Digitalisering vormt een pijler van modern bestuur. Projecten zoals het zaaksysteem, de digitale identiteit, het e-depot en de digitalisering van rijbewijzen dragen bij aan efficiënte dienstverlening en betere informatievoorziening. Het Nationaal Archief digitaliseert koloniaal erfgoed en investeert in duurzame opslag. Het CBS zet in op statistische innovatie, standaardisatie, datagovernance en versterking van communicatie. Deze initiatieven worden ondersteund door investeringen vanuit de kapitaaldienst.

Versterking van menselijk kapitaal gebeurt onder meer via de Government Academy en institutionele versterkingsprojecten. Het ministerie draagt zorg voor beheersovereenkomsten met verzelfstandigde organisaties en biedt ondersteuning via samenwerkingen zoals met de VNG.

De Electorale Raad en het CBP worden verder versterkt en gefinancierd om toezicht en democratische processen te waarborgen. Het Vergunningenloket digitaliseert en neemt extra taken op, waaronder mediation ten behoeve van de Huurcommissie.

Het ministerie van Justitie zet in op strategische personeelsplanning, communicatie met de samenleving via podcasts en het optimaliseren van opleidingsstructuren en detentievoorzieningen. Renovaties, verbouwingen en modernisering zijn gepland voor onder andere de Landsrecherche, JJIC en SDKK.

Binnen het ministerie van Verkeer, Vervoer en Ruimtelijke Planning is het beleid gericht op veilige mobiliteit, ruimtelijke ordening en digitalisering. Documentenbeheer, informatiebeveiliging en een nationale cyberstrategie worden verder ontwikkeld. Het BT&P transformeert naar Regulatory Authority of Curaçao en bewaakt eerlijke concurrentie.

SOAW voert beleid gericht op arbeidsmarkthervormingen, sociale zekerheid en subsidiebeheer. Doorlichting van processen, digitalisering en institutionele versterking vormen de kern. De subsidie-unit is verder geprofessionaliseerd en beleidsmatige implementatie vindt plaats met focus op efficiency en kwaliteit. Het inspectieapparaat van SOAW wordt gemoderniseerd met nadruk op ICT, materieel en deskundigheid.

Gezondheid, Milieu en Natuur legt de nadruk op integrale beleidsontwikkeling, datagedreven werken, juridische ondersteuning en inspectie. Er wordt geïnvesteerd in cyberveiligheid, regelgeving en representatie. De inspectiediensten voor geneesmiddelen, zorg, milieu en voedselveiligheid worden versterkt. Digitalisering en betrouwbare dataverzameling vormen de basis voor een responsieve beleidsvoering.

Het ministerie van Financiën richt zich op het versterken van het financieel beheer via de Roadmap goedkeurende verklaring, verkorting van de jaarafsluiting en de implementatie van een toekomstgericht financieel systeem. Hiervoor worden technische en culturele factoren geadresseerd. Samenwerking met IMF en CARTAC versterkt de macro-economische stabiliteit en capaciteit.

Transparantie wordt bevorderd via intensieve communicatiecampagnes over fiscale regelgeving en het budgetproces. Dit verhoogt compliance, maatschappelijk vertrouwen en participatie. Tot slot worden ook reguliere en onvoorziene uitgaven gebudgetteerd, waaronder een jaarlijkse bijdrage in het kader van de Ennia-oplossing. Daarnaast zijn voorzieningen getroffen voor arbeidsvoorwaarden, AOV-verhogingen en uitvoering van het landspakket.

Goed bestuur op Curaçao betekent in 2026: investeren in mens, organisatie en technologie, met als doel een wendbare overheid die in staat is verantwoording af te leggen, vertrouwen te winnen en resultaten te boeken die ten goede komen aan burgers en samenleving.

### Begroting Goed Bestuur

Thema	2026	2027	2028	2029
Gewone dienst	264.295.700	340.823.236	394.534.090	445.838.990
Kapitaaldienst	123.379.500	148.240.100	144.050.300	145.074.000
<b>Totaal</b>	<b>387.675.200</b>	<b>489.063.336</b>	<b>538.584.390</b>	<b>590.912.990</b>

### Onderwijs, Educatie en Vorming

Het onderwijsbeleid van de overheid van Curaçao voor 2026 is gericht op het duurzaam versterken van de onderwijskwaliteit, het vergroten van kansengelijkheid en het ontwikkelen van een toekomstbestendig en inclusief onderwijsstelsel. Het meerjarenprogramma “Plan Mehorashon Enseñansa Kòrsou” vormt hierbij de leidraad en omvat hervormingen op het gebied van informatievoorziening, onderwijssysteem, kwaliteit, infrastructuur en digitalisering. Doel is dat alle kinderen gelijke kansen krijgen op passend onderwijs dat hen voorbereidt op deelname aan de maatschappij en op de arbeidsmarkt.

Het onderwijs op Curaçao moet voldoen aan drie hoofdfuncties: kwalificatie, socialisatie en persoonsvorming. Elk kind moet de kans krijgen een volledige schoolcarrière te doorlopen die aansluit bij zijn of haar talenten. Scholen dienen te voldoen aan minimale kwaliteitseisen, terwijl

er continuïteit is in de professionele ontwikkeling en het welzijn van leerkrachten. Hierbij wordt ook het slavernijverleden als onderdeel van het curriculum benadrukt, met het oog op bewustwording en natievorming.

Het onderwijsbeleid richt zich op vijf kernverbeteringen: (1) het verbeteren van de informatievoorziening door digitalisering; (2) het verhogen van de effectiviteit van het onderwijsaanbod via het onderwijsverspreidingsplan; (3) hervorming van de bekostigingssystematiek en bevorderen van samenwerking tussen instellingen; (4) waarborgen van onderwijskwaliteit volgens vastgestelde basiseisen; en (5) modernisering van onderwijshuisvesting met aandacht voor klimaatbeheersing.

Vanaf voorschoolse educatie tot beroeps- en hoger onderwijs wordt gestreefd naar onderwijs dat voldoet aan wettelijke doelstellingen, met inzet van moderne leermiddelen en voldoende gekwalificeerde docenten. Ook het verbeteren van de leerplicht en het voorkomen van schooluitval zijn speerpunten. Het curriculum van het beroeps- en hoger onderwijs wordt herzien om beter aan te sluiten op de behoeften van de arbeidsmarkt.

De implementatie van deze hervormingen gebeurt in nauwe samenwerking met stakeholders. Het ministerie zet in op een integraal digitaal onderwijssysteem dat veilig, betrouwbaar en toekomstgericht is. Daarbij wordt gewerkt aan het optimaliseren van de inspectie en het openbaar onderwijs. Het taalbeleid en het brede schoolbeleid worden verder uitgewerkt en inclusief onderwijs wordt bevorderd om gelijke kansen voor alle leerlingen te waarborgen.

Naast onderwijs speelt cultuur een essentiële rol in educatie en vorming. Het cultuurbeleid richt zich op de versterking van nationale identiteit en sociale cohesie door middel van actieve deelname aan culturele evenementen en het bevorderen van cultuureducatie in het onderwijscurriculum. Het behoud en de bescherming van cultureel erfgoed staan centraal, in lijn met de Unesco-richtlijnen voor risicomanagement. Het verzamelen van data over cultureel erfgoed ondersteunt deze doelstellingen.

Om het cultureel bewustzijn te vergroten en professionele ontwikkeling binnen de sector te stimuleren, wordt gewerkt aan uitbreiding en verduurzaming van de culturele infrastructuur. Er wordt ingezet op behoud van nationale culturele eigendommen en het verankeren van culturele identiteit in de samenleving.

Binnen het beleidsdomein “Wetenschap” wordt gestreefd naar de bevordering van een stimulerend onderzoeks- en innovatieklimaat. Door samenwerking met lokale, regionale en internationale kennisinstellingen wordt gewerkt aan het ontwikkelen van beleid dat gebaseerd is op betrouwbare onderzoeksresultaten. Wetenschap wordt ingezet voor het oplossen van

maatschappelijke vraagstukken, waaronder de inzet van technologie in het onderwijs en de invloed van cultuur in een veranderende samenleving.

Prioriteiten binnen de wetenschap zijn: bevordering van onderzoek in het hoger onderwijs, stimulering van technologie- en digitaliseringsprojecten binnen het onderwijs, innovatie van schoolconcepten en versterking van het cultuur- en sportbeleid. Resultaatafspraken over onderzoeksprogramma's worden gemaakt met betrokken ministeries en de private sector, waarbij gezamenlijke financiering wordt nagestreefd.

Het ministerie van Gezondheid, Milieu en Natuur draagt bij aan educatie en vorming door te investeren in de ontwikkeling van het ambtelijk apparaat. Opleidingen, trainingen en kennisdeling bevorderen niet alleen de kwaliteit van beleidsvoorbereiding, maar ook motivatie en inzetbaarheid van medewerkers. In dit kader wordt ook ruimte gecreëerd voor stagiaires en jonge professionals, die worden gestimuleerd om ervaring op te doen binnen de publieke sector. De ontwikkeling van een lerende organisatiecultuur staat centraal: continue verbetering, reflectie en kennisdeling zijn essentieel voor een veerkrachtige overheid. In de begroting zijn middelen opgenomen voor vakgerichte opleidingen, digitale leermiddelen en vakliteratuur. Daarnaast wordt gewerkt aan versterking van het inspectieapparaat, vooral op het gebied van toezicht en handhaving. Inspecteurs krijgen thematische trainingen die aansluiten op veranderende wet- en regelgeving en maatschappelijke risico's.

Sport maakt eveneens integraal deel uit van het beleidsdomein Educatie en Vorming. Het beleid richt zich op het behoud en verbeteren van sportinfrastructuur, stimuleren van sportdeelname en het kweken van toptalent voor nationale en internationale competities. Er is speciale aandacht voor schoolsport, het gebruik van bestaande sportfaciliteiten en het bevorderen van een gezonde levensstijl in de samenleving.

Sport draagt bij aan persoonlijke ontwikkeling, gezondheid en sociale cohesie. Bovendien fungeert het als nation building-instrument wanneer het volk zich identificeert met nationale sporthelden. Samenwerking met internationale sportorganisaties en het verzamelen van sportdata vormen de basis voor een 'data driven' sportbeleid. Erkenning wordt gegeven aan topsporters en personen die bijdragen aan de ontwikkeling van de nationale sportcultuur.

Tot slot speelt professionalisering van het overheidsapparaat een belangrijke rol in de beleidsuitvoering. Via opleidingen, deskundigheidsbevordering en toegang tot kennisbronnen wordt gewerkt aan een toekomstbestendige en effectieve overheid. Goede educatieve voorzieningen binnen de overheid verhogen motivatie, versterken beleidskwaliteit en bevorderen een cultuur van leren en presteren.

Samenvattend zet de overheid in 2026 vol in op de versterking van het onderwijssysteem, de culturele sector, wetenschappelijk onderzoek en sportbeleid als onmisbare elementen voor duurzame ontwikkeling, maatschappelijke samenhang en nationale trots. Deze integrale benadering van onderwijs, educatie en vorming onderstreept het belang van kennis, talentontwikkeling en gedeelde identiteit als fundamenten voor de toekomst van Curaçao.

### Begroting Onderwijs, Educatie en Vorming

Thema	2026	2027	2028	2029
Gewone dienst	331.760.844	332.150.513	332.359.148	332.355.698
Kapitaaldienst	19.301.900	21.060.000	23.935.000	22.810.000
<b>Totaal</b>	<b>351.062.744</b>	<b>353.210.513</b>	<b>356.294.148</b>	<b>355.165.698</b>

## Thema's: Beleid versus Inkomsten

### Begroting per Thema

Thema	2026	2027	2028	2029
Bedrijfsvoering	-44.050.600	-44.050.600	-44.050.600	-44.050.600
Economie en Werkgelegenheid	-1.858.803.400	-1.991.403.400	-2.053.548.100	-2.097.185.700
Gezin, Gemeenschap en Veiligheid	-32.488.000	-32.488.000	-32.488.000	-32.488.000
Gezondheid en Milieu	-4.585.000	-4.585.000	-4.585.000	-4.585.000
Goed Bestuur	-414.243.600	-452.543.855	-432.697.600	-422.459.300
Onderwijs, Educatie en Vorming	-295.000	-295.000	-295.000	-295.000
<b>Totaal</b>	<b>-2.354.465.600</b>	<b>-2.525.365.855</b>	<b>-2.567.664.300</b>	<b>-2.601.063.600</b>

### Belasting en Niet-belastinginkomsten

Het inkomstenbeleid van de overheid van Curaçao voor 2026 is gericht op het versterken van de structurele inkomstenpositie van het land via zowel belasting- als niet-belastinginkomsten. Hoewel alleen het ministerie van Financiën verantwoordelijk is voor belastinginkomsten, dragen vrijwel alle ministeries bij aan de realisatie van niet-belastinginkomsten, elk binnen hun eigen beleidsdomein. De beleidsinzet is gericht op het optimaliseren van inning, moderniseren van tarieven, verbeteren van compliance en realiseren van een transparanter en efficiënter inningsapparaat. Deze inkomsten dragen direct bij aan de financiering van publieke diensten en de uitvoering van beleid.

Belastinginkomsten zijn exclusief voorbehouden aan het ministerie van Financiën. Niet-belastinginkomsten zijn afkomstig uit leges, vergoedingen, vergunningen, boetes en diverse diensten die overheidsinstanties aan burgers en bedrijven leveren. In het kader van financieel beheer wordt gestreefd naar een systematische aanpak van inning, actualisatie van tarieven en versterking van de debiteurenadministratie. Belangrijk aandachtspunt blijft het vergroten van de compliance en het wegwerken van achterstanden, met behulp van digitalisering, administratieve professionalisering en versterking van toezicht.

Binnen Algemene Zaken worden inkomsten gegenereerd uit publicaties in de Landscourant en bijdragen voor rampenvoorlichting vanuit Nederland. Trainingsactiviteiten op het gebied van rampenbeheersing leveren aanvullende inkomsten. Bestuur, Planning en Dienstverlening ontvangt leges uit rijbewijzen en paspoorten. Ondanks een verwachte toename door verlopen paspoorten, zijn deze niet in de meerjarenprognose verwerkt.

Het ministerie van Justitie haalt inkomsten uit boetes voor verkeersovertredingen, leges bij verblijfsvergunningen en verklaringen omtrent gedrag. Ook wordt opbrengst gegenereerd door vergunningen op basis van bijzondere wetten. Bij Verkeer, Vervoer en Ruimtelijke Planning worden de inkomsten periodiek gevalideerd en getoetst op actualiteit van tarieven. Een

controleplan waarborgt de kwaliteit van de inning en de verantwoordingsplicht. Indien nodig worden tarieven aangepast met oog op kostendekkendheid en maatschappelijke impact.

Het ministerie van Economische Ontwikkeling richt zich op het verbeteren van de inning van leges voor economische vergunningen, die jarenlang achterbleven op de prognoses. Door overname van de debiteurenadministratie en aanstelling van extra personeel wordt een betere realisatie verwacht. Voor 2026 is een structurele verbetering voorzien, mede door inzet van de Economische Inspectie.

Onderwijs, Wetenschap, Cultuur en Sport ontvangt inkomsten via het Examenbureau voor deelname aan examens en vergoeding van het gebruik van lokaal ontwikkelde examens door andere landen. Het ministerie van SOAW haalt inkomsten uit registratie van bedrijven en tewerkstellingsvergunningen. De tarieven zijn gedifferentieerd naar type en duur van de vergunning. Deze inkomsten zijn gebaseerd op extrapolatie van realisatiegegevens over het eerste kwartaal van 2025.

Gezondheid, Milieu en Natuur maakt van de verhoging van niet-belastinginkomsten een beleidsprioriteit. Binnen dit domein wordt gewerkt aan verbeterde inning van leges, retributies en vergoedingen voor inspecties, keuringen, vergunningen en het gebruik van publieke voorzieningen. Er is specifieke aandacht voor achterstallige vorderingen, marktconformiteit en harmonisatie van tarieven. De inspectietaken worden uitgebreid, bijvoorbeeld via het BIG-register, waardoor circa Cg 700 duizend per jaar wordt gegenereerd. Verbeterde samenwerking tussen uitvoerende instanties, digitalisering van processen en het gebruik van geautomatiseerde systemen versterken de robuustheid van de inkomstenstroom.

Het ministerie van Financiën is het enige ministerie dat naast niet-belastinginkomsten ook verantwoordelijk is voor belastinginkomsten. De belangrijkste niet-belastingbronnen zijn hier kansspelvergunningen, speelvergunningrechten en licentierechten. Met de introductie van de Landsverordening op kansspelen wordt het toezicht hervormd via de Curaçao Gaming Authority. Hierdoor ontstaat meer controle over een van de grootste gamingjurisdicties ter wereld. De nieuwe vergunningen fee levert jaarlijks ongeveer Cg 30 miljoen op. Speelvergunningrechten leveren circa Cg 10 miljoen en licentierechten, voornamelijk geïnd via CBCS, brengen circa Cg 67 miljoen op.

Verder is gestart met beleidsmaatregelen om de niet-belastinginkomsten, die sinds 1992 niet zijn aangepast, structureel te verhogen door het herzien van tarieven in de Legesverordening. Gezien de juridische doorlooptijd wordt op korte termijn gekozen voor indexatie op basis van de consumentenprijsindex vanaf 2019. Dit zal naar schatting een extra opbrengst van Cg 10 miljoen in 2026 en de jaren daarna genereren.

Ook op het niveau van de kapitaaldienst worden inkomsten gegenereerd via aflossingen van verstrekte leningen en de terugbetaling van achtergestelde leningen in het kader van de Ennia-oplossing. Deze middelen versterken de kaspositie van de overheid en verlagen de externe financieringsbehoefte.

Het algemene beleid ten aanzien van overheidsinkomsten is gericht op het versterken van de eigen inkomstenpositie door het beter benutten van de bestaande regelgeving, intensivering van de inning, harmonisatie van tarieven en versterking van interne beheersingsmaatregelen. Daarbij wordt gestreefd naar rechtvaardigheid, transparantie en doelmatigheid. Digitalisering van processen, inzet van geavanceerde administratiesystemen en verbetering van klantgerichtheid, dragen bij aan een betere compliance en verhogen het vertrouwen van burgers en bedrijven binnen de overheid.

De inkomstenstrategie sluit aan bij bredere hervormingen binnen het landspakket en draagt bij aan een solide financieel fundament voor duurzame beleidsvoering. De structurele toename van niet-belastinginkomsten wordt niet alleen gezien als financieel instrument, maar ook als een manier om beleidsdoelstellingen effectiever te realiseren door het principe van kosten-batenverantwoordelijkheid te versterken.

In het licht van economische onzekerheden en een veranderende internationale context, is het van belang dat Curaçao haar eigen inkomstenbasis verstevigt. Dit vereist een proactief en samenhangend beleid waarin elk ministerie bijdraagt aan het verhogen van de inkomsten, het verbeteren van de administratie en het realiseren van maatschappelijke meerwaarde door doelgerichte en eerlijke tariefstelling.

In 2026 markeert dit beleid een belangrijke stap in de richting van een financieel weerbare en verantwoordelijke overheid, die met eigen middelen, maatschappelijke vooruitgang weet te realiseren.

## Begroting per SDG

De duurzame ontwikkelingsdoelstellingen (SDG's) vormen een wereldwijd kader voor een duurzamere toekomst. De overheid van Curaçao erkent het belang van deze doelen en verwerkt ze geleidelijk in haar nationale beleid. Vanuit verschillende thematische domeinen, zoals Bedrijfsvoering, Economie, Gezondheid en Onderwijs, wordt gewerkt aan het behalen van deze doelen.

Dit hoofdstuk onderzoekt in hoeverre het beleid van de overheid bijdraagt aan de realisatie van de SDG's. Per doelstelling wordt geanalyseerd hoe nationale beleidsmaatregelen, programma's en hervormingen hierop aansluiten.

De analyse laat zien dat Curaçao actief inzet op thema's als sociale inclusie, economische veerkracht, milieu, digitalisering en goed bestuur. Hoewel niet alle SDG's expliciet zijn verankerd, blijkt uit de beleidspraktijk een duidelijke afstemming. Zo fungeert de SDG-agenda als richtinggevend kader voor duurzame ontwikkeling binnen het Koninkrijk der Nederlanden.

### Begroting per Sustainable Development Goals (SDG's)

SDG	2026	2027	2028	2029
1. Geen Armoede	126.285.777	123.989.972	123.991.020	123.991.020
2. Geen Honger	7.765.100	7.812.700	7.312.700	7.312.700
3. Goede Gezondheid en Welzijn	393.519.400	401.217.658	396.217.812	396.214.362
4. Kwaliteitsonderwijs	382.116.744	384.589.344	387.561.844	386.412.344
5. Gendergelijkheid	1.000.000	1.000.000	1.000.000	1.000.000
6. Schoon Water en Sanitair	1.400.000	1.400.000	1.400.000	1.400.000
7. Betaalbare en Duurzame Energie	-	-	-	-
8. Eerlijk Werk en Economische Groei	94.391.200	100.622.495	96.473.265	96.748.729
9. Industrie, Innovatie en Infrastructuur	60.049.200	73.482.100	69.420.100	69.420.100
10. Ongelijkheid Verminderen	48.434.200	60.498.200	60.498.200	60.498.200
11. Duurzame Steden en Gemeenschappen	20.726.704	24.930.114	22.379.004	22.379.004
12. Verantwoorde Consumptie en Productie	-	-	-	-
13. Klimaatactie	200.960	441.188	444.296	480.452
14. Leven in het water	-	-	-	-
15. Leven op het land	14.318.800	14.325.400	14.325.400	14.325.400
16. Vrede, Justitie en Sterke Publieke Diensten	1.177.941.612	1.271.754.109	1.326.251.029	1.368.677.828
17. Partnerschap om doelstellingen te bereiken	13.718.600	11.043.400	3.702.300	3.702.300
<b>Totaal</b>	<b>2.341.868.297</b>	<b>2.477.106.680</b>	<b>2.510.976.969</b>	<b>2.552.562.439</b>

## 1. Geen Armoede

De overheid van Curaçao werkt gericht aan het terugdringen van armoede door sociale vangnetten te versterken en de arbeidsmarkt toegankelijker te maken. Het ministerie van Sociale Ontwikkeling, Arbeid en Welzijn (SOAW) speelt hierin een centrale rol door inkomsten te genereren via de registratie van bedrijven en de uitgifte van tewerkstellingsvergunningen. Deze activiteiten zorgen niet alleen voor regulering maar bevorderen ook werkgelegenheid en formele arbeidsdeelname. Voor buitenlandse werknemers worden duidelijke tariefstructuren gehanteerd die transparantie en gelijkheid bevorderen. Door de extrapolatie van realisatiegegevens uit 2025 worden de niet-belastinginkomsten voor 2026 zorgvuldig begroot, wat een stabiel sociaal beleid mogelijk maakt. Daarnaast stimuleert het beleid economische zelfstandigheid door inzet van arbeidsinspectie en bevordering van compliance. Deze maatregelen geven aan dat de overheid het armoedevraagstuk structureel benadert met als doel inkomenszekerheid, sociale bescherming en economische participatie voor kwetsbare groepen.

### Begroting 1. Geen Armoede

	2026	2027	2028	2029
Gewone dienst	123.881.377	123.714.972	123.716.020	123.716.020
Kapitaaldienst	2.404.400	275.000	275.000	275.000
<b>Totaal</b>	<b>126.285.777</b>	<b>123.989.972</b>	<b>123.991.020</b>	<b>123.991.020</b>

## 2. Geen Honger

Hoewel het beleid geen expliciete landbouwprogramma's vermeldt, draagt de overheid indirect bij aan voedselzekerheid door toezicht en controle binnen de voedselketen. Het ministerie van Gezondheid, Milieu en Natuur voert veterinaire inspecties uit, waaronder keuringen en slachtingen van vee en inspecties bij voedselverwerkers. Deze handelingen dragen bij aan voedselveiligheid, een cruciale component van voedselzekerheid. Ook wordt ingezet op het versterken van milieuregelgeving ter bescherming van natuurlijke hulpbronnen. Via de inning van tarieven op publieke voorzieningen zoals natuurgebieden en ligplaatsen voor vaartuigen, wordt geld gegenereerd voor het behoud van duurzame voedselomgevingen. De gezondheidsinspecties zorgen voor toegang van consumenten tot veilig voedsel, terwijl beleidsinspanningen rond milieu en natuur bijdragen aan een stabiele voedselproductieomgeving. Zo ondersteunt de overheid de voorwaarden voor voedselzekerheid en werkt ze indirect aan de verwezenlijking van SDG 2.

### Begroting 2. Geen Honger

	2026	2027	2028	2029
Gewone dienst	5.078.100	5.125.700	5.125.700	5.125.700
Kapitaaldienst	2.687.000	2.687.000	2.187.000	2.187.000
<b>Totaal</b>	<b>7.765.100</b>	<b>7.812.700</b>	<b>7.312.700</b>	<b>7.312.700</b>

### 3. Goede Gezondheid en Welzijn

De overheid van Curaçao zet in op een breed gezondheidsbeleid dat zowel fysieke als mentale gezondheid bevordert. Het ministerie van Gezondheid, Milieu en Natuur verhoogt inspectietaken op gebieden zoals reizigersvaccinaties, slachthuizen en veterinaire vergunningen. Door de BIG-registratie te beheren, waarborgt de overheid de kwaliteit van zorgverleners. De beleidsinzet op actieve inning van vorderingen zorgt ervoor dat middelen beschikbaar zijn voor preventieve en curatieve zorg. Sportbeleid is een integraal onderdeel van SDG 3. Via sportparticipatie, van jonge leeftijd tot na pensionering, wordt welzijn bevordert en gemeenschapszin versterkt. Sportinfrastructuur en schoolsport worden actief ondersteund en topsporters worden begeleid richting internationale prestaties. Deze maatregelen dragen bij aan preventieve gezondheidszorg. Door nauwe samenwerking met internationale sportorganisaties en data-gedreven aanpak van beleid, wordt de kwaliteit van leven op het eiland bevordert. De focus op zowel professionele zorg als preventieve sportinitiatieven bevestigt de inzet van de overheid op SDG 3.

#### Begroting 3. Goede Gezondheid en Welzijn

	2026	2027	2028	2029
Gewone dienst	384.079.400	393.977.658	393.977.812	393.974.362
Kapitaaldienst	9.440.000	7.240.000	2.240.000	2.240.000
<b>Totaal</b>	<b>393.519.400</b>	<b>401.217.658</b>	<b>396.217.812</b>	<b>396.214.362</b>

### 4. Kwaliteitsonderwijs

Het onderwijssysteem van Curaçao wordt hervormd in lijn met SDG 4. Via het meerjarenprogramma "Plan Mehorashon Enseñansa Kòrsou" worden zes kernprincipes gerealiseerd, waaronder kwalificatie, socialisatie en persoonsvorming van leerlingen, en eerlijke toegang tot onderwijs voor ieder kind. Investerings worden gedaan in onderwijshuisvesting, bestrijding van hitteproblematiek en digitalisering. Leerkrachten worden actief ondersteund via programma's voor professionele ontwikkeling en welzijn. Slavernijverleden wordt structureel in het curriculum opgenomen, waarmee cultuurhistorisch bewustzijn wordt bevordert. Onderwijskwaliteit wordt gegarandeerd door het voldoen aan basiskwaliteitseisen en inzet van voldoende moderne leermiddelen. Het onderwijs wordt beter afgestemd op de arbeidsmarkt zodat leerlingen met minimaal een startkwalificatie het systeem verlaten. De hervorming van bekostigingssystematiek en aansluiting tussen onderwijsniveaus zijn ook belangrijke pijlers. Door deze beleidsmaatregelen werkt de overheid duidelijk en doelgericht aan SDG 4.

#### Begroting 4. Kwaliteitsonderwijs

	2026	2027	2028	2029
Gewone dienst	362.314.844	363.059.344	363.44.844	363.442.344
Kapitaaldienst	19.801.900	22.530.000	25.120.000	23.970.000
<b>Totaal</b>	<b>382.116.744</b>	<b>385.589.344</b>	<b>388.561.844</b>	<b>387.412.344</b>

## 5. Gendergelijkheid

Hoewel het beleid geen afzonderlijk hoofdstuk wijdt aan gender, zijn in diverse themagebieden beleidsmaatregelen die bijdragen aan gendergelijkheid. In onderwijs en arbeidsbeleid is gelijke toegang tot registratie, opleidingen en werkgelegenheid gewaarborgd. Vrouwen krijgen door een eerlijke toewijzing van werkvergunningen gelijke kansen op de arbeidsmarkt. In het onderwijs zijn maatregelen zoals inclusief beleid, genderbewuste curricula en brede schoolmodellen die gelijke ontwikkelingskansen ondersteunen. Via cultuur- en sportbeleid worden stereotypen doorbroken en wordt participatie van vrouwen bevorderd. De overheid zet in op regelgeving, handhaving en inspectie met een gelijkheidsbeginsel als fundament. Hiermee draagt zij bij aan het verminderen van genderongelijkheid en aan het bevorderen van gelijke kansen in alle sectoren.

### Begroting 5. Gendergelijkheid

	2026	2027	2028	2029
Gewone dienst	1.000.000	1.000.000	1.000.000	1.000.000
Kapitaaldienst	-	-	-	-
<b>Totaal</b>	<b>1.000.000</b>	<b>1.000.000</b>	<b>1.000.000</b>	<b>1.000.000</b>

## 6. Schoon Water en Sanitair

Schoon water en sanitair Curaçao werkt via milieubeleid aan de randvoorwaarden voor schoon water en sanitatie. Het ministerie van GMN inspecteert voedselverwerking, veterinaire processen en hygiëne. Deze inzet draagt bij aan volksgezondheid en veilige watervoorziening. Ook vergunningen voor milieubeheer en afvalverwerking dragen bij aan schoner water. Via digitalisering wordt de monitoring van vergunningverlening verbeterd, wat leidt tot betere naleving van milieunormen. Hoewel drinkwaterbeleid niet expliciet is genoemd, dragen deze maatregelen bij aan de bescherming van watervoorraden en de volksgezondheid. Zo draagt de overheid bij aan de realisatie van SDG 6.

### Begroting 6. Schoon Water en Sanitair

	2026	2027	2028	2029
Gewone dienst	1.400.000	1.400.000	1.400.000	1.400.000
Kapitaaldienst	-	-	-	-
<b>Totaal</b>	<b>1.400.000</b>	<b>1.400.000</b>	<b>1.400.000</b>	<b>1.400.000</b>

## 7. Betaalbare en Duurzame Energie

In de themateksten wordt geen direct energiebeleid besproken, maar elementen zoals digitalisering van processen, verbetering van overheidsinfrastructuur en duurzaamheidsdoelstellingen binnen scholen en ministeries wijzen op een streven naar energie-efficiëntie. De vernieuwing van scholen met aandacht voor klimaatbeheersing en digitalisering draagt bij aan de vermindering van energieverbruik. Hoewel beleidsruimte is voor verbetering,

legt de overheid impliciet de basis voor het stimuleren van duurzame energieoplossingen via infrastructuurontwikkeling en innovatief beleid.

### Begroting 7. Betaalbare en Duurzame Energie

	2026	2027	2028	2029
Gewone dienst	-	-	-	-
Kapitaaldienst	-	-	-	-
<b>Totaal</b>	-	-	-	-

### 8. Eerlijk Werk en Economische Groei

De overheid bevordert economische groei via regulering van de arbeidsmarkt, inning van economische vergunningen en compliance via inspecties. Het ministerie van Economische Ontwikkeling werkt actief aan het verbeteren van de inning van achterstallige vorderingen en inzet van inspectiediensten. De introductie van de "tourist entry tax" is een voorbeeld van innovatie binnen de economische beleidsvoering. Het onderwijs sluit steeds beter aan op de arbeidsmarkt via beroeps- en hoger onderwijs. Door de herziening van bekostigingsmodellen en levenslang leren investeert de overheid in duurzame arbeidsparticipatie. Zo wordt actief gewerkt aan de SDG 8-doelstellingen.

### Begroting 8. Eerlijk Werk en Economische Groei

	2026	2027	2028	2029
Gewone dienst	81.666.200	86.897.495	86.403.265	86.588.729
Kapitaaldienst	12.725.000	13.725.000	10.070.000	10.160.000
<b>Totaal</b>	<b>94.391.200</b>	<b>100.622.495</b>	<b>96.473.265</b>	<b>96.748.729</b>

### 9. Industrie, Innovatie en Infrastructuur

De overheid van Curaçao werkt aan het versterken van innovatieve infrastructuren en een duurzame economische structuur, onder andere via digitalisering van vergunningstrajecten, administratieve processen en modernisering van overheidsdiensten. Specifieke initiatieven zijn zichtbaar in de beleidsvoornemens van het ministerie van Economische Ontwikkeling, waarbij digitalisering en herstructurering van inkomstenstromen een belangrijke rol spelen. Het opzetten van controleplannen voor niet-belastinginkomsten en het gebruik van digitale monitoring zijn concrete voorbeelden van hoe innovatie en technologie worden ingezet om overheidsinkomsten en transparantie te verbeteren. Bovendien worden investeringen gedaan in onderwijsinfrastructuur en klimaatbeheersing op scholen, waarmee niet alleen onderwijs, maar ook fysieke infrastructuur wordt versterkt. Deze inspanningen dragen bij aan het realiseren van een veerkrachtige infrastructuur, het bevorderen van inclusieve en duurzame industrialisatie, en het stimuleren van innovatie.

## Begroting 9. Industrie, Innovatie en Infrastructuur

	2026	2027	2028	2029
Gewone dienst	24.259.200	25.242.100	25.220.100	25.220.100
Kapitaaldienst	35.790.000	48.240.000	44.200.000	44.200.000
<b>Totaal</b>	<b>60.049.200</b>	<b>73.482.100</b>	<b>69.420.100</b>	<b>69.420.100</b>

## 10. Ongelijkheid Verminderen

Hoewel niet expliciet benoemd, komt het streven naar het verminderen van ongelijkheid duidelijk naar voren in het beleid voor arbeidsvergunningen en registratie van bedrijven. De overheid waarborgt eerlijke toegang tot werkgelegenheid voor zowel lokale als buitenlandse werknemers via transparante tariefstructuren. Door actief toezicht en regelgeving wordt gelijke behandeling nagestreefd. Het beleid binnen onderwijs, inclusief brede schoolmodellen en structurele integratie van het slavernijverleden in het curriculum, draagt bij aan een samenleving met gelijke kansen en historisch bewustzijn. Daarnaast zorgen hervormingen in de bekostigingsstructuur voor een eerlijkere verdeling van middelen. Daarmee draagt de overheid bij aan het verkleinen van inkomens- en ontwikkelingsverschillen binnen de samenleving.

## Begroting 10. Ongelijkheid Verminderen

	2026	2027	2028	2029
Gewone dienst	43.434.200	53.498.200	53.498.200	53.498.200
Kapitaaldienst	5.000.000	7.000.000	7.000.000	7.000.000
<b>Totaal</b>	<b>48.434.200</b>	<b>60.498.200</b>	<b>60.498.200</b>	<b>60.498.200</b>

## 11. Duurzame Steden en Gemeenschappen

Via beleid gericht op ruimtelijke planning en milieubeheer zet Curaçao stappen richting duurzame steden en leefomgevingen. De inning van tarieven voor het gebruik van publieke voorzieningen, zoals ligplaatsen en natuurgebieden, wordt ingezet voor beheer en behoud. Bovendien wordt gecontroleerd of de tarieven marktconform en kostendekkend zijn, waarmee de duurzaamheid van publieke dienstverlening wordt versterkt. Het ministerie van GMN draagt verder bij aan stedelijke duurzaamheid via inspecties en vergunningen voor milieu en veterinaire diensten. Investerings in schoolinfrastructuur en hittebestendigheid dragen daarnaast bij aan veiligere, inclusievere leefomgevingen. Het beleid op gebied van rampenpreventie en crisisbeheer versterkt de weerbaarheid van gemeenschappen en is in lijn met SDG 11.

## Begroting 11. Duurzame Steden en Gemeenschappen

	2026	2027	2028	2029
Gewone dienst	14.563.704	14.517.114	14.466.004	14.466.004
Kapitaaldienst	6.163.000	10.413.000	7.913.000	7.913.000
<b>Totaal</b>	<b>20.726.704</b>	<b>24.930.114</b>	<b>22.379.004</b>	<b>22.379.004</b>

## 12. Verantwoorde Consumptie en Productie

De overheid bevordert verantwoord gebruik van hulpbronnen door actualisatie van tarieven, harmonisatie van regelgeving en naleving via inspecties. Het ministerie van GMN werkt aan het verbeteren van administratieve processen voor vergunningen en het actief innen van vorderingen, wat leidt tot bewuster gebruik van middelen. Door beleid inzake milieu-inspecties, slachtprocedures, afvalbeheer en voedselveiligheid, wordt een cultuur van naleving en verantwoordelijkheid gestimuleerd. De geplande indexatie van niet-belastinginkomsten op basis van de consumentenprijsindex (CPI) toont ook aan dat de overheid streeft naar een evenwichtige, eerlijke financiering van publieke diensten zonder overconsumptie.

### Begroting 12. Verantwoorde Consumptie en Productie

	2026	2027	2028	2029
Gewone dienst	-	-	-	-
Kapitaaldienst	-	-	-	-
<b>Totaal</b>	<b>-</b>	<b>-</b>	<b>-</b>	<b>-</b>

## 13. Klimaatactie

Klimaatbeleid wordt geïmpliceerd via maatregelen in de ruimtelijke ordening, milieutoezicht en onderwijs. De aanpassing van schoolgebouwen tegen hittestress, alsmede inspectie op milieuwetten, tonen de inzet van de overheid op het mitigeren van klimaatimpact. Daarnaast zorgen plannen voor monitoring van emissiegerelateerde activiteiten en het actualiseren van vergunningen ervoor dat de overheid grip houdt op milieubelasting. Via natuurbescherming en controle op toegang tot natuurgebieden levert Curaçao een bijdrage aan klimaatadaptatie. De beleidsrichting geeft aan dat klimaatactie een geïntegreerd onderdeel is van bredere beleidsontwikkeling, ook al ontbreekt een expliciet klimaatplan.

### Begroting 13. Klimaatactie

	2026	2027	2028	2029
Gewone dienst	200.960	441.188	444.296	480.452
Kapitaaldienst	-	-	-	-
<b>Totaal</b>	<b>200.960</b>	<b>441.188</b>	<b>444.296</b>	<b>480.452</b>

## 14. Leven in het water

Leven in het water. Beleidsmaatregelen gericht op het reguleren van de internationale visserij, het verlenen van vergunningen en het innen van gerelateerde inkomsten tonen de aandacht van de overheid voor het duurzame gebruik van mariene hulpbronnen. Het ministerie van Economische Ontwikkeling zorgt zelf voor de inning en handhaving in de visserijsector, wat effectief toezicht mogelijk maakt. Door deze controle draagt de overheid bij aan het in stand houden van mariene ecosystemen en het tegengaan van overbevissing. Daarnaast helpt milieubeleid in het beperken van vervuiling van kust- en zeewateren.

## Begroting 14. Leven in het water

	2026	2027	2028	2029
Gewone dienst	-	-	-	-
Kapitaaldienst	-	-	-	-
<b>Totaal</b>	<b>-</b>	<b>-</b>	<b>-</b>	<b>-</b>

## 15. Leven op het land

Leven op het land. Het natuur- en milieubeleid van Curaçao richt zich op het beschermen van natuurlijke habitats, biodiversiteit en het duurzaam beheren van natuurlijke hulpbronnen. Vergunningen voor het gebruik van natuurgebieden en inning van retributies voor toegang tot deze gebieden dragen bij aan zowel bewustwording als financiering van natuurbescherming. In lijn met SDG 15 wordt gewerkt aan harmonisatie van wetgeving en actualisatie van tarieven, waarmee duurzame benutting van land en natuur worden gestimuleerd.

## Begroting 15. Leven op het land

	2026	2027	2028	2029
Gewone dienst	11.318.800	11.325.400	11.325.400	11.325.400
Kapitaaldienst	3.000.000	3.000.000	3.000.000	3.000.000
<b>Totaal</b>	<b>14.318.800</b>	<b>14.325.400</b>	<b>14.325.400</b>	<b>14.325.400</b>

## 16. Vrede, Justitie en Sterke Publieke Diensten

De inzet op goed bestuur, transparantie en integriteit is sterk aanwezig in het overheidsbeleid. Via herziening van kiesreglementen, ambtelijke eedaflegging, geschenkenregelingen en gedragscode-workshops, stimuleert de overheid betrouwbaarheid en aanspreekbaarheid. Justitie draagt bij aan de rechtsstaat via boeteheffing, vergunningverlening (zoals wapengebruik) en naleving van bijzondere wetten. De overheid zet ook in op burgerparticipatie, inclusief gedeelde besluitvorming op buurtniveau, wat bijdraagt aan vertrouwen en vrede binnen de samenleving. Al deze elementen maken SDG 16 tot een kerndoel binnen het beleid.

## Begroting 16. Vrede, Justitie en Sterke Publieke Diensten

	2026	2027	2028	2029
Gewone dienst	995.509.112	1.072.517.554	1.125.415.429	1.177.020.528
Kapitaaldienst	182.432.500	199.236.555	200.835.600	191.657.300
<b>Totaal</b>	<b>1.177.941.612</b>	<b>1.271.754.109</b>	<b>1.326.251.029</b>	<b>1.368.677.828</b>

## 17. Partnerschap om doelstellingen te bereiken

Partnerschappen voor de doelen Curaçao benut internationale samenwerkingen en institutionele partnerschappen om beleidsdoelen te behalen. Een voorbeeld is de samenwerking met Nederland voor de jaarlijkse Preparedness Week. Daarnaast wordt via digitale middelen en beleidsuitwisseling gewerkt aan kennisdeling en versterking van beleidsuitvoering. De

betrokkenheid van meerdere ministeries bij onderlinge coördinatie en het organiseren van bijeenkomsten met Koninkrijksorganen bevordert samenwerking. Het beleid weerspiegelt een actieve inzet op SDG 17 door investeringen in interministeriële, nationale en internationale partnerschappen.

#### Begroting van 17. Partnerschap om doelstellingen te bereiken

	2026	2027	2028	2029
Gewone dienst	2.378.300	2.703.100	3.702.300	3.702.300
Kapitaaldienst	11.340.300	8.340.300	-	-
<b>Totaal</b>	<b>13.718.600</b>	<b>11.043.400</b>	<b>3.702.300</b>	<b>3.702.300</b>

# Begroting per Ministerie

## 10. Staatsorganen en Overige Algemene Organen

Tot de staatsorganen en overige algemene organen behoren de volgende organisatorische eenheden:

Functie / Organisatie-onderdelen	Zorggebied / Doel organisatie
<b>01 - Bestuursorganen</b>	
100100 - Staten	Het hoogste orgaan in de staatsinrichting.
<b>02 - Algemeen Beheer Staatsorgaan</b>	
100200 – Raad van Advies	De belangrijkste taak van de Raad van Advies is het adviseren over ontwerpen van wettelijke regelingen.
100201 – Algemene Rekenkamer	Het onderzoeken van de ontvangsten en uitgaven van het land.
100202 – Sociaal Economische Raad	Streven naar kwaliteit en draagvlak van adviezen van de SER Bevorderen van overlegeconomie. Goed geoutilleerd Secretariaat ten behoeve van de ondersteuning van de SER, het CGOA en op termijn ROA/TWE.
100203 – Ombudsman	Het instituut van de Ombudsman heeft als voornaamste doel de verhoging en instandhouding van een goede democratische bestuursvoering (good governance) hier te lande. Bestuurshandelingen worden in het verlengde van het vorenstaande door de Ombudsman ambtshalve dan wel naar aanleiding van een ingediend verzoekschrift getoetst op grond van de organieke Landsverordening ombudsman.
<b>11 - Rechtswezen</b>	
101100 – Gemeenschappelijk Hof van Justitie	Verantwoordelijk voor de rechtspraak in eerste aanleg en in hoger beroep voor de landen Curaçao, Aruba, Sint-Maarten en de BES-eilanden. Het Hof behandelt zowel civiele, strafrechtelijke als bestuursrechtelijke zaken en bewaakt daarmee de rechtsstaat binnen het Koninkrijk.
101101 – Raad van de Rechtshandhaving	Toezien op de kwaliteit en integriteit van de justitiële keten op de eilanden van het Koninkrijk. De Raad houdt toezicht op onder andere de politie, het Openbaar Ministerie, het gevangeniswezen en de grensbewaking.
<b>14 - Defensie</b>	
101400 - Defensie	Zorgdragen voor de bescherming van het Caribische deel van het Koninkrijk tegen interne en externe dreigingen. Daarnaast ondersteunt Defensie civiele autoriteiten bij rampenbestrijding, grensbewaking en maritieme veiligheid, onder andere via de Kustwacht en militaire bijstand.

Hiervoor zijn de volgende middelen gereserveerd per functie:

	2026	2027	2028	2029
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>81.482.671</b>	<b>81.756.571</b>	<b>82.029.771</b>	<b>82.302.671</b>
01 - Bestuursorganen	22.984.371	23.240.171	23.504.271	23.777.171
02 - Algemeen beheer Staatsorganen	19.858.500	19.863.100	19.865.400	19.865.400
11 - Rechtswezen	25.266.000	25.279.500	25.286.300	25.286.300
14 - Defensie	13.373.800	13.373.800	13.373.800	13.373.800
<b>Gewone dienst inkomsten</b>	<b>-15.173.800</b>	<b>-15.173.800</b>	<b>-15.173.800</b>	<b>-15.173.800</b>
01 - Bestuursorganen	-1.800.000	-1.800.000	-1.800.000	-1.800.000
14 - Defensie	-13.373.800	-13.373.800	-13.373.800	-13.373.800
<b>Kapitaaldienst uitgaven</b>	<b>23.162.200</b>	<b>23.062.200</b>	<b>23.062.200</b>	<b>15.562.200</b>
01 - Bestuursorganen	7.870.000	7.770.000	7.770.000	270.000
02 - Algemeen beheer Staatsorganen	792.200	792.200	792.200	792.200
14 - Defensie	14.500.000	14.500.000	14.500.000	14.500.000

## Begroting per Thema

Thema	2026	2027	2028	2029
Bedrijfsvoering	88.827.471	89.001.371	89.274.571	82.047.471
Economie en Werkgelegenheid	-	-	-	-
Gezin, Gemeenschap en Veiligheid	-	-	-	-
Gezondheid en Milieu	-	-	-	-
Goed Bestuur	643.600	643.600	643.600	643.600
Onderwijs, Educatie en Vorming	-	-	-	-
<b>Totaal</b>	<b>89.471.071</b>	<b>89.644.971</b>	<b>89.918.171</b>	<b>82.691.071</b>

## Staten

### Visie:

De Staten streven naar het handhaven van de constitutionele rechtsstaat, het faciliteren van een transparante en verantwoordelijke overheid en het behartigen van het algemeen belang in de samenleving.

### Missie:

De Staten dienen als vertegenwoordiging van het volk, met de missie om wetgeving te maken, de regering te controleren en het democratische proces te waarborgen binnen Curaçao.

Onderstaande kosten zijn verdeeld in apparaats- en programmakosten.

	2026	2027	2028	2029
<b>Gewone dienst</b>	<b>22.984.371</b>	<b>23.240.171</b>	<b>23.504.271</b>	<b>23.777.171</b>
Apparaatskosten	21.410.771	21.666.571	21.936.671	22.203.571
Programmakosten	1.573.600	1.573.600	1.573.600	1.573.600
<b>Kapitaaldienst</b>	<b>7.870.000</b>	<b>7.770.000</b>	<b>7.770.000</b>	<b>270.000</b>
Apparaatskosten	7.870.000	7.770.000	7.770.000	270.000
Programmakosten	-	-	-	-

## Bedrijfsvoering

### a. Apparaatskosten

Waarborging van de bedrijfsvoering				
2026	2027	2028	2029	
30.210.771	30.366.571	30.630.671	23.403.571	

## Goed Bestuur

### b. Beleidscoördinatie

Waarborging van de democratie				
2026	2027	2028	2029	
643.600	643.600	643.600	643.600	

## Begroting per Thema

Thema	2026	2027	2028	2029
<b>Bedrijfsvoering</b>				
Gewone dienst	22.340.771	22.596.571	22.860.671	23.133.571
Kapitaaldienst	7.870.000	7.770.000	7.770.000	270.000
<b>Totaal</b>	<b>30.210.771</b>	<b>30.366.571</b>	<b>30.630.671</b>	<b>23.403.571</b>
<b>Goed Bestuur</b>				
Gewone dienst	643.600	643.600	643.600	643.600
Kapitaaldienst	-	-	-	-
<b>Totaal</b>	<b>643.600</b>	<b>643.600</b>	<b>643.600</b>	<b>643.600</b>
<b>Staatsorgaan</b>				
Gewone dienst	22.984.371	23.240.171	23.504.271	23.777.171
Kapitaaldienst	7.870.000	7.770.000	7.770.000	270.000
<b>Totaal Ministerie</b>	<b>30.854.371</b>	<b>31.010.171</b>	<b>31.274.271</b>	<b>24.047.171</b>

## Raad van Advies

### Visie:

De Raad van Advies is een kritische en onafhankelijke adviseur voor deugdelijke en rechtmatige wet- en regelgeving en draagt daardoor mede bij aan de kwaliteit van het openbaar bestuur. De regering, de Staten en het algemeen publiek erkennen dat de Raad van Advies een onmisbare schakel is binnen de democratische rechtsstaat.

### Missie:

De Raad van Advies draagt bij aan het goed functioneren van de checks and balances binnen de democratische rechtsstaat door op onafhankelijke en onpartijdige wijze gevraagd en ongevraagd advies van hoogwaardige kwaliteit uit te brengen aan de regering en de Staten over zaken van wetgeving en bestuur.

Onderstaande kosten zijn verdeeld in apparaats- en programmakosten.

	2026	2027	2028	2029
<b>Gewone dienst</b>	<b>2.181.800</b>	<b>2.181.800</b>	<b>2.181.800</b>	<b>2.181.800</b>
Apparaatskosten	2.088.700	2.088.700	2.088.700	2.088.700
Programmakoosten	93.100	93.100	93.100	93.100
<b>Kapitaaldienst</b>	<b>20.000</b>	<b>20.000</b>	<b>45.000</b>	<b>20.000</b>
Apparaatskosten	20.000	20.000	45.000	20.000
Programmakoosten	-	-	-	-

### Bedrijfsvoering

#### a. Apparaatskosten

De verdere verbetering van de kwaliteit van advisering draagt bij aan het uitbrengen van een hoogwaardige kwaliteit van adviezen.				
2026	2027	2028	2029	
2.108.700	2.108.700	2.108.700	2.108.700	

Bij de voorgenomen verdere kwaliteitsverbetering zal bijzondere aandacht worden gegeven aan de uitbreiding of verdere verbetering van de beschikbare kennis en het realiseren van de door de Raad voor adviesverzoeken vastgestelde gemiddelde adviestermijn.

Ter realisering van dit voornemen worden de volgende activiteiten door de Raad verricht: het organiseren van een cursus (masterclass) en/of het laten volgen daarvan door de medewerkers van het Secretariaat, het lopen van stage door bedoelde medewerkers bij andere adviesraden binnen het Koninkrijk en het in stand houden van een gedegen bibliotheek. Voor het in stand houden van een gedegen bibliotheek wordt zorggedragen voor lopende abonnementen op vaktijdschriften, een abonnement op online juridische informatiebronnen en het aanschaffen van boeken.

## Goed Bestuur

### Rechtstaat versterking

De kennisverbreding is bedoeld voor zowel de interne en externe doelgroepen van de Raad en draagt bij aan het goed functioneren van de democratische rechtstaat.				
2026	2027	2028	2029	
93.100	93.100	93.100	93.100	93.100

Het houden van gestructureerd overleg met de adviesraden binnen het Koninkrijk der Nederlanden en het onderhouden van onderlinge contacten op zowel leden- als op ambtelijk niveau is gericht op het bevorderen van een effectieve samenwerking. Door samen te werken worden ervaring en kennis uitgewisseld.

De Raad van Advies van Curaçao zal in 2026 een Koninkrijksradenoverleg organiseren.

In 2026 en in de jaren daarna zullen de navolgende activiteiten worden verricht:

- Het jaarlijks bijwonen of zelf organiseren van een adviesradenoverleg.
- Het jaarlijks houden van een overleg tussen de secretariaten van de Caribische Raden van Advies.
- Stage laten lopen door medewerkers van de secretariaten van de andere adviesraden.

Ook zal in 2026 een symposium worden georganiseerd waarin verdiepend aandacht wordt besteed aan een actueel onderwerp dat van belang is voor het goed functioneren van de democratische rechtsstaat. Verder is het van belang om de zichtbaarheid van de Raad van Advies te vergroten als adviesinstantie. Hiervoor dienen alle deelnemers in het proces van wetgeving en bestuur en het publiek bewust te zijn van de constitutionele positie van de Raad van Advies en daarnaar te handelen.

Dit wordt bereikt door:

- Het instand houden van een website.
- Het uitbrengen van een digitaal jaarverslag.
- Het informeren van de media over dit jaarverslag.
- Het geven van interviews in radio- en/of televisieprogramma's.

## Begroting per Thema

Thema	2026	2027	2028	2029
<b>Bedrijfsvoering</b>				
Gewone dienst	2.088.700	2.088.700	2.088.700	2.088.700
Kapitaaldienst	20.000	20.000	20.000	20.000
<b>Totaal</b>	<b>2.108.700</b>	<b>2.108.700</b>	<b>2.108.700</b>	<b>2.108.700</b>
<b>Goed Bestuur</b>				
Gewone dienst	93.100	93.100	93.100	93.100
Kapitaaldienst	-	-	-	-
<b>Totaal</b>	<b>93.100</b>	<b>93.100</b>	<b>93.100</b>	<b>93.100</b>
<b>Staatsorgaan</b>				

Thema	2026	2027	2028	2029
Gewone dienst	2.181.800	2.181.800	2.181.800	2.181.800
Kapitaaldienst	20.000	20.000	20.000	20.000
<b>Totaal Staatsorgaan</b>	<b>2.201.800</b>	<b>2.201.800</b>	<b>2.201.800</b>	<b>2.201.800</b>

## Algemene Rekenkamer

### Visie:

Onze visie is om een bijdrage te leveren aan de accountability, transparantie en integriteit van de overheid, overheidsinstellingen en organisaties door continu en tijdig kwalitatief hoogwaardige onderzoeken uit te voeren die relevant zijn voor onze stakeholders.

### Missie:

Onze missie is het rechtmatig en doelmatig functioneren van de overheid, overheidsinstellingen en organisaties te bevorderen/versterken door de Staten, de overheid en de samenleving over dit functioneren te informeren en adviseren en zodoende de publieke verantwoording te verbeteren. Dit geschiedt aan de hand van rechtmatigheidsonderzoeken.

Onderstaande kosten zijn verdeeld in apparaats- en programmakosten.

	2026	2027	2028	2029
<b>Gewone dienst</b>	<b>7.852.600</b>	<b>7.852.600</b>	<b>7.852.600</b>	<b>7.852.600</b>
Apparaatskosten	7.182.400	7.182.400	7.182.400	7.182.400
Programmakosten	670.200	670.200	670.200	670.200
<b>Kapitaaldienst</b>	<b>57.200</b>	<b>57.200</b>	<b>57.200</b>	<b>57.200</b>
Apparaatskosten	57.200	57.200	57.200	57.200
Programmakosten	-	-	-	-

### Bedrijfsvoering

#### a. Apparaatskosten

Personeel/Huisvesting en Kantoorinrichting				
2026	2027	2028	2029	
7.182.400	7.182.400	7.182.400	7.182.400	

Tot de apparaatskosten behoren de kosten van personeel, huisvesting en kantoorinrichting. In de begrote kosten van personeel is rekening gehouden met de op te vullen vacatures. Daarnaast is rekening gehouden met de voorwaarden binnen het Personeelsreglement van de Rekenkamer.

De kosten van huisvesting en kantoorinrichting omvatten de kosten voor het huren van het pand waarin de organisatie gehuisvest is, de bijkomende kosten van onderhoud, schoonmaak, verzekering alsook de kosten voor de inrichting van het kantoor en overige apparaatskosten.

#### b. Human Resources en organisatieontwikkeling

Personeel / Onderzoek				
2026	2027	2028	2029	
245.000	245.000	245.000	245.000	

Ter versterking van haar team en het behouden van de noodzakelijke capaciteit voor het uitvoeren van de onderzoeken, heeft de Rekenkamer als strategisch doel jong talent aan te trekken en hen te vormen tot volwaardige onderzoekers. Hierdoor zal de organisatie in het jaar 2026 de wervingsactiviteiten voortzetten. De organisatie zal blijven investeren in opleiding en training van het personeel om de werkprocessen te optimaliseren. Het personeel zal diverse trainingen en opleidingen volgen om de vergaarde kennis op peil te houden, te voldoen aan eventuele permanente educatie voorgeschreven door de beroepsorganisatie en om nieuwe ontwikkelingen op het vakgebied te volgen en eigen te maken. Nieuwe medewerkers krijgen een “onboarding” programma om hen te ontwikkelen tot volwaardige Rekenkamer auditors.

## Goed Bestuur

### c. Informatie en datamanagement

Beleid			
2026	2027	2028	2029
233.400	233.400	233.400	233.400

Ten einde een gestructureerde aanpak te volgen bij de uitvoering van de werkzaamheden wordt gebruikt gemaakt van speciale softwareprogramma's voor een efficiënte registratie van de onderzoekwerkzaamheden en het uitvoeren van data-analyses. Daarnaast wordt gebruikt gemaakt van geïntegreerde softwarepakketten voor het bijhouden van de financiële administratie van de Rekenkamer.

Het volledig beheer en netwerkstructuur van de Rekenkamer zijn uitbesteed. Dit omvat ook het tussentijds onderhouden van alle applicaties om ervoor te zorgen dat deze continu functioneren.

### d. Rechtstaat versterking

Onderzoek			
2026	2027	2028	2029
191.800	191.800	191.800	191.800

Op basis van de taakstelling van de Rekenkamer wordt jaarlijks een onderzoekplan opgesteld met de uit te voeren onderzoeken en geplande datum van publicatie. De onderzoeken omvatten diverse onderwerpen die relevant zijn voor zowel de overheid alsook de burgers. Bij de keuze van de onderzoeken wordt rekening gehouden met ISSAI-standaard no.12, dat voorschrijft dat de onderzoeken moeten bijdragen tot een verschil in het leven van de burgers. Bij de publicatie van de rapporten van de onderzoeken wordt ook een video met de resultaten van het onderzoek gepubliceerd om de inhoud van de rapporten toegankelijker en begrijpelijker te maken voor het breder publiek.

## Begroting per Thema

Thema	2026	2027	2028	2029
<b>Bedrijfsvoering</b>				
Gewone dienst	7.427.400	7.427.400	7.427.400	7.427.400
Kapitaaldienst	57.200	57.200	57.200	57.200
<b>Totaal</b>	<b>7.484.600</b>	<b>7.484.600</b>	<b>7.484.600</b>	<b>7.484.600</b>
<b>Goed Bestuur</b>				
Gewone dienst	425.200	425.200	425.200	425.200
Kapitaaldienst	-	-	-	-
<b>Totaal</b>	<b>425.200</b>	<b>425.200</b>	<b>425.200</b>	<b>425.200</b>
<b>Staatsorgaan</b>				
Gewone dienst	7.852.600	7.852.600	7.852.600	7.852.600
Kapitaaldienst	57.200	57.200	57.200	57.200
<b>Totaal Staatsorgaan</b>	<b>7.909.800</b>	<b>7.909.800</b>	<b>7.909.800</b>	<b>7.909.800</b>

## Secretariaat SER/GOA

### Visie:

De algemene doelstelling van de SER is de regering en de Staten, gevraagd en ongevraagd op kwalitatief hoogwaardige wijze te adviseren over alle belangrijke onderwerpen van sociaaleconomische aard.

De SER beoogt door middel van onder meer advisering, bij te dragen aan de volgende sociaaleconomische doelstellingen ter vergroting van de wendbaarheid en weerbaarheid:

- duurzaam economisch herstel;
- duurzame groei en ontwikkeling;
- verhoging van de werkgelegenheid;
- een evenwichtige ontwikkeling van de arbeidsmarkt;
- een evenwichtige betalingsbalans;
- een billijke en evenwichtige inkomensverdeling die bijdraagt aan brede welvaart;
- een stabiel prijsniveau dan wel een evenwichtiger prijspeil;
- adequate leefomstandigheden in alle wijken en een hogere mate van sociale cohesie
- een hogere kwaliteit van leven voor de gehele bevolking als onderdeel van brede welvaart;
- bijdragen aan de realisering van de duurzame ontwikkelingsdoelen (SDG's).

### Missie:

Het bureau heeft op grond van haar wettelijke taakstelling als missie geformuleerd dat zij een onafhankelijke, deskundige en betrouwbare partner wil zijn voor de SER, het CGOA en de ROA en dat zij door interdisciplinair en verbindend te werken, positief richting wil geven aan het bevorderen van de bestuurskracht van Curaçao.

Onderstaande kosten zijn verdeeld in apparaats- en programmakosten.

	2026	2027	2028	2029
<b>Gewone dienst</b>	<b>4.137.200</b>	<b>4.137.200</b>	<b>4.137.200</b>	<b>4.137.200</b>
Apparaatskosten	4.137.200	4.137.200	4.137.200	4.137.200
Programmakosten	-	-	-	-
<b>Kapitaaldienst</b>	<b>55.000</b>	<b>55.000</b>	<b>55.000</b>	<b>55.000</b>
Apparaatskosten	55.000	55.000	55.000	55.000
Programmakosten	-	-	-	-

### Bedrijfsvoering

- a. Apparaatskosten

Versterking van de bestuurskracht			
2026	2027	2028	2029
4.192.200	4.192.200	4.192.200	4.192.200

In 2026 wil de Sociaal-Economische Raad (SER) bijdragen aan versterking van de bestuurskracht, in lijn met het Landspakket Curaçao. De focus ligt op capaciteitsopbouw via opleidingen, trainingen en internationale samenwerking, met specifieke aandacht voor aansluiting van onderwijs op de arbeidsmarkt ter bestrijding van jeugdwerkloosheid en verhoging van de arbeidsproductiviteit.

Institutionele versterking is eveneens een prioriteit. De SER werkt aan wetwijzigingen om haar functioneren te moderniseren, waaronder een verhoging van het presentiegeld om deskundige leden te behouden. De adviesfunctie wordt herijkt naar aanleiding van aanbevelingen van prof. dr. Zijlstra, waarbij de SER actiever betrokken moet worden in de vroege fase van beleidsvorming.

Samenwerking met zusterorganisaties binnen en buiten het Koninkrijk, evenals lokale kennisinstituten zoals CBS, CBCS en de UoC, moet leiden tot betere kennisdeling en projectfinanciering. De Onderlinge Regeling Samenwerking bij Hervormingen van 2023 wordt benut om hervormingsprojecten financieel en inhoudelijk te ondersteunen.

De SER blijft ook internationaal actief, ondanks het einde van het voorzitterschap van AICESIS in 2025. In 2026 organiseert zij ten minste één groot internationaal en één regionaal evenement op Curaçao. Deze dragen bij aan het imago van het eiland als serieuze speler op het gebied van sociaaleconomisch dialoog.

Digitalisering vormt een speerpunt. Met inzet van AI-tools en Microsoft 365 wordt gestreefd naar snellere en efficiëntere advisering. Transparantie, accuratesse en een betere ondersteuning van beleidsmakers staan hierin centraal. Dit alles verhoogt de impact en kwaliteit van het werk van de SER

Participatie wordt versterkt door het organiseren van meer bijeenkomsten en het betrekken van burgers en maatschappelijke organisaties. Deze inclusieve aanpak leidt tot meer gedragen en realistische beleidsvoorstellen. De SER ziet participatie als essentieel voor een breed maatschappelijk draagvlak.

Verder werkt de SER aan een mensgerichte toekomstvisie op werk. Het manifest 'Toekomst van Werk' stelt maatregelen voor om de arbeidsparticipatie en sociaaleconomische ontwikkeling te verbeteren. Hiervoor zijn investeringen nodig in infrastructuur, monitoring en evaluatie.

De SER verwacht een toename van het aantal adviesaanvragen over thema's zoals belastingen, arbeidsmarkt en sociaaleconomisch beleid. Ondanks vertragingen in

uitvoering door beperkte capaciteit en externe factoren, blijft de SER zich inzetten op haar rol als aanjager van hervormingen.

Het CGOA krijgt ook een zwaardere rol in 2026 door hervormingen in de publieke sector. Strategisch beloningsbeleid, capaciteitsversterking en digitalisering zijn noodzakelijk om deze druk op te vangen. De samenwerking met de ILO wordt uitgebreid, onder andere via workshops en trainingen gericht op naleving van de ILO-conventie 151.

De SER en het CGOA werken nauw samen binnen dezelfde infrastructuur. Duidelijke werkafspraken en versterking van interne communicatie zijn cruciaal. Ook externe deskundigheid wordt ingezet om kwaliteit en continuïteit te waarborgen.

Tot slot dragen alle inspanningen bij aan SDG's zoals armoedebestrijding, kwaliteitsonderwijs, eerlijk werk en sterke publieke diensten. De SER blijft de regering adviseren en versterkt de sociale dialoog door transparantie, participatie en internationale betrokkenheid. Een inclusieve, veerkrachtige en kennisgedreven benadering staat centraal in de ambities voor 2026.

### Begroting per Thema

Thema	2026	2027	2028	2029
<b>Bedrijfsvoering</b>				
Gewone dienst	4.137.200	4.137.200	4.137.200	4.137.200
Kapitaaldienst	55.000	55.000	55.000	55.000
<b>Totaal</b>	<b>4.192.200</b>	<b>4.192.200</b>	<b>4.192.200</b>	<b>4.192.200</b>
<b>Staatsorgaan</b>				
Gewone dienst	4.137.200	4.137.200	4.137.200	4.137.200
Kapitaaldienst	55.000	55.000	55.000	55.000
<b>Totaal Ministerie</b>	<b>4.192.200</b>	<b>4.192.200</b>	<b>4.192.200</b>	<b>4.192.200</b>

## Ombudsman

### Visie:

De Ombudsman ambieert een publieke sector die op integere, effectieve, transparante en verantwoordelijke wijze functioneert.

### Missie:

Door middel van het verrichten van onafhankelijk en objectief onderzoek van kwalitatief hoogwaardig niveau, bevordert de Ombudsman op evenwichtige wijze de integriteit, effectiviteit, transparantie en verantwoordelijkheid van en binnen de publieke sector.

Onderstaande kosten zijn verdeeld in apparaats- en programmakosten.

	2026	2027	2028	2029
<b>Gewone dienst</b>	<b>5.686.900</b>	<b>5.691.500</b>	<b>5.693.800</b>	<b>5.693.800</b>
Apparaatskosten	5.686.900	5.691.500	5.693.800	5.693.800
Programmakosten	-	-	-	-
<b>Kapitaaldienst</b>	<b>660.000</b>	<b>660.000</b>	<b>660.000</b>	<b>660.000</b>
Apparaatskosten	660.000	660.000	660.000	660.000
Programmakosten	-	-	-	-

### Bedrijfsvoering

#### a. Apparaatskosten

Het waarborgen van goed bestuur op Curaçao				
2026	2027	2028	2029	
6.346.900	6.351.500	6.353.800	6.353.800	

Het instituut van de Ombudsman speelt een cruciale rol in het waarborgen van goed bestuur op Curaçao. Door toezicht te houden op behoorlijkheid van het lokaal bestuur biedt de Ombudsman aanvullende bescherming aan burgers, op een toegankelijke, laagdrempelige en kosteloze manier, zoals vastgelegd in de Landsverordening Ombudsman. Deze functie draagt wezenlijk bij aan de rechtsbescherming en versterking van het vertrouwen in de overheid.

Een belangrijk aspect van goed bestuur is het uitvoeren van onderzoeken van hoge kwaliteit. Daarnaast is het essentieel dat het instituut belanghebbenden en het algemene publiek adequaat informeert. De Ombudsman streeft daarom naar verhoogde zichtbaarheid en naamsbekendheid, zodat meer mensen bekend raken met de mogelijkheden die het instituut biedt. Effectieve communicatie draagt bij aan het vergroten van het bereik van de Ombudsman en het bevorderen van publieke participatie.

Om de taken deskundig te kunnen uitvoeren, investeert het instituut voortdurend in kennisontwikkeling. Het personeel volgt regelmatig trainingen en cursussen, met name op juridisch en sociaaljuridisch gebied, omdat de aard van de verzoeken vaak daarbinnen valt. Daarnaast nemen medewerkers jaarlijks deel aan (inter)nationale conferenties, zowel

lokaal als in het buitenland, om actuele inzichten te verwerven en ervaringen uit te wisselen. Deze kennisopbouw versterkt niet alleen de kwaliteit van de rapporten en adviezen van de Ombudsman, maar draagt ook bij aan de algemene professionalisering van het instituut.

Een ander belangrijk middel om expertise te vergroten, is de kennisuitwisseling met andere Ombudsmanorganisaties. Het instituut is actief lid van internationale netwerken zoals het International Ombudsman Institute (IOI), de Caribbean Ombudsman Association (CAROA) en het Instituto Latino-Americano del Ombudsman (ILO). Deelname aan deze netwerken verrijkt het instituut met nieuwe kennis en inzichten, bevordert onderlinge samenwerking en versterkt de positionering van het Curaçaose instituut in de regio en daarbuiten. Binnen het Koninkrijk vindt eveneens samenwerking plaats, onder andere tijdens de jaarlijkse conferentie van de ombudsmannen in het Koninkrijk.

In sommige gevallen is het noodzakelijk om externe deskundigheid in te schakelen. Dit gebeurt wanneer specifieke expertise nodig is die het instituut zelf niet in huis heeft of wanneer onderbouwing van een bepaald standpunt vereist is. De inzet van externe specialisten is afhankelijk van de aard van de klachten of verzoekschriften die bij de Ombudsman worden ingediend, alsook van de geplande onderzoeken. Deze flexibiliteit maakt het mogelijk om ook complexe zaken grondig te behandelen.

Samenvattend richt het instituut van de Ombudsman zich in 2026 op drie kerngebieden: versterking van kennis en zichtbaarheid, kwalitatief hoogwaardig onderzoek en samenwerking met externe partners. Door deze strategie blijft het instituut in staat onafhankelijk, deskundig en gezaghebbend op te treden. De koppeling van outcome (goede governance), output (onderzoeken, rapporten, informatievoorziening) en activiteiten (trainingen, samenwerking, kennisdeling) is hierbij essentieel voor het realiseren van de missie. De Ombudsman blijft daarmee een belangrijke pijler voor democratische controle, rechtsbescherming en transparantie binnen de overheid van Curaçao.

### Begroting per Thema

Thema	2026	2027	2028	2029
<b>Bedrijfsvoering</b>				
Gewone dienst	5.686.900	5.691.500	5.693.800	5.693.800
Kapitaaldienst	660.000	660.000	660.000	660.000
<b>Totaal</b>	<b>6.346.900</b>	<b>6.351.500</b>	<b>6.353.800</b>	<b>6.353.800</b>
<b>Staatsorgaan</b>				
Gewone dienst	5.686.900	5.691.500	5.693.800	5.693.800
Kapitaaldienst	660.000	660.000	660.000	660.000
<b>Totaal Ministerie</b>	<b>6.346.900</b>	<b>6.351.500</b>	<b>6.353.800</b>	<b>6.353.800</b>

## Gemeenschappelijk Hof van Justitie

### Visie:

Het streven is om een modern, efficiënt en toekomstbestendig hof te zijn, met sterke interne leiderschaps capaciteit, volledig geworteld in de Caribische regio.

### Missie:

Het Hof waarborgt een onafhankelijke, onpartijdige en kwalitatief hoogwaardige rechtspraak in eerste aanleg en hoger beroep voor Aruba, Curaçao, Sint-Maarten en Caribisch Nederland, waarmee het de rechtsstaat beschermt.

Onderstaande kosten zijn verdeeld in apparaats- en programmakosten.

	2026	2027	2028	2029
<b>Gewone dienst</b>	<b>23.860.600</b>	<b>23.874.100</b>	<b>23.880.900</b>	<b>23.880.900</b>
Apparaatskosten	23.860.600	23.874.100	23.880.900	23.880.900
Programmakosten	-	-	-	-
<b>Gewone dienst Inkomsten</b>	<b>-1.800.000</b>	<b>-1.800.000</b>	<b>-1.800.000</b>	<b>-1.800.000</b>
Apparaatskosten	-1.800.000	-1.800.000	-1.800.000	-1.800.000
Programmakosten	-	-	-	-
<b>Kapitaaldienst</b>	<b>14.500.000</b>	<b>14.500.000</b>	<b>14.500.000</b>	<b>14.500.000</b>
Apparaatskosten	14.500.000	14.500.000	14.500.000	14.500.000
Programmakosten	-	-	-	-

## Raad voor de Rechtshandhaving

### Visie:

De Raad voor de Rechtshandhaving streeft naar een veilige en rechtvaardige samenleving door proactief toezicht, transparantie in prestaties en samenwerking binnen de Caribische rechtsorde.

### Missie:

De Raad voor de Rechtshandhaving bewaakt vanuit een onafhankelijke positie de kwaliteit en integriteit van de volledige justitiële keten.

Onderstaande kosten zijn verdeeld in apparaats- en programmakosten.

	2026	2027	2028	2029
<b>Gewone dienst</b>	<b>1.405.400</b>	<b>1.405.400</b>	<b>1.405.400</b>	<b>1.405.400</b>
Apparaatskosten	1.405.400	1.405.400	1.405.400	1.405.400
Programmakosten	-	-	-	-
<b>Kapitaaldienst</b>	<b>-</b>	<b>-</b>	<b>-</b>	<b>-</b>
Apparaatskosten	-	-	-	-
Programmakosten	-	-	-	-

## Defensie

### Visie:

Defensie wil als volwaardige partner in de maritieme justitiële keten opereren door 24/7 intelligence-gestuurd optreden en continue verbetering van interne capaciteit en informatievoorziening.

### Missie:

Defensie levert maritieme veiligheid in het Caribisch gebied via opsporing, toezicht, handhaving en hulpverlening, onder het gezag van de Rijkswet.

Onderstaande kosten zijn verdeeld in apparaats- en programmakosten.

	2026	2027	2028	2029
<b>Gewone dienst</b>	<b>13.373.800</b>	<b>13.373.800</b>	<b>13.373.800</b>	<b>13.373.800</b>
Apparaatskosten	13.373.800	13.373.800	13.373.800	13.373.800
Programmakosten	-	-	-	-
<b>Gewone dienst Inkomsten</b>	<b>-13.373.800</b>	<b>-13.373.800</b>	<b>-13.373.800</b>	<b>-13.373.800</b>
Apparaatskosten	-13.373.800	-13.373.800	-13.373.800	-13.373.800
Programmakosten	-	-	-	-
<b>Kapitaaldienst</b>	<b>-</b>	<b>-</b>	<b>-</b>	<b>-</b>
Apparaatskosten	-	-	-	-
Programmakosten	-	-	-	-

## 11. Ministerie van Algemene Zaken

### Visie:

In het jaar 2030 is Curaçao een land dat berust op goed bestuur, met hoge kwaliteit van leven, duurzame sociaaleconomische ontwikkeling en onderwijs dat eenieder motiveert om het beste uit zichzelf te halen.

### Missie:

Het ministerie van Algemene Zaken draagt zorg voor de kwaliteit van de rechtsstaat, optimale interne en externe communicatie, duurzame koninkrijksrelaties en buitenlandse betrekkingen, versterking van de nationale identiteit en waarborging van de nationale veiligheid en de beheersing van risico's die het land bedreigen.

Tot het ministerie van Algemene Zaken behoren de volgende organisatorische eenheden:

Functie / Organisatie-onderdelen	Beleidsdoel
<b>01 – Bestuursorganen</b>	
110100 - Minister van Algemene Zaken	Politiek eindverantwoordelijke voor realisatie van de doelstellingen van het ministerie.
<b>03 - Algemeen beheer Algemene Zaken</b>	
110300 - Kabinet Minister AZ	Biedt de minister ondersteuning en voorziet de minister van advies.
110301 - Secretariaat Raad van Ministers	Ondersteunt de Raad van Ministers bij het voorbereiden en organiseren van de raadsvergaderingen evenals het voorbereiden en registreren van de raadsbesluiten.
110302 – Beleidscoördinatie	Coördineren van vertaalslag regeerakkoord naar regeerprogramma en samenhangende uitvoering van het regeerprogramma.
110303 - Veiligheidsdienst Curaçao	Waarborgen van de nationale veiligheid.
110304 - Kabinet Gevolmachtigd Minister	Adviseren en ondersteunen van de gevolmachtigde minister.
110305 - Secretaris Generaal AZ	Verantwoordelijk voor de bedrijfsvoering en coördinatie beleid van het gehele ministerie.
110306 - Ministeriële staf	Verantwoordelijk voor de operationele ondersteuning van het ministerie.
110308 - Beleidsorganisatie AZ	Onderhouden van internationale relaties van Curaçao en vertegenwoordiging van Curaçao, regionaal en internationaal.
110311 – Dir. Communicatie. en Voorlichting	Het verzorgen van een optimale informatievoorziening binnen de overheid en de gemeenschap.
110312 – Dir. Wetgeving en Juridische Zaken	Leverd een bijdrage aan de bevordering van de kwaliteit van de rechtstaat.
110314 – Huurcommissie	Bemiddelen tussen huurder en verhuurder.
110315 - Dir. Risicobeheer & Rampenbeleid	Garanderen en waarborgen van de randvoorwaarden voor een effectieve en efficiënte bescherming en veiligstelling van levens, goederen, leefomgeving en maatschappelijke continuïteit van Curaçao.
<b>07 - Overige Algemene Zaken</b>	
110700 - Overige uitgaven alg. Bestuur	Algemeen Bestuur AZ.
110702 – Vrijwilligerskorps	Paramilitair Korps voor ondersteuning bij handhaven openbare orde.

Hiervoor zijn de volgende middelen gereserveerd per functie:

	2026	2027	2028	2029
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>51.980.281</b>	<b>52.393.944</b>	<b>51.906.638</b>	<b>51.961.897</b>
01 – Bestuursorganen	833.830	858.845	833.830	833.830
03 - Algemeen beheer Algemene Zaken	28.110.166	28.498.815	28.036.523	28.091.782
07 - Overige Algemene Zaken	23.036.285	23.036.285	23.036.285	23.036.285
<b>Kapitaaldienst uitgaven</b>	<b>7.769.500</b>	<b>6.636.455</b>	<b>5.903.000</b>	<b>6.003.000</b>
01 - Bestuursorganen	6.389.500	5.636.455	4.903.000	5.003.000
03 - Algemeen beheer Algemene Zaken	1.380.000	1.000.000	1.000.000	1.000.000
07 - Overige Algemene Zaken	7.769.500	6.636.455	5.903.000	6.003.000
<b>Gewone dienst inkomsten</b>	<b>-100.000</b>	<b>-100.000</b>	<b>-100.000</b>	<b>-100.000</b>
03 - Algemeen beheer Algemene Zaken	-100.000	-100.000	-100.000	-100.000

Bovenstaande kosten zijn onderstaand per functie verdeeld in apparaats- en programmakosten.

	2026	2027	2028	2029
<b>01 – Bestuursorganen</b>				
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>833.830</b>	<b>858.845</b>	<b>833.830</b>	<b>833.830</b>
Apparaatskosten	829.830	854.725	829.830	829.830
Programmakoosten	4.000	4.120	4.000	4.000
<b>03 - Algemeen beheer Algemene Zaken</b>				
<b>Gewone dienst inkomsten</b>	<b>-100.000</b>	<b>-100.000</b>	<b>-100.000</b>	<b>-100.000</b>
Apparaatskosten	-5.000	-5.000	-5.000	-5.000
Programmakoosten	-95.000	-95.000	-95.000	-95.000
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>28.110.166</b>	<b>28.498.815</b>	<b>28.036.523</b>	<b>28.091.782</b>
Apparaatskosten	25.764.366	26.148.065	25.690.723	25.745.982
Programmakoosten	2.345.800	2.350.750	2.345.800	2.345.800
<b>Kapitaaldienst uitgaven</b>	<b>6.389.500</b>	<b>5.636.455</b>	<b>4.903.000</b>	<b>5.003.000</b>
Apparaatskosten	6.389.500	5.636.455	4.903.000	5.003.000
Programmakoosten				
<b>07 - Overige Algemene Zaken</b>				
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>23.036.285</b>	<b>23.036.285</b>	<b>23.036.285</b>	<b>23.036.285</b>
Apparaatskosten	22.306.285	22.306.285	22.306.285	22.306.285
Programmakoosten	730.000	730.000	730.000	730.000
<b>Kapitaaldienst uitgaven</b>	<b>1.380.000</b>	<b>1.020.000</b>	<b>2.245.000</b>	<b>2.245.000</b>
Apparaatskosten	1.380.000	1.020.000	2.150.000	2.150.000
Programmakoosten	-	-	-	-

### Prioriteiten:

Prioriteiten van het ministerie van Algemene Zaken in het begrotingsjaar 2026 zijn:

1. Investeren in opleiding en professionalisering van ambtenaren.
2. Versterken van de nationale veiligheid en crisisparaatheid.
3. Moderniseren van overheidscommunicatie en vergroten van burgerbetrokkenheid.
4. Verbeteren van interdepartementaal beleid met speciale aandacht voor de SDG's.
5. Versterken van buitenlandse betrekkingen en consulaire relaties.

## Begroting per Thema

Thema	2026	2027	2028	2029
Bedrijfsvoering	57.110.781	56.386.329	55.170.638	55.325.897
Economie en Werkgelegenheid	1.009.000	1.009.120	1.009.000	1.009.000
Gezin, Gemeenschap en Veiligheid	342.500	342.500	342.500	342.500
Gezondheid en Milieu	-	-	-	-
Goed Bestuur	1.287.500	1.292.450	1.287.500	1.287.500
Onderwijs, Educatie en Vorming	-	-	-	-
<b>Totaal</b>	<b>59.749.781</b>	<b>59.030.399</b>	<b>57.809.638</b>	<b>57.964.897</b>

## Bedrijfsvoering

### a. Apparaatskosten

Het stimuleren van doelmatig middelengebruik.				
2026	2027	2028	2029	
57.105.781	56.381.329	55.165.638	55.320.897	

Het ministerie van Algemene Zaken streeft voortdurend naar een verbetering van het werkklimaat en de arbeidsomstandigheden. Centraal binnen dit streven staat de ambitie om het ministerie te transformeren tot een 'top of the line' organisatie die als voorbeeld en inspiratie kan dienen voor andere overheidsinstellingen. Hiertoe wordt ingezet op een optimale inrichting van het werkproces, waarbij medewerkers op effectieve wijze worden meegenomen in moderne en digitale werkwijzen. Daarnaast wordt geïnvesteerd in aantrekkelijke overlegstructuren, heldere taakstellingen en een gerichte aansturing op basis van scherp geformuleerde doelen, prioriteiten en resultaten.

Ook aan de uitvoerende kant blijft het ministerie gericht op verbetering en vernieuwing. In het kader van doelmatigheid is binnen het managementteam van het ministerie afgesproken, waar mogelijk, over te gaan tot gezamenlijke inkoop van diensten en goederen tussen de verschillende dienstonderdelen. Hiermee wordt beoogd het maximale rendement te halen uit de beschikbare financiële middelen.

Tevens worden de interne bedrijfsprocessen systematisch geëvalueerd met het oog op het vergroten van de efficiëntie en het reduceren van onnodige vertragingen. Deze voortdurende optimalisatieslag draagt bij aan een slagvaardige en toekomstbestendige organisatie, die niet alleen in staat is haar kerntaken effectief uit te voeren, maar ook flexibel kan inspelen op veranderende maatschappelijke en bestuurlijke omstandigheden.

De onderstaande tabel presenteert de Key Performance Indicators (KPI's) per PIOFACH-onderdeel die worden gebruikt om de bedrijfsvoering van het ministerie te meten.

PIOFACH-Onderdeel	KPI	Meting	R2024	B2024	B2025	O2026
Personeel	Ratio Personeelskosten	Beloning van Personeel t.o.v. totaal begroting	31.9%	37.6%	38.2%	39.1%
Informatievoorziening	Inventarisgoederen (licenties)	Kleine inventaris t.o.v. Kantoorexplotatie	6.6%	6.2%	4.9%	4.3%
Organisatie	Opleiding & Training	Opleiding & Training t.o.v. Uitgaven aan Eigen Personeel	17.6%	22.0%	26.2%	19.8%
Financiën	Niet- belasting-inkomsten	Niet—belasting per jaar t.o.v. Totaal Begroting	N/A	N/A	N/A	0.2%
Algemene kosten	Facilitaire kosten	Personeel van Derden t.o.v. Verbruik van Goederen en Diensten	4,5%	6.1%	6.1%	9,2%
Communicatie	Kosten van interne en externe communicatie	Representatie & Voorlichting en Publieke Voorlichting t.o.v. Verbruik van Goederen en Diensten	8.2%	15.3%	14.7%	14.2%
Huisvesting	Kosten voor huisvesting	Huisvesting t.o.v. Verbruik van Goederen en Diensten	3.6%	18.1%	17.1%	14.9%

### Risicoanalyse Begroting:

Het ministerie identificeert de volgende risico's voor het beleidsthema Bedrijfsvoering:

Beschrijving	Kans	Impact	Beheersmaatregelen
<b>Personele onderbezetting of vergrijzing van het ambtelijk apparaat</b> Risico op verminderde continuïteit, kennisverlies en verhoogde werkdruk binnen teams.	<i>Midden</i>	<i>Hoog</i>	<ul style="list-style-type: none"> <li>Tijdig beginnen werving en mogelijkheden onderzoeken voor de digitalisering en automatisering van het overheidsapparaat.</li> </ul>
<b>Onvoldoende aansluiting tussen strategische doelen en operationele uitvoering</b> Beleidsplannen blijven op papier, met als gevolg lage realisatiegraad van doelen.	<i>Midden</i>	<i>Midden</i>	<ul style="list-style-type: none"> <li>Vertaling van strategische doelen naar concrete jaarplannen en KPI's.</li> <li>Inzet van projectleiders of regisseurs voor strategische trajecten.</li> </ul>
<b>Beperkte interne processturing en informatiestromen</b> Leidt tot inefficiënte werkwijzen, vertraging in besluitvorming en gebrekkige verantwoording (bij begrotingsuitvoering en rapportages).	<i>Laag</i>	<i>Laag</i>	<ul style="list-style-type: none"> <li>Procesbeschrijvingen en werkinstructies opstellen en actualiseren.</li> </ul>

### Economie en Werkgelegenheid

#### Buitenlandse Betrekkingen

Het versterken van de Curaçaose positie via diplomatie en internationale samenwerking			
2026	2027	2028	2029
1.009.000	1.009.120	1.009.000	1.009.000

In 2026 zullen, naast de bilaterale relaties met de partners binnen het Koninkrijk, bilaterale relaties met derde landen en internationale organisaties gehouden worden. Dit houdt

onder andere werkbezoeken binnen het Koninkrijk, aan de derde landen en deelname aan internationale bijeenkomsten. De contributie voor ACS en OCTA over het jaar 2026 dient betaald te worden. Voor de protocollaire afwikkeling op HATO dienen de lidmaatschapskosten voor toegang tot de Vip-lounge bekostigd te worden. Voorts dienen relatiegeschenken te worden aangeschaft. Contact wordt onderhouden met de consulaten gevestigd op Curaçao alsmede met vertegenwoordigers van derde landen. In dat kader wordt gewerkt aan de afronding van een nieuwe consulaire identiteitskaart voor geprivilegieerden met een wettelijke grondslag alsmede een Host Nations Guide gebaseerd op de rechten en plichten op grond van het Verdrag van Wenen inzake consulaire betrekkingen. In 2026 zal verder geïnvesteerd worden in de persoonlijke ontwikkeling van de medewerkers voor wat betreft opleidingen, trainingen en het lopen van stages zowel lokaal als in het buitenland.

Het ministerie van Algemene Key Performance Indicators voor het thema Economie en Werkgelegenheid:

Beleidsdomein	KPI	Meting	2024	2025	2026
Buitenlandse Betrekkingen	Tijdige betaling van contributies aan ACS en OCTA	Beide contributies uiterlijk Q2 2026 volledig betaald			

### Risicoanalyse Begroting:

Het Ministerie identificeert de volgende risico's voor het beleidsthema Economie en Werkgelegenheid:

Beschrijving	Kans	Impact	Beheersmaatregelen
Verlies van geloofwaardigheid bij buitenlandse partners door trage opvolging of protocollaire tekortkomingen	Midden	Midden	<ul style="list-style-type: none"> <li>Een representatiebudget vaststellen (Vip-lounge, relatiegeschenken).</li> <li>Zorg voor protocollaire draaiboeken en checklists voor buitenlandse bezoeken.</li> </ul>
Niet-nakoming van financiële verplichtingen aan internationale organisaties (ACS, OCTA)	Midden	Hoog	<ul style="list-style-type: none"> <li>Reserveer verplichtingen tijdig in de begroting.</li> <li>Prioriteer deze uitgaven in de begrotingscyclus.</li> <li>Inrichten financieel beheerproces voor contributies.</li> </ul>

### Gezin, Gemeenschap en Veiligheid

#### Risicobeheersing en Rampenbeleid

Het versterken van de crisisorganisatie door te investeren in kennis, samenwerking en waarschuwingssystemen.			
2026	2027	2028	2029
342.500	342.500	342.500	342.500

#### Opleidingen reguliere personeel

Borgen van een "long life learning" proces ter voorbereiding en paraat houden van het land voor komende crisis en rampen, waarbij specifieke aandacht is voor nieuwe toekomstige crisis zoals *klimaatverandering, cyber en geopolitiek spanningen*.

De kennis die de crisisfunctionarissen binnen het crisisteam hebben om crisis en rampen effectief te beheersen, dient zoveel als mogelijk gelijkwaardig te zijn. Momenteel is dit verschil te groot tussen het personeel (regulier personeel) van de parate diensten en de overige diensten. Met deze activiteit wordt een constante ontwikkeling van overige crisisfunctionarissen geborgd.

### **Teambuilding**

Bestendigen en bevorderen van optimale samenwerking van crisisfunctionarissen tijdens crisis en rampen. Teambuilding wordt als instrument gebruikt om meer synergie te creëren tussen de crisisfunctionarissen die allemaal verschillende verantwoordelijkheden en bevoegdheden hebben.

### **Vakinhoudelijk kennis voor crisis**

Algemene, specifieke en specialistische vakbekwaamheid ontwikkelen en behouden, bij alle crisisfunctionarissen van de crisisorganisatie van Curaçao. Tijdens een crisis heb je algemene en specifiek vakinhoudelijke kennis nodig voor crisisbeheersing. De vakinhoudelijke kennis vergroot de effectiviteit van de (beperkte) middelen van Curaçao. Deze activiteit, richt zich op specifieke kennisontwikkeling van crisisfunctionarissen op bepaalde gebieden van crisisbeheersing zoals informatiemanagement, risicocommunicatie, opschaling en leider Commando post. Daarmee worden de crisisfunctionarissen meer vakinhoudelijke specialisten.

### **CELL Broadcast sys fee**

Borging en veiligstellen van licentie en onderhoud van een optimaal waarschuwingssysteem (Early Warning System), in geval van een (dreigende) crises of ramp. Cellbroadcast is een manier van alarmering via mobile telefoons. Zoals de Landsverordening Rampenbestrijding en Crisisbeheersing de Minister van Algemene Zaken daartoe verplicht. Om dit systeem te gebruiken en toe te passen, is een digitale platform nodig die door de mobiele telefoon 'providers' wordt verzorgd en waar een abonnement voor gesloten dient te worden.

### **Preparedness week**

Bestendigen en bevorderen van samenredzaamheid door middel van de vrije openbare publieke informatie en voorlichtingsbijeenkomsten omtrent crisis en rampen. De Landsverordening Rampenbestrijding en Crisisbeheersing, stelt als eis om de bevolking effectief te informeren omtrent de aanwezige risico's. Middels de 'Preparedness week' wordt informatie en toelichting door diensten en organisaties van het crisisteam aan de bevolking verstrekt.

**Inkomsten Vertegenwoordiger voor ‘Preparedness Week’ en Inkomsten uit trainingen** Financiële bijgedragen vanuit Nederland (Programma Financiering Crisisbeheersing) voor het versterken van de crisisorganisatie van Curaçao, bedoeld om het publiek zelfredzaam en de crisisorganisatie sterker en vakbekwamer te maken. Vanuit de samenwerkingsverbanden met CAS/BES en Nederland op het gebied van crisisbeheersing, wordt het crisisteam van Curaçao ondersteunt met financiële middelen. Naast deze middelen, organiseert en faciliteert Curaçao training en opleidingen in crisisbeheersing. Met deze specifieke kennis wordt tevens additionele financiële middelen gegenereerd middels het aanbieden van trainingen aan geïnteresseerden.

*Doel: Met meer specifieke kennis omtrent crisis, des de beter het publiek zich kan voorbereiden, zodat ze zelfredzaam wordt en de effecten van crises en rampen beter kan weerstaan.*  
 Inkomsten worden gegenereerd door het beschikbaar stellen van specifieke lokale vakinhoudelijke kennis omtrent crisisbeheersing.

**Inzet juridisch deskundige**

Werken in een crisis betekent werken in een multidisciplinaire omgeving met verschillende rechtsbevoegdheden van ministeries en organisaties. Ter bevordering van compliance en de wetmatigheid bij de uitvoering van taken binnen de crisisorganisatie, wordt geïnvesteerd in de bevordering van kennis van de juridische kaders tijdens de crisis en rampen. Deze activiteit is bedoeld om de crisisfunctionarissen nog bewuster te maken van de wettelijke (on)mogelijkheden in geval van een ramp en of crisis.

Key Performance Indicators voor het thema Gezin, Gemeenschap en Veiligheid:

Beleidsdomein	KPI	Meting	2024	2025	2026
Risicobeheersing en Rampenbeleid	Mate van publieke bewustwording en zelfredzaamheid na Preparedness Week	Voor- en nametingen via korte enquêtes of publieks peilingen			

**Risicoanalyse Begroting:**

Het ministerie identificeert de volgende risico’s voor het beleidsthema Gezin, Gemeenschap en Veiligheid:

Beschrijving	Kans	Impact	Beheersmaatregelen
Onvoldoende samenwerking tussen crisisfunctionarissen tijdens rampen of crisissituaties	<i>Midden</i>	<i>Hoog</i>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Jaarlijkse teambuilding- en simulatieoefeningen.</li> <li>• Invoeren van evaluatie- en leermomenten na crisissituaties (after action reviews).</li> </ul>
Onvoldoende bewustzijn of paraatheid onder de bevolking bij rampen	<i>Hoog</i>	<i>Hoog</i>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Verplichte jaarlijkse <b>Preparedness Week</b> met publieke voorlichting, demonstraties en communicatiecampagnes.</li> <li>• Evaluatie en verbetering op basis van feedback.</li> </ul>
Geen duidelijke monitoring van resultaten van crisismaatregelen (zoals opleidingen, voorlichting)	<i>Midden</i>	<i>Midden</i>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• KPI's en prestatie-indicatoren ontwikkelen (aantal getrainde functionarissen, dekking communicatiebereik bevolking).</li> <li>• Jaarlijkse effectrapportage.</li> </ul>

## Goed Bestuur

### Beleidscoördinatie

Het bevorderen van samenhang in beleid door interdepartementale afstemming.			
2026	2027	2028	2029
310.000	319.300	310.000	310.000

Binnen het thema Goed Bestuur vervult de Beleidscoördinatie een belangrijke rol in het bevorderen van samenhang in overheidsbeleid en het versterken van bestuurlijke effectiviteit. Een van de kerntaken is de interdepartementale coördinatie rondom de Sustainable Development Goals (SDG's), waarbij het ministerie van Economische Ontwikkeling ook betrokken is. Dit omvat het monitoren van voortgang, het opstellen van rapportages en het afstemmen met nationale en internationale partners. Zo wordt gewerkt aan beleidsontwikkeling die rekening houdt met duurzame en sociale doelstellingen.

Daarnaast is binnen dit domein een budget beschikbaar voor dienstreizen. Deze reizen zijn gericht op internationale vertegenwoordiging, het versterken van strategische samenwerkingsverbanden en kennisuitwisseling. Deelname aan werkbezoeken en conferenties levert een waardevolle bijdrage aan de deskundigheid van beleidsmedewerkers en de kwaliteit van het openbaar bestuur.

Beide activiteiten ondersteunen het streven naar een transparante, slagvaardige en goed verbonden overheid.

## Bestuur en democratie

Het versterken van ambtelijke ondersteuning en bestuurlijke samenwerking.			
2026	2027	2028	2029
13.000	13.390	13.000	13.000

Binnen het beleidsdomein Bestuur en Democratie wordt geïnvesteerd in de versterking van de ambtelijke ondersteuning van de regering. Specifiek gaat het om opleiding en ontwikkeling van de medewerkers van het Secretariaat van de Raad van Ministers, met als doel de kwaliteit van beleidsvoorbereiding, besluitvorming en interministeriële afstemming te verbeteren.

Daarnaast is er aandacht voor een gestructureerd onboardingproces voor nieuwe kabinetsmedewerkers. Een goed georganiseerde introductie zorgt voor een snellere inwerking, bevordert de samenwerking binnen het kabinet en draagt bij aan een professionele bestuurscultuur.

Deze initiatieven ondersteunen de versterking van het openbaar bestuur en dragen bij aan een slagvaardige, transparante en goed functionerende democratie.

## Communicatie en Voorlichting

Het versterken van communicatie als verbindend en strategisch instrument.			
2026	2027	2028	2029
964.500	969.060	964.500	964.500

De periode voor ons vergt van de overheid niet alleen daadkrachtig beleid, maar ook een verbindende en toekomstgerichte communicatie-aanpak. Directie Communicatie & Voorlichting zet daarom vol in op community - en stakeholder engagement als fundamentele van nation building; bouwen aan vertrouwen en verbondenheid, met communicatie die niet alleen informeert, maar ook inspireert, activeert en vormt.

De inzet van regeringsvoorlichting en reguliere communicatie blijft essentieel. In een tijdperk waarin desinformatie en wantrouwen snel om zich heen grijpen, is het de taak burgers op een toegankelijke en transparante manier te voorzien van juiste informatie en duiding. Communicatie wordt hiermee een instrument voor educatie én participatie – van beleidsvorming tot gedragsverandering.

Daarnaast vraagt de complexe realiteit van vandaag om een investering in mensen, heel specifiek de eigen ambtenaren. Opleidingen en trainingen zijn dan ook onderdeel van een structurele ontwikkeling van communicatieprofessionals binnen de overheid, zowel op vakinhoudelijk als op strategisch niveau. Dit draagt direct bij aan een professionele en wendbare overheidscommunicatie. Naast investeren in eigen mensen, blijft het investeren in de juiste (digitale) tools, platforms en equipment essentieel.

Nabije toekomstperspectief is een reorganisatie van de communicatiestructuur en formatie binnen de overheid, door middel van de Blauwdruk Communicatie. Een structuur waarbij men intern en overheidbreed sneller kan schakelen. Het is bouwen aan een overheid die luistert, verbindt en vooruitkijkt – met communicatie als krachtig en mensgericht instrument.

#### Key Performance Indicators voor het thema Goed Bestuur:

Beleidsdomein	KPI	Meting	2024	2025	2026
Goed Bestuur	Aantal interdepartementale afstemmomenten over SDG's	Vastgelegde vergaderingen of overlegmomenten per kwartaal			
Bestuur en Democratie	Aantal gevolgde opleidingen door medewerkers van het Secretariaat	Registratie van deelname aan trainingen per jaar			
Communicatie en Voorlichting	Implementatie van de Blauwdruk Communicatie	Voortgangsinformatie over implementatie, projectstatus, interne evaluatie			

#### Het ministerie identificeert de volgende risico's voor het thema Goed Bestuur:

Beschrijving	Kans	Gevolg	Beheersmaatregelen
Onvoldoende aansluiting van nationaal beleid op internationale SDG-verplichtingen	<i>Laag</i>	<i>Hoog</i>	<ul style="list-style-type: none"> <li>Betrekken van internationale benchmarks</li> <li>Actieve deelname aan internationale SDG-netwerken en conferenties</li> </ul>
Onvoldoende beleidskwaliteit en besluitvorming door gebrek aan opleiding van ambtelijke staf	<i>Midden</i>	<i>Hoog</i>	<ul style="list-style-type: none"> <li>Structureel opleidingsplan voor medewerkers van het Secretariaat van de Raad van Ministers</li> <li>Evaluaties na trainingen</li> </ul>
Verspreiding van desinformatie of wantrouwen jegens de overheid	<i>Hoog</i>	<i>Hoog</i>	<ul style="list-style-type: none"> <li>Proactieve inzet van regeringsvoorlichting en factchecking</li> <li>Heldere crisiscommunicatieprotocollen</li> <li>Training in desinformatieherkenning</li> </ul>

Thema	2026	2027	2028	2029
<b>Bedrijfsvoering</b>				
Gewone dienst	49.341.281	49.749.874	49.267.638	49.322.897
Kapitaaldienst	7.769.500	6.636.455	5.903.000	6.003.000
<b>Totaal</b>	<b>57.110.781</b>	<b>56.386.329</b>	<b>55.170.638</b>	<b>55.325.897</b>
<b>Economie en Werkgelegenheid</b>				
Gewone dienst	1.009.000	1.009.120	1.009.000	1.009.000
Kapitaaldienst	-	-	-	-
<b>Totaal</b>	<b>1.009.000</b>	<b>1.009.120</b>	<b>1.009.000</b>	<b>1.009.000</b>
<b>Gezin, Gemeenschap en Veiligheid</b>				
Gewone dienst	342.500	342.500	342.500	342.500
Kapitaaldienst	-	-	-	-
<b>Totaal</b>	<b>342.500</b>	<b>342.500</b>	<b>342.500</b>	<b>342.500</b>
<b>Goed Bestuur</b>				
Gewone dienst	1.287.500	1.301.750	1.287.500	1.287.500
Kapitaaldienst	-	-	-	-
<b>Totaal</b>	<b>1.287.500</b>	<b>1.301.750</b>	<b>1.287.500</b>	<b>1.287.500</b>
<b>Ministerie</b>				
Gewone dienst uitgaven	51.980.281	52.393.944	51.906.638	51.961.897
Kapitaaldienst uitgaven	7.769.500	6.636.455	5.903.000	6.003.000
<b>Totaal Ministerie</b>	<b>59.749.781</b>	<b>59.030.399</b>	<b>57.809.638</b>	<b>57.964.897</b>

### Niet- belastinginkomsten

Het ministerie heeft naast reguliere uitgaven ook eigen inkomsten die bijdragen aan de uitvoering van het beleid. Zo worden opbrengsten gerealiseerd uit het plaatsen van officiële bekendmakingen in de Landscourant. Daarnaast ontvangt het ministerie een financiële bijdrage van de Vertegenwoordiging van Nederland op Curaçao ter ondersteuning van de jaarlijkse Preparedness Week. Deze bijdrage is gericht op het vergroten van bewustwording en paraatheid bij de bevolking in geval van rampen en crisissituaties. Ook organiseert de Directie Risicobeheersing en Rampenbeleid (DRR) trainingen waarin expertise op het gebied van crisisbeheersing wordt gedeeld. De deelname aan deze trainingen levert extra inkomsten op voor het ministerie.

### Begrotingsinkomsten

Thema	2026	2027	2028	2029
<b>Bedrijfsvoering</b>				
Gewone dienst	-5.000	-5.000	-5.000	-5.000
<b>Gezin, Gemeenschap en Veiligheid</b>				
Gewone dienst	-50.000	-50.000	-50.000	-50.000
<b>Goed Bestuur</b>				
Gewone dienst	-45.000	-45.000	-45.000	-45.000
<b>Ministerie</b>				
Gewone dienst	-100.000	-100.000	-100.000	-100.000

## 12. Ministerie van Bestuur, Planning en Dienstverlening

### Visie:

In het jaar 2030 is Curaçao een land dat berust op goed bestuur met een hoge leefkwaliteit, duurzame sociaaleconomische ontwikkeling en onderwijs dat eenieder motiveert om het beste uit zichzelf te halen.

### Missie:

Het ministerie van Bestuur, Planning en Dienstverlening (BPD) neemt een leidende rol in het realiseren en waarborgen van goed functionerend openbaar bestuur. Daartoe ontwikkelt het ministerie beleid ter bevordering van de deugdelijkheid van openbaar bestuur, het functioneren van de democratische rechtsstaat en burgerparticipatie.

Het ministerie heeft een overheidsbrede regie en geeft vorm aan informatievoorziening gebaseerd op moderne standaarden en draagt zorg dat overheidsinformatie te allen tijde betrouwbaar, vindbaar, toegankelijk, authentiek en volledig is. Het ministerie besteedt verder speciale aandacht aan informatietechnologie als facilitator voor duurzame ontwikkeling.

Het ministerie versterkt dit verder door te waarborgen dat Curaçao altijd ten behoeve van de gemeenschap toegankelijke, objectieve basis- en statistische informatie produceert die voldoet aan internationale standaarden.

Efficiëntie en effectiviteit in het hele ambtelijk apparaat: dit ministerie heeft hierin de regierol. Het ministerie ontwikkelt een modern informatiebeleid voor het apparaat en verleent administratieve en ondersteunende taken op het terrein van digitalisering om de kwaliteit en toegankelijkheid van de interne en externe dienstverlening te bevorderen.

Tevens neemt het ministerie het voortouw te komen tot een overheidsapparaat waar de juiste ambtenaren op de juiste plek zitten. De juiste ambtenaar is diegene die op grond van zijn/haar kwaliteiten is benoemd, integer is en zich voortdurend verder ontwikkelt. De juiste plek betekent een organisatie die zich kenmerkt door duidelijk vastgestelde taakgebieden en bevoegdheden, waar sprake is van "accountability", maar die tegelijkertijd ook samenwerking en mobiliteit bevordert. Daarnaast komt extra focus op het topkader van de overheid door deze te begeleiden, te coachen en te ondersteunen in hun rol, persoonlijke ontwikkeling en loopbaan.

Het openbaar bestuur is voor de burger het meest zichtbaar waar de overheid een loketfunctie vervult. Het ministerie heeft daarom een actieve rol in het verbeteren van de externe dienstverlening door centralisatie van die loketfunctie voor alle producten en diensten van de overheid voor inwoners, bedrijven en instellingen. Zo'n centraal ingericht samenlevingsloket is goed bereikbaar, klantvriendelijk en geeft begrijpelijke voorlichting over producten en diensten. Een snelle en adequate behandeling wordt bevorderd door een proactieve samenwerkingsgerichte benadering met korte lijnen naar de backoffice.

Dit ministerie draagt tenslotte bij aan een betere prijs-kwaliteitverhouding in de overheidsbrede bedrijfsvoeringsprocessen door innovatie te koppelen aan centralisatie. Schaalvoordelen en meer professionaliteit komen tot uitdrukking in interne dienstverlening op hoog niveau richting de andere ministeries.

Tot het ministerie van Bestuur, Planning en Dienstverlening behoren de volgende organisatorische eenheden:

Functie / Organisatie-onderdelen	Beleidsdoel
<b>01 – Bestuursorganen</b>	
120100 - Minister Bestuur Planning & Dienstverlening	Bestuurlijke verantwoordelijkheid van het ministerie, realisatie regeerprogramma
<b>04 – Algemeen beheer Bestuur, Planning &amp; Dienstverlening</b>	
120400 - Kabinet Minister BPD	Ondersteuning en faciliteren van de bestuursfunctie
120401 - Secretaris Generaal BPD	Zorg voor bedrijfsvoering en ambtelijke aansturing prioriteiten
120402 - Ministeriële staf	Ondersteuning lijnorganisatie BPD
120403 - Beleidsunit HR OO IT	Het ontwikkelen van het overheidsbeleid en adviseren ten aanzien van: personeelsbeleid en verandermanagement
	Het ontwikkelen van het overheidsbeleid en advisering ten aanzien van: Openbaar bestuur en democratische rechtsstaat, het vreemdelingenbeleid, een overkoepelende visie en planmatige aanpak voor de algehele ontwikkeling van het land, technologische ontwikkelingen
120405 - Beleidsorganisatie BPD	
120407 - UO Publieke Zaken	Het uitgeven van autorisatiedocumenten van burgers
120408 - UO Vergunningenloket	Het coördineren en faciliteren van de uitgifte van vergunningen voor het gehele overheidsapparaat
120409 - UO Nationaal Archief	Het beheren en afgeven van publieke documentatie van 20 jaar en ouder
120410 - Shared Service Organisatie	Uitvoeren van gecentraliseerde en repeterende bedrijfsvoeringstaken binnen de overheid
<b>05 - Wachtgeld en pensioenen</b>	
120500 – Pensioenen	Afdrachten pensioenen
<b>06 – Statistiek</b>	
120600 – CBS	Leveren van wetenschappelijk onderbouwde informatie ter bevordering van goed bestuur en dienstverlening
<b>08 – Overig Bestuur, Planning &amp; Dienstverlening</b>	
120800 – Erediensten	Het verzorgen van erediensten
120802 - Overige uitgaven BPD	Overige uitgaven
120803 - Electorale Raad	Het uitvoeren van de Landsverordening Electorale Raad
120804 - Bureau Integriteit	Bijdrage leveren aan een meer integere overheid
120805 – College Bescherming Persoonsgegevens	Toezicht in het kader van de Landsverordening bescherming persoonsgegevens

Hiervoor zijn de volgende middelen gereserveerd per functie:

	2026	2027	2028	2029
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>186.107.551</b>	<b>186.181.360</b>	<b>186.230.451</b>	<b>186.256.841</b>
01 - Bestuursorganen	823.000	826.500	830.350	834.585
04 – Algemeen beheer Bestuur, Planning en Dienstverlening	58.997.751	59.043.860	59.077.101	59.099.256
05 - Wachtgeld en pensioenen	115.393.700	115.393.700	115.393.700	115.393.700

	2026	2027	2028	2029
06 - Statistiek	5.194.000	5.218.100	5.230.100	5.230.100
08 – Overig Bestuur, Planning en Dienstverlening	5.699.100	5.699.200	5.699.200	5.699.200
<b>Kapitaaldienst uitgaven</b>	<b>10.433.100</b>	<b>10.343.100</b>	<b>10.343.100</b>	<b>10.343.100</b>
04 – Algemeen beheer Bestuur, Planning en Dienstverlening	9.963.100	10.343.100	10.343.100	10.343.100
06 - Statistiek	400.000	-	-	-
08 – Overig Bestuur, Planning en Dienstverlening	70.000	-	-	-
<b>Gewone dienst inkomsten</b>	<b>-6.582.000</b>	<b>-6.582.000</b>	<b>-6.582.000</b>	<b>-6.582.000</b>
04 – Algemeen beheer Bestuur, Planning en Dienstverlening	-6.582.000	-6.582.000	-6.582.000	-6.582.000

Bovenstaande kosten zijn onderstaand per functie verdeeld in apparaats- en programmakosten.

	2026	2027	2028	2029
<b>01 - Bestuursorganen</b>				
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>823.000</b>	<b>826.500</b>	<b>830.350</b>	<b>834.585</b>
Apparaatskosten	278.100	278.100	278.100	278.100
Programmakoosten	544.900	548.400	552.250	556.485
<b>04 - Algemeen beheer Bestuur, Planning en Dienstverlening Uitgaven</b>				
<b>Gewone dienst inkomsten</b>	<b>-6.582.000</b>	<b>-6.582.000</b>	<b>-6.582.000</b>	<b>-6.582.000</b>
Apparaatskosten	-	-	-	-
Programmakoosten	-6.582.000	-6.582.000	-6.582.000	-6.582.000
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>58.997.751</b>	<b>59.043.860</b>	<b>59.077.101</b>	<b>59.099.256</b>
Apparaatskosten	7.483.501	7.517.600	7.539.100	7.547.570
Programmakoosten	51.514.250	51.526.260	51.538.001	51.551.686
<b>Kapitaaldienst uitgaven</b>	<b>9.963.100</b>	<b>10.343.100</b>	<b>10.343.100</b>	<b>10.343.100</b>
Apparaatskosten	9.463.100	10.343.100	10.343.100	10.343.100
Programmakoosten	500.000	-	-	-
<b>05 - Wachtgelden en pensioenen</b>				
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>115.393.700</b>	<b>115.393.700</b>	<b>115.393.700</b>	<b>115.393.700</b>
Apparaatskosten	115.393.700	115.393.700	115.393.700	115.393.700
Programmakoosten	-	-	-	-
<b>06 - Statistiek</b>				
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>5.194.000</b>	<b>5.218.100</b>	<b>5.230.100</b>	<b>5.230.100</b>
Apparaatskosten	1.283.900	1.308.000	1.320.000	1.320.000
Programmakoosten	3.910.100	3.910.100	3.910.100	3.910.100
<b>Kapitaaldienst uitgaven</b>	<b>400.000</b>	<b>-</b>	<b>-</b>	<b>-</b>
Apparaatskosten	400.000	-	-	-
Programmakoosten	-	-	-	-
<b>08 – Overig Bestuur, Planning en Dienstverlening</b>				
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>5.699.100</b>	<b>5.699.200</b>	<b>5.699.200</b>	<b>5.699.200</b>
Apparaatskosten	633.700	633.800	633.800	633.800
Programmakoosten	5.065.400	5.065.400	5.065.400	5.065.400
<b>Kapitaaldienst uitgaven</b>	<b>70.000</b>	<b>-</b>	<b>-</b>	<b>-</b>
Apparaatskosten	70.000	-	-	-
Programmakoosten	70.000	-	-	-

## Prioriteiten:

Het ministerie heeft haar ambities samengevat in de visie BPD. Hierin werkt het ministerie toe naar een krachtigere organisatie die intern beter samenwerkt en daardoor naar andere ministeries en burgers kwalitatief betere dienstverlening kan verschaffen. Deze wendbare, dienstbare en toekomstgerichte organisatie is gebaseerd op de uitgangspunten *Dienen, Deugen en Durven*. Deze houding wordt vertaald in vijf transformaties en concrete strategische doelen.

1. *Bevorderen van deugdelijkheid van bestuur*. Een integere overheid vraagt naar duidelijke kaders, sterke processen en zichtbaar verantwoord handelen.
2. *Doorontwikkelen van digitale transformatie*. Digitalisering is voor het ministerie geen doel op zich, maar de sleutel tot innovatie, samenwerking en betere dienstverlening.
3. *Vernieuwde dienstverlening*. Een betrouwbare overheid vraagt om dienstverlening die eenvoudig, toegankelijk en ondersteunend is voor burgers, binnen BPD zelf en tussen overheidsorganisaties.
4. *Ontwikkelen van een wendbare en toekomstgerichte ambtelijke organisatie*. Een sterke overheid vraagt om een flexibele en lerende ambtelijke organisatie.
5. *Versterken organisatie BPD*. Een toekomstgerichte overheid vraagt naar een sterke interne organisatie die beschikt over voldoende capaciteit, professionele slagkracht en ondersteunend vermogen.

Onder deze strategische doelen zijn projecten geformuleerd die door het hele ministerie plaatsvinden. Deze projecten lopen over meerdere jaren en hebben verschillende financieringsbronnen: Zowel de gewone dienst, kapitaaldienst als ook ondersteuning vanuit bijvoorbeeld het landspakket of TWO dan wel andere externe financieringsbronnen.

## Begroting per Thema

Thema	2026	2027	2028	2029
Bedrijfsvoering	182.285.151	182.268.960	182.318.051	182.344.441
Economie en Werkgelegenheid	-	-	-	-
Gezin, Gemeenschap en Veiligheid	-	-	-	-
Gezondheid en Milieu	-	-	-	-
Goed Bestuur	14.255.500	14.255.500	14.255.500	14.255.500
Onderwijs, Educatie en Vorming	-	-	-	-
<b>Totaal</b>	<b>196.540.651</b>	<b>196.524.460</b>	<b>196.573.551</b>	<b>196.599.941</b>

## Risicoanalyse Begroting:

Het ministerie van Bestuur, Planning en Dienstverlening identificeert de volgende risico's:

Beschrijving	Kans	Gevolg	Beheersmaatregelen
Projecten binnen de strategische doelen maar buiten de landsbegroting vinden geen doorgang waardoor bredere inbedding mist	<i>Laag</i>	<i>Laag</i>	
Verandertrajecten vinden plaats op de kapitaaldienst maar het ministerie heeft daarna	<i>Midden</i>	<i>Hoog</i>	

te weinig middelen deze structureel te onderhouden vanuit de gewone dienst			
--	--	--	--

## Bedrijfsvoering

### a. Apparaatskosten

Het stimuleren van doelmatig middelengebruik			
2026	2027	2028	2029
135.006.001	135.474.300	135.507.800	135.516.270

Binnen alle organisaties van het ministerie worden apparaatskosten gemaakt. Huisvestingskosten en hierbij komende kosten voor nutsvoorzieningen, reis- en verblijfskosten, afschrijvingen en onderhoudskosten vallen hier bijvoorbeeld onder.

Een project dat het ministerie onder dit beleidsdomein uitvoert is 'Huisvesting BPD'. De organisatie van BPD is nu over verschillende locaties verspreid. Teneinde de veiligheid, efficiëntie en effectiviteit van de organisatie te verhogen zal gewerkt worden aan de concentratie van de organisaties op een eigen veilige en geschikte locatie. Dit vergt een investering vanuit de kapitaaldienst van Cg 4,5 miljoen per jaar en in totaal dus Cg 18 miljoen in de periode 2026-2029.

Het ministerie draagt binnen dit beleidsdomein daarnaast de middelen af voor de pensioenen van alle (gewezen) overheidswerknemers, gezagdragers; het betreft hier een bedrag van ongeveer Cg 111 miljoen in 2026. Verder ondersteunt de overheid van oudsher financieel een aantal kerken ten behoeve van het geestelijk welzijn van burgers. In 2026 is dit ongeveer Cg 1,9 miljoen.

### b. Human Resources en organisatieontwikkeling

Een wendbare en toekomstgerichte ambtelijke organisatie			
2026	2027	2028	2029
500.000	-	-	-

Het ministerie wil als onderdeel van haar prioriteiten en dus haar strategische doelstellingen de interne organisatie versterken met beter georganiseerde teams, duidelijke structuren en een moderne manier van werken gericht op continuïteit en professionele ondersteuning. Ook de ontwikkeling van een wendbaar en toekomstgerichte ambtelijke organisatie is een speerpunt als het gaat om Human Resources.

Binnen de Publieke Dienstverlening zullen medewerkers van het Nationaal Archief in het e-depot-traject worden opgeleid. Nieuwe rij-examinatoren worden opgeleid en ingewerkt om de capaciteit en kwaliteit binnen de Rijbewijsketen te vergroten. De huidige

examinatoren volgen een opfriscursus, waarin de belangrijkste onderdelen van de opleiding worden behandeld, om gelijke kennis en werkwijze te waarborgen.

Bij de beleidsorganisatie Human Resources en Organisatieontwikkeling zal een herinrichting plaatsvinden. Voor leidinggevendend betekent dit een vereenvoudigd proces van het implementeren van HR-beleid en het gebruik van HR-instrumenten. Ze zullen profiteren van een gestroomlijnde ondersteuning door HR-Adviseurs, die nu meer directer verbonden zijn met zowel het beleidsontwikkelingsproces als de uitvoering ervan. Dit kan leiden tot snellere besluitvorming, betere ondersteuning bij het beheer van personeelszaken en consistentere toepassing van HR-praktijken binnen de ministeries. Voor ambtenaren die afhankelijk zijn van HR-instrumenten en -procedures betekent dit een verbeterde toegang tot ondersteuning en een meer consistente ervaring. Doordat administratieve taken en personeelsadministratie nu beter geïntegreerd zijn met beleidsontwikkeling en uitvoering, kunnen ambtenaren efficiënter gebruikmaken van HR-systemen, zoals training en ontwikkeling, prestatiebeoordelingen en loopbaanbegeleiding. Modernisering en flexibilisering van het arbeidsvoorwaardenpakket is een van de belangrijkste projecten die parallel loopt met de herinrichting van HRO. Daarnaast zal in 2026 een aanvang worden gemaakt met het opmaken van een nieuw functiehuis voor de gehele overheid die vanuit de kapitaaldienst in 2026 zal worden gefinancierd. De kosten zijn geraamd op Cg 650.000.

Het verbeterprogramma Functioneren van de overheid wordt “reviewed, rebrand en revamped” en geïmplementeerd om het functioneren van het ambtelijk apparaat te versterken door de meest voorbereide plannen te implementeren en te finaliseren (Stuurgroep BPD). Verder wordt gewerkt aan een samenhangend personeelsbeleid inclusief prestatie management, loopbaanbeleid en verjonging van het apparaat. Flexibele personeelsinzet wordt mogelijk gemaakt via monitoring van formatie, bezetting, inzetbaarheid, terwijl het functiehuis en waarderingssystematiek vernieuwd worden op basis van onderzoek en behoeften van de organisatie. Dit wordt ondersteund door een eenvoudiger en geautomatiseerd systeem voor beoordeling en ontwikkeling, opleidingsplannen gericht op flexibiliteit en toekomstbestendigheid en vitaliteitsbeleid om langdurige inzetbaarheid en welzijn van medewerkers te stimuleren.

Door kennisdeling, externe inspiratie en structurele samenwerking over grenzen heen groeit het Vergunningenloket naar een organisatie die in de volle breedte bijdraagt aan een lerende overheid. De front- en backoffices moeten op een efficiënte en effectieve wijze met elkaar kunnen communiceren. Een gedeelde visie en samenwerking tussen deze teams is nodig voor een goed werkend en blijvend geïntegreerd loket. Het uitwisselen van medewerkers versterkt het begrip en bevordert kennisdeling en verbinding, die cruciaal

zijn voor het succes van het Samenlevingsloket. Het ministerie is met deze investering al in 2025 gestart en zet deze in 2026 voort met Cg 10.000 via de kapitaaldienst en samenwerking met de Government Academy.

De Shared Service Organisatie wordt fundamenteel verbeterd om efficiëntie, kostenbeheersing en interne controle binnen het personeels- en financieel beheer te versterken. De organisatie wordt getraind in Lean en Agile werkmethodes en de principes hiervan worden in de organisatie en processen ingebed.

c. Informatie en datamanagement

Een innovatieve, digitale ondersteuning van werkprocessen			
2026	2027	2028	2029
nvt	nvt	nvt	nvt

Het ministerie is verantwoordelijk voor de aanschaf en het beheer van overheidsbrede licenties, zoals M365, Povo en Motion. Hiervoor is bij de Shared Service Organisatie in 2026 een bedrag begroot van Cg 4.665 miljoen op de gewone dienst.

d. Dienstverlening en bedrijfsvoering

Verhogen van onze service in dienstverlening			
2026	2027	2028	2029
3.882.150	3.896.450	3.912.180	3.929.483

Via de strategische doelstelling 3 *Vernieuwen dienstverlening* wordt gestreefd naar modernisering van de publieke dienstverlening, waarbij geïntegreerde processen beter afgestemd worden op de behoefte van burgers en bedrijven. Het doorontwikkelen van het Vergunningenloket naar het Samenlevingsloket is hierbij cruciaal en vormt de spil van de andere projecten binnen deze strategische doelstelling. Het Samenlevingsloket wordt dé centrale frontoffice van de overheid, met een omnichannel benadering en klantreizen als uitgangspunt. In 2026 zal het ministerie hiervoor via de kapitaaldienst Cg 500.000 investeren, terwijl ook in 2027-2029 significante bedragen zullen worden gevoteerd.

Het pilotproject voor het Samenlevingsloket is in 2024 ingezet en biedt dienstverlening aan burgers vanuit Sambil. Deze samenwerking tussen het Vergunningenloket en Publieke Zaken dient als leeromgeving om de aanpak, cultuur en technologie van het Samenlevingsloket te testen. Zo dient een goede onderbouwing te worden gedaan om dit initiatief op een verantwoorde wijze op te schalen. Het ministerie investeert hierin Cg 30.000 in 2026 en zal dat ook in de periode tot 2029 blijven doen.

Ook Kranshi, een vertrouwd en herkenbaar punt voor burgers als het om dienstverlening van de overheid gaat, zal in 2026 de nodige modernisering ondergaan. Naast fysieke inrichting gaat het hierbij ook om smartprint integratie voor rijbewijzen en ID-kaarten.

Deze laatste zullen worden gemoderniseerd door nieuwe en verbeterde kenmerken toe te voegen aan de huidige kaarten, waardoor een verhoogd beveiligingsniveau wordt bewerkstelligd. Een heel concreet voorbeeld van vernieuwde dienstverlening is de renovatie van de trouwzaal van Kranshi. Publieke Zaken zal naar aanleiding hiervan haar dienstverlening wat betreft huwelijken aanpassen aan de verwachtingen van zowel inwoners van Curaçao als van bezoekers. Hiervoor is een nieuw intern beleid geschreven in 2025 en zullen in 2026 wellicht aanpassingen nodig zijn in de wetgeving ten aanzien van huwelijkstarieven.

Voor modernisering van de dienstverlening van het ministerie zijn ook investeringen in human capital nodig. Veranderingen moeten ingebed worden in procedures en uitgevoerd worden door medewerkers, die begeleid en opgeleid moeten worden voor de nieuwe werkwijzen en taken die in de organisatiecultuur ingebed zullen worden. Dat gaat niet vanzelf. Daarom wordt geïnvesteerd in Change Management en in kennis van medewerkers om deze taken op de nieuwe werkwijzen te borgen in de organisatie. Voor een deel vindt deze investering plaats via de kapitaaldienst (Cg 20.000) en voor een deel via het opleidingsbudget van de Government Academy.

Bij deze investeringen in de externe dienstverlening gaat het ministerie na of dit ook terug te zien is in de klanttevredenheid en doet daar dus specifiek onderzoek naar. Zo kan inzichtelijk gemaakt worden hoe burgers en bedrijven de dienstverlening ervaren en waar concrete verbeteringen mogelijk zijn.

De interne dienstverlener, de Shared Service Organisatie, ondergaat een digitale transformatie gericht op veilige gegevensuitwisseling, moderne digitale werkplekken en het benutten van AI om samenwerking en resultaatgerichtheid te versterken. De organisatie wordt omgevormd tot een Directie Interne Service Organisatie, gericht op hoogwaardige interne dienstverlening en betere samenwerking tussen ministeries. In het expertisedomein inkoop en contractbeheer wordt nieuwe ontwikkeling ingebracht met de introductie van de afdeling Procurement & Facility Management (PFM). De afdeling PFM heeft de zorg en ondersteunt het primair proces voor het optimaal functioneren van de keten van behoeftestelling tot en met de uitfasering, inclusief:

- Het uitvoeren van aanbestedingen van leveringen en diensten.
- Het inkopen van dienstreizen.
- Het adviseren over inkoop- en aanbestedingsvraagstukken voor de ministeries.
- Het adviseren over vraagstukken die betrekking hebben op de expertisegebieden kantoorhuisvesting, dienstreizen en facilitaire zaken.
- Het beheer, de implementatie en het monitoren van gesloten contracten.
- Het onderhouden van de relatie en samenwerking met leveranciers en onze interne klanten.

Doel is het rechtmatig en doelmatig inkopen door de ministeries te waarborgen.

Het expertisedomein Faciliteitenbeheer wordt integraal ingericht om transparantie en regie te bieden in de gehele keten van behoefte tot uitfasering. Een centrale service desk wordt ingericht als toegankelijk aanspreekpunt voor interne dienstverlening op het gebied van HR, IT en facilitaire zaken.

Kleding van ambtenaren zegt iets over de waarden, normen en ambities van de overheidsorganisaties. Zoals in elke organisatie zullen de kledingvoorschriften gestandaardiseerd worden.

Tot slot worden onder dit beleidsdomein kosten opgenomen die te maken hebben met het uitvoeren van de dienstverlening, zoals telefoonkosten, representatie en voorlichtingskosten, maar ook kosten voor vertalingen. Verder zijn opgenomen kosten voor dienstkleding en de inhuur van extra personeel. Ook kosten voor de inhuur van consultants vindt binnen dit beleidsdomein plaats voor kleine projecten ter verbetering van processen en/of specifiek advies.

e. Werk

Verantwoord werkgeverschap			
2026	2027	2028	2029
42.897.000	42.898.210	42.898.071	42.898.688

Onder dit beleidsdomein heeft het ministerie al haar (vaste) personeelskosten ondergebracht. Naast salarissen, zijn dit afdrachten de AOV/AWW, AVBZ, BVZ-premie en pensioenbijdragen. Ook overig uitbesteed werk, waaronder de kosten voor het centrale contract met ARBO staan hier geboekt.

Door gerichte werving en plaatsing wordt de personeels bezetting van Publieke Zaken versterkt ter ondersteuning van continuïteit en kwaliteit van de dienstverlening. De interne organisatie en rechtspositie van Publieke Zaken wordt herzien om de interne structuur en uitvoeringskracht te versterken. Dit zal eenmalig vanuit de gewone dienst een investering van Cg 500.000 zijn.

Onderdeel van goed werkgeverschap is ook het overleg binnen het CGOA. De aanpak van CGOA-trajecten wordt geoptimaliseerd via een centraal secretariaat om belangen van overheidspersoneel effectief te behartigen.

De onderstaande tabel presenteert per PIOFACH-onderdeel de Key Performance Indicators (KPI's) die worden gebruikt om de bedrijfsvoering van het ministerie te meten.

PIOFACH-Onderdeel	KPI	Meting	R2024	B2024	B2025	O2026
Personeel	Ratio Personeelskosten	Beloning van Personeel t.o.v. totaal begroting	24.4%	22.5%	23.4%	27,3%
Informatievoorziening	Inventarisgoederen (licenties)	Kleine inventaris t.o.v. Kantoorexplotatie	8.6%	10.5%	9.9%	6,0%
Organisatie	Opleiding & Training	Opleiding & Training t.o.v. Uitgaven aan Eigen Personeel	67.1%	72.6%	74.5%	64.4%
			13.3%*	23.0%*	18.4%*	37.3%*
Financiën	Niet-belastinginkomsten	Niet—belasting per jaar t.o.v. Totaal Begroting	N/A	N/A	N/A	3,5%
Algemene kosten	Facilitaire kosten	Personeel van Derden t.o.v. Verbruik van Goederen en Diensten	4.1%	4.3%	4.6%	3,7%
Communicatie	Kosten van interne en externe communicatie	Representatie & Voorlichting en Publieke Voorlichting t.o.v. Verbruik van Goederen en Diensten	2,7%	1,8%	1,8%	2,5%
Huisvesting	Kosten aan huisvesting	Huisvesting t.o.v. Verbruik van Goederen	25.4%	25.4%	28.6%	21,5%

De KPI bij 'Organisatie' geeft bij BPD een vertekend beeld omdat het ministerie bij haar organisatieonderdeel Human Resources en Organisatie Ontwikkeling het beheer heeft over het opleidingsbudget van de gehele overheid. Hierdoor is een tweede berekening gedaan zonder het algemene budget onder het beheer van HROO (\*).

### Risicoanalyse Begroting:

Het ministerie identificeert de volgende risico's voor het beleidsthema Bedrijfsvoering:

Beschrijving	Kans	Gevolg	Beheersmaatregelen
Financiële risico's: Onvoorziene kostenstijgingen of budgetoverschrijdingen die de financiële stabiliteit van de bedrijfsvoering kunnen beïnvloeden	<i>Laag</i>	<i>Hoog</i>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Implementeren van strikte kosten beheersingsmaatregelen en efficiënte uitgaven strategieën.</li> </ul>
Operationele risico's Personeelsgebrek	<i>Midden</i>	<i>Hoog</i>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Zorg dragen voor voldoende en goed opgeleid personeel om operationele continuïteit te garanderen</li> </ul>

### Goed Bestuur

#### f. Beleidscoördinatie

De coördinatie en ontwikkeling van een langetermijnvisie voor Curaçao			
2026	2027	2028	2029
nvt	nvt	nvt	nvt

Een belangrijke taak van het ministerie in dit beleidsdomein is de coördinatie van het masterplan voor Curaçao. Het ministerie werkt hiermee planmatig aan de toekomst van

Curacao door data-analyse, het gebruik van internationale frameworks en het samen creëren van een toekomstvisie. Hiervoor zijn vooralsnog geen middelen gereserveerd.

g. Bestuur en democratie

Het bevorderen van deugdelijk bestuur, integriteit, burgerparticipatie, versterking van de democratie en privacybescherming.			
2026	2027	2028	2029
2.006.400	2.006.400	2.006.400	2.006.400

Binnen de strategische doelstelling *Bevorderen van deugdelijkheid van bestuur* werkt het ministerie aan een overheid die betrouwbaar, transparant en aanspreekbaar is met oog voor burgers en voor goed bestuur. Er wordt daarom binnen dit beleidsdomein uitvoering gegeven aan het vastgestelde integriteitsbeleid. Vanuit het ministerie wordt een aantal processen gecoördineerd die integriteit binnen het ambtelijke apparaat bevordert. Het gaat bijvoorbeeld om het afleggen van de eed voor nieuwe ambtenaren, een geschenkenregeling, workshops over de gedragscode en integriteit bij werving en selectie.

Een stevige rechtsstaat is verankerd in actieve burgers die betrokken zijn bij de samenleving. Het ministerie heeft hier een stimulerende taak en ontwikkelt nieuwe methodes om burgers te betrekken bij besluitvorming. Dit kan op diverse niveaus zijn, van het informeren over besluiten van ministers, tot zelfs gedeelde besluitvorming op het niveau van de bario's. Ook in het kader van de versterking van de democratie zal de Beleidsorganisatie in 2026 werken aan de herziening van het Kiesreglement. Dit in samenspraak met de Electorale Raad en andere stakeholders.

De bescherming van privacy van burgers is uitgewerkt in de Landsverordening bescherming persoonsgegevens. Op dit moment is het beschermingsniveau dat deze landsverordening biedt onvoldoende om uitwisseling van persoonsgegevens binnen het Koninkrijk mogelijk te blijven houden. Het stoppen van deze uitwisseling heeft zowel voor de overheid als voor de private sector grote gevolgen. Om de uitwisseling van persoonsgegevens tussen de landen in het koninkrijk en ook richting andere landen mogelijk te blijven maken, worden de mogelijkheden onderzocht om een geharmoniseerd beschermingsniveau van persoonsgegevens over de Caribische (ei)landen te bereiken.

De wetgeving rond archiefbeheer wordt aangepast en geharmoniseerd met privacywetgeving van de Landsverordening bescherming Persoonsgegevens, zodat verantwoord omgaan met informatie wettelijk geborgd is.

Tot slot zijn ook de afdrachten die het eiland doet ten aanzien van de leges voor paspoorten hier aangegeven. Dit zijn vaste bedragen per paspoort, het ministerie heeft een indexering toegepast, gebaseerd op de prognoses voor de komende jaren. De groei

komt voort uit de wijziging van de geldigheidsdatum van het paspoort die verschoven is van 5 naar 10 jaar.

h. Informatie en datamanagement

Digitalisering als middel voor betere dienstverlening			
2026	2027	2028	2029
9.430.000	9.430.000	9.430.000	9.430.000

De tweede strategische doelstelling van het ministerie handelt over de digitale transformatie: De overheid gebruikt een aantal belangrijke digitale systemen voor interne en externe dienstverlening, die belangrijke dienstverleningsprocessen ondersteunen, zoals de personele administratie, documentflow en het zaakstelsel voor externe dienstverlening. De projecten moeten zorgen voor transparantie en efficiëntie. Vaak zijn ze verbonden met (afspraken uit) het landspakket. Daarom vindt soms ondersteunende financiering van externe partijen plaats.

Het Vergunningenloket werkt verder aan de digitalisering van haar processen en vooral aan de digitalisering van haar dienstverlening aan burgers en bedrijven. De implementatie van één zaakstelsel en digitaal loket vormt de digitale ruggengraat voor moderne, verbonden overheidsdienstverlening. Het FSLC zorgt voor de digitale samenhang tussen de front- en backoffice. Hiervoor zijn elk jaar de nodige financiële middelen nodig om vernieuwingen door te voeren en meer producten via het digitaal loket aan te kunnen bieden. In 2026 wordt Cg 500.000 geïnvesteerd via de kapitaaldienst. Ook in de periode 2027-2029 vindt investering op dit niveau in het zaakstelsel plaats.

Het Nationaal Archief werkt in samenwerking met de Shared Service Organisatie aan de selectie en digitalisering van overheidsarchieven tot 2010 om transparantie en verantwoording te versterken. Hiervoor is een investering vanuit de kapitaaldienst over de periode 2025-2029 nodig van ongeveer Cg 5,2 miljoen.

Vanuit PMO Digitalisering overheid wordt ten behoeve van de online identificatie van natuurlijke en rechtspersonen een digitale identiteit geïntroduceerd, wordt een centrale directie voor informatievoorziening en digitalisering opgericht die zorgt voor regie op het gebied van digitalisering en worden de IT-organisatie en processen van de overheid conform de ITIL-principes ingericht. Een investering van (Cg 75.000) wordt gedaan voor de introductie van Artificial Intelligence ter ondersteuning van beleids- en uitvoeringsprocessen. Hierbij wordt ook aandacht besteed aan randvoorwaardelijke zaken.

Binnen de derde strategische doelstelling van het ministerie wordt gewerkt aan de vernieuwing van de dienstverlening van het ministerie. De dienstverlening wordt

eenvoudiger en toegankelijker gemaakt, de mens wordt centraal gesteld. Onderdeel van deze strategische doelstelling onder dit beleidsdomein zijn twee projecten van Publieke Zaken. De administratie van de afdeling Rijbewijzen wordt volledig digitaal ingericht om de afhandeling sneller en betrouwbaarder te maken. Ook zal het theorie-examen voor het rijbewijs gedigitaliseerd worden.

Ten aanzien van de verdere ontwikkeling van het E-depot bouwt het Nationaal Archief aan systemen om digitale archieven duurzaam op te slaan en breed beschikbaar te stellen aan burgers en instellingen. Dit project loopt over meerdere jaren en wordt gefinancierd door het ministerie van OCW in Nederland. Personele inzet vanuit Curaçao is uiteraard wel van belang. De uitkomsten van het project zullen het E-depot versterken voor de toekomst.

Ook zal het Nationaal Archief vanuit het Fonds Beleidsinitiatieven in het kader van Excuses Slavernijverleden 800 meter aan koloniaal archief digitaliseren om zo erfgoed duurzaam toegankelijk te maken volgens internationale standaarden (looptijd 2025-2028; totaalbudget €1.37 miljoen). Vanuit de landsbegroting zal hier uiteraard wel personele inzet plaatsvinden. Daarnaast is een aanvraag gedaan bij BZK voor repatriëring van koloniaal archief voor de teruggave van 240 meter koloniaal archief uit Nederland. Bij goedkeuring door Nederland zal hiervoor ook personeel nodig zijn. De nodige investeringen wat betreft klimaatbeheersing zijn reeds in 2025 begroot. Ook wordt door het Nationaal Archief via externe fondsen samengewerkt met universiteiten aan digitale ontsluiting van erfgoed, met respect voor de herkomst en Curaçaose zeggenschap.

Een aparte, belangrijke rol binnen dit beleidsdomein hebben de projecten en programma's van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBC). Het CBS heeft als organisatieonderdeel van BPD 5 eigen strategische doelen:

1. Definitie en Standaardisatie.
2. Data Governance.
3. Integratie van Statistische Systemen.
4. Innovatie.
5. Draagvlak en communicatie.

Hieronder zijn de projecten weergegeven waarmee het CBS aan deze doelen werkt.

Binnen *Definitie en Standaardisatie* werkt het CBS onder andere aan een groot aantal onderzoeken, waarvan de bekendste de Census is, die weer voorbereid moet worden. Innovatieve onderzoeksmethoden om administratieve data te gebruiken en ook participatie in digitalisering samenwerkingen horen hierbij. De Sustainable Development Goals en de monitor brede welvaart komen hier ook elk jaar terug. Hiervoor is ongeveer Cg 1,6 miljoen op de kapiaaldienst in 2026 opgenomen.

Ten aanzien van *Data Governance* ontwikkelt het CBS in 2026 en 2027 een aantal beleidsdocumenten (Cg 15.600 kapitaaldienst 2026 en 2027), vindt een ICT-audit plaats en worden SLA's afgesloten met alle leveranciers en afnemers (kapitaalsienst 2027 Cg 25.000).

Voor de *Integratie van Statistische Systemen* wordt een CBS-database ontwikkeld en geïmplementeerd, evenals een apart CBS-portaal. Cloud Computing wordt verder ontwikkeld en doorgevoerd evenals een Bedrijven Register Systeem. De National Strategy for Developments of Statistics en de NSS-database met portaal en dashboard zijn hier onderdeel van. Dit alles met een investering van Cg 672.000 op de kapitaaldienst.

Aan *Innovatie* wordt gewerkt middels een investering van Cg 100.000 door de automatische veldwerksystemen verder te ontwikkelen en te implementeren, ook een nieuw te ontwikkelen ICP-systeem wordt aangeschaft.

Verder wordt ten behoeve van *Draagvlak en Communicatie* geïnvesteerd voor Cg 25.000 via de kapitaaldienst in het verder ontwikkelen en implementeren van moderne publicatie- en communicatiemethoden.

Naast deze bovenstaande projecten werkt CBS tot slot ook aan het versterken van het juridische en organisatorische fundament, gericht op betere verantwoording en positionering binnen de overheid. Herziening van het organisatieboek en een wetgevingstraject zijn hier onderdeel van. Het formatieplan en de interne structuur worden herzien om beter aan te sluiten op nieuwe onderzoeksvormen en veranderende informatiebehoeften. Het CBS investeert tot slot in kennisontwikkeling, onboarding en digitale vaardigheden om zijn organisatie te versterken en toekomstbestendig te maken.

i. Institutionele versterking

Meer opleiding en netwerk			
2026	2027	2028	2029
2.460.400	2.460.400	2.460.400	2.460.400

Het versterken van de kennis van het ambtenarenapparaat is een belangrijke doelstelling van het HR-beleid van het ministerie. Het ministerie stelt opleidingen beschikbaar als service richting de andere ministeries in de vorm van de Government Academy in samenwerking met SOAB Learning Lab. Specifieke opleidingen voor ambtenaren binnen het ministerie zijn ook opgenomen in de kosten.

Het ministerie heeft verder geen grote projecten ten aanzien van institutionele versterking, maar haar kennis en expertise op dit gebied staat wel ter beschikking aan

andere ministeries. In 2025 heeft het ministerie gewerkt aan het verzelfstandigingsbeleid van de overheid. Het uitdragen van dit beleid en het toepassen hiervan, bij door andere ministeries ingezette verzelfstandigingen is onderdeel van de personele werkzaamheden van de Beleidsorganisatie. Met de organisaties binnen BPD die verzelfstandigd zijn, de Electorale Raad en ook het College Bescherming Persoonsgegevens, worden in 2026 beheersovereenkomsten afgesloten om enerzijds de zelfstandigheid te bewaken en anderzijds de wettelijke verankerde verantwoordelijkheid van de minister te kunnen blijven nemen.

Op basis van de samenwerkingsovereenkomst tussen ministerie BPD (namens de overheid) en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), wordt de ondersteuningsbehoefte van de ministeries geïnventariseerd en uitgewerkt tot concrete programma's voor de ondersteuning.

j. Rechtstaat versterking

Sterke instituties			
2026	2027	2028	2029
nvt	nvt	nvt	nvt

De bescherming van privacy van onze burgers is uitgewerkt in de Landsverordening bescherming persoonsgegevens. Het College Bescherming Persoonsgegevens (CBP) staat beschreven in deze landsverordening en is de toezichthouder op deze wetgeving, zowel richting de overheid als richting de samenleving. Het CBP is in oprichting en zal in 2026 operationeel zijn. De middelen van dit orgaan worden door de landsbegroting bekostigd.

De Electorale Raad (ER) is als zelfstandig bestuursorgaan opgericht en legt middels haar jaarplan en begroting verantwoording af aan de minister en via de minister aan de Staten. De ER heeft als hoofdtaak de verkiezingen en referenda te organiseren, zij geeft uitvoering aan het Kiesreglement. Ook de uitvoering van de Landsverordening financiering politieke partijen valt onder haar verantwoordelijkheid. Tot slot kan de ER gevraagd en ongevraagd advies geven over haar kennisdomein.

k. Communicatie en Voorlichting

Begrijpelijk taal			
2026	2027	2028	2029
358.700	358.700	358.700	358.700

Communicatie en voorlichting over wat de diverse onderdelen van het ministerie doen en welke service aan het publiek verleend wordt, zijn opgenomen in dit beleidsdomein. Het ministerie streeft hierin naar transparante communicatie voor alle doelgroepen.

## 1. Dienstverlening en bedrijfsvoering

Bemiddeling			
2026	2027	2028	2029
nvt	nvt	nvt	nvt

Het Vergunningenloket heeft in 2025 de taken ten behoeve van de Huurcommissie overgenomen. Om in de ondersteuning hiervan op een goede manier te voorzien is inzet van mediation van belang. Hierdoor kunnen onnodige rechtszaken voorkomen worden, zodat geschillen vroegtijdig via bemiddeling worden opgelost. Dit geeft meer vertrouwen in de Huurcommissie en dus ook de overheid en heeft lagere maatschappelijke kosten als resultaat. De investering die het ministerie in dit kader doet (Cg 50.000 in 2026), geschiedt vanuit de kapitaaldienst.

### Key Performance Indicators voor het thema Goed Bestuur:

Beleidsdomein	KPI	Meting	2024	2025	2026
Beleidscoördinatie	Tijdigheid van beleidsimplementatie	Percentage van beleidsinitiatieven dat binnen de geplande tijdslijnen wordt geïmplementeerd			
Bestuur en democratie					
Informatie en datamanagement	Innovatie in datamanagement	Aantal geïmplementeerde nieuwe technologieën of methoden voor gegevensbeheer en gegevens analyse			
Institutionele versterking					
Rechtstaat versterking					
Wetgeving en juridische zaken					
Communicatie en voorlichting					
Dienstverlening en bedrijfsvoering	Efficiëntie van processen	Gemiddelde tijd die nodig is om interne processen te voltooien			

### Het ministerie identificeert de volgende risico's voor het thema Goed Bestuur:

Beschrijving	Kans	Gevolg	Beheersmaatregelen
Onvoldoende naleving van regelgeving	<i>Midden</i>	<i>Hoog</i>	<ul style="list-style-type: none"> <li>Compliance programma Ontwikkel en implementeer een uitgebreid compliance-programma dat duidelijke richtlijnen en procedures bevat</li> </ul>
Beperkte middelen en capaciteit	<i>Laag</i>	<i>Hoog</i>	<ul style="list-style-type: none"> <li>Efficiënte middelenallocatie: Optimaliseer de toewijzing van beschikbare middelen om ervoor te zorgen dat ze effectief worden gebruikt.</li> </ul>

## Begroting per Thema

Thema	2026	2027	2028	2029
<b>Bedrijfsvoering</b>				
Gewone dienst	171.852.051	171.925.860	171.974.951	172.001.341
Kapitaaldienst	10.433.100	10.343.100	10.343.100	10.343.100
<b>Totaal</b>	<b>182.285.151</b>	<b>182.268.960</b>	<b>182.318.051</b>	<b>182.344.441</b>
<b>Goed Bestuur</b>				
Gewone dienst	14.255.500	14.255.500	14.255.500	14.255.500
Kapitaaldienst	-	-	-	-
<b>Totaal</b>	<b>14.255.500</b>	<b>14.255.500</b>	<b>14.255.500</b>	<b>14.255.500</b>
<b>Ministerie</b>				
Gewone dienst	186.107.551	186.181.360	186.230.451	186.256.841
Kapitaaldienst	10.433.100	10.343.100	10.343.100	10.343.100
<b>Totaal Ministerie</b>	<b>196.540.651</b>	<b>196.524.460</b>	<b>196.573.551</b>	<b>196.599.941</b>

## Niet-belastinginkomsten

De inkomsten van het ministerie komen voornamelijk voort uit de leges die geïnd worden voor nieuwe rijbewijzen en voor paspoorten door Publieke Zaken. De inschatting is dat deze over de jaren 2026-2027 ongeveer gelijk blijven. Een stijging als gevolg van een groot aantal paspoorten waarvan de geldigheidsdatum gelijktijdig afloopt, is niet meegenomen in deze prognose.

## Begrotingsinkomsten

Thema	2026	2027	2028	2029
<b>Goed Bestuur</b>				
Gewone dienst	-6.582.000	-6.582.000	-6.582.000	-6.582.000
<b>Ministerie</b>				
Gewone dienst	-6.582.000	-6.582.000	-6.582.000	-6.582.000

## 13. Ministerie van Justitie

### Visie:

Het ministerie van Justitie zorgt voor de rechtsstaat op Curaçao, zodat mensen in vrijheid kunnen samenleven, ongeacht hun levensstijl of opvattingen. Justitie werkt aan een veiligere en rechtvaardigere samenleving door mensen rechtsbescherming te geven en waar nodig in te grijpen.

### Missie:

De missie van het ministerie van Justitie is om zorg te dragen voor de rechtsorde, rechtshandhaving, veiligheid en openbare orde binnen Curaçao.

Het ministerie van Justitie heeft een Justitieel Strategisch Beleidsplan 2025-2029 opgesteld dat gebaseerd is op het regeerprogramma 2025-2029. De strategische doelstellingen geven de basis aan voor het uit te voeren beleid ten aanzien van de beleidsonderwerpen. Dit plan is het vehikel voor de verdere uitwerking van de doelstellingen en de daaruit voortvloeiende jaarplannen.

Verder is het uitgangspunt dat de bestrijding van criminaliteit een 'community-based' vraagstuk is dat overheidsbreed aangepakt dient te worden. Het streven is dan ook om in dit justitiële werkveld meer actoren te betrekken dan alleen de justitiële actoren.

Een veilige samenleving is een containerbegrip dat allerlei aspecten omvat met betrekking tot de bestrijding van criminaliteit. Het is in dit licht dat dit strategische beleidsplan de beleidsonderwerpen omvat waar Justitie, in samenwerking met anderen, zich de komende jaren voor zal inzetten. Uiteindelijk zal dit moeten leiden tot een concrete daling van de criminaliteit en een verhoging van het veiligheidsgevoel bij de burger.

Het voorgaande met inachtneming van de Duurzame Ontwikkelingsdoelen "SDG's" van de Verenigde Naties ("A blue print to achieve a better and more sustainable future for all people and the world by 2030"). Het ministerie van Justitie past binnen doelstelling nummer 16 "Peace, Justice and Strong Institutions".

Tot het ministerie van Justitie behoren de volgende organisatorische eenheden:

Functie / Organisatie-onderdelen	Beleidsdoel
<b>01 - Bestuursorganen</b>	
130100 - Minister van Justitie	
<b>10 - Alg.beh. Openb.orde Veiligh.</b>	
131000 - Kabinet Minister JUS	Ondersteuning en facilitering van de bestuursfunctie.
131001 - Secretaris Generaal JUS	Ambtelijk verantwoordelijk voor het ministerie
131002 - Ministeriële staf	Ondersteuning bedrijfsvoering
131004 - Beleidsorganisatie JUS	Zorgdragen voor het beleid omtrent de criminaliteitsbestrijding en de burgerlijke veiligheidszorg

	Ontwikkelen, codificatie en wijziging van het burgerlijke recht, strafrecht, bestuursrecht en handelsrecht
<b>11 - Rechtswezen</b>	
131100 - Openbaar Ministerie	Het Openbaar Ministerie (OM) is belast met de strafrechtelijke handhaving van de rechtsorde en met andere bij wet vastgestelde taken.
<b>16 - Gevangeniswezen</b>	
131600 - UO Gevangenisw. Huis van Bew.	Executeren van vrijheidsstraffen conform CPT-normen Zorgdragen voor toezicht op de detentiezorg, het gevangeniswezen, de vrijheidsbenemingen en resocialisatie
<b>12 - Politie</b>	
131200 - Landsrecherche	Handhaven van de rechtsorde, openbare orde en veiligheid Zorgdragen voor een integer ambtelijk apparaat
131201 - Opleidingsinstituut RH&VH	Bevorderen van de kwaliteit van het functioneren van instellingen en organisaties die belast zijn met rechtshandhaving, openbare orde en veiligheidszorg
131203 - UO Politie en Immigr. Curaçao	Handhaven van de rechtsorde, openbare orde en veiligheid
131202 - UO Toelatingsorganisatie	Formuleren en adviseren van beleid voor de beoordeling van verblijfsaanvragen van mensen die op Curaçao willen wonen
<b>17 - Opvoedingswezen</b>	
131700 - UO Justitiële Jeugdopvang	Zorgen voor de justitiële en civiele jeugdopvang Executeren van de PIJ maatregel conform CPT-normen
131701 - UO Reclassering	Zorgen voor volwassenen die met het strafrecht in aanraking zijn gekomen ter voorkoming van recidive en terugdringen van de criminaliteit Rehabilitatie van ex-gedetineerden
131702 - UO Voogdijraad (UOJZ)	Zorgdragen voor jeugdbescherming, het welzijn en de omgeving van het kind Zorgdragen meldingen relationeel geweld Zorgdragen jeugdreclassering
<b>14 - Defensie</b>	
131400 - Kustwacht	Kustwacht Caribisch Gebied spoort drugs en wapens op, maar ook illegale visserij, immigratie en vervuiling. Verder zoekt en redt de Kustwacht mensen in nood.
<b>13 - Brandweer en Rampenbestrijding</b>	
131300 - UO Brandweer	Zorgdragen voor een goede en adequate brandweezorg, brandpreventie en rampenbestrijding
<b>18 - Overig Ministerie van Justitie</b>	
131802 - Criminaliteitsbestrijd.fonds	Het doel van het Criminaliteitsbestrijdingsfonds is om inkomsten te verwerven ten behoeve van de financiering van projecten ten behoeve van criminaliteitsbestrijding. Artikel 3 van de Landsverordening criminaliteitsbestrijdingsfonds geeft een opsomming aan van de bronnen van inkomsten van het Criminaliteitsbestrijdingsfonds. Deze inkomsten worden niet in de wetstekst onderworpen aan beperkingen. Er zijn geen maximale bedragen verbonden aan de inkomsten. Zo wordt conform artikel 3 bepaald dat de opbrengsten die verkregen zijn uit de inning van boetes, met uitzondering van de boetes die zijn geïnd in verband met economische delicten, volledig toekomen aan het Criminaliteitsfonds. Ook wordt bepaald dat een bijdrage ten laste van de algemene middelen van het land, voor zover daaraan behoefte bestaat, een inkomstenbron is van het Criminaliteitsfonds. In de begroting van het land wordt de laatste jaren een bedrag van Cg 975.000 als "reguliere landsbijdrage" aangemerkt.
131803 - Over. Justit. aangelegenheden	Zorgdragen voor de eerste opvang van slachtoffers, hun familieleden en doorverwijzen naar hulpverlenende instanties

Hiervoor zijn de volgende middelen gereserveerd per functie:

	2026	2027	2028	2029
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>242.468.400</b>	<b>242.571.900</b>	<b>242.623.100</b>	<b>242.623.100</b>
01 - Bestuursorganen	428.700	429.700	430.200	430.200
10 - Alg.beh. Openb.orde Veiligh.	16.178.700	16.224.300	16.246.800	16.246.800

11 – Rechtswezen	13.819.400	13.830.800	13.836.500	13.836.500
12 - Politie	110.529.000	110.543.200	110.550.200	110.550.200
13 - Brandweer en Rampenbestrijding	13.195.700	13.217.200	13.227.900	13.227.900
14 - Defensie	19.354.400	19.354.400	19.354.400	19.354.400
15 – Overige Beschermende maatregelen	4.900	5.100	5.200	5.200
16 - Gevangeniswezen	46.893.400	46.893.400	46.893.400	46.893.400
17 - Opvoedingswezen	14.899.600	14.909.200	14.913.900	14.913.900
18 - Overig Ministerie van Justitie	7.164.600	7.164.600	7.164.600	7.164.600
<b>Kapitaaldienst uitgaven</b>	<b>18.551.500</b>	<b>8.610.000</b>	<b>8.610.000</b>	<b>8.610.000</b>
10 - Alg.beh. Openb.orde Veiligh.	9.941.500	-	-	-
14 - Defensie	8.610.000	8.610.000	8.610.000	8.610.000
<b>Gewone dienst Inkomsten</b>	<b>-21.407.600</b>	<b>-21.407.600</b>	<b>-21.407.600</b>	<b>-21.407.600</b>
11 – Rechtswezen	-1.503.300	-1.503.300	-1.503.300	-1.503.300
12 - Politie	-8.864.800	-8.864.800	-8.864.800	-8.864.800
13 - Brandweer en Rampenbestrijding	-25.000	-25.000	-25.000	-25.000
14 - Defensie	-11.000.000	-11.000.000	-11.000.000	-11.000.000
15 - Overige Beschermende Maatreg.	-14.500	-14.500	-14.500	-14.500

Bovenstaande kosten zijn onderstaand per functie verdeeld in apparaats- en programmakosten.

	2026	2027	2028	2029
<b>01 - Bestuursorganen</b>				
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>428.700</b>	<b>429.700</b>	<b>430.200</b>	<b>430.200</b>
Apparaatskosten	428.700	429.700	430.200	430.200
Programmakoosten	-	-	-	-
<b>10 - Alg.beh. Openb.orde Veiligh.</b>				
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>16.178.700</b>	<b>16.224.300</b>	<b>16.246.800</b>	<b>16.246.800</b>
Apparaatskosten	16.178.700	16.224.300	16.246.800	16.246.800
Programmakoosten	-	-	-	-
<b>Kapitaaldienst uitgaven</b>	<b>9.941.500</b>	<b>-</b>	<b>-</b>	<b>-</b>
Apparaatskosten	9.941.500	-	-	-
Programmakoosten	-	-	-	-
<b>11 - Rechtswezen</b>				
<b>Gewone dienst inkomsten</b>	<b>-1.503.300</b>	<b>-1.503.300</b>	<b>-1.503.300</b>	<b>-1.503.300</b>
Apparaatskosten	-	-	-	-
Programmakoosten	-1.503.300	-1.503.300	-1.503.300	-1.503.300
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>13.819.400</b>	<b>13.830.800</b>	<b>13.836.500</b>	<b>13.836.500</b>
Apparaatskosten	13.819.400	13.830.800	13.836.500	13.836.500
Programmakoosten	-	-	-	-
<b>12 - Politie</b>				
<b>Gewone dienst inkomsten</b>	<b>-8.864.800</b>	<b>-8.864.800</b>	<b>-8.864.800</b>	<b>-8.864.800</b>
Apparaatskosten	-8.864.800	-8.864.800	-8.864.800	-8.864.800
Programmakoosten	-	-	-	-
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>110.529.090</b>	<b>110.543.290</b>	<b>110.550.290</b>	<b>110.550.290</b>
Apparaatskosten	110.529.090	110.543.290	110.550.290	110.550.290
Programmakoosten	-	-	-	-
<b>13 - Brandweer en Rampenbestrijding</b>				
<b>Gewone dienst inkomsten</b>	<b>-25.000</b>	<b>-25.000</b>	<b>-25.000</b>	<b>-25.000</b>
Apparaatskosten	-25.000	-25.000	-25.000	-25.000
Programmakoosten	-	-	-	-
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>13.195.700</b>	<b>13.217.200</b>	<b>13.227.900</b>	<b>13.227.900</b>
Apparaatskosten	13.195.700	13.217.200	13.227.900	13.227.900
Programmakoosten	-	-	-	-

	2026	2027	2028	2029
<b>14 - Defensie</b>				
<b>Gewone dienst inkomsten</b>	<b>-11.000.000</b>	<b>-11.000.000</b>	<b>-11.000.000</b>	<b>-11.000.000</b>
Apparaatskosten	-11.000.000	-11.000.000	-11.000.000	-11.000.000
Programmakosten	-	-	-	-
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>19.354.400</b>	<b>19.354.400</b>	<b>19.354.400</b>	<b>19.354.400</b>
Apparaatskosten	19.354.400	19.354.400	19.354.400	19.354.400
Programmakosten	-	-	-	-
<b>Kapitaaldienst uitgaven</b>	<b>8.610.000</b>	<b>8.610.000</b>	<b>8.610.000</b>	<b>8.610.000</b>
Apparaatskosten	8.610.000	8.610.000	8.610.000	8.610.000
Programmakosten	-	-	-	-
<b>15 – Overige beschermende Maatreg.</b>				
<b>Gewone dienst inkomsten</b>	<b>-14.500</b>	<b>-14.500</b>	<b>-14.500</b>	<b>-14.500</b>
Apparaatskosten	-14.500	-14.500	-14.500	-14.500
Programmakosten	-	-	-	-
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>4.900</b>	<b>5.100</b>	<b>5.200</b>	<b>5.200</b>
Apparaatskosten	4.900	5.100	5.200	5.200
Programmakosten	-	-	-	-
<b>16 - Gevangeniswezen</b>				
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>46.893.400</b>	<b>46.893.400</b>	<b>46.893.400</b>	<b>46.893.400</b>
Apparaatskosten	46.893.400	46.893.400	46.893.400	46.893.400
Programmakosten	-	-	-	-
<b>17 - Opvoedingswezen</b>				
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>14.899.600</b>	<b>14.909.200</b>	<b>14.913.900</b>	<b>14.913.900</b>
Apparaatskosten	14.899.100	14.908.700	14.913.400	14.913.400
Programmakosten	500	500	500	500
<b>18 - Overig Ministerie van Justitie</b>				
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>7.164.600</b>	<b>7.164.600</b>	<b>7.164.600</b>	<b>7.164.600</b>
Apparaatskosten	7.164.600	7.164.600	7.164.600	7.164.600
Programmakosten	-	-	-	-

### Prioriteiten:

Prioriteiten van het ministerie van Justitie in het begrotingjaar 2026 zijn:

1. Preventie.
2. Veiligheid.
3. Herintegratie.
4. Versterking.
5. Samenwerking.

### Begroting per Thema

Thema	2026	2027	2028	2029
Bedrijfsvoering	261.019.900	251.181.900	251.233.100	251.233.100
Economie en Werkgelegenheid	-	-	-	-
Gezin, Gemeenschap en Veiligheid	-	-	-	-
Gezondheid en Milieu	-	-	-	-
Goed Bestuur	-	-	-	-
Onderwijs, Educatie en Vorming	-	-	-	-
<b>Totaal</b>	<b>261.019.900</b>	<b>251.181.900</b>	<b>251.233.100</b>	<b>251.233.100</b>

## Bedrijfsvoering

### a. Apparaatskosten

Doelmatige inzet van apparaatskosten ter ondersteuning van de kerntaken van het Ministerie,			
2026	2027	2028	2029
261.019.900	251.181.900	251.233.100	251.233.100

De apparaatskosten betreffen de kosten van beloning van personeel, verbruik goederen en diensten en de kapitaaldienst. De kosten die behoren bij beloning van personeel zijn de kosten van bezoldiging, vakantie-uitkering, sociale lasten en pensioenpremie werkgeversdeel. Verbruik goederen en diensten betreffen voornamelijk kosten ter uitvoering van de kerntaken van het ministerie. De voornaamste kosten betreffen namelijk; bewakingskosten bij de verschillende justitiële organisaties, subsidies en overdrachten aan de Kustwacht, het Gemeenschappelijk Hof van Justitie en Openbaar Ministerie, juridische kosten zoals kosten rechtsbijstand, schadevergoeding claims, medische behandeling/verzorging en voeding van de cliënten van de justitiële organisaties, maaltijden voor de functionarissen die overtime werken, telefoonkosten, nutsvoorziening, onderhoudskosten van dienstwagens en benzinekosten. De middelen op de kapitaaldienst betreffen voornamelijk de financiering van het langetermijncontract voor de Kustwacht op Curaçao en wordt jaarlijks aangevuld door Curaçao met een extra bedrag van €3,84 miljoen oftewel ongeveer Cg 7 miljoen gulden, vanaf 2023. Dit extra bedrag is vastgelegd in een akkoord en is een bijdrage van Curaçao aan de kustwacht voor de investering. Het restant bedrag opgenomen op de kapitaaldienst is voornamelijk bestemd voor verbouwing en onderhoud van gebouwen en als vervangingsinvestering van de huidige materiële vaste activa die de technische levensduur hebben bereikt.

De onderstaande tabel presenteert de Key Performance Indicators (KPI's) per PIOFACH-onderdeel die worden gebruikt om de bedrijfsvoering van het ministerie te meten.

PIOFACH-Onderdeel	KPI	Meting	R2024	B2024	B2025	O2026
Personeel	Ratio Personeelskosten	Beloning van Personeel t.o.v. totaal begroting	75.1%	72.1%	74.2%	76.3%
Informatievoorziening	Inventarisgoederen (licenties)	Kleine inventaris t.o.v. Kantoorexplotatie	6.1%	5.9%	5.9%	6.1%
Organisatie	Opleiding & Training	Opleiding & Training t.o.v. Uitgaven aan Eigen Personeel	13.8%	25.1%	25.1%	28.4%
Financiën	Niet-belastinginkomsten	Niet—belasting per jaar t.o.v. Totaal Begroting	N/A	N/A	N/A	8,8%
Algemene Kosten	Facilitaire kosten	Personeel van Derden t.o.v. Verbruik van Goederen & Diensten	13.8%	10.4%	10.0%	10,5%
Communicatie	Kosten van interne en externe communicatie	Representatie & Voorlichting en Publieke Voorlichting	2.9%	0.9%	0.9%	1,2%

PIOFACH-Onderdeel	KPI	Meting	R2024	B2024	B2025	O2026
		t.o.v. Verbruik van Goederen en Diensten				
Huisvesting	Kosten aan huisvesting	Huisvesting t.o.v. Verbruik van Goederen	18.2%	24.6%	23.8%	20.8%

## Risicoanalyse Begroting:

Het ministerie identificeert de volgende risico's voor het beleidsthema Bedrijfsvoering:

Beschrijving	Kans	Gevolg	Beheersmaatregelen
Begrotingsonderschrijdingen	Hoog	Hoog	<ul style="list-style-type: none"> <li>Zorgen dat de bestelbonnen voor vaste lasten tijdig worden opgeleverd, zodat de facturen betaald kunnen worden. Daarnaast zorgdragen dat leveranciers herinnerd worden de facturen op tijd leveren voor registratie en betaalbaarstelling.</li> </ul>
Onvoldoende middelen voor uitvoering van kerntaken en betaling vaste lasten	Hoog	Hoog	<ul style="list-style-type: none"> <li>Gedurende het jaar prioriteiten stellen/bijstellen en budget neutrale verschuivingen uitvoeren in het ministerie voor het kunnen dekken van kosten.</li> </ul>

## Gezin, Gemeenschap en Veiligheid

### b. Preventie

In 2029 is de criminaliteit en het risicogedrag onder jongeren in kwetsbare buurten en scholen aantoonbaar verminderd, dankzij gerichte preventieve interventies en een versterkte integrale samenwerking tussen justitie, onderwijs, zorginstellingen, ngo's en andere relevante partners.			
2026	2027	2028	2029
Criminaliteitsfonds	Criminaliteitsfonds	Criminaliteitsfonds	Criminaliteitsfonds

Vanaf 2025 voert het ministerie van Justitie een nieuw en integraal preventieplan uit. Hiermee zet het ministerie een belangrijke stap naar een samenleving waarin criminaliteit niet alleen wordt bestreden, maar vooral wordt voorkomen. Preventie is een essentieel onderdeel van een gezond en veerkrachtig maatschappelijk systeem en krijgt daarom een centrale plaats in dit plan.

Vis het Preventieplan wordt bewust gekozen voor een brede, thematische aanpak. Urgente onderwerpen zoals jeugdcriminaliteit, schoolveiligheid, brandveiligheid, mensenhandel en grensoverschrijdende criminaliteit staan centraal. Deze thema's raken de samenleving op diverse niveaus en vragen om structurele oplossingen en duurzame gedragsverandering.

Een belangrijke rol is weggelegd voor buurtregisseurs. Als eerste aanspreekpunt binnen de gemeenschap vormen ze een onmisbare schakel in het realiseren van preventieve

maatregelen. De samenwerking met andere ministeries, zoals Onderwijs, Wetenschap, Cultuur en Sport (OWCS), Verkeer, Vervoer en Ruimtelijke Planning (VVRP), Sociale Ontwikkeling, Arbeid en Welzijn (SOAW) en Gezondheid, Milieu en Natuur (GMN) is cruciaal. Via mentorprogramma's en sport- en recreatieve activiteiten worden jongeren op een positieve manier begeleid en weerbaarder gemaakt tegen criminele invloeden.

Daarnaast wordt de implementatie van cameratoezicht op strategische locaties voortgezet. Deze maatregel draagt bij aan het vergroten van het veiligheidsgevoel onder burgers en ondersteunt opsporingsinspanningen.

Een ander belangrijk onderdeel van het plan is de volledige operationalisering van het meldpunt voor relationeel geweld en kindermishandeling. Duidelijke procedures worden geïmplementeerd en bekendgemaakt bij alle betrokken stakeholders. Ook de gemeenschap zal actief geïnformeerd worden over de mogelijkheden om vermoedens van geweld of mishandeling te melden.

Door gezamenlijk te investeren in preventie, worden de fundamenten van een veilige, zorgzame en weerbare samenleving versterkt.

c. Veiligheid

Het duurzaam versterken van de veiligheid en rechtsorde op Curaçao door het vergroten van de weerbaarheid van de samenleving tegen criminaliteit en ondermijnende activiteiten.			
2026	2027	2028	2029
Criminaliteitsfonds	Criminaliteitsfonds	Criminaliteitsfonds	Criminaliteitsfonds

Het opstellen en implementeren van diverse wetgevingsproducten is van essentieel belang voor het versterken van de rechtsstaat en het waarborgen van de veiligheid binnen de gemeenschap. De Beleidsorganisatie zal in samenwerking met uitvoeringsorganisaties werken aan het afhandelen van onder andere de Landsverordening tot wijziging van de Landsverordening op het notarisambt, Landsverordening houdende vrijstelling van het recht van zegel en de formaliteit van registratie van processtukken in burgerlijke zaken, het Landsbesluit tot wijziging van het landsbesluit tarieven in burgerlijke zaken, Wijziging LTU toelating kapitaalkrachtige niet-Nederlanders, Aanschrijving art. 8 Besluit Rechtspositie, Landsbesluit kwaliteitseisen, opleidings- en trainingsvereisten politie van Curaçao, Landsverordening aanpak seksuele misdrijven, Initiatiefontwerp landsverordening beginselen gevangeniswezen, Landsverordening tijdelijk huisverbod, Landsverordening particuliere beveiligingsorganisaties en recherchebureaus, small claims court, Cameratoezichtwetgeving

Daarnaast wordt gewerkt aan het verbeteren van de veiligheidsinfrastructuur. Dit omvat de modernisering van politie- en brandweerposten, het waarborgen van de fysieke beveiliging van camerasystemen en de versterking van de digitale en technologische

infrastructuur. Een belangrijk onderdeel hiervan is het realiseren van een geïntegreerde meldkamer onder coördinatie van de politie, brandweer en andere hulpdiensten.

Preventie van mensenhandel en mensensmokkel blijft een kernprioriteit. In 2024 is het Bureau Preventie Mensenhandel en Mensensmokkel operationeel geworden. Dit bureau richt zich onder andere op het treffen van preventieve maatregelen en het bevorderen van bewustwording. In 2026 zal het bureau haar activiteiten uitbreiden met gerichte campagnes en preventieve acties op meerdere beleidsterreinen.

Een goede samenwerking binnen de justitiële- en migratieketen is cruciaal voor een effectieve uitvoering. Daarom wordt geïnvesteerd in gerichte trainingen en informatievoorziening om het wederzijds begrip en de samenwerking te versterken. Tot slot zal verdere uitvoering worden gegeven aan de privacywetgeving en wordt ingezet op de digitalisering van diverse producten en diensten van het ministerie van Justitie, ten behoeve van een efficiëntere en transparantere dienstverlening.

d. Herintegratie

In 2029 ontvangt ten minste 70% van de (ex-)delictplegers een integraal traject voor maatschappelijke herintegratie, gericht op het versterken van sociale vaardigheden en aangevuld met onderwijs, werkbegeleiding en – waar nodig – psychische ondersteuning, in nauwe samenwerking met externe partners.			
2026	2027	2028	2029
Criminaliteitsfonds	Criminaliteitsfonds	Criminaliteitsfonds	Criminaliteitsfonds

Het Actionplan Murray richt zich op de bejegening en re-integratie van levenslanggestraften. Het plan beoogt een humane benadering binnen het detentiestelsel, waarin persoonlijke ontwikkeling, reflectie en behoud van sociale connecties worden gestimuleerd, zelfs binnen het kader van een levenslange straf. Deze aanpak draagt bij aan zingeving en moreel herstel, met aandacht voor waardigheid en menselijkheid.

Daarnaast is het beleidsplan ‘Van herstel naar herintegratie’ in uitvoering, specifiek gericht op (ex)

delictplegers die zich in detentie bevinden of net daarbuiten. Het plan zet in op het voorkomen van recidive door middel van begeleiding, educatie, sociale ondersteuning en arbeidstoeleiding. Het uiteindelijke doel is een duurzame terugkeer in de samenleving, met perspectief op een positief levenspad.

Een belangrijk resocialisatie-instrument binnen dit traject is het project “Bèrdè”, dat in samenwerking met het ministerie van GMN wordt uitgevoerd. Binnen dit project nemen gedetineerden actief deel aan landbouw- en veeteeltactiviteiten. Hiermee wordt niet alleen praktische kennis overgedragen, maar wordt ook structuur, verantwoordelijkheid en bewustzijn gecreëerd - essentiële elementen - binnen het herstelproces.

Tot slot wordt het programma “Na kaminda pa trabou” verder geïmplementeerd. Dit biedt (ex) gedetineerden gerichte ondersteuning op weg naar de arbeidsmarkt, via leerwerktrajecten, coaching en trainingen. Dit project wordt door het Criminaliteitsbestrijdingsfonds gefinancierd.

Door deze geïntegreerde aanpak ontstaat een sterk fundament voor sociale re-integratie, persoonlijke groei en maatschappelijke bijdrage, zowel binnen als buiten detentie.

#### Key Performance Indicators voor het thema Gezin, Gemeenschap en Veiligheid:

Beleidsdomein	KPI	Meting	2024	2025	2026
Preventie	Preventieplan	Aantal activiteiten in buurten			
Veiligheid	Wetgeving	Aantal afgehandelde wetgeving			
Her-integratie	Recidive cijfer	Aantal personen die terug vallen in criminaliteit			

#### Risicoanalyse Begroting:

Het ministerie identificeert de volgende risico's voor het beleidsthema Gezin, Gemeenschap en Veiligheid:

Beschrijving	Kans	Impact	Beheersmaatregelen
Begrotingsonderschrijdingen	Hoog	Hoog	<ul style="list-style-type: none"> <li>Ervoor zorgen dat de bestelbonnen voor vaste lasten op tijd worden zodat de facturen betaald kunnen worden. Daarnaast ervoor zorgen dat de leveranciers herinnerd worden om de facturen tijdig in te leveren voor de registratie en betaalbaarstelling.</li> </ul>
Onvoldoende begroting voor de uitvoering van kerntaken en betalen van vaste lasten	Hoog	Hoog	<ul style="list-style-type: none"> <li>Gedurende het jaar prioriteiten stellen/bijstellen en budget neutrale verschuivingen uitvoeren in het ministerie voor het kunnen dekken van kosten.</li> </ul>

#### Goed Bestuur

##### a. Versterking

Door het realiseren van integrale, meetbare en duurzame verbeteringen op de PIOFAH-aspecten wordt de justitiële keten in 2029 effectiever, samenhangender en toekomstbestendig versterkt.			
2026	2027	2028	2029
Criminaliteitsfonds	Criminaliteitsfonds	Criminaliteitsfonds	Criminaliteitsfonds

In de afgelopen jaren zijn het instroomplan en het H1-instroomplan van het ministerie van Justitie met succes uitgevoerd. Voor het jaar 2026 is het van belang om deze plannen grondig te evalueren op effectiviteit, doelmatigheid en aansluiting bij de actuele en toekomstige personeelsbehoefte. De uitkomsten van deze evaluatie vormen de basis voor het nieuwe instroomplan 2026–2029. Dit plan zal gericht zijn op duurzame instroom, het aantrekken van divers talent en het versterken van strategische personeelsplanning. Zo

blijft het ministerie voorbereid op de uitdagingen van morgen en wordt blijvend geïnvesteerd in een wendbare en toekomstgerichte organisatie.

In 2025 is het ministerie van Justitie gestart met het uitvoeren van het communicatieplan dat de verbinding met de samenleving centraal stelt. Het doel: beter inspelen op wat leeft in de buurten en het vertrouwen in de overheid versterken. Door aanwezig te zijn waar mensen wonen en werken, wil het ministerie luisteren, leren en handelen naar lokale behoeften. Moderne middelen spelen hierin een sleutelrol. Zo wordt het bestaande radioprogramma aangevuld met de podcastserie waarin thema's zoals jeugdpreventie, re-integratie en buurtveiligheid worden besproken. In afleveringen van 20 tot 30 minuten delen professionals en ervaringsdeskundigen hun verhalen, wat zorgt voor herkenning en verdieping. De podcast is altijd en overall beschikbaar, zodat betrouwbare informatie toegankelijk is voor iedereen. Zo bouwt het ministerie aan duurzame relaties en meer draagvlak voor beleid.

Het ministerie zet zich in voor de uitvoering van diverse instellingbesluiten, het verstevigingsplan van de Brandweer en het uitvoeren van het plan "Krese" bij de JJIC. Daarnaast wordt gewerkt aan de optimalisatie van het opleidingsinstituut Rechtshandhaving, Openbare Orde en Veiligheid en het optimaliseren van de Landsrecherche. Er vinden verbouwingen plaats bij het ministerie, het internaat en de sportzaal van de ORV, evenals uitbreiding en renovatie van de gesloten inrichting bij de JJIC en de bouw van een cellencomplex te Rio Canario. Veiligheid wordt verbeterd bij het SDKK door multifunctionele ruimtes in de instelling te creëren. Tot slot wordt ook het Hof gerenoveerd.

#### Key Performance Indicators voor het thema Goed Bestuur:

Beleidsdomein	KPI	Meting	2024	2025	2026
Versterking	Instroomplan	90 % instroomplan afgerond			

#### Het ministerie identificeert de volgende risico's voor het thema Goed Bestuur:

Beschrijving	Kans	Gevolg	Beheersmaatregelen
Begrotingsonderschrijdingen	Hoog	Hoog	<ul style="list-style-type: none"> <li>Ervoor zorgen dat de bestelbonnen voor vaste lasten op tijd worden zodat de facturen betaald kunnen worden. Daarnaast ervoor zorgen dat de leveranciers herinnerd worden om de facturen tijdig in te leveren voor de registratie en betaalbaarstelling.</li> </ul>
Onvoldoende begroting voor de uitvoering van kerntaken en betalen van vaste lasten	Hoog	Hoog	<ul style="list-style-type: none"> <li>Gedurende het jaar prioriteiten stellen/bijstellen en budget neutrale verschuivingen uitvoeren in het ministerie voor het kunnen dekken van kosten.</li> </ul>

## Begroting per Thema

Thema	2026	2027	2028	2029
<b>Bedrijfsvoering</b>				
Gewone dienst	242.468.400	242.571.900	242.623.100	242.623.100
Kapitaaldienst	18.551.500	8.610.000	8.610.000	8.610.000
<b>Totaal</b>	<b>261.019.900</b>	<b>251.181.900</b>	<b>251.233.100</b>	<b>251.233.100</b>
<b>Ministerie</b>				
Gewone dienst	242.468.400	242.571.900	242.623.100	242.623.100
Kapitaaldienst	18.551.500	8.610.000	8.610.000	8.610.000
<b>Totaal Ministerie</b>	<b>261.019.900</b>	<b>251.181.900</b>	<b>251.233.100</b>	<b>251.233.100</b>

## Niet-belastinginkomsten

Het ministerie heeft naast reguliere uitgaven ook eigen inkomsten die bijdragen aan de uitvoering van het beleid. Zo worden inkomsten gerealiseerd uit boetegelden voor diverse verkeersovertredingen, waaronder rijden onder invloed, foutparkeren, bellen tijdens het rijden, rijden zonder autogordel en door rood licht rijden. Bij de Toelatingsorganisaties betreffen de inkomsten de verkoop van leges in verband met een verblijfsvergunning of naturalisatie en verklaring omtrent gedrag (VOG). Daarnaast worden het bij KPC-inkomsten in verband met bijzondere wetten, vergunning voor het wapenbezit en –gebruik verkregen.

## Begrotingsinkomsten

Thema	2026	2027	2028	2029
<b>Bedrijfsvoering</b>				
Gewone dienst	-21.369.300	-21.369.300	-21.369.300	-21.369.300
<b>Goed Bestuur</b>				
Gewone dienst	-38.300	-38.300	-38.300	-38.300
<b>Ministerie</b>				
Gewone dienst	-21.407.600	-21.407.600	-21.407.600	-21.407.600

## 14. Ministerie van Verkeer, Vervoer en Ruimtelijke Planning

### Visie:

Curaçao is een land dat berust op goed bestuur met een hoge leef kwaliteit, duurzame sociaaleconomische ontwikkeling en onderwijs dat eenieder motiveert om het beste uit zichzelf te halen.

### Missie:

Het ministerie van Verkeer, Vervoer en Ruimtelijke Planning (VVRP) draagt zorg voor een duurzame ontwikkeling van verkeer, vervoer en ruimtelijke planning waarbij “heel”, “veilig”, en “schoon” centraal staan. Het ministerie is een organisatie waarbinnen vernieuwende instrumenten worden gebruikt om Curaçao leefbaar en bereikbaar te houden. De missie gaat in het bijzonder in op de volgende kernpunten:

- Betrouwbare (inter)nationale verbindingen;
- Betrouwbare bescherming van de samenleving tegen gevaarlijke weersomstandigheden;
- Duurzame ontwikkeling en een continu streven naar optimale benutting van ruimte en inrichting met infrastructuur en een adequate (volks)huisvesting;
- Bijdragen aan het ontwikkelen van (inter)nationale wet- en regelgeving alsook het handhaven hiervan.

Tot het ministerie van Verkeer, Vervoer en Ruimtelijke Planning behoren de volgende organisatorische eenheden:

Funcie / Organisatie-onderdelen	Beleidsdoel
<b>01 – Bestuursorganen</b>	
140100 - Minister Verkeer Vervoer en Ruimtelijke Planning	Politiek bestuurlijke leiding
<b>20 - Algemeen beheer VVRP</b>	
142000 - Kabinet Minister VVRP	Algemene politiek-bestuurlijke ondersteuning van de minister
142001 - Secretaris Generaal VVRP	Ambtelijke leiding en belast met de operationele bedrijfsvoering
142002 - Ministeriële staf	Ondersteuning van het ministerie op PIOFACH-gebied
142003 - Beleidsdirecteur VVRP	Lid van het managementteam belast met de leiding over de beleidsorganisatie
142004 - Beleidsorganisatie VVRP	Ontwikkelen, monitoren, evalueren van beleid en beleidsadvisering en wetgeving
<b>21 - Openbare werken</b>	
142100 - Sectordirecteur IRP	Lid van het managementteam verantwoordelijk voor de leiding van de sector Infrastructuur en Ruimtelijke Planning bestaande uit de uitvoeringsorganisaties Openbare Werken, Ruimtelijke Ordening en Planning en Domeinbeheer
142101 - UO Openbare Werken	Toezicht op de uitvoering en kwaliteit van openbare werken, wegen, straten, pleinen en elektrische en stoominstallatie en het beheer van het basisregister topografie
142102 - Wegen, straten en pleinen	Adequaat onderhoud, vernieuwing en beheer van boven en ondergrondse infrastructuur
<b>22 - Verkeer en vervoer</b>	
142200 - Sector Directeur Verkeer & Vervoer	Lid van het managementteam verantwoordelijk voor de leiding van de sector Verkeer en Vervoer bestaande uit de uitvoeringsorganisaties Verkeer en Vervoer, Maritieme Autoriteit

Funcctie / Organisatie-onderdelen	Beleidsdoel
	Curaçao, Curaçoise Burgerluchtvaartautoriteit en de Meteorologische dienst
142201 - UO Verkeer en Vervoer	Toezicht op de naleving van nationale normen op het gebied van veiligheid van en in het verkeer te land en het personenvervoer
142202 – Autobusdienst	Tegemoetkoming in de exploitatiekosten ten behoeve van dienstverlening (aanbod van openbaar busvervoer met grote autobussen)
142203 - UO Maritieme Autoriteit Curaçao	Toezicht op de naleving van de (inter)nationale normen op het gebied van veiligheid en beveiliging van scheepvaart en maritieme zaken
<b>23 – Luchtvaart</b>	
142300 - Luchthaven (WA verzekering)	Voldoen aan contractuele verplichting (Island Implementation Agreement) inzake verzekering van de luchthaven tegen terroristische aanvallen
142301 - UO Curaçao Burgerluchtvaart Au	Toezicht op de naleving van de (inter)nationale normen op het gebied van veiligheid en beveiliging van de burgerluchtvaart
<b>24 - Meteorologische aangelegenheden.</b>	
142400 - UO Meteorologische Dienst	Bewaking van de veiligheid van de samenleving en materieel goed tegen extreme weersituaties, het leveren van een bijdrage aan duurzame ontwikkeling van de gemeenschap en het bijdragen aan veilige luchtvaart en scheepvaart
<b>25 – Reiniging</b>	
142500 – Reiniging	De zorg voor sanering van hoofdwegen, woonwijken en binnenstad
<b>26 - Riolering en waterzuivering</b>	
142600 – Rioleringen	De zorg voor adequate inzameling, transport, zuivering van afvalwater en levering van gezuiverd afvalwater voor hergebruik.
142601 – Zuiveringsinstallaties	De zorg voor een adequaat systeem van waterafvoer en hergebruik (hemelwater en afvalwater)
142602 – Waterafvoeren	
<b>27 - R.O. , woning en bouwgr.expl.</b>	
142700 - UO Ruimt. Ordening en Planning	De zorg voor beleidskaders en toezicht op de uitvoering en kwaliteit van de ruimtelijke planning
142701 - UO Domeinbeheer	Beheer van roerende en onroerende goederen en de persoonlijke (huurrechten) en zakelijke rechten aan deze onroerende goederen verbonden, toebehorende aan Curaçao
142702 - Onbebouwde eigendommen	
<b>28 - Overige VVRP</b>	
142800 - Ov.Verkeer, Vervoer en Ruimtelijke Pl.	Toezicht en regulering van producten en diensten op het gebied van de telecommunicatie, postdiensten, data, elektriciteit en water, brandstoffen, bitumen en de tarieven voor de luchthavenfaciliteiten

Hiervoor zijn de volgende middelen gereserveerd per functie:

	2026	2027	2028	2029
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>97.556.800</b>	<b>98.220.800</b>	<b>99.142.600</b>	<b>99.033.000</b>
01 – Bestuursorganen	811.900	811.900	811.900	811.900
20 - Algemeen beheer VVRP	7.039.800	6.860.200	6.861.800	6.860.200
21 - Openbare werken	28.940.500	28.588.100	28.588.100	28.588.100
22 - Verkeer en vervoer	14.585.300	15.739.200	15.717.200	15.717.200
23 – Luchtvaart	5.013.700	4.895.700	4.895.700	4.895.700
24 - Meteorologische aangelegenh.	3.620.600	3.622.600	3.622.600	3.622.600
26 - Riolering en waterzuivering	6.274.100	6.274.100	6.274.100	6.274.100
27 - R.O. woning en bouwgr.expl.	25.265.600	25.092.900	25.042.900	24.934.900
28 - Overige VVRP	6.005.300	6.336.100	7.328.300	7.328.300
<b>Kapitaal Dienst Uitgaven</b>	<b>57.943.300</b>	<b>72.785.300</b>	<b>52.522.000</b>	<b>52.455.000</b>

	2026	2027	2028	2029
20 - Algemeen beheer VVRP	402.000	310.000	311.000	310.000
21 - Openbare werken	36.038.000	44.640.000	42.606.000	42.600.000
22 - Verkeer en vervoer	380.000	2.320.000	220.000	120.000
23 - Luchtvaart	360.000	280.000	80.000	80.000
24 - Meteorologische aangelegenh.	160.000	80.000	80.000	80.000
26 - Riolering en waterzuivering	300.000	1.800.000	1.800.000	1.800.000
27 - R.O., woning en bouwgr.expl.	8.963.000	15.015.000	7.425.000	7.465.000
28 - Overige VVRP	11.340.300	8.340.300	0	0
<b>Gewone Dienst Inkomsten</b>	<b>-31.038.000</b>	<b>-31.038.000</b>	<b>-31.038.000</b>	<b>-31.038.000</b>
21 - Openbare werken	-850.000	-850.000	-850.000	-850.000
22 - Verkeer en vervoer	-3.650.000	-3.650.000	-3.650.000	-3.650.000
23 - Luchtvaart	-38.000	-38.000	-38.000	-38.000
24 - Meteorologische aangelegenh.	0	0	0	0
27 - R.O., woning en bouwgr.expl.	-25.500.000	-25.500.000	-25.500.000	-25.500.000
28 - Overige VVRP	-1.000.000	-1.000.000	-1.000.000	-1.000.000

### Gewone dienst uitgaven

De genoemde uitgaven zijn bestemd voor het dekken van vaste lasten zoals salarissen en lonen van alle medewerkers, huur en nutsvoorzieningen, contractuele verplichtingen, optimaliseren bedrijfsprocessen, beleidsvoorbereiding inclusief onderzoek en planning, en doorlopende onderhoudsprojecten zoals renovaties en reparaties om de infrastructuur in optimale staat te houden. Daarnaast vallen de uitgaven voor vaste overdrachten aan Fundashon Kas Popular (FKP), Autobusbedrijf Curaçao (ABC), C-Post en Monumentenfonds ook onder deze categorie.

### Kapitaaldienst uitgaven

De kapitaaldienstuitgaven omvatten kosten voor de vervanging van kantoorapparatuur, inrichting en transportmiddelen, die zijn toegerekend naar de verschillende organisatieonderdelen (kostenplaatsen). Het Meerjarig Onderhoudsprogramma (infrastructuur) is een doorlopend project met een looptijd van zeven jaar, waarvoor jaarlijks een reservering van 50 miljoen vereist is. Daarnaast zijn bedragen opgenomen voor gebiedsontwikkeling (met de focus op Rif en Colon) en investering in optimaal geclusterde huisvesting van het Ministerie.

### Gewone dienst inkomsten

De inkomsten bij VVRP bestaan voornamelijk uit:

1. Afgifte van vergunningen, precario en uitvoeren van inspectietaken (uitvoeringsorganisaties; Openbare Werken (UOOW), Verkeer en Vervoer (UOVV), Ruimtelijke Ordening en Planning (UOROP) en Maritieme Autoriteit Curaçao (UOMAC) en UOCBA.
2. Opbrengsten uit de beheersovereenkomst Parkeerautoriteit Binnenstad en Samenwerking tussen de Meteorologische Dienst met Aruba en Sint-Maarten.
3. Opbrengsten van erfpacht- en huurgronden (uitvoeringsorganisatie Domeinbeheer).

Bovenstaande kosten zijn onderstaand per functie verdeeld in apparaats- en programmakosten.

	2026	2027	2028	2029
<b>01 - Bestuursorganen</b>				
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>811.900</b>	<b>811.900</b>	<b>811.900</b>	<b>811.900</b>
Apparaatskosten	327.300	327.300	327.300	327.300
Programmakoosten	484.600	484.600	484.600	484.600
<b>20 - Algemeen beheer VVRP</b>				
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>7.039.800</b>	<b>6.860.200</b>	<b>6.861.800</b>	<b>6.860.200</b>
Apparaatskosten	3.796.600	3.796.600	3.796.600	3.796.600
Programmakoosten	3.243.200	3.063.600	3.065.200	3.063.600
<b>Kapitaaldienst uitgaven</b>	<b>402.000</b>	<b>310.000</b>	<b>311.000</b>	<b>310.000</b>
Apparaatskosten	-	-	-	-
Programmakoosten	402.000	310.000	311.000	310.000
<b>21 - Openbare werken</b>				
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>28.940.542</b>	<b>28.668.291</b>	<b>28.818.565</b>	<b>28.818.565</b>
Apparaatskosten	7.705.900	7.486.400	7.486.400	7.486.400
Programmakoosten	21.234.642	21.181.891	21.332.165	21.332.165
<b>Gewone dienst inkomsten</b>	<b>-850.000</b>	<b>-850.000</b>	<b>-850.000</b>	<b>-850.000</b>
	-	-	-	-
Programmakoosten	-850.000	-850.000	-850.000	-850.000
<b>Kapitaaldienst uitgaven</b>	<b>36.038.000</b>	<b>44.640.000</b>	<b>42.606.000</b>	<b>42.600.000</b>
	-	-	-	-
Programmakoosten	36.038.000	44.640.000	42.606.000	42.600.000
<b>22 - Verkeer en vervoer</b>				
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>14.585.300</b>	<b>15.739.200</b>	<b>15.717.200</b>	<b>15.717.200</b>
Apparaatskosten	3.011.200	3.011.200	3.011.200	3.011.200
Programmakoosten	11.574.100	12.728.000	12.706.000	12.706.000
<b>Gewone dienst inkomsten</b>	<b>-3.650.000</b>	<b>-3.650.000</b>	<b>-3.650.000</b>	<b>-3.650.000</b>
Apparaatskosten	-	-	-	-
Programmakoosten	-3.650.000	-3.650.000	-3.650.000	-3.650.000
<b>Kapitaaldienst uitgaven</b>	<b>380.000</b>	<b>2.320.000</b>	<b>220.000</b>	<b>120.000</b>
Apparaatskosten	-	-	-	-
Programmakoosten	380.000	2.320.000	220.000	120.000
<b>23 - Luchtvaart</b>				
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>5.013.700</b>	<b>4.895.700</b>	<b>4.895.700</b>	<b>4.895.700</b>
Apparaatskosten	3.807.900	3.807.900	3.807.900	3.807.900
Programmakoosten	1.205.800	1.087.800	1.087.800	1.087.800
<b>Gewone dienst inkomsten</b>	<b>-38.000</b>	<b>-38.000</b>	<b>-38.000</b>	<b>-38.000</b>
Apparaatskosten	-	-	-	-
Programmakoosten	-38.000	-38.000	-38.000	-38.000
<b>Kapitaaldienst uitgaven</b>	<b>360.000</b>	<b>280.000</b>	<b>80.000</b>	<b>80.000</b>
Apparaatskosten	360.000	280.000	80.000	80.000
Programmakoosten	360.000	280.000	80.000	80.000
<b>24 - Meteorologische aangelegenh.</b>				
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>3.620.600</b>	<b>3.622.600</b>	<b>3.622.600</b>	<b>3.622.600</b>
Apparaatskosten	2.565.900	2.565.900	2.565.900	2.565.900
Programmakoosten	1.054.700	1.056.700	1.056.700	1.056.700
<b>Kapitaaldienst uitgaven</b>	<b>160.000</b>	<b>80.000</b>	<b>80.000</b>	<b>80.000</b>
Apparaatskosten	-	-	-	-
Programmakoosten	160.000	80.000	80.000	80.000
<b>26 - Riolering en waterzuivering</b>				

	2026	2027	2028	2029
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>6.274.100</b>	<b>6.274.100</b>	<b>6.274.100</b>	<b>6.274.100</b>
Apparaatskosten	-	-	-	-
Programmakosten	6.274.100	6.274.100	6.274.100	6.274.100
<b>Kapitaaldienst uitgaven</b>	<b>300.000</b>	<b>1.800.000</b>	<b>1.800.000</b>	<b>1.800.000</b>
Apparaatskosten	-	-	-	-
Programmakosten	300.000	1.800.000	1.800.000	1.800.000
<b>27 - R.O., woning en bouwgr.expl.</b>				
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>25.265.600</b>	<b>25.092.900</b>	<b>25.042.900</b>	<b>24.934.900</b>
Apparaatskosten	4.963.300	4.963.300	4.963.300	4.963.300
Programmakosten	20.302.300	20.129.600	20.079.600	19.971.600
<b>Gewone dienst inkomsten</b>	<b>-25.500.000</b>	<b>-25.500.000</b>	<b>-25.500.000</b>	<b>-25.500.000</b>
Apparaatskosten	-	-	-	-
Programmakosten	-25.500.000	-25.500.000	-25.500.000	-25.500.000
<b>Kapitaaldienst uitgaven</b>	<b>8.963.000</b>	<b>15.015.000</b>	<b>7.425.000</b>	<b>7.465.000</b>
Apparaatskosten	-	-	-	-
Programmakosten	8.963.000	15.015.000	7.425.000	7.465.000
<b>28 - Overige VVRP</b>				
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>6.005.300</b>	<b>6.336.100</b>	<b>7.328.300</b>	<b>7.328.300</b>
Apparaatskosten	-	-	-	-
Programmakosten	6.005.300	6.336.100	7.328.300	7.328.300
<b>Gewone dienst inkomsten</b>	<b>-1.000.000</b>	<b>-1.000.000</b>	<b>-1.000.000</b>	<b>-1.000.000</b>
Apparaatskosten	-	-	-	-
Programmakosten	-1.000.000	-1.000.000	-1.000.000	-1.000.000
<b>Kapitaaldienst uitgaven</b>	<b>11.340.300</b>	<b>8.340.300</b>	<b>-</b>	<b>-</b>
Apparaatskosten	-	-	-	-
Programmakosten	11.340.300	8.340.300	-	-

### Prioriteiten:

Prioriteiten van het ministerie van Verkeer, Vervoer en Ruimtelijke Planning in het begrotingjaar 2026 zijn:

1. Verkeer (ter land, zee en in de lucht).
2. Weerbaarheid, energietransitie en klimaatverandering.
3. Ruimtelijke planning, Gebiedsontwikkeling en volkshuisvesting.
4. Toezicht en Handhaving.
5. Huisvesting en interne organisatie.

### Begroting per Thema

Thema	2026	2027	2028	2029
Bedrijfsvoering	63.875.420	65.124.420	59.742.020	59.566.420
Economie en Werkgelegenheid	-	-	-	-
Gezin, Gemeenschap en Veiligheid	71.951.900	99.587.100	92.976.100	92.975.100
Gezondheid en Milieu	133.900	135.900	135.900	135.900
Goed Bestuur	19.538.880	16.158.680	8.810.580	8.810.580
Onderwijs, Educatie en Vorming	-	-	-	-
<b>Totaal</b>	<b>155.500.100</b>	<b>181.006.100</b>	<b>161.664.600</b>	<b>161.488.000</b>

## Risicoanalyse Begroting:

Het ministerie van Verkeer, Vervoer en Ruimtelijke Planning identificeert de volgende risico's:

Beschrijving	Kans	Gevolg	Beheersmaatregelen
Onderbezetting van onder meer kaderfuncties en uitblijven van kwalitatieve en slagvaardige besluitvorming en aansturing van processen	Hoog	Hoog	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Werven cruciale functies</li> <li>• Verhogen personeelsbegroting</li> <li>• Reorganisatie en coherentie binnen organisaties</li> </ul>
Garantie voldoende budget voor uitvoeren Meerjarig Onderhoudprogramma (Infrastructuur)	Midden	Midden	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Ingeleverd budget in 2025 en 2026 in de navolgende jaren alsnog beschikbaar stellen. (Totale investering: Cg 350 miljoen – Cg. 50 miljoen per jaar verspreid over 7 jaren)</li> </ul>
Integratie van buschauffeurs binnen de uitvoeringsstructuur van het pilotproject "Konektá ku Barber"	Hoog	Midden	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Communicatietrajecten met doelgroep intensiveren om de bereidwilligheid voor samenwerking te verhogen</li> <li>• Extra middelen voor tegemoetkoming inzet buschauffeurs en aanschaf benodigd apparatuur</li> </ul>
Betaalbare grond en woningen voor volkshuisvesting	Hoog	Hoog	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Volkshuisvestingsbeleid, ontwikkeling van nieuwe verkavelingsplannen</li> <li>• Wettelijke kaders gericht op het toegankelijk maken van de woningmarkt voor de bevolking</li> </ul>
Toename van illegale bouw en occupatieactiviteiten	Hoog	Hoog	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Detectiemethoden om illegale activiteiten op te sporen om snel en slagvaardig te kunnen optreden en handhaven</li> <li>• Bewustwordingscampagnes bevolking</li> </ul>
Opgelopen achterstanden in het archiveren van belangrijke dossiers waardoor cruciale informatie en/of referentiemateriaal zoek dreigt te raken	Hoog	Hoog	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Inhaalslag voor het archiveren van dossiers bij UO Ruimtelijke Ordening en Planning en UO Openbare Werken</li> <li>• Zorgdragen voor voldoende en toegankelijke dataruimte (cloud/server) om dossiers digitaal op te slaan</li> <li>• Een processysteem voor tijdige archivering waarborgen.</li> </ul>

## Bedrijfsvoering

### a. Apparaatskosten

Personeelslasten			
2026	2027	2028	2029
26.178.100	26.179.000	26.179.000	26.179.000

### b. Dienstverlening en bedrijfsvoering

Het faciliteren van alle noodzakelijke middelen en ondersteuning om de bedrijfsactiviteiten op een verantwoorde en efficiënte wijze uit te voeren			
2026	2027	2028	2029
36.690.320	37.892.020	32.508.020	32.442.020

Het beleid is gericht op het realiseren van een doelmatig werkend ministerie. Dit omvat het faciliteren, ondersteunen en bieden van adequate middelen, zoals technologie, infrastructuur en training, om een optimale werkomgeving te creëren. Daarnaast is er aandacht voor een duurzame en ethische bedrijfsvoering, waarbij rekening wordt gehouden met maatschappelijke en milieuvraagstukken. Door continue verbetering en innovatie dienen de processen te worden geoptimaliseerd en de kwaliteit van de dienstverlening te worden gewaarborgd.

c. Human Resources en organisatieontwikkeling

Het versterken van de personeels-capaciteit door middel van opleiding en ondersteuning door (externe deskundigen"				
2026	2027	2028	2029	
1.000.600	1.047.000	1.048.600	939.000	

Het streven is om medewerkers continu te trainen en te ondersteunen, zodat zij optimaal kunnen bijdragen aan de organisatiedoelstellingen. Dit omvat het aanbieden van innovatieve en doelgerichte trainingsprogramma's, workshops en coaching sessies. Door deze aanpak wordt een werkomgeving gecreëerd, waarin medewerkers zich gewaardeerd en gemotiveerd voelen om hun volledige potentieel te benutten. Daarnaast dient snel en effectief te worden gereageerd op personeelsuitval, door (tijdelijk) externe krachten te kunnen inzetten, waardoor de continuïteit van de bedrijfsactiviteiten gewaarborgd blijft.

d. Inspectie

Het faciliteren van de bedrijfsmiddelen voor het op adequate wijze uitvoeren van inspectietaken				
2026	2027	2028	2029	
6.400	6.400	6.400	6.400	

Het doel van dit beleid is het faciliteren van de benodigde bedrijfsmiddelen zodat het projectteam Toezicht en Handhaving op adequate wijze invulling kan geven aan haar toezicht- en handhavingstaken.

De onderstaande tabel presenteert de Key Performance Indicators (KPI's) per PIOFACH-onderdeel die worden gebruikt om de bedrijfsvoering van het ministerie te meten.

PIOFACH-Onderdeel	KPI	Meting	R2024	B2024	B2025	O2026
Personeel	Ratio Personeelskosten	Beloning van Personeel t.o.v. totaal begroting	26.9%	26.5%	24.9%	26.8%
Informatievoorziening	Inventarisgoederen (licenties)	Kleine inventaris t.o.v. Kantoorexplotatie	6.7%	5.7%	6.7%	6.5%
Organisatie	Opleiding & Training	Opleiding & Training t.o.v. Uitgaven aan Eigen Personeel	17.6%	34.5%	26.3%	18.5%

PIOFACH-Onderdeel	KPI	Meting	R2024	B2024	B2025	O2026
Financiën	Niet-belastinginkomsten	Niet—belasting per jaar t.o.v. Totaal Begroting	31.8%	31.6%	31.3%	31,8%
Algemene Kosten	Facilitaire kosten	Personeel van Derden t.o.v. Verbruik van Goederen & Diensten	10.9%	10.2%	8.7%	9,2%
Communicatie	Kosten van interne en externe communicatie	Representatie & Voorlichting en Publieke Voorlichting t.o.v. Verbruik van Goederen en Diensten	2.5%	1.3%	2.1%	2,5%
Huisvesting	Kosten aan huisvesting	Huisvesting t.o.v. Verbruik van Goederen	32.9%	12.1%	14.1%	32,1%

## Gezin, Gemeenschap en Veiligheid

### e. Infrastructuur en Ruimtelijke Planning

Het optimaliseren van boven- en ondergrondse openbare voorzieningen en een ruimtelijke ordening en planning met voldoende oog voor werk, wonen en recreatie.				
2026	2027	2028	2029	
60.828.300	75.480.600	70.890.600	70.890.600	

Het ministerie is verantwoordelijk voor diverse basisvoorzieningen voor de gemeenschap, waaronder fysieke infrastructuur boven en onder de grond. Het streven is het optimaliseren van zowel boven- als ondergrondse openbare voorzieningen, met een geïntegreerde aanpak van ruimtelijke ordening en planning. Hierbij wordt voldoende aandacht besteed aan werk, wonen en recreatie. Daarnaast vallen onder de aandacht (volks)huisvesting, ruimtelijke en gebiedsontwikkeling en het beheer van gronden en gebouwen in eigendom van het eiland. Door actieve samenwerkingsverbanden met andere ministeries, wordt gewerkt aan een duurzame en leefbare omgeving die bijdraagt aan de kwaliteit van leven voor alle inwoners. Daartoe wordt via FKP nagegaan of dit via het project Mi Kas Awor (MKA)-project kan worden gerealiseerd.

### f. Verkeer en Vervoer

Het vervoeren van goederen en personen dient op een veilige, effectieve en efficiënte manier plaats te vinden. (te land, ter zee en in de lucht)				
2026	2027	2028	2029	
10.828.600	13.811.500	11.789.500	11.789.500	

Het vervoeren van goederen en personen dient op een veilige, effectieve en efficiënte manier plaats te vinden, zowel te land, op zee of in de lucht. Veiligheid staat voorop en omvat het naleven van alle relevante wet- en regelgeving evenals het implementeren van de beste praktijken op het gebied van transportveiligheid. Effectiviteit wordt bereikt door het optimaliseren van de connectiviteit (lokaal en internationaal), het minimaliseren van vertragingen en het waarborgen van de betrouwbaarheid van bestaande en nieuwe

vervoerssystemen (waaronder luchtvaartverbindingen). Efficiëntie wordt nagestreefd door het gebruik van moderne technologieën en het bevorderen van duurzaamheid. Het streven is om een kwalitatieve dienstverlening te bieden, waarbij de behoeften van stakeholders en de bescherming van het milieu centraal staan. Door periodieke evaluatie van de transportprocessen wordt verbetering van relevante aspecten van goederen- en personenvervoer nagestreefd.

g. Inspectie

Het equiperen en faciliteren van de nodige instrumenten om een adequate uitvoering van de toezicht- en handhavingstaken te realiseren				
2026	2027	2028	2029	
295.000	295.000	296.000	295.000	

Het doel van dit beleid is het faciliteren van de benodigde bedrijfsmiddelen om inspectietaken op een adequate wijze uit te voeren. Dit omvat het verstrekken van de juiste apparatuur, materieel, technologie en ondersteuning aan het projectteam Toezicht en Handhaving, zodat die de taken efficiënt en effectief kunnen uitvoeren. Het beleid streeft naar het verhogen van inspectiewerkzaamheden door middel van training en ontwikkeling van personeel, evenals het waarborgen van veiligheid en naleving van regelgeving. Door deze middelen beschikbaar te stellen, kunnen inspectieteams potentiële risico's en problemen tijdig identificeren en aanpakken.

Key Performance Indicators voor het thema Gezin, Gemeenschap en Veiligheid:

Beleidsdomein	KPI	Meting	2026	2027	2028
Infrastructuur en Ruimtelijke Planning	Oplevering van geplande projecten MOP	Percentage van opgeleverde projecten	60%	70%	80%
	Kostenbeheersing van projecten	Percentage overschrijding goedgekeurd budget	5%	5%	5%
	Veiligheid infrastructuur	Percentage van afname ongevallen of incidenten gerelateerd aan infrastructuur			
	Klachtenafhandeling	Afname binnengekomen klachten (In 2024 zijn minder klachten binnengekomen (30%) t.o.v. 2023)	40%	50%	60%
	Efficiënt gebruik van gronden	Goedgekeurde herziene Eilandelijk Ontwikkelingsplan (EOP) (percentage realisatie)	75%	100%	
		Goedgekeurde ingediende herziening bestemming gebieden Open Land (percentale realisatie)	50%	75%	100%
	Gebiedsontwikkeling Rif en Colon	Percentage van de uitvoering van het project	75%	100%	
	Beleid Volkshuisvesting	Goedgekeurd beleidsplan (percentage realisatie)	80%	100%	
Verkeer & Vervoer	Verbeteren	Uitvoering van het	75%	100%	

Beleidsdomein	KPI	Meting	2026	2027	2028
	bereikbaarheid en reistijd met OV	pilotproject "konektá ku Barber" (percentage realisatie)			
	Veiligheid mobiliteit	Opzetten database met verkeer gerelateerde informatie (percentage realisatie)	75%	100%	
	Minder emissie CO2 door schonere voertuigen in te zetten	Goedgekeurd beleid "Transitie naar zero emissie medium en heavy vehicles" (percentage realisatie – 2030:100%)	30%	40%	60%
Inspectie	Identificatie van illegale bouw en grondoccupaties	Afname van het aantal geregistreerde meldingen illegale bouwactiviteiten/ grondoccupatie (Percentage afgenomen acties t.o.v. voorgaande jaren – In 2024 was er een daling van 23% t.o.v. 2023 van de meldingen)	20%	15%	10%

## Gezondheid en Milieu

### Meteorologie en geofysische verschijnselen

Het verhogen van de weerbaarheid van de gemeenschap tegen extreme weersomstandigheden en geofysische verschijnselen				
2026	2027	2028	2029	
133.900	135.900	135.900	135.900	

Het ministerie van VVRP draagt zorg voor het toezicht op de uitvoering van de nationale en internationale juridische en beleidsmatige kaders inzake meteorologie, klimatologie en andere geofysische omstandigheden. Onderdeel van haar taak is het bewaken van meteorologische en geofysische condities door metingen en informatie-uitwisseling met nationale en internationale organisaties. Dit is van belang voor zowel het internationale lucht- en zeeverkeer als voor het algemeen publiek. Het streven is om de samenleving bewust te maken en beter voor te bereiden op klimaat- en weersituaties.

### Key Performance Indicators voor het thema Gezondheid en Milieu:

Beleidsdomein	KPI	Meting	2026	2027	2028
Meteorologie en geofysische verschijnselen	Monitoren en verbeteren van meteorologische en geofysische diensten	Percentage correcte weersvoorspellingen (temperatuur, neerslag, windrichting).	90%	90%	90%
		Percentage tijdige waarschuwingen voor extreme weersomstandigheden (storm, hittegolf, overstroming).	90%	90%	90%

## Goed Bestuur

### h. Beleidscoördinatie

Het ontwikkelen van beleid voor geïdentificeerde prioriteitsgebieden binnen de betreffende sectoren. (Volkshuisvesting, Personenvervoer en Ruimtelijke planning)			
2026	2027	2028	2029
200.000	150.000	150.000	150.000

Het ontwikkelen van beleid voor geïdentificeerde prioriteitsgebieden binnen de geprioriteerde sectoren, zoals volkshuisvesting, personenvervoer en ruimtelijke planning. Het te ontwikkelen beleid dient zich te richten op het verbeteren van de leefomstandigheden, het bevorderen van efficiënte en veilige vervoersoplossingen en het efficiënter inrichten en verbeteren van de ruimtelijke ordening. Door middel van samenwerking tussen verschillende stakeholders en het gebruik van innovatieve strategieën, wordt gestreefd naar duurzame en inclusieve oplossingen die bijdragen aan de ontwikkeling van de gemeenschap. Periodieke evaluatie en aanpassing van beleid om te kunnen voldoen aan de veranderende behoeften en uitdagingen.

### i. Informatie en datamanagement

Het faciliteren en realiseren van digitaliseringstrajecten ter ondersteuning en verbetering van de efficiëntie van de reguliere en projectmatige werkzaamheden.			
2026	2027	2028	2029
1.335.580	1.270.580	1.270.580	1.270.580

Het faciliteren en realiseren van digitaliseringstrajecten die de efficiëntie van zowel reguliere als projectmatige werkzaamheden ondersteunen en verbeteren. Door middel van innovatieve technologieën en “best practices” wordt gestreefd naar een optimale benutting van data en informatie. De trajecten richten zich op het waarborgen van datakwaliteit, beveiliging en toegankelijkheid, waarbij rekening wordt gehouden met relevante wet- en regelgeving. Een cultuur van continue verbetering en samenwerking wordt hierbij beoogd. Medewerkers worden voorzien van de nodige tools en training om succesvol te digitaliseren en te innoveren.

### j. Institutionele versterking

Het actualiseren en verbeteren van documentenmanagement voor een verantwoorde vastlegging van referentiemateriaal en archiefbeheer			
2026	2027	2028	2029
596.000	-	-	-

Als onderdeel voor versterking van de institutionele capaciteit wordt gestreefd naar verbetering van het documentenmanagement. Een regelmatige herziening en bijwerking van documenten is nodig zodat ze actueel en relevant blijven. Door verbeterde beheerprocessen en technologieën te implementeren wordt de opslag geoptimaliseerd, toegankelijk gemaakt en is de informatie beveiligd. Het referentiemateriaal dient

zorgvuldig te worden vastgelegd om de integriteit en betrouwbaarheid van archieven te waarborgen. De nadruk ligt voornamelijk op het verbeteren van het archiefbeheer om duurzaamheid en toegankelijkheid van (historische) gegevens te waarborgen. Deze maatregelen zullen bijdragen aan een betrouwbare documentenmanagementstructuur, waarbij de efficiëntie en productiviteit van medewerkers wordt verhoogd.

k. Communicatie en Voorlichting

Het verzorgen van goede communicatie zowel intern als voor de gemeenschap			
2026	2027	2028	2029
370.200	370.200	370.200	370.200

Het beleid richt zich op het bevorderen van effectieve communicatie, zowel binnen het ministerie als naar de bredere gemeenschap. Intern wordt gestreefd naar transparante en tijdige informatie-uitwisseling om samenwerking en betrokkenheid te versterken. Hiernaast wordt de gemeenschap volledig en tijdig geïnformeerd over de activiteiten en diensten van het ministerie. Er wordt gebruik gemaakt van diverse communicatiemiddelen om een breed publiek te bereiken. Beoogd wordt om vertrouwen op te bouwen en een positieve relatie met alle stakeholders te onderhouden.

l. Telecommunicatie en regulering

Het waarborgen van de lokale cyberweerbaarheid en het garanderen van de postdienstverlening			
2026	2027	2028	2029
17.037.100	14.367.900	7.019.800	7.019.800

Het beleid is gericht op het digitaal weerbaar maken van Curaçao. Hiertoe zijn de werkzaamheden van de Nationale Cyber Taskforce (NCTF) en de oprichting van een Nationale Computer Emergency Response Team (NCERT) instrumenteel. De nationale cyberstrategie dient hiervoor de grondslag te vormen en wordt verder uitgewerkt en geformaliseerd.

De bijdrage aan C-Post in de vorm van een netto onkostenvergoeding is geformaliseerd en dient ter aanvulling van de structurele tekorten van C-Post voor het in stand houden van de postdienstverlening conform internationale verplichtingen.

Het bureau Telecommunicatie en Post (BT&P) bewaakt een eerlijke concurrentie op de markt van telecommunicatie, met toezicht op tarieven toegang en transparantie. Het bureau valt onder het ministerie van VVRP, maar voert zijn taken onafhankelijk uit en is zelf verantwoordelijk voor zijn financiële verslaglegging. (Het bureau heeft een transformatietraject ondergaan ter rebranding tot de 'Regulatory Authority of Curaçao' - RAC).

## Key Performance Indicators voor het thema Goed Bestuur:

Beleidsdomein	KPI	Meting	2026	2027	2028
Beleidscoördinatie	Afgerond beleid	Aantal goedgekeurde beleidsdossiers			
Informatie en datamanagement	Het consolideren van de afzonderlijke softwarelicenties die door uitvoeringsorganisaties worden gebruikt, tot één centrale (en beter beheersbare) licentie die op ministerieel niveau wordt beheerd	Aantal geconsolideerde licenties (MS365/Adobe/SLA LAN/MFILES/GIS/VPN/SLA DAAS/BAAS)	7	7	7
Institutionele versterking	Beschikbaarheid van gearchiveerde documenten	Het digitaliseren en systematisch archiveren van niet-verwerkte dossiers en documenten bij de uitvoeringsorganisatie Ruimtelijke Ordening en Planning (Percentage van het totaal niet verwerkte dossiers)	80%	20%	
		Het digitaliseren en systematisch archiveren van niet-verwerkte dossiers en documenten bij de uitvoeringsorganisatie Openbare Werken (Percentage van het totaal niet verwerkte dossiers)	80%	20%	
Communicatie en Voorlichting	Tijdigheid van communicatie en informatie naar het publiek	Communicatie-uitingen worden binnen 24 uur na besluitvorming gepubliceerd	95%	95%	95%
	Actualiteit van informatie op communicatie-kanalen	De informatie op websites en "sociale media" is actueel en niet ouder dan maximaal 3 maanden	100%	100%	100%
		Minimaal 1 update per week op communicatiekanalen ("sociale media", websites).	100%	100%	100%
	Communicatieplan is opgesteld	Het communicatieplan voor het dienstjaar wordt uiterlijk in december van het voorafgaand jaar aangeboden	100%	100%	100%

## Begroting per Thema

Thema	2026	2027	2028	2029
<b>Bedrijfsvoering</b>				
Gewone dienst	58.448.420	58.394.420	58.396.020	58.286.420
Kapitaaldienst	5.427.000	6.730.000	1.346.000	1.280.000
<b>Totaal</b>	<b>63.875.420</b>	<b>65.124.420</b>	<b>59.742.020</b>	<b>59.566.420</b>
<b>Gezin, Gemeenschap en Veiligheid</b>				

Thema	2026	2027	2028	2029
Gewone dienst	30.936.900	31.872.100	31.800.100	31.800.100
Kapitaaldienst	41.015.000	57.715.000	51.176.000	51.175.000
<b>Totaal</b>	<b>71.951.900</b>	<b>89.587.100</b>	<b>82.976.100</b>	<b>82.975.100</b>
<b>Gezondheid en Milieu</b>				
Gewone dienst	133.900	135.900	135.900	135.900
Kapitaaldienst	-	-	-	-
<b>Totaal</b>	<b>133.900</b>	<b>135.900</b>	<b>135.900</b>	<b>135.900</b>
<b>Goed Bestuur</b>				
Gewone dienst	8.037.580	7.818.380	8.810.580	8.810.580
Kapitaaldienst	11.501.300	8.340.300	-	-
<b>Totaal</b>	<b>19.538.880</b>	<b>16.158.680</b>	<b>8.810.580</b>	<b>8.810.580</b>
<b>Ministerie</b>				
Gewone dienst	97.556.800	98.220.800	99.142.600	99.033.000
Kapitaaldienst	57.943.300	72.785.300	52.522.000	52.455.000
<b>Totaal Ministerie</b>	<b>155.500.100</b>	<b>171.006.100</b>	<b>151.664.600</b>	<b>151.488.000</b>

### Niet-belastinginkomsten

De niet-belastinginkomsten worden binnen het kader van de "Roadmap naar de goedkeurende controle jaarrekening Curaçao)" geëvalueerd en gevalideerd. Daarbij wordt getoetst of de bijbehorende processen conform vastgestelde procedures verlopen. Waar nodig worden verbetervoorstellen geformuleerd ter optimalisatie van de uitvoering en transparantie.

Ter waarborging van een adequate beheersing wordt een controleplan opgesteld dat voorziet in de monitoring van de inningsprocessen. Dit plan draagt bij aan een tijdige en correcte naleving van de maandelijkse verantwoordingsverplichtingen.

Voorts wordt periodiek beoordeeld of de gehanteerde tarieven actueel en kostendekkend zijn. Indien daartoe aanleiding bestaat, worden voorstellen tot aanpassing of herziening van tarieven voorbereid met inachtneming van beleidsdoelstellingen, juridische kaders en maatschappelijke impact.

### Begrotingsinkomsten

Thema	2026	2027	2028	2029
<b>Bedrijfsvoering</b>				
Gewone dienst	-1.000.000	-1.000.000	-1.000.000	-1.000.000
<b>Gezin, Gemeenschap en Veiligheid</b>				
Gewone dienst	-30.038.000	-30.038.000	-30.038.000	-30.038.000
<b>Ministerie</b>				
Gewone dienst	-31.038.000	-31.038.000	-31.038.000	-31.038.000

## 15. Ministerie van Economische Ontwikkeling

### Visie:

In het jaar 2030 is de economie van Curaçao ontwikkeld tot een inclusieve, duurzame alsook weerbare, gediversifieerde en flexibele economie, waar voldoende waardig werk is voor iedereen. Er wordt ingezet op het formuleren en uitvoeren van herstel- en strategische plannen die duurzaamheid en innovatie nastreven en waarbij geprofiteerd wordt van investeringen in schone energie, infrastructuur en nieuwe technologie.

### Missie:

Het ministerie zal mede richting geven aan duurzame economische ontwikkeling, met als doel een hoger welvaartspeil voor de bevolking van Curaçao en een sterke internationale concurrentiepositie. Het ministerie wil dit realiseren door optimale dienstverlening en het creëren van de juiste randvoorwaarden ter bevordering en facilitering van zowel lokale als buitenlandse investeringen in opkomende speerpuntsectoren, eveneens acties die het bedrijfsleven ondersteunen bij het efficiënter uitvoeren van commerciële activiteiten, zowel lokaal alsook internationaal.

Tot het ministerie van Economische Ontwikkeling behoren de volgende organisatorische eenheden:

Functie / Kostenplaats	Zorggebied / Doel organisatie
<b>01 – Bestuursorganen</b>	
150100 - Minister van Economische Zaken	Bestuurlijk verantwoordelijk voor de sociaal economische ontwikkelingen
<b>30 - Alg. beheer Econom. Ontwikkel.</b>	
153000 - Kabinet Minister Econ Ontwikk	Ondersteuning en facilitering van de bestuursfunctie
153001 - Economische Inspectie	Controle op uitvoering en handhaving economische wetten en regelgeving
153002 - Secretaris Generaal EO	Eindverantwoordelijk voor de bedrijfsvoering
153003 - Ministeriële staf	Uitvoering van de PLOF-functies
153005 - Beleidsorganisatie EO	Zorg voor het beleid voor de nationale, internationale en regionale economische ontwikkeling
<b>31 - Handel en Ambacht</b>	
153101 - UO Economische Dienst	Stimulering ondernemerschap en marktwerking
153102 - Economische Ontwikkeling	Administratieve functie voor het ministerie
<b>32 - Economische Samenwerking</b>	
153201 - UO Buitenl. Econ. Samenwerking	Zorg voor internationale en regionale economische betrekkingen
153202 - Visserij Autoriteit	Uitvoering en monitoring "internationale visserij" voor de (International Commission for the Conservation of Atlantic Tuna) ICCAT regelgeving
<b>34 - Econ.Ontwikkeling en Innovatie</b>	
153401 - UO Econ. Ontwikk. en innovatie	Innovatie ter bevordering van de economische ontwikkeling en ontwikkeling van economische speerpunten
<b>38 - Overige Econom. Ontwikkeling</b>	
153800 - Ov. Economische Ontwikkeling	Administratieve functie voor het ministerie

Hiervoor zijn de volgende middelen gereserveerd per functie:

	2026	2027	2028	2029
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	78.271.960	83.685.165	83.201.361	83.422.981
01 - Bestuursorganen	843.500	850.900	826.000	827.100

	2026	2027	2028	2029
30 – Alg. beheer Economische Ontwikkeling	8.690.260	8.849.465	8.780.061	8.906.781
31 – Handel en Ambacht	3.066.200	3.024.900	2.828.600	2.829.300
32 – Economische Samenwerking	5.774.700	5.834.700	5.839.700	5.889.700
34 – Econ. Ontwikkeling en Innovatie	57.627.300	62.852.100	62.650.900	62.690.900
38 – Overige Economische Ontwikkeling	2.270.000	2.273.100	2.276.100	2.279.200
<b>Kapitaaldienst uitgaven</b>	<b>12.725.000</b>	<b>13.725.000</b>	<b>10.070.000</b>	<b>10.160.000</b>
30 – Alg. beheer Economische Ontwikkeling	3.225.000	5.425.000	5.070.000	5.160.000
34 – Econ. Ontwikkeling en Innovatie	9.500.000	8.300.000	5.000.000	5.000.000
<b>Gewone dienst inkomsten</b>	<b>-6.337.500</b>	<b>-7.032.500</b>	<b>-7.034.000</b>	<b>-7.035.500</b>
31 – Handel en Ambacht	-2.217.500	-2.219.000	-2.220.500	-2.222.000
32 – Economische Samenwerking	-120.000	-813.500	-813.500	-813.500
38 – Overige Economische Ontwikkeling	-4.000.000	-4.000.000	-4.000.000	-4.000.000

Bovenstaande kosten zijn onderstaand per functie verdeeld in apparaats- en programmakosten.

	2026	2027	2028	2029
<b>01 - Bestuursorganen</b>				
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>843.500</b>	<b>850.900</b>	<b>826.000</b>	<b>827.100</b>
Apparaatskosten	397.900	400.300	375.600	376.700
Programmakoosten	445.600	450.600	450.400	450.400
<b>30 – Alg. beheer Economische Ontwikkeling</b>				
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>8.690.260</b>	<b>8.849.465</b>	<b>8.780.061</b>	<b>8.906.781</b>
Apparaatskosten	5.697.800	5.721.100	5.739.300	5.742.600
Programmakoosten	2.992.460	3.128.365	3.040.761	3.164.181
<b>Kapitaaldienst uitgaven</b>	<b>3.225.000</b>	<b>5.425.000</b>	<b>5.070.000</b>	<b>5.160.000</b>
Apparaatskosten	-	-	-	-
Programmakoosten	3.225.000	5.425.000	5.070.000	5.160.000
<b>31 – Handel en Ambacht</b>				
<b>Gewone dienst inkomsten</b>	<b>-2.217.500</b>	<b>-2.219.000</b>	<b>-2.220.500</b>	<b>-2.222.000</b>
Apparaatskosten	-	-	-	-
Programmakoosten	-2.217.500	-2.219.000	-2.220.500	-2.222.000
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>3.066.200</b>	<b>3.024.900</b>	<b>2.828.600</b>	<b>2.829.300</b>
Programmakoosten	1.806.700	1.808.900	1.811.100	1.813.300
Apparaatskosten	1.259.500	1.216.000	1.017.500	1.016.000
<b>32 – Economische Samenwerking</b>				
<b>Gewone dienst inkomsten</b>	<b>-120.000</b>	<b>-813.500</b>	<b>-813.500</b>	<b>-813.500</b>
Apparaatskosten	-	-	-	-
Programmakoosten	-120.000	-813.500	-813.500	-813.500
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>5.774.700</b>	<b>5.834.700</b>	<b>5.839.700</b>	<b>5.889.700</b>
Apparaatskosten	1.621.000	1.621.000	1.621.000	1.621.000
Programmakoosten	4.153.700	4.213.700	4.218.700	4.268.700
<b>34 – Economische Ontwikkeling en Innovatie</b>				
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>57.627.300</b>	<b>62.852.100</b>	<b>62.650.900</b>	<b>62.690.900</b>
Apparaatskosten	2.537.100	2.537.100	2.537.100	2.537.100
Programmakoosten	55.090.200	60.315.000	60.113.800	60.153.800
<b>Kapitaaldienst uitgaven</b>	<b>9.500.000</b>	<b>8.300.000</b>	<b>5.000.000</b>	<b>5.000.000</b>
Apparaatskosten	-	-	-	-
Programmakoosten	9.500.000	8.300.000	5.000.000	5.000.000
<b>38 - Overige Economische Ontwikkeling</b>				
<b>Gewone dienst inkomsten</b>	<b>-4.000.000</b>	<b>-4.000.000</b>	<b>-4.000.000</b>	<b>-4.000.000</b>
Apparaatskosten	-	-	-	-
Programmakoosten	-4.000.000	-4.000.000	-4.000.000	-4.000.000

	2026	2027	2028	2029
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>2.270.000</b>	<b>2.273.100</b>	<b>2.276.100</b>	<b>2.279.200</b>
Apparaatskosten	2.270.000	2.273.100	2.276.100	2.279.200
Programmakosten	-	-	-	-

De gewone dienst uitgaven laten een relatief grote stijging zien in 2027 en meerjarig ten opzichte van 2026. Dit als gevolg van het voornemen voor de introductie van een film incentive waarbij internationale filmproducenten aangetrokken zullen worden middels een teruggave van 26% van de lokaal gemaakte en, conform het in de maak zijnde beleid, kwalificerende kosten. Hiervoor is wordt vooralsnog Cg 5 miljoen begroot gelet op het animo en de verwachte investeringen ter zake.

De kapitaaldienst uitgaven laten vooralsnog een daling zien in 2027 en meerjarig ten opzichte van 2026. Dit voornamelijk als gevolg van het afronden van reeds lopende trajecten die in de laatste uitvoeringsfase zijn.

### **Prioriteiten:**

Prioriteiten van het ministerie van Economische Ontwikkeling (MEO) in het begrotingjaar 2026 zijn:

1. Verdere diversifiëring van het toerisme door nichemarkten zoals medisch en “wellness” toerisme te versterken en zo een breder scala aan internationale bezoekers aan te trekken. Tegelijkertijd wordt prioriteit gegeven aan de ontwikkeling van de creatieve sector – waaronder film, muziek en digitale media – om deze te positioneren als een belangrijke economische pijler die innovatie en culturele exportmogelijkheden bevordert.
2. Stimulering van duurzame energie door een geïntegreerd beleid dat alle sectoren van de economie omvat, met als doel de CO<sub>2</sub>-uitstoot te verminderen, economische kansen in de groene sector te creëren, ondersteund door wetgeving en samenwerking met Nederland.
3. Continuering uitvoering van de National Export Strategy (NES) om zodoende de economische groei te stimuleren door opkomende exportsectoren te ontwikkelen, nieuwe werkgelegenheid en lokale vaardigheden te creëren, micro-, kleine en middelgrote ondernemingen (mkb's) en start-ups te ondersteunen bij het exporteren via verbeterde handelsdiensten, het eiland sterker te positioneren als regionale speler en administratieve procedures te vereenvoudigen om de bedrijfskosten te verlagen en ondernemerschap en innovatie te bevorderen.
4. Ondersteuning van ondernemers met programma's zoals trainingen, coaching, microfinanciering en werken aan het verbeteren van de toegang tot financiering, onder andere door de introductie van het garantie instrumentarium.
5. Consumentenbescherming en concurrentiebewaking als essentiële componenten voor het creëren van een eerlijke en transparante markt, waarbij de rechten van consumenten

gewaarborgd worden en bedrijven gestimuleerd worden om op een eerlijke manier met elkaar te concurreren.

### **Strategische speerpunten voor economische diversificatie**

Het Ministerie erkent dat de economie momenteel kwetsbaar is door een eenzijdige afhankelijkheid van toerisme, de COVID-19 pandemie heeft getoond hoe kwetsbaar dit kan zijn voor externe schokken. Gelet hierop kies de regering voor een duurzame verbreding van de economische basis. Het economisch beleid voor 2026 en verder richt zich op het versterken van het verdienvermogen, het bevorderen van inclusieve groei en het realiseren van een duurzame, toekomstbestendige economische structuur. Hierbij wordt nadrukkelijk ingezet op ontwikkeling van een groene economie als speerpunt, zodat Curaçao niet alleen economisch veerkrachtiger wordt, maar ook ecologisch duurzamer en sociaal inclusiever.

Curaçao staat voor een strategische opgave om de economie structureel te verbreden en te versterken. Diversificatie is essentieel om toekomstige schokken op te vangen en duurzame, inclusieve groei te realiseren. De urgentie is hoog om nieuwe pijlers aan de economie toe te voegen naast het toerisme, met bijzondere aandacht voor sectoren die export, groene groei en innovatie stimuleren.

Om de afhankelijkheid van het toerisme te verminderen en de economie toekomstbestendig te maken, heeft de regering een samenhangend beleidskader opgesteld met vier centrale uitgangspunten: (1) macro-economische stabiliteit, (2) economische structuurversterking, (3) gerichte sectorontwikkeling, en (4) beleidscoherentie in integrale aanpak. Binnen dit kader zijn de hiernavolgende strategische speerpunten voor economische diversificatie gedefinieerd:

#### **1. Maritieme cluster versterken**

Modernisering van het scheepsregister (vlaggenstaat) en haveninfrastructuur, digitalisering van havendiensten en transitie van traditionele e-zones naar moderne Special Economic Zones (SEZ's) gericht op maritieme bedrijvigheid.

#### **2. Groene (en zwarte) energie**

Ontwikkeling van een geïntegreerde waterstofwaardeketen als motor voor de groene economie, gekoppeld aan de grootschalige inzet van hernieuwbare energie (zoals offshore wind). Tegelijkertijd wordt verkend hoe fossiele bronnen ('zwarte energie') op verantwoorde wijze kunnen worden benut als strategische hulpbronnen.

3. De groene energietransitie geldt als speerpunt, Curaçao zal zich positioneren als regionale voortrekker in duurzame energieproductie en -export, waarbij investeringen in bijvoorbeeld een 75 MW offshore windpark en groene waterstofproductie centraal staan.

#### **4. Toekomstbestendig toerisme**

Het toerisme blijft belangrijk, maar de focus verschuift naar kwaliteit en duurzaamheid. Het beleid streeft naar hoogwaardig (high-end) toerisme dat meer bestedingen per bezoeker genereert en past binnen ecologische grenzen. Maatregelen omvatten het bepalen van de carrying capacity van Curaçao om massatoerisme te beheersen, het implementeren van o.a. een Tourism Satellite Account (TSA) voor betere data, en investeringen in infrastructuur (zoals de luchthaven) en productinnovatie om de sector veerkrachtig en duurzaam te maken.

#### **5. Lokale voedselproductie en zelfredzaamheid**

Vergroten van de voedselzekerheid door stimuleren van lokale landbouw en tuinbouw. Ondernemerschap in de agrarische sector wordt aangemoedigd en nieuwe technologieën (bijvoorbeeld hydroponics, aquaponics, verticale landbouw) worden geïntroduceerd om de voedselproductie te moderniseren. Deze sector wordt gekoppeld aan andere domeinen, met name toerisme, denk aan de levering van lokale producten aan hotels, restaurants en cruiseschepen, zodat toeristische uitgaven meer binnen de lokale economie circuleren. Dit speerpunt moet de importafhankelijkheid verlagen en tegelijkertijd banen en inclusieve groei opleveren.

#### **6. Herpositionering van de maakindustrie**

De industriële sector (manufacturing) krijgt opnieuw prioriteit als strategische groeimotor. Doel is Curaçao te vestigen als productie- en assemblage hub in de regio, met nadruk op exportgerichte bedrijvigheid, assemblage, importvervanging en lokale toegevoegde waarde. Om dit te bereiken wordt ingezet op technologische vernieuwing, fiscale en logistieke prikkels, koppeling van industrie aan de haven/SEZ's, en ontwikkeling van menselijk kapitaal via praktijkgericht onderwijs.

#### **7. Transnational Education (TNE)**

De transnationale onderwijssector wordt gezien als nieuwe economische pijler en kennismotor. Curaçao wil een regionaal centrum voor internationaal hoger onderwijs worden. Dit betekent het aantrekken van buitenlandse onderwijsinstellingen, integratie van TNE in de exportstrategie, actualisatie van het bestaande beleidskader (uit 2014) en verbetering van faciliteiten (studentenhuisvesting, ICT, etc.). Investeren in TNE levert niet alleen directe bestedingen en werkgelegenheid op, maar versterkt ook het menselijk kapitaal en Curaçaos positionering als kennisbestemming.

#### **8. Uitvoering van de Nationale Export Strategie (NES)**

De NES beoogt de export te diversifiëren, buitenlandse deviezen te genereren opdat de economische groei te stimuleren en minder afhankelijk te maken van enkele traditionele sectoren. De NES richt zich op 7 (zeven) sectoren met exportpotentieel:

- Blue bio-economie (biotechnologische toepassingen van mariene bronnen);
- Creatieve industrieën (film, muziek, digitale media en software);
- (Transnationale) onderwijsdiensten (het aantrekken van buitenlandse studenten en instellingen);

- Financiële diensten (modernisering van het regelgevend kader en uitbouw van hoogwaardige diensten);
- Informatietechnologie (IT) (benutten van de geavanceerde ICT-infrastructuur en datacenters);
- Medisch en wellness-toerisme (ontwikkelen van een professionele sector voor medische en wellness-diensten);
- Haven- en maritieme diensten (versterken van ondersteunende diensten en concurrentiepositie).

## **9. Beleidscoherentie en integrale aanpak**

Het borgen van samenhang in beleid is een speerpunt op zich. Diversificatie vergt een intersectorale aanpak waarbij economie wordt afgestemd met andere domeinen (onderwijs, arbeid, energie, milieu, etc.). Het Landspakket van Curaçao (hervormingsprogramma) dient hierbij als leidraad om structurele hervormingen consistent door te voeren. Er is een coördinatiecommissie opgezet om integrale sturing te bevorderen en projecten uit de begroting tijdig uit te voeren.

Deze speerpunten vormen de kern van de economisch beleidsagenda en worden gefinancierd en gecoördineerd binnen de beschikbare middelen van de begroting 2026 en de meerjarenbegroting, in samenhang met steun uit het Landspakket t/m 2027. De nadruk ligt op het ontwikkelen van nieuwe verdienmodellen (w.o. export van duurzame energie, kennisdiensten, agrarische producten) naast het versterken van bestaande (toerisme, logistiek) sectoren. Het Ministerie kiest hiermee bewust voor een groeistrategie die niet alleen kwantitatieve groei nastreeft, maar vooral kwalitatieve, breed gedragen groei en economische vooruitgang die hand in hand gaat met sociale ontwikkeling en ecologische duurzaamheid.

## **Borging van de regionale concurrentiepositie**

Een belangrijk aandachtspunt bij het diversificatiebeleid is het behouden en verbeteren van de concurrentiepositie van Curaçao in de regio. De regering heeft expliciet maatregelen getroffen om ervoor te zorgen dat Curaçao aantrekkelijk blijft ten opzichte van buureconomieën, naast het inzet op nieuwe (export) sectoren:

- Onder het motto economische structuurversterking (zie centrale uitgangspunten) wordt gewerkt aan een concurrerend en veerkrachtig ondernemingsklimaat. Dit omvat administratieve vereenvoudiging (minder bureaucratie), meer publiek-private samenwerking en het gericht aantrekken van duurzame investeringen. In dit kader is een nationale investeringsagenda opgezet die publieke en private investeringen stuurt richting de prioritaire sectoren (digitalisering, logistiek, duurzame energie, industrie, toerisme).

Hiermee wordt verzekerd dat investeringen cohesie vertonen met het ontwikkelingsbeleid en maximale impact hebben op groei en concurrentiekracht. Daarnaast neemt Curaçao deel aan regionale handelsnetwerken en onderhoudt het strategische partnerschappen (bijvoorbeeld met Nederland voor de waterstofontwikkelingen) om kennis en kapitaal aan te trekken.

- Een cruciale factor voor concurrentiepositie is het kosten- en infrastructuurniveau. Door fors in te zetten op de energietransitie, windenergie, zonnepanelen en waterstof, is Curaçao in staat om energiekosten structureel te verlagen en de energievoorziening betrouwbaarder te maken. Dit is niet alleen milieubeleid maar expliciet ook concurrentiebeleid: lagere energiekosten en een robuuste infrastructuur zullen Curaçao aantrekkelijker maken voor energie-intensieve bedrijven en nieuwe sectoren. Evenzo wordt gewerkt aan modernisering van de fysieke infrastructuur: uitbreiding van de luchthaven (Categorie 1 status nastreven bij FAA van CCAA) en digitalisering van havendiensten verhogen de efficiëntie en internationale connectiviteit. Met investeringen in breedbandnetwerken (w.o. CELIA onderzeese glasvezelkabel) en e-government moeten de digitale achterstand inlopen, zodat Curaçaose bedrijven in de regio mee kunnen concurreren in de moderne kenniseconomie en het aanbieden van digitale diensten. Al deze stappen zorgen ervoor dat ondernemen op Curaçao concurrerend blijft voor wat betreft faciliteiten en kosten, vergeleken met omliggende eilanden.
- In plaats van te concurreren op volume of lage lonen, positioneert Curaçao zich in de regio op kwaliteit en innovatie. Dit blijkt uit o.a. het voorgenomen toerismebeleid (focus op high-end segment), maar ook uit de andere speerpunten zoals uit de NES. De keuze voor groene waterstof is vooruitstrevend in het Caribisch gebied en geeft Curaçao een first-mover voordeel als hub voor duurzame energie. Ook met o.a. biotechnologische toepassingen van mariene bronnen en het stimuleren van TNE is Curaçao in staat om uniek te profileren als Caribische kennis hub, hetgeen moeilijk te kopiëren is door concurrenten. De maakindustrie-plannen leggen nadruk op technologische vernieuwing en vakmanschap, zodat producten kwaliteit uitstralen. Door deze nadruk op innovatie en hoogwaardige diensten/producten ontwikkelt Curaçao comparatieve voordelen ten opzichte van de regio.
- Een duurzame concurrentiepositie vergt ook interne hervormingen. Via het Landspakket en gerelateerd beleid wordt gezorgd voor macro-economische stabiliteit (gezonde overheidsfinanciën, beheersing schulden, prijsstabiliteit), hetgeen vertrouwen wekt bij investeerders. Daarnaast investeert de overheid in onderwijs en arbeidsmarktvaardigheden om de lokale beroepsbevolking mee te laten groeien met de nieuwe economische kansen. Denk aan technische opleidingen voor de energiesector, maritieme training, en talen- en ICT-vaardigheden voor TNE en toerisme. Dit vergroot de productiviteit en maakt Curaçaose werknemers concurrerend. Sociale partners worden betrokken om

arbeidsproductiviteit en innovatieklimaat te verhogen, cruciaal voor de lange termijn concurrentiekracht.

De resultaten van deze inzet komen tot uiting in de voorgenomen visie om de positie van Curaçao in de regio niet alleen te behouden maar te verbeteren. Door tijdig nieuwe niches te claimen (zoals biotechnologische toepassingen van mariene bronnen, waterstof, TNE), behoudt Curaçao een voorsprong. Tegelijkertijd verliest het Ministerie bestaande voordelen niet uit het oog. De maritieme hub functie wordt proactief versterkt om erosie van marktpositie te keren, en het toeristisch product wordt vernieuwd om bij de top van de regio te blijven. Ook industriële ontwikkeling zal de rol van Curaçao als logistieke doorvoerhaven complementeren en de reputatie als industriële hub in het Caribisch gebied nieuw leven inblazen.

**Samenvattend:** het door het Ministerie gevoerde diversificatiebeleid is zo vormgegeven dat Curaçao zich concurrentiegericht ontwikkelt, waarbij nieuwe sectoren worden toegevoegd op een manier die het eiland unieker en sterker positioneert binnen de regionale economie.

### Begroting per Thema

Thema	2026	2027	2028	2029
Bedrijfsvoering	17.182.500	17.437.695	17.114.005	17.260.629
Economie en Werkgelegenheid	73.814.460	79.972.470	76.157.356	76.322.352
Gezin, Gemeenschap en Veiligheid	-	-	-	-
Gezondheid en Milieu	-	-	-	-
Goed Bestuur	-	-	-	-
Onderwijs, Educatie en Vorming	-	-	-	-
<b>Totaal</b>	<b>90.996.960</b>	<b>97.410.165</b>	<b>93.271.361</b>	<b>93.582.981</b>

### Risicoanalyse Begroting:

Het Ministerie van Economische Ontwikkeling identificeert de volgende risico's:

Beschrijving	Kans	Gevolg	Beheersmaatregelen
Onvoldoende kredieten voor diversifiëring economische sectoren	<i>Laag</i>	<i>Hoog</i>	<ul style="list-style-type: none"> <li>Extra middelen uit toerisme worden ingezet voor diversifiëring economische sectoren</li> </ul>
Afhankelijkheid sector toerisme voor inkomsten eiland of extra inkomsten voor diversificatie economie	<i>Midden</i>	<i>Hoog</i>	<ul style="list-style-type: none"> <li>Niet volledig bedrag aan geprognosticeerde inkomsten begroten, buffer opgenomen voor eventuele tegenvallers</li> </ul>
Onrechtmatig gebruik van de middelen	<i>Midden</i>	<i>Hoog</i>	<ul style="list-style-type: none"> <li>Voorlichting sessies financieel beheer en op termijn digitalisatie processen financieel beheer</li> </ul>
Onvoldoende compliance regels financieel beheer wegens ad hoc verzoeken	<i>Midden</i>	<i>Midden</i>	<ul style="list-style-type: none"> <li>Inzet bestedingsplan ter ondersteuning planmatig en anticiperend werken</li> </ul>
Budgetoverschrijding	<i>Laag</i>	<i>Hoog</i>	<ul style="list-style-type: none"> <li>Minimaal wekelijkse budgetbewaking</li> </ul>

## Bedrijfsvoering

### a. Apparaatskosten

Personeelslasten en afschrijvingen			
2026	2027	2028	2029
14.387.800	14.418.800	14.417.500	14.427.200

Een verantwoorde en efficiënte inzet van personeelslasten is essentieel voor het waarborgen van de financiële gezondheid van de overheid en het verbeteren van de kwaliteit van publieke dienstverlening. Daarnaast is het van belang om te investeren in de professionele ontwikkeling van ambtenaren. Door middel van opleidingsprogramma's kunnen medewerkers hun vaardigheden verbeteren, wat bijdraagt aan een hogere productiviteit en effectievere dienstverlening aan de burger. Bovenstaande personeelslasten zijn exclusief de opleidingskosten welke deels onder 'bedrijfsvoering' ondergebracht zijn in combinatie met de recentelijk gelanceerde Government Academy en het hierbij behorende opleidings- en ontwikkelingsprogramma (OOP).

### b. Dienstverlening en bedrijfsvoering

Bedrijfsvoering			
2026	2027	2028	2029
2.794.700	3.018.895	2.696.505	2.833.429

Verantwoorde bedrijfsvoering is essentieel voor het succes en de duurzaamheid van een organisatie. Het omvat het effectief en efficiënt inzetten van middelen, het naleven van wet- en regelgeving en het streven naar maatschappelijke verantwoordelijkheid.

Daarnaast speelt het beheer van het wagenpark een rol in de bedrijfsvoering. Dit betreft niet alleen de aanschaf en het onderhoud van voertuigen, maar ook het waarborgen van de veiligheid. Een efficiënt wagenparkbeheer draagt bij aan kostenbesparing en een positieve uitstraling van het ministerie.

Verzekeringen vormen een ander belangrijk onderdeel van verantwoorde bedrijfsvoering. Het is noodzakelijk adequaat verzekerd te zijn tegen risico's die de continuïteit van de organisatie kunnen bedreigen, zoals schade aan eigendommen, aansprakelijkheid of bedrijfsstilstand. Het kiezen van de juiste verzekeringen en het regelmatig evalueren van de dekking zijn essentieel om financiële risico's te beperken.

Tot slot is het van belang dat het ministerie zich houdt aan lokale wet- en regelgeving, zoals de Landsverordening comptabiliteit 2010 en de Landsverordening financieel beheer. Deze wetgeving bevordert transparantie, integriteit en verantwoord gebruik van publieke

middelen, wat bijdraagt aan een gezonde bedrijfsvoering en het vertrouwen van de burgers.

De onderstaande tabel presenteert de Key Performance Indicators (KPI's) per PIOFACH-onderdeel die worden gebruikt om de bedrijfsvoering van het ministerie te meten.

PIOFACH-Onderdeel	KPI	Meting	R2024	B2024	B2025	O2026
Personeel	Ratio Personeelskosten	Beloning van Personeel t.o.v. totaal begroting	11.7%	14.4%	13.3%	13.7%
Informatievoorziening	Inventarisgoederen (licenties)	Kleine inventaris t.o.v. Kantoorexplotatie	2.3%	3.0%	1.9%	1.1%
Organisatie	Opleiding & Training	Opleiding & Training t.o.v. Uitgaven aan Eigen Personeel	3.0%	10.4%	9.0%	7.9%
Financiën	Niet-belastinginkomsten	Niet—belasting per jaar t.o.v. Totaal Begroting	N/A	N/A	N/A	8,1%
Algemene Kosten	Facilitaire kosten	Personeel van Derden t.o.v. Verbruik van Goederen en Diensten	1.42%	0.88%	0.83%	0,7%
Communicatie	Kosten van interne en externe communicatie	Representatie & Voorlichting en Publieke Voorlichting t.o.v. Verbruik van Goederen en Diensten	10.6%	9.7%	10.1%	12.4%
Huisvesting	Kosten aan huisvesting	Huisvesting t.o.v. Verbruik van Goederen	20.0%	26.8%	26.8%	15.1%

## Economie en Werkgelegenheid

### c. Economische Structuurversterking

Buitenlandse economische betrekkingen bevorderen			
2026	2027	2028	2029
520.000	545.000	570.000	620.000

Ter bevordering van de internationale handel zullen de activiteiten gericht op het sluiten van bilaterale handelsverdragen worden voortgezet. Het aangaan van samenwerkingsovereenkomsten met andere landen helpt lokale bedrijven hun diensten en/of producten in het buitenland af te zetten. Daarnaast zullen strategische beleidsdocumenten worden opgesteld met als doel de export van goederen en diensten door lokale bedrijven te stimuleren. Deze economische beleidsinitiatieven en verdragen moeten leiden tot meer exportactiviteiten van producten en diensten op buitenlandse markten. Hiervoor is het belangrijk assertief bestaande relaties te behouden waaronder het gebruik van de diaspora, het versterken en uitbreiden van exportmarkten om de exportmogelijkheden van de speerpuntsectoren (Blue Bio Economie, haven en maritieme

diensten, internationale financiële diensten, ICT, onderwijs, creatieve sector en medical and wellness toerisme) te faciliteren en te versterken.

Om het zelfstandig WTO-lidmaatschap te realiseren, zullen de werkzaamheden van de in 2017 ingestelde permanente commissie Internationale Handel en Buitenlandse Economische Betrekkingen worden voortgezet. Een zelfstandig WTO-Lidmaatschap zal een positieve impact hebben op de economische structuurversterking. Het is een instrument om binnenlandse hervormingen, openheid van handel, economische diversificatie en modernisering te bevorderen en te consolideren. Dit proces werkt aan versterking van de “rule of law” en goed bestuur (governance). Het biedt transparantie en leidt tot verbetering van het ondernemingsklimaat en verhoogt het concurrentievermogen. En tot slot wordt het proces gezien als een kader voor intergouvernementele coördinatie en samenwerking, hetgeen zal leiden tot vergrote effectiviteit en efficiency. Het WTO-Lidmaatschap is een van de pijlers van de Nationaal Export Strategie.

In 2026 zal de EU Desk informatie blijven verstrekken en trainingen blijven organiseren over de mogelijkheden om via de EU-programma’s toegang tot fondsen en samenwerking te kunnen krijgen. De EU Fondsenweek zal in het vierde kwartaal 2026 wederom plaatsvinden. Het trainingsprogramma Grant Seeking Fundamentals zal in 2026 wederom uitgevoerd worden. Gedurende het jaar zal door middel van presentaties, sociale media-uitingen en andere modaliteiten informatie gedeeld worden. Het aantal succesvol ingediende projecten zal groeien, waardoor de bilaterale financiële steun en de fondsen via EU-subsidieprogramma’s een grote bijdrage zullen leveren aan de economie via binnengehaalde deviezen.

Bevordering van coöperatie				
2026	2027	2028	2029	
241.500	186.900	140.400	142.000	

De coöperatieve ondernemingsvorm is een maatschappelijk verantwoorde en sociale benadering van ondernemerschap die aansluit bij de ambitie om de economie veerkrachtiger te maken door ondernemingen met sociale, duurzame en solidaire doelstellingen te ondersteunen. Dit model biedt oplossingen voor diverse economische en maatschappelijke vraagstukken en is gebaseerd op zeven kernwaarden: zelfredzaamheid, verantwoordelijkheidszin, democratie, gelijkheid, billijkheid, solidariteit en transparantie, zoals omschreven door de Internationale Coöperatieve Alliantie (ICA). Duurzame coöperatieve ondernemerschap zal primair gestimuleerd worden in sectoren zoals toerisme, landbouw en de creatieve industrie, maar zal niet beperkt zijn tot voornoemde sectoren.

Het beleid richt zich op twee belangrijke aspecten: het ontwikkelen van wet- en regelgeving voor coöperaties en het opzetten van een educatieve structuur om kennis over coöperativisme te bevorderen, met name onder jongeren. Het doel is schaalvoordelen en kostenbesparingen te realiseren voor ondernemers, wat leidt tot verbeterde economische perspectieven. Daarnaast wordt jaarlijks op de eerste zaterdag van juli de Internationale Dag van de Coöperatie gevierd ter bevordering van bewustwording binnen de coöperatieve sector en de bredere samenleving. Technische ondersteuning en deskundigheidsbevordering worden geboden via lidmaatschappen bij de ICA en regionale partners.

Energietransitie			
2026	2027	2028	2029
178.260	299.370	301.556	313.952

Het ministerie zet zich actief in voor de transitie naar een duurzame energievoorziening als onderdeel van het vergroten van het verdienvermogen. Het beleid zet in op een geïntegreerde overgang naar duurzame energie in alle sectoren van de economie, van elektriciteitsopwekking en transport tot industrie, landbouw en de bebouwde omgeving. Deze brede aanpak stimuleert samenwerking tussen sectoren en zorgt voor een consistente vermindering van de CO<sub>2</sub> uitstoot in de hele lokale economie. De formulering ter implementatie van een nieuw energiebeleid en de introductie van wetgeving speelt hierin een cruciale rol. Dit draagt niet alleen bij aan de verduurzaming van de energievoorziening, maar creëert ook nieuwe economische kansen in de groene economie.

Daarnaast draagt deze energietransitie bij aan importsubstitutie, hetgeen een positief effect zal hebben op de betalingsbalans door de afhankelijkheid van dure brandstofimporten te verminderen. Door lokaal duurzame energie op te wekken via wind- en zonne-energie vermindert de afhankelijkheid van ingevoerde fossiele brandstoffen. Dit versterkt de energiezekerheid en vergroot de onafhankelijkheid van externe energiebronnen. De ontwikkeling van een volledig groene economie opent een scala aan mogelijkheden voor Curaçaos verdienvermogen, waarbij nieuwe economische sectoren, zoals de groene energiewaardeketen, een centrale rol zal spelen.

Een ambitieuze inzet op duurzame energie maakt het mogelijk om kennis, diensten en producten te ontwikkelen die ook internationaal gewild zijn. Curaçao kan zich regionaal profileren als exporteur van groene derivaten, windturbintechologie of andere duurzame energieproducten. Deze export draagt bij aan de handelsbalans en levert extra banen op, terwijl het land zich internationaal positioneert als voortrekker in de schone energietechnologie.

In aansluiting op het voorgenomen energiebeleid vormt de Landsverordening energievoorziening een essentieel juridisch instrument om de transitie naar een duurzame, betrouwbare en betaalbare energievoorziening op Curaçao te waarborgen. De wetgeving geeft uitvoering aan de beleidsdoelstellingen en biedt het kader voor marktordening, toezicht en beleidsimplementatie in de energiesector.

Voor de effectieve uitvoering van deze landsverordening is het noodzakelijk dat de bijbehorende uitvoeringsregelingen, zoals de concessies, landsbesluiten en ministeriële regelingen, tijdig worden geformuleerd en vastgesteld. Deze regelingen bieden de noodzakelijke juridische, technische en administratieve invulling aan de bepalingen in de wet.

Daarnaast is de oprichting en operationalisering van het Energiebureau van cruciaal belang. Dit onafhankelijke orgaan zal verantwoordelijk zijn voor de naleving van regelgeving en de uitvoering van beleidsmatige en technische taken binnen de energievoorzieningsketen. Zonder deze twee voorwaarden, heldere uitvoeringsregelingen en een functionerend Energiebureau, kan de wet niet doeltreffend in praktijk worden gebracht en blijft beleidsmatige doelstelling onbereikbaar.

Export promotie en bevorderen internationale investeringen			
2026	2027	2028	2029
1.917.000	2.217.000	2.217.000	2.217.000

Het faciliteren en ondersteunen van investeerders is een cruciale bepalende factor voor het vermogen van een land om investeringen aan te trekken. Investeringspromotieactiviteiten omvatten het verstrekken van een breed scala aan informatie en ondersteuning aan investeerders gedurende de verschillende fasen van een investeringsproces en het bevorderen van de investeringsmogelijkheden van het land, prikkels en imago.

De activiteiten variëren van het aantrekken tot het begeleiden van een investeerder door het proces van het opzetten van hun bedrijf in het land, het land als investeringsbestemming te promoten, gericht investeerders aan te trekken om een door de regering geïdentificeerde behoefte tegemoet te komen en om te pleiten voor beleidshervormingen investeringen in het algemeen te vergemakkelijken.

Om sectoren te kunnen stimuleren moet door de private sector lokaal geïnvesteerd worden. Het klimaat moet hierdoor aantrekkelijk zijn om lokale en buitenlandse investeringen aan te trekken. Voor het aantrekken en faciliteren van buitenlandse investeerders is Curaçao Investment & Export Promotion Agency (CINEX) operationeel. CINEX is de gespecialiseerde instelling die lokale en buitenlandse investeerders faciliteert, daarnaast worden lokale bedrijven ondersteunt in hun export ambities. CINEX voert het overheidsbeleid aangaande internationale handel en investeringen uit.

Een concurrerend en veerkrachtig ondernemingsklimaat wordt gestimuleerd door administratieve vereenvoudiging, publiek-private samenwerking, stimulering van ondernemerschap en innovatie en het aantrekken van duurzame investeringen.

In dit kader vormt de totstandkoming van een gerichte investeringsagenda, in nauwe afstemming met de overheidsvennootschappen, een belangrijk instrument om strategische projecten en sectorontwikkeling te ondersteunen. Deze agenda beoogt investeringsbeslissingen te structureren en beter op elkaar af te stemmen met nationale beleidsprioriteiten, waaronder digitalisering, logistiek, duurzame energie, industrie en toerisme. Hiermee wordt niet alleen de effectiviteit van publieke middelen vergroot, maar ook de samenhang tussen overheid, semipublieke instellingen en de reële economie versterkt.

Informatievoorziening en innovatie bevorderen				
2026	2027	2028	2029	
1.094.100	909.700	944.700	959.700	

Ten behoeve van het bevorderen van de digitale economie wordt in samenwerking met de Curaçao Innovation & Technology Institute (CITI) gewerkt aan een nieuw innovatiebeleid en het bewerkstelligen van een nationaal meetsysteem dat aansluit op internationale standaarden, dat het makkelijk maakt om op basis van indicatoren, het innovatiepeil van Curaçao te kunnen meten en te kunnen vergelijken met soortgelijke landen. Het beleid en meetinstrument worden aangesloten aan de geïdentificeerde strategieën van de ICT-sector binnen de Nationale Export Strategie (NES).

Verskillende ondersteunende en begeleidende programma's gericht op het stimuleren van innovatie, technologie en innovatief ondernemerschap onder de startups en mkb-sector worden uitgevoerd binnen de subsidie aan CITI.

Bevordering MKB				
2026	2027	2028	2029	
925.000	865.500	665.500	665.500	

Het midden- en kleinbedrijf (mkb) is de ruggengraat van de Curaçaose economie. Ontwikkeling en professionalisering van mkb'ers leidt tot het creëren van stabiele en winstgevende ondernemingen, wat een continu proces is.

Het opgerichte Mi NEGOSHI Shared & Support Services zal het bieden van ondersteuning aan startende ondernemers bij het opzetten van hun bedrijf en aan bestaande ondernemers bij het verbeteren van hun bedrijf, continueren. Coaching en trainingsprogramma's zullen worden voortgezet, waardoor zowel startende als

bestaande ondernemers geholpen kunnen worden om hun bedrijven op te starten of te versterken.

Voor het in kaart brengen en meten van de ontwikkeling van mkb-bedrijven wordt de opgezette Mi NEGOSHI-Database, [www.minegoshidatabase.com](http://www.minegoshidatabase.com), continu geraadpleegd. Middels het webportaal [www.meo.cw](http://www.meo.cw), hebben ondernemers toegang tot informatie en voorlichting.

Het Mi NEGOSHI Platform heeft als taak periodiek activiteiten in kaart te brengen welke aan de mkb-sector aangeboden worden door de verschillende instanties, activiteiten welke aan de mkb-sector aangeboden worden, te evalueren en samenwerking tussen de leden te bevorderen ten behoeve van de mkb-sector. Het platform zal worden uitgebreid met de taken uit de Skills & Entrepreneurship Strategie van de NES.

Verder is er aandacht voor het stimuleren van micro-ondernemers via de markten in de binnenstad, die moeten fungeren als een soort incubator. Ter verdere uitvoering van het Inrichtingsplan Marktgebouwen en –gebieden in de binnenstad, worden bestaande marktplaatsen aantrekkelijk en toegankelijk gemaakt om de handelswaren voor verkoop aan te bieden.

Manpowerplanning			
2026	2027	2028	2029
-	-	-	-

In afstemming met de ministeries van SOAW en OWCS zal MEO het verrichte manpoweronderzoek verder verruimen met meerdere speerpuntsectoren. Daarnaast is het de bedoeling om het aanbod op de arbeidsmarkt de nodige competenties en vaardigheden bij te brengen die vereist worden om optimaal te kunnen functioneren aan de veranderende economie. Verder wordt op basis van een onderzoek naar de vraag van de verschillende (nieuwe) beroepen op de markt in beeld gebracht.

Met “manpowerplanning” wordt verder de behoefte aan her- en bijscholing in de overige sectoren eveneens in kaart gebracht. Gerichte “crashcourses” en leerwerktrajecten worden aangeboden in de jaren die volgen op basis van de geconstateerde behoeften van de verschillende sectoren op de arbeidsmarkt. Op de middellange- en lange termijn moet het opleidingsaanbod binnen het regulier onderwijs worden aangepast om aan te sluiten aan de behoefte op de arbeidsmarkt. Dit wordt bewerkstelligd door de verschillende aanbevelingen die voortvloeien uit de onderzoeken en overlegstructuur van de Raad van Onderwijs en Arbeidsmarkt (ROA) met vertegenwoordiging van de betrokken ministeries, de schoolbesturen, de vakbonden en private sector.

Vergunningen
--------------

2026	2027	2028	2029
-2.160.000	-2.160.000	-2.160.000	-2.160.000

Het ministerie zet zich in voor het verminderen van administratieve belemmeringen die de bedrijfsvoering vertragen, zoals trage verwerking van vergunningen. Deze procedures worden geautomatiseerd om transparantie, snelheid en toegankelijkheid voor ondernemers te verbeteren. In het kader van de National Export Strategy (NES) en uitvoeringsagenda B11 is in 2024 de eCura-case gelanceerd, waarmee vergunningen digitaal kunnen worden aangevraagd.

In 2026 wordt de derde fase geïmplementeerd met uitbreiding van het aantal beschikbare vergunningen. Daarnaast wordt gewerkt aan wetgeving voor digitale handtekeningen, wat de afgifte van vergunningen verder vergemakkelijkt. Om e-commerce te bevorderen, worden wet- en regelgeving aangepast, het elektronische betalingssysteem gemoderniseerd en wordt bewustwording over web-based ondernemerschap vergroot. In 2026 worden investeringen gedaan in capaciteitsopbouw van ambtenaren, zowel in de front- als backoffice. Ook worden verouderde voorschriften herzien om een gunstig ondernemersklimaat te waarborgen. Aanbevelingen zijn gedaan om arbeids- en immigratiewetten aan te passen, zodat Curaçao geschoolde buitenlandse arbeiders kan aantrekken en een balans wordt gevonden tussen efficiëntie voor bedrijven en goede voorzieningen voor werknemers.

Bevorderen voedselzekerheid			
2026	2027	2028	2029
250.000	250.000	250.000	250.000

Ter uitvoering van het door de Raad van Ministers goedgekeurde plan van aanpak “Waarborging voedselzekerheid en stabiele prijzen Curaçao” en het voedselzekerheid beleid getiteld “Barika yen Kòrsou Kontentu” opgesteld in samenwerking met GMN, is gestart met diverse activiteiten in 2023 die zullen worden voortgezet in 2026. Enkele hiervan zijn: onderhouden en verder uitbreiden database van agrariërs, verder uitbreiden en onderhouden geautomatiseerd systeem voor aanvraag ontheffing groente en fruit en evalueren mogelijke voortzetting van het agrarische fonds via Qredits.

Het beleid is vanuit economische invalshoek met name gericht op het mitigeren van de deviezen uitstroom en het stimuleren van lokale ondernemers om meer te produceren. Het doel van dit beleidsplan is om in 2030 de agrarische sector te laten groeien tot 5% van het reëel bruto binnenlands product. Hierdoor zal de import van groenten worden gereduceerd.

d. Macro-economische stabiliteit

Consumentenbescherming waarborgen
-----------------------------------

2026	2027	2028	2029
2.759.400	3.107.300	3.015.100	3.069.000

Het is noodzakelijk om concurrentie op de markt continu te blijven bevorderen. Dat vereist doelgerichte toezicht en controle op het functioneren van de marktwerking en het bewaken van eerlijke concurrentie.

De sinds 2016 opgerichte mededingingsautoriteit ter ondersteuning van de uitvoering van het mededingingsbeleid en de daaraan verbonden wet- en regelgeving ("Fair Trade Authority Curaçao"- FTAC) is in 2024, conform artikel 2.24 van de Landsverordening inzake concurrentie, na een periode van 5 jaar, geëvalueerd op doelmatigheid en doeltreffendheid van het functioneren van de FTAC. Het rapport is naar de Staten verstuurd. Naar aanleiding van de evaluatie zijn verschillende aanbevelingen zoals de samenstelling van het bestuur, de prioritering van de werkzaamheden, strakkere aansturing vanuit het ministerie en voldoende budget, geïmplementeerd. Behalve de wettelijke noodzaak voor de evaluatie, waren de uitkomsten hiervan ook bedoeld als input bij de eerstvolgende beheersovereenkomst en de eventuele bijstelling van het mededingingsbeleid. De beheersovereenkomst tussen de overheid en FTAC is in 2024 geëvalueerd en in 2025 voor drie jaren hernieuwd.

Na afronding van het wet- en regelgevingstraject zullen een Consumentenautoriteit en een geschillencommissie ter ondersteuning van de uitvoering van het consumentenbeleid en regelgeving, binnen FTAC worden geïntegreerd. Een goede uitvoeringsstructuur voor het opleggen van sancties/boetes bij overtredingen van deze wet moet zijn uitgewerkt om het beoogde effect (de bescherming van de consument) te kunnen genereren. Voldoende bezetting van FTAC voor het kunnen uitvoeren van al haar wettelijke taken is daarbij een vereiste. Consumenten worden in hun rol op de marktwerking versterkt door: voorlichting en bewustwording programma's, bescherming van de rechten van de consument, ondersteuning bij afhandeling van klachten en bemiddeling bij conflicten met ondernemers.

Economische analyses uitvoeren			
2026	2027	2028	2029
253.500	134.000	164.500	209.500

Het kunnen aansturen van de toeristische sector op basis van data ofwel "tourism intelligence" is van groot belang. Het sectorale model Turistika is in 2024 geüpdatet aan de hand (van de "Visitors Exit Surveys/VES") van verblijfstoeristen in het jaar 2023 vanuit de verschillende markten. Het huidige Turistika model 2025 is omgezet in een Power BI-systeem die gebruikersvriendelijker is. Daarnaast is sinds 2024 in samenwerking met de CBS, CTB, CBCS en MEO begonnen met het traject om te komen tot een Tourism Sattelite Account (TSA) om de impact van toerisme beter in kaart te brengen aan de hand van

meerdere indicatoren dan alleen het aantal cruise- en verblijfstoeristen en hun directe en indirecte uitgaven.

Ook de Economic Outlook zal uitgebracht worden in 2026. De publicatie heeft tot doel om actuele en maatschappelijk relevante inzichten te verschaffen, zowel op macro-economisch als sectoraal niveau. Hierbij worden tevens internationale ontwikkelingen geanalyseerd, met bijzondere aandacht voor de potentiële impact hiervan op de economie. Daarnaast is het streven de publicatie breed toegankelijk en effectief leesbaar te maken, zodat deze optimaal kan bijdragen aan geïnformeerde besluitvorming en strategische planning.

Het Curalyse model wordt jaarlijks geactualiseerd, dit is ter waarborging van de actualiteit, nauwkeurigheid en betrouwbaarheid van het model.

Als onderdeel van de energietransitie die Curaçao nastreeft, is toegang tot het BloombergNEFplatform essentieel. Het lidmaatschap van BloombergNEF biedt het ministerie toegang tot diepgaande trendanalyses en strategische inzichten die essentieel zijn voor het vormgeven van een toekomstbestendig, klimaatneutraal economisch beleid. BNEF levert betrouwbare, actuele en internationaal gevalideerde data over de energietransitie, technologische ontwikkelingen en lange termijn financieel-economische prognoses van de wereldwijde energiemarkt. Deze informatie is onmisbaar voor effectieve beleidsmonitoring, scenario-analyse en het ontwikkelen van duurzame investeringsstrategieën op nationaal niveau.

Sociaaleconomisch koopkrachtmodel			
2026	2027	2028	2029
-	-	-	-

Het ministerie van Economische Ontwikkeling streeft naar versterking van op feiten gebaseerde besluitvorming in het beleid. Dit is bijzonder belangrijk gezien de kwetsbaarheid van Curaçao als kleine eiland economie, die sterk wordt beïnvloed door externe schokken en volatiele economische omstandigheden. Ontwikkelingen zoals inflatie hebben directe impact op de koopkracht van burgers. Daarnaast kunnen internationale factoren, waaronder sterk stijgende energie- en voedselprijzen, evenals lokale beleidsmaatregelen, zoals wijzigingen in belastingheffing of sociale premies, de reële inkomens van huishoudens enorm onder druk zetten.

Hoewel koopkracht in essentie een economische indicator is, ontbreekt momenteel een actueel instrument dat intern beheerd kan worden. Er is geen systematisch instrument om de kwantitatieve effecten van economische ontwikkelingen op de bestedingsruimte van verschillende huishoudtypes inzichtelijk te maken. Dit belemmert de mogelijkheid om

effectief beleid te formuleren dat gericht is op het stabiliseren van de lokale vraag en het stimuleren van economische groei. In dit kader is de behoefte ontstaan om een koopkrachtmodel te laten ontwikkelen.

Dit koopkrachtmodel moet dienen als een instrument voor economische beleidsanalyse, waarmee het ministerie van Economische Ontwikkeling de koopkracht, gedefinieerd als hetgeen een huishouden kan kopen van het besteedbaar inkomen, systematisch kan monitoren en de effecten van beleid op de koopkracht van verschillende huishoudens kan doorrekenen. In dit kader is de ontwikkeling van een transparant en consistent toepasbaar koopkrachtmodel van groot beleidsmatig belang. Het model biedt objectief inzicht in het inkomenseffect en koopkrachteffecten van het overheidsbeleid en externe economische schokken. Dit model stelt de overheid in staat om tijdig en proactief te anticiperen op verwachte effecten, onder meer via mitigerende beleidsmaatregelen.

e. Stimuleren Speerpunt sectoren

Sectorontwikkeling en groei				
2026	2027	2028	2029	
120.000	270.000	75.000	75.000	

De economie wordt versterkt via doelgerichte investeringen in sectoren met hoog potentieel voor waardecreatie, werkgelegenheid en export. De nadruk ligt op het creëren van toekomstbestendige bedrijvigheid die bijdraagt aan brede welvaart. In dit kader wordt ingezet op onder andere:

Het versterken van de Curaçaose positie als regionaal maritiem knooppunt door modernisering van haveninfrastructuur en transitie van traditionele e-zones naar strategische Special Economic Zones (SEZ's). Dit omvat onder meer modernisering van de bestaande havenfaciliteiten, introductie van een small vessel terminal, digitalisering van havendiensten en versterking van de maritieme cluster, waaronder de verdere positionering van de e-zone.

De verdere ontwikkeling van Curaçao's maritieme cluster vormt een strategisch speerpunt binnen de economische beleidsagenda voor de komende jaren. Waar Curaçao historisch heeft geprofiteerd van haar strategische ligging en sterke maritieme infrastructuur, is de afgelopen decennia sprake geweest van een geleidelijke erosie van deze concurrentiepositie. De urgentie tot versterking van dit cluster is dan ook groot.

Hiertoe wordt ingezet op herpositionering van de economische zones, waarbij de transitie van traditionele e-zones naar moderne Special Economic Zones (SEZ's) centraal staat. Deze SEZ's dienen niet alleen aantrekkelijker te zijn voor buitenlandse investeerders, maar ook een rol te vervullen als knooppunten voor hoogwaardige, duurzame maritieme

bedrijvigheid inclusief scheepsonderhoud en scheepsreparatie, logistiek en nicheproductie. In dat kader wordt onderzocht hoe nieuwe regelgeving, belastingprijkkels en administratieve vereenvoudiging de aantrekkelijkheid van deze zones kunnen vergroten.

Deze beleidsinzet wordt versterkt door gerichte infrastructurele ontwikkelingen die de maritieme strategie ondersteunen. Het gaat daarbij om:

- De realisatie van een small vessel terminal;
- Het moderniseren, automatiseren en efficiënter inrichten van bestaande havenfaciliteiten, ter ondersteuning van het scheepsonderhoud en de logistieke dienstverlening.
- De transnational education-sector (TNE) wordt voor de komende jaren als prioritaire sector aangemerkt binnen de nationale strategie voor economische diversificatie. Curaçao beschikt over sterke structurele en geografische voordelen om zich te ontwikkelen tot een regionaal knooppunt voor internationale onderwijsaanbieders met potentieel voor directe buitenlandse bestedingen, werkgelegenheid, kennistransfer en versterking van het onderwijslandschap.

De regering erkent dat de economische waarde van de sector tot op heden onderbenut en onvoldoende in beeld is. Daarom wordt een grondige waardebeoordeling uitgevoerd, gericht op de directe en indirecte impact van TNE op de economie (waaronder studentbestedingen, werkgelegenheid en deviezeninkomsten), benchmarking met vergelijkbare kleine eilandstaten en het formuleren van concrete beleidsaanbevelingen. Met de economische waardebeoordeling en beleidsaanbevelingen wordt het TNE beleid geactualiseerd.

Continuering implementatie van de National Export Strategy			
2026	2027	2028	2029
141.200	136.200	136.200	136.200

De Nationale Exportstrategie (NES) is het 5-jarige traject van Curaçao om de export te diversifiëren, economische ontwikkeling te stimuleren en de deviezeninkomsten te verhogen. De strategie heeft tot doel de export te vergemakkelijken en Curaçao te helpen zich te ontwikkelen tot een veerkrachtigere en duurzamere economie.

Het buitenlands economisch beleid legt het accent op de samenwerking met focuslanden (waaronder Cuba, Dominicaanse Republiek, Colombia, Trinidad en Tobago, Barbados, Jamaica, Suriname, Nederland/Europese Unie, Spanje, Duitsland, de Verenigde Staten van Amerika, Verenigde Arabische Emiraten en Saudi-Arabië). Het aanboren van nichemarkten ten behoeve van lokale ondernemers heeft ook de aandacht in dit kader.

Hiermee wordt het bevorderen van internationale handel en samenwerkingsverbanden beoogd, waardoor meer marktverruiming, economische bedrijvigheid en een toename van export wordt gerealiseerd. Dit zal leiden tot economische groei en meer werkgelegenheid.

Ontwikkeling van de creatieve sector			
2026	2027	2028	2029
950.000	5.950.000	5.880.000	5.880.000

De creatieve industrie is een van de zeven prioritaire sectoren in de Curaçaose Nationale Exportstrategie 2022-2027, met nadruk op muziek, film en marketing/communicatie. Deze sector wordt gezien als een motor voor economische groei en culturele identiteit, mede door de sterke link met het toerisme.

In 2024 is de Commissie Creatieve Industrie Curaçao (CCIC) opgericht om de uitvoering van de strategie te coördineren. Deze commissie bestaat uit vertegenwoordigers van zowel de publieke als private sector en heeft als doel een gunstig ondernemersklimaat te creëren, de rol van sectorverenigingen te versterken en talentontwikkeling te bevorderen.

Een belangrijk initiatief is de oprichting in 2024 van de Curaçao Music Export Office (CMEO), die lokale artiesten ondersteunt bij hun internationale carrière.

Daarnaast is de filmsector versterkt met de Curaçao Film Office, die het eiland promoot als filmlocatie en ondersteuning biedt aan lokale en internationale producties. Sinds 2024 wordt gewerkt aan wet- en regelgeving voor filmvergunningen en belastingincentives om de sector verder te ontwikkelen.

Om de zichtbaarheid van de sector te vergroten, wordt gewerkt aan de oprichting van de Creatieve Industries Development Week (CIDW) en de Curaçao Creative Entrepreneur Award (CCEA). Daarnaast is er behoefte aan betere toegang tot financiering, bijvoorbeeld via een garantiefonds, om de groei van de sector te ondersteunen.

Kortom, MEO zet in op de creatieve industrie als strategische sector voor economische en culturele ontwikkeling met concrete stappen om deze te versterken en internationaal te positioneren.

Stimuleren van toerisme & productontwikkeling			
2026	2027	2028	2029
52.051.000	-16.214.000	-24.899.000	-30.314.000

In 2024 heeft Curaçao aanzienlijke stappen gezet in het verbeteren van de kwaliteit en duurzaamheid van het toerisme. Met 700.249 verblijfstoeristen en een groei van 20% ten opzichte van 2023, is een recordaantal bezoekers verwelkomd. Om deze groei duurzaam

te beheren, is een "Destination Carrying Capacity Study" uitgevoerd in samenwerking met Sustainable Travel International en het George Washington University International Institute of Tourism Studies. Deze studie evalueert de economische, ecologische en sociale impact van toerisme en helpt bij het ontwikkelen van een actieplan voor verantwoorde groei.

Daarnaast wordt gewerkt aan het vereenvoudigen van het horecabeleid en het moderniseren van wet- en regelgeving om een gelijk speelveld te creëren voor accommodatieverschaffers. Een nieuw voorstel beoogt de centralisatie van de toeristenbelasting, die bij aankomst op de luchthaven wordt geïnd om de inkomsten te verhogen en te investeren in de toeristische sector.

De Curaçao Tourist Development Foundation (CTDF) fungeert als "Destination Marketing & Management Organization" en implementeert het "Strategic Tourism Destination Development Plan (STDDP)", dat jaarlijks wordt vertaald in actieplannen. Focus ligt op veiligheid, human resource development, schoonmaakacties, de ontwikkeling van natuurparken en stranden en het bevorderen van cultureel en ervaringsgericht toerisme.

In 2024 is de niche "Medical & Wellness Tourism" gelanceerd en is thans in de implementatiefase. Deze strategie sluit aan bij andere sectoren binnen de Nationale Export Strategie, zoals de creatieve industrie, ICT, onderwijs en maritieme sector, om cross-sectorale ontwikkeling en economische veerkracht te bevorderen.

Overheidsinvesteringen in infrastructuur, zoals de voortzetting van de projecten Marie Pampoen (fase 4) en Zakító (fase 2), dragen bij aan de verbetering van toeristische gebieden en het creëren van een aantrekkelijke omgeving voor zowel toeristen als lokale bewoners.

Samenvattend richt Curaçao zich ook in 2026 op het realiseren van een duurzaam en veerkrachtig toeristisch ecosysteem door middel van strategische planning, sectorale samenwerking en gerichte investeringen.

De ferryverbinding tussen Aruba en Curaçao biedt een unieke kans om het toeristisch product van beide eilanden te diversifiëren. Door een aantrekkelijk, toegankelijk en betaalbaar alternatief te bieden voor luchtverkeer, kan de veerdienst niet alleen inspelen op de groeiende interesse in eilandhoppen onder toeristen, maar ook bijdragen aan betere verbindingen tussen bewoners van beide landen. Dit bevordert niet alleen culturele en sociale uitwisseling, maar creëert ook nieuwe economische kansen, met name voor het midden- en kleinbedrijf in de toeristische sector.

Het initiatief beoogt een structurele en duurzame vervoersverbinding te realiseren die economische samenwerking versterkt, toeristische stromen stimuleert en bijdraagt aan regionale integratie. In dit kader wordt momenteel onder andere onderzocht wat de randvoorwaarden zijn voor een succesvolle implementatie en hoe haalbaar een reguliere veerdienst in de praktijk is. Denk hierbij aan aspecten als logistiek, infrastructuur, commerciële levensvatbaarheid en wet- en regelgeving.

De uitvoering van dit traject vindt vooralsnog plaats met middelen uit het landspakket. In 2026 zal verdere invulling worden gegeven aan de ontwikkeling en implementatie van de noodzakelijke randvoorwaardelijke bepalingen, teneinde het traject gericht en duurzaam te realiseren.

Internationale Visserij				
2026	2027	2028	2029	
614.000	-277.000	-297.000	-297.000	

In 2024 heeft Curaçao stappen gezet in de ontwikkeling van de internationale visserijsector, met nadruk op naleving van internationale verdragen en duurzame visserijbeheer. De nieuwe Landsverordening Internationale visserij die op korte termijn in werking treedt, vormt het juridische kader voor een solide uitvoeringsstructuur, inclusief de oprichting van de Fishing Authority Curaçao (FAC). Deze autoriteit zal verantwoordelijk zijn voor het beheer van visserijactiviteiten in de Curaçaose binnenwateren, de Economische Exclusieve Zone (EEZ) en internationale wateren, met focus op controle, monitoring, surveillance en rapportage aan zowel de regering als internationale organisaties.

Curaçao is lid van verschillende internationale visserijbeheersorganisaties, waaronder de International Commission for the Conservation of Atlantic Tunas (ICCAT), de South Pacific Regional Fisheries Management Organization (SPRFMO) en de Western and Central Pacific Fisheries Commission (WCPFC). Deze lidmaatschappen brengen strikte verplichtingen met zich mee, zoals het naleven van visvangstquota en het implementeren van maatregelen tegen illegale, ongeregistreerde en ongereguleerde (IUU) visserij. Het niet naleven van deze verplichtingen kan leiden tot sancties, reputatieschade en verlies van visrechten in internationale wateren, wat negatieve gevolgen heeft voor de overheidsinkomsten.

In samenwerking met Deloitte heeft het ministerie van Economische Ontwikkeling een businessplan opgesteld voor de oprichting van de FAC. Dit plan omvat de benodigde structuur, capaciteiten en begroting om de facetten van visserijbeheer effectief te implementeren en te onderhouden.

f. Supporting policies

Garantie instrumentarium			
2026	2027	2028	2029
3.000.000	5.000.000	5.000.000	5.000.000

De overheid van Curaçao wenst de toegang tot financiering voor kleine en middelgrote (kmo's) ondernemingen te verbeteren door een lokaal garantiefonds op te richten. Dit fonds zal garant staan voor 70% tot 80% van het leningsbedrag, waardoor met enkele miljoenen aan garanties honderden miljoenen aan leningen verstrekt kunnen worden. Het doel is ondernemers zonder voldoende onderpand te ondersteunen bij het realiseren van productieve projecten in diverse sectoren. De oprichting van het lokale garantiefonds uit middelen van de kapitaaldienst van de begroting is van cruciaal belang voor het versterken van de lokale economie en het vergroten van de veerkracht van kmo's op Curaçao.

Interministeriële projecten			
2026	2027	2028	2029
-	-	-	-

Het afvalstoffenbeleid richt zich op het duurzaam beheren en verminderen van afvalstromen, met oog voor milieu, volksgezondheid en economische efficiëntie.

Gezien het cross-sectorale karakter van afvalbeheer met raakvlakken op het gebied van circulaire economie, infrastructuur, toerisme en ondernemerschap zal ook het ministerie van Economische Ontwikkeling nauw betrokken zijn bij de uitvoering. Het ministerie zal inhoudelijke input leveren, met name op onderdelen die samenhangen met de ontwikkeling van duurzame bedrijvigheid, het stimuleren van hergebruik en recycling en het creëren van economische kansen binnen de circulaire sector.

Deze samenwerking draagt bij aan een integrale aanpak en versterkt de uitvoering van het beleid op de domeinen die ten grondslag liggen aan zowel milieu- als economische ontwikkeling.

Kwaliteit brandstoffen monitoren			
2026	2027	2028	2029
72.000	120.000	120.000	120.000

Met de inwerkingtreding van de nieuwe energiewetgeving zal een formeel monitoringsmechanisme worden geïntroduceerd om de kwaliteit van gereguleerde brandstoffen structureel te waarborgen. Dit mechanisme stelt de bevoegde instanties in staat om op basis van wettelijke grondslagen toezicht te houden, controles uit te voeren en waar nodig handhavend op te treden.

In afwachting van deze formele inbedding, zal op alternatieve wijze periodieke monitoring plaatsvinden door daartoe aangewezen instanties. Deze voorlopige aanpak is noodzakelijk om de kwaliteit van de door de overheid voorgeschreven brandstoffen met bijbehorende specificaties te waarborgen en te toetsen aan de geldende normen. Het garanderen van brandstofkwaliteit is essentieel voor behoud van de milieunormen, de technische staat en levensduur van voertuigen en draagt bij aan kostenefficiëntie voor consumenten en bedrijven door het voorkomen van onnodige slijtage en onderhoudskosten.

### Key Performance Indicators voor het thema Economie en Werkgelegenheid:

Beleidsdomein	KPI	Meting	2024	2025	2026
Economische structuurversterking	Aantal wetgeving	Monitoring implementatie plan	Aanbevelingen WJZ doorgevoerd	Consultatieronde stakeholders afgerond aanbidding concepten aan RvV voor verdere consultatie	Behandeling Lv in de Staten
	Beleidsdocument	Uitvoeringsplan	N.v.t.	RfP gereed en gunning opdracht	Eerste concept beleid gereed
	Oprichting energiebureau	Aandeel verplicht budget	N.v.t.	N.v.t.	50%
Macroeconomische stabiliteit	Aantal overheidsnv's betrokken bij het traject	Voortgangsrapportage	N.v.t.	N.v.t.	4
	Aantal strategische projecten conform de investeringsagenda	Voortgangsrapportage	N.v.t.	N.v.t.	4
	Publicatie gereed en tijdige publicatie	Publicatie en release datum	Mei lopend jaar	Mei lopend jaar	Mei lopend jaar
	Bruikbaarheid (enquête)		N.v.t.	N.v.t.	Nov lopend jaar
	Frequentie van updates Curalyse model	Technisch logboek	Updates	Aanpassingen	Updates en aanpassingen
	Koopkracht model ontwikkeld	Aanwezigheid operationeel model	N.v.t.	Ja	Aantal doorrekeningen
	Aantal BloombergNEF rapportages per beleidsbesluit	Aantal beleidsnota's	N.v.t.	6	Nader te bepalen
	Monitoring gebruik	Integratie BloombergNEF indicatoren in monitoring	N.v.t.	Jaarlijks	Jaarlijks
Stimuleren speerpuntsectoren	Beleidsdocumenten gereed	Aantal opgeleverde documenten	N.v.t.	Geen	3
Supporting policies	Aantal uitgevoerde brandstofkwaliteitscontroles	Frequentie controles	N.v.t.	Elke twee jaar, 1 controle	Elke twee jaar, 1 controle

Thema	2026	2027	2028	2029
<b>Bedrijfsvoering</b>				
Gewone dienst	16.957.500	17.012.695	17.044.005	17.100.629
Kapitaaldienst	225.000	425.000	70.000	160.000
<b>Totaal</b>	<b>17.182.500</b>	<b>17.437.695</b>	<b>17.114.005</b>	<b>17.260.629</b>
<b>Economie en Werkgelegenheid</b>				
Gewone dienst	61.314.460	66.672.470	66.157.356	66.322.352
Kapitaaldienst	12.500.000	13.300.000	10.000.000	10.000.000
<b>Totaal</b>	<b>73.814.460</b>	<b>79.972.470</b>	<b>76.157.356</b>	<b>76.322.352</b>
<b>Ministerie</b>				
Gewone dienst	78.271.960	83.685.165	83.201.361	83.422.981
Kapitaaldienst	12.725.000	13.725.000	10.070.000	10.160.000
<b>Totaal Ministerie</b>	<b>90.996.960</b>	<b>97.410.165</b>	<b>93.271.361</b>	<b>93.582.981</b>

### Niet-belastinginkomsten

Het invorderen van niet-belastinginkomsten is een belangrijk onderdeel van de overheidsfinanciën en wordt gereguleerd door specifieke richtlijnen en procedures. De uitvoering van de invordering is primair de verantwoordelijkheid van de Ontvanger der Belastingen. Deze instantie is belast met het innen van diverse overheidsvorderingen, waaronder niet-belastinginkomsten.

De verschuldigde leges voor economische vergunningen, waaronder de HORECA-vergunningen vallen niet hieronder. Deze inkomsten lopen al jaren achter op de prognoses. Het ministerie heeft hiertoe eind 2024 een extra financieel medewerker aangetrokken die belast is met de debiteurenadministratie. Overname van de administratie door het ministerie van EO van het ministerie van Financiën is in 2025 nog volop in gang, waarbij het eerste gedeelte reeds is overgegaan naar het ministerie EO. Voor 2026 wordt verwacht dat het ministerie van EO de volledige debiteurenadministratie inzake economische vergunningen overgenomen heeft. Gevolgd door actieve inning in combinatie met inzet van de Economische Inspectie wordt verwacht dat de realisatie of compliance aanzienlijk verbetert. Ook voor de internationale visserij verzorgt het ministerie zelf de inning.

### Begrotingsinkomsten

Thema	2026	2027	2028	2029
<b>Bedrijfsvoering</b>				
Gewone dienst	-4.000.000	-4.000.000	-4.000.000	-4.000.000
<b>Economie en Werkgelegenheid</b>				
Gewone dienst	-2.337.500	-3.032.500	-3.034.000	-3.035.500
<b>Ministerie</b>				
Gewone dienst	-6.337.500	-7.032.500	-7.034.000	-7.035.500

## 16. Ministerie van Onderwijs, Wetenschap, Cultuur en Sport

### Visie:

Het ministerie van Onderwijs, Wetenschap, Cultuur en Sport richt zich op het ontwikkelen en aanbieden van en toezicht houden op kwalitatief aanbod van educatie en educatieve programma's aan jongeren en volwassenen zowel voor wat betreft onderwijs en scholing als vorming op gebieden van cultuur en sport waarbij wetenschappelijk onderzoek een bijdrage levert door het aanleveren van data als input voor toekomstige verbeteringsplannen.

### Missie:

Elk kind, elke jongere en volwassenen van Curaçao, dienen op gelijke wijze toegang te krijgen tot kwalitatief educatievoorzieningen op het gebied van onderwijs, kunst en cultuur en sport zodat ze kennis en vaardigheden kunnen verwerven om actief en productief deel te nemen aan de (toekomstige) maatschappij.

Iedereen dient optimale mogelijkheden te krijgen om hun potentieel ten volle op een integrale wijze te ontwikkelen.

Het onderwijs op Curaçao is een model en 'hub' voor de regio. Vanaf voorschoolse educatie tot aan het afstuderen, biedt Curaçao een onderwijssysteem aan met een reeks aan educatieve keuzes, waarbij onderwijzend personeel en curricula bijdragen aan de vorming van wereldburgers en burgers die betrokken zijn bij het proces van natievorming. Het streven is dat studenten een optimale aansluiting op de arbeidsmarkt vinden. Het onderwijssysteem moet zodanig gesynchroniseerd zijn met lokale instellingen, de arbeidsmarkt en nationale cultuur.

Tot het ministerie van Onderwijs, Wetenschap, Cultuur en Sport behoren de volgende organisatorische eenheden:

Functie / Kostenplaats	Zorggebied/Doel Organisatie
<b>01 - Bestuursorganen</b>	
160100 - Minister van OWCS	Draagt politieke verantwoordelijkheid voor het werkveld van het ministerie
<b>40 - Algemeen beheer OWCS</b>	
164000 - Kabinet Minister OWCS	Adviseert en ondersteunt de minister
164001 - Secretaris Generaal OWCS	Draagt verantwoordelijkheid voor de bedrijfsvoering van het ministerie
164002 - Ministeriële staf	Voert ondersteunende taken ten behoeve van het ministerie op gebieden van onder meer financiën, HR, ICT/digitalisering en communicatie
164004 - Beleidsorganisatie OWCS	Draagt zorg voor het voorbereiden en ontwikkelen van strategisch en operationeel beleid en het monitoren en evalueren van de implementatie van het beleid
164006 - UO Uitvoeringsteam O&W	<ul style="list-style-type: none"><li>•Draagt zorg voor kwalitatief, voldoende en toegankelijk onderwijs dat voldoet aan wettelijke vereisten</li><li>•Draagt zorg voor een pakket aan voorzieningen (subsidie, transport, schoolvoeding, veiligheid op scholen)</li><li>•Ziet toe op het handhaven, dan wel verbeteren van de kwaliteit van het onderwijs</li></ul>
164007 - Openbaar Onderwijs	Draagt zorg voor kwalitatief behoud en beheer van de openbare scholen

Functie / Kostenplaats	Zorggebied/Doel Organisatie
164008 - Vergoeding administratiekosten	Draagt zorg voor bovenschools management van bijzondere schoolbesturen (kosten voor directie, onderwijsfunctionarissen en administratief personeel)
<b>41 - Examenaangelegenheden</b>	
164100 - UO Expert. Centr. Toetsen/Ex.	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Draagt zorg voor het ontwikkelen, vaststellen en waarborgen van de kwaliteit van examens en toetsen</li> <li>• Draagt zorg voor het organiseren en afnemen van examens</li> <li>• Draagt zorg voor nationale en internationale diplomawaardering en het erkennen van eerder verworven competenties (EVC)</li> </ul>
<b>42 - Openbaar funderend onderwijs</b>	
164200 - Openbaar Funderend Onderwijs	Draagt zorgt voor op effectieve en efficiënte wijze over kwalitatief (en kwantitatief) voldoende funderend passend onderwijs op openbare scholen
<b>43 - Bijzonder funderend onderwijs</b>	
164300 - Bijzonder Funderend Onderwijs	Draagt zorg voor bekostiging voor effectief en efficiënt beheer en aanbod van voldoende kwalitatief en kwantitatief funderend onderwijs bijzondere scholen
164301 - Bijzonder Speciaal Onderwijs	Draagt zorg voor bekostiging van kwalitatief passend onderwijs rekening houdend met de mogelijkheden en beperkingen van de leerling
<b>44 - Openbaar speciaal onderwijs</b>	
164400 - Openbaar Voortgezet Spec. Ond.	Draagt zorg voor het aanbieden van kwalitatief passend onderwijs rekening houdend met de mogelijkheden en beperkingen van de leerling
164401 - Openbaar Voortgezet Spec. Ond.	Draagt zorg voor het aanbieden van kwalitatief passend onderwijs rekening houdend met de mogelijkheden en beperkingen van de leerling
<b>45 - Bijzonder speciaal onderwijs</b>	
164500 - Bijzonder Speciaal Onderwijs	Draagt zorg voor bekostiging van kwalitatief passend onderwijs rekening houdend met de mogelijkheden en beperkingen van de leerling
<b>46 - Openbaar voortgezet onderwijs</b>	
164600 - Openbaar vsbo	Draagt zorg voor voldoende kwantitatief en kwalitatief openbaar voortgezet onderwijs en efficiënt en effectief beheer ervan
164601 - Openbaar havo/vwo	Draagt zorg voor voldoende kwantitatief en kwalitatief openbaar havo/vwo onderwijs en efficiënt en effectief beheer ervan
164602 - Openbaar Vakonderwijs	Draagt zorg voor voldoende kwantitatief en kwalitatief openbaar vakonderwijs en efficiënt en effectief beheer ervan
<b>47 - Bijzonder voortgezet onderwijs</b>	
164701 - Bijzonder havo/vwo/mao/kabo	Bekostiging voor voldoende aanbod kwalitatief en kwantitatief bijzonder voortgezet onderwijs en effectief en efficiënt beheer ervan
164702 - Bijzonder vsbo	Bekostiging voor voldoende aanbod kwalitatief en kwantitatief bijzonder vsbo onderwijs en effectief en efficiënt beheer ervan
<b>48 - Bijzonder hoger onderwijs</b>	
164800 - Universiteit	Draagt zorg voor kwalitatief hoogwaardig en goed functionerend hoger onderwijs en bevordert onderzoek en wetenschapontwikkeling
<b>49 - Gemeensch. Uitgaven Onderwijs</b>	
164900 - Inspectie Onderwijs	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Draagt zorg voor waarborging van de onderwijskwaliteit, houdt toezicht en ziet toe op handhaving van wet- en regelgeving</li> <li>• Rapporteert over de toestand van het onderwijs</li> </ul>
164901 - Overige Gemeensch. Uitgaven	Draagt zorg voor een pakket aan voorzieningen (transport, schoolvoeding, veiligheid op scholen).
164902 - Onderwijsondersteuning	Creëert randvoorwaarden op het gebied van onderwijsondersteuning
164903 - Onderwijsvernieuwing	Draagt zorg voor het stimuleren en ontwikkelen van onderwijsvernieuwing
<b>50 - Overige onderwijs</b>	
165000 - Bijzonder Vakonderwijs	Bekostiging voor voldoende aanbod kwalitatief en kwantitatief bijzonder vakonderwijs en de een effectieve en efficiënte beheer ervan
165001 - Bevordering studie	Het aanbieden van mogelijkheden voor het volgen van vervolgoopleidingen door middel van studiefinanciering en zorgdragen voor inning van uitstaande studieschulden
165002 - Openbare leergangen	Draagt zorg voor het bijbrengen van kennis en vaardigheden bij laagopgeleide volwassenen. Draagt zorg voor opleidingen voor kansarmen; leerwerk trajecten / tweede kans onderwijs

Functie / Kostenplaats	Zorggebied/Doel Organisatie
165004 - Begel., vorming jeugd en volw.	Draagt zorg voor het in stand houden en stimuleren van het gebruik van de Nationale Bibliotheek als bron van onderwijsvorming, kennis en informatie en wetenschap
165005 - Overige Uitgaven Onderwijs	Betreft overige kosten met betrekking tot onderwijs die niet op een andere post verantwoord kunnen worden.
<b>51 - Cultuur en Sport algemeen</b>	
165101 - UO Uitvoeringsorganisatie C&S	Draagt zorg voor het in stand houden, ondersteunen, stimuleren en verbreden van cultuuruitingen, cultuurbeleving en cultuureducatie Draagt zorg voor voldoende kwalitatief en kwantitatief aanbod van voor- en naschoolse educatie Draagt zorg voor het vergroten van het besef van het belang van lichamelijke beweging, sport en het stimuleren en ondersteunen van topsportprestaties
<b>52 – Openbaar Bibliotheekwer</b>	
165200 – Bibliotheka Publiko Korsou	Draagt bij aan het bestrijden van laaggeletterdheid onder de bevolking door het bevorderen van een leescultuur en het vergaren van informatie
<b>53 - Sport</b>	
165300 - Subsidies en bijdragen Sport	Draagt bij aan een gezonde levensstijl door informatie en draagt bij aan bewegingsonderwijs in de scholen Stimuleert de actieve sportparticipatie door bij te dragen aan de verbetering en uitbreiding van het sportaanbod en het in stand houden en verbeteren van sportfaciliteiten Draagt zorg voor het in stand houden en verbeteren van de uitoefening van top sport
<b>54 - Cultuur</b>	
165400 - Subsidies en bijdragen Cultuur	Draagt zorg voor het verhogen van de kwaliteit en voorzieningen op het gebied van kunst en cultuur <ul style="list-style-type: none"> <li>• Bevordert kennis van kunst en cultuur onder andere in het onderwijs</li> <li>• Bevordert culturele expressie</li> </ul>
<b>55 - Oudheidkunde en Musea</b>	
165500 - Subs.bijdr. Oudheidk. en musea	Draagt zorg voor het behoud en herstel van materieel en immaterieel erfgoed
<b>58 - Overige Cultuur en Sport</b>	
165801 - Ov. uitgaven Cultuur en Recr.	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Draagt zorg voor de bescherming en instandhouding van het archeologisch erfgoed</li> <li>• Draagt zorg voor het verhogen van de kwaliteit van het aantal voorzieningen op het gebied van kunst en cultuur</li> <li>• Draagt zorg voor sportvoorzieningen</li> <li>• Draagt zorg voor de promotie van het belang van sport voor de gezondheid en talentontwikkeling</li> </ul>

Hiervoor zijn de volgende middelen gereserveerd per functie:

	2026	2027	2028	2029
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>361.897.344</b>	<b>362.641.844</b>	<b>363.024.344</b>	<b>363.024.844</b>
01 - Bestuursorganen	630.300	631.300	631.900	631.900
40 - Algemeen beheer OWCS	19.870.200	19.859.000	19.862.400	19.862.400
41 - Examenaangelegenheden	4.236.000	4.241.700	4.244.500	4.244.500
42 - Openbaar funderend onderwijs	22.548.600	22.552.100	22.553.900	22.553.900
43 - Bijzonder funderend onderwijs	61.002.500	61.002.500	61.002.500	61.002.500
44 - Openbaar speciaal onderwijs	10.495.400	10.496.900	10.498.800	10.498.800
45 - Bijzonder speciaal onderwijs	8.000.800	8.000.800	8.000.800	8.000.800
46 - Openbaar voortgezet onderwijs	40.831.400	40.836.000	40.838.400	40.838.400
47 - Bijzonder voortgezet onderwijs	56.183.700	56.185.500	56.186.300	56.186.300
48 - Bijzonder hoger onderwijs	17.910.400	17.910.400	17.910.400	17.910.400
49 - Gemeensch. Uitgaven Onderwijs	60.147.944	60.553.444	60.756.244	60.756.744
50 - Overige onderwijs	30.304.500	30.543.300	30.662.600	30.662.600

	2026	2027	2028	2029
51 - Cultuur en Sport algemeen	9.917.400	9.919.000	9.919.800	9.919.800
52 - Openbaar bibliotheekwerk	3.800.000	3.800.000	3.800.000	3.800.000
53 - Sport	9.044.000	9.074.100	9.089.200	9.089.200
54 - Cultuur	1.735.600	1.736.200	1.736.500	1.736.500
55 - Oudheidkunde en Musea	1.152.800	1.152.800	1.152.800	1.152.800
58 - Overige Cultuur en Sport	4.085.800	4.146.800	4.177.300	4.177.300
<b>Kapitaal Dienst Uitgaven</b>	<b>19.801.900</b>	<b>21.530.000</b>	<b>24.120.000</b>	<b>22.970.000</b>
40 - Algemeen beheer OWCS	4.970.000	4.610.000	4.610.000	4.610.000
41 - Examenaangelegenheden	305.000	310.000	150.000	-
42 - Openbaar funderend onderwijs	300.000	-	-	-
44 - Openbaar speciaal onderwijs	100.000	100.000	100.000	100.000
46 - Openbaar voortgezet onderwijs	576.000	150.000	150.000	150.000
49 - Gemeensch. Uitgaven Onderwijs	9.990.000	13.060.000	15.810.000	14.810.000
51 - Cultuur en Sport algemeen	100.000	50.000	50.000	50.000
53 - Sport	2.335.900	2.000.000	2.000.000	2.000.000
54 - Cultuur	1.125.000	1.250.000	1.250.000	1.250.000
<b>Gewone dienst inkomsten</b>	<b>-295.000</b>	<b>-295.000</b>	<b>-295.000</b>	<b>-295.000</b>
40 - Algemeen beheer OWCS	-20.000	-20.000	-20.000	-20.000
41 - Examenaangelegenheden	-100.000	-100.000	-100.000	-100.000
50 - Overige onderwijs	-175.000	-175.000	-175.000	-175.000

Bovenstaande kosten zijn onderstaand per functie verdeeld in apparaats- en programmakosten.

	2026	2027	2028	2029
<b>01 - Bestuursorganen</b>				
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>630.300</b>	<b>631.300</b>	<b>631.900</b>	<b>631.900</b>
Apparaatskosten	378.800	378.800	378.800	378.800
Programmakoosten	251.500	252.500	253.100	253.100
<b>40 - Algemeen beheer OWCS</b>				
<b>Gewone dienst inkomsten</b>	<b>-20.000</b>	<b>-20.000</b>	<b>-20.000</b>	<b>-20.000</b>
Apparaatskosten	-	-	-	-
Programmakoosten	-20.000	-20.000	-20.000	-20.000
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>19.870.200</b>	<b>19.859.000</b>	<b>19.862.400</b>	<b>19.862.400</b>
Apparaatskosten	13.326.900	13.340.000	13.343.000	13.343.000
Programmakoosten	6.543.300	6.519.000	6.519.400	6.519.400
<b>Kapitaaldienst uitgaven</b>	<b>4.970.000</b>	<b>4.610.000</b>	<b>4.610.000</b>	<b>4.610.000</b>
Apparaatskosten	300.000	100.000	100.000	100.000
Programmakoosten	4.670.000	4.510.000	4.510.000	4.510.000
<b>41 - Examenaangelegenheden</b>				
<b>Gewone dienst inkomsten</b>	<b>-100.000</b>	<b>-100.000</b>	<b>-100.000</b>	<b>-100.000</b>
Apparaatskosten	-	-	-	-
Programmakoosten	-100.000	-100.000	-100.000	-100.000
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>4.236.000</b>	<b>4.241.700</b>	<b>4.244.500</b>	<b>4.244.500</b>
Apparaatskosten	2.247.500	2.253.200	2.256.000	2.256.000
Programmakoosten	1.988.500	1.988.500	1.988.500	1.988.500
<b>Kapitaaldienst uitgaven</b>	<b>305.000</b>	<b>310.000</b>	<b>150.000</b>	<b>0</b>
Apparaatskosten	-	-	-	-
Programmakoosten	305.000	310.000	150.000	0
<b>42 - Openbaar funderend onderwijs</b>				
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>22.548.600</b>	<b>22.552.100</b>	<b>22.553.900</b>	<b>22.553.900</b>
Apparaatskosten	-	-	-	-
Programmakoosten	22.548.600	22.552.100	22.553.900	22.553.900
<b>Kapitaaldienst uitgaven</b>	<b>300.000</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>
Apparaatskosten	-	-	-	-

Programmakosten	300.000	0	0	0
<b>43 - Bijzonder funderend onderwijs</b>				
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>61.002.500</b>	<b>61.002.500</b>	<b>61.002.500</b>	<b>61.002.500</b>
Apparaatskosten	2.500	2.500	2.500	2.500
Programmakosten	61.000.000	61.000.000	61.000.000	61.000.000
<b>44 - Openbaar speciaal onderwijs</b>				
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>10.495.400</b>	<b>10.496.900</b>	<b>10.498.800</b>	<b>10.498.800</b>
Apparaatskosten	-	-	-	-
-	10.495.400	10.496.900	10.498.800	10.498.800
<b>Kapitaaldienst uitgaven</b>	<b>100.000</b>	<b>100.000</b>	<b>100.000</b>	<b>100.000</b>
Apparaatskosten	-	-	-	-
-	100.000	100.000	100.000	100.000
<b>45 - Bijzonder speciaal onderwijs</b>				
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>8.000.800</b>	<b>8.000.800</b>	<b>8.000.800</b>	<b>8.000.800</b>
Apparaatskosten	800	800	800	800
Programmakosten	8.000.000	8.000.000	8.000.000	8.000.000
<b>46 - Openbaar voortgezet onderwijs</b>				
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>40.831.400</b>	<b>40.836.000</b>	<b>40.838.400</b>	<b>40.838.400</b>
Apparaatskosten	-	-	-	-
Programmakosten	40.831.400	40.836.000	40.838.400	40.838.400
<b>Kapitaaldienst uitgaven</b>	<b>576.000</b>	<b>150.000</b>	<b>150.000</b>	<b>150.000</b>
Apparaatskosten	-	-	-	-
Programmakosten	576.000	150.000	150.000	150.000
<b>47 - Bijzonder voortgezet onderwijs</b>				
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>56.183.700</b>	<b>56.185.500</b>	<b>56.186.300</b>	<b>56.186.300</b>
Apparaatskosten	44.300	46.100	46.900	46.900
Programmakosten	56.139.400	56.139.400	56.139.400	56.139.400
<b>48 - Bijzonder hoger onderwijs</b>				
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>17.910.400</b>	<b>17.910.400</b>	<b>17.910.400</b>	<b>17.910.400</b>
Apparaatskosten	-	-	-	-
Programmakosten	17.910.400	17.910.400	17.910.400	17.910.400
<b>49 - Gemeensch. Uitgaven Onderwijs</b>				
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>60.147.944</b>	<b>60.553.444</b>	<b>60.756.244</b>	<b>60.756.744</b>
Apparaatskosten	1.450.600	1.451.100	1.451.400	1.451.900
Programmakosten	58.697.344	59.102.344	59.304.844	59.304.844
<b>Kapitaaldienst uitgaven</b>	<b>9.990.000</b>	<b>13.060.000</b>	<b>15.810.000</b>	<b>14.810.000</b>
Apparaatskosten	40.000	260.000	10.000	10.000
Programmakosten	9.950.000	12.800.000	15.800.000	14.800.000
<b>50 - Overige onderwijs</b>				
<b>Gewone dienst inkomsten</b>	<b>-175.000</b>	<b>-175.000</b>	<b>-175.000</b>	<b>-175.000</b>
Apparaatskosten	-	-	-	-
Programmakosten	-175.000	-175.000	-175.000	-175.000
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>30.304.500</b>	<b>30.543.300</b>	<b>30.662.600</b>	<b>30.662.600</b>
Apparaatskosten	6.774.200	7.013.000	7.132.300	7.132.300
Programmakosten	23.530.300	23.530.300	23.530.300	23.530.300
<b>51 - Cultuur en Sport algemeen</b>				
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>9.917.400</b>	<b>9.919.000</b>	<b>9.919.800</b>	<b>9.919.800</b>
Apparaatskosten	2.797.400	2.799.000	2.799.800	2.799.800
Programmakosten	7.120.000	7.120.000	7.120.000	7.120.000
<b>Kapitaaldienst uitgaven</b>	<b>100.000</b>	<b>50.000</b>	<b>50.000</b>	<b>50.000</b>
Apparaatskosten	-	-	-	-
Programmakosten	100.000	50.000	50.000	50.000
<b>52 - Openbaar bibliotheekwerk</b>				
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>3.800.000</b>	<b>3.800.000</b>	<b>3.800.000</b>	<b>3.800.000</b>
Apparaatskosten	-	-	-	-
Programmakosten	3.800.000	3.800.000	3.800.000	3.800.000
<b>53 - Sport</b>				

<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>9.044.000</b>	<b>9.074.100</b>	<b>9.089.200</b>	<b>9.089.200</b>
Apparaatskosten	783.300	813.400	828.500	828.500
Programmakosten	8.260.700	8.260.700	8.260.700	8.260.700
<b>Kapitaaldienst uitgaven</b>	<b>2.335.900</b>	<b>2.000.000</b>	<b>2.000.000</b>	<b>2.000.000</b>
Apparaatskosten	-	-	-	-
Programmakosten	2.335.900	2.000.000	2.000.000	2.000.000
<b>54 - Cultuur</b>				
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>1.735.600</b>	<b>1.736.200</b>	<b>1.736.500</b>	<b>1.736.500</b>
Apparaatskosten	14.800	15.400	15.700	15.700
Programmakosten	1.720.800	1.720.800	1.720.800	1.720.800
<b>Kapitaaldienst uitgaven</b>	<b>1.125.000</b>	<b>1.250.000</b>	<b>1.250.000</b>	<b>1.250.000</b>
Apparaatskosten	-	-	-	-
Programmakosten	1.125.000	1.250.000	1.250.000	1.250.000
<b>55 – Oudheidkunde en Musea</b>				
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>1.152.800</b>	<b>1.152.800</b>	<b>1.152.800</b>	<b>1.152.800</b>
Apparaatskosten	-	-	-	-
Programmakosten	1.152.800	1.152.800	1.152.800	1.152.800
<b>58 - Overige Cultuur en Sport</b>				
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>4.085.800</b>	<b>4.146.800</b>	<b>4.177.300</b>	<b>4.177.300</b>
Apparaatskosten	1.585.800	1.646.800	1.677.300	1.677.300
Programmakosten	2.500.000	2.500.000	2.500.000	2.500.000

### Prioriteiten:

Prioriteiten van het ministerie van Onderwijs, Wetenschap, Cultuur en Sport in het begrotingjaar 2026 zijn:

1. Implementatie van het plan di *Mehorashon di Ensenansa*.
2. Nationbuilding met inzet van cultuur en sport.

### Begroting per Thema

Thema	2026	2027	2028	2029
Bedrijfsvoering	30.806.800	31.131.700	31.020.600	30.996.100
Economie en Werkgelegenheid	-	-	-	-
Gezin, Gemeenschap en Veiligheid	-	-	-	-
Gezondheid en Milieu	-	-	-	-
Goed Bestuur	-	-	-	-
Onderwijs, Educatie en Vorming	350.892.444	353.040.144	356.123.744	354.998.744
<b>Totaal</b>	<b>381.699.244</b>	<b>384.171.844</b>	<b>387.144.344</b>	<b>385.994.844</b>

### Bedrijfsvoering

#### a. Apparaatskosten

Versterking organisatie				
2026	2027	2028	2029	
30.806.800	31.131.700	31.020.600	30.996.100	

Het ministerie van OWCS heeft als prioriteit het versterken van de eigen organisatie door middel van een optimalisatietraject waarbij bijzondere aandacht wordt besteed aan de Inspectie van Onderwijs en de organisatie belast met het toezicht op de leerplichtwet. Daarnaast zal gewerkt worden aan de huisvesting van het ministerie.

De financiering vindt gedeeltelijk plaats met eigen middelen en gedeeltelijk met externe middelen, met name afkomstig van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK). Als blijkt dat de interne capaciteit ontoereikend is, zal externe capaciteit worden ingehuurd en wordt daarnaast tijdelijk ondersteuning vanuit BZK beschikbaar gesteld.

								Gewone Dienst	Kapitaal Dienst	Externe Financiering	Gewone Dienst	Kapitaal Dienst	Externe Financiering	Gewone Dienst	Kapitaal Dienst	Externe Financiering	
1	Onderwijs	1.1	Gelijke kansen en inclusief onderwijs voor alle kinderen en jongeren	1.1.1	Kansengelijkheid & exclusiviteit	1.1.1.1	Het, in samenwerking met schoolbesturen, opzetten en uitvoeren van project leerachterstanden, gericht op onderwijs- en sociaal-emotionele problematiek (inclusief objectieve maat voor kwetsbaarheid).	750.000	250.000	0	0	250.000			250.000		
						1.1.1.2	Het inrichten van een monitoringsysteem voor kansengelijkheid met duidelijke indicatoren zoals leerprestaties, doorstroomcijfers en schooluitval.	250.000	0	0	0	250.000					
						1.1.1.3	Het uitbreiden van gesubsidieerde toegang tot voorschoolse en naschoolse educatie voor kinderen uit financieel kwetsbare gezinnen.	0									
						1.1.1.4	Uitvoeren project gericht gezonde ontbijt voor scholen in kwetsbare wijken	0									
						1.1.1.5	Uitbreiding capaciteit Speciaal Onderwijs, oprichting cluster-4 scholen (gedragsproblematiek)	0									
						1.1.1.6	Integratieproject speciaal onderwijs in regulier onderwijs: begeleidingstrajecten en professionalisering reguliere leerkrachten. (passend onderwijs)	0									
						1.2	Duurzame versterking van de basiskwaliteit van het onderwijs	1.2.1	Onderwijsprogramma	1.2.1.1	In samenwerking met schoolbesturen herziening en implementatie curricula funderend en voortgezet onderwijs met nadruk op taalvaardigheid, wiskunde, digitale vaardigheden en sociaal-emotionele ontwikkeling.	500.000			100.000		200.000
1.2.1.2	Implementatie van gestandaardiseerde en formele toetsen	648.000			48.000					200.000	100.000		200.000	100.000			
1.2.2	Pedagogisch-didactisch handelen en professionalisering	1.2.2.1	Permanente nascholing en certificering van leraren	6.330.000	1.910.000				200.000	1.910.000		200.000	1.910.000			200.000	
		1.2.2.2	Opleidingsprogramma en certificering schoolleiders	650.000					50.000		100.000	500.000					
		1.2.2.3	Versterken juridisch, financiële en professionele waardering onderwijsprofessionals (starten met onderzoek) – inclusief kaders voor personeel non-formele educatie.	1.030.000					530.000		500.000						
1.2.3	Onderwijsorganisatie en bekostiging	1.2.3.1	Herstructurering onderwijs aanbod (clustering, reductie van inefficiënties en ondercapaciteit)	75.000	75.000												
		1.2.3.2	Hervorming van het bekostigingstelsel van het onderwijs.	1.500.000					1.000.000		500.000						
1.2.4	Leerlingenzorg en welzijn	1.2.4.1	Uitvoeren project gericht op anti-pestprotocolen en conflictbemiddeling	6.000.000	2.000.000					2.000.000			2.000.000				
		1.2.4.2	Uitrol samenwerkingsprotocol Veilige scholen	2.000.000									2.000.000				
1.2.5	Toezicht op kwaliteit	1.2.5.1	Integratie en versterking Inspectie Onderwijs en Inspectie VS/NSO	0													
		1.2.5.2	Positioneren leerlicht unit	125.000	25.000					50.000		50.000					
1.3	Optimale aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt	1.3.1	Beroeps- en praktijkonderwijs	1.3.1.1	Investering in praktijkfaciliteiten relevant voor speerpunt sectoren			2.500.000								2.500.000	
				1.3.1.2	Het aansluiten van aanbod aan beroeps- en praktische opleidingen op speerpunt sectoren.			400.000			100.000		150.000			150.000	
		1.3.2	Internationale aansluiting en mobiliteit	0													
1.4	Duurzame modernisering van onderwijsinfrastructuur en digitale transformatie	1.4.1	Digitale transformatie onderwijs	1.4.1.1	Verder uitbouwen van CLQA (Centraal Landelijke Onderwijs Applicatie) voor administratieve processen, landelijke monitoring van onderwijsresultaten, uitwisseling van onderwijsdata en lesmateriaal.	3.700.000			1.200.000		2.500.000						
				1.4.1.2	Implementatie leerlingvolgsystemen.	700.000	350.000			350.000							
				1.4.1.3	Realiseren project "One device per child": laptops/tablets en digitale leermiddelen voor iedere leerling.	5.650.000		1.000.000		4.650.000							
				1.4.1.4	Realiseren project "Devices per classroom"								1.500.000				
				1.4.1.5	Programma digitale geleiterheid en mediawijsheid voor leerlingen en docenten.	900.000	300.000			300.000		300.000					
		1.4.2	Modernisering en verduurzaming onderwijsgebouwen	1.4.2.1	Installatie van airconditioning, zonnepanelen en energie-efficiënte voorzieningen ter beheersing van hitteproblematiek.	2.500.000		1.500.000		500.000			500.000				
1.4.2.2	Structureel renovatie- en onderhoudsprogramma scholen, gericht op veiligheid, toegankelijkheid, duurzaamheid en klimaatadaptatie.			30.000.000			25.000.000				5.000.000						

De onderstaande tabel presenteert de Key Performance Indicators (KPI's) per PIOFACH-onderdeel die worden gebruikt om de bedrijfsvoering van het ministerie te meten.

PIOFACH-Onderdeel	KPI	Meting	R2024	B2024	B2025	O2026
Personeel	Ratio Personeelskosten	Beloning van Personeel t.o.v. totaal begroting	21.8%	21.8%	22.0%	22.2%
Informatievoorziening	Inventarisgoederen (licenties)	Kleine inventaris t.o.v. Kantoorexplotatie	11.0%	6.9%	8.4%	9.8%
Organisatie	Opleiding & Training	Opleiding & Training t.o.v. Uitgaven aan Eigen Personeel	4.2%	5.8%	5.2%	8.8%
Financiën	Niet-belastinginkomsten	Niet—belasting per jaar t.o.v. Totaal Begroting	N/A	N/A	N/A	0.1%
Algemene kosten	Facilitaire kosten	Personeel van Derden t.o.v. Verbruik van Goederen en Diensten	7.8%	8.1%	9.3%	9.9%
Communicatie	Kosten van interne en externe communicatie	Representatie & Voorlichting en Publieke Voorlichting t.o.v. Verbruik van Goederen en Diensten	10.7%	7.1%	11.1%	5.1%
Huisvesting	Kosten aan huisvesting	Huisvesting t.o.v. Verbruik van Goederen	22.8%	20.2%	20.5%	24.5%

### Risicoanalyse Begroting:

Het ministerie identificeert de volgende risico's voor het beleidsthema Bedrijfsvoering:

Beschrijving	Kans	Gevolg	Beheersmaatregelen
Financieel Risico of onvoldoende financiële middelen. Voor het bewerkstelligen van de diverse geprioritiseerde doelstellingen binnen het ministerie zijn de verstrekte subsidies niet voldoende om de behoefte bij de betreffende doelgroep te realiseren	Midden	Hoog	<ul style="list-style-type: none"> <li>Het stellen van prioriteiten (niet alle verbeteringen kunnen samen uitgevoerd worden).</li> <li>Het stimuleren van duurzame efficiëntie bij de diverse stichtingen door het fuseren van stichtingen en het "smart" inkopen van diensten die door de stichtingen aangeleverd worden</li> <li>Verbetering van de efficiëntie door gebruik te maken van moderne tools (digitalisering)</li> <li>Doelstellingen prioriteren die hoge en positieve impact hebben op de gemeenschap.</li> <li>Op zoek naar alternatieve financieringsbronnen dan wel inkomstenbronnen.</li> </ul>

### Onderwijs, Educatie en Vorming

#### b. Cultuur

Het bevorderen van culturele identiteit en sociale cohesie door educatie, erfgoedbehoud en participatie in cultuur.			
2026	2027	2028	2029
13.628.600	13.753.600	13.753.600	13.753.600

Het domein “Cultuur” richt zich op het ontwikkelen en versterken van een nationale identiteit middels actieve en passieve participatie aan culturele evenementen en het creëren van een beter bewustzijn en kennis van de cultuur en hoe deze de samenleving verbindt. Het domein draagt bij aan natievorming en sociale cohesie door het bij elkaar brengen en verbinden van de verschillende culturele identiteiten en entiteiten. Het verspreiden van kennis van de historische context, zodat begrip ontstaat van waar eenieder vandaan komt, waar Curaçao nu staat in haar ontwikkeling en waar het eiland naartoe wil. Door het scheppen van historische en culturele bewustwording draagt het ministerie bij aan de eigen waarden en normen in de samenleving en tot meer respect voor het culturele nalatenschap. Om een evenwichtige ontwikkeling van dit domein te garanderen is het van belang dat data en informatie verzameld worden ten behoeve van het behoud van ons cultureel erfgoed. Het ministerie wil verder cultuureducatie stevig verankeren binnen het curriculum van het onderwijssysteem. Verder zal ook aandacht gevestigd worden aan het behoud van de nationale culturele eigendommen en deze te beschermen een en ander in overeenstemming met de doelstelling van Unesco voor “disaster riskmanagement for cultural heritage”.

Het bevorderen en verankeren van culturele identiteit en bewustzijn, evenals het versterken van sociale cohesie, gaan hand in hand met het behoud, de bescherming en de ontsluiting van cultureel erfgoed. Ze vragen om duurzame professionalisering en uitbreiding van de culturele sector.

Dit wordt gerealiseerd door het verstrekken van subsidies aan organisaties die binnen het cultuurbeleid opereren en door het zelf dan wel via het in oprichting zijnde Nationaal Cultuur Instituut organiseren van uiteenlopende culturele evenementen en gedenkdagen. Er zal tevens aanzienlijke aandacht worden besteed aan projecten op het gebied van cultuureducatie, middels het aanstellen van cultuurcoaches, het ontwikkelen van lesmaterialen en het digitaal verspreiden van culturele kennis.

Binnen het domein ‘Sport’ ligt de nadruk op het realiseren en in stand houden van een breed aanbod aan sportvoorzieningen van hoogwaardige kwaliteit, evenals het vergroten van het maatschappelijk bewustzijn over het belang van sport en beweging voor een gezonde levensstijl. Dit wordt nagestreefd door het verstrekken van subsidies aan organisaties die actief zijn binnen de sportsector en bijdragen aan de gestelde beleidsdoelstellingen. Daarnaast wordt geïnvesteerd in de instandhouding en waar nodig de uitbreiding van sportfaciliteiten.

c. Onderwijs

2026	2027	2028	2029
308.476.844	310.835.444	313.919.044	312.794.044

Mede in het kader van het landspakket Curaçao en de daartoe behorende uitvoeringsprogramma is een “Plan Mehorashon Enseñansa Kòrsou” (PMO) opgesteld. De uitgangspunten van het daartoe behorende meerjarenprogramma zijn:

1. Onderwijs op Curaçao geeft invulling aan de kwalificatie, socialisatie en persoonsvorming van de leerling.
2. Op Curaçao heeft ieder kind “een fair chance” om ten volle een schoolcarrière te doorlopen die past bij de eigen cognitieve talenten.
3. Op Curaçao voldoen scholen in ieder geval aan de minimale eisen van kwaliteit.
4. Op Curaçao wordt continu geïnvesteerd in professionele ontwikkeling (“lifelong learning”) en het welzijn van leerkrachten.
5. Op Curaçao vindt hervorming van het onderwijs plaats met continue betrokkenheid van alle belanghebbenden.
6. Op Curaçao is het thema slavernijverleden een belangrijk onderdeel van het onderwijscurriculum.

Het meerjarenprogramma richt zich op vijf kernverbeteringen:

1. Informatievoorziening en digitalisering met name het optimaal verstrekken en beschikbaar stellen van informatie door over te gaan naar de digitaal werkwijze.
2. Onderwijsaanbod met name verbeteren van efficiëntie en effectiviteit door handhaving van het onderwijsspreidingsplan.
3. Onderwijssysteem met name de hervorming van de bekostigingssystematiek en samenwerking.
4. Onderwijskwaliteit met name het voldoen aan de vastgestelde basiskwaliteitseisen.
5. Onderwijshuisvesting met name het uitvoeren van achterstallig onderhoud en het verhelpen van de hitte problematiek door klimaatverandering.

Vanaf voorschoolse educatie tot aan het afstuderen, biedt Curaçao een onderwijssysteem aan met een reeks van educatieve keuzes, waarbij onderwijzend personeel en curricula bijdragen aan de vorming van wereldburgers en burgers die betrokken zijn bij het proces van natievorming. Het streven is dat leerkrachten en leerlingen beschikking hebben over voldoende moderne leermiddelen afgestemd op de bij wet vastgestelde onderwijsdoelen. Van belang is dat er voldoende en goed gekwalificeerde leerkrachten zijn die voldoen aan het beroepsbeeld van de Caribische leraar van de 21 ste eeuw en dat scholen een veilige en prestatie bevorderende leeromgeving bieden. Het bekostigingsstructuur van het hele onderwijsstelsel is op orde en transparant, waardoor effectiever en efficiënter wordt omgegaan met het nationaal onderwijsbudget. Alle leerlingen krijgen de mogelijkheid tot passend vervolgonderwijs, waarbij ze het onderwijs met minimaal een startkwalificatie

verlaten en de curriculum beroeps- en hoger onderwijs op de toekomstige behoefte van de arbeidsmarkt aansluit.

Centraal bij het beleidsdomein “Onderwijs” is dat het voorbereiden, ontwikkelen, monitoren en evalueren van beleid in nauwe samenwerking met stakeholders plaatsvindt. De prioriteiten van het ministerie voor de komende jaren zullen gericht zijn op:

- Het duurzaam versterken van de kwaliteit en de kansengelijkheid van het onderwijs;
- Het creëren van een integraal (digitaal) infrastructuur (randvoorwaarden) dat genoegzaam en toegankelijk is en voldoet aan de moderne eisen (veilig, betrouwbaar en toekomstbestendig) van het onderwijsleerproces;
- Het zorgdragen voor effectieve en efficiënte onderwijsvoorzieningen, waaronder een vernieuwde bekostigingsmethodiek;
- Het verminderen van “drop-out” via een goed geoutilleerde leerplicht unit;
- Evaluatie en optimalisatie van de aansluiting van onderwijstypen en curricula;
- Het verder uitvoeren van het cultuur- en sportbeleid;
- Het optimaliseren van het openbaar onderwijs en de onderwijsinspectie;
- Het verder uitvoeren van het nationaal taalbeleid;
- Het verder uitwerken en invoeren van het brede schoolbeleid.

De implementatie van het plan di mehorashon di ensañansa wordt voortgezet met bijzondere aandacht voor het duurzaam versterken van de basiskwaliteit van het onderwijs. Verder wordt geïnvesteerd in inclusief onderwijs. Ook zal de nodige aandacht besteed worden aan de modernisering van de onderwijsinfrastructuur, de digitalisering van het onderwijs en de optimale aansluiting binnen het onderwijs en tussen het onderwijs en de arbeidsmarkt.

d. Sport

2026	2027	2028	2029
10.596.600	10.260.700	10.260.700	10.260.700

Binnen het domein “Sport” ligt de focus op het realiseren en behouden van een breed aanbod aan sportvoorzieningen die in goede staat van onderhoud verkeren en het vergroten van het besef binnen de samenleving dat voor een gezonde levenswijze het belangrijk is om aan sport en bewegen te doen. In dit kader wordt ook de nodige aandacht besteed aan promoveren en faciliteren van een optimaal gebruik van de bestaande

sportfaciliteiten. Daarnaast is het doel om de nodige aandacht te besteden aan zowel de faciliteiten als de uitvoering van schoolsport.

Daarnaast wordt gewerkt aan het kweken en verder ontwikkelen van talentvolle topsporters zowel voor de nationale sportcompetities als het leveren van goede prestaties bij internationale competities. Dit moet de eigen kansen voor een succesvolle carrière als topsporter kunnen bevorderen.

Het maatschappelijk effect van sport en beweging vanaf zeer jonge leeftijd tot na de pensioenleeftijd voor een goede gezondheid (zowel lichamelijk als mentaal) mag niet onderschat worden. Sport en beweging dragen bij aan de persoonlijke ontwikkeling van het individu en aan de sociale cohesie in de samenleving. Sport draagt ook bij aan nation building wanneer het hele volk “als een man of vrouw” staat achter nationale atleten.

Om de doelstellingen te bereiken en nieuwe inzichten te creëren, is het van eminent belang om samen te werken met internationale sportorganisaties ter bevordering en versterking van de nationale sport (cultuur met name bij topsport maar ook voor breedtesport). Daarnaast wordt beoogd om data te verzamelen teneinde te komen tot “data driven” beleid in de sport. Ook wordt de nodige aandacht besteed aan erkenning van personen die een grote bijdrage hebben geleverd aan de nationale sport als aan topsporters die een zeer succesvolle internationale carrière hebben gehad.

Het domein Sport zet in op de versterking van sportparticipatie op scholen en in de samenleving, de bevordering van een topsportklimaat en internationale prestaties en de verbetering van sportinfrastructuur en governance.

e. Inspectie

2026	2027	2028	2029
30.000	30.000	30.000	30.000

De optimalisatie en versterking van het functioneren van de inspectie in het onderwijs zijn cruciaal voor het verbeteren van het toezicht op de onderwijskwaliteit, zodat onderwijsinstellingen beter ondersteund worden.

f. Wetenschap

2026	2027	2028	2029
18.160.400	18.160.400	18.160.400	18.160.400

Het beleidsdomein “Wetenschap” richt zich op het bevorderen van een onderzoeksklimaat dat uitnodigt tot wetenschapsbeoefening, die bijdraagt aan

oplossingen voor de vraagstukken binnen de lokale maatschappij. Dit kan het beste door het komen tot samenwerking tussen lokale, regionale en internationale wetenschappelijke instituten. Het ontwikkelen van beleid gebaseerd op onderzoeksresultaten is een conditio sine qua non voor degelijk en resultaatgericht beleid. Daarbij is het van belang om resultaatafspraken te maken over het onderzoeksprogramma en het gezamenlijk (interministerieel en met de private sector) zorgdragen voor bekostiging van onderzoek. De prioriteiten met betrekking tot Wetenschap zijn:

- Bevorderen van onderzoek en samenwerking binnen het hoger onderwijs;
- Pomoveren van wetenschappelijke onderzoek ten behoeve van onder de inzet technologie/digitalisering binnen het onderwijs (onderwijsmodernisering), de innovaties binnen het onderwijs zoals brede of integrale scholen, invloed en behoud van cultuur in een veranderende (open) samenleving, ontwikkeling van breedte- en topsportbeleid.

Het bevorderen van wetenschapsbeoefening en participatie op zowel scholen als in de bredere samenleving zal moeten bijdragen aan het ontwikkelen van kritisch denken en innovatie.

#### Key Performance Indicators voor het thema Onderwijs, Educatie en Vorming:

Beleidsdomein	KPI	Meting	2024	2025	2026
Onderwijs	Onderwijs	Doorstroomcijfers, schooluitval, zittenblijvers, % op diverse schooltypes, staat van onderhoud scholen			
Sport	Sport	Resultaten internationale toernooien, % faciliteiten in gebruik, staat van onderhoud faciliteiten, aantal actieve en pasieve deelnemers sport			
Wetenschap	Wetenschap	Aantal wetenschappelijke onderzoeken. Aantal congressen en workshops door hoger onderwijs, aantal afgestudeerden hoger onderwijs (lokaal).			
Cultuur	Cultuur	Deelname aan culturele evenementen, bezoek aan culturele evenementen, bezoek aan musea, aantal cultuur entrepreneurs			

Het ministerie identificeert de volgende risico's voor het beleidsthema Onderwijs, Educatie en Vorming:

Beschrijving	Kans	Gevolg	Beheersmaatregelen
Het beroep docent/leraar wordt niet meer als aantrekkelijk gezien waardoor een tekort aan leraren kan ontstaan mede gezien de vergrijzing in de bevolking.	Hoog	Hoog	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Het onder de loep nemen en zo mogelijk verbeteren van de rechtspositie van het onderwijzend personeel.</li> </ul>

			<ul style="list-style-type: none"> <li>Het verschaffen van motivatie trainingen, informatiesessies en conferenties om het animo onder onderwijzend personeel en voor het beroep positief te beïnvloeden</li> </ul> <p>Het beroep van onderwijzend personeel meer in een positief daglicht te plaatsen en ondersteuning bieden bij het oplossen van dagelijkse uitdagingen in het beroep</p>
--	--	--	---

## Begroting per Thema

Thema	2026	2027	2028	2029
<b>Bedrijfsvoering</b>				
Gewone dienst	30.306.800	30.661.700	30.835.600	30.836.100
Kapitaaldienst	500.000	470.000	185.000	160.000
<b>Totaal</b>	<b>30.806.800</b>	<b>31.131.700</b>	<b>31.020.600</b>	<b>30.996.100</b>
<b>Onderwijs, Educatie en Vorming</b>				
Gewone dienst	331.590.544	331.980.144	332.188.744	332.188.744
Kapitaaldienst	19.301.900	21.060.000	23.935.000	22.810.000
<b>Totaal</b>	<b>350.892.444</b>	<b>353.040.144</b>	<b>356.123.744</b>	<b>354.998.744</b>
<b>Ministerie</b>				
Gewone dienst	361.897.344	362.641.844	363.024.344	363.024.844
Kapitaaldienst	19.801.900	21.530.000	24.120.000	22.970.000
<b>Totaal Ministerie</b>	<b>381.699.244</b>	<b>384.171.844</b>	<b>387.144.344</b>	<b>385.994.844</b>

## Niet-belastinginkomsten

Het betreffen vooral de inkomsten van het Examenbureau voor de deelname aan lands- en naturalisatie examens. Ook wordt een vergoeding gevraagd wanneer een ander land gebruik wil maken van de lokaal geproduceerde examens.

## Begrotingsinkomsten

Thema	2026	2027	2028	2029
<b>Onderwijs, Educatie en Vorming</b>				
Gewone dienst	-295.000	-295.000	-295.000	-295.000
<b>Ministerie</b>				
Gewone dienst	-295.000	-295.000	-295.000	-295.000

## 17. Ministerie van Sociale Ontwikkeling, Arbeid en Welzijn

### Visie:

Het ministerie van Sociale Ontwikkeling, Arbeid en Welzijn (SOAW) werkt aan een samenleving die optimaal sociaal ontwikkeld en gevormd is teneinde zelfredzaam te zijn. In deze samenleving wordt aan iedere burger de mogelijkheid geboden deel te nemen aan het sociaal en arbeidsleven en om zich verantwoordelijk te voelen voor het welzijn van de gemeenschap.

### Missie:

Een liefdevolle, beschermde en stimulerende leefomgeving creëren door:

- Het bijstaan van de burger bij de opvoeding van kinderen, de eigen opvoeding en de gelegenheid bieden zich te ontwikkelen en te participeren in de samenleving.
- Het bewustmaken van iedere burger van de verantwoordelijkheden en voordelen van duurzaam samenleven.
- Het bevorderen van een positieve gezins- en wijkomgeving.
- Het bevorderen van de arbeidsparticipatie.
- Het naleven van relevante wetgeving en internationale verdragen.

Tot het ministerie van Sociale Ontwikkeling, Arbeid en Welzijn behoren de volgende organisatorische eenheden:

Functie/Kostenplaats	Zorggebied/ Doel organisatie
<b>01 – Bestuursorganen</b>	
170100 – Minister van Sociale Ontwikkeling, Arbeid en Welzijn	Bestuursverantwoordelijk voor sociale ontwikkelings-, arbeids- en welzijnsaangelegenheden Draagt politieke verantwoordelijkheid voor het handelen van de ambtenaren van het ministerie
<b>60 – Algemeen beheer SOAW</b>	
176000 – Kabinet Minister SOAW	Adviseert en ondersteunt de minister
176001 – Inspectie	Realiseert:
Arbeidsvoorwaarden, arbeidsveiligheid en –omstandigheden;	Inspectie, toezicht, handhaving, controle en opsporing van juridische arbeidsvoorwaarden Handhaving Veiligheidslandsverordening en - besluiten I, II en III Onderzoek naar bedrijfsongevallen regulatie arbeidsomstandigheden
Maatschappelijke zorg en sociale voorzieningen	Controle op kwaliteit, kwantiteit, normen over zorg aan kwetsbare groepen en rechtmatigheid bijstand ontvangst
176002 – Secretaris-generaal SOAW	Is eindverantwoordelijk voor de bedrijfsvoering, het financieel beheer en het materieel beheer binnen het ministerie
176003 – Ministeriele staf	Ondersteunt de minister, secretaris-generaal en het managementteam
176005 - Beleidsorganisatie	Draagt zorg voor voorbereiding en ontwikkeling van strategisch beleid
<b>61 – Bijstand verlening –Beleidsveld Sociale Zorg</b>	
176100 - Uitvoeringsorganisatie (UO) Regiokantoren/ UO Bedrijfsvoering Regiokantoren	Draagt zorg voor: materiële hulpverlening aan kwetsbare groepen
176101 – Sociale zorg	Draagt zorg voor: een evenwichtige sociale zekerheid en sociale rechtvaardigheid door het adviseren en ondersteunen van gesubsidieerde instellingen (bejaardeninstellingen, opvanghuizen, FKP) bij het opzetten en uitvoeren van sociale activeringsprogramma's en projecten; Het aanbieden van nood- en crisisopvang aan risicogroepen/slachtoffers

Functie/Kostenplaats	Zorggebied/ Doel organisatie
176102 – Maatschappelijke Zorg	Draagt zorg voor het bevorderen van participatie van de burger aan de samenleving en dekt ook de door min- en onvermogenen te betalen huur aan FKP (individuele subsidies)
176103 - Elektra- en water subsidie	Draagt zorg voor het toegankelijk maken van basisvoorzieningen voor de min- en onvermogenen
176104 - UO Bedrijfsvoering en Kwaliteitszorg	Draagt zorg voor het toegankelijk maken van basisvoorzieningen voor de min- en onvermogenen
176105 - Bureau Mediation	Draagt zorg voor het creëren van gemeenschapszin door het toepassen van mediation bij conflictbeslechting en restorative practices bij herstel van relaties
	Draagt zorg voor on- of minvermogenen die rechtskundige bijstand behoeven en van een advocaat worden voorzien
<b>62 - Werkgelegenheid/Sector Arbeid en arbeidsparticipatie</b>	
176201 UO Uitvoeringsteam Arbeid	Creëren van voorwaarden zodat participatie op de arbeidsmarkt gestimuleerd wordt en deelnemers actief blijven op de arbeidsmarkt
Centrum Arbeid	Streeft naar het bevorderen van de arbeidsparticipatie en het optimaliseren van arbeidsomstandigheden en arbeidsvoorwaarden
	Admissie en adviseren van bedrijven die arbeids(re)integratietrajecten beschikbaar stellen om jongeren op de arbeidsmarkt voor te bereiden en te plaatsen
	Registreert werkzoekenden en vacatures voor matching
Bedrijven- en Arbeidsregistratie	Bedrijvenregistratie en interne controle, draagt zorg voor het verrichten van de noodzakelijke marktonderzoeken en invoeren in een geautomatiseerd systeem. Vaststellen van populatie van bedrijven en werkzame populatie
De Klantenservice	Het verstrekken van informatie en afhandeling van klachten van werknemers en werkgevers
	Het verlenen van kosteloze rechtskundige bijstand
De Juridische afdeling	Afhandeling bezwaarschriften en alle andere juridische zaken
	Aanzet doen om verouderde arbeidsgerelateerde wetgeving te evalueren en met werkbare voorstellen te komen
Ontslag Afhandeling	Zorgdragen van zowel individuele als collectieve ontslaanvragen in nauwe samenwerking met de Tripartite ontslagcommissie rekening houdend met de wet- en regelgeving
<b>63 - Maatschappelijke Begeleiding en Advies</b>	
176300 Maatschappelijke Opbouw en Begeleiding	Draagt zorg voor: het versterken van families/ kwetsbare groepen vorming/ontwikkeling van jongeren/jongvolwassenen
176301 – Jeugdzorg	Draagt zorg voor hulpverlening en opvang aan kwetsbare jeugdigen (en hun families)
176303 - UO Bedrijfsvoering en Kwaliteitszorg	Draagt zorg voor: begeleiding en bescherming van (kwetsbare) families, bevordering van gelijke behandeling van burgers onder andere door het naleven van internationale verdragen; het bieden van intern en extern kwalitatief hoogwaardige dienstverlening; het bekwamen, ontwikkelen en bevorderen van de deskundigheid van het personeel
<b>64 - Sociaal cultureel Jeugd- en Jongerenwerk</b>	
176400 – Jeugdwerk	Bevordert vorming en ontwikkeling van jongeren
<b>65 – Bejaardenoorden</b>	
176500 - Subsidiebijdragen Bejaardenoorden	Draagt zorg voor indicering van subsidies aan bejaardenoorden; bevorderen van adequate woon- en leefomgeving, huisvesting voor ouderen. Dit gebeurt onder andere door het overdragen van middelen voor de verleende diensten en door registratie van nieuwe aanmeldingen en plaatsingen van bejaarden Handhaving en toezicht over plaatsingen van bejaarden
<b>66 – Landsbemiddelaar</b>	
176601 - Bureau Landsbemiddelaar	Bewaakt, handhaaft, bevordert en herstelt de arbeidsrust en -vrede in de private (en semi-overheid) sector
<b>68 - Ov.Soc.Voorz. Maatsch.Dnstverl</b>	

Functie/Kostenplaats	Zorggebied/ Doel organisatie
176803 - Overige uitgaven SOAW	Bij deze post worden voornamelijk aspecten die niet specifiek bij een ministerie onderdeel (SOAW) thuishoren geboekt

Hiervoor zijn de volgende middelen gereserveerd per functie:

	2026	2027	2028	2029
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>182.084.600</b>	<b>182.242.964</b>	<b>182.242.097</b>	<b>182.242.097</b>
01 - Bestuursorganen	1.093.300	1.109.200	1.109.200	1.109.200
60 - Algemeen beheer SOAW	10.790.600	10.790.600	10.790.600	10.790.600
61 - Bijstandverlening	108.286.400	108.364.664	108.363.797	108.363.797
62 - Werkgelegenheid	5.737.400	5.737.400	5.737.400	5.737.400
63 - Maatschap, Begeleid. en Advies	3.588.600	3.588.800	3.588.800	3.588.800
65 - Bejaardenoorden	1.039.500	1.039.500	1.039.500	1.039.500
66 - Landsbemiddelaar	693.600	693.600	693.600	693.600
68 - Ov.Soc.Voorz. Maatsch.Dnstverl	50.855.200	50.919.200	50.919.200	50.919.200
<b>Kapitaaldienst uitgaven</b>	<b>10.000.000</b>	<b>9.740.000</b>	<b>9.690.000</b>	<b>9.690.000</b>
60 - Algemeen beheer SOAW	1.215.000	515.000	515.000	515.000
61 - Bijstandverlening	5.235.000	7.200.000	7.150.000	7.150.000
62 - Werkgelegenheid	25.000	25.000	25.000	25.000
63 - Maatschap, Begeleid. en Advies	125.000	-	-	-
65 - Bejaardenoorden	3.400.000	2.000.000	2.000.000	2.000.000
<b>Gewone dienst inkomsten</b>	<b>-4.700.000</b>	<b>-4.700.000</b>	<b>-4.700.000</b>	<b>-4.700.000</b>
61 - Bijstandverlening	-2.400.000	-2.400.000	-2.400.000	-2.400.000
62 - Werkgelegenheid	-2.300.000	-2.300.000	-2.300.000	-2.300.000

Bovenstaande kosten zijn onderstaand per functie verdeeld in apparaats- en programmakosten.

	2026	2027	2028	2029
<b>01 - Bestuursorganen</b>				
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>1.093.300</b>	<b>1.109.200</b>	<b>1.109.200</b>	<b>1.109.200</b>
Apparaatskosten	1.043.300	959.200	959.200	959.200
Programmakoosten	50.000	150.000	150.000	150.000
<b>60 - Algemeen beheer SOAW</b>				
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>10.790.600</b>	<b>10.790.600</b>	<b>10.790.600</b>	<b>10.790.600</b>
Apparaatskosten	9.936.200	9.936.200	9.936.200	9.936.200
Programmakoosten	854.400	854.400	854.400	854.400
<b>Kapitaaldienst uitgaven</b>	<b>1.215.000</b>	<b>515.000</b>	<b>515.000</b>	<b>515.000</b>
Apparaatskosten	815.000	215.000	215.000	165.000
Programmakoosten	400.000	300.000	300.000	350.000
<b>61 - Bijstandverlening</b>				
<b>Gewone dienst inkomsten</b>	<b>-2.400.000</b>	<b>-2.400.000</b>	<b>-2.400.000</b>	<b>-2.400.000</b>
Apparaatskosten	0	0	0	0
Programmakoosten	-2.400.000	-2.400.000	-2.400.000	-2.400.000
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>108.286.400</b>	<b>108.364.664</b>	<b>108.363.797</b>	<b>108.363.797</b>
Apparaatskosten	7.468.400	7.546.664	7.545.797	7.545.797
Programmakoosten	100.818.000	100.818.000	100.818.000	100.818.000
<b>Kapitaaldienst uitgaven</b>	<b>5.235.000</b>	<b>7.200.000</b>	<b>7.150.000</b>	<b>7.150.000</b>
Apparaatskosten	75.000	50.000	0	0
Programmakoosten	5.160.000	7.150.000	7.150.000	7.150.000

	2026	2027	2028	2029
<b>62 - Werkgelegenheid</b>				
<b>Gewone dienst inkomsten</b>	-2.300.000	-2.300.000	-2.300.000	-2.300.000
Apparaatskosten	-2.300.000	-2.300.000	-2.300.000	-2.300.000
Programmakosten	0	0	0	0
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	5.737.400	5.737.400	5.737.400	5.737.400
Apparaatskosten	3.061.200	3.061.200	3.061.200	3.061.200
Programmakosten	2.676.200	2.676.200	2.676.200	2.676.200
<b>Kapitaaldienst uitgaven</b>	25.000	25.000	25.000	25.000
Apparaatskosten	25.000	25.000	25.000	25.000
Programmakosten	0	0	0	0
<b>63 - Maatschap. Begeleid. en Advies</b>				
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	3.588.600	3.588.800	3.588.800	3.588.800
Apparaatskosten	2.144.100	2.144.300	2.144.300	2.144.300
Programmakosten	1.444.500	1.444.500	1.444.500	1.444.500
<b>Kapitaaldienst uitgaven</b>	125.000	0	0	0
Apparaatskosten	125.000	0	0	0
Programmakosten	125.000	0	0	0
<b>65 - Bejaardenoorden</b>				
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	1.039.500	1.039.500	1.039.500	1.039.500
Apparaatskosten	474.300	474.300	474.300	474.300
Programmakosten	565.200	565.200	565.200	565.200
<b>Kapitaaldienst uitgaven</b>	3.400.000	2.000.000	2.000.000	2.000.000
Apparaatskosten		0	0	0
Programmakosten	3.400.000	2.000.000	2.000.000	2.000.000
<b>66 - Landsbemiddelaar</b>				
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	693.600	693.600	693.600	693.600
Apparaatskosten	431.200	431.200	431.200	431.200
Programmakosten	262.400	262.400	262.400	262.400
<b>68 - Ov.Soc.Voorz. Maatsch. Dnstverl</b>				
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	50.855.200	50.919.200	50.919.200	50.919.200
Apparaatskosten	6.785.500	6.785.500	6.785.500	6.785.500
Programmakosten	44.069.700	44.133.700	44.133.700	44.133.700

### Prioriteiten:

Prioriteiten van het ministerie van Sociale Ontwikkeling, Arbeid en Welzijn in het begrotingsjaar 2026 zijn:

1. Versterking van de kwaliteit en toegankelijkheid van producten en diensten.
2. Gerichtte ondersteuning van burgers en cliënten.
3. Investeren in het ambtelijk apparaat.

Het Ministerie van Sociale Ontwikkeling, Arbeid en Welzijn (SOAW) streeft naar een sociaal sterke en evenwichtige samenleving, waarin mensen zoveel mogelijk zelfredzaam zijn. Om dit te bereiken richt het ministerie zich op vier beleidsdomeinen: mens, werk, wijk en institutionele versterking.

Hoewel deze beleidsdomeinen op het eerste gezicht afzonderlijk lijken te functioneren, versterken ze elkaar juist en dragen ze gezamenlijk bij aan het vergroten van kansen en het veerkrachtiger maken van burgers. Hierdoor zijn burgers beter in staat om schokkende of traumatische gebeurtenissen zo zelfstandig mogelijk op te vangen.

Vanwege de complexiteit van sociaal-maatschappelijke problemen heeft het ministerie ervoor gekozen om deze te benaderen via de vier beleidsdomeinen. Daarbij staat onder andere het voorbereiden van burgers centraal, zodat zij betere kansen hebben op de arbeidsmarkt. Dit geldt zowel voor werkzoekenden als voor bijstandsgerechtigden. Het is van groot belang dat zij in hun eigen levensonderhoud en dat van hun gezinnen kunnen voorzien.

Daarnaast legt het ministerie de nadruk op het verbeteren van de levenskwaliteit en het voorzieningenniveau voor zorg- en hulpbehoevenden. Hierbij wordt gedacht aan onder meer wijkontwikkeling, jeugd, families, ouderen en problematiek rond schulden.

Door het ontbreken van een adequaat registratiesysteem vormt het genereren van betrouwbare managementinformatie momenteel een uitdaging. Binnen de verschillende sectoren wordt gebruikgemaakt van diverse systemen en databronnen, die slechts beperkt informatie kunnen leveren. In het kader van institutionele versterking streeft het ministerie daarom naar een integrale benadering voor de modernisering van de IT-capaciteiten. Dit omvat zowel technologische als organisatorische en personele versterking. Het uiteindelijke doel is de opzet van een centrale, geïntegreerde databank en een uniform integratiesysteem dat de verschillende sectoren met elkaar verbindt.

Via dit geïntegreerde systeem – ondersteund door een nog te selecteren leverancier via aanbesteding en door NLI – worden gestroomlijnde dataverwerking, efficiënte informatie-uitwisseling en beleidsgericht inzicht mogelijk gemaakt. In de volgende ontwerpbegroting zullen de prestatie-indicatoren verder worden uitgewerkt.

### Begroting per Thema

Thema	2026	2027	2028	2029
Bedrijfsvoering	33.480.200	32.624.564	32.573.697	32.573.697
Economie en Werkgelegenheid	3.269.100	3.269.100	3.269.100	3.269.100
Gezin, Gemeenschap en Veiligheid	154.976.400	155.680.400	155.680.400	155.680.400
Gezondheid en Milieu	-	-	-	-
Goed Bestuur	358.900	408.900	408.900	408.900
Onderwijs, Educatie en Vorming	-	-	-	-
<b>Totaal</b>	<b>192.084.600</b>	<b>191.982.964</b>	<b>191.932.097</b>	<b>191.932.097</b>

## Risicoanalyse Begroting:

Het ministerie van Sociale Ontwikkeling, Arbeid en Welzijn identificeert de volgende risico's:

Beschrijving	Kans	Gevolg	Beheersmaatregelen
Personeelsbezetting	<i>Laag</i>	<i>Laag</i>	<ul style="list-style-type: none"><li>Het waarborgen van een adequate invulling van de formatieplaatsen, zowel op kwalitatief als kwantitatief vlak</li><li>Deskundigheidsbevordering</li><li>Monitoring van het personeelsbestand (vooral het personeel dat de pensioengerechtigde leeftijd bereikt)</li><li>Een HRO plan om het personeel te binden/boeien</li></ul>
Efficiëntie en effectiviteit van processen en systemen. Geautomatiseerde systemen en geactualiseerde procesbeschrijvingen zijn onvoldoende beschikbaar	<i>Midden</i>	<i>Midden</i>	<ul style="list-style-type: none"><li>Een volledige upgrade van de IT-infrastructuur (veilig, schaalbaar en veerkrachtig)</li></ul>
Ontbreken van schriftelijk vastgelegde beleidsuitgangspunten	<i>Hoog</i>	<i>Hoog</i>	<ul style="list-style-type: none"><li>Formalisering van beleidsuitgangspunten</li><li>Inhuring van externe expertise</li></ul>
Onvoldoende vertaling van internationale verdragen naar nationale beleidsuitgangspunten	<i>Hoog</i>	<i>Hoog</i>	<ul style="list-style-type: none"><li>Invullen van de formatieplaatsen</li><li>Inhuren van expertise</li></ul>
De begroting is gebaseerd op onrealistische raming van de inkomsten en uitgaven, wat kan leiden tot tekorten of overschotten	<i>Midden</i>	<i>Hoog</i>	<ul style="list-style-type: none"><li>Sectoren gezamenlijk betrekken bij de raming</li><li>Strakke projectbeheersing</li><li>Financiële middelen reserveren bij onzekere taken/projecten</li><li>Tijdig signaleren van knelpunten door controllers</li></ul>

## Bedrijfsvoering

### a. Apparaatskosten

Optimalisering van apparaatskosten binnen beheersbare kaders			
2026	2027	2028	2029
31.396.200	30.765.564	30.714.697	30.664.697

De strategische investering van Cg 30 miljoen is gericht op het versterken van de continuïteit, groei en digitale transformatie van de organisatie. De middelen worden ingezet voor onder meer personeel, huisvesting, vervoer en IT-infrastructuur.

#### 1. Personeelskosten

Een aanzienlijk deel van het budget is bestemd voor salarissen van zowel vaste als tijdelijke medewerkers. Ook sociale lasten, kosten voor personeelsontwikkeling en inhuur voor specifieke projecten vallen hieronder. Doel is om vacatures in te vullen, talent aan te trekken en te behouden, en medewerkers passend te belonen en te ontwikkelen.

#### 2. Huisvesting

De organisatie blijft investeren in de huur van meerdere kantoorpanden. Deze fysieke werkplekken zijn essentieel voor klantontvangst en het bieden van een professionele werkomgeving. Het uiteindelijke doel is om voor het gehele personeel een adequate en centraal gelegen huisvesting te realiseren.

### 3. Vervoer

Dienstwagens en andere vervoermiddelen blijven noodzakelijk voor wijkontwikkeling, projectbezoeken en klantencontact. Hiermee wordt de mobiliteit van medewerkers vergroot en de bereikbaarheid van klanten verbeterd.

### 4. IT en technologische infrastructuur

Digitalisering staat centraal in de investeringsstrategie. Er wordt geïnvesteerd in nieuwe hardware, digitale beveiliging en verbetering van onlinedienstverlening. Deze innovaties zijn noodzakelijk in het licht van wereldwijde technologische ontwikkelingen en de groeiende vraag naar efficiënte, klantgerichte oplossingen.

Deze investering draagt bij aan de realisatie van bredere organisatie-doelen en ondersteunt de transitie naar een toekomstbestendige, flexibele en digitale bedrijfsvoering.

#### b. Human Resources en organisatieontwikkeling

Verbeteren van de effectiviteit en efficiëntie van het ministerie door de organisatie en formatie te optimaliseren			
2026	2027	2028	2029
509.000	284.000	284.000	334.000

De kracht van het ministerie zit in het personeel. In het licht van maatschappelijke uitdagingen zoals vergrijzing, arbeidsmarkttransities, technologische vooruitgang en toenemende sociale ongelijkheid, is het noodzakelijk dat het ministerie van SOAW investeert in een wendbare, veerkrachtige en toekomstgerichte organisatie. Human Resources en organisatieontwikkeling spelen hierin een sleutelrol.

Het ministerie streeft naar een strategisch personeelsbeleid, waarbij talentontwikkeling, diversiteit, inclusie en duurzame inzetbaarheid centraal staan. De focus ligt op het aantrekken, ontwikkelen en behouden van gemotiveerde en gekwalificeerde medewerkers die een betekenisvolle bijdrage leveren.

In lijn met deze ambities heeft het ministerie het afgelopen jaar deelgenomen aan de overheidsbrede jobfair, waar meerdere vacatures zijn opengesteld om nieuwe talenten aan te trekken. Daarnaast is eind 2024, na twee jaar zonder een HR-accountmanager, een nieuwe professional aangesteld om het HR-beleid structureel te versterken.

Verder is het ministerie in samenwerking met de Human Resource Organisatie van het ministerie van Bestuur, Planning en Dienstverlening gestart met het traject 'Optimalisering SOAW'. Dit traject richt zich onder andere op de uitbreiding van de formatie, verbetering van de interne bedrijfsvoering en de versterking van de dienstverlening aan het publiek.

Door te investeren in personeel en organisatieontwikkeling creëert het ministerie van SOAW de voorwaarden om flexibel in te spelen op toekomstige uitdagingen en structureel bij te dragen aan een sociaal weerbare samenleving.

c. Inspectie

2026	2027	2028	2029
1.575.000	1.575.000	1.575.000	1.575.000

Naar aanleiding van de doorlichting “Van woorden naar daden” van de Inspectie SOAW zijn aanbevelingen geformuleerd ter verbetering van de inspectiediensten. Als gevolg hiervan is het programma Modernisering Inspectie SOAW opgesteld en sinds 2023 goedgekeurd door de minister van SOAW. Dit programma heeft als doel de effectiviteit, efficiëntie en professionaliteit van de inspectie te versterken en te moderniseren.

Een belangrijk onderdeel van het programma betreft de herziening en ontwikkeling van relevante wet- en regelgeving, teneinde inspectiefunctionarissen te voorzien van de noodzakelijke wettelijke bevoegdheden voor een doeltreffende taakuitvoering.

Daarnaast is een aanvang gemaakt met de versterking van de organisatiecapaciteit. Dit houdt onder meer in dat de Inspectie SOAW dient te beschikken over voldoende, gekwalificeerd en goed toegerust personeel. Om dit te realiseren wordt geïnvesteerd in continue professionele ontwikkeling via gerichte trainingen en opleidingen op alle relevante inspectiedomeinen.

Voorts wordt geïnvesteerd in adequate middelen en uitrusting. Dit omvat een robuuste ICT-infrastructuur, ergonomisch verantwoord meubilair, een betrouwbaar en passend wagenpark, en specialistische meet- en inspectieapparatuur, waaronder digitale camera's en instrumenten voor het detecteren van gevaarlijke stoffen, geluidsniveaus, druk en asbest. Het onderhoud en de kalibratie van deze middelen zijn essentieel voor een nauwkeurige en verantwoorde uitvoering van de inspectietaken.

Met deze integrale aanpak wordt gestreefd naar een toekomstbestendige, slagvaardige en professioneel opererende Inspectie SOAW.

De onderstaande tabel presenteert de Key Performance Indicators (KPI's) per PIOFACH-onderdeel die worden gebruikt om de bedrijfsvoering van het ministerie te meten.

PIOFACH-Onderdeel	KPI	Meting	R2024	B2024	B2025	O2026
Personeel	Ratio Personeelskosten	Beloning van Personeel t.o.v. totaal begroting	9.7%	9.0%	8.6%	10,9%
Informatievoorziening	Inventarisgoederen (licenties)	Kleine inventaris t.o.v. Kantoorexplotatie	4.2%	2.2%	3.4%	4.1%

PIOFACH-Onderdeel	KPI	Meting	R2024	B2024	B2025	O2026
Organisatie	Opleiding & Training	Opleiding & Training t.o.v. Uitgaven aan Eigen Personeel	13.6%	15.3%	18.0%	25.1%
Financiën	Niet-belastinginkomsten	Niet—belasting per jaar t.o.v. Totaal Begroting	N/A	N/A	N/A	2.6%
Algemene kosten	Facilitaire kosten	Personeel van Derden t.o.v. Verbruik van Goederen en Diensten	10.7%	7.3%	9.5%	16,2%
Communicatie	Kosten van interne en externe communicatie	Representatie & Voorlichting en Publieke Voorlichting t.o.v. Verbruik van Goederen en Diensten	8.1%	5.0%	6.7%	5.7%
Huisvesting	Kosten aan huisvesting	Huisvesting t.o.v. Verbruik van Goederen	31.5%	25.6%	23.7%	22.7%

### Risicoanalyse Begroting:

Het ministerie van Sociale Ontwikkeling, Arbeid en Welzijn identificeert de volgende risico's voor het beleidsthema Bedrijfsvoering:

Beschrijving	Kans	Gevolg	Beheersmaatregelen
Reputatieschade door kritiek op het functioneren van het Ministerie van SOAW	<i>Hoog</i>	<i>Hoog</i>	<ul style="list-style-type: none"> <li>Deskundigheidsbevordering</li> <li>IT-infrastructuur vernieuwing gericht als gebruikersvriendelijke oplossing voor medewerkers</li> <li>Duidelijke (klachten) procedure</li> <li>Transparante interne en externe communicatie via media en sociale media</li> <li>Correcte naleving van wet- en regelgeving, waaronder het afhandelen van hulpvragen binnen de vastgestelde doorlooptijd</li> </ul>
Economische neergang of langzaam economisch herstel	<i>Hoog</i>	<i>Hoog</i>	<ul style="list-style-type: none"> <li>Snelle politieke besluitvorming</li> </ul>
Cybercriminaliteit waardoor persoonsgegevens of gevoelige informatie uitlekt	<i>Hoog</i>	<i>Hoog</i>	<ul style="list-style-type: none"> <li>Gefaseerde implementatie, tijdelijke redundantie van systemen, inzet van SentinelOne EDR voorafgaand aan de migratie</li> <li>Intensieve training en awareness-campagnes voor het personeel, inclusief workshops en ondersteuning via de interne supportdesk</li> <li>Voldoen aan vereisten van de Wet bescherming persoonsgegevens, periodieke audits en security assessments</li> </ul>
Gebrekkige innovatie of onvoldoende aansluiting bij klantenbehoeften	<i>Hoog</i>	<i>Hoog</i>	<ul style="list-style-type: none"> <li>Revisie van producten, diensten en processen van het ministerie van Sociale Ontwikkeling, Arbeid en Welzijn</li> </ul>
Het (on)vermogen om deskundig personeel aan te trekken of te behouden	<i>Hoog</i>	<i>Hoog</i>	<ul style="list-style-type: none"> <li>Strategische personeelsplanning</li> <li>Deskundigheidsbevordering</li> <li>Inhuren van deskundigheid</li> </ul>

### Economie en Werkgelegenheid

#### d. Inspectie

Naleving arbeidswetgeving			
2026	2027	2028	2029
8.000	8.000	8.000	8.000

De afdeling Inspectie Arbeidsvoorwaarden houdt toezicht op de naleving en verricht opsporingswerkzaamheden (verhoor van verdachten, proces-verbaal) ten aanzien van illegale arbeid (Landsverordening arbeid vreemdelingen), de Landsverordening minimumloon, de Arbeidsregeling 2000, Vakantieregeling, indicaties van mensenhandel en mensensmokkel. Tevens worden voorlichtingscampagnes georganiseerd voor bijvoorbeeld bedrijfsbranches.

De afdeling Inspectie Arbeidsveiligheid handhaaft de Veiligheidslandsverordening, de Veiligheidsbesluiten I, II en III, ontwikkelt, implementeert en handhaaft veiligheidsvoorschriften in dit kader, verricht onderzoek naar bedrijfsongevallen, reguleert arbeidsomstandigheden middels beschikkingen als (gas)vergunningen, erkenning van gastesters en keurmeesters voor hijskranen, keuring sloopplannen, steigers, asbestverwijdering, geeft technische adviezen, voorlichting, instructies en/of voorwaarden bij (milieu)vergunningen, ontheffingen en of vrijstellingen.

e. Werk

Mensen voorbereiden voor meer slagingskansen op de arbeidsmarkt			
2026	2027	2028	2029
3.261.100	3.261.100	3.261.100	3.261.100

Het ministerie van Sociale Ontwikkeling, Arbeid en Welzijn richt zich op het bevorderen van arbeidsparticipatie en het actualiseren en handhaven van arbeidswetgeving. Daarnaast bewaakt het ministerie de arbeidsrust tussen werkgevers- en werknemersorganisaties in zowel de private als semi-overheidssector.

In lijn met het landspakket Thema E is in 2022 het pilotproject 'E hoben, E relevo' gestart. Dit project ondersteunt bijstandsgerechtigden tussen 18 en 30 jaar bij het vinden van werk of het opdoen van werkervaring met als doel, zelfstandige inkomensverwerving. Het project wordt voortgezet als voorbereiding op een bredere hervorming van het bijstandsbeleid.

Tegelijkertijd wordt gewerkt aan de oprichting van een nationale vakschool (*Instituto Nashonal*), met ondersteuning van het bedrijfsleven. Deze school richt zich op de professionele ontwikkeling van schoolverlaters en werknemers via een beroepsbegeleidend leerwerk, waarin praktijkervaring centraal staat.

De sector Arbeid investeert structureel in het versterken van de werkhouding van werkzoekenden. Via de Facebookpagina van het ministerie van SOAW worden vacatures gedeeld en in samenwerking met Sint-Eustatius is per januari 2025 een programma gestart om de werkgelegenheidskansen en vaardigheden van jongeren te verbeteren. Deze samenwerking loopt door in 2026.

Binnen Thema H van het landspakket valt het *Sociale Vormingstraject (SVT)*, dat zich richt op schoolverlaters en mensen met gedragsproblemen. In samenwerking met het ministerie van Justitie en de Koninklijke Marine worden leerwerktrajecten uitgevoerd. Op basis van evaluaties zijn aanpassingen besproken tussen Curaçao en het Ministerie van Defensie Nederland en wordt gewerkt aan een verbeterd plan van aanpak voor voortzetting van het traject.

Er bestaat geen wettelijke verplichting voor werkgevers om vacatures te melden, noch voor werkzoekenden op Curaçao om zich te registreren bij het Centrum voor Arbeid. De meeste geregistreerde vacatures zijn afkomstig van werkgevers die een aanvraag willen indienen voor een tewerkstellingsvergunning.

Om het bereik en de effectiviteit van de vacatureplaatsing te vergroten, is het voornemen om vanaf 2025 niet alleen alle vacatures te publiceren op de Facebook-pagina van het ministerie, maar ook via de overige sociale mediakanalen van het Ministerie van SOAW (zoals Instagram en LinkedIn) en via de officiële website van het ministerie. Daarnaast wordt ook onderzocht of de vacatures tevens op de centrale website van de overheid geplaatst kunnen worden. Op deze manier wordt een breder en gevarieerder publiek bereikt, waardoor de kans toeneemt dat geschikte kandidaten tijdig en volledig geïnformeerd worden en de mogelijkheid krijgen om te reageren.

Met betrekking tot het ontbreken van een wettelijke verplichting voor werkzoekenden om zich te registreren bij het Centrum voor Arbeid, heeft het ministerie intern een oplossing gevonden. De sectoren Arbeid en Sociale Ontwikkeling hebben afgesproken dat burgers die een bijstandsverzoek indienen, zich tegelijkertijd als werkzoekende bij het Centrum dienen te registreren.

Hoewel de Arbeidsinspectie geen fysieke controles uitvoert op de verlening van uitkeringen, vindt er wel een gegevensvergelijking plaats tussen de Sociale Verzekeringsbank en de Burgerlijke Stand. Op deze manier kan mogelijk misbruik worden opgespoord.

## Key Performance Indicators voor het thema Economie en Werkgelegenheid:

Beleidsdomein	KPI	Meting	2024	2025	2026
Werk	Vacaturebank	Aantal matchings middels arbeidsbemiddeling			
	Bijstandsbestand	Aantal jongeren tussen 18-30 jaar die deelnemen aan het project 'E hoben, E relevo'		8	
Werk	Sociaal vormingstraject	Aantal deelnemers	83		
Naleving wetgeving	Arbeidsvoorwaarden en arbeidsveiligheid	Aantal arbeidscontroles	821		
Naleving wetgeving	Arbeidsgeschil	Aantal bemiddelingen bij arbeidsconflicten	54 (col)		
Actualisering arbeidswetgeving		Aantal wetten	3	3	3

## Risicoanalyse Begroting:

Het ministerie van Sociale Ontwikkeling, Arbeid en Welzijn identificeert de volgende risico's voor het beleidsthema Economie en Werkgelegenheid:

Beschrijving	Kans	Impact	Beheersmaatregelen
Plaatsing van werkzoekenden op de arbeidsmarkt	<i>Hoog</i>	<i>Hoog</i>	Ondersteunen bij de arbeidsbemiddeling/plaatsing
Re-integratie op de arbeidsmarkt	<i>Hoog</i>	<i>Hoog</i>	Samen met de private sector werken aan re-integratie
Matching werkzoekenden en vacatures	<i>Midden</i>	<i>Hoog</i>	<ul style="list-style-type: none"> <li>Er is sprake van een mismatch tussen werkzoekenden en vacatures wanneer competenties van werkzoekenden niet aansluiten op de vraag van door de werkgevers verlangde competenties. Dit leidt enerzijds tot structurele werkloosheid en anderzijds tot vacatures die niet vervuld kunnen worden.</li> <li>Behalve om-, her- en bijscholing tevens het faciliteren van de ontwikkeling van een juiste werkhouding/softskills</li> </ul>
Controle en handhaving	<i>Laag</i>	<i>Hoog</i>	Inspectie functionarissen houden hun kennis en vaardigheden op peil via. trainingen/cursussen en de nodige randvoorwaarden/uitrusting
Internationale economische ontwikkelingen hierdoor komt er een verandering in het bedrijfsdynamiek	<i>Hoog</i>	<i>Midden</i>	Samen met de private sector werken aan re-integratie om de juiste mensen op de juiste plaats te krijgen door om- en herscholing zodat kennis en vaardigheden worden aangeleerd. Dit kan samenhangen met de initiële opleiding (Er is onvoldoende aansluiting mbo, hbo, wo op de arbeidsmarkt)

## Gezin, Gemeenschap en Veiligheid

### f. Infrastructuur en Ruimtelijke Planning

Verbeteren van de sociale infrastructuur, buurtparticipatie en leefbaarheid in de wijken				
2026	2027	2028	2029	
5.062.500	5.062.500	5.062.500	5.062.500	

In het kader van het wijkontwikkelingsbeleid is een samenwerkingsovereenkomst gesloten tussen SEFBA en het ministerie van SOAW, waarin de rollen en verantwoordelijkheden met betrekking tot het beheer en de ontwikkeling van buurtcentra (Sentronan di Bario) zijn vastgelegd. SEFBA is belast met de uitvoering van het beleid en het operationeel beheer van de buurtcentra die eigendom zijn van, of ter beschikking zijn vande overheid. Deze centra worden ingericht als laagdrempelige, multifunctionele wijk- en ontmoetingsplaatsen waar bewoners toegang hebben tot programma's, hulpverlening en informatievoorziening via multidisciplinaire wijkteams.

Gezien de fysieke staat van diverse buurtcentra worden renovaties planmatig uitgevoerd. De tweede fase van de centra in Gibraltar, Kustbatterij, Brievengat en Tera Cora is gestart, evenals de eerste fase van Groot Kwartier. Reda Sosial is verantwoordelijk voor het projectmanagement, inclusief budgetbeheer, de technische ondersteuning en het toezicht.

Het streven is om in 2026 in samenwerking met het ministerie van Verkeer, Vervoer en Ruimtelijke Planning verder te werken aan de bouw van circa 100 sociale woningen. Dit project draagt bij aan het versterken van de sociale infrastructuur en het verminderen van de woningnood.

Tot slot is de realisatie van een multifunctioneel seniorencomplex op Banda Ariba uitgesteld tot 2026, in afwachting van een geschikt bouwterrein. Dit complex zal worden ontwikkeld conform hedendaagse kwaliteitsnormen en gericht op de specifieke behoeften van senioren.

g. Jeugd en Jongvolwassenen

Versterken van de levenskwaliteit van de jeugd en jongvolwassenen door adequate hulpverlening			
2026	2027	2028	2029
25.000	25.000	25.000	25.000

Binnen het beleidsdomein Mens werkt het ministerie van SOAW aan versterking van de rechtspositie van volwassenen, bescherming en ontwikkeling van kinderen en jongeren. Dit gebeurt via diverse strategische beleidslijnen en programmadosiers, verankerd in internationale mensenrechtenverdragen zoals het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK), het Verdrag van Istanbul en het VN-Gehandicaptenverdrag.

In 2025 is gestart met de herziening van het jeugdzorgbeleid op Curaçao. Het bestaande beleidskader uit 2005 is geëvalueerd en vormt de basis voor een actualisering die moet

leiden tot een nieuwe Wet op de Jeugdzorg. Hiervoor wordt in 2026 gespecialiseerde expertise ingezet op zowel beleidsmatig als juridisch vlak.

De Interlandelijke Taskforce Kinderrechten (ITK) coördineert structurele verbeteringen zoals wetgevingsherziening, positief opvoeden en bestrijding van kindermishandeling. Het Nationaal Actieplan Geweld en de invoering van de *Kódigo di Protekshon* ondersteunen deze doelen. In 2025 is een centraal secretariaat opgericht ter coördinatie met intensieve samenwerking met UNICEF Nederland en de Universiteit van Curaçao.

Het programma jeugdparticipatie bevordert beleidsdeelname van jongeren via debatten, trainingen en jaarlijkse Youth Summits. Tegelijkertijd wordt de Leef Ontspannen Therapie (LOT) - methodiek structureel geïntegreerd in het onderwijs met als doel in 2026 75% van de basisscholen te bereiken.

Er zijn twee speerpunten opgesteld en in 2026 zullen deze worden uitgevoerd via het project *Fuerte manera un datu*. Het betreft het bestrijden van commerciële uitbuiting van jongeren op basis van een onderzoek in 2025 en het versterken van mentale weerbaarheid.

Tot slot wordt een breed communicatieplan uitgerold om kindermishandeling en relationeel geweld te voorkomen, gericht op bewustwording binnen de gehele samenleving. Zo bouwt Curaçao aan een inclusief, veilig en rechtvaardige samenleving waarin kinderen en jongeren deel van uitmaken en met perspectief kunnen opgroeien.

#### h. Mens

Versterken van de levenskwaliteit van de burger door adequate voorzieningen voor zorg- en hulpbehoevenden			
2026	2027	2028	2029
149.398.900	148.102.900	148.102.900	148.102.900

Het beleid binnen het thema *Mens* richt zich op de duurzame ontwikkeling van burgers en gezinnen, met nadruk op het versterken van de levenskwaliteit en het bieden van adequate voorzieningen aan zorg- en hulpbehoevenden. In 2025 zijn twee pilotprojecten gestart: *Hala Rosea* en *Omgaan met geld*, die beiden in 2026 worden voortgezet.

*Omgaan met geld* richt zich op het bestrijden van problematische schulden, die niet alleen de financiële situatie maar ook het welzijn en de maatschappelijke participatie van gezinnen ondermijnen. In samenwerking met het Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting (NIBUD) en een strategisch partnerschap met het Kenniscentrum van de Universiteit van Leiden wordt gewerkt aan een wetenschappelijk onderbouwde aanpak. De nationale commissie 'Omgaan met geld' coördineert de inspanningen en

adviseert de minister van SOAW ten aanzien van preventie, vroegsignalering en versterking van financiële zelfredzaamheid.

Het programma *Hala Rosea* biedt snelle hulp bij acute verstoringen van de bestaanszekerheid (zoals ernstige gezondheidsproblemen of verlies van inkomen). Het programma garandeert een interventie binnen maximaal vijf werkdagen, gericht op stabilisatie van de leefsituatie binnen vier weken en herstel binnen twee maanden. Vanaf 2026 wordt dit programma structureel ingebed als een belangrijk onderdeel in het opbouwen van een responsieve en empathische sociale infrastructuur.

Daarnaast wordt het beleid rondom nutsvoorzieningen en bestaanszekerheid versterkt. Onder meer via subsidies voor water en elektra, ondersteuning bij schuldsanering en aansluiting op het waternet voor kwetsbare groepen.

Bejaarden met een AOV-uitkering, woonachtig in tehuizen, ontvangen zakgeld voor eigen gebruik. Tevens ontvangen zij een kerstbonus eind van het jaar. Het beleid hieromtrent zal wettelijk worden vastgelegd. Familieleden die hiertoe in staat zijn, geven een financiële bijdrage ten behoeve van de zorgkosten van hun naasten in bejaardenoorden.

Tot slot wordt kosteloze rechtsbijstand in zowel arbeidszaken als civiele zaken aangeboden aan min- en onvermogens. Voor efficiëntie van de uitvoering van de kosteloze rechtsbijstand in civiele zaken worden het Landsbesluit kosteloze rechtskundige bijstand en het uitvoeringsbeleid herzien. Dit houdt in dat de positie en functie van het Bureau Mediation worden geformaliseerd in voornoemd landsbesluit.

Eveneens is in 2025 een concept beleidsnotitie Uitvaartregeling opgesteld die nog geformaliseerd moet worden. Deze beleidsnotitie is gericht op een bijdrage in begrafeniskosten voor de meest kwetsbaren.

i. Wijk

Adequate en integrale hulpverlening in de wijk			
2026	2027	2028	2029
115.000	2.115.000	2.115.000	2.115.000

Het beleid binnen het thema *Wijk* richt zich op integrale en duurzame wijkontwikkeling met als doel een veilige, inclusieve en stimulerende leefomgeving voor gezinnen, kinderen, jongeren en kwetsbare doelgroepen. In 2026 zet het ministerie van SOAW sterk in op het versterken van sociale structuren en het bevorderen van gelijke kansen, weerbaarheid en mensenrechten, via intersectorale samenwerking en uitvoering van strategische interventies.

In het kader van het conceptbeleidsplan *‘Integrale Wijkontwikkeling, sleutel tot een veerkrachtig Curaçao’* worden maatschappelijk werkers ingezet in wijken, vanuit een adequaat uitgeruste centrale buurtcentra. De multidisciplinaire teams zetten zich in voor hulpverlening op maat, waarbij deskundigheidsbevordering van professionals centraal staat. Via deze aanpak worden opvoedings- en gezinsproblemen systematisch benaderd met als doel versterking van gezinscompetenties, sociale samenhang, weerbaarheid en collectieve veerkracht.

Een belangrijk onderdeel vormt het programma *Triple P* (Positive Parenting Program), dat in samenwerking met UNICEF Nederland en de Opvoedcommissie bestaande uit verschillende gouvernementele organisaties (de ministeries SOAW en GMN) en ngo’s (Sentro pa Inovashon i Guia Edukashonal, Rooms Katholiek Schoolbestuur, Sentro di Informashon i Formashon na Bienestar di Mucha, Federatie Antilliaanse Jeugdzorg en Skuchami) wordt voortgezet en uitgebreid ter versterking van de opvoedingssituaties binnen gezinnen. Dit programma richt zich op opvoedondersteuning met aangepaste materialen in meerdere talen, accreditatie van facilitators, verdiepende workshops en centrale coördinatie. Nieuwe initiatieven zoals het *educatief toneelproject* en de *Parent Chat* (digitale ondersteuning) versterken het pedagogisch bewustzijn en betrekken ouders actief bij het opvoedproces.

Tevens wordt binnen het programma *Maatschappelijke Zorg en Hulpverlening* nadrukkelijk gekozen voor een integrale benadering van gezinsproblematiek met nadruk op intensieve begeleiding, regievoering en resultaatgerichte interventies.

In 2026 worden diverse communicatie- en participatie-initiatieven uitgevoerd, waaronder ouderbijeenkomsten, opvoedbussen en het *‘Parent Friendly Label’*. Medewerkers van het ministerie volgen daarnaast een breed pakket aan trainingen, gericht op thema’s als weerbaarheid, rechten van het kind, gehechtheidstrauma en klant- en servicegericht werken.

j. Veiligheid

Bevorderen van een veilige en inclusieve leefomgeving			
2026	2027	2028	2029
375.000	375.000	375.000	375.000

Binnen het strategisch kader van het Nationaal Actieplan Curaçao (NAP) vormt de implementatie van de *Kódigo di Protekshon* (KdP) een centrale pijler in de aanpak van kindermishandeling en relationeel geweld. Deze methodiek biedt professionals duidelijke

richtlijnen voor signalering, ondersteuning, melding en markeert een fundamentele cultuuromslag in bescherming van kwetsbare burgers.

In 2025 is de implementatiefase van de KdP succesvol afgerond. Vanaf 2026 wordt deze duurzaam geborgd via de oprichting van het *Kennis- en Expertisecentrum Kódigo di Protekshon* (KEC-KdP), dat een sleutelrol vervult in kennisontwikkeling, monitoring en capaciteitsversterking. Doelstellingen voor 2026 omvatten onder andere de opleiding van 100 ‘supervisors di Kódigo’, de lancering van een digitaal kennisplatform en beleidsgericht onderzoek. Daarnaast wordt een nationale communicatiecampagne gestart ter bevordering van maatschappelijke bewustwording en collectieve verantwoordelijkheid.

Aanvullend op de KdP loopt het project ‘*Bo No Ta Bo So*’, waarin lokale rolmodellen taboes doorbreken via storytelling en voorlichting. De impact hiervan is zichtbaar in betere toegankelijkheid van hulp en erkenning van de problematiek.

Op Koninkrijksniveau wordt binnen het platform ‘*No Mas, No More*’ samengewerkt aan slachtofferbescherming en interlandelijke opvangcapaciteit. Tegelijkertijd wordt met de *Beijing +30-review* gewerkt aan een data-gedreven integraal genderbeleid, waarin het beleidsnetwerk *Kolaborativa* een vernieuwende rol speelt door samenwerking tussen overheid en maatschappelijke partners.

Het deelproject *Veiligstellen van bedreigde families* biedt bescherming aan slachtoffers van ernstig geweld, via veilige opvang en interministeriële samenwerking. In 2026 wordt dit structureel versterkt met een jaarlijkse budgettering en interlandelijke afstemming.

Crisisopvang is beschikbaar, inclusief voor ongedocumenteerden. In geval van calamiteiten dragen alle betrokken ministeries bij aan de kosten. Het ministerie van SOAW faciliteert basisvoorzieningen en draagt financieel bij aan noodsituaties.

k. Inspectie

Naleving van wet- en regelgeving			
2026	2027	2028	2029
-	-	-	-

De afdeling Inspectie Maatschappelijke Zorg & Sociale Voorzieningen buigt zich over de kwaliteit van de maatschappelijke zorg aan kwetsbare groepen (bijvoorbeeld bejaarden) door gesubsidieerde alsook niet-gesubsidieerde zorginstellingen en de rechtmatigheid van onderstands (bijstands)-ontvangst.

## Key Performance Indicators voor het thema Gezin, Gemeenschap en Veiligheid:

Beleidsdomein	KPI	Meting	2024	2025	2026
Jeugd en Jongvolwassenen	Jeugdhulpverlening	% basisscholen die beschikken over de LOT-methodiek			
Mens	Participatiegraad bewoners	Aantal projecten en programma's in de wijken			
Mens	Toegang tot voorzieningen	Aantal verleende hulp en informatieverstrekking via multidisciplinaire wijkteams.			
		Intensieve familiebegeleiding voor multi-problematische families (Triple P methode)	10		
Mens	Bereik van opvoedondersteuning	Aantal deelnemers aan de workshops			
Wijk	Woningnood verlichting	Aantal sociale woningen	36	90	100
Inspectie		Aantal controles in zorginstellingen			
		Aantal controles op de rechtmatigheid van bijstand ontvangst			

## Risicoanalyse Begroting:

Het ministerie van Sociale Ontwikkeling, Arbeid en Welzijn identificeert de volgende risico's voor het beleidsthema Gezin, Gemeenschap en Veiligheid:

Beschrijving	Kans	Impact	Beheersmaatregelen
Vertraging in de voorbereiding en of uitvoering bouw- en renovatieprojecten	<i>Laag</i>	<i>Midden</i>	<ul style="list-style-type: none"> <li>Beheersing op dit risico kan opgevangen worden door een externe coördinator aan te trekken, die belast zal zijn met technisch inhoudelijk, tijdgebonden of organisatorische onderdelen van het bouwproces.</li> <li>Naast het periodiek en fasegebonden plannen (met eventuele bijsturing) op het kritische tijdsplan binnen de planning, een tijdsbuffer opnemen om tegenvallers op te vangen</li> </ul>
Aantasting leefbaarheid van kwetsbare doelgroepen in de wijken door deze in appartementen te plaatsen met verschillende mensen van verschillende achtergronden en culturen (weinig inkomen, soms verschillende nationaliteiten),	<i>Laag</i>	<i>Hoog</i>	<ul style="list-style-type: none"> <li>Buurtregisseur in de wijken.</li> <li>Training voordat een appartement wordt toegewezen</li> <li>Periodiek scannen door beheerder</li> </ul>
(On)voldoende recreatiemogelijkheden	<i>Laag</i>	<i>Hoog</i>	<ul style="list-style-type: none"> <li>Samenwerking met SEFBA: de buurtcentra dienen zodanig ingericht te worden zodat ze als multifunctionele wijk- en ontmoetingscentrum functioneren waar wijkbewoners toegang hebben tot projecten en programma's (aanbieden van scholing, cursussen en begeleiding)</li> <li>In samenwerking met het ministerie van Verkeer, Vervoer en Ruimtelijke Planning de infrastructuur aanpassen</li> </ul>

## Goed Bestuur

### 1. Beleidscoördinatie

Behartigen van mensenrechten ter waarborging van fundamentele rechten en hervormingen van het landspakket			
2026	2027	2028	2029
62.500	62.500	62.500	62.500

Het ministerie van SOAW speelt een centrale rol in de uitvoering van beleidsprioriteiten binnen het landspakket, met focus op de arbeidsmarkt, sociale zekerheid en internationale rapportageverplichtingen. Voor 2026 wordt gestreefd naar transparante en inclusieve rapportages aan ESH, ESOCUL-, CEDAW- en ILO-comités, waarbij participatie van maatschappelijke organisaties, maar ook de betrokkenheid van burgers, de legitimiteit van het beleid versterken en de institutionele capaciteit voor mensenrechten monitoring en evidence-based beleidsvorming worden versterkt.

Binnen Thema E van het landspakket worden hervormingen in het arbeidsmarktbeleid geïmplementeerd. Prioriteiten zijn het tegengaan van informele economie en illegale arbeid, invoering van een kennismigrantenregeling, modernisering van toelatings- en vergunningenbeleid en het verkorten van behandeltermijn van de aanvraag. Het moratorium op de uitgifte van tewerkstellingsvergunningen wordt herzien om beter aan te sluiten bij de arbeidsmarktdynamiek. Er zijn diverse conceptwetgevingen in voorbereiding met beoogde afronding in 2026.

Op het gebied van sociale zekerheid heeft in 2023 reeds een verhoging van de bijstandsnormen en AOV-toelagen plaatsgevonden. In het kader van het landspakket, thema E4, loopt momenteel een traject onder auspiciën van Deloitte om de bijstandswetgeving te moderniseren (Modernisering Bijstand). Er is een plan van aanpak opgesteld dat nog aan de minister van SOAW moet worden voorgelegd. Volgens de huidige planning gaat het project eind 2025 van start. De conceptwet- en regelgeving zal naar verwachting in 2026 gereed zijn.

De doorlichting van het ministerie van SOAW, als pilot onder Thema B.4 van het landspakket, legt nadruk op verbetering van de interne organisatie met specifieke aandacht voor het Bureau Landsbemiddelaar. Hervormingen omvatten digitalisering, personeelsuitbreiding en actualisering van verouderde regelgeving.

Tot slot is een programmamanager aangesteld om de integrale samenhang en uitvoering van deze beleidsprojecten te bewaken. Hiermee wordt gestreefd naar een toekomstbestendig sociaal- en arbeidsmarktsysteem dat beter aansluit bij de sociaaleconomische realiteit van Curaçao.

#### m. Financieel Beleid en Begrotingsbeheer

##### Het efficiënter en effectiever inkopen van hulp- en dienstverlening

2026	2027	2028	2029
122.400	122.400	122.400	122.400

In het kader van het landspakket Thema A werkt het ministerie van SOAW aan project A1.2, dat gericht is op het verkrijgen van een goedgekeurde controleverklaring bij de jaarrekening die bijtijds af is. Een belangrijk onderdeel hiervan is de verbetering van het subsidieproces, specifiek de inkoop van hulp- en dienstverlening ten behoeve van de gemeenschap.

De als pilot opgezette subsidie-unit heeft als doel de efficiëntie en effectiviteit van subsidies en overdrachten te verhogen. Deze unit is sinds januari 2022 operationeel. Tussen februari 2023 en januari 2024 is het onderzoek "Subsidieproces SOAW" uitgevoerd in samenwerking met Sira Consulting. Daarbij zijn doelmatigheid en doeltreffendheid van het subsidieproces geïnterpreteerd, wat heeft geleid tot de ontwikkeling van het eerste formele subsidiebeleid (SOAW-subsidiebeleid 1.0).

Op basis hiervan zijn conceptprogramma's van eisen opgesteld, die de basis vormen voor een ontwikkelagenda met een looptijd van drie jaar. Deze agenda richt zich op versterking van het subsidiebeleid, verbetering van de kwaliteit van zorg, versterking van de financiële beheersing en stimulering van samenwerking met uitvoerende instellingen.

Voor 2026 ligt de beleidsmatige focus op de verdere uitwerking en implementatie van de aanbevelingen uit het onderzoek. Hierbij zal bijzondere aandacht worden besteed aan de structurele inrichting en personele bezetting van de subsidie-unit, alsmede aan de operationalisering van de programma's van eisen en een constructieve samenwerking met de betreffende sectoren.

Deze hervorming draagt niet alleen bij aan transparanter en doelmatiger subsidiebeheer, maar ondersteunt ook bredere overheidsdoelstellingen zoals rechtmatige besteding van publieke middelen, versterking van dienstverlening aan burgers en het verkrijgen van een tijdige en goedgekeurde jaarrekening.

n. Informatie en datamanagement

Modernisering van de IT infrastructuur			
2026	2027	2028	2029
4.000	4.000	4.000	4.000

Binnen de verschillende organisatieonderdelen van het ministerie van SOAW is behoefte aan meer betrouwbare informatie en aan organisatie van de informatievoorziening. Dit

om de dienstverlening te moderniseren en te verbeteren, efficiënter te werken en de integrale samenwerking te vergemakkelijken.

Dit onderwerp hangt nauw samen met de visie, de organisatiestructuur en het dienstverleningsconcept. Omdat op al deze onderdelen aan wijzigingen wordt gewerkt (zie in de andere paragrafen) wordt het onderwerp synchroon opgepakt en in 2026 voortgezet.

Het komende anderhalf jaar markeert een cruciale fase in de digitale transformatie van het ministerie van SOAW. Met een duidelijke focus op infrastructuur vernieuwing, versterking van cybersecurity, duurzame cloudmigratie en gebruikersvriendelijke oplossingen voor medewerkers, leggen wij de technologische basis voor toekomstbestendig en efficiënt bestuur.

Door de spreiding van projecten over zes kwartalen waarborgt het ministerie van SOAW continuïteit, beperkt ze risico's en behoudt de wendbaarheid om in te spelen op onverwachte ontwikkelingen. Tegelijkertijd investeert het ministerie van SOAW in kennis, adoptie en bewustwording binnen de organisatie, zodat technologie niet alleen een middel is, maar een versterking van onze dienstverlening en interne samenwerking.

Met deze integrale en realistische aanpak zet het ministerie van SOAW niet alleen in op compliance en veiligheid, maar ook op innovatie, gebruiksgemak en groei. Dit jaarplan biedt daarmee niet enkel een planning, maar een routekaart naar een digitale infrastructuur die aansluit op de ambities van de organisatie.

o. Institutionele versterking

Optimalisering van de organisatie en formatie			
2026	2027	2028	2029
165.000	215.000	215.000	215.000

Het ministerie van SOAW is, in samenwerking met het ministerie van Bestuur, Planning en Dienstverlening – specifiek de Beleidsorganisatie Human Resources en Organisatieontwikkeling – gestart met een traject van institutionele versterking. Aanleiding hiervoor zijn maatschappelijke ontwikkelingen en een structurele mismatch tussen de benodigde inzet en de beschikbare personele capaciteit. Het doel is om het functioneren van het ministerie te verbeteren door middel van een herziening van het organisatie- en formatieplan.

Het traject startte in maart 2025 en wordt uitgevoerd in vier gefaseerde stappen: (1) voorbereiding, (2) ontwerp en besluitvorming, (3) implementatie en (4) evaluatie en

monitoring. Deze aanpak moet leiden tot een plan dat structurele verbeteringen brengt in de organisatie en personele inzet.

Deskundigheidsbevordering van medewerkers wordt in 2025 voortgezet met de focus op het verbeteren van de dienstverlening. Trainingen worden georganiseerd op thema's als veerkracht en klantgerichtheid met als doel het verhogen van de professionele weerbaarheid en servicegerichtheid van het personeel. Een inventarisatie naar de basisuitrusting die nodig is om de werkzaamheden goed te kunnen verrichten wordt uitgevoerd. In 2022 zijn in het kader van het 'Integrale Werkplekkenonderzoek' aanbevelingen gedaan, die nog verder moeten worden uitgevoerd. In 2025 wordt dit voortgezet. In dit verband heeft de minister van SOAW een raadsbeslissing ontvangen, waarbij is ingestemd met plannen voor een degelijke huisvesting.

De institutionele versterking richt zich dus op drie kernelementen: organisatorische herstructurering, ontwikkeling van menselijk kapitaal en verbetering van de fysieke werkplek. Het uiteindelijke doel is een toekomstbestendig ministerie dat slagvaardig en klantgericht functioneert binnen de beschikbare middelen.

p. Communicatie en Voorlichting

Verbetering van interne en externe communicatie			
2026	2027	2028	2029
5.000	5.000	5.000	5.000

Effectieve communicatie is van groot belang voor het ministerie van SOAW. Het draagt bij aan het verbeteren van de dienstverlening, het vergroten van het vertrouwen van de inwoners in de producten en uitvoering en het positief beïnvloeden van het imago van het ministerie. Dit vereist een strategisch en op maat gemaakt communicatieplan.

Met een samenhangende aanpak, een doeltreffende inrichting van de communicatiefunctie en het gebruik van actuele, actieve communicatiemiddelen zet SOAW een positieve eerste stap in het verbeteren van interne en externe communicatie prestaties van het ministerie.

Er is behoefte aan verbetering op het gebied van communicatiemiddelen, capaciteit, deskundigheid en professionaliteit.

Het implementeren van het communicatieplan richt zich op vier onderdelen:

1. Interne communicatie.
2. Externe communicatie.
3. Bestuurlijke communicatie (gericht op de rol van de minister).
4. Ambtelijke communicatie (gericht op het ministerie van SOAW en haar personeel.)

Het proces om intern informatie uit te wisselen tussen de organisatieonderdelen van het ministerie van SOAW is in gang gezet. Hiermee wordt beoogd alle medewerkers bekend te maken met de producten en diensten die het ministerie aanbiedt. Op deze manier kunnen zij klanten beter informeren over het volledige aanbod. Deze aanpak legt een basis voor sectoroverstijgende samenwerking en versterkt de onderlinge ondersteuning bij de uitvoering van werkzaamheden. Hierdoor wordt het ook realistischer en efficiënter om thema's via een taskforce benadering aan te pakken.

q. Inspectie

Verbeteren van de bedrijfsactiviteiten van Inspectie SOAW			
2026	2027	2028	2029
-	-	-	-

In een doorlichting van de Inspectie SOAW "Van woorden naar daden" is een groot aantal aanbevelingen gedaan om verbeteringen te bewerkstelligen. Naar aanleiding hiervan is een Programma Modernisering Inspectie SOAW gestart, waarvan de uitvoering in 2026 moet worden voortgezet.

De inspectiefunctionarissen dienen hiertoe hun kennis en vaardigheden op peil te brengen middels speciale trainingen/ cursussen op alle deelgebieden. Bovendien dienen ze over adequaat materiaal, materieel, uitrustingen zoals deugdelijk ICT infrastructuur (dat nu dringend aan vervanging toe is), ergonomisch meubilair (vooral indien medisch geïndiceerd), apparaten, onderhouden wagenpark (waarvan enkele dienstauto's dringend aan vervanging/ reparatie toe zijn), instrumenten te beschikken, te onderhouden en te laten kalibreren om de werkzaamheden naar behoren te kunnen uitvoeren, bijvoorbeeld digitale camera's, speciale meetinstrumenten zoals voor gevaarlijke gassen, druk, asbest, geluid.

Key Performance Indicators voor het thema Goed Bestuur:

Beleidsdomein	KPI	Meting	2024	2025	2026
Beleidscoördinatie	Transparantie overheid	% overheidsbesluiten openbaar gemaakt			
	Klanttevredenheid	Aantal bezoekers op de website/facebook van SOAW			
	Doorlooptijd van afhandeling van bezwaren	% bezwaren die binnen wettelijke termijn worden behandeld			
Communicatie	Bereik en betrouwbaarheid van informatie	Aantal communicatie-momenten			

Het ministerie van Sociale Ontwikkeling, Arbeid en Welzijn identificeert de volgende risico's voor het thema Goed Bestuur:

Beschrijving	Kans	Gevolg	Beheersmaatregelen
Financiële risico's beperken	Hoog	Hoog	<ul style="list-style-type: none"> <li>Voldoen aan de wettelijke vereiste</li> <li>Opstellen en uitvoeren Roadmap ter verhoging van de kwaliteit van de dienstverlening</li> </ul>
Niet naleven van wet- en regelgeving	Hoog	Hoog	<ul style="list-style-type: none"> <li>Periodiek opleiden van personeel op actuele regelgeving</li> <li>Interne communicatie verbeteren</li> </ul>
Reputatieschade en verlies van vertrouwen in de overheid	Hoog	Hoog	<ul style="list-style-type: none"> <li>Externe communicatie verbeteren</li> <li>Transparante besluitvorming</li> <li>Proactief en open communiceren</li> </ul>
Onvoldoende openheid over besluitvorming	Midden	Hoog	<ul style="list-style-type: none"> <li>Openbaarmaking van belangrijke documenten ter informatieverstrekking (Landsverordening openbaarheid van bestuur Curaçao)</li> </ul>

## Begroting per Thema

Thema	2026	2027	2028	2029
<b>Bedrijfsvoering</b>				
Gewone dienst	32.040.200	32.034.564	32.033.697	32.033.697
Kapitaaldienst	1.440.000	590.000	540.000	540.000
<b>Totaal</b>	<b>33.480.200</b>	<b>32.624.564</b>	<b>32.573.697</b>	<b>32.573.697</b>
<b>Economie en Werkgelegenheid</b>				
Gewone dienst	3.269.100	3.269.100	3.269.100	3.269.100
Kapitaaldienst	-	-	-	-
<b>Totaal</b>	<b>3.269.100</b>	<b>3.269.100</b>	<b>3.269.100</b>	<b>3.269.100</b>
<b>Gezin, Gemeenschap en Veiligheid</b>				
Gewone dienst	146.416.400	146.530.400	146.530.400	146.530.400
Kapitaaldienst	8.560.000	9.150.000	9.150.000	9.150.000
<b>Totaal</b>	<b>154.976.400</b>	<b>155.680.400</b>	<b>155.680.400</b>	<b>155.680.400</b>
<b>Goed Bestuur</b>				
Gewone dienst	358.900	408.900	408.900	408.900
Kapitaaldienst	-	-	-	-
<b>Totaal</b>	<b>358.900</b>	<b>408.900</b>	<b>408.900</b>	<b>408.900</b>
<b>Ministerie</b>				
Gewone dienst	182.084.600	182.242.964	182.242.097	182.242.097
Kapitaaldienst	10.000.000	9.740.000	9.690.000	9.690.000
<b>Totaal Ministerie</b>	<b>192.084.600</b>	<b>191.982.964</b>	<b>191.932.097</b>	<b>191.932.097</b>

## Niet- belastinginkomsten

De niet-belastinginkomsten van het ministerie van Sociale Ontwikkeling, Arbeid en Welzijn (SOAW) worden hoofdzakelijk gegenereerd uit twee bronnen, namelijk de registratie van bedrijven en organisaties, en de afgifte van tewerkstellingsvergunningen aan buitenlandse werknemers.

Bedrijven en organisaties op Curaçao zijn verplicht zich voorafgaand aan het indienen van een vergunningsverzoek te registreren bij het ministerie. Aan deze registratie is een legesbedrag van Cg 50,- verbonden. Voor de aanvraag van een tewerkstellingsvergunning geldt een aanvullend

legestartief, waarvan het bedrag afhankelijk is van de gewenste duur van de vergunning (Cg 250 voor inwonend personeel, Cg 500 voor buitenlandse werknemers voor een halfjaar en Cg 1000 voor buitenlandse werknemers voor een jaar).

De niet-belastinginkomsten voor het begrotingsjaar 2026 zijn op basis van realisatiegegevens uit het eerste kwartaal van 2025 geëxtrapoleerd en opgenomen in de meerjarenraming.

### Begrotingsinkomsten

Thema	2026	2027	2028	2029
<b>Bedrijfsvoering</b>				
Gewone dienst	-2.300.000	-2.300.000	-2.300.000	-2.300.000
<b>Economie en Werkgelegenheid</b>				
Gewone dienst	-2.400.000	-2.400.000	-2.400.000	-2.400.000
<b>Ministerie</b>				
Gewone dienst	-4.700.000	-4.700.000	-4.700.000	-4.700.000

## 18. Ministerie van Gezondheid, Milieu en Natuur

### Visie:

Een integraal holistisch beleid dat zich richt op voorkoming van zorg, een gezond leven, gezonde voeding en geoptimaliseerde productie opgenomen in het regeerakkoord na te leven. Voorkoming van ziekten laat zich vertalen in het preventiebeleid van het ministerie van Gezondheid, Milieu en Natuur ("GMN").

GMN zet met haar visie zeer expliciet in op gezondheid. Niet ziekte behandeling en genezing (cure) doch ziekte voorkoming en gezond houden (preventie is richtinggevend). Het preventiebeleid van GMN omslaat niet alleen het gezondheidsbeleid; het omvat tevens de beleidsdomeinen Milieu en Natuur. Als zodanig loopt preventie dwars door de gelederen der GMN. In het veld houdt zulks accentverschuiving in dat de gang naar de duurder tweede lijn zoveel voorkomen moet worden. Zulks wordt bewerkstelligd door versteviging der poortwachtersfunctie der eerste lijn, introductie van het anderhalve eerste lijn concept en de versterking der derde lijn.

Alhoewel het ministerie een leidende rol is toebedeeld in de publieke gezondheid, kan zulks kwantitatieve kwaliteit van gezondheid niet alleen binnen het gezondheidsbeleid domein en de daartoe behorende voorzieningen bewerkstelligd worden. Het gaat in deze niet alleen om de kwalitatieve en kwantitatieve zorg, maar vooral om de betaalbare en derhalve toegankelijke zorg. De visie die het ministerie erop nahoudt, heeft binnen de huidige schaarste, waaronder het land gebukt gaat, alleen enige kans van slagen bij uitvoering in een beproefd model. Beproefd omwille van de wijze waarop bewezen is de kernbegrippen "integraliteit" en "holistisch" samen te integreren in een aanpak dat verder reikt dan alleen de technische fixatie op betaalbaarheid van de publieke gezondheid. Beheersing der kosten gemoeid met de publieke gezondheid en de ontwikkeling in deze komt tot stand door:

- De organisatie der publieke zorg;
- De allocatie der schaarse Personeel, Informatievoorziening, Organisatie, Financiën, Algemene zaken, Communicatie en Huisvesting ("PIOFAH") middelen;
- De parallel lopende publieke zorg bekostigingsmethodiek;
- De inbedding in conditionerende wet- en regelgeving.

Het door de World Health Organization ("WHO")/ Pan American Health Organization ("PAHO") ontwikkeld en elders in Latijns-Amerika geïmplementeerd "Integrated Health System Delivery Network" ("IHSDN") heeft bewezen zulks harmonisatie tussen integraal en holistisch te kunnen bewerkstelligen met de gewenste impact op kostenbeheersing zoals de regering voorschrijft. De IHSDN laat zich ook vertalen in complementaire acties van het ministerie binnen de beleidsdomeinen Milieu en Natuur. Daarmede wordt wederom uitvoering van de integrale en holistische benadering bevestigd.

### Missie:

Het ministerie van GMN draagt zorg voor het bevorderen van de gezondheid van de bevolking en voor een gezond milieu waarin mens, dier en natuur zich duurzaam kunnen ontwikkelen. Het ministerie maakt zich sterk voor:

1. Het initiëren, coördineren, afstemmen, uitvoeren en zorg dragen voor continuïteit van het regeringsbeleid op het gebied van de volksgezondheid, milieu, natuur, veterinaire zaken, landbouw, veeteelt en visserij.
2. Het gevraagd en ongevraagd geven van kwalitatief hoogwaardig advies.
3. Het voorbereiden van wet- en regelgeving en in voorkomende gevallen, rekening houdende met internationale wet- en regelgeving.
4. Het uitvoeren van verplichtingen, voortvloeiend uit verdragen en het nakomen van internationale afspraken.
5. Het informeren van de samenleving en het bevorderen van participatie in voorkomende gevallen.
6. Het ontwikkelen van duidelijke transparante uitvoeringsprocedures.
7. Het actief netwerken en deelnemen aan (inter)nationale activiteiten.
8. Het tijdig signaleren en onderkennen van relevante ontwikkelingen, dreigingen en risico's binnen de beleidsdomeinen.
9. Het verlenen van excellente diensten.
10. Het continu stimuleren van innovaties, trainingen en upgrading.
11. Het verrichten van inspectiediensten.
12. Het bevorderen van integrale samenwerking tussen publieke en private partners ten behoeve van duurzame beleidsontwikkeling en uitvoering.
13. Het versterken van evidence-based beleid door het verzamelen, analyseren en benutten van betrouwbare data en onderzoeksresultaten binnen alle sectoren.
14. Het waarborgen van inclusiviteit en gelijke toegang tot gezondheidszorg, natuur, en milieudiensten voor alle inwoners, ongeacht sociaaleconomische achtergrond.
15. Het vergroten van de weerbaarheid van de samenleving tegen klimaatverandering, pandemieën en andere grensoverschrijdende uitdagingen.
16. Het ontwikkelen van robuuste preventiestrategieën gericht op gezondheidsbevordering, natuurbescherming en milieubehoud.
17. Het stimuleren van maatschappelijk verantwoord ondernemen in de sectoren landbouw, visserij en milieubeheer.
18. Het integreren van circulaire economische principes in beleidsontwikkeling, gericht op efficiënt gebruik van natuurlijke hulpbronnen en afvalreductie.
19. Het bevorderen van natuur- en milieueducatie op alle niveaus van het onderwijs en binnen gemeenschappen.
20. Het faciliteren van transparante en digitale dienstverlening om de toegankelijkheid en efficiëntie van overheidsprocessen te verbeteren.
21. Het versterken van toezicht, handhaving en compliance binnen de sectoren waarvoor GMN verantwoordelijk is, met respect voor rechtsstatelijke principes.

Tot het ministerie van Gezondheid, Milieu en Natuur behoren de volgende organisatorische eenheden:

Functie / Kostenplaats	Zorggebied/ Doel Organisatie
<b>01 – Bestuursorganen</b>	
180100 - Minister Gezondh. Milieu,Nat.	Bestuur; verantwoordelijk voor het leveren van een bijdrage en werken aan duurzame trajecten op het gebied van gezondheid, milieu en natuur waar elke burger toegang toe heeft en die in het vervolg ook zal zorgen voor een stabiele basis voor de gemeenschap.
<b>70 - Alg.beh. Gezondh. Mil. Natuur</b>	
187000 - Kabinet Minister GMN	Het kabinet ondersteunt de minister met het behalen van de doelen zoals voorgeschreven in het regeerprogramma.
187001 - Raad voor de Volksgezondheid	Heeft tot taak het op verzoek of uit eigen beweging uitbrengen van advies aan de minister over de gezondheidszorg en het bevorderen van de samenwerking tussen de actoren in de gezondheidszorg.
187002 - Secretaris Generaal GMN	Eindverantwoordelijk voor de dagelijkse bedrijfsvoering die gevoerd wordt door de ambtenaren van het ministerie
187003 - Ministeriële staf	De ministeriële staf ondersteunt het gehele ministerie, opdat de wettelijke taken van het ministerie efficiënt en effectief worden uitgevoerd.
187005 - Beleidsorganisatie GMN	De Beleidsorganisatie van het ministerie is verantwoordelijk voor de ontwikkeling, evaluatie en innovatie van het beleid ten aanzien van de verschillende beleidsdomeinen en het ontwikkelen van wet- & regelgeving van de beleidsdomeinen behorende tot het ministerie.
<b>71 - Prev. en Curat. Gezondheidsz.</b>	
187100 – Inspectie Volksgezondheid	Het beschermen en bevorderen van de gezondheidsbelangen van iedere burger op Curaçao. Centraal staat het beschermen van de volksgezondheid, milieu en natuur door het effectief en efficiënt handhaven van de wettelijke regelingen op deze gebieden.
187103 – Volksgezondheid Instituut Cur.	Heeft tot taak het verrichten van onderzoek op het terrein van de volksgezondheid en onderzoek dat is gericht op ondersteuning van de beleidsontwikkeling en van de beleidsevaluatie op het gebied van de volksgezondheid op Curaçao.
187101 - UO Geneesk. en Gezondh.zaken	Deze organisatie richt zich op een bevolking die een gezonde leefstijl heeft en een gezondheidszorg die voor iedereen betaalbaar, toegankelijk en zeker is. Aandacht wordt besteed aan onder andere het verminderen van infectieziekten, chronische en geestelijke ziekten, verslaving en het bevorderen van de gezondheid van de bevolking en ziektepreventies.
<b>72 – Ambulancevervoer</b>	
187200 – Subsid.bijdr. Ambulancevervoer	Het vervoeren van patiënten en ongeval slachtoffers door middel van een ambulancevoertuig en verlenen van zorg aan patiënten of ongeval slachtoffers ter plaatse en tijdens het vervoer naar een zorgverlenende instelling.
<b>73 – Verpleeginrichtingen</b>	
187300 – Dr. Caprileskliniek	Ondersteunen van de mentale gezondheid en het aanbieden van specialistische behandelingen, begeleiding en zorg.
<b>75 - Agrar. Zaken, Jacht, Visserij</b>	
187500 - UO Veterinaire Zaken	Binnen deze organisatie staat het beschermen van de publieke gezondheid centraal door internationale voedselveiligheidsnormen toe te passen via regelgeving, vergunningen en inspecties.
187502 - UO Agrarisch en Visserijbeheer	Binnen deze organisatie staat het realiseren van een integraal holistisch beleid dat zich richt op het bevorderen van gezonde voeding en geoptimaliseerde productie centraal.
<b>76 – Milieubeheer</b>	
187601 - UO Milieu en Natuur Beheer	Binnen deze organisatie staat het realiseren van een integraal holistisch beleid dat zich richt op het bevorderen van een gezond leven en een schone leefomgeving centraal.

Functie / Kostenplaats	Zorggebied/ Doel Organisatie
187602 - Subs.bijdragen Milieu, Natuur	Deze organisatie zorgt dat diverse entiteiten voorzien worden van overdrachts- en subsidiegelden om te zorgen voor een schone en gezonde leefomgeving.
<b>77 - Lijkbezorging</b>	
187700 - Begraafplaatsen	Het beheren en onderhoud van publieke begraafplaatsen.
<b>78 - Ov. Uitg. Gezondh. Mil.Natuur</b>	
187800 - Overige uitg. Volksgezondheid	Het realiseren van een gezondheidsstelsel dat voorziet in de gezondheidsbehoefte van de burger en het waarborgen van de toegankelijkheid, betaalbaarheid en kwaliteit van de voorziening.
187801 - Nos Hospital Nobo	Het aanbieden van zowel gespecialiseerde medische als klinische zorg op hoog niveau.

Hiervoor zijn de volgende middelen gereserveerd per functie:

	2025	2026	2027	2028
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>400.510.300</b>	<b>410.462.758</b>	<b>410.462.912</b>	<b>410.459.462</b>
01 - Bestuursorganen	817.800	818.815	818.873	818.873
70 - Alg.beh. Gezondh. Mil. Natuur	6.000.500	6.026.442	6.026.538	6.023.088
71 - Prev. en Curat. Gezondheidsz.	22.612.900	22.540.400	22.540.400	22.540.400
72 - Ambulancevervoer	1.236.600	1.236.600	1.236.600	1.236.600
73 - Verpleeginrichtingen	77.000	80.000	80.000	80.000
75 - Agrar. Zaken, Jacht, Visserij	8.503.000	8.491.400	8.491.400	8.491.400
76 - Milieubeheer	37.120.800	37.127.400	37.127.400	37.127.400
77 - Lijkbezorging	26.700	26.700	26.700	26.700
78 - Ov. Uitg. Gezondh. Mil.Natuur	324.115.000	334.115.000	334.115.000	334.115.000
<b>Kapitaaldienst uitgaven</b>	<b>11.727.000</b>	<b>10.927.000</b>	<b>5.427.000</b>	<b>5.427.000</b>
70 - Alg.beh. Gezondh. Mil. Natuur	70.000	70.000	70.000	70.000
71 - Prev. en Curat. Gezondheidsz.	960.000	160.000	160.000	160.000
75 - Agrar. Zaken, Jacht, Visserij	2.697.000	2.697.000	2.197.000	2.197.000
76 - Milieubeheer	3.000.000	3.000.000	3.000.000	3.000.000
78 - Ov. Uitg. Gezondh. Mil.Natuur	5.000.000	5.000.000	-	-
<b>Gewone dienst inkomsten</b>	<b>-4.787.500</b>	<b>-4.787.500</b>	<b>-4.787.500</b>	<b>-4.787.500</b>
71 - Prev. en Curat. Gezondheidsz.	-755.000	-755.000	-755.000	-755.000
72 - Ambulancevervoer	-202.500	-202.500	-202.500	-202.500
75 - Agrar. Zaken, Jacht, Visserij	-3.530.000	-3.530.000	-3.530.000	-3.530.000
76 - Milieubeheer	-300.000	-300.000	-300.000	-300.000

Bovenstaande kosten zijn onderstaand per functie verdeeld in apparaats- en programmakosten.

	2026	2027	2028	2029
<b>01 - Bestuursorganen</b>				
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>817.800</b>	<b>818.815</b>	<b>818.873</b>	<b>818.873</b>
Apparaatskosten	366.300	366.300	366.300	366.300
Programmakoosten	451.500	452.515	452.573	452.573
<b>70 - Alg.beh. Gezondh. Mil. Natuur</b>				
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>6.000.500</b>	<b>6.026.442</b>	<b>6.026.538</b>	<b>6.023.088</b>
Apparaatskosten	5.460.000	5.482.050	5.482.050	5.482.050
Programmakoosten	540.500	544.392	544.488	541.038
<b>Kapitaaldienst Uitgaven</b>	<b>70.000</b>	<b>70.000</b>	<b>70.000</b>	<b>70.000</b>
Apparaatskosten	70.000	70.000	70.000	70.000
Programmakoosten	0	0	0	0
<b>71 - Prev. en Curat. Gezondheidsz.</b>				
<b>Gewone dienst inkomsten</b>	<b>-755.000</b>	<b>-755.000</b>	<b>-755.000</b>	<b>-755.000</b>
Apparaatskosten	-	-	-	-

	2026	2027	2028	2029
Programmakosten	-755.000	-755.00	-755.000	-755.000
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>22.612.900</b>	<b>22.540.400</b>	<b>22.540.400</b>	<b>22.540.400</b>
Apparaatskosten	17.761.000	17.788.500	17.788.500	17.788.500
Programmakosten	4.851.900	4.751.900	4.751.900	4.751.900
<b>Kapitaaldienst Uitgaven</b>	<b>960.000</b>	<b>160.000</b>	<b>160.000</b>	<b>160.000</b>
Apparaatskosten	110.000	110.000	110.000	110.000
Programmakosten	850.000	50.000	50.000	50.000
<b>72 - Ambulancevervoer</b>				
<b>Gewone dienst inkomsten</b>	<b>-202.500</b>	<b>-202.500</b>	<b>-202.500</b>	<b>-202.500</b>
Apparaatskosten	-202.500	-202.500	-202.500	-202.500
Programmakosten	-	-	-	-
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>1.236.600</b>	<b>1.236.600</b>	<b>1.236.600</b>	<b>1.236.600</b>
Apparaatskosten	1.236.600	1.236.600	1.236.600	1.236.600
Programmakosten	-	-	-	-
<b>73 - Verpleeginrichtingen</b>				
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>77.000</b>	<b>80.000</b>	<b>80.000</b>	<b>80.000</b>
Apparaatskosten	77.000	80.000	80.000	80.000
Programmakosten	-	-	-	-
<b>75 Agrar. Zaken. Jacht. Visserij</b>				
<b>Gewone dienst inkomsten</b>	<b>-3.530.000</b>	<b>-3.530.000</b>	<b>-3.530.000</b>	<b>-3.530.000</b>
Apparaatskosten	-	-	-	-
Programmakosten	-3.530.000	-3.530.000	-3.530.000	-3.530.000
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>8.503.000</b>	<b>8.491.400</b>	<b>8.491.400</b>	<b>8.491.400</b>
Apparaatskosten	5.600.600	5.584.700	5.584.700	5.584.700
Programmakosten	2.902.400	2.906.700	2.906.700	2.906.700
<b>Kapitaaldienst Uitgaven</b>	<b>2.697.000</b>	<b>2.697.000</b>	<b>2.197.000</b>	<b>2.197.000</b>
Apparaatskosten	-	-	-	-
Programmakosten	2.697.000	2.697.000	2.197.000	2.197.000
<b>76 - Milieubeheer</b>				
<b>Gewone dienst inkomsten</b>	<b>-300.000</b>	<b>-300.000</b>	<b>-300.000</b>	<b>-300.000</b>
Apparaatskosten	-	-	-	-
Programmakosten	-300.000	-300.000	-300.000	-300.000
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>37.120.800</b>	<b>37.127.400</b>	<b>37.127.400</b>	<b>37.127.400</b>
Apparaatskosten	3.578.600	3.579.200	3.579.200	3.579.200
Programmakosten	33.542.200	33.548.200	33.548.200	33.548.200
<b>Kapitaaldienst Uitgaven</b>	<b>3.000.000</b>	<b>3.000.000</b>	<b>3.000.000</b>	<b>3.000.000</b>
Apparaatskosten	0	0	0	0
Programmakosten	3.000.000	3.000.000	3.000.000	3.000.000
<b>77 - Lijkbezorging</b>				
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>26.700</b>	<b>26.700</b>	<b>26.700</b>	<b>26.700</b>
Apparaatskosten	1.700	1.700	1.700	1.700
Programmakosten	25.000	25.000	25.000	25.000
<b>78 - Ov. Uitg. Gezondh. Mil.Natuur</b>				
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>324.115.000</b>	<b>334.115.000</b>	<b>334.115.000</b>	<b>334.115.000</b>
Apparaatskosten	333.300	333.300	333.300	333.300
Programmakosten	323.781.700	333.781.700	333.781.700	333.781.700
<b>Kapitaaldienst Uitgaven</b>	<b>5.000.000</b>	<b>5.000.000</b>	<b>-</b>	<b>-</b>
Apparaatskosten	-	-	-	-
Programmakosten	5.000.000	5.000.000	-	-

Over de jaren 2026 naar 2029 stijgen de uitgaven van het ministerie van Gezondheid, Milieu en Natuur van Cg 400 miljoen naar Cg 411 miljoen. Deze stijging heeft voornamelijk te maken met een stijging van de kosten voor sociale zekerheid die vanaf 2027 met Cg 10 miljoen zal toenemen door hogere bijdragen van het land op basis van calculaties van de SVB.

De inkomsten blijven nagenoeg gelijk, alhoewel toename van circa Cg 700.000 verwacht kan worden bij de Inspectie vanwege de verplichte registratiefee voor beroepsbeoefenaren in het BIG - registratiesysteem dat op korte termijn geïntroduceerd wordt.

Voor wat betreft de kapitaaldienst wordt een afname van de kosten verwacht van Cg 800.000 in 2027 ten opzichte van 2026. In 2026 zijn kosten begroot voor de verbouwing van het consultatiebureau te Soto. Verder heeft het ministerie te maken met een aantal structurele upgrades die jaarlijks uitgevoerd moeten worden voor onder andere het project van voedselzekerheid, dammen, stranden en de verschillende vissershavens.

### Prioriteiten:

Het ministerie van Gezondheid, Milieu en Natuur heeft voor het begrotingsjaar 2026 de volgende prioriteiten geïdentificeerd:

1. Waarborging van de toegankelijkheid van zorg met focus op de tweedelijnszorg.
2. Voedselzekerheid en voedselveiligheid is van essentieel belang gezien de geopolitieke ontwikkelingen en gezondheid en welzijn van de bevolking.
3. Versterking van het institutionele apparaat is noodzakelijk om de kerntaken van het ministerie van Gezondheid, Milieu en Natuur op een effectieve en efficiënte wijze te kunnen vervullen.
4. Het digitaliseren en stroomlijnen van werkprocessen met als doel de interne efficiëntie te vergroten, transparantie te verbeteren en de dienstverlening richting burgers en ketenpartners te optimaliseren.

### Begroting per Thema

Thema	2026	2027	2028	2029
Bedrijfsvoering	35.771.500	35.816.142	35.816.238	35.816.238
Economie en Werkgelegenheid	-	-	-	-
Gezin, Gemeenschap en Veiligheid	7.500.600	6.700.600	6.700.600	6.700.600
Gezondheid en Milieu	362.975.000	372.860.000	367.360.000	367.360.000
Goed Bestuur	5.819.900	5.842.646	5.842.669	5.842.669
Onderwijs, Educatie en Vorming	170.300	170.369	170.404	166.954
<b>Totaal</b>	<b>412.237.300</b>	<b>421.389.758</b>	<b>415.889.912</b>	<b>415.886.462</b>

### Risicoanalyse Begroting:

Het ministerie van Gezondheid, Milieu en Natuur identificeert de volgende risico's:

Beschrijving	Kans	Gevolg	Beheersmaatregelen
Toegankelijkheid van de tweedelijnszorg moet worden gewaarborgd	Hoog	Hoog	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Structurele oplossing voor financiering van CMC</li> </ul>
Ondervoeding van kwetsbare groepen in de samenleving	Hoog	Hoog	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Verhoging van lokale voedselproductie</li> </ul>

Overschrijding zorguitgaven	<i>Hoog</i>	<i>Hoog</i>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Uitvoeren van diverse preventie programma's</li> </ul>
Onvoldoende financiering voor klimaat- en natuurdoelen	<i>Hoog</i>	<i>Hoog</i>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Tijdig internationale financiering zoeken (via NL- of Eu fondsen)</li> </ul>
Onvoorziene effecten van klimaatverandering	<i>Midden</i>	<i>Hoog</i>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Tijdig en gestructureerd onderhoud van verschillende dammen</li> </ul>
Inefficiënte subsidieverlening	<i>Midden</i>	<i>Midden</i>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Digitalisering subsidieaanvraag en -beheer</li> <li>• Periodiek overleg met de verschillende stichtingen door afdeling Zorginkoop</li> <li>• Capaciteitsversterking bij subsidie beoordeling en -afhandeling</li> </ul>
Onvoldoende realisatie van bezuinigingen	<i>Midden</i>	<i>Hoog</i>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Geen</li> </ul>
Onvoldoende financiële middelen voor transitie van landbouw	<i>Hoog</i>	<i>Hoog</i>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Geen</li> </ul>

## Bedrijfsvoering

### a. Apparaatskosten

Het realiseren van een deskundig en goed toegerust ambtelijk apparaat ter waarborging van het goed functioneren en dienstverlening aan de bevolking				
2026	2027	2028	2029	
34.640.300	34.677.550	34.677.550	34.677.550	

Voor het jaar 2026 blijft het ministerie van Gezondheid, Milieu en Natuur onverminderd inzetten op een toekomstbestendige en professionele overheidsorganisatie. Een goed functionerende ambtelijke dienst vormt de ruggengraat van het ministerie en is essentieel voor de uitvoering van beleid en het behalen van gestelde doelstellingen op het gebied van gezondheid, landbouw, milieu en natuur.

In dit kader zijn de apparaatskosten een onmisbare pijler binnen de begroting. Deze kosten omvatten de uitgaven die noodzakelijk zijn voor het goed functioneren van de organisatie, waaronder personeelskosten, huisvesting, materieel en ondersteunende diensten. Het ministerie streeft ernaar deze middelen doelmatig en transparant in te zetten, met oog voor kwaliteit en continuïteit. Tegelijkertijd blijft aandacht voor een financieel verantwoord en efficiënte bedrijfsvoering van belang.

Met de beschikbare middelen zal worden gestreefd een basis te leggen voor het slagvaardig uitvoeren van de kerntaken van het ministerie.

### b. Dienstverlening en bedrijfsvoering

Het inzetten op bereikbaarheid om de dienstverlening van het ministerie zo dicht mogelijk bij de burger te brengen. Tevens wordt gestreefd naar een bedrijfsvoering waarin efficiëntie en doelmatigheid een belangrijke plaats innemen.				
2026	2027	2028	2029	
1.131.200	1.138.592	1.138.688	1.138.688	

Het ministerie blijft zich onverminderd inzetten voor het versterken van de kwaliteit en bereikbaarheid van de dienstverlening en bedrijfsvoering. In het begrotingsjaar 2026 ligt de nadruk op een doelmatige bedrijfsvoering die medewerkers in staat stelt taken op efficiënte en professionele wijze te vervullen. Een belangrijk onderdeel hiervan is het voorzien in de noodzakelijke middelen, materialen, werkinstrumenten, adequate faciliteiten en vergoeding van transport, die het personeel ondersteunen bij de uitoefening van hun functie.

Binnen de beschikbare financiële kaders is structureel ruimte gereserveerd voor de uitbetaling van kilometervergoedingen, alsmede voor kosten die samenhangen met het gebruik en onderhoud van dienstvoertuigen. Daarnaast wordt rekening gehouden met vergaderkosten en andere uitgaven die voortvloeien uit het reguliere functioneren van de organisatieonderdelen.

De dienstverlening van alle organisatieonderdelen van het ministerie richt zich nadrukkelijk op aanwezigheid in de wijken, zodat de bevolking op laagdrempelige wijze toegang heeft tot dienstverlening en toezicht. Dit is essentieel voor het beschermen van de gezondheid van mens en dier, het bevorderen van een schone en veilige leefomgeving en het behoud van natuur en biodiversiteit.

Vrijwel alle onderdelen van de organisatie leveren hieraan een bijdrage. Door zichtbaar en actief aanwezig te zijn in de samenleving, kan het ministerie vroegtijdig signaleren, ondersteunen en optreden waar nodig. Het doel is om de afstand tussen het ambtelijk apparaat en de bevolking te verkleinen en ruimte bieden voor effectieve samenwerking met de gemeenschap.

De onderstaande tabel presenteert de Key Performance Indicators (KPI's) per PIOFACH-onderdeel die worden gebruikt om de bedrijfsvoering van het ministerie te meten.

PIOFACH-Onderdeel	KPI	Meting	R2024	B2024	B2025	O2026
Personeel	Ratio Personeelskosten	Beloning van Personeel t.o.v. totaal begroting	6.1%	6.1%	6.1%	6.5%
Informatievoorziening	Inventarisgoederen (licenties)	Kleine inventaris t.o.v. Kantoorexplotatie	8.0%	5.9%	8.8%	2.8%
Organisatie	Opleiding & Training	Opleiding & Training t.o.v. Uitgaven aan Eigen Personeel	19.7%	27.6%	26.9%	20.1%
Financiën	Niet-belastinginkomsten	Niet-belasting per jaar t.o.v. Totaal Begroting	N/A	N/A	N/A	1.2%
Algemene kosten	Facilitaire kosten	Personeel van Derden t.o.v. Verbruik van Goederen & Diensten	17.9%	12.3%	10.7%	9.2%

PIOFACH-Onderdeel	KPI	Meting	R2024	B2024	B2025	O2026
Communicatie	Kosten van interne en externe communicatie	Representatie & Voorlichting en Publieke Voorlichting t.o.v. Verbruik van Goederen en Diensten	4.5%	7.9%	1.5%	23.3%
Huisvesting	Kosten voor huisvesting	Huisvesting t.o.v. Verbruik van Goederen	16.5%	14.5%	18.1%	12.7%

## Risicoanalyse Begroting:

Het ministerie identificeert de volgende risico's voor het beleidsthema Bedrijfsvoering:

Beschrijving	Kans	Gevolg	Beheersmaatregelen
Onvoldoende personeel om de kerntaken van het ministerie naar behoren uit te oefenen. Door een sterk vergrijzend ministerie is de verwachting dat het personeelstekort de komende vijf jaren sterk zal toenemen	<i>Hoog</i>	<i>Hoog</i>	Werven van personeel, kennis- en ervaringsoverdracht van personeel tot personeel is essentieel
Uitblijven van standaardisatie van werkprocessen welke kunnen bijdragen de dienstverlening aan de bevolking te vergemakkelijken	<i>Hoog</i>	<i>Hoog</i>	Het inzetten op digitalisering van werkprocessen
Onvoldoende (moderne) werkinstrumenten om de taken te kunnen uitvoeren	<i>Midden</i>	<i>Midden</i>	Om de uitvoeringscapaciteit van het ministerie van GMN te versterken, wordt ingezet op de structurele modernisering van werkinstrumenten. Door onder andere de vervanging en digitalisering van verouderde systemen, de aanschaf van moderne inspectie- en meetapparatuur en het verbeteren van toegang tot databronnen en analysetools.
Afwijking in begroting en verantwoording	<i>Midden</i>	<i>Hoog</i>	Versterken van interne controlemaatregelen door middel van het Roadmaptraject Opstellen van periodieke management-rapportages Financiële trainingen of infosessies voor budgethouders
Inkoop- en aanbestedingsrisico's	<i>Midden</i>	<i>Midden</i>	Toetsing op maatschappelijk verantwoord inkopen Contracten beheer: Jaarlijkse contract- en leveranciersbeoordeling
Niet naleving van de relevante wet- en regelgevingen	<i>Middel</i>	<i>Hoog</i>	Monitoring op kernprocessen, financiële trainingen of infosessies voor budgethouders

## Gezin, Gemeenschap en Veiligheid

### c. Jeugd en Jongvolwassenen

Het vroegtijdig opsporen van ziektes en ontwikkelingsstoornissen			
2026	2027	2028	2029
3.910.600	3.110.600	3.110.600	3.110.600

In 2026 zet het ministerie onverminderd in op de versterking van de gezondheid en het welzijn van de bevolking. Door vroegtijdige opsporing van ziekten en

ontwikkelingsstoornissen, gerichte preventie en versterking van de eerstelijnszorg wil het ministerie gezondheidsrisico's in een vroeg stadium aanpakken.

In het bijzonder wordt geïnvesteerd in collectieve preventieprogramma's gericht op 0-18-jarigen, waaronder de aankoop van vaccins en weegschalen voor baby's ten behoeve van groei- en ontwikkelingsmonitoring. Deze maatregelen dragen bij aan het tijdig signaleren van gezondheidsproblemen en het zoveel mogelijk voorkomen van ontwikkelingsachterstanden.

Daarnaast wordt moderne apparatuur aangeschaft voor de afdeling Technische Hygiënische Zorg (THZ) ter ondersteuning van de voedselveiligheid, in het bijzonder voor het meten van de versheid van vis en vlees.

Het ministerie blijft de samenwerking met dienstverlenende organisaties intensiveren via subsidies aan onder andere Famia Plania, het Wit Gele Kruis en Fundashon Prevenshon. Ze vervullen een belangrijke rol in laagdrempelige zorg en preventie in de wijken. Projecten als Bus di Djente, Biba Amor, Biba Amistad en de inzet van Health Community Workers worden voortgezet en uitgebreid om preventieve gezondheidszorg dichterbij de mensen te brengen.

Ook zal de verbouwing van het consultatiebureau in Soto worden gestart. Hiermee wordt voorzien in modernisering van de faciliteit te Soto en wordt de toegankelijkheid van zorg in deze regio verbeterd.

d. Mens

Het vroegtijdig signaleren en effectieve respons bieden op gezondheidsrisico's			
2026	2027	2028	2029
275.000	275.000	275.000	275.000

Het ministerie blijft zich inzetten op het versterken van de publieke gezondheid door middel van vroegtijdige signalering en effectieve respons op gezondheidsrisico's.

Een robuust surveillancesysteem is daarbij essentieel om potentiële uitbraken van infectieziekten tijdig te detecteren en te beheersen.

In 2026 zetten GMN in op de verdere versterking van laboratoriumcapaciteit, waaronder het SOA-laboratorium en diagnostische voorzieningen ten behoeve van onder andere dengue- en waterkwaliteitsonderzoek.

De toegenomen dreiging van vectorgebonden ziekten vereist een proactieve benadering, waarbij monitoring en analyse hand in hand gaan met gerichte interventies in risicogebieden.

Daarnaast wordt de samenwerking met internationale partners verder uitgebreid. In dit kader wordt het nationale gezondheidsonderzoek, in samenwerking met de University of Curaçao, uitgevoerd. Dit grootschalig onderzoek levert waardevolle data op over de gezondheidstoestand van de bevolking, waaronder voedingstoestand, bewegingsgedrag en risicofactoren voor chronische ziekten.

Ook op het vlak van diëtetiek wordt ingezet op onderzoek en voorlichting, met als doel het versterken van gezonde leefstijlkeuzes van de bevolking.

Door de integratie van surveillance, laboratoriumonderzoek en populatiestudies versterkt het ministerie niet alleen de paraatheid bij uitbraken, maar draagt het ook bij aan effectieve en tijdige interventie op het gebied van gezondheid. Deze beleidskeuzes zijn nauw verbonden met het bredere streven naar een veilige, veerkrachtige en gezonde samenleving.

e. Risicobeheersing en Rampenbeleid

Het beheersen van risico's met verstreckende gevolgen in alle beleidsdomeinen van het ministerie			
2026	2027	2028	2029
3.315.000	3.315.000	3.315.000	3.315.000

In het licht van toenemende mondiale en lokale risico's onderstreept het ministerie het belang van een integrale aanpak van risicobeheersing en rampenbeleid. Het beleid richt zich op het vroegtijdig identificeren van risicofactoren die kunnen leiden tot rampen met verstreckende gevolgen voor de volksgezondheid, veterinaire gezondheid, het milieu en de natuur. Deze benadering is essentieel voor het waarborgen van de voedselveiligheid en het beschermen van de publieke gezondheid.

De gevolgen van klimaatverandering, zoals droogte, overstromingen en temperatuurstijgingen, vereisen versterkte inzet op het gebied van preventie. Hierbij wordt bijzondere aandacht besteed aan het ondersteunen en onderhouden van natuurlijke infrastructuren, waaronder dammen en water stroomgebieden, die van cruciaal belang zijn voor de bescherming van ecologische systemen en de menselijke leefomgeving.

Daarnaast blijft de implementatie van de Landsverordening dierenwelzijn een prioriteit, mede in het licht van toenemende hittestress bij dieren. Het beleid zet in op de verdere uitbouw van toezicht, bewustwording en handhaving, om zowel het dierenwelzijn als de volksgezondheid structureel te versterken.

In 2026 wordt ingezet op het verbeteren van coördinatie en samenwerking tussen relevante instanties, evenals het versterken van data- en monitoringssystemen voor

vroegtijdige detectie van risico's. Hiermee beoogt het ministerie een veerkrachtige samenleving die beter is voorbereid op de gevolgen van natuurlijke en door de mens veroorzaakte rampen.

### Key Performance Indicators voor het thema Gezin, Gemeenschap en Veiligheid:

Beleidsdomein	KPI	Meting	2024	2025	2026
Gezondheid	Vroegtijdig opsporen van ziektes en ontwikkelingsstoornissen	Aantal consulten van consultatiebureaus voor baby's en kleuters			
Gezondheid, landbouw, milieu en natuur	Wetsontwerp op gebied van gezondheid, landbouw, milieu en natuur	Aantal afgewerkte wetsvoorstellen die aan WJZ worden aangeboden			
Milieu en Natuur	Mitigeren impact van klimaatverandering op de natuur	Aantal onderhouden dammen			

### Risicoanalyse Begroting:

Het ministerie identificeert de volgende risico's voor het beleidsthema Gezin, Gemeenschap en Veiligheid:

Beschrijving	Kans	Impact	Beheersmaatregelen
Verouderde wetgeving bestrijkt niet altijd hetgeen waarop toezicht en handhaving moeten worden gedaan. Dit kan de veiligheid op kwaliteit en toegankelijkheid van al de te verlenen diensten van het ministerie te verminderen	<i>Midden</i>	<i>Midden</i>	<ul style="list-style-type: none"> <li>Het actualiseren van wetgeving en waar nodig nieuwe wetten ontwerpen.</li> </ul>
Het niet tijdig dissemineren van analyseresultaten verkregen uit surveillance data en vroegtijdig maatregelen nemen ter voorkoming van risico's op infectieziekteuitbraak die gevolgen kan hebben op de gehele bevolking.	<i>Midden</i>	<i>Hoog</i>	<ul style="list-style-type: none"> <li>Het instellen van een infrastructuur binnen het ministerie (Crisisteam-GMN) ter identificeren van risicofactoren die kunnen leiden tot een crisis op alle beleidsdomeinen van het ministerie.</li> <li>Het organiseren van trainingen om de paraatheid van handelen tijdens een crisis te vergemakkelijken.</li> </ul>
Verhoogde impact op mens, dier, milieu en natuur door klimaatverandering. Vooral mensen die lijden aan de chronische ziektes hebben veel gezondheidsklachten van de hitte en de Sahara dust. Er wordt meer aanspraak gedaan op de tweedelijnszorg door complicaties van de ziektes, waardoor de zorgkosten verder stijgen.	<i>Hoog</i>	<i>Hoog</i>	<ul style="list-style-type: none"> <li>Inzetten op preventieve maatregelen voor breed publiek maar ook, gericht op de doelgroep van patiënten met chronische ziektes.</li> <li>Bewustwordingscampagnes voor breed publiek opstellen en gestructureerd aanbieden.</li> <li>Wijk specifieke projecten ontwikkelen samen met andere ministeries) ter verbetering van de leefomgeving en de impact van klimaatverandering te verminderen.</li> </ul>
Verhoogd overstromingsrisico	<i>Midden</i>	<i>Zeer hoog</i>	<ul style="list-style-type: none"> <li>Regelmatig inspectie- en onderhoudsprogramma voor dammen</li> <li>Meerjaren onderhoudsplan dammen</li> </ul>
Onveilige situaties op stranden voor burgers en toeristen	<i>Midden</i>	<i>Hoog</i>	<ul style="list-style-type: none"> <li>Periodiek onderhoud van de publieke stranden</li> </ul>

Beschrijving	Kans	Impact	Beheersmaatregelen
Verouderde wetgeving bestrijkt niet altijd hetgeen waarop toezicht en handhaving moeten worden gedaan. Dit kan de veiligheid op kwaliteit en toegankelijkheid van al de te verlenen diensten van het ministerie te verminderen	Midden	Midden	<ul style="list-style-type: none"> <li>Het actualiseren van wetgeving en waar nodig nieuwe wetten ontwerpen.</li> </ul>
Het niet tijdig dissemineren van analyseresultaten verkregen uit surveillance data en vroegtijdig maatregelen nemen ter voorkoming van risico's op infectieziekteuitbraak die gevolgen kan hebben op de gehele bevolking.	Midden	Hoog	<ul style="list-style-type: none"> <li>Het instellen van een infrastructuur binnen het ministerie (Crisisteam-GMN) ter identificeren van risicofactoren die kunnen leiden tot een crisis op alle beleidsdomeinen van het ministerie.</li> <li>Het organiseren van trainingen om de paraatheid van handelen tijdens een crisis te vergemakkelijken.</li> </ul>
Verhoogde impact op mens, dier, milieu en natuur door klimaatverandering. Vooral mensen die lijden aan de chronische ziektes hebben veel gezondheidsklachten van de hitte en de Sahara dust. Er wordt meer aanspraak gedaan op de tweedelijnszorg door complicaties van de ziektes, waardoor de zorgkosten verder stijgen.	Hoog	Hoog	<ul style="list-style-type: none"> <li>Inzetten op preventieve maatregelen voor breed publiek maar ook, gericht op de doelgroep van patiënten met chronische ziektes.</li> <li>Bewustwordingscampagnes voor breed publiek opstellen en gestructureerd aanbieden.</li> <li>Wijk specifieke projecten ontwikkelen samen met andere ministeries) ter verbetering van de leefomgeving en de impact van klimaatverandering te verminderen.</li> </ul>
Beperkt toezicht op naleving van onderhoud door externe partijen	Midden	Midden	<ul style="list-style-type: none"> <li>Strikte contractuele eisen en prestatie-indicatoren voor aannemers</li> <li>Onafhankelijke externe technische deskundige inschakelen voor review vanaf offerteaanvraag tot en met oplevering projecten</li> </ul>
Toename van chronische ziekten onder jongere mensen zoals hart- en vaatziekten, diabetes, kanker	Hoog	Hoog	<ul style="list-style-type: none"> <li>Geen</li> <li>Deze maatregel dient in het preventiebeleid van GMN te worden opgenomen</li> </ul>
Ziekte uitbraken onder jongeren (SOA)	Midden	Midden	<ul style="list-style-type: none"> <li>Preventieprogramma's op scholen en in wijken</li> <li>Laagdrempelige toegang tot (tijdig) gratis testen</li> </ul>

## Gezondheid en Milieu

### f. Gezondheid

Het waarborgen van toegankelijkheid, kwaliteit en betaalbaarheid van zorg			
2026	2027	2028	2029
325.114.800	335.114.800	330.114.800	330.114.800

Het ministerie blijft zich inzetten voor het waarborgen van een toegankelijk, kwalitatief hoogwaardig en betaalbaar zorgstelsel. De voornaamste ambitie is om de gezondheidszorg zodanig vorm te geven dat deze voor iedere burger binnen handbereik blijft, met bijzondere aandacht voor kwetsbare groepen binnen de samenleving.

De verantwoordelijkheid voor de uitvoering van het volksgezondheidsbeleid rust deels bij het ministerie zelf via de organisatieonderdelen Geneeskundige & Gezondheidszaken (G&GZ) en Veterinaire Zaken. G&GZ is verantwoordelijk voor de beleidsuitvoering op het terrein van de menselijke volksgezondheid, terwijl Veterinaire Zaken toeziet op de gezondheid van dieren, mede ter voorkoming van zoönosen.

Naast deze interne taken wordt samengewerkt met diverse externe organisaties die, op grond van wettelijke taken dan wel via subsidie, bijdragen aan een breed gedragen en integraal zorgaanbod.

De Sociale Verzekeringsbank (SVB) ontvangt jaarlijks middelen voor de uitvoering van de Landsverordening basisverzekering ziektekosten en de Landsverordening algemene verzekering bijzondere ziektekosten. Hierdoor wordt de structurele toegang tot noodzakelijke medische zorg verzekerd voor de bevolking.

Een zorgbudget wordt verstrekt aan het Curaçao Medical Center (CMC) voor het dekken van de kosten van ongedocumenteerden en onverzekerden en een jaarlijkse bonus voor het personeel. De Curaçaose Zorgautoriteit (CZA) wordt momenteel bekostigd uit de begroting van het ministerie van GMN in afwachting van de formele wettelijke verankering. Deze tijdelijke financiering maakt het mogelijk dat de CZA haar taken voorlopig kan uitvoeren, totdat structurele financiering via wetgeving is geregeld.

Mede met het oog op de mentale gezondheid van ouderen ontvangt het Autobus Bedrijf Curaçao financiële ondersteuning, zodat personen van 65 jaar en ouder tegen gereduceerd tarief gebruik kunnen maken van het openbaar vervoer. Dit draagt bij aan sociale participatie en het terugdringen van eenzaamheid.

De Huisartsenpost Curaçao ontvangt financiële middelen voor het garanderen van huisartsenzorg buiten reguliere werktijden. Op het terrein van verslavingszorg wordt subsidie verstrekt aan Brasami voor het uitvoeren van gerechtelijk opgelegde zorgtrajecten en aan Fundashon Maneho di Adikshon (FMA) voor vrijwillige verslavingszorg en preventie.

Ook de organisatie Perspectiva Sostén Integral wordt gesubsidieerd om ambulante geestelijke gezondheidszorg te bieden op basis van het community based mental health-model, waardoor zorg laagdrempelig en wijkgericht beschikbaar is. Voor ondersteuning van personen met diabetes ontvangt de Sosiedat Kurasoleño di Diabétis subsidie om begeleiding, educatie en zelfmanagement te bevorderen. Aan de Stichting Dierenbescherming wordt subsidie verleend ter bevordering van dierenwelzijn.

Jaarlijks worden contributies betaald aan internationale organisaties zoals PAHO, CARPHA, OIE en UNEP. Deze samenwerkingen zijn essentieel voor beleidsontwikkeling, monitoring, technische ondersteuning, capaciteitsversterking en het volgen van internationale ontwikkelingen.

Als laatste zal in 2026 worden gestart met de bouw van een nieuw, modern zorggebouw voor Stichting Brasami. Deze faciliteit is specifiek ontworpen om veilige opvang en professionele begeleiding te bieden aan personen met een verslavingsproblematiek. Het gebouw ondersteunt een geïntegreerde aanpak gericht op herstel en re-integratie in de samenleving.

De investering in deze infrastructuur is van groot belang voor het verbeteren van de kwaliteit en effectiviteit van de verslavingszorg op Curaçao, en draagt bij aan het terugdringen van bredere maatschappelijke problemen zoals dakloosheid, recidive en sociale uitsluiting.

Met deze inzet geeft het ministerie op evenwichtige wijze invulling aan de verantwoordelijkheid voor een duurzaam, veerkrachtig en toegankelijk zorgstelsel.

g. Landbouw, Milieu en Natuur

Het verhogen van lokale voedselproductie ter bevordering van voedselzekerheid en het stimuleren van gezonde leefomgeving				
2026	2027	2028	2029	
37.448.200	37.448.200	36.948.200	36.948.200	

Het ministerie blijft zich in 2026 onveranderd inzetten voor het bevorderen van een gezonde samenleving binnen een schone, veilige en natuurlijke leefomgeving. Het beleid richt zich op het versterken van voedselzekerheid en voedselveiligheid, het beschermen van ecologische waarden en het waarborgen van omgevingsfactoren die de volksgezondheid ondersteunen en versterken.

Tegen de achtergrond van mondiale uitdagingen zoals klimaatverandering en de toenemende druk op natuurlijke hulpbronnen, wordt sterk ingezet op de verduurzaming en versterking van de lokale voedselproductie. Door de binnenlandse productiecapaciteit op verantwoorde wijze te vergroten, wordt de afhankelijkheid van voedselimport verminderd en de veerkracht van het eiland vergroot. Hierbij vormt voedselveiligheid een cruciale beleidsprioriteit, met nadruk op kwaliteitscontrole, hygiënische productieomstandigheden en duurzame landbouwmethoden.

Op het terrein van milieu en natuur is het beleid primair gericht op het realiseren en behouden van een gezonde leefomgeving voor mens en dier. In dit kader worden het

Natuurbeleidsplan en de Landsverordening luchtkwaliteit geïmplementeerd. Deze beleidsinstrumenten zijn van essentieel belang voor het verbeteren van de milieukwaliteit en het mitigeren van de gevolgen van klimaatverandering. De impact van klimaatverandering op de volksgezondheid, diergezondheid en ecosystemen wordt daarbij integraal en domeinoverschrijdend benaderd.

De uitvoering van het beleid is ondergebracht bij twee gespecialiseerde uitvoerende onderdelen van het ministerie.

- Agrarisch en Visserij Beheer is verantwoordelijk voor het stimuleren van duurzame landbouw, veeteelt en visserij en vormt een strategische schakel in het versterken van de lokale voedselproductie.
- Milieu en Natuur Beheer houdt zich bezig met milieubescherming, natuurbehoud, het schoonhouden van stranden en het waarborgen van een leefomgeving die bijdraagt aan een gezonde leefomgeving.

Naast de inzet van het ministerie zelf, wordt samengewerkt met en subsidie en/ of overdrachten verstrekt aan diverse organisaties die bijdragen aan de beleidsdoelstellingen. Deze samenwerking vormt een belangrijke schakel in de uitvoering van het beleid. Het betreft onder andere:

1. SELIKOR, belast met verantwoord afvalbeheer, waaronder de inzameling van huisvuil, tuinafval en grof vuil, ter bevordering van de volksgezondheid.
2. SOLTUNA, die de centrale inkoop van lokale landbouwproducten reguleert, ondersteuning biedt aan boeren en onderzoek verricht ten behoeve van een duurzame landbouwsector.
3. Parke Tropikal, met als hoofddoel het bevorderen van dierenwelzijn en het bieden van educatieve en recreatieve voorzieningen aan de samenleving.
4. CARMABI, verantwoordelijk voor het beheer en de bescherming van natuurparken, alsook voor educatie over natuur en inheemse soorten op scholen en bij toeristen.
5. Diverse boeren(-organisaties), In het kader van een grootschalig voedselzekerheidsproject gericht op het professioneel opschalen van de lokale productiecapaciteit.

Structurele verankering van het project gratis afvalstorting en het schoonmaak- en bewustwordingsproject "Di bo, pa bo, ku bo".

Het project gratis afvalstorting, dat in voorgaande jaren incidenteel is gefinancierd via de begroting, wordt vanaf 2026 structureel verankerd in het beleid van het ministerie van Gezondheid, Milieu en Natuur. Daarmee wordt een belangrijke stap gezet naar een meer duurzame, toegankelijke en effectieve aanpak van afvalbeheer en milieubescherming.

Illegale afvaldumping vormt een hardnekkig probleem, dat ernstige risico's met zich meebrengt voor het milieu, de volksgezondheid en de leefbaarheid van het eiland. Onverantwoord gestort afval, verontreinigde bodem en water, vergroot de kans op ziekteverspreiding en tast het algemene straatbeeld aan. Dit leidt tot onveilige en onhygiënische situaties voor mens, dier en natuur.

Door het aanbieden van gratis afvalstorting voor huishoudens en kleine ondernemers verlaagt het ministerie de drempel voor verantwoord afvalbeheer. De maatregel stimuleert burgers om hun afval op legale wijze af te voeren via erkende inzamelpunten. Hierdoor wordt het risico op illegale dump aanzienlijk teruggedrongen en wordt de druk op natuurgebieden, woonwijken en openbare ruimten verlicht.

De structurele bekostiging maakt het tevens mogelijk om op consistente basis voorlichting en bewustwordingscampagnes te organiseren. Hierbij wordt intensief samengewerkt met partners zoals Selikor, wijkraden, scholen en milieuorganisaties. Ook wordt geïnvesteerd in de versterking van de handhavingscapaciteit van de milieu-inspectie, zodat effectiever kan worden opgetreden tegen overtredingen.

In aanvulling hierop wordt ook het schoonmaak- en bewustwordingsproject "Di bo, pa bo, ku bo" opgenomen als integraal onderdeel van de beleidsuitvoering van het ministerie. Dit project draagt bij aan het stimuleren van gemeenschapszin en individuele verantwoordelijkheid voor een schone leefomgeving. Het creëert niet alleen bewustwording bij burgers, maar activeert ook collectieve betrokkenheid bij het schoonhouden van buurten en natuur.

Het ministerie beschouwt deze initiatieven als sleutelementen binnen het bredere milieubeleid, waarin preventie, participatie en publieke verantwoordelijkheid centraal staan. Door het realiseren van laagdrempelige voorzieningen en het bevorderen van gedragsverandering draagt dit beleid bij aan een schoner, gezonder en leefbaarder Curaçao – voor huidige én toekomstige generaties.

Deze integrale aanpak waarin beleid, uitvoering en samenwerking met externe partners hand in hand gaan, vormt de basis voor een duurzame en veerkrachtige toekomst op het gebied van gezondheid, milieu en natuur.

h. Inspectie

Het toezicht en de handhaving op volksgezondheid, voedselveiligheid, milieu en natuurbeheer door strengere controles, uitbreiding van laboratoriumcapaciteit, digitalisering, professionalisering van inspecteurs en versterkte samenwerking met nationale en internationale partners.				
2026	2027	2028	2029	
412.000	297.000	297.000	297.000	

In 2026 blijft het ministerie vol inzetten op de bescherming van de volksgezondheid, het milieu en de natuurlijke leefomgeving. Een van de belangrijkste instrumenten hiervoor is toezicht en handhaving van wet- en regelgeving uitgevoerd door de afdeling Inspectie. Deze inspectiedienst versterkt haar controle op alle beleidsterreinen, waaronder gezondheidszorg, voedselveiligheid, veterinaire zaken, landbouw, visserij, milieubeheer en natuurbehoud.

Inspectie intensiveert haar inspecties, met name in kwetsbare sectoren zoals de bejaardenzorg en de distributie van geneesmiddelen en supplementen. Door middel van laboratoriumonderzoeken, uitgevoerd in samenwerking met het Analytisch Diagnostisch Centrum, worden schadelijke stoffen vroegtijdig opgespoord. Ook de controle op voedselveiligheid en niet-eetbare producten met gezondheidsrisico's wordt aangescherpt.

Om deze taken te ondersteunen, wordt geïnvesteerd in extra personeel, laboratoriumapparatuur en inspectiecapaciteit. Zo wordt de autopsiecapaciteit uitgebreid en komt er strenger toezicht op apotheken (botica's). Daarnaast wordt de informatievoorziening gemoderniseerd met een vernieuwde website voor betere communicatie naar burgers en professionals. Het BIG-register wordt verder uitgebreid om de transparantie rond geregistreerde zorgverleners te vergroten.

Op milieugebied wordt gewerkt aan naleving van de Landsverordening luchtkwaliteit, terwijl het natuurbeheer wordt versterkt met extra personeel. Ook wordt de klachtenafhandeling geoptimaliseerd via een digitaal systeem, waardoor meldingen sneller worden verwerkt.

Een goede beleidsuitvoering vereist betrouwbare data en onderzoek. Daarom reserveert het ministerie extra middelen voor diepgaande analyses en technische ondersteuning door lokale en internationale experts. Samenwerking met regionale en internationale partners is cruciaal om landbouw, veeteelt en visserij duurzaam te ontwikkelen, zonder concessies te doen aan kwaliteit en veiligheid.

Met het oog op digitale dreigingen wordt geïnvesteerd in cyberveiligheid, vooral in de gezondheidszorg, om patiëntgegevens te beschermen. Daarnaast is het actualiseren van wettelijke kaders een prioriteit, zodat inspecteurs over de juiste handhavingsinstrumenten beschikken.

Een deskundig en goed opgeleid inspectieteam is essentieel voor effectief toezicht. Daarom wordt geïnvesteerd in opleidingen, bijscholing en trainingen, afgestemd op

nieuwe wetgeving en maatschappelijke risico's. Dit draagt bij aan een cultuur van continue verbetering en een slagvaardige inspectiedienst.

Het waarborgen van gezondheid, veiligheid en milieukwaliteit blijft een kerntaak van het ministerie. In het kader van goed bestuur wordt het inspectietoezicht in 2026 verder versterkt. De inspectie opereert binnen de domeinen van het ministerie van Gezondheid, Milieu en Natuur en is verantwoordelijk voor toezicht, handhaving en kwaliteitsbewaking op diverse terreinen.

De Inspectie Geneesmiddelen ziet toe op de kwaliteit, veiligheid en beschikbaarheid van geneesmiddelen. Hiermee wordt de volksgezondheid beschermd tegen onveilige of niet-gecertificeerde medicatie. Verder wordt het uitvoeren van het geneesmiddelenbeleid ondersteund door de werkzaamheden van de Geneesmiddelen Registratie Commissie (GRC), die zich bezighoudt met de beoordeling en registratie van geneesmiddelen. De kosten die hiermee gepaard gaan, betreffen met name de vergoeding van de commissieleden.

De Inspectie Gezondheidszorg bewaakt de naleving van wet- en regelgeving binnen zorginstellingen en bij zorgverleners, met als doel de kwaliteit en veiligheid van zorg te garanderen. Op het gebied van de volksgezondheid speelt ook de Inspectie Gezondheidsbescherming een essentiële rol. Deze richt zich onder meer op voedselveiligheid, hygiëne en preventieve maatregelen tegen infectieziekten, terwijl de Inspectie Milieu en Natuur toezicht houdt op naleving van wettelijke kaders op het gebied van milieu en natuur.

Een belangrijk instrument ter ondersteuning van de kwaliteit van zorg is het BIG-register. De overheid blijft verantwoordelijk voor het actueel houden en beheren van dit register. Voor 2026 is voorzien in de verdere versterking van deze inspectietaken, met als doel het vertrouwen in de publieke sector te waarborgen, risico's vroegtijdig te signaleren en corrigerend op te treden waar nodig.

#### Key Performance Indicators voor het thema Gezondheid en Milieu:

Beleidsdomein	KPI	Meting	2024	2025	2026
Milieu en Natuur	Naleving milieu- en natuurwetgeving	Aantal geïmplementeerde acties uit het natuurbeleidsplan			
Gezondheid	Verminderen van vector-borne diseases	% gevallen van vector-borne diseases			
Landbouw	Verhoging lokale landbouwproductie	Aantal professionele landbouwers			

Het ministerie identificeert de volgende risico's voor het beleidsthema Gezondheid en Milieu:

Beschrijving	Kans	Impact	Beheersmaatregelen
Mondiale ontwikkelingen waar veel uitbraak is van infectieziektes zoals mazelen, kunnen een risico vormen voor de bevolking indien de lokale vaccinatiegraad laag is	Midden	Hoog	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Uitzoeken wat de vaccinatiegraad is van de lokale bevolking en indien nodig vaccinatiecampagnes opstarten om de vaccinatiegraad op te schalen.</li> </ul>
Het dumpen van afval in de natuur vormt een risico voor de volksgezondheid en vergroot de kans op ziektes zoals Dengue	Hoog	Hoog	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Bewustwordingscampagne voor de bevolking omtrent verantwoord omgaan met afval - project "Dibo, pabo, kubo"</li> <li>• Toezicht en handhaving op illegale dumping.</li> <li>• Gratis afvalstorting voor de bevolking van Curaçao.</li> </ul>
Toename van mentale en sociale problematiek	Hoog	Hoog	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Versterken van wijkgerichte gezinsondersteuning en preventieve hulpverlening.</li> <li>• Laagdrempelige toegang tot ondersteuning via de verschillende stichtingen die gesubsidieerd worden.</li> </ul>
Slechte luchtkwaliteit			<ul style="list-style-type: none"> <li>• Implementeren Lv luchtkwaliteit.</li> <li>• Periodiek meten van de luchtkwaliteit via meetstations</li> <li>• Meten van CO2 op verschillende scholen in de leslokalen</li> </ul>
Onvoldoende waterkwaliteit voor volksgezondheid	Midden	Midden	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Periodiek testen van drinkwater door THZ</li> </ul>
Risico van het uitblijven van recycling waardoor waardevolle grondstoffen verloren gaan, terwijl de hoeveelheid afval toeneemt	Hoog	Hoog	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Concept beleidsplan inzake recycling is opgesteld</li> </ul>
Blootstelling aan chemische stoffen in de voeding	Midden	Midden	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Versterking voedselveiligheidscontrole op chemische stoffen</li> <li>• Om de blootstelling aan schadelijke chemische stoffen in voeding te beperken, stelt het ministerie voor om een gericht voedselmonitoringsprogramma op te zetten. Dit programma richt zich op het bemonsteren en analyseren van voeding op aanwezigheid van pesticiden, zware metalen, mycotoxinen en industriële verontreinigingen.</li> </ul>
Blootstelling aan chemische stoffen in bodem en lucht	Hoog	Hoog	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Lv luchtkwaliteit is gepubliceerd</li> <li>• Periodiek meten van de luchtkwaliteit via meetstations</li> </ul>
Onvoldoende integratie van gezondheids- en milieubeleid, waardoor kostenbesparing en effectiviteit niet worden benut	Midden	Midden	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Geen</li> </ul>

## Goed Bestuur

### i. Beleidscoördinatie

Het inzetten op data gedreven beleidsontwikkeling voor het ministerie van Gezondheid, Milieu & Natuur			
2026	2027	2028	2029
150.000	150.000	150.000	150.000

In 2026 zijn goed bestuur en beleidscoördinatie onmisbaar om de beoogde doelen op het gebied van volksgezondheid, diergezondheid, voedselzekerheid, milieu en natuur te behalen. De verantwoordelijkheid van het ministerie strekt zich uit van lokale tot internationale samenwerking, waarbij integrale beleidsontwikkeling centraal staat. Samenwerking met regionale en internationale partners moet worden versterkt om lokale landbouwproductie, veeteelt en visserij op te schalen en tegelijkertijd te voldoen aan strenge kwaliteits- en veiligheidsnormen.

Een belangrijke voorwaarde is actuele dataverzameling uit betrouwbare bronnen en een gedegen analyse daarvan. Onderzoek vormt hierbij een essentieel instrument. Alleen op basis van solide gegevens kunnen passende maatregelen worden genomen. Er zullen extra middelen voor het verrichten van onderzoek en het ontwikkelen van analyses die diepgaand inzicht geven in de situatie op bovengenoemde terreinen worden gereserveerd. Daarnaast is technische ondersteuning van zowel lokale als internationale experts noodzakelijk om kennisoverdracht en capaciteitsopbouw te realiseren.

Met het oog op toenemende digitale dreigingen is het investeren in cyberveiligheid prioritair, met bijzondere aandacht voor het gezondheidszorgveld. De bescherming van patiëntgegevens en systemen vereist zowel technologische als organisatorische maatregelen.

Tegelijkertijd is het actualiseren of nieuw formuleren van wettelijke kaders voor toezicht en handhaving een dringende prioriteit. Hiermee wordt gewaarborgd dat kwaliteits- en veiligheidsnormen worden nageleefd en dat er solide juridische instrumenten beschikbaar zijn om in te grijpen indien dat nodig is. Beleidsontwikkeling op Koninkrijksniveau blijft essentieel, zowel binnen de gezondheidszorg als binnen de domeinen voedselvoorziening, milieubeheer en natuurbehoud. Dit vraagt bovendien om gerichte training en opleiding van ambtelijk personeel, zodat de wettelijke en organisatorische taken adequaat kunnen worden uitgevoerd.

j. Communicatie en voorlichting

Het intensiveren van transparante communicatie met de bevolking en het onderhouden van doelmatige communicatie met lokale, regionale en internationale stakeholders			
2026	2027	2028	2029
4.382.100	4.382.100	4.382.100	4.382.100

Het ministerie zet in 2026 onverminderd in op goed bestuur, waarbij communicatie en voorlichting een centrale rol vervullen. Het versterken van de dialoog met stakeholders en het algemeen publiek is essentieel om draagvlak te creëren voor beleid, het bewustzijn te vergroten bij risico's en de betrokkenheid bij uitvoering en toezicht te stimuleren.

In het kader van integraal beleid zullen inspanningen worden gedaan wet- en regelgeving

te actualiseren of te ontwikkelen. Transparante communicatie hierover is noodzakelijk om zowel intern als extern begrip en naleving te bevorderen. Tegelijkertijd zijn investeringen in representatie en publieke voorlichting noodzakelijk om informatie effectief te verspreiden.

Samenwerking met lokale, regionale en internationale partners blijft van strategisch belang, onder meer op het gebied van gezondheid, diergezondheid, voedselzekerheid, milieubeheer en natuurbehoud. Door middel van opschaling van de lokale productiecapaciteit in landbouw, veeteelt en visserij wordt gewerkt aan voedselzekerheid en het minderen van voedsel importafhankelijkheid.

#### Informatie en datamanagement

Het inzetten op informatievoorziening en datamanagement ter ondersteuning van beleidskeuzes			
2026	2027	2028	2029
361.400	364.900	364.900	364.900

In het kader van goed bestuur blijft het versterken van informatievoorziening en datamanagement een belangrijk speerpunt. Het ministerie zet in op het verkrijgen van actuele en betrouwbare data ten behoeve van beleidsvorming. Deze ontwikkeling draagt bij aan een meer responsieve en transparante overheid, waarin beleid gebaseerd is op feitelijke inzichten en meetbare doelstellingen.

De nadruk ligt hierbij op het verder ontwikkelen van de interne informatieverstrekking, zodat beleidskeuzes beter kunnen worden afgestemd op maatschappelijke behoeften en ontwikkelingen. Datagedreven werken stelt het ministerie in staat om scherper te prioriteren, effectiever te sturen op resultaten en proactief in te spelen op knelpunten binnen de sectoren waarvoor het ministerie verantwoordelijk is.

Hoewel het merendeel van de onderhoudskosten verbonden aan het brede digitaliseringstraject op de begroting van het ministerie van Bestuur, Planning en Dienstverlening is opgenomen, blijft de samenwerking tussen beide ministeries essentieel. Gezamenlijk wordt toegewerkt naar een samenhangende digitale infrastructuur, waarbij het verzamelen, ontsluiten en interpreteren van gegevens centraal staat.

Deze beleidslijn sluit aan bij de bredere lands brede ambitie digitalisering in te zetten als middel voor versterking van het openbaar bestuur. Met deze inzet wordt beoogd niet alleen de beleidskwaliteit te verhogen, maar ook het vertrouwen van de burger in de overheid te versterken.

#### k. Wetgeving en Juridische Zaken

Het voortzetten van juridische ondersteuning			
2026	2027	2028	2029
421.300	421.300	421.300	421.300

Binnen het beleidsveld 'Goed Bestuur' blijft wet- en regelgeving, alsmede de borging van juridische zorgvuldigheid, een prioriteit. Voor 2026 is ingezet op het voortzetten van professionele juridische ondersteuning ten behoeve van het ministerie. Dit betreft met name externe ondersteuning die wordt ingekocht via een retainerovereenkomst met een gespecialiseerd advocatenkantoor.

De keuze voor een retainerconstructie zorgt voor continue beschikbaarheid van externe juridische expertise, die het ministerie in staat stelt juridisch advies in te winnen. In de begroting 2026 wordt deze lijn voortgezet. De financiële middelen die hiervoor zijn geraamd, hebben voornamelijk betrekking op de structurele kosten die samenhangen met deze externe juridische dienstverlening.

#### 1. Telecommunicatie en regulering

Investeren in digitale bereikbaarheid en communicatiestructuur			
2026	2027	2028	2029
505.100	524.346	524.369	524.369

Voor het ministerie is betrouwbare telecommunicatie van bijzonder belang, gezien de noodzaak snel te kunnen reageren op gezondheidsvraagstukken, milieumeldingen en natuurgerelateerde incidenten. Door te investeren in digitale bereikbaarheid wordt interne samenwerking versterkt en de toegankelijkheid voor burgers verbeterd.

Het ministerie onderstreept het belang van een goed functionerende communicatiestructuur als onderdeel van een bredere visie op goed bestuur. Heldere en tijdige communicatie is immers belangrijk voor de publieke dienstverlening en het opbouwen van vertrouwen tussen overheid en samenleving.

#### Key Performance Indicators voor het thema Goed Bestuur:

Beleidsdomein	KPI	Meting	2024	2025	2026
Gezondheid	Toezicht en handhaving op naleving van Lv zorginstellingen	Aantal jaarlijkse overtredingen van kwaliteitseisen conform Lv zorginstellingen.			
Milieu	Toezicht en handhaving op naleving van Lv luchtkwaliteit	Aantal jaarlijkse overtredingen van luchtnormen conform Lv luchtkwaliteitsnormen			
Gezondheid, Landbouw, Milieu en Natuur	Toezicht en handhaving op naleving van de verschillende wetten op het gebied van	Aantal jaarlijkse overtredingen van wetten op het gebied van gezondheid, milieu en natuur			

Beleidsdomein	KPI	Meting	2024	2025	2026
	gezondheid, landbouw, milieu en natuur				

Het ministerie identificeert de volgende risico's voor het thema Goed Bestuur:

Beschrijving	Kans	Gevolg	Beheersmaatregelen
Risico dat afdeling Beleid niet over actuele data beschikt voor beleidsontwikkeling en om data gedreven beleidskeuzes te maken	Midden	Midden	<ul style="list-style-type: none"> <li>Inspanningen doen om meer data te vergaren zowel binnen het ministerie als bij andere relevante stakeholders.</li> <li>Samenwerking tussen het ministerie, CBS en UoC versterken.</li> </ul>
Gebrek aan transparantie en openheid van communicatie	Midden	Midden	<ul style="list-style-type: none"> <li>Publicatie van beleid en besluiten</li> <li>Open data en actieve communicatie</li> <li>Transparante procedures en verantwoording</li> </ul>
Risico gebrek op kennisborging	Midden	Midden	<ul style="list-style-type: none"> <li>Investeren in bijscholing van eigen personeel of werving van personeel</li> </ul>
Onvoldoende borging van informatiebeveiliging en datatoegang	Hoog	Hoog	<ul style="list-style-type: none"> <li>SLA met CORE die verantwoordelijk is voor logische toegangsbeveiliging van het systeem</li> </ul>
Onvoldoende monitoring en verantwoording van beleid	Midden	Hoog	<ul style="list-style-type: none"> <li>Versterken van monitoring- en verantwoordingsstructuur</li> <li>Invoeren van prestatie-indicatoren (KPI's) per beleidsdoel, met kwartaalrapportages.</li> <li>Aanstellen van beleidseigenaren per beleidsdomein, verantwoordelijk voor voortgangsbewaking.</li> <li>Gebruik van een digitaal dashboard voor realtime monitoring en transparante rapportage aan management en stakeholders.</li> <li>Jaarlijkse beleidsreview met betrokken afdelingen en externe toezichthouders.</li> </ul> <p>Deze maatregelen zorgen voor meer transparantie, tijdige bijsturing en betere verantwoording richting politiek en samenleving</p>
Lage bestuurskracht bij complexe beleidsdoelstellingen	Midden	Midden	<ul style="list-style-type: none"> <li>Tijdige inzet van externe expertise</li> <li>Projectmatige ondersteuning bij grote/ complexe dossiers</li> </ul>

## Onderwijs, Educatie en Vorming

### m. Onderwijs

Het inzetten op verhogen van kennis van het ambtelijk apparaat			
2026	2027	2028	2029
155,200	155,200	155,200	151,750

In 2026 blijft het ministerie investeren in de professionalisering van het ambtelijk apparaat. In een snel veranderende context, gekenmerkt door technologische vooruitgang, maatschappelijke complexiteit en toenemende internationale verplichtingen, is het essentieel dat medewerkers beschikken over actuele kennis,

vaardigheden en een adaptieve houding. Opleidingen, trainingen en deskundigheidsbevordering zijn hierbij onmisbare instrumenten. Ze dragen niet alleen bij aan de kwaliteit van beleidsvoorbereiding en -uitvoering, maar bevorderen tevens motivatie, inzetbaarheid en werktevredenheid.

Tegelijkertijd wordt geïnvesteerd in de ontwikkeling van een lerende organisatiecultuur, waarin kennisdeling, reflectie en continu verbeteren centraal staan. Dit biedt ruimte voor het begeleiden van stagiaires en vakantiekrachten, die de kans krijgen om relevante werkervaring op te doen binnen het ministerie. Hun frisse perspectieven en kritische vragen stimuleren de reeds in dienst zijnde medewerkers om hun werkwijze te heroverwegen en te optimaliseren.

Ten behoeve van dit beleid zijn in de begroting middelen gereserveerd voor een passende vergoeding aan stagiaires en tijdelijke krachten. Hiermee onderstreept het ministerie het belang van talentontwikkeling, kennisoverdracht en het aantrekken van jonge professionals die op termijn kunnen bijdragen aan de duurzame versterking van de publieke sector.

n. Het realiseren van educatie en vorming Wetenschap

Het verhogen van professionalisme, kennis en vaardigheden binnen het ministerie			
2026	2027	2028	2029
15.100	15.169	15.204	15.204

Ook in 2026 blijft het versterken van kennis en kunde binnen het ministerie van Gezondheid, Milieu en Natuur een strategisch speerpunt, in het bijzonder binnen de Beleidsorganisatie. Educatie en vorming worden gezien als essentiële instrumenten voor het borgen en verhogen van de kwaliteit van beleidsvoorbereiding en -uitvoering. Er wordt grote waarde gehecht aan de voortdurende ontwikkeling van medewerkers, als fundament voor een wendbare en toekomstbestendige organisatie.

Het beleid is gericht op het versterken van deskundigheid, professionaliteit en bestuurlijke betrouwbaarheid binnen het ambtelijk apparaat. Door gerichte investeringen in opleidingen, personeelsontwikkeling en kennisdeling wordt gebouwd aan een organisatie die veerkrachtig is en effectief inspeelt op complexe beleidsuitdagingen.

De focus ligt op het behouden, verdiepen en verbreden van bestaande kennis. Dit wordt gefaciliteerd via vakgerichte opleidingsprogramma's, trainingen, trajecten voor deskundigheidsbevordering en toegang tot relevante vakliteratuur. In de Begroting 2026 zijn hiervoor middelen beschikbaar gesteld, waaronder abonnementen op vakpublicaties en de aanschaf van leermiddelen. Op deze manier wordt zowel de actualisatie van kennis als de verwerving van nieuwe inzichten binnen de beleidsdomeinen gewaarborgd.

Goed afgestemde educatieve voorzieningen dragen bij aan hogere motivatie, zelfvertrouwen en betrokkenheid van medewerkers. Door ruimte te creëren voor persoonlijke en professionele groei wordt niet alleen duurzame inzetbaarheid bevorderd, maar ook de kwaliteit van de beleidsadvisering versterkt.

Tot slot zet het ministerie actief in op het ontwikkelen van een leercultuur waarin kennisdeling, reflectie en voortdurende verbetering centraal staan. Hiermee wordt geïnvesteerd in het versterken van de interne capaciteit en het verder professionaliseren van de organisatie als geheel.

#### Key Performance Indicators voor het thema Onderwijs, Educatie en Vorming:

Beleidsdomein	KPI	Meting	2024	2025	2026
Gezondheid, Landbouw, Milieu en Natuur	Het volgen van vakspecifieke opleidingen, trainingen ter verbreding van kennis	Aantal bijscholingen, trainingen gevolgd door het personeel			
Gezondheid, Landbouw, Milieu en Natuur	Educatie en vorming inzake nieuwe/laatste inzichten over datagedreven beleidsontwikkeling	Aantal bijscholingen, trainingen gevolgd door het personeel Aantal wetenschappelijke samenwerkingen			
Gezondheid, Landbouw, Milieu en natuur	educatie en vorming inzake nieuwe/laatste inzichten m.b.t. inspectietaken	Aantal bijscholingen, trainingen gevolgd door het Inspectie-personeel			

Het ministerie identificeert de volgende risico's voor het beleidsthema Onderwijs, Educatie en Vorming:

Beschrijving	Kans	Gevolg	Beheersmaatregelen
Onvoldoende financiële middelen voor onderwijs, educatie en vorming	Hoog	Midden	<ul style="list-style-type: none"> <li>Zoveel mogelijk online cursussen volgen</li> </ul>
Onvoldoende middelen voor vakspecifieke deskundigheidsbevordering in het buitenland	Hoog	Midden	<ul style="list-style-type: none"> <li>Gebruik maken van technische bijstand vanuit internationale organisaties.</li> </ul>
Weinig monitoring en evaluatie van educatie-initiatieven	Hoog	Hoog	<ul style="list-style-type: none"> <li>Geen</li> </ul>

#### Begroting per Thema

Thema	2026	2027	2028	2029
<b>Bedrijfsvoering</b>				
Gewone dienst	35.581.500	35.626.142	35.626.238	35.626.238
Kapitaaldienst	190.000	190.000	190.000	190.000
<b>Totaal</b>	<b>35.771.500</b>	<b>35.816.142</b>	<b>35.816.238</b>	<b>35.816.238</b>
<b>Gezin, Gemeenschap en Veiligheid</b>				

Thema	2026	2027	2028	2029
Gewone dienst	3.700.600	3.700.600	3.700.600	3.700.600
Kapitaaldienst	3.800.000	3.000.000	3.000.000	3.000.000
<b>Totaal</b>	<b>7.500.600</b>	<b>6.700.600</b>	<b>6.700.600</b>	<b>6.700.600</b>
<b>Gezondheid en Milieu</b>				
Gewone dienst	355.288.000	365.173.000	365.173.000	365.173.000
Kapitaaldienst	7.687.000	7.687.000	2.187.000	2.187.000
<b>Totaal</b>	<b>362.975.000</b>	<b>372.860.000</b>	<b>367.360.000</b>	<b>367.360.000</b>
<b>Goed Bestuur</b>				
Gewone dienst	5.769.900	5.792.646	5.792.669	5.792.669
Kapitaaldienst	50.000	50.000	50.000	50.000
<b>Totaal</b>	<b>5.819.900</b>	<b>5.842.646</b>	<b>5.842.669</b>	<b>5.842.669</b>
<b>Onderwijs, Educatie en Vorming</b>				
Gewone dienst	170.300	170.369	170.404	166.954
Kapitaaldienst	-	-	-	-
<b>Totaal</b>	<b>170.300</b>	<b>170.369</b>	<b>170.404</b>	<b>166.954</b>
<b>Ministerie</b>				
Gewone dienst	400.510.300	410.462.758	410.462.912	410.459.462
Kapitaaldienst	11.727.000	10.927.000	5.427.000	5.427.000
<b>Totaal Ministerie</b>	<b>412.237.300</b>	<b>421.389.758</b>	<b>415.889.912</b>	<b>415.886.462</b>

### Niet-belastinginkomsten

In het kader van een solide en financieel duurzame overheid vormt het verhogen van niet-belastinginkomsten een belangrijk speerpunt binnen het begrotings- en uitvoeringsbeleid van het ministerie van GMN. In 2026 wordt ingezet op een structurele en systematische aanpak om de beschikbare instrumenten voor het genereren van eigen inkomsten doelgericht en rechtvaardig in te zetten. Dit draagt bij aan het verminderen van de druk op belastinginkomsten en versterkt de autonomie van het overheidsapparaat.

De beleidsinzet is gericht op het verbeteren van de inning en administratie van niet-belastinggebonden opbrengsten, zoals leges, retributies, vergoedingen en tarieven voor geleverd of te leveren diensten. Specifieke aandacht gaat uit naar het actief innen van achterstallige vorderingen die voortkomen uit bestaande wettelijke regelingen. Tegelijkertijd wordt gekeken naar de actualisatie en harmonisatie van tarieven, zodat deze marktconform zijn en kostendekkend kunnen worden toegepast zonder disproportionele lasten voor burgers en bedrijven.

Binnen de beleidsdomeinen van gezondheid, landbouw, milieu en natuur zijn reeds stappen gezet ter intensivering van de uitvoering en handhaving van relevante regelgeving. In dit kader worden opbrengsten gegenereerd uit onder andere:

- het verstrekken van milieu- en veterinaire vergunningen;
- het verrichten van inspecties en keuringen (zoals bij voedselverwerkers);

- het toedienen van reizigersvaccinaties;
- het keuren en slachten van vee;
- het innen van tarieven voor het gebruik van publieke voorzieningen, zoals ligplaatsen voor vaartuigen en toegang tot natuurgebieden.

Een belangrijk instrument ter ondersteuning van de kwaliteit van zorg is ook het BIG-register. De overheid blijft verantwoordelijk voor het actueel houden en beheren van dit register. Voor 2026 is voorzien in de verdere versterking van deze inspectietaken, met als doel het vertrouwen in de publieke sector te waarborgen, risico's vroegtijdig te signaleren en corrigerend op te treden waar nodig. Dit zal zorgen voor een toename van de niet belastinginkomsten van de Inspectie circa Cg 700.000 per jaar.

Het beleid voor 2026 voorziet bovendien in het verbeteren van de samenwerking en informatie-uitwisseling tussen de betrokken uitvoeringsinstanties, waaronder inspecties, vergunningverlenende afdelingen en administratieve eenheden. Deze afstemming is essentieel om de efficiëntie van processen te verhogen, dubbele registraties te voorkomen en naleving te stimuleren zonder de administratieve last voor de burger onnodig te verzwaren.

Daarnaast wordt geïnvesteerd in digitale oplossingen ter ondersteuning van transparante en efficiënte inningstrajecten, waaronder geautomatiseerde facturering, koppeling met betalingssystemen en digitalisering van vergunningaanvragen. Door deze aanpak wordt niet alleen de dienstverlening aan de samenleving verbeterd, maar ontstaat ook een robuustere inkomstenbasis die bijdraagt aan de continuïteit en kwaliteit van de publieke taakuitvoering.

### Begrotingsinkomsten

Thema	2026	2027	2028	2029
<b>Bedrijfsvoering</b>				
Gewone dienst	-202.500	-202.500	-202.500	-202.500
	<b>-202.500</b>	<b>-202.500</b>	<b>-202.500</b>	<b>-202.500</b>
<b>Gezondheid en Milieu</b>				
Gewone dienst	-4.585.000	-4.585.000	-4.585.000	-4.585.000
<b>Ministerie</b>				
Gewone dienst	<b>-4.787.500</b>	<b>-4.787.500</b>	<b>-4.787.500</b>	<b>-4.787.500</b>

## 19 Ministerie van Financiën

### Visie:

In het jaar 2030 is het ministerie van Financiën een organisatie die financiële integriteit in de maatschappij bevordert en zich inzet voor een geïntegreerd, effectief, evenwichtig en verantwoord financieel, fiscaal en monetair beleid.

### Missie:

Het bevorderen van een doeltreffend en evenwichtig financieel-, fiscaal-, douane- en FIU-beleid, het bevorderen van een verantwoorde, doelmatige en rechtmatige verwerving en besteding van de overheidsmiddelen en het bewaken van de budgettaire aangelegenheden.

Tot het ministerie van Financiën behoren de volgende organisatorische eenheden:

Functie / Kostenplaats	
<b>01 - Bestuursorganen</b>	
190100 - Minister van Financiën	Bestuur verantwoordelijk voor financiële, fiscale, douane en monetaire aangelegenheden
<b>90 - Algemeen beheer Financiën</b>	
199000 - Kabinet minister van FIN	Ondersteuning en facilitering van de bestuursfunctie
199001 - Secretaris- generaal FIN	Eindverantwoordelijk voor de bedrijfsvoering
199002 - Ministeriële staf	Ondersteuning en facilitering van de bestuursfunctie
199004 - Beleidsorganisatie FIN	Zorgdragen voor ontwikkelen en evalueren van financieel beleid
199006 - Sector Fin. Bel. Begrot.zaken	Zorgdragen voor bewaking budgettaire aangelegenheden Zorgdragen voor beheersing en controle besteding overheidsmiddelen
199007 - Stichting OAB	Zorgdragen voor beheersing en controle besteding overheidsmiddelen
<b>91 - Belastingen</b>	
199100 - Douane	Toezicht op de in-, uit- en doorvoer van goederen en de binnenlandse vervaardiging, opslag en uitslag van accijnsgoederen Toezicht op de naleving van de wetgeving op economisch-, gezondheids-, milieu- en veiligheidsterrein alsook economische ordening en financiële integriteit Heffing, controle, inning en opsporing van de verschillende rechten bij invoer zoals, invoerrechten, accijnzen en omzetbelasting Opsporing van de in-, uit- en doorvoer van verboden goederen en controle op goederen die aan bijzondere voorschriften moeten voldoen, zoals verdovende middelen, geneesmiddelen, beschermde dier- en plantensoorten
199102 - Sector Fiscale Zaken	Ontwikkelen van fiscaal beleid (nationaal en internationaal), wetgeving en toezicht Effectieve en doelmatige uitvoering van fiscale en douane aangelegenheden
199104 - Stichting BAB	Verrichten van onderzoeken op de naleving van de belastingwetgeving (belastinggedrag/compliance) Verrichten van opsporingsonderzoeken bij geconstateerde belastingfraude
199105 - Nieuwe Belastingorg. Curaçao	Optimaliseren van belasting en niet-belasting compliance Toepassen van efficiënt en effectief inningsbeleid van belastingen en niet belastingen (sociale premies en retributies) Toepassen van doeltreffende controle op ontwijken en ontduiken van belasting
199106 - NBC Inspectie der Belastingen	
199107 - NBC Landsontvanger	
<b>93 - Geldleningen</b>	
199300 - Geldleningen	Het instellen van het financiële kader ter voorziening in de financieringsbehoefte te verrichten rentelasten en aflossingen op leningen
<b>95 - Algemene Uitgaven en Inkomsten</b>	

Functie / Kostenplaats	
199500 - Niet in te delen uitg./ink.	Het instellen van begrotingsruimte ter zake niet in te delen algemene uitgaven en inkomsten; stelposten personeel en vacatures, materieel en subsidies (efficiencyvoordelen)
199501 - Onvoorziene uitgaven	Het instellen van begrotingsruimte ter dekking van onvoorziene uitgaven overheidsbreed
199502 – Noodfonds COVID-19-	Het ondersteunen van bedrijven met een omzetzaling-gerelateerde tegemoetkoming in de loonkosten ter behoud van de werkgelegenheid (NOW-regeling) Het ondersteunen van zelfstandige ondernemers/ZZZP met een tijdelijke bijstand voor levensonderhoud (Noodvoorziening Zelfstandigen)
<b>98 - Ov. Financ.Alg. Dekkingsmidd.</b>	
199800 - Meldpunt Ongebruik. Transact.	Het bevorderen van de financiële integriteit door het produceren van intelligence informatie voor de bestrijding, opsporing en preventie van het witwassen van geld, de financiering van terrorisme (Analyse) en het uitoefenen van toezicht op de niet-financiële instellingen die vallen onder de LvMOT en de LID (Toezicht)
199802 - Ov. uitgaven Financ./dekk.mid.	Het toetsen van beleid aan de Corporate Governance Code

Hiervoor zijn de volgende middelen gereserveerd per functie:

	2026	2027	2028	2029
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>369.724.290</b>	<b>446.262.518</b>	<b>499.273.095</b>	<b>550.633.245</b>
01 - Bestuursorganen	1.494.500	1.494.500	1.494.500	1.494.500
90 - Algemeen beheer Financiën	67.583.378	68.024.392	68.244.900	68.244.900
91 - Belastingen	95.672.769	95.137.727	95.172.607	95.172.607
93 - Geldleningen	94.113.900	98.692.700	103.024.400	104.422.100
95 - Algemene Uitgaven en Inkomsten	96.993.820	168.084.060	215.475.941	264.383.141
98 - Ov. Financ.Alg. Dekkingsmidd.	13.865.922	14.829.139	15.860.747	16.915.997
<b>Kapitaal Dienst Uitgaven</b>	<b>118.670.600</b>	<b>144.327.800</b>	<b>152.093.300</b>	<b>150.382.000</b>
90 - Algemeen beheer Financiën	15.100.000	8.900.000	11.700.000	8.400.000
91 - Belastingen	4.102.400	1.823.000	1.823.000	1.823.000
93 - Geldleningen	88.540.600	123.349.800	128.400.300	130.024.000
95 - Algemene Uitgaven en Inkomsten	10.000.000	10.000.000	10.000.000	10.000.000
98 - Ov. Financ.Alg. Dekkingsmidd.	927.600	255.000	170.000	135.000
<b>Gewone dienst inkomsten</b>	<b>-1.980.657.600</b>	<b>-2.127.562.600</b>	<b>-2.189.705.800</b>	<b>-2.250.844.200</b>
90 - Algemeen beheer Financiën	-6.000	-6.000	-6.000	-6.000
91 - Belastingen	-1.856.465.900	-1.988.370.900	-2.050.514.100	-2.111.652.500
93 - Geldleningen	-183.500	-183.500	-183.500	-183.500
95 - Algemene Uitgaven en Inkomsten	-124.002.200	-124.002.200	-124.002.200	-124.002.200
98 - Ov. Financ.Alg. Dekkingsmidd.	-	-15.000.000	-15.000.000	-15.000.000
<b>Kapitaaldienst Inkomsten</b>	<b>-283.386.600</b>	<b>-321.686.855</b>	<b>-301.840.600</b>	<b>-291.602.300</b>
93 - Geldleningen	-198.407.600	-232.601.855	-209.529.200	-196.367.100
95 - Algemene Uitgaven en Inkomsten	-84.979.000	-89.085.000	-92.311.400	-95.235.200

Bovenstaande kosten zijn onderstaand per functie verdeeld in apparaats- en programmakosten.

	2026	2027	2028	2029
<b>01 - Bestuursorganen</b>				
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>1.494.500</b>	<b>1.494.500</b>	<b>1.494.500</b>	<b>1.494.500</b>
Apparaatskosten	514.200	514.200	514.200	514.200
Programmakoosten	980.300	980.300	980.300	980.300
<b>90 - Algemeen beheer Financiën</b>				
<b>Gewone dienst inkomsten</b>	<b>-6.000</b>	<b>-6.000</b>	<b>-6.000</b>	<b>-6.000</b>
Apparaatskosten	-	-	-	-

	2026	2027	2028	2029
Programmaksosten	-6.000	-6.000	-6.000	-6.000
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>67.583.378</b>	<b>68.024.392</b>	<b>68.244.900</b>	<b>68.244.900</b>
Apparaatskosten	28.324.678	28.765.692	28.986.200	28.986.200
Programmaksosten	39.258.700	39.258.700	39.258.700	39.258.700
<b>Kapitaaldienst uitgaven</b>	<b>15.100.000</b>	<b>8.900.000</b>	<b>11.700.000</b>	<b>8.400.000</b>
Apparaatskosten	2.300.000	2.400.000	6.100.000	3.400.000
Programmaksosten	12.800.000	6.500.000	5.600.000	5.000.000
<b>91 - Belastingen</b>				
<b>Gewone dienst inkomsten</b>	<b>-1.856.465.900</b>	<b>-1.988.370.900</b>	<b>-2.050.514.100</b>	<b>-2.111.652.500</b>
Apparaatskosten	-	-	-	-
Programmaksosten	-1.856.465.900	-1.988.370.900	-2.050.514.100	-2.111.652.500
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>95.672.769</b>	<b>95.137.727</b>	<b>95.172.607</b>	<b>95.172.607</b>
Apparaatskosten	52.274.886	51.786.280	51.814.528	51.814.528
Programmaksosten	43.397.883	43.351.447	43.358.079	43.358.079
<b>Kapitaaldienst uitgaven</b>	<b>4.102.400</b>	<b>1.823.000</b>	<b>1.823.000</b>	<b>1.823.000</b>
Apparaatskosten	1.238.000	1.238.000	1.238.000	1.238.000
Programmaksosten	2.864.400	585.000	585.000	585.000
<b>93 - Geldleningen</b>				
<b>Gewone dienst inkomsten</b>	<b>-183.500</b>	<b>-183.500</b>	<b>-183.500</b>	<b>-183.500</b>
Apparaatskosten	-	-	-	-
Programmaksosten	-183.500	-183.500	-183.500	-183.500
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>94.113.900</b>	<b>98.692.700</b>	<b>103.024.400</b>	<b>104.422.100</b>
Apparaatskosten	-	-	-	-
Programmaksosten	94.113.900	98.692.700	103.024.400	104.422.100
<b>Kapitaaldienst Inkomsten</b>	<b>-198.407.600</b>	<b>-232.601.855</b>	<b>-209.529.200</b>	<b>-196.367.100</b>
Apparaatskosten	-	-	-	-
Programmaksosten	-198.407.600	-232.601.855	-209.529.200	-196.367.100
<b>Kapitaaldienst uitgaven</b>	<b>88.540.600</b>	<b>123.349.800</b>	<b>128.400.300</b>	<b>130.024.000</b>
Apparaatskosten	-	-	-	-
Programmaksosten	88.540.600	123.349.800	128.400.300	130.024.000
<b>95 - Algemene Uitgaven en Inkomsten</b>				
<b>Gewone dienst inkomsten</b>	<b>-124.002.200</b>	<b>-124.002.200</b>	<b>-124.002.200</b>	<b>-124.002.200</b>
Apparaatskosten	-	-	-	-
Programmaksosten	-124.002.200	-124.002.200	-124.002.200	-124.002.200
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>96.993.820</b>	<b>168.084.060</b>	<b>215.475.941</b>	<b>264.383.141</b>
Apparaatskosten	95.993.820	167.084.060	214.475.941	263.383.141
Programmaksosten	1.000.000	1.000.000	1.000.000	1.000.000
<b>Kapitaaldienst Inkomsten</b>	<b>-84.979.000</b>	<b>-89.085.000</b>	<b>-92.311.400</b>	<b>-95.235.200</b>
Apparaatskosten	-	-	-	-
Programmaksosten	-84.979.000	-89.085.000	-92.311.400	-95.235.200
<b>Kapitaaldienst uitgaven</b>	<b>10.000.000</b>	<b>10.000.000</b>	<b>10.000.000</b>	<b>10.000.000</b>
Apparaatskosten	-	-	-	-
Programmaksosten	10.000.000	10.000.000	10.000.000	10.000.000
<b>98 - Ov. Financ. Alg. Dekkingsmidd.</b>				
<b>Gewone dienst inkomsten</b>	<b>-</b>	<b>-15.000.000</b>	<b>-15.000.000</b>	<b>-15.000.000</b>
Apparaatskosten	-	-	-	-
Programmaksosten	-	-15.000.000	-15.000.000	-15.000.000
<b>Gewone dienst uitgaven</b>	<b>13.865.922</b>	<b>14.829.139</b>	<b>15.860.747</b>	<b>16.915.997</b>
Apparaatskosten	3.785.200	3.785.700	3.785.950	3.786.200
Programmaksosten	10.080.722	11.043.439	12.074.797	13.129.797
<b>Kapitaaldienst uitgaven</b>	<b>927.600</b>	<b>255.000</b>	<b>170.000</b>	<b>135.000</b>
Apparaatskosten	-	-	-	-
Programmaksosten	927.600	255.000	170.000	135.000

In bovenstaande tabel worden de verhogingen en verlagingen (deze worden aangeduid met een – voor het bedrag) tussen 2026 en 2027 en verder toegelicht.

*Gewone dienst uitgaven:*

90 - Algemeen beheer Financiën:

- Bedrag: Cg 0,4 miljoen
- Toelichting: Het gaat voornamelijk om de verhoging van de afschrijvingslasten door meer investeringen in 2025.

93 - Geldleningen

- Bedrag: ±Cg 4,0 miljoen 2027-2028 en Cg 1,5 miljoen in 2029
- Toelichting: De rentekosten stijgen naarmate er meer wordt geleend voor investeringen.

95 - Algemene Uitgaven en Inkomsten

- Bedrag: ±Cg 80,0 miljoen 2027 en ±Cg 57,0 miljoen in 2028-2029
- Toelichting: Dit betreft de onderstand en noodvoorzieningen voor minderbedeelden. Voor de begrotingsperiode 2026 is in de meerjarenbegroting een extra bedrag van Cg 15 miljoen gulden opgenomen, ten opzichte van 2025. Daarnaast groeit dit bedrag met Cg 15 miljoen in 2027, met 20 miljoen in 2028 en met 30 miljoen in 2029. Het extra bedrag is specifiek bedoeld aanvullende financiële ondersteuning te bieden aan AOV-gerechtigden die slechts een pensioen ontvangen dat onder het bestaansminimum voor Curaçao ligt.
- Conform het hoofdlijnenakkoord oplossing Enniaproblematiek zal de jaarlijkse financiële bijdrage van Curaçao worden verstrekt in de vorm van renteloze achtergestelde leningen, te beginnen in 2027, voor een periode van 30 jaar. Curaçao zal echter, uit voorzorg, de renteloze achtergestelde lening (met een maximum van Cg 30 miljoen per jaar) jaarlijks als kostenpost (kostenvoorziening) opnemen, waardoor op de gewone dienst voor Cg 30,0 miljoen in het jaar 2027 een voorziening getroffen dient te worden.
- Er worden middelen gereserveerd voor de toekenning van indexering, tredeverhogingen en een lumpsum van 3%, welke laatste eens in de twee jaar wordt uitgekeerd aan overheidspersoneel en onderwijzend personeel dat het plafond van de salarisschaal heeft bereikt. Dit betreft een gemiddelde verhoging van circa Cg 30 miljoen gulden per jaar.

98 - Ov. Financ. Alg. Dekkingsmiddelen

- Bedrag: Cg 0,5 miljoen in 2027 en daarna CG 1,0 miljoen.
- Toelichting: Dit betreft voornamelijk de verhoging van afschrijvingslasten door meer investeringen.

*Kapitaaldienst uitgaven*

90 - Algemeen beheer Financiën:

- Bedrag: Cg -6,0 miljoen in 2027, Cg + 4,6 miljoen in 2028 en Cg -3,3 miljoen in 2029.

- Toelichting: De verlaging vanaf 2027 en verder is gebaseerd op de veronderstelling dat de meeste trajecten voor optimalisatie van de Belastingdienst tegen die tijd zijn afgerond. Voor 2028 wordt extra budget aangevraagd, onder andere voor de aanschaf van nieuw meubilair, voor het tegen die tijd gerenoveerde pand te Pietermaai 17.

#### 91 – Belastingen

- Bedrag: Cg -2,2 miljoen in 2027 en verder.
- Dit komt vooral doordat in 2026 middelen zijn gereserveerd voor het verder stimuleren van onlinediensten bij de belastingdienst en investeringen in functionaliteit, die als essentieel worden beschouwd. Sinds begin 2019, toen online aangifte verplicht is gesteld voor alle belastingplichtigen, heeft het online aangifteportaal een snelle groei doorgemaakt. Het portaal draagt bij aan de modernisering van de belastingdienst, verbeterde dienstverlening en hogere efficiëntie.

#### 93 – Geldleningen

- Bedrag: ±Cg 35,0 miljoen 2027, CG 5,0 miljoen in 2028 en Cg 1,5 miljoen in 2029.
- Toelichting: Het betreft de aflossing van aangegane geldleningen. Conform het hoofdlijnenakkoord oplossing Enniaproblematiek zal de jaarlijkse financiële bijdrage van Curaçao worden verstrekt in de vorm van renteloze achtergestelde leningen, te beginnen in 2027, voor een periode van 30 jaar. De veronderstelling is dat deze lening jaarlijks meteen wordt terugbetaald via de renteloze achtergestelde lening (met een maximum van Cg 30 miljoen per jaar) en als kostenpost (kostenvoorziening) wordt opgenomen op de gewone dienst.

#### *Gewone dienst inkomsten:*

#### 91 – Belastingen

- Bedrag: Cg 59,0 miljoen in 2027 en 2028; in 2029 Cg 86,0 miloen.
- De groei betreft de belastinginkomsten. Bij de projectie zijn de uitgangspunten gehanteerd voor de relevante economische grootheden, gebaseerd op het “Multiannual projections for the budget cycle 2025 ” van de Centrale Bank van Curaçao en Sint-Maarten van juli 2025. In de Memorie van Toelichting onderdeel Nota van Financiën onder de titel “Baten” wordt een uitgebreide toelichting op deze uitgangspunten verstrekt.

#### *Kapitaaldienst inkomsten:*

#### 93 – Geldleningen

- Bedrag: ±Cg 36,3 miljoen 2027, Cg 21,1 miljoen in 2028 en Cg 13,0 miljoen in 2029.
- Toelichting: Dit betreft het aangaan van geldleningen. In de bijlage bij het Beleidsdeel wordt inzicht gegeven in de betreffende geldleningen die worden aangegaan.
- Daarnaast worden de vrijgekomen middelen uit de afschrijving gebruikt voor de financiering van de investeringen. Deze post neemt toe naarmate meer wordt geïnvesteerd in vergelijking met voorgaande jaren.

## Prioriteiten:

Prioriteiten van het ministerie van Financiën in het begrotingjaar 2026 zijn:

1. Verder versterken van het financieel beheer.
2. Versterken van de samenwerking met internationale organisaties
3. Verhogen tax compliance bij de belastingen.
4. Hervormen van de belastingorganisatie

## Begroting per Thema

Thema	2026	2027	2028	2029
Bedrijfsvoering	97.604.564	97.607.472	101.556.478	98.856.728
Economie en Werkgelegenheid	42.076.683	39.800.847	39.807.479	39.807.479
Gezin, Gemeenschap en Veiligheid	1.942.722	1.720.439	1.666.797	1.686.797
Gezondheid en Milieu	-	-	-	-
Goed Bestuur	345.770.920	450.461.560	507.335.641	559.664.241
Onderwijs, Educatie en Vorming	-	-	-	-
<b>Totaal</b>	<b>487.394.890</b>	<b>589.590.318</b>	<b>650.366.395</b>	<b>700.015.245</b>

## Bedrijfsvoering

### a. Apparaatskosten

Het optimaliseren van het apparaat ter waarborging van de geraamde belastinginkomsten				
2026	2027	2028	2029	
91.198.964	91.251.872	95.200.878	92.501.128	

Voor het jaar 2026 is met betrekking tot het personeel rekening gehouden met de invulling van de nog niet ingevulde kritische functies, de betaling van indexering over het jaar 2025 en de trede voor het jaar 2026. De trede is weliswaar afhankelijk van de prestatie van de ambtenaren. Daarnaast is van belang te vermelden dat voor wat kantooexploitatie betreft, geld begroot is voor de vervanging van apparatuur, waarvan de levensduur is bereikt. De huisvestingskosten van de Douane zijn afhankelijk van het in 2025 genomen besluit over huisvesting.

Hervorming en optimalisatie van het overheidsapparaat is van essentieel belang. Specifiek op het gebied van de Douane Curaçao is de focus gericht op het voortzetten van opleidingen op Verificateurs. De douaneprocessen, de aangifte en betalingssystemen zijn gestandaardiseerd, geautomatiseerd en gebruikersvriendelijk, waardoor een groter aantal behandeld wordt binnen een bepaalde tijdsnorm, rekeninghoudend dat in 2025 via grenstoezicht geïnvesteerd is in een moderne IT-systeem.

In het kader van tax compliance wordt voorzien in de beveiliging (Regentesselaan) ter garanderen van een ongestoorde voortgang van bedrijfsactiviteiten (uitvoering van belastingwetgeving) bij het belastingapparaat oftewel minimalisatie risico brand(stichting) en overige schade die een negatieve impact kunnen hebben. Met de definitieve verhuizing naar de Regentesselaan medio 2025 van de Inspectie wordt

rekening gehouden met een toename van ongeveer 37% in de uitgaven aan utiliteiten tot Cg 49.000 per maand.

b. Human Resources en organisatieontwikkeling

Het bevorderen van een dienstverlenende belastingorganisatie			
2026	2027	2028	2029
1.333.200	1.283.200	1.283.200	1.283.200

Een effectieve en dienstverlenende belastingorganisatie is een kritische factor. In dit kader wordt de gefaseerde optimalisering van de belastingafdelingen voortgezet; afstemming werkprocessen Inspectie en Ontvanger en uiteindelijk de samenvoeging van de verschillende belastingafdelingen tot één organisatie; inclusief personeelsversterking in kwantitatieve en in kwalitatieve zin bij de Inspectie. Onderdeel van het proces is tevens realisatie op termijn van een nieuwe huisvesting voor het belastingapparaat. Naast personeelsontwikkeling (opleiding/training en stimuleren in de ontwikkeling van competenties) wordt aandacht besteed aan het integraal werken/synchroniseren van data en verdere digitalisatie van arbeidsintensief werk, rekeninghoudend met verwachte pensioneringen en vervroegde uitdiensttredingen.

Naast personeelsaspecten wordt de sinds 2015 opgestarte ontwikkeling en implementatie van een nieuw IT-platform voor de belastingdienst voortgezet. Het project "Ontwikkeling IT-platform" wordt afgerond in 2026.

c. Dienstverlening en bedrijfsvoering

2026	2027	2028	2029
5.072.400	5.072.400	5.072.400	5.072.400

De onderstaande tabel presenteert de Key Performance Indicators (KPI's) per PIOFACH-onderdeel die worden gebruikt om de bedrijfsvoering van het ministerie te meten.

PIOFACH-Onderdeel	KPI	Meting	R2024	B2024	B2025	O2026
Personeel	Ratio Personeelskosten	Beloning van Personeel t.o.v. totaal begroting	19,1%	28,9%	28,2%	22,8%
Informatievoorziening	Inventarisgoederen (licenties)	Kleine inventaris t.o.v. Kantoorexplotatie	7,9%	5,7%	7,2%	9,7%
Organisatie	Opleiding & Training	Opleiding & Training t.o.v. Uitgaven aan Eigen Personeel	10,7%	46,9%	49,9%	51,9%
Financiën	Niet-Belastinginkomsten	niet—belasting per jaar	N/A	N/A	N/A	35,2%
Algemene kosten	Facilitaire kosten	Personeel van Derden t.o.v. Verbruik van Goederen en Diensten	2,4%	4,4%	2,4%	2,2%

PIOFACH-Onderdeel	KPI	Meting	R2024	B2024	B2025	O2026
Communicatie	Kosten van interne en externe communicatie	Representatie & Voorlichting en Publieke Voorlichting t.o.v. Verbruik van Goederen en Diensten	4.1%	0.6%	0.4%	4.2%
Huisvesting	Kosten voor huisvesting	Huisvesting t.o.v. Verbruik van Goederen	6.3%	5.5%	6.1%	5.0%

## Risicoanalyse Begroting:

Het ministerie identificeert de volgende risico's voor het beleidsthema Bedrijfsvoering:

Beschrijving	Kans	Gevolg	Beheersmaatregelen
Gebrek aan personeelscapaciteit	Midden	Midden	<ul style="list-style-type: none"> <li>Het versneld optimaliseren van werkprocessen, en het gebruik van technologische oplossingen zoals robotics</li> </ul>
Gebrek aan middelen	Midden	Midden	<ul style="list-style-type: none"> <li>Het temporiseren en prioriteren van beleidsdoelen</li> </ul>
Gebrek aan belasting naslagdocumentatie	Hoog	Midden	<ul style="list-style-type: none"> <li></li> </ul>
Niet-actuele website van de belastingdienst		Midden	<ul style="list-style-type: none"> <li></li> </ul>
Geen geschikte huisvesting Post Haven en Luchthaven	Midden	Hoog	<ul style="list-style-type: none"> <li>Voortgang bewaking door ingesteld Team huisvesting en renovatie van het Punda-gebouw</li> </ul>
Opleidingen vinden geen doorgang	Midden	Hoog	<ul style="list-style-type: none"> <li>Verscherpte bewaking van uitvoeringsplan voor de opleidingen</li> </ul>

## Economie en Werkgelegenheid

### d. Douane

Bankkosten: Toereikend voorzien in betaling van bankkosten			
2026	2027	2028	2029
2.948.529	2.948.529	2.948.529	2.948.529

Op de begroting zijn toereikende middelen voorzien voor de betaling door de Douane voor de "fee" aan Intraday voor inlezing van bankgegevens in het Asycudasysteem. Dit houdt een bijdrage in voor elke POS-machine, administratiekosten en een percentage die de bank verrekent op elke betaling via de POS-machine bij de Douane; ook bankkosten voor de verwerking van overdrachten in landskas.

Voor het jaar 2026 is het van belang over de juiste huisvesting en werkomgeving te beschikken. Vooralsnog zijn bij de raming van de huisvestigingskosten de meerkosten naar aanleiding van (tijdelijke) huur van een andere locatie dan de huidige niet inbegrepen. Ten behoeve van een veilige en prettige werkomgeving wordt nieuw ergonomisch kantoormeubilair aangeschaft en geïnvesteerd in hardware en beveiligingscamera's. In samenhang met de huisvesting volgt de opleiding van ambtenaren. Hierbij wordt aandacht besteed aan de opleiding voor commies; de aspiranten-en Verificateursopleiding, niet te vergeten de Inspecteursopleiding. Ook

wordt aandacht besteed aan specifieke opleidingen, zoals mensenhandelbestrijding. Middels deze opleidingen wordt gewaarborgd dat de nodige kennis in huis is om de Douane operationeel te houden. Opleidingskosten zijn opgenomen onder het beleidsthema Bedrijfsvoering.

Verder wordt aandacht besteed aan modernisering en automatisering van de Douane middels IT-investeringen om de criteria en uitdagingen van een veranderende maatschappij het hoofd te bieden.

e. Belasting

Belastingen: Het optimaliseren van de uitvoering van de belastingwetgeving ter bevordering van de tax compliance			
2026	2027	2028	2029
39.068.154	36.792.318	36.798.950	36.798.950

In ondersteuning van een evenwichtige en verantwoorde begroting, wordt gewerkt aan het verhogen van de tax compliance. Een belangrijke ondersteuning hierbij is een efficiënte belastingorganisatie, waarin de werkprocessen van de verschillende onderdelen goed op elkaar zijn afgestemd; het optimaliseringstraject van het belastingapparaat wordt ondersteund door SOAB en SBAB.

Het beleidsdoel is om de uitvoering van fiscale zaken zo effectief en doelgericht mogelijk te laten verlopen. De focus is gericht op het verbeteren van de manier waarop fiscaalrecht wordt toegepast, met speciale aandacht voor het waarborgen van uniformiteit en het verhogen van de kwaliteit. Hiermee wordt gewaarborgd dat belastingheffing niet alleen correct gebeurt, maar ook op een efficiënte en klantgerichte manier. In dat kader ligt de focus op onder andere het traject van bestandopschoning. Uiteindelijk zorgt een actueel en compleet bestand voor betere belastingramingen. Voor wat betreft Onroerende Zaakbelasting (OZB) zal gedurende de jaren 2026 en 2027 een herwaarderingstraject van vastgoed plaatsvinden; opstellen op huurgrond en/of illegale bouw en/of nieuwe percelen (dit is het uit Kadasterbestand vanaf 2013 tot en met 2022) worden meegenomen. Belastingopbrengsten onroerend goed middels gebruik van correcte belastinggrondslagen (op basis van taxatie, juist gewaardeerd vastgoed).

Tevens wordt gewerkt aan het versterken van de kwaliteit en de effectiviteit van de dienstverlening. Met name het verbeteren van de telefonische bereikbaarheid (callcenter), zodat belastingplichtigen gemakkelijk contact kunnen leggen. Ook het zorgdragen dat klantinformatie gemakkelijk en snel toegankelijk is, zodat beter wordt ingespeeld op de behoeften van de klanten; onder andere middels het verder ontwikkelen van het online portaal (functionaliteit). Dit gebeurt onder andere door:

- Het invoeren van een berichtenbox, zodat aanslagen en opgevraagde informatie digitaal worden verzonden. Dit zal leiden tot daling in de kosten van portokosten.
- Het aanbieden van vooraf ingevulde aangiften inkomstenbelasting via het online portaal.
- Het aanpassen van de frequentie van aangifte voor ondernemers die OB-plichtig zijn.
- Het stroomlijnen van het proces voor het vaststellen van aanslagen en het tijdig versturen van aanmaningen. De indieningstermijnen worden nauwlettend bewaakt om te zorgen dat aanmaningen op tijd worden verstuurd.

Daarnaast wordt vanuit de organisatie gestreefd naar heldere en effectieve communicatie zowel met belastingplichtigen als intern. De beroepsvorming van het personeel wordt verbeterd ter wille van goede voorbereiding en deskundigheid in de werkzaamheden.

Een ander belangrijk aspect is het verder implementeren van nieuwe automatiseringssystemen, zoals Robotics, wat zal zorgen voor efficiëntere werkprocessen. Van belang is dat gewerkt wordt aan de actualiteit, het zoveel mogelijk fouten vermijden door goede controles en procedures, zodat de dienstverlening betrouwbaar en van hoge kwaliteit blijft. Met het oog op de beveiliging van informatiesystemen bij de belastingdienst wordt serverruimte gehuurd bij BlueNAP Americas Dataplanet. Het sinds 2015 opgestarte project “Ontwikkeling IT-platform” wordt afgerond in 2026. Naast de uitgaven aan IT-projecten wordt geïnvesteerd in de vervanging van computerapparatuur.

Binnen de strategische doelstelling ‘Verhogen van doelmatige en doeltreffende uitvoering van de belastingwetgeving en retributies’ wordt gewerkt aan de implementatie van een vereenvoudigd en robuuster OB-stelsel. In het licht van verdere verschuiving naar een indirect belastingstelsel wordt ook gestreefd naar verbreding van de belastingbasis. Voorts worden acties voortgezet om de kwaliteit van de aanslagregeling te verhogen. Een kosten-batenanalyse wordt verricht teneinde de opgedragen vorderingen te innen met zomin mogelijke verliezen op deze vorderingen. Hierbij worden de geldende termijnen bewaakt waarbinnen de aanslagen voldaan moet worden en tevens afgewogen de meerkosten van het aspect van de werkdruk tegen het effect op het betalingsgedrag.

Tevens wordt voorzien in de kosten gerelateerd aan controlestickers op kentekens, vergoedingskosten aan betaalpunten ten behoeve van de inning van de Motorrijtuigen- en Afvalstoffenbelasting.

f. Fiscale zaken

Fiscaal beleid: het bevorderen van een aantrekkelijk investeringsklimaat			
2026	2027	2028	2029
60.000	60.000	60.000	60.000

Binnen het beleidsdomein Fiscale Zaken wordt aandacht besteed aan het ontwikkelen en formaliseren van een geoptimaliseerd en concurrerend fiscaal beleid (nationaal en internationaal), wetgeving en toezicht, met als doel dat deze ondersteunend is in het bevorderen van het investeringsklimaat voor zowel ingezetenen als niet-ingezetenen. Op internationaal terrein geeft de regering prioriteit aan het zoeken naar nieuwe internationale markten en het verkleinen van barrières tussen deze markten en de lokale markt. Naast het aspect van de internationale financiële sector, dient vergemakkelijkte toegang tot internationale markten ook de lokale economie in het algemeen te bevorderen. Fiscale faciliteiten zijn voorwaardenscheppend voor duurzame economische ontwikkeling. Voorts heeft het naleven van de internationale normen ook een positief effect op het aanzien van Curaçao als een compliant jurisdictie.

Op belastingterrein zal in de komende periode de focus blijven op verbetering van de randvoorwaarden voor het aantrekkelijk maken van het investeringsklimaat voor zowel ingezetenen als niet-ingezetenen. In 2026 zal op basis van het vastgestelde Fiscaal Verdragsbeleid worden gecontinueerd met het aanschrijven van landen om onderhandelingen te starten voor het sluiten van een verdrag ter voorkoming van juridische dubbele belasting. Aan het begin van 2026 zal het onderhandelplan voor 2026 worden gepubliceerd.

Voor 2026 zal aan de hervorming van het belastingstelsel nader concrete vorm worden gegeven, met als doelstelling het eroderen van de belastinggrondslag verder te beperken, een eerlijkere verdeling van de belastingdruk te bewerkstelligen, een aantal regelingen te vereenvoudigen, onderwijl Curaçao aantrekkelijker te maken voor vestiging en investering en om een aantal omissies te herstellen, alsmede enkele formele bepalingen aan te passen in het kader van de rechtszekerheid van belastingplichtigen.

Er wordt voortgezet op de voorbereiding van aanpassingen tot modernisering van de invorderingswetgeving, het vervangen van de huidige E-zone wetgeving in een moderne en aan de tijd aangepaste Landsverordening speciale economische zones. In de inkomsten- en winstbelasting worden de regels aangepast ter nadere vereenvoudiging en verduidelijking van de regelgeving, verhoging van de inkomsten en het bevorderen van het vestigingsklimaat.

De naleving van de internationale normen en het behoud van de reeds doorgevoerde procesverbeteringen (verwijzend naar de in november 2019 met goed gevolg afgeronde peer review in casu verhoging van de rating van de jurisdictie van 'partially compliant' naar 'largely compliant' inzake informatieverzoeken) zijn voorwaardenscheppend voor het aantrekkelijk maken van het investeringsklimaat. Ter voldoening van de aangegane verplichtingen ter zake behoort thans ook de digitalisatie van bepaalde informatie-uitwisselingsprocessen inzake de landenrapportage, automatische uitwisseling van

gegevens, informatieverzoeken en op reguliere basis geanonimiseerde toegekende rulings. Verder zijn op internationaal vlak in het kader van de Base Erosion and Profit Shifting (BEPS) agenda van de G20 in samenwerking met de OESO reeds de Common Reporting Standards (CRS) ingevoerd en wordt deze informatie sinds 2016 uitgewisseld op automatische basis.

Voor wat betreft de uitvoering en het toezicht op fiscaal beleid zal de aandacht gericht zijn op het elimineren van knelpunten waardoor uitvoering van het fiscaal beleid (nationaal en internationaal), de belastingwetgeving en het toezicht, kwalitatief kunnen worden verbeterd.

In 2026 zal verder nadruk worden gelegd op het toezicht en de handhaving van het proces voor automatische uitwisseling van informatie bij de financiële instellingen die hiertoe verplicht zijn, teneinde zorg te dragen voor een juiste en correcte uitvoering van de regelgeving. Verdere stappen worden gezet om op structurele wijze de controle op de identificatie- en rapportageverplichtingen van financiële instellingen uit te voeren. Voorts wordt het intensiveren van de communicatie tussen het ministerie van Financiën en de financiële instellingen vormgegeven door het houden van seminars en webinars, waarbij voor de medewerkers belast met de AEOI-werkzaamheden interne opleidingen zullen worden verzorgd.

De BEPS-agenda heeft verder nog een drietal minimumstandaarden waaraan voldaan dient te worden. In 2017 is overeengekomen om tevens op automatische basis, landenrapporten uit te wisselen aangaande multinationale bedrijven die opereren binnen de aangesloten landen. In dit kader wordt naar verwachting per 2026 uitvoering gegeven aan het optimaliseren van het gedigitaliseerd proces van informatie-uitwisseling; tijdig, veilig en zo efficiënt mogelijk.

De voorgaande acties zijn van groot belang gezien de verregaande regulering van de internationale belastingverhoudingen. Deze normen en regels hebben immers invloed op de concurrentiepositie van Curaçao, waarbij in ogenschouw wordt genomen dat de economische substantie die opgebouwd wordt, verder geaccentueerd zal worden.

In het bijzonder in het Nieuw Fiscaal Raamwerk (NFR) daterende uit 2001 heeft Curaçao reeds gekozen om deze lijn te volgen. De verdere invulling van dit NFR dient onlosmakelijk verbonden te zijn met de OESO-richtlijnen die via de BEPS-agenda ingevoerd zullen (blijven) worden. Vanuit de BEPS-agenda is het streven op mondiaal niveau regelgeving te implementeren, waarbij rekening wordt gehouden met de digitale economie en de allocatie van winsten van multinationals naar landen waar ze niet per se een fysieke aanwezigheid kennen, maar wel producten/diensten afzetten (Pillar 1).

Voor wat betreft BEPS 2.0 Pillar 2, wordt in 2026 de coördinatie ter implementatie van de nieuwe Pillar 2 wetgeving, de hierbij gepaarde invoering van een nieuw aangiftetiljet

en zo ook het inbouwen van dit aangiftebiljet in het portaal bij de Inspectie der Belastingen voortgezet. Pillar 2 betreft de binnen de OESO gemaakte afspraken om te komen tot een wereldwijd geldend minimum belastingtarief voor multinationals in scope. Dit tarief is van toepassing op inkomsten die binnenlandse belastingplichtigen genieten.

Een tweede element van groot belang voor de concurrentiepositie van Curaçao, zijn de belastingverdragen. Deze verdragen dragen bij aan de invulling van relaties, zodat de belangen van beide verdragsluitende landen een rol spelen bij de vormgeving van deze relaties.

Maatwerk heeft dan ook hoge prioriteit bij het sluiten van deze belastingverdragen, om zo de meest kansrijke economische activiteiten te benutten en te stimuleren. Zo wordt gewaarborgd dat deze verdragen niet worden aangemerkt als het kunstmatig verlagen van de belastingdruk ten aanzien van multinationale ondernemingen.

Op lokaalniveau wordt met de versterking van de lokale fiscale faciliteiten ingezet op de verdere ontwikkeling van fiscale producten die aantrekkelijk zijn voor grote internationale investeerders. Een voorbeeld hiervan is de e-zone wetgeving, die een belangrijk instrument is voor zowel lokale als internationale bedrijven om zich te richten op de buitenlandse markt.

Daar waar nodig, wordt de fiscale wetgeving aangepast om rekening te houden met de ontwikkelingen van de (digitale) economie. Voorts wordt ook prioriteit gegeven aan de implementatie van fiscale incentives ter stimulering van lokaal ondernemerschap en dus bevordering van een grotere koopkracht.

#### Key Performance Indicators voor het thema Economie en Werkgelegenheid:

Beleidsdomein	KPI	Meting	2024	2025	2026
Douane	Hogere compliance	Aantal afgehandelde aangiften Aantal afgeronde opleidingen			
	Investeringsklimaat is aantrekkelijk	Aantal buitenlandse investeringen Aantal belastingverdragen			
Belastingen	Tijdige betalingen	%-betalingen binnen betaaltermijn			
	Efficiënte/effectieve inning	Uitstaande vorderingen >12 maanden %-inning versus verschuldigde bedrag			
Fiscale Zaken	Voldoen aan internationale afspraken (informatie-uitwisseling)	Aantal tijdige afgehandelde verzoeken voor informatie-uitwisseling Aangiftebiljet inzake Pillar 2 ingevoerd in portaal Aantal seminars en AEOI-opleidingen			
	Optimale integratie belastingapparaat	Geautomatiseerde werkprocessen			

## Risicoanalyse Begroting:

Het ministerie identificeert de volgende risico's voor het beleidsthema Economie en Werkgelegenheid:

Beschrijving	Kans	Impact	Beheersmaatregelen
De geschikte huisvesting voor Post Haven en Post Luchthaven is niet beschikbaar	<i>Laag</i>	<i>Midden</i>	<ul style="list-style-type: none"><li>• Renovatie Punda-gebouw.</li><li>• Periodieke rapportage werkgroep Huisvesting.</li></ul>
Opleidingen vinden geen doorgang	<i>Laag</i>	<i>Midden</i>	<ul style="list-style-type: none"><li>• Tijdige bewaking van de planning en allocatie van budget</li></ul>
Automatisering en modernisering Douane blijft achter	<i>Laag</i>	<i>Midden</i>	<ul style="list-style-type: none"><li>• Bewaking planning IT-upgrade en allocatie van budget</li></ul>
Belastingnaslagdocumentatie niet voorhanden	<i>Midden</i>	<i>Hoog</i>	<ul style="list-style-type: none"><li>• Opzetten centraal kennis-en naslagbelastingstelsel</li><li>• Periodieke trainingen belastingheffing</li></ul>
Niet-actuele website Belastingdienst	<i>Laag</i>	<i>Midden</i>	<ul style="list-style-type: none"><li>• Periodieke actualisatie/kwaliteitscontrole op de website-inhoud</li></ul>
Gebrek aan personeelscapaciteit	<i>Laag</i>	<i>Midden</i>	<ul style="list-style-type: none"><li>• Tijdige HR-planning en personeelswerving</li><li>• Trainingen (kennis/vaardigheden)</li></ul>
Integratie van de belastingonderdelen is nog niet optimaal (voldoen aan behoeften uit de maatschappij)	<i>Midden</i>	<i>Midden</i>	<ul style="list-style-type: none"><li>• Versterken van (digitale) de samenwerkingsstructuur.</li><li>• Geautomatiseerde werkprocessen.</li><li>• Versterken van fiscaal technisch overleg</li></ul>
Beschikbaar overheidsbudget is ontoereikend	<i>Laag</i>	<i>Laag</i>	<ul style="list-style-type: none"><li>• Prioriteren van beleidsvoorstellen</li></ul>

## Gezin, Gemeenschap en Veiligheid

### g. Meldpunt ongebruikelijke transacties

Met een versterkte FIU voldoen aan de CFATF-aanbevelingen			
2026	2027	2028	2029
1.942.722	1.720.439	1.666.797	1.686.797

Bij het optimaliseren van de bescherming tegen (grensoverschrijdende) criminaliteit ligt de focus van de Financial Intelligence Unit (FIU) op de bestrijding van witwassen en terrorismefinanciering met als uitgangspunt de internationale normen van de Financial Action Task Force (FATF). In dit kader richt de FIU zich binnen haar taakgebied (analyse en toezicht) onder andere op het stimuleren van effectieve, efficiënte en veilige informatie-uitwisseling met meldsectoren en (andere) toezichthouders.

De FIU is genooddaakt te blijven investeren in nieuwe technologie, zoals het goAML project. Het project houdt in de aansluiting van de talrijke instanties (financiële en niet-financiële bedrijven en beroepen op Curaçao) en de key ketenpartners van de FIU (opsporingsdiensten en toezichthouders) op het nieuwe meld- en communicatieportaal goAML. In aansluiting op het goAML systeem wordt de analysecapaciteit van de FIU verder met behulp van meerdere IT-tools en databronnen versterkt. Tevens wordt gewerkt aan een nieuw online meldportaal conform de wensen van de Douane die eveneens meldingsplichtig is. Naast software wordt ook geïnvesteerd in computerhardware.

Naast informatie-uitwisseling wordt gestreefd naar een effectiever gebruik van FIU-informatie door de justitiële ketenpartners en meer efficiënte en effectieve FIU-analyse van data.

Het huidige proces van gegevensuitwisseling voor verrijking van haar eigen digitale gegevens met externe databases is bijna nog helemaal paper-based. Het streven is een verdere versterking en facilitering van de digitale inkijsfunctie van de FIU bij opsporingsdiensten en andere overheidsdiensten, ter wille van een efficiënter proces voor zowel toezicht als analyse, met als resultaat effectievere data ten voordele van het voeren van financieel-economische opsporingsonderzoeken.

Door sterk toezicht wordt ook de compliance van instellingen verbeterd en voldoet Curaçao ook beter aan de normen van de Financial Action Taskforce (FATF). De FIU (afdeling Analyse) is afhankelijk van (kwalitatieve) data die aangemeld worden. Aandacht zal daarom ook gericht zijn op het effectueren van effectiever toezicht middels de vergroting van de bewustwording bij de niet-financiële instellingen ( $\pm 800$ ) van hun rol in het voorkomen van witwassen en terrorismefinanciering en daarmee in de versterking van de internationale financiële en economische waardering van het land. De afdeling Toezicht van de FIU wordt versterkt en de interne informatievoorziening verbeterd, met inzet van web- en andere communicatiemiddelen; de webbased-registratiemodule. De groei in toezichtwerkzaamheden vereist ook investeringen in dienstwagens.

Met een FIU die voldoet aan de internationale normen van de FATF kan Curaçao hoger worden gewaardeerd door de internationale financiële sector alsmede door organisaties als de Caribbean Financial Action Taskforce (CFATF), conform FATF-normen. Daardoor vermindert de financiële afhankelijkheid en wordt Curaçao financieel sterker.

In juni 2024 en tijdens de CFATF Plenary in 2025 is Curaçao opnieuw internationaal beoordeeld op naleving van de standaarden op het gebied van de bestrijding van witwassen, financiering van terrorisme, internationale samenwerking en de effectiviteit van haar instituties. Met het oog op verdere optimalisatie zal de FIU haar personele capaciteit versterken, met name de afdelingen Toezicht en Analyse; onder andere opleidingen en het stagelopen in Nederland of bij buitenlandse toezichthouders. Tevens worden verschillende procedures geïntroduceerd om de slagvaardigheid te verbeteren. Het niet voldoen aan de CFATF-aanbevelingen kan leiden tot opname op de grijze of zwarte lijst. Gezien de internationale druk en het strengere toezicht van CFATF op herhaalde gebreken, is het risico op een negatieve kwalificatie hoog. Een dergelijke kwalificatie kan directe gevolgen hebben voor de economie, de reputatie van het lokale financieel systeem en operationeel voor FIU.

Ter mitigatie van voornoemde risico's wordt ingezet op een herstructureringsstraject met als doel een meer onafhankelijke FIU (ZBO-status), verbeterde IT en efficiëntie en

effectiviteit in procedures. Door te sturen op bepaalde KPI's kan de FIU gericht werken aan het verbeteren van haar prestaties, transparantie en weerbaarheid.

Ter waarborging van de continuïteit van werkzaamheden worden vacatures ingevuld, wordt de HR-functie versterkt en de administratieve organisatie en beschrijving van FIU verbeterd. Voorts wordt de samenwerking tussen de FIU en ketenpartners bevorderd om op elkaar aansluitende statistieken te kunnen produceren. Hiertoe wordt voortgebouwd op het Project Statistische alignment FIU-opsporing-vervolgging-veroordelingsstatistieken onder leiding van de coördinerende commissie AML/CFT/CFP. Aansluitende statistieken zijn nog een knelpunt op Curaçao; hiertoe zal nader onderzoek gedaan worden mede op basis van de uitkomsten van de National Risk Assessment.

Door goede samenwerking van de FIU met internationale counterparts wordt de opsporing van witwassen en terrorismefinanciering beter en effectiever. Lidmaatschap en deelname/bijdrage aan de samenwerkingsbijeenkomsten/seminars van de Egmont Groep van wereldwijde FIUs en vaste “working group meetings” van de CFATF en contacten met overige FIU's, zijn een directe noodzaak voor de strategische invulling van de FIU en dus onontbeerlijk. In het kader van de internationale samenwerking op het gebied van informatie-uitwisseling zal de FIU in voorkomende gevallen als expert presentaties houden in de regio.

Hetzelfde geldt voor de samenwerking binnen het Koninkrijk. FIU Curaçao heeft in 2007 voor het eerst een koninkrijksseminar Witwassen en Terrorisme Financiering georganiseerd voor alle meldpunten van het Koninkrijk, Suriname en België. In 2025 zal het seminar op Sint-Maarten worden gehouden gedurende de maand juni. Vooralsnog wordt voor 2026 ook uitgegaan van een seminar in een nog te bepalen koninkrijksdeel.

Key Performance Indicators voor het beleidsthema Gezin, Gemeenschap en Veiligheid:

Beleidsdomein	KPI	Meting	2024	2025	2026
FIU	Efficiëntie en effectiviteit afdeling Toezicht	Aantal nieuwe registraties en uitgevoerde onsites.			
	Efficiëntie en effectiviteit afdeling Analyse	Aantal geanalyseerde meldingen Gemiddelde doorlooptijd en verdachtverklaringen Aantal internationale in- en uitgaande verzoeken inclusief gemiddelde doorlooptijd			
	Toegankelijkheid van IT-systemen	Gemiddelde beschikbaarheid van de systemen ('up-time')			
	Naleven van FATF-aanbevelingen	Aantal interne en externe trainingen voor het FIU-personeel			

## Risicoanalyse Begroting:

Het ministerie identificeert de volgende risico's voor het beleidsthema Gezin, Gemeenschap en Veiligheid:

Beschrijving	Kans	Impact	Beheersmaatregelen
Het plaatsen van Curaçao op de grijze of zwarte lijst van de CFATF	Hoog	Hoog	Implementatie van herstructureringstraject FIU Kwalitatieve en kwantitatieve capaciteitsversterking Invoering van operationele KPI's: Snelle procedurele optimalisaties Voortgangsrapportage CFATF-aanbevelingen

## Goed Bestuur

### h. Financieel Beleid en Begrotingsbeheer

Financieel beheer: het stimuleren van een verantwoordelijk gebruik van de publieke middelen			
2026	2027	2028	2029
57,023,100	51,235,500	51,335,500	51,735,500

Het financieel beheer blijft een prioriteit. Er wordt voortgebouwd aan de Roadmap goedkeurende verklaring bij de Jaarrekening 2026. Dreigende vertragingen binnen sommige deelprojecten kan de voortgang van het volledige traject beïnvloeden. Risico's worden proactief gemonitord via regelmatige voortgangsrapportages en risicobeoordelingen. Waar nodig volgen gericht acties zoals aanpassen van de planning, mobiliseren van extra personeel en het intensiveren van communicatie met betrokken partijen.

Naast het sinds 2024 aangetrokken personeel voor de uitvoering van de Roadmap, versterking van de financiële functie en de institutionalisering van de werkzaamheden, wordt gewerkt aan het institutionaliseren van financiële opleidingen. Dit in samenwerking met de Rijksacademie voor Financiën, Economie en Bedrijfsvoering en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten. Deze inspanningen zorgen ervoor dat kennis en vaardigheden binnen het overheidsapparaat worden verstevigd waardoor de weerbaarheid tegen mogelijke risico's toeneemt en de kans op het behalen van de gestelde doelen groter.

Naast de Roadmap zijn diverse trajecten gaande zoals de projecten "Verkorten doorlooptijd jaarafsluiting en accountantscontrole jaarrekening Curaçao" en "Implementatie aanbevelingen doorlichting begrotingsproces Curaçao". Deze trajecten richten zich op het oplossen van tekortkomingen die kunnen leiden tot fouten en onzekerheden in de jaarrekening maar die momenteel niet in de bestaande Roadmap zijn opgenomen.

Ook is de overheid met ondersteuning van de Tijdelijke Werkorganisatie (TWO) bezig met het ontwikkelen van een toekomstperspectief voor de periode 2025-2030. De eerste mijlpaal hierin is het op orde brengen van de basis van het financieel beheer (FB). Bij de

uitwerking van het toekomstperspectief wordt de aandacht gevestigd op het versterken van risicobeheersing via de 3-lines of defence, het gebruik van geautomatiseerde systemen, de inrichting van de financiële organisatie en het verbeteren van het begrotingsproces.

Zachte aspecten, zoals organisatiecultuur en gedragsverandering (versterken van leiderschap) worden eveneens als cruciaal beschouwd voor het succes op de lange termijn. Het niet adequaat adresseren van deze factoren kan de duurzame implementatie en het vasthouden van de behaalde resultaten belemmeren wat het risico op terugval of nieuwe tekortkomingen verhoogt. Kortom, het richten op zowel technische en organisatorische verbeteringen als op zachte factoren is essentieel om de stabiliteit en het vertrouwen in het financieel beheer op lange termijn te versterken.

#### Aanschaf nieuw financieel systeem

Het huidige financieel systeem van Curaçao zal eind 2030 niet meer door de leverancier worden onderhouden waardoor een transitie naar een nieuw systeem onvermijdelijk is. In 2024 en 2025 zijn in samenwerking met de gemeenten van Nederland verschillende systemen geëvalueerd om te bepalen welk systeem het beste aansluit bij de behoeften van de financiële administratie van de Curaçaose overheid. Deze uitgebreide selectieprocedure richt zich op het vinden van een betrouwbaar, schaalbaar en toekomstbestendig systeem dat de beheer- en rapportageprocessen aanzienlijk zal verbeteren.

Het streven is dat het nieuwe systeem uiterlijk begin 2029 volledig operationeel is, zodat de continuïteit, betrouwbaarheid en integriteit van de financiële gegevens verzekerd blijven en de organisatie soepel kan blijven functioneren.

Het risico van vertraging in de implementatie van het nieuwe systeem kan leiden tot onderbrekingen in de financiële administratie en afbreuk doen aan de gegevensbeveiliging en integriteit. Naast technische complicaties bestaat het risico dat gebruikers niet voldoende getraind zijn of het nieuwe systeem niet snel accepteren, wat de efficiëntie en nauwkeurigheid van de financiële rapportages kan schaden.

Om deze risico's adequaat te mitigeren, worden diverse maatregelen genomen. Allereerst wordt een gedetailleerd projectplan opgesteld, inclusief een uitgebreide risicoanalyse met maatregelen voor risicobeheersing en duidelijke deadlines en bewaakte mijlpalen. Regelmatige voortgangsrapportages en evaluatiemomenten maken het mogelijk tijdig bij te sturen en problemen vroegtijdig te signaleren.

Tevens wordt geïnvesteerd in uitgebreide training en change managementprogramma's voor alle gebruikers. Ook wordt nauw samengewerkt met betrouwbare leveranciers en

consultants die ervaring hebben met vergelijkbare implementaties om technische problemen snel op te lossen.

Met voornoemde acties wordt de continuïteit van de financiële administratie gewaarborgd en kan de overheid van Curaçao haar financiële huishouding op een moderne efficiënte en toekomstbestendige wijze voortzetten.

Een andere belangrijke prioriteit van het ministerie van Financiën is de versterkte samenwerking met het Internationaal Monetair Fonds (IMF) en het Caribisch Regionaal Technisch Assistentiecentrum (CARTAC). De samenwerking met het IMF en het CARTAC speelt een essentiële rol bij het versterken van het financieel beheer en de macro-economische stabiliteit van Curaçao. Het IMF biedt waardevolle expertise en ondersteuning door middel van technische assistentie, beleidsadvisering en monitoring van materiële hervormingen, gericht op het verbeteren van begrotingsdiscipline, schuldbeheer en het versterken van het economisch beleid. CARTAC als regionaal instituut fungeert als krachtig platform voor technische ondersteuning, capaciteitsopbouw en kennisdeling binnen de Caribische regio.

Door nauwe samenwerking met beide organisaties kan Curaçao profiteren van internationale best practices, innovatieve oplossingen en gerichte trainingen, waardoor de overheid haar financiële en institutionele structuur duurzaam kan versterken. Deze partnerschappen zijn essentieel voor het verkrijgen van technische ondersteuning, het implementeren van duurzaam beleid en het versterken van het macro-economisch en financieel beheer van Curaçao. Met de steun van deze internationale organisaties wordt gestreefd naar integratie van innovatieve oplossingen en best practices zodat de stabiliteit en groei van de economie op lange termijn gewaarborgd worden.

i. Communicatie en Voorlichting

2026	2027	2028	2029
99.500	99.500	99.500	99.500

Het opnemen van budget voor communicatie en voorlichting is een strategische keuze die essentieel is voor het vergroten van transparantie, vertrouwen en samenwerking tussen de overheid en de samenleving. Voor het ministerie van Financiën speelt communicatie een cruciale rol in het verduidelijken van het beleid, het uitleggen van belastingregels en het bevorderen van begrijpelijke en toegankelijke informatievoorziening aan het publiek.

Een van de belangrijkste redenen voor het reserveren van budget voor communicatie en voorlichting is het informeren van de bevolking over belastingverplichtingen, tarieven en wijzigingen in de belastingwetgeving. Een goed geïnformeerde samenleving begrijpt

beter waarom belastingheffing noodzakelijk is en hoe deze bijdraagt aan de financiering van openbare diensten, infrastructuur en sociale voorzieningen. Dit vermindert verwarring en voorkomt misverstanden of onbegrip over fiscale maatregelen.

Daarnaast is voorlichting over openbare financiën en het budgetproces essentieel voor het versterken van het maatschappelijk vertrouwen in de overheid. Door duidelijk te communiceren over de besteding van publieke middelen, de financiële situatie en de langetermijnplannen, wordt transparantie bevorderd. Dit kan bovendien bijdragen aan een grotere maatschappelijke betrokkenheid, meer draagvlak voor beleid en een beter begrip van de financiële keuzes die de overheid maakt.

Intensieve communicatie-initiatieven kunnen ook helpen om fiscale compliance te verbeteren en illegale of frauduleuze praktijken te beperken. Een goed georganiseerde voorlichtingscampagne kan burgers en bedrijven informeren over het juiste gebruik van belastingdiensten, het belang van correcte aangifte en de gevolgen van niet-naleving.

j. Geldleningen

2026	2027	2028	2029
182.654.500	222.042.500	231.424.700	234.446.100

Gewone dienst

Aan de uitgavenkant worden zowel de rentekosten van leningen die de afgelopen jaren zijn aangegaan, als de geprojecteerde rentekosten van nog af te sluiten leningen voor de komende jaren, opgenomen. Voor leningen die nog worden aangegaan, wordt uitgegaan van een lineaire lening.

Kapitaaldienst

Aan de uitgavenkant worden zowel de aflossing van leningen die de afgelopen jaren zijn aangegaan als de geprojecteerde aflossingsbedragen voor nog aan te gane leningen voor de komende jaren opgenomen. Daarnaast wordt, conform het hoofdlijnenakkoord Ennia, een jaarlijkse financiële bijdrage van Curaçao verstrekt in de vorm van een renteloze achtergestelde lening, te beginnen in 2027 voor een periode van 30 jaar. Deze renteloze achtergestelde lening is maximaal Cg 30 miljoen per jaar.

Voor een uitgebreid overzicht van alle schulden wordt verwezen naar de bijlage 'De Staat van Opgenomen Leningen' in het beleidsdeel van de begroting voor het dienstjaar 2026.

k. Onvoorzien

2026	2027	2028	2029
55.080.500	76.802.273	100.444.213	116.427.613

Onvoorziene uitgaven. Deze onvoorziene uitgaven worden geraamd om onverwachte en plotselinge kosten te dekken die niet vooraf in de begroting zijn voorzien, maar die zich kunnen voordoen door onvoorspelbare omstandigheden of calamiteiten. Voor operationele kosten kunnen dit bijvoorbeeld plotselinge extra onderhouds- of vervangingskosten, onverwachte reparaties of urgente werkzaamheden zijn. Voor investeringen kunnen onvoorziene uitgaven betrekking hebben op onvoorziene vastgoed- of infrastructuurkosten, extra investeringsbehoeften door onverwachte technische complicaties of dringende projecten die niet konden worden uitgesteld.

Het opnemen van een post voor onvoorziene uitgaven zorgt ervoor dat de overheid flexibel en adequaat kan reageren op onverwachte situaties zonder de reguliere begroting te overschrijden.

Voorzichtigheidshalve wordt een bedrag van Cg 2,0 miljoen, als oplossing van de Enniaproblematiek, vanaf 2025 (meerjarig) opgenomen. Dit bedrag zal worden gebruikt voor het afsluiten van een kapitaalverzekering welke als garantie zal dienen voor de piekfaciliteit. Bij een rentepercentage van 2% zal de kapitaalverzekering in het jaar 2068 een waarde van Cg 110 miljoen hebben.

Conform het hoofdlijnenakkoord zal de jaarlijkse financiële bijdrage van Curaçao worden verstrekt in de vorm van renteloze achtergestelde leningen, te beginnen in 2027, voor een periode van 30 jaar. Als voorzorgsmaatregel zal Curaçao deze renteloze achtergestelde lening (maximaal Cg 30 miljoen per jaar) echter al vanaf 2027 jaarlijks als kostenpost (kostenvoorziening) opnemen. Hierdoor wordt op de gewone dienst een voorziening gecreëerd.

#### 1. Stel- en Centralepost

2026	2027	2028	2029
50.913.320	100.281.787	124.031.728	156.955.528

Onder deze categorie worden hoofdzakelijk de volgende uitgaven gebudgetteerd:

- Het jaarlijkse budget voor toekenning van indexering, trede, een lumpsum ter hoogte van 3% om het jaar betaald aan het personeel dat het plafond van de trede heeft bereikt en Verbetering arbeidsvoorwaarden voor de ambtenaren en het onderwijzend personeel.
- Er wordt een extra bedrag gebudgetteerd specifiek bedoeld om aanvullende financiële ondersteuning te bieden aan AOV-gerechtigden die slechts een pensioen ontvangen dat onder het bestaansminimum van Curaçao ligt. Deze verhoging is bedoeld om kwetsbare groepen in de samenleving beter te ondersteunen, zodat ze in de basisbehoeften kunnen voorzien. Het extra budget kan onder andere worden ingezet voor het verhogen van de AOV door middel van een extra toelage.

- Uitgaven voor de uitvoering van het landspakket evenals de kosten van de commissie die toezicht houdt op het landspakket en ondersteuning biedt aan de ministeries in samenwerking met TWO.
- Niet in te delen afschrijvingslasten.

#### Key Performance Indicators voor het thema Goed Bestuur:

Beleidsdomein	KPI	Meting	2024	2025	2026
Financieel Beleid en Begrotingsbeheer	Financieel beheer is verbeterd	Afname in percentage fouten en onzekerheden jaarrekening Percentage afgeronde Roadmapdeeltrajecten			
	Betrouwbaarheid financiële cijfers	Percentage afgeronde mijlpalen projectplan Nieuwe financieel systeem			
	Versterkte samenwerking IMF en CARTAC	Verkregen technische assistentie Aantal adviesverzoeken			
Communicatie en Voorlichting	Transparantie	Gereserveerde budget			
		Aantal perconferenties/campagnes inzake openbare financiën			

#### Het ministerie identificeert de volgende risico's voor het thema Goed Bestuur:

Beschrijving	Kans	Gevolg	Beheersmaatregelen
Verschillende deeltrajecten van de Roadmap zijn vertraagd	<i>Hoog</i>	<i>Midden</i>	Aanpassen van planning Inzet van extra personeel Intensiveren van communicatie met betrokken partijen
Implementatie nieuw administratiesysteem is vertraagd	<i>Midden</i>	<i>Hoog</i>	Voortgangsrapportages uitgaande van een gedetailleerd projectplan inclusief uitgebreide risicoanalyse Uitgebreide personeelstraining
Informatiecampagne/persconferentie worden niet verslagen door media	<i>Laag</i>	<i>Midden</i>	Intensief gebruik van 'sociale media'

#### Begroting per Thema

Thema	2026	2027	2028	2029
<b>Bedrijfsvoering</b>				
Gewone dienst	95.174.564	95.077.472	95.326.478	95.326.728
Kapitaaldienst	2.430.000	2.530.000	6.230.000	3.530.000
<b>Totaal</b>	<b>97.604.564</b>	<b>97.607.472</b>	<b>101.556.478</b>	<b>98.856.728</b>
<b>Economie en Werkgelegenheid</b>				
Gewone Dienst	38.104.283	38.107.847	38.114.479	38.114.479
Kapitaaldienst	3.972.400	1.693.000	1.693.000	1.693.000
<b>Totaal</b>	<b>42.076.683</b>	<b>39.800.847</b>	<b>39.807.479</b>	<b>39.807.479</b>
<b>Gezin, Gemeenschap en Veiligheid</b>				

Thema	2026	2027	2028	2029
Gewone dienst	1.502.722	1.465.439	1.496.797	1.551.797
Kapitaaldienst	440.000	255.000	170.000	135.000
<b>Totaal</b>	<b>1.942.722</b>	<b>1.720.439</b>	<b>1.666.797</b>	<b>1.686.797</b>
<b>Goed Bestuur</b>				
Gewone dienst	233.942.720	310.611.760	363.335.341	414.640.241
Kapitaaldienst	111.828.200	139.849.800	144.000.300	145.024.000
<b>Totaal</b>	<b>345.770.920</b>	<b>450.461.560</b>	<b>507.335.641</b>	<b>559.664.241</b>
<b>Ministerie</b>				
Gewone dienst	368.724.290	445.262.518	498.273.095	549.633.245
Kapitaaldienst	118.670.600	144.327.800	152.093.300	150.382.000
<b>Totaal Ministerie</b>	<b>487.394.890</b>	<b>589.590.318</b>	<b>650.366.395</b>	<b>700.015.245</b>

### (Niet-)Belastinginkomsten

De belangrijkste niet-belastinginkomsten van het ministerie van Financiën zijn onder andere:

#### *Kansspel fee*

Het betreft voornamelijk de introductie van een vergunningenfee voor kansspelaanbieders. Met de introductie van de Landsverordening op kansspelen wordt het toezicht op de kanspelsector uitgevoerd door de Curaçao Gaming Authority, die zich zal richten op transparantie, de bestrijding van witwassen en terrorismefinanciering en de verbetering van de internationale positie van Curaçao op het gebied van kansspelen. Het aanbrenge van structuur in een van de grootste gaming jurisdicties ter wereld, zorgt ervoor dat Curaçao beter zicht heeft op wat in haar jurisdictie gebeurt en kan handhaven waar nodig.

De vergunningenfee zal in fases worden geïntroduceerd bij de verschillende sectoren binnen de kanspelsector, waarbij de (online) gaming sector als eerste nader is gereguleerd. De vergunningen fee zal enerzijds worden aangewend voor de kosten van het toezicht en zal daarnaast zorgen voor een bijdrage aan de landskas en derhalve aan Curaçao. Het betreft een bedrag van Cg 30 miljoen per jaar.

#### *Speelvergunningsrechten op basis van artikel 20c van de Eilandsverordening Casinowezen.*

Verwacht wordt dat een bedrag van Cg 10 miljoen uit speelvergunningrechten, geïnd op basis van artikel 20c van de Eilandsverordening Casinowezen (A.B. 2009, no. 57 en gewijzigd bij A.B. 2010, no. 27), aan de overheid zal worden afgedragen. Dit is gebaseerd op de recent goedgekeurde jaarrekeningen van de Gaming Control Board (de voorloper van de Curaçao Gaming Authority).

Volgens de Eilandsverordening Casinowezen Curaçao A.B. 1999, no. 83 ("E.lv Casinowezen") is een speelvergunningrecht verschuldigd voor het exploiteren van een casino. Dit vergunningrecht wordt geïnd door een door de ontvanger of het bestuurscollege aangewezen instantie, conform artikel 17 lid 4 van de E.lv Casinowezen. Het eilandsbesluit houdende algemene maatregelen (A.B. 1999, no 84) wijst de Gaming Control Board ("GCB") aan als de instantie die het speelvergunningrecht op grond van de E.lv Casinowezen int.

Artikel 20c van de E.Iv Casinowezen (A.B. 2009, no. 57 en gewijzigd bij A.B. 2010, no. 27) luidt als volgt: "De kosten van een door het bestuurscollege aangewezen instantie worden vergoed uit de opbrengsten van het speelvergunningrecht en de cash-out toeslag. De vergoeding bedraagt 37,5% van die opbrengsten." Het resterende bedrag van 62,5% van de geïnde speelvergunningrechten dient in de landskas te worden gestort.

#### *Licentierechten*

Het betreft voornamelijk de door de CBCS te innen licentierechten ter waarde van gemiddeld circa Cg 67 miljoen.

#### **Stelpost en niet in te delen inkomsten**

Onder deze categorie worden hoofdzakelijk de volgende uitgaven gebudgetteerd:

- De vergunningenfee van de "online gaming" sector voor Cg 30 miljoen per jaar.
- Speelvergunningrechten op basis van artikel 20c van de Eilandsverordening Casinowezen (onshore Casino's) Cg 10 miljoen per jaar.
- Licentierechten van de Centrale Bank van Curaçao en Sint-Maarten Cg 67 miljoen.
- In het kader van het traject om de niet-belastinginkomsten (NBI) te verhogen, hebben ministeries activiteiten en diensten geïdentificeerd waarvan de tarieven kunnen worden aangepast op basis van veranderingen in de prijsindex of het profijtbeginsel.
- Het proces voor het aanpassen van deze tarieven is gestart. De meeste tarieven in de Eilandverordening leges, precariorechten en retributies (de Legesverordening) stammen uit 1992. Om deze tarieven te kunnen aanpassen, moet de betreffende wet worden gewijzigd. Dit zal enige tijd vergen. Als snellere oplossing wordt voorgesteld de NBI te indexeren op basis van de consumentenprijsindex (CPI) vanaf 2019. De verwachting is dat de wetgeving in 2025 aan de Staten wordt voorgelegd. Uitgaande van deze aanpak wordt conservatief geschat dat de NBI in 2026 en de daaropvolgende jaren een extra opbrengst van ongeveer Cg 10 miljoen zullen opleveren.

Aan de inkomstenkant van de kapitaaldienst Geldleningen worden de ontvangen aflossingen van leningen die in voorgaande jaren zijn uitgegeven, begroot. Daarnaast wordt de terugbetaling van de renteloze achtergestelde lening ter ondersteuning van de Enniaproblematiek verantwoord. Ook worden de toekomstige leningen die nog aangegaan moeten worden, gepland en opgenomen op de begroting.

#### **Begrotingsinkomsten**

Thema	2026	2027	2028	2029
<b>Economie en Werkgelegenheid</b>				
Gewone dienst - Niet Belasting	-5.829.900	-5.829.900	-5.829.900	-5.829.900
Gewone dienst - Belasting	-1.850.636.000	-1.982.541.000	-2.044.684.200	-2.105.822.600
<b>Goed Bestuur</b>				

Thema	2026	2027	2028	2029
Gewone dienst - Niet Belasting	-124.191.700	-124.191.700	-124.191.700	-124.191.700
Kapitaaldienst – Nonfinanciële Activa	-84.979.000	-89.085.000	-92.311.400	-95.235.200
Kapitaaldienst – Financiering	-198.407.600	-232.601.855	-209.529.200	-196.367.100
<b>Ministerie</b>				
Gewone dienst - Niet Belasting	-130.021.600	-145.021.600	-145.021.600	-145.021.600
Gewone dienst - Belasting	-1.850.636.000	-1.982.541.000	-2.044.684.200	-2.105.822.600
Kapitaaldienst – Nonfinanciële Activa	-84.979.000	-89.085.000	-92.311.400	-95.235.200
Kapitaaldienst – Financiering	-198.407.600	-232.601.855	-209.529.200	-196.367.100



Gobièrnu di Kòrsou

# NOTA VAN FINANCIËN

## 0. INLEIDING

De begroting heeft verschillende functies. Een daarvan betreft de informatiefunctie. Tegen deze achtergrond dient de Nota van Financiën geplaatst te worden. De Nota van Financiën maakt de cijfers die opgenomen zijn in de begroting voor het jaar 2026 inzichtelijk. In dit document wordt een uitgebreide toelichting op de cijfers en het daaraan gekoppelde beleid gegeven. Naast deze toelichting wordt de lezer tevens inzicht geboden in de totstandkoming van de cijfers zoals deze in de begroting van het jaar 2025 zijn gepresenteerd.

De Nota van Financiën bevat naast het verschaffen van inzicht in de cijfers over het jaar 2026, tevens een toekomstschets. Deze projectie naar de toekomst is direct te koppelen aan de presentatie van de meerjarenbegroting. De meerjarenraming, zoals die wordt geregeld in de comptabiliteitsvoorschriften, betreft een periode van 3 jaar. De hieruit resulterende meerjarenbegroting over de jaren 2027 tot en met 2029 gaat hand in hand met het meerjarig inzicht dat de Nota van Financiën verschaft.

Deze Nota van Financiën stelt zich ten doel om de volgende drie resultaten te bereiken:

1. De Begroting 2026 en de meerjarenbegroting van 2027 tot en met 2029 te voorzien van de correcte context.
2. De Begroting 2026 en de meerjarenbegroting van 2027 tot en met 2029 adequaat te onderbouwen en hierdoor de inzichtelijkheid te vergroten.
3. De begrotingen te voorzien van een structureel karakter, waarbij de projecties naar de toekomst een rol spelen.

In de Nota van Financiën komen drie thema's aan bod, waarnaar de nota is ingedeeld. In het eerste hoofdstuk wordt de financieel-economische inkadering behandeld, waarbij de volgende elementen aan de orde komen:

De vigerende financiële normen die een houdbare schuldpositie ondersteunen;

- a. Verduidelijking van de mondiale context van de Begroting 2026 en de meerjarenbegrotingen.
- b. De perspectieven ten aanzien van de wereldeconomie worden belicht;
- c. In het laatste onderdeel van het eerste hoofdstuk wordt kort aandacht besteed aan landen en economische blokken die van belang zijn voor de economie van Curaçao en wordt ingezoomd op de ontwikkelingen op Curaçao, specifiek de vier sectoren van het *Fiscal Framework* zoals ook door het IMF gehanteerd.

In het tweede hoofdstuk wordt de financiële situatie van de overheid integraal weergegeven. Hierbij spelen de volgende elementen een rol:

- a. De belastingopbrengsten en sociale premies worden naar relevant middel gespecificeerd.
- b. Baten die niet verkregen worden aan de hand van belastingen of sociale premies, de zogenaamde overige opbrengsten (voorheen: de niet-belastingopbrengsten), worden waar relevant nader toegelicht.
- c. De lasten worden gespecificeerd naar categorie.

In het derde hoofdstuk worden de lasten per hoofdstuk (ministerie) weergegeven.

In de bijlage bij de Nota van Financiën worden de stappen inzichtelijk gemaakt die hebben geleid tot de verschillende grafische overzichten. Deze bijlage fungeert tevens als referentiekader voor de gebruikte grafieken en tabellen in de Nota van Financiën.

# I. FINANCIËEL-ECONOMISCHE INKADERING

## **Financiële normen**

De begrotingsnormen zijn verankerd in de Rijkswet financieel toezicht Curaçao en Sint-Maarten (Rft). De wettelijke verankering van begrotingsnormen maakt het begrotingsbeleid transparant en bevordert het vertrouwen in de overheid.

De financiële normen zijn:

- een sluitende gewone dienst. Dat wil zeggen dat de gewone dienst in evenwicht moet zijn dan wel dat de lopende ontvangsten en uitgaven (inclusief afschrijvingen) in evenwicht moeten zijn;
- dat op de kapitaaldienst een tekort toelaatbaar is. Dit houdt in dat ter financiering van kapitaaluitgaven geleend mag worden, mits dit past binnen de rentelastnorm én de gewone dienst in evenwicht blijft;
- de rentelastnorm. De rentelastnorm houdt in dat de totale rentelasten in een dienstjaar niet meer mogen bedragen dan het bedrag dat overeenkomt met 5% van de gemiddelde begrote gezamenlijke inkomsten van de collectieve sector van een land in de drie voorafgaande jaren.

## **Perspectieven voor de wereldeconomie**

De VS-handelstarieven, de tegenmaatregelen van de VS-handelspartners en de onvoorspelbaarheid ervan volgen na de opeenvolging van uitdagende economische schokken in de voorbije jaren.

In tegenstelling tot de januari verwachting voor de wereldeconomie van 3,3% verwacht het Internationaal Monetair Fonds (IMF) in de update van april 2025 een afzwakking van de wereldwijde economische groei naar 2,8%. De groei zou in 2026 weer licht toenemen naar 3%.

Deze neerwaartse bijstelling van 0,5% wordt veroorzaakt door de importheffingen die de Verenigde Staten oplegt aan andere landen, welke negatieve invloed hebben op de mondiale economische groei. Daarnaast zorgen geopolitieke spanningen en mogelijke veranderingen in leiderschap in belangrijke economieën ook voor onzekerheid. Het IMF benadrukt de mogelijke negatieve gevolgen voor de wereldhandel, aangezien moderne toeleveringsketens zo onderling verbonden zijn.

Teneinde de economische groei te stimuleren beveelt het IMF aan dat beleidsmakers structurele hervormingen doorvoeren, multilateraal samenwerken en dat centrale banken beleidsmatige onzekerheid helpen voorkomen.

De VS heeft een belastingtarief van 10% ingevoerd op goederen uit de overgrote meerderheid van de landen, terwijl voor tientallen landen veel hogere tarieven gedurende 90 dagen zijn stopgezet.

Het IMF maakte ook een scenario op waarin de tarievenpauze van 90 dagen verwerkt werd. De implicaties hiervan voor de wereldeconomische groei voor 2025 blijft in die voorspelling gelijk, maar die voor 2026 is licht lager dan in het scenario zonder tarievenpauze op totaalniveau, terwijl op landenniveau wel aanzienlijke verschillen ontstaan.

Voor de landen met een tariefvrijstelling worden de voordelen naar verwachting tenietgedaan door slechtere groeivoorzichten voor de VS en China. De onzekerheid rondom de handelstarieven tussen de twee grootste economieën ter wereld zal leiden tot verdere verlaging van de economische groei in 2025. In 2026 kan dat de groei in andere regio's ook onder druk zetten en de wereldeconomie extra groei kosten.

De vooruitzichten voor de groei van de economie van de Verenigde Staten zijn door het IMF naar beneden bijgesteld, naar schatting 1,8% voor 2025 en 1,7% voor 2026, de inflatie wordt geraamd op 3% voor 2025 en 2,5% voor 2026. De effecten van de handelsoorlog in combinatie met immigratiebeperkingen die leiden tot een tekort aan arbeidskrachten en dientengevolge tot inflatie in de dienstensector spelen hierbij een rol. Volgens het IMF is de kans op een recessie verhoogd in de VS dit jaar.

De economische groei in China zal volgens het IMF dit jaar met 4% lager uitvallen dan de eerdere schatting van het IMF van 4,6%.

#### Latijns-Amerika en het Caribisch gebied

Het IMF voorspelt dat de economische groei in Latijns-Amerika en het Caribisch gebied dit jaar zal vertragen, wegens de effecten van de door de Verenigde Staten opgelegde importheffingen op de economie van Mexico. Het Fonds verwacht een vertraging van de economische groei in Latijns-Amerika en het Caribisch gebied in 2025 tot 2,0%, en 2026 naar 2,4% vergeleken met de groei van 2,4% in 2024.

Deze economieën zijn veelal ook open economieën die reageren op de groei van de wereldhandel (vooral de Verenigde Staten). Naast de negatieve impact van door de Verenigde Staten opgelegde importtarieven, spelen ook de toegenomen geopolitieke spanningen en aangescherpte financieringsvoorwaarden een belangrijke rol.

De inflatie in deze landen zal volgens het IMF met 7,2% in 2025 en 4,8 % in 2026 fors lager zijn dan in 2024 (16,6%).

**Tabel 1. Economische groei**

	Realisatie		Projectie	
	2023	2024	2025	2026
<i>Wereld</i>	3,5	3,3	2,8	3,0
<i>Industrielanden</i>	1,7	1,8	1,4	1,5
Verenigde Staten	2,9	2,8	1,8	1,7
Europese Unie	0,6	1,1	1,2	1,5
Eurozonegebied	0,4	0,9	0,8	1,2
Nederland	0,1	1,0	1,4	1,4
Japan	1,5	0,1	0,6	0,6

	Realisatie		Projectie	
	2023	2024	2025	2026
<i>Opkomende economieën en ontwikkelingslanden</i>	4,7	4,3	3,7	3,9
Rusland	4,1	4,1	1,5	0,9
China	5,4	5,0	4,0	4,0
India	9,2	6,5	6,2	6,3
Mexico	3,3	1,5	-0,3	1,4
Brazilië	3,2	3,4	2,0	2,0
Latijns America en Caribisch gebied	2,4	2,4	2,0	2,4
Venezuela	4,0	5,3	-4,0	-5,5
<i>Curaçao</i>	4,5*	5,5	3,1	2,4

Bron: World Economic Outlook, International Monetary Fund, April 2025. Voor wat betreft Curaçao: Multiannual projections for the budget cycle, July 2025. \* Multiannual projections for the budget cycle, March 2024.

## Inflatie

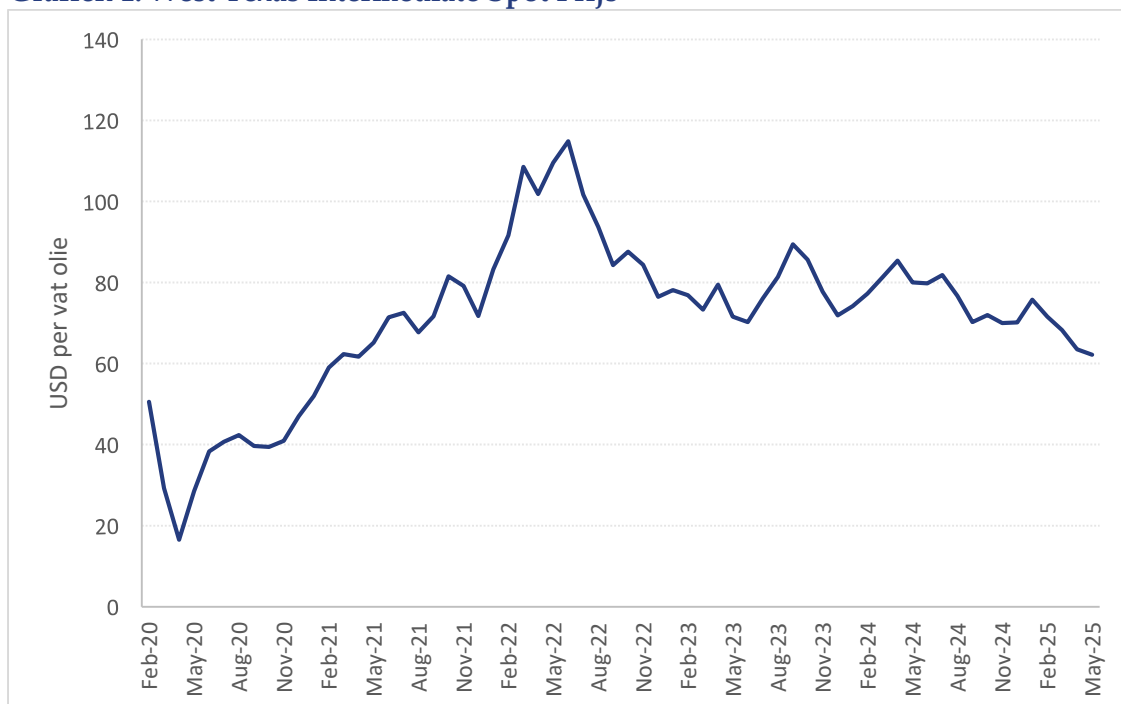
De wereldwijde inflatie zal in 2025 afnemen naar 4,3% en 3,6% in 2026 volgens het IMF. Dit is een daling van 1,4% vergeleken met de inflatie van 5,7% in 2024. Factoren die deze daling veroorzaken betreffen de afname van de vraag en de verbeterde voorraden.

Wegens het succesvoller bestrijden van de inflatie door de ontwikkelde economieën zal naar verwachting deze sneller terugkeren naar de doelstelling van 2% dan in de opkomende markten en ontwikkelingslanden.

Echter, het IMF waarschuwt dat toenemende risico's de vooruitzichten domineren. Dit zijn onder andere factoren als een handelsoorlog, de oorlog in Oekraïne, de stijgende energieprijzen en de potentiële impact van de klimaatverandering. Het IMF adviseert de landen beleidsmaatregelen te nemen om de inflatie te bestrijden, zoals het verhogen van de rente en het verstrekken van steun aan kwetsbare groepen.

In Grafiek 1 is de ontwikkeling van de olieprijs grafisch afgebeeld.

**Grafiek 1. West Texas Intermediate Spot Prijs**



De West Texas Intermediate Spot Prijs liet vanaf het tweede kwartaal 2020 een stijgende trend zien met de sterkste stijging in maart 2022 tot een hoogtepunt van USD 114,84 in juni 2022. De olieprijsstijgingen in 2022 waren direct het gevolg van de Russische invasie in Oekraïne, versterkt door het wereldwijde herstel na de pandemie en het zwakke aanbod van olieproducerende landen. In mei 2025 bereikte de olieprijs de laagste punt (USD 62,17) sinds april 2021.

De prijs van Brent, maatgevend voor onder meer olie uit Europa en het Midden-Oosten, geeft ongeveer hetzelfde beeld weer.

De verwachte toekomstige ontwikkeling van de olieprijs is onzeker en voorsnog onvoorspelbaar, onder andere wegens geopolitieke spanningen en veranderingen in voorraadniveaus.

Sinds 2019, met het sluiten van de raffinaderij, is Curaçao afhankelijk van de inkoop van olieproducten op de internationale markt en derhalve afhankelijker van de fluctuaties van de olieprijsen.

De inflatieverwachtingen van het IMF zijn gepresenteerd in Tabel 2.

**Tabel 2. Inflatie (CPI)**

	Realisatie		Projectie	
	2023	2024	2025	2026
<i>Wereld Inflatie</i>	6,8	5,7	4,3	3,6
<b><i>Industrielanden</i></b>	<b>4,6</b>	<b>2,6</b>	<b>2,5</b>	<b>2,2</b>
Verenigde Staten	4,1	3,0	3,0	2,5
Europese Unie	6,3	2,6	2,4	2,1
Eurozone	5,4	2,4	2,1	1,9
Nederland	4,1	3,2	2,8	2,3
Japan	3,3	2,7	2,4	1,7
<b><i>Opkomende economieën en ontwikkelingslanden</i></b>	<b>8,0</b>	<b>7,7</b>	<b>5,5</b>	<b>4,6</b>
Rusland	5,9	8,4	9,3	5,5
China	0,2	0,2	0,0	0,6
India	5,4	4,7	4,2	4,1
Mexico	5,5	4,7	3,5	3,2
Brazilië	4,6	4,4	5,3	4,3
Latijns America en Caribisch gebied	14,8	16,6	7,2	4,8
Venezuela	337,5	49,0	180,0	225,0
<i>Curaçao</i>	3,5*	2,6	2,5	2,1

Bron: World Economic Outlook, International Monetary Fund, April 2025. Voor wat betreft Curaçao: Multiannual projections for the budget cycle, July 2025. \* Multiannual projections for the budget cycle, March 2024.

### *Effecten globale ontwikkelingen op Curaçao*

Geopolitieke ontwikkelingen volgen elkaar sneller op en nemen ook toe de afgelopen jaren. Deze globale ontwikkelingen hebben een direct dan wel indirect effect op Curaçao. Relevante geopolitieke ontwikkelingen betreffen onder andere het heffingenbeleid van de Verenigde Staten, regionale spanningen zoals tussen Guyana en Venezuela en tussen Suriname en Guyana, de verder verslechterde sociaal-maatschappelijke situatie in Venezuela, de voortdurende oorlog tussen Oekraïne en Rusland, de verstoorde geopolitieke relaties en positie van de Verenigde Staten versus Europa en het Midden-Oosten, en de olieprijsontwikkeling.

Zowel de economische groei (toerisme) als het inflatieniveau lokaal, worden beïnvloed door ontwikkelingen in de Verenigde Staten en Europa en de olieprijsen.

De ontwikkeling van de Nederlandse economie is tevens van directe invloed op onze lokale open economie. Het aantal toeristen uit Nederland bedraagt, met 45% van het totaal aantal overnachtingen, een aanzienlijk aandeel van de toeristische sector. Tevens importeren wij een groot deel van onze diensten en goederen uit Nederland, en exporteren wij naar Nederland. De economische vooruitzichten voor 2025 en 2026 zijn door het IMF licht naar beneden aangepast vergeleken met 2024 wegens de spanningen van de handelsoorlog en andere geopolitieke spanningen. De Nederlandse economische groei wordt door het IMF geraamd op 1,4% voor 2025 en 2026, dit is een veel lager niveau dan de mondiale economische groeiverwachting. De inflatieverwachting voor Nederland wordt door het IMF geraamd op 2,8 respectievelijk 2,3% voor 2025 en 2026.

### *Curaçao*

De globale ontwikkelingen treffen direct en indirect de open economie van Curaçao.

Curaçao heeft de afgelopen jaren (*post COVID*) een sterke groei gekend voornamelijk dankzij de toeristische sector.

Ook dichterbij huis, namelijk in het Caribisch gebied zijn er spanningen, die van invloed kunnen zijn op ons eiland. Er zijn spanningen tussen Suriname en Guyana wegens territoriaal dispuut inzake het Tigrigebied en tussen Venezuela en Guyana over het Essequibo gebied, territoriale grens van oliegebieden. Inmenging van de Verenigde Staten in deze conflicten kunnen leiden tot opschaling van deze conflicten.

Ofschoon de groeiverwachting voor de komende jaren positief is, zijn de effecten van de geopolitieke ontwikkelingen reden tot zorg voor de komende jaren.

Hierna wordt ingegaan op het beleid van de regering ingedeeld volgens de vier sectoren van het Fiscal Framework voor Curaçao zoals ook door het IMF gehanteerd, te weten:

- A. De reële sector.
- B. De overheidssector.
- C. De internationale sector.
- D. De monetaire sector.

Tenslotte wordt stilgestaan bij enkele risico's waar Curaçao mee te maken heeft.

#### A. Reële sector

In Tabel 3 is de ontwikkeling van de economische groei te zien over de afgelopen jaren voor en na de COVID-pandemie.

**Tabel 3 Macro-economische indicatoren**

	2020	2021	2022	2023	2024*	2025*
Reële groei %	-18,0	4,2	6,9	4,2	5,0	4,0
CPI (gemiddelde 12 maanden)	2,2	3,8	7,4	3,5	2,6	2,5
Bruto binnenlands product (in miljoenen Cg)	4.536	4.905	5.504	5.873	6.374	6.798
Werkloosheid %**	19,1	n.a.	13,1	n.a.	7,8	n.a.

Bron: IMF Artikel IV, juli 2025

\*: projectie IMF

\*\* : Bron is CBS Curaçao

Intussen is de krimp in het jaar 2020 (-18%) wegens de COVID-pandemie volledig hersteld en is sprake van 'echte' groei. De perspectieven voor de Curaçaose economie zijn, naar aanleiding van het heffingenbeleid van de Verenigde Staten, naar beneden bijgesteld.

De CBCS economische groeiramingen zijn conform de Multiannual Projections for the budget cycle 2025, 3,1% voor dit jaar en 2,4% voor 2026. De inflatie wordt geschat op respectievelijk 2,5% en 2,1%.

De laatste officiële raming van het IMF (juli 2025) schat de economische groei van Curaçao in 2025 op 4,0%.

De van oudsher traditionele pijlers zoals de raffinaderij en financiële sector zijn de afgelopen jaren tot een minimum gereduceerd. De groei wordt voornamelijk gedreven door toerisme en bouw. Dit laatste brengt ook uitdagingen met zich mee voor wat betreft de arbeidsmarkt en de infrastructurele capaciteit. Ondanks de economische groei, is sprake van structurele krapte en sectorspecifieke werkloosheid.

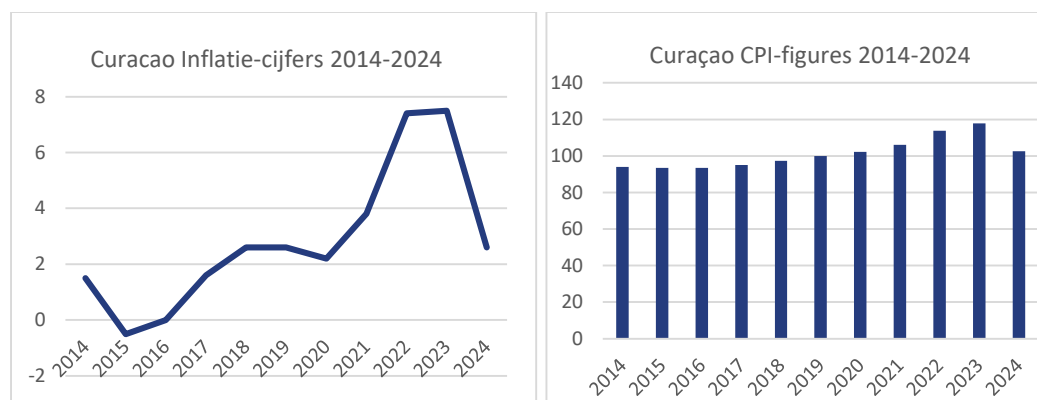
Een andere uitdaging is de veranderende economische structuur, welke afhankelijker is geworden van voornamelijk één sector. Daarnaast blijven sociale ongelijkheden en werkloosheid hardnekkige problemen, ondanks de economische groei.

Uit een analyse van de Centrale Bank van Curaçao en Sint-Maarten (CBCS) over de macro-economische gevolgen van nieuwe Amerikaanse importtarieven blijkt dat de toerismesector op Curaçao het risico loopt van afname in bezoekersaantallen nu hogere inflatie in de Verenigde Staten en Europa (voornaamste landen van herkomst toeristen) de koopkracht van consumenten dreigt aan te tasten. Bovendien zorgen valutabewegingen, met name de recente verzwakking van de Amerikaanse dollar ten opzichte van de euro, voor verschuivingen in het internationale reisgedrag.

Zoals hierboven aangegeven zal de inflatie naar verwachting dalen tot 2,5% in 2025.

De consumentenprijsindex (CPI) geeft de prijsontwikkeling weer van goederen en diensten voor huishoudelijke consumptie. Het Centraal Bureau voor de Statistiek Curaçao (CBS) heeft het consumentenprijsindexcijfer over de afgelopen jaren in kaart gebracht, zie onderstaande grafiek. Er valt over de hele linie een opwaartse trend waar te nemen in de consumentenprijsindex. Zie grafieken hieronder ter illustratie.

**Grafiek 2. Consumentenprijsindex**



### B. Overheidssector

Zoals ook tijdens de COVID-pandemie het geval was, treedt de overheid op om grote economische schokken waar mogelijk te dempen. Zo worden ook nu stappen overwogen in reactie op de aanhoudende mondiale prijzenoorlog, die ingrijpende en moeilijk te voorspellen gevolgen kan hebben voor open economieën zoals die van Curaçao.

Eind maart 2025 ging de Curaçaose bevolking naar de stembus voor de Parlementsverkiezingen. Voor het eerst in de parlementaire geschiedenis van 'Pais Kòrsou' heeft één partij, de Movimento Futuro Korsou, een meerderheid van de zetels (13 van de 21 zetels) weten te behalen. De nieuwe regering welke zal bestaan uit slecht één partij, Kabinet Pisas III, is op 9 juni 2025 beëdigd.

De prioriteiten van het regeringsprogramma Kabinet Pisas III voor de nieuwe regeerperiode betreffen:

- a. Verbreden van de economische basis: het bevorderen van een gediversifieerde en duurzame economie voor Curaçao, onder meer door naast toerisme twee à drie extra economische pijlers te ontwikkelen.
- b. Attractiever maken van Curaçao voor jongeren en jongvolwassenen om zich hier te vestigen als ondernemer, te werken en te studeren. Dit in het kader van het bestrijden van de gevolgen van de vergrijzing voor de economie, sociale fondsen, het zorgsysteem en overheidsfinanciën.
- c. Armoedebestrijding: ondersteuning bestaansminima.
- d. Oplossen diverse knelpunten in de zorgsector.
- e. Nation Building: verbeteren van de veiligheid, leefbaarheid in de wijken van Curaçao.

De belangrijkste beleidsinitiatieven zijn verwerkt in deze begroting, echter gaandeweg vindt nadere uitwerking plaats.

Daarnaast blijft de nieuwe regering werken aan reeds bestaand beleid: landspakket, het verbeteren van het financieel beheer, E-government, Government Academy/Training, verbeteren arbeidsmobiliteit, verbeteren arbeidsvoorwaarden (overwerkbeleid, vakantiegeld verhoging), verdragenbeleid, verbeteren infrastructuur etc.

Dankzij onder andere de economische groei de afgelopen jaren zijn de overheidsinkomsten substantieel verbeterd, echter er zijn diverse aandachtgebieden lokaal die dienen te worden aangepakt, zoals het beschermen van de koopkracht van bestaansminima, gerelateerd aan de hogere prijzen als gevolg van de handelsoorlog. Dit is in het regeerprogramma van het nieuwe kabinet Pisas III als prioriteit opgenomen; namelijk het verder werken aan de armoedebestrijding.

Naast het jaarlijks indexeren van de minimumlonen, zullen ook zoveel mogelijk de onderstands- en AOV-uitkeringen worden geïndexeerd.

De Census 2023 heeft diverse inzichten opgeleverd, waaronder het feit dat de vergrijzing verder is toegenomen (deze bedraagt nu een kwart van de bevolking versus circa 14% bij de Census 2011) en dat het aantal jongeren onder 14 jaar flink is afgenomen, namelijk van 19,5% in de Census 2011 naar 14,1 % in de Census 2023.

Zoals hierboven vermeld, heeft de Kabinet Pisas III zich gecommitteerd via het regeerprogramma om gericht hieraan te werken.

De overheidsfinanciën tonen een solide beeld over de afgelopen jaren (zie Tabel 4 in het volgend hoofdstuk). Naar verwachting zal deze trend zich, ondanks diverse uitdagingen, voortzetten de komende jaren, zie hoofdstukken 2 en 3.

Het aantal onderstand trekkers is over de jaren afgenomen, in lijn met de economische groei. Echter, zoals eerder aangegeven zijn er uitdagingen voor wat betreft behoud van hun koopkracht.

De overheidsfinanciën zijn de afgelopen jaren hersteld, echter hiertoe heeft de regering COVID-leningen moeten afsluiten die de komende jaren dienen te worden afgelost. Tot het jaar 2025 was nog geen sprake van aflossingen, echter de komende jaren dienen wel aflossingen te worden gepleegd, zie verderop in hoofdstuk 3.

### C. Internationale sector

Volgens de laatste cijfers van het CBCS zal het tekort op de lopende rekening van de betalingsbalans als percentage van het bbp naar verwachting dalen van 16,8% in 2024 tot 15,0% in 2025 en daarna naar 13,7% in 2026. Desalniettemin is het beeld gemengd. Enerzijds is sprake van een verwachte verbetering van de lopende rekening, anderzijds blijven structurele uitdagingen bestaan.

Volgens de CBCS toont een analyse aan dat het protectionistisch handelsbeleid van de VS, over het geheel genomen, een tastbaar risico vormt voor de economie van Curaçao. Zelfs zonder

vergeldingsmaatregelen zullen beide landen naar verwachting een lagere groei, hogere inflatie en een zwakkere binnenlandse vraag ervaren, met name als gevolg van minder toerisme, een dalend besteedbaar inkomen en beperkte fiscale ruimte. In geval van wereldwijde vergeldingsmaatregelen zullen deze effecten duidelijker en aanhoudender zijn, met extra gevolgen voor de betalingsbalans en de importdekking.

Om de impact van tarieven en een mogelijke handelsoorlog te beperken, zouden import-exportbedrijven op Curaçao moeten overwegen hun toeleveringsketens te diversifiëren en zo minder afhankelijk te zijn van met name de Amerikaanse markt, volgens CBCS. De regeringen van Curaçao en Sint-Maarten zouden dit kunnen ondersteunen door de economische banden met andere handelspartners, waaronder Latijns-Amerika en het Caribisch gebied, te versterken. Daarnaast zou samenwerking binnen CARICOM op het gebied van belangenbehartiging, in het geval van Curaçao, het Caribisch gebied kunnen beschermen tegen de gevolgen van hogere tarieven. Bovendien kan het bevorderen van lokale productie, met name in de landbouw, hernieuwbare energie en de maakindustrie, de externe afhankelijkheid verminderen en een positieve bijdrage leveren aan zowel de werkgelegenheid als de economische groei. Door extra sectoren toe te voegen en tegelijkertijd de toeristische sector te blijven versterken en innoveren, kan de monetaire unie de huidige uitdagingen effectief aanpakken en een duurzaam pad naar inclusieve groei veiligstellen.

Een andere factor die de handelsbalans beïnvloedt betreft de sterkte van de Amerikaanse dollar. Aangezien Curaçao een sterke handelsrelatie heeft met Nederland, kan een depreciatie van de dollar ten opzichte van de euro positieve effecten hebben op de handelsbalans.

Het is van belang dat Curaçao blijft werken aan het diversifiëren van de economie en het versterken van de exportsector om de handelsbalans op de lange termijn te verbeteren.

#### D. Monetaire sector

Op monetair gebied zijn diverse ontwikkelingen gaande.

##### *MEVAL*

Op 16 juli 2025 heeft de Caribbean Financial Action Task Force het Mutual Evaluation (MEVAL) rapport uitgebracht over de aanpak van witwassen en terrorismebestrijding op Curaçao. Dit onderzoek richt zich op de effectiviteit van de maatregelen die Curaçao heeft genomen om witwassen en terrorismefinanciering te bestrijden. Indien Curaçao niet voldoet aan de FATF-normen, kan dit leiden tot sancties, zoals verscherpt toezicht of een plaatsing op een lijst van hoog risicolanden.

Op verschillende gebieden vooral bij toezicht, preventieve maatregelen in de private sector, het gebruik van financiële inlichtingen en onderzoek naar terrorisme financiering, behaalde ons eiland lage scores. Daartegenover behaalde Curaçao een goede beoordeling voor internationale samenwerking. De regering benadrukt dat het rapport de kans geeft om verbeteringen versneld door te voeren en heeft al stappen gezet om het financiële toezicht te versterken.

### *Depositogarantiestelsel (DGS)*

Het Depositogarantiestelsel (DGS) op Curaçao, dat op 1 juli 2025 is ingevoerd, beschermt banktegoeden tot een bepaald bedrag per rekeninghouder per kredietinstelling. Deposito's bij kredietverenigingen (kredietunies) zijn beschermd tot maximaal Cg 25.000 per rekeninghouder, per kredietvereniging. Voor deposito's bij andere kredietinstellingen, zoals banken en spaarfondsen, geldt een maximum van Cg 50.000 per rekeninghouder, per kredietinstelling. Het alleen gaat om 'lokale' kredietinstellingen, internationale kredietinstellingen vallen niet onder het DGS.

De Centrale Bank van Curaçao en Sint-Maarten (CBCS) is verantwoordelijk voor de invoering van het depositogarantiestelsel. De operationele uitvoering ervan gebeurt in samenwerking met Stichting Depositogarantiefonds (DGF), die de financiële middelen voor het DGS beheert. Het DGS is bedoeld om het vertrouwen in het financiële systeem en daarmee de financiële stabiliteit te vergroten, door ervoor te zorgen dat de deposito's van klanten worden beschermd bij bank falen of wanneer kredietinstellingen hun financiële verplichtingen niet kunnen nakomen. De kosten van het depositogarantiestelsel worden gedragen door de deelnemende kredietinstellingen. Er wordt een doelomvang van 7% van de depositobasis opgebouwd in tien jaar.

Vanaf juli 2025 beschikt Curaçao over een wettelijke basisbetaalrekening. Dit betekent dat iedereen, inclusief mensen die geen reguliere bankrekening konden openen, nu recht hebben op een basisbetaalrekening. Deze basisrekening is bedoeld om financiële transacties mogelijk te maken voor iedereen, inclusief mensen zonder maandelijks loonstrookje. Hiermee werkt de regering verder naar meer financiële inclusie van de hele gemeenschap.

### *UBO-registratie in werking getreden*

De Financial Action Task Force (hierna: FATF), die internationale standaarden ter bestrijding van witwassen van gelden en financiering van terrorisme uitvaardigt, bevat specifieke aanbevelingen ten aanzien van de noodzakelijke transparantie van uiteindelijke gerechtigden van rechtspersonen en andere juridische constructies.

Met ingang van 8 juni 2024 trad het Landsbesluit UBO-registratie ("Landsbesluit") op Curaçao in werking. De term 'UBO' is een Engelse afkorting van uiteindelijk gerechtigde tot het vermogen van een lichaam ("UBO"). Dit landsbesluit is een van de concrete stappen die Curaçao onderneemt om aan de Financial Action Task Force standaarden te voldoen. Daartoe is de Kamer van Koophandel ("KvK") opgedragen met het bijhouden van en het beheer over het UBO-register. De instelling van het UBO-register roept bepaalde compliance verplichtingen in het leven.

### *Nieuwe munteenheid*

Vanaf 31 maart 2025 beschikken Curaçao en Sint-Maarten over een nieuwe munteenheid. Na ruim 70 jaar maakt de Antilliaanse gulden, sinds 1952 de munt van de twee eilanden, plaats

voor de Caribische gulden (XCG of Cg). Sinds oktober 2010, met het verkrijgen van de nieuwe staatkundige structuur, werd ook afgesproken dat een nieuw betaalmiddel zou komen. Dit is nu werkelijkheid geworden.

### *Ennia*

Inzake de Ennia-problematiek is door partijen, de regering en de CBCS een structurele oplossing gevonden, zie hoofdstuk 3.

### *Monetair beleid CBCS*

De Centrale Bank van Curaçao en Sint-Maarten (CBCS) heeft, in navolging van buitenlandse centrale banken de versoepeling van het monetair beleid *on hold* gezet. Zowel de beleningsrente van 4,75% als het verplichte reservepercentage 18,50% zijn op hetzelfde niveau gehandhaafd. Het besluit om de beleningsrente ongewijzigd te laten, is gebaseerd op de toenemende onzekerheid in de wereldhandel en de financiële markten, en de beslissing van de Amerikaanse Federal Reserve (Fed) om haar beleidsrente dit jaar tot nu toe onveranderd te laten. De neerwaartse risico's voor de vooruitzichten zijn toegenomen vooral door de verhoogde risico's die gepaard gaan met een intensivering van protectionistisch handelsbeleid.

### *Ontwikkeling koers US dollar*

Een andere ontwikkeling van grote zorg is de dalende dollarkoers. Een zwakke dollar kan de wereldgroei negatief beïnvloeden wegens effecten op belegd vermogen (pensioenfondsen, beleggingsbedrijven et cetera), hogere inflatie in de Verenigde Staten wegens de importheffingen en afname toerisme vanuit de Verenigde Staten.

De positieve effecten van een zwakke dollar voor wat betreft de export van Amerikaanse goederen voor de buitenlandse markt, doordat de producten goedkoper worden, worden tenietgedaan door de onzekerheid die is ontstaan door Trumps handelsbeleid. Investeerders verliezen het vertrouwen in de Amerikaanse economie en vervangen hun dollarbeleggingen voor andere valuta, wat de waarde van die valuta's opdrijft en de Amerikaanse dollar verder verzwakt.

Een zwakkere dollar betekent dat Amerikaanse goederen goedkoper worden voor andere landen, maar tegelijkertijd dat importen in de VS duurder kunnen worden. Dit kan leiden tot inflatie in de VS en een verandering in de concurrentiepositie van Amerikaanse exporteurs.

Door de sterke dollar konden de Amerikaanse toeristen relatief goedkoop reizen naar het buitenland. Nu de dollar zwakker is geworden heeft dit negatieve gevolgen voor de toeristische sector wereldwijd. Specifiek voor Curaçao betekent de dalende dollarkoers dat dit kan leiden tot een mindere toestroom van Amerikaanse toeristen in de nabije toekomst.

## Risico's

Op globaal/geopolitiek niveau zijn er diverse risico's waar alle landen mee te maken hebben. Deze betreffen de wereld handelsoorlog, spanningen tussen diverse landen. Deze risico's brengen veel onzekerheden met zich mee en vergen veel inspanningen van landen die nog aan het herstellen zijn van de COVID-pandemie, spanningen tussen bevolkingsgroepen (terrorisme), klimatologische fenomenen, energiecrisis, voedselcrisis, supply chain crisis, cyber bedreigingen.

Deze risico's hebben in zekere mate ook gevolgen voor Curaçao.

Daarnaast zijn er risico's die specifiek gelden voor Curaçao. Een van de risico's of uitdaging waarmee Curaçao de komende periode te maken zal kunnen hebben, betreft het toeristische product verduurzamen, competitief te laten zijn en naar een hoger kwaliteitsniveau te brengen. Snelle groei van het toerisme heeft als gevolg schaarste of niet voldoende zijn van dienstverlening (bijvoorbeeld taxi's), menskracht en infrastructuur/voorzieningen.

Het streven van de regering is om het toeristische product te brengen naar een hoger kwaliteitsniveau en de competitiviteit ten opzichte van andere toerisme gerichte landen in de Caribische regio te bevorderen. Dit impliceert het diversifiëren van het toeristisch product en het stimuleren van ondernemerschap binnen de toeristische sector. Hiervoor is het nodig om gericht beleid, strategieën en activiteiten toe te passen die het toeristische product bevorderen en een krachtige branding- en marketingstrategie realiseerbaar maken.

De focus in de komende periode zal gericht zijn om de unieke kans te grijpen de toeristische sector te herstructureren, te verduurzamen en te versterken. De "tourism law" zal de toeristische sector naar een hoger niveau kunnen brengen. Voor een gebalanceerde en eerlijke ontwikkeling van de accommodatie sub sector is het nodig te werken aan een "leveled playing field" door middel van het simplificeren en moderniseren van het horecabeleid en de wetgeving.

Behoud van koopkracht en bescherming voor kwetsbare burgers, zie het regeerprogramma.

Naast Venezuela is ook de situatie in Colombia verslechterd waardoor veel Colombianen elders een betere toekomst zoeken. Velen kiezen voor Curaçao. Het risico op nog meer economische vluchtelingen is groter geworden.

Nederland heeft financiële middelen gereserveerd voor ondersteuning aan Aruba en Curaçao gelet op de gevolgen van de Venezolaanse crisis voor de landen. De uitvoeringsorganisaties die betrokken zijn bij de vreemdelingenketen zoals het KPC, de Toelatingsorganisatie, de SDKK en Kustwacht zijn hier van belang. Een totaalbedrag van € 7.2 miljoen is voor het optimaliseren van de vreemdelingenketen op Aruba en Curaçao beschikbaar gesteld. Voor een uitgebreide toelichting wordt verwezen naar de algemene beschouwing van het ministerie van Justitie.

Zoals mondiaal het geval is, geldt ook voor Curaçao dat cyberaanvallen een mogelijk risico kunnen vormen.

Er is een Nationale Cyber Strategie opgesteld en er is een Nationale Cyber Task Force opgericht. Het implementeren van een Nationale Cyber Strategie is een dynamisch proces dat voortdurende evaluatie en aanpassing vereist, gezien de evoluerende aard van cyberdreigingen. Deze strategie is bedoeld om een coherente en gecoördineerde aanpak te bieden om de nationale cyberveiligheid te waarborgen en een robuuste digitale omgeving te bevorderen.

Een risico dat zich binnenkort zal voordoen betreft de Artificial Intelligence (AI). In welke mate dit de samenleving zal beïnvloeden en hoe hierop voor te bereiden vormen een risico.

De regering zal in de komende jaren passende wet- en regelgeving moeten ontwikkelen die de implementatie en het gebruik van AI-systemen reguleert.

De regering zal een open en inclusief dialoog tussen belanghebbenden, waaronder overheden, academici, bedrijven, maatschappelijke organisaties en het grote publiek stimuleren. Samenwerking is essentieel om een gezamenlijke visie en aanpak te ontwikkelen voor het veilig en verantwoord inzetten van AI in de samenleving.

Er zijn concrete indicatoren voor klimaatveranderingen: hoger dan normale temperaturen, verandering van neerslagpatrooneffecten tropische systemen, zeespiegelstijging.

De regering werkt, via de ontwikkeling van gericht klimaatbeleid, aan behoud en bescherming en vergroten van de weerbaarheid op dit gebied.

## II. OVERHEIDSFINANCIËN INTEGRAAL

In dit hoofdstuk worden de begrotingscijfers weergegeven met een samenhangende verantwoording van de baten en lasten die verwacht worden binnen de begroting. Tevens wordt in dit hoofdstuk inzicht verschaft in de meerjarige cijfers. Dit hoofdstuk dient tevens als instrument om de begrotingstrend jaar op jaar in kaart te brengen, een beter inzicht te verschaffen in de cijfers en het vergroten van zekerheden ten aanzien van de cijfers.

De legenda in de tabellen zijn als volgt:

- R = Voorlopige Realisatie cijfers
- B = Begroting
- Bedragen tabellen in miljoenen Caribische gulden (Cg)

### Recapitulatie

In de recapitulatie worden de totaalbedragen van de Begroting 2026 gepresenteerd, vergezeld van de meerjarenprojecties van de totaalbedragen. Tevens worden de totaalbedragen, zowel voor 2026 als meerjarig, verder inzichtelijk gemaakt aan de hand van relevante analyse grootheden.

In Tabel 1 zijn de totaalbedragen van de Begroting 2026 en de meerjarenbegroting gepresenteerd (in miljoenen Cg).

**Tabel 1. Recapitulatie**

Omschrijving	R2024	B2025	2026	2027	2028	2029
<b>Saldo Gewone dienst</b>	<b>92,9</b>	<b>62,2</b>	<b>19,0</b>	<b>62,3</b>	<b>70,7</b>	<b>80,5</b>
Baten	1.948,2	1.993,5	2.071,1	2.218,7	2.280,8	2.342,5
Lasten	1.855,3	1.931,3	2.052,1	2.156,4	2.210,1	2.262,0
<b>Saldo Kapitaaldienst</b>	<b>-96,0</b>	<b>-57,1</b>	<b>-7,4</b>	<b>0,0</b>	<b>0,0</b>	<b>0,0</b>
Baten	94,3	351,1	283,4	321,7	301,8	291,6
Lasten	190,3	408,2	290,8	321,7	301,8	291,6
<b>Begrotingssaldo</b>	<b>-3,1</b>	<b>5,1</b>	<b>11,6</b>	<b>62,3</b>	<b>70,7</b>	<b>80,5</b>

De verwachting is dat, conform de geprojecteerde cijfers, de begroting voor het dienstjaar 2026 met een positief saldo (Cg 11,6 miljoen) zal sluiten. De daaropvolgende jaren sluiten naar verwachting eveneens met een positief saldo (gewone dienst).

In Tabel 2 zijn deze totaalbedragen ontleed in de relevante analysegrootheden (in miljoenen Cg).

**Tabel 2. Recapitulatie**

Omschrijving	B2025	B2026	B2027	B2028	B2029
Saldo Gewone dienst exclusief interestlasten en overschot	143,4	101,5	98,7	103,0	104,4
Investerings en vermogensoverdrachten	204,2	199,2	193,3	168,4	156,6
Vrijval leningen					
Afschrijvingen	81,0	85,0	89,1	92,3	95,2
<b>Primair saldo (+overschot/-tekort)</b>	<b>20,2</b>	<b>-12,8</b>	<b>-5,6</b>	<b>26,9</b>	<b>43,1</b>
Rentelasten	86,3	94,1	98,7	103,0	104,4
<b>Globaal saldo/</b>	<b>-66,1</b>	<b>-106,9</b>	<b>-104,3</b>	<b>-76,1</b>	<b>-61,3</b>
<b>Financieringssaldo voor aflossingen (+overschot/-tekort)</b>					
Aflossing op opgenomen leningen	204,0	91,5	128,3	133,4	135,0
Terug te ontvangen aflossingen op uitgegeven leningen	12,5	12,5	42,5	42,5	39,3
Toevoeging Reservering/Inkomsten uit Verkoop Roerend- en Onroerend goederen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<b>Financieringsbehoefte</b>	<b>257,6</b>	<b>185,9</b>	<b>190,1</b>	<b>167,1</b>	<b>157,0</b>

Bij de projectie zoals gepresenteerd in Tabel 2 zijn de uitgangspunten gehanteerd voor de relevante economische grootheden (in procenten), zoals weergegeven in Tabel 3. Deze cijfers zijn overgenomen van het "Multiannual projections for the budget cycle 2025" van de Centrale Bank van Curaçao en Sint-Maarten van juli 2025.

**Tabel 3. Economische grootheden (%)**

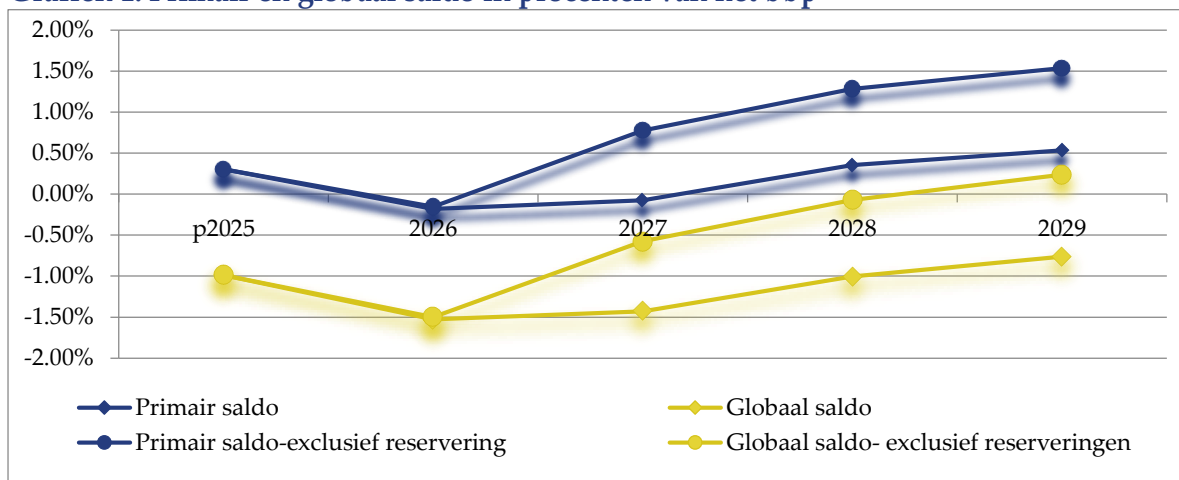
	P2025	P2026	P2027	P2028	P2029
Reële economische groei	3,1	2,4	2,2	2,1	2,0
Inflatie	2,5	2,1	2,0	2,0	1,9
Nominale groei	5,6	4,5	4,2	4,1	3,9
Nominale rente op 5 jaar overheidsobligaties	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4

Bron: CBCS, 1 juli 2025.

Het primair saldo, oftewel het financieringssaldo vóór aflossingen en exclusief rentelasten, bedraagt in 2026 ongeveer Cg -12,8 miljoen. Dit saldo groeit op de lange termijn naar ongeveer Cg +43,1 miljoen. Het totale financieringssaldo, dat inclusief aflossingen is, blijft over de jaren bekeken negatief. Dit komt doordat de regering duurzame investeringen wil plegen om de economische groei te stimuleren. Deze investeringen worden gefinancierd door middel van leningen.

In Grafiek 1 worden het primair en globaal saldo, nog eens, grafisch gepresenteerd in procenten van het bruto binnenlands product (bbp). Daarnaast worden het primair en het globaal saldo exclusief de reservedotaties gepresenteerd.

**Grafiek 1. Primair en globaal saldo in procenten van het bbp**



Vervolgens worden de gewone dienst (Tabel 4) en de kapitaaldienst (Tabel 15) nader uitgesplitst en toegelicht (in miljoenen Cg).

#### Gewone dienst

In Tabel 4 wordt het saldo op de gewone dienst ontleed in de voornaamste baten en lastencomponenten (in Cg miljoen). In de eerste kolom is de verwachte uitkomst voor het jaar 2024 weergegeven. De tweede kolom betreft de vastgestelde Begroting 2025. Kolom drie geeft de Begroting 2026 aan, waarbij het saldo van de gewone dienst positief is (Cg 19,0 miljoen).

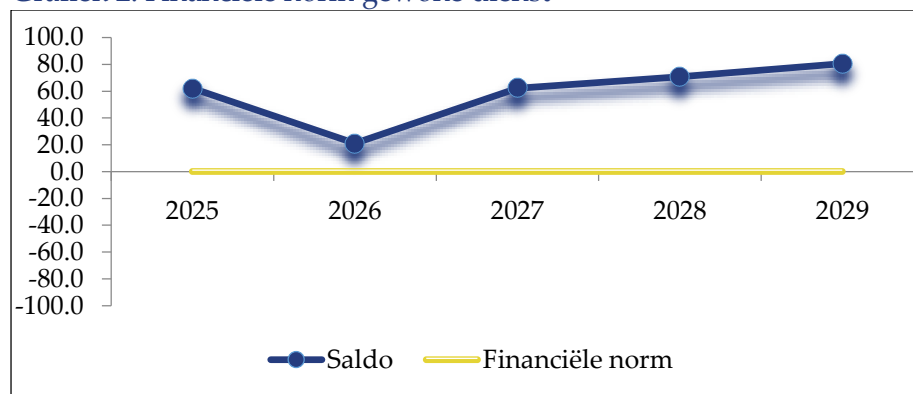
**Tabel 4. Gewone dienst**

Omschrijving	R2024	B2025	B2026	B2027	B2028	B2029
<b>Baten</b>	<b>1.948,2</b>	<b>1.993,5</b>	<b>2.071,1</b>	<b>2.218,7</b>	<b>2.280,8</b>	<b>2.342,5</b>
Belastingopbrengsten	1.726,9	1.785,6	1.850,6	1.982,5	2.044,7	2.106,3
Overige opbrengsten	221,3	207,9	220,4	236,1	236,1	236,1
<b>Lasten</b>	<b>1.855,3</b>	<b>1.931,3</b>	<b>2.052,1</b>	<b>2.156,4</b>	<b>2.210,1</b>	<b>2.262,0</b>
Beloning van personeel	464,5	505,8	540,7	558,9	576,6	592,9
Verbruik goederen en diensten	252,6	278,4	309,4	309,0	310,5	311,6
Afschrijving vaste activa	74,4	81,0	85,0	89,1	92,3	95,2
Interest	99,6	95,5	103,6	108,2	112,5	113,9
Subsidies	68,7	103,8	157,0	158,3	158,3	158,3
Overdrachten	398,5	337,0	302,2	323,7	330,7	330,8
Sociale zekerheid	497,0	520,6	541,3	566,3	586,3	616,3
Andere uitgaven	0,0	7,2	11,0	11,0	11,0	11,0
Reserveringen	0,0	2,0	2,0	32,0	32,0	32,0
<b>Saldo</b>	<b>92,9</b>	<b>62,2</b>	<b>19,0</b>	<b>62,3</b>	<b>70,7</b>	<b>80,5</b>

### Financiële norm gewone dienst

De gewone dienst vertoont zowel in 2026 als meerjarig een overschot. Deze ontwikkeling is grafisch in Grafiek 2 weergegeven.

Grafiek 2. Financiële norm gewone dienst



De financiële normen schrijven een sluitende gewone dienst voor. De blauwe lijn afgebeeld in Grafiek 2 geeft aan dat de gewone dienst meerjarig een positief saldo heeft. Dit komt voornamelijk door de toegenomen inkomsten als gevolg van economische activiteiten, (voornamelijk toerisme), inflatie en resultaten van compliance activiteiten (Ontvanger, Inspectie der Belastingen, Douane en SBAB,). Deze trend is meerjarig doorgezet op basis van de groeicijfers van de CBCS.

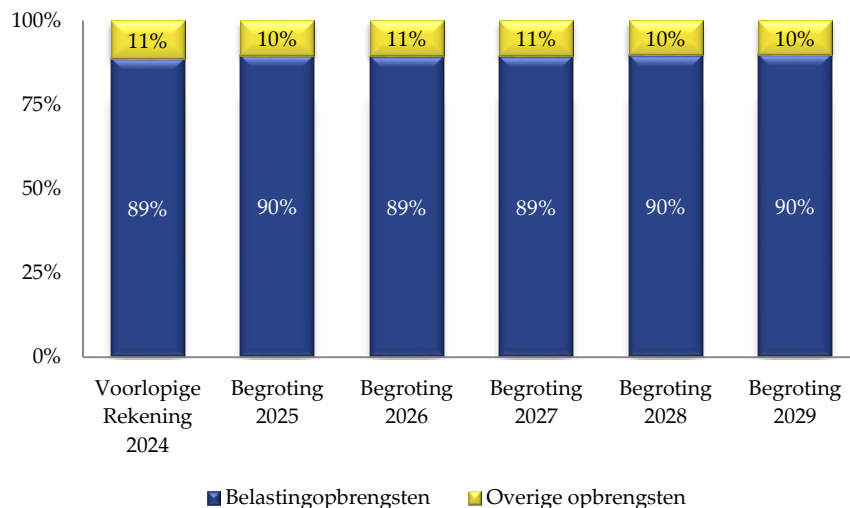
### BATEN

De baten op de gewone dienst van de Begroting 2026 bedragen Cg 2.071,1 miljoen. In Tabel 4 zijn de meerjarige cijfers weergegeven betreffende de baten. De baten bestaan uit twee componenten:

- Belastingopbrengsten.
- Overige opbrengsten.

In Grafiek 3 is inzichtelijk gemaakt hoe deze twee componenten zich tot elkaar verhouden binnen het totaal aan baten.

### Grafiek 3. Baten



Zoals uit Grafiek 3 blijkt, vormen de belastingopbrengsten (89%) de belangrijkste inkomstenbron voor de begroting.

De belastingopbrengsten zijn onder te verdelen in directe belastingen (Loon- en inkomstenbelasting, winstbelasting, onroerendzaakbelasting, overdrachtsbelasting, afvalstoffenbelasting, spaarvermogensheffing, successie en overgangsbelasting) en indirecte belastingen (omzetbelasting, invoerrechten, accijnzen).

De eerste kolom in Tabel 5 weergeeft de realisatie 2024, in de tweede kolom volgt de vastgestelde begroting en projectie 2025, en vervolgens de raming Begroting 2026 en de drie daaropvolgende jaren.

In onderstaand overzicht wordt een uitwerking gegeven op basis waarvan de ramingen van 2026-2029 zijn ontstaan.

Voor de geraamde belastingopbrengsten voor 2026 is gebruik gemaakt van de jaarprojectie 2025, welke is gebaseerd op de realisatiecijfers over de eerste zeven maanden van het jaar. De intern gehanteerde methode wordt voorts voor 2025 en verdere jaren in overeenstemming gebracht met de verwachtingen van de Ontvanger gerelateerd aan de verschillende compliance activiteiten van de Inspectie der Belastingen, Ontvanger, Douane en SBAB.

De beleidseffecten 2025 worden hieronder kort toegelicht:

#### *Loon- en Inkomstenbelasting*

De begroting 2025 voor loon- en inkomstenbelasting wordt met Cg 15 miljoen neerwaarts bijgesteld. Deze bijstelling corrigeert voor eenmalige opbrengsten gerelateerd aan de uitbetaling van de indexering voor ambtenaren en nieuwe inzichten van de Ontvanger. Het zij opgemerkt dat deze inzichten hebben geleid tot het ophogen van de projectie 2025 met de helft van de reële economische groei voor de raming 2026 en verdere jaren.

#### *Winstbelasting*

De begroting 2025 winstbelasting wordt met Cg 19 miljoen verhoogd naar Cg 152,1 miljoen na afstemming met de Ontvanger over de verwachtingen voor de rest van het jaar.

### Omzetbelasting

Na afstemming wordt de projectie OB voor 2025 naar boven bijgesteld met Cg 15 miljoen tot Cg 705,7 miljoen. Dit naar aanleiding van zowel de internationale geopolitieke ontwikkelingen als de relatief inelastische lokale vraag naar consumptiegoederen.

### Overdrachtsbelasting

De jaarprojectie 2025 wordt, na positievere resultaten dan verwacht in het eerste helft van het jaar en na afstemmingsinzichten, licht naar boven bijgesteld tot Cg 40,1 miljoen.

### Onroerendaakbelasting

De jaarprojectie 2025 wordt op basis van de eerste 7 maanden en na verkregen inzichten neerwaarts bijgesteld met Cg 22 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door het verlaat opleggen van de OZB-aanslagen 2025 en het nog inhalen van achterstanden. Als gevolg hiervan is het vooralsnog ook niet duidelijk dat dit middel over de jaren meegroeit met de (volledige) reële economische groei. De geraamde meerjarenraming voor OZB wordt aangepast naar Cg 66,7 miljoen voor 2026 en wordt vooralsnog op dit niveau behouden voor de daaropvolgende jaren.

### Accijns op benzine

De jaarprojectie 2025 wordt op basis van de eerste 7 maanden opwaarts bijgesteld met Cg 5,3 miljoen. Als de gemiddelde realisatie van dit jaar wordt doorgetrokken voor de rest van het jaar, dan zou de realisatie 2025 de begroting 2025 ruim overschrijden.

### Traject tot bijgestelde projectie 2025 en meerjarig beeld

Het IMF maakt jaarlijks, na de Article IV-consultaties van mei/juni, nieuwe groei- en inflatiecijfers voor Curaçao bekend. Aan het einde van elk kwartaal presenteert de CBCS meerjarenprojecties ter ondersteuning van het begrotingsproces. Voor de meerjarenraming worden de cijfers van de CBCS gebruikt, omdat deze recenter zijn dan die van het IMF. De regering zal realisatiecijfers continu blijven monitoren teneinde eventuele aanpassingen aan te brengen.

	2024	2025	2025			
	Realisatie	Vastgestelde Begroting	Projectie o.b.v. cijfers t/m april	Projectie o.b.v. cijfers t/m juli	Projectie na afstemming Ontvanger & Douane	Vershil nieuwe Projectie en Begr.
<b>Belastingen</b>						
Loon- / Inkomsten-	437,5	440,0	430,9	461,5	425,0	-15,0
Winst-	134,0	133,1	189,3	156,5	152,1	19,0
Spaarvermogensheffing	3,1	2,8	2,8	2,8	2,8	0,0
Successie & Overgangs-	4,6	4,7	4,7	4,7	4,7	0,0
Overdrachts-	38,0	37,1	61,1	51,2	40,1	3,0
Onroerende Zaak-	72,7	87,1	70,5	73,4	65,1	-22,0
Omzet-	654,7	690,7	707,8	706,1	705,7	15,0
Bijz. Invoerrecht op Benzine	48,8	41,7	49,6	49,4	47,0	5,3
Accijns op Gedestilleerd	23,4	21,9	22,6	23,1	21,9	0,0
Accijns op Tabaksartikelen	13,8	13,1	11,9	13,1	13,1	0,0
Accijns op Bier	21,5	27,1	24,8	22,0	27,1	0,0
Motorrijtuigen-	34,7	33,9	36,9	38,3	33,9	0,0
Afvalstoffen-	26,1	18,3	18,3	18,3	18,3	0,0
Invoerrechten	205,3	225,9	229,9	231,7	225,9	0,0
Zegelbelasting	9,1	8,2	8,2	8,2	8,2	0,0
<b>Totaal Belastingen</b>	<b>1.727,3</b>	<b>1.785,6</b>	<b>1.869,3</b>	<b>1.860,3</b>	<b>1.790,9</b>	<b>5,3</b>

	2025			2026			2027			2028			2029		
		Eco. Groei	Inflatie	Begroting	Eco. Groei	Inflatie	Begroting	Eco. Groei	Inflatie	Begroting	Eco. Groei	Inflatie	Begroting		
<b>Belastingen</b>		2.4%	2.1%		2.2%	2.0%		2.1%	2.0%		2.0%	1.9%			
Loon- / Inkomsten-	425,0	5,1	-	430,1	4,7	-	434,8	4,6	-	439,4	4,4	-	443,8		
Winst-	152,1	3,7	-	155,8	3,4	-	159,2	3,3	-	162,5	3,3	-	165,8		
Spaarvermogensheffing	2,8	0,1	-	2,9	0,1	-	2,9	0,1	-	3,0	0,1	-	3,1		
Successie & Overgangs-	4,7	0,1	-	4,8	0,1	-	4,9	0,1	-	5,0	0,1	-	5,1		
Overdrachts-	40,1	1,0	-	41,1	0,9	-	42,0	0,9	-	42,8	0,9	-	43,7		
Onroerende Zaak-	65,1	1,6	-	66,7	0,0	-	66,7	0,0	-	66,7	0,0	-	66,7		
Omzet-	705,7	16,9	14,8	737,5	16,2	14,7	768,4	16,1	15,4	799,9	16,0	15,2	831,1		
Bijz. Invoerrecht op Benzine	47,0	1,1	1,0	49,1	1,1	1,0	51,2	1,1	1,0	53,3	1,1	1,0	55,4		
Accijns op Gedestilleerd	21,9	0,5	0,5	22,9	0,5	0,5	23,8	0,5	0,5	24,8	0,5	0,5	25,8		
Accijns op Tabaksartikelen	13,1	0,3	0,3	13,7	0,3	0,3	14,3	0,3	0,3	14,8	0,3	0,3	15,4		
Accijns op Bier	27,1	0,7	0,6	28,3	0,6	0,6	29,5	0,6	0,6	30,7	0,6	0,6	31,9		
Motorrijtuigen-	33,9	0,8	-	34,7	0,8	-	35,5	0,7	-	36,2	0,7	-	36,9		
Afvalstoffen-	18,3	0,4	-	18,7	0,4	-	19,2	0,4	-	19,6	0,4	-	19,9		
Invoerrechten	225,9	5,4	4,7	236,1	5,2	4,7	246,0	5,2	4,9	256,1	5,1	4,9	266,1		
Zegelbelasting	8,2	0,2	-	8,4	0,2	-	8,6	0,2	-	8,8	0,3	-	9,2		
Tourist Entry Tax							75,6			81,0			86,4		
<b>Totaal Belastingen</b>	<b>1.790,9</b>	<b>37,9</b>	<b>21,9</b>	<b>1.850,6</b>	<b>34,5</b>	<b>21,8</b>	<b>1.982,5</b>	<b>34,1</b>	<b>22,7</b>	<b>2.044,7</b>	<b>33,5</b>	<b>22,4</b>	<b>2.106,3</b>		
<b>Saldo (Verschillen)</b>		<b>59,7</b>			<b>56,3 + 75,6</b>			<b>56,7 + 5,4 (Tourism Entry Tax)</b>			<b>56,0 + 5,4 (Tourist Entry Tax)</b>				

In bovenstaande tabel worden ook de totale mutaties in de meerjaren begroting uitgesplitst naar het aandeel economische groei en het aandeel inflatie. Zo is de Begroting 2027 totaal Cg 56,3 miljoen hoger dan de Begroting 2026. Hiervan is Cg 34,5 miljoen te verklaren door de verwachte economische groei en Cg 21,8 miljoen te verklaren door de verwachte inflatie. Daarnaast wordt de begroting 2027 verhoogd met Cg 75,6 miljoen als gevolg van de verwachte introductie van de Tourist Entry tax. Tevens maakt bovenstaande tabel de verdeling van de economische groei en inflatie per belastingmiddel inzichtelijk.

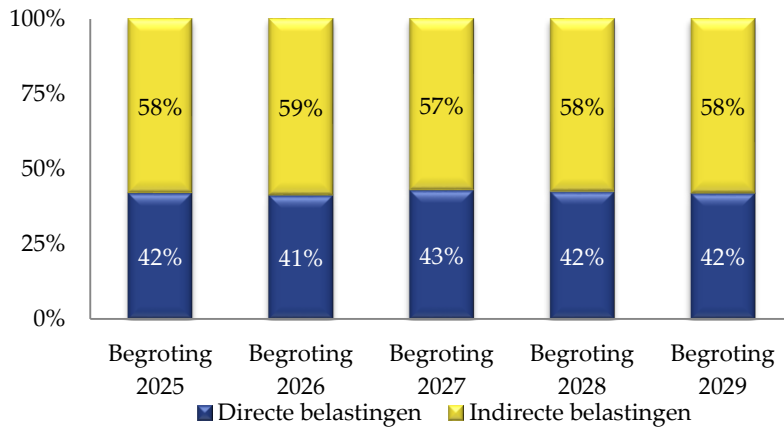
**Tabel 5. Belastingopbrengsten**

Omschrijving	R2024	P2025	B2025	B2026	B2027	B2028	B2029
<b>Directe belastingen</b>	<b>759,4</b>	<b>750,2</b>	<b>765,1</b>	<b>763,1</b>	<b>849,3</b>	<b>865,0</b>	<b>880,6</b>
Loon- en inkomstenbelasting	437,5	425,0	440,0	430,1	434,8	439,4	443,8
Winstbelasting	134,0	152,1	133,1	155,8	159,2	162,5	165,8
Deelnemingen/dividendbelasting	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Onroerende Zaak Belasting	72,3	65,1	87,1	66,7	66,7	66,7	66,7
Motorrijtuigenbelasting	34,7	33,9	33,9	34,7	35,5	36,2	36,9
Tourist Entry Tax				0,0	75,6	81,0	86,4
Overige	80,8	74,1	71,0	75,9	77,5	79,2	81,0
<b>Indirecte belastingen</b>	<b>967,5</b>	<b>1.040,7</b>	<b>1.020,5</b>	<b>1.087,5</b>	<b>1.133,2</b>	<b>1.179,7</b>	<b>1.225,7</b>
Omzetbelasting	654,7	705,7	690,7	737,5	768,4	799,9	831,1
Algemene bestedingsbelasting		0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Invoerrechten	205,3	225,9	225,9	236,1	246,0	256,1	266,1
Accijnzen	107,5	109,1	103,9	114,0	118,8	123,7	128,5
<b>Totaal</b>	<b>1.726,9</b>	<b>1.790,9</b>	<b>1.785,6</b>	<b>1.850,6</b>	<b>1.982,5</b>	<b>2.044,7</b>	<b>2.106,3</b>

Een eerste analyse van de belastingopbrengsten, uitgesplitst naar directe en indirecte belastingen leert dat de belastingopbrengsten meerjarig toenemen, met de grootste toename bij de indirecte belastingen. In Grafiek 4 is de verdeling naar directe en indirecte belastingen weergegeven. Deze grafiek geeft de geleidelijke verschuiving weer van de verwachte inkomsten van directe belastingen naar indirecte belastingen over de jaren. Dit past binnen het beleid van de regering om over te gaan van directe belastingen naar meer indirecte belastingen, waarbij iedereen (dus ook informele sector en toeristen) bijdragen.

Voor de meerjarenraming wordt de projectie 2025 voor wat betreft de directe middelen opgehoogd met de economische groei, en voor de indirecte middelen opgehoogd met de nominale groei conform tabel 3. Met andere woorden, de belastingramingen voor de middelen omzetbelasting, accijnzen en invoerrechten (indirecte belastingmiddelen) worden verkregen door de projectie 2025 te verhogen met de nominale economische groei van 4,5% voor 2026. Bij de overige middelen wordt de reële economische groei van 2,4% gehanteerd, met uitzondering van de middelen LB/IB, OZB en Tourist Entry Tax

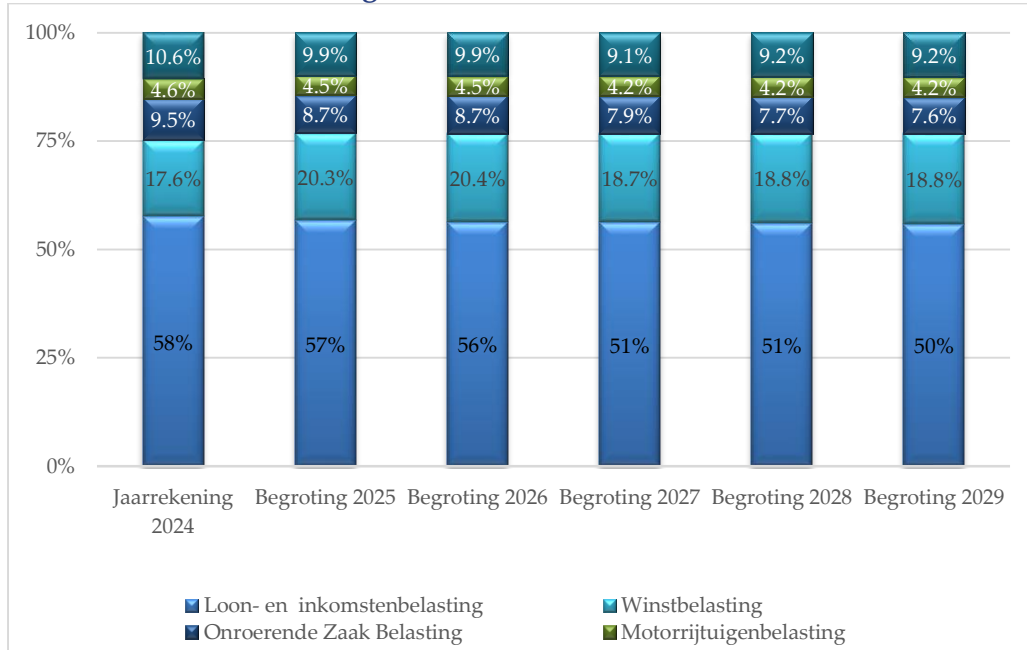
**Grafiek 4. Belastingopbrengsten**



**Directe belastingen**

Het inzichtelijk maken van de directe belastingen geschiedt aan de hand van de ramingen voor de verschillende belastingen die geheven worden. Het aandeel van elk middel in de directe belastingopbrengsten is gepresenteerd in Grafiek 5.

**Grafiek 5. Directe belastingen**

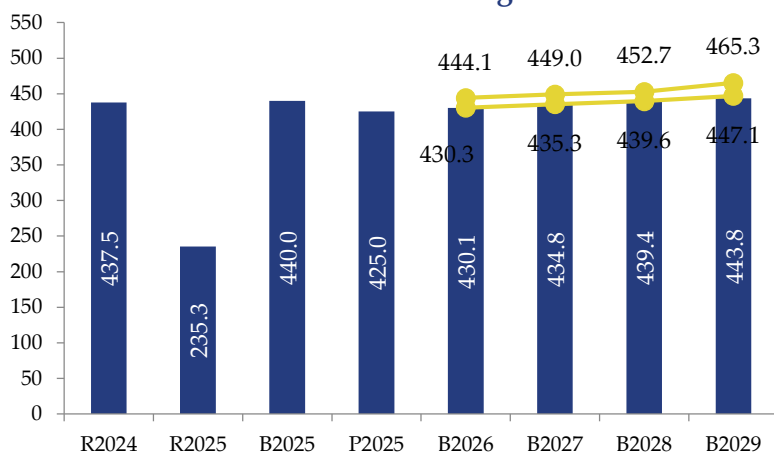


**Loon- en inkomstenbelasting**

In het algemeen geldt dat de baten loon- en inkomstenbelasting voor het overgrote deel loonbelasting betreffen. Na interne analyse en afstemming met de Ontvanger is voor de raming 2026 (ad Cg 430,1 miljoen) de volgende raammethode toegepast. De projectie 2025 is vermenigvuldigd met de helft van het door de CBCS geschatte reële groeipercentage 2026 van 2,4%. Deze zelfde methodiek is toegepast om te geraken tot de ramingen belastinginkomsten voor de daaropvolgende jaren. Naar verwachting zal dit stijgen van Cg 430,1 miljoen naar Cg 443,8 miljoen in 2029.

In de grafische weergave, zoals gepresenteerd in Grafiek 6, zijn de cijfers nog eens weergegeven. De grafische weergave bevat de realisatie voor 2024, de realisatie voor de eerste 6 maanden van 2025 (Cg 235,3 miljoen), de begroting en projectie 2025 en de meerjarenbegroting voor 2026 en verdere jaren. Naast deze raming is met rood aangegeven tussen welke bandbreedte de inkomsten uit loon- en inkomstenbelastingen kunnen fluctueren.

**Grafiek 6. Loon- en inkomstenbelasting**



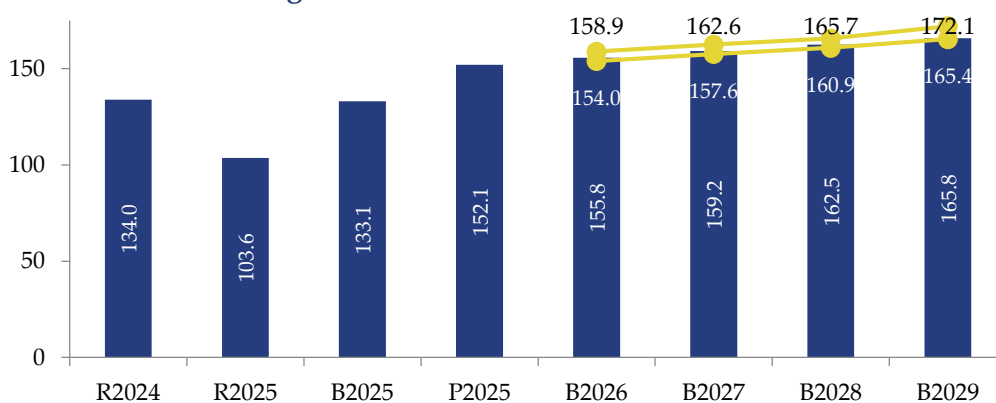
De raming in de Begroting 2026-2029 voor de loon- en inkomstenbelasting ligt binnen de grenzen van de projectie.

### Winstbelasting

Voor 2026 wordt de projectie 2025 (Cg 152,1 miljoen) verhoogd met de reële economische groei CBCS van 2,4%. Meerjarig wordt een stijging verwacht van circa Cg 155,8 miljoen in 2026 naar circa Cg 165,8 miljoen in 2029.

In Grafiek 7 zijn, naast de realisatie 2024, de realisatie in de eerste 6 maanden van 2025, de Begrotingen en projectie 2025 en 2026 en een raming voor de periode 2027 – 2029, een projectie – met bandbreedte - voor de periode 2025 – 2029 gepresenteerd (in het geel).

**Grafiek 7. Winstbelasting**



Voor 2026 worden opbrengsten geprojecteerd van tussen de Cg 154,0 miljoen (ondergrens) en de Cg 158,9 miljoen (bovengrens).

De ramingen voor de periode 2026 – 2029 blijven binnen de bandbreedte en neigen richting de bovengrens van deze bandbreedte.

### **Onroerendezaakbelasting**

De raming 2026 (Cg 66,7 miljoen) is gebaseerd op de projectie 2025 en de door de CBCS geraamde reële economische groei voor 2026. Op basis van nadere inzichten en afstemming met de Ontvanger wordt voor de jaren na 2026 de raming ontkoppeld van verdere ophoging met de reële economische groei, derhalve wordt de raming meerjarig constant gehouden op Cg 66,7 miljoen.

### **Motorrijtuigenbelasting**

De opbrengsten motorrijtuigenbelasting worden voor 2026 geraamd op Cg 34,7 miljoen. Voor de daaropvolgende jaren nemen de ramingen toe met het verwachte reële groeipercentage conform de CBCS.

### **Tourist Entry Tax**

Momenteel wordt er door een werkgroep, bestaande uit vertegenwoordigers van het ministerie van Financiën, ministerie van Economische Ontwikkeling (MEO), Curaçao Tourism Development Foundation (CTDF), en Ernst & Young, gewerkt aan de introductie van een Landsverordening ter introductie van de Entry Tax. De laatste hand wordt nog gelegd aan de concept wetgeving waarbij het de intentie is om deze zo spoedig mogelijk het reguliere wetgevingstraject te laten doorlopen. Streven is om de Entry Tax per 1 januari 2026 te introduceren. Echter, vanuit het principe van voorzichtigheid en de per opmaak van de begroting beschikbaar zijnde informatie zijn de inkomsten pas in 2027 in de begroting opgenomen.

Uit hoofde van genoemde punten zijn de inkomsten ook conservatief lineair geraamd met de volgende onderbouwing: 700.000 toeristen (realisatie 2024) x \$60 x 1.8 (wisselkoers U\$/Cg) = Cg 75.6 mln. Echter, de huidige conceptwetgeving bevat een “fixed” bedrag van US\$ 65, waarbij ook de nodige differentiatie in tarief is toegepast ter zake o.m. volwassenen, kinderen, inwoners, etc. Een berekening vanuit de CTDF, rekening houdende met genoemde differentiatie, en verwachte aantal reizigers naar Curaçao, wordt in onderstaande tabel weergegeven:

<b>Jaar</b>	<b>Verwachte inkomsten Entry Tax</b>
<b>2025</b>	XCG. 72 Mln.
<b>2026</b>	XCG. 81 Mln.
<b>2027</b>	XCG. 92 Mln.

Bovenstaande tabel onderschrijft thans de eerdergenoemde conservatieve (meerjarige) raming. Het Land houdt voorzichtigheidshalve een slag om de arm, alhoewel de CTDF aangeeft geen significante negatieve impact op de toestroom van toeristen verwacht bij de introductie van de Entry Taks.

Ter volledigheid wordt aangegeven dat de ramingen gebaseerd zijn op het aantal verwachte toeristen per jaar (inclusief de verdeling hiervan in toeristen/inwoners/studenten/etc.), vermenigvuldigd met bijbehorende tarief, en omgerekend vanuit Amerikaanse dollar naar Caribische gulden.

### Overige directe belastingopbrengsten

Deze opbrengsten zijn in 2026 geraamd op een totaalbedrag van Cg 75,9 miljoen. In Tabel 6 zijn de belangrijkste componenten hiervan uitgesplitst gepresenteerd (in Cg miljoen). De ontwikkeling in deze ontvangsten is afgeleid van de meest recente realisatiecijfers.

**Tabel 6. Overige directe belastingopbrengsten**

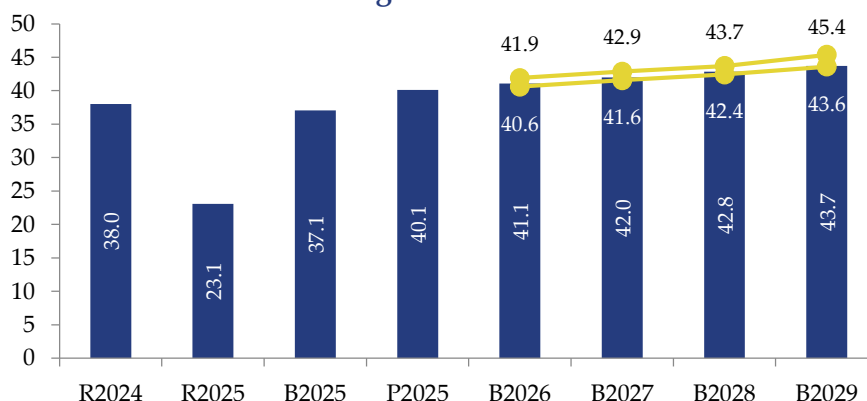
Omschrijving	R2024	P2025	B2025	B2026	B2027	B2028	B2029
Overdrachtsbelasting	38,0	40,1	37,1	41,1	42,0	42,8	43,7
Zegelbelasting	8,9	0,0	8,0	8,2	8,4	8,6	9,1
Afvalstoffenbelasting	26,1	18,3	18,3	18,7	19,2	19,6	19,9
Logeergastenbelasting	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Spaarvermogensheffing	3,1	2,8	2,8	2,9	2,9	3,0	3,1
Successie&Overgangsbelasting	4,6	4,7	4,7	4,8	4,9	5,0	5,1
Zegelbelasting Doorvoerverg.	0,2	8,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1
<b>Totaal</b>	<b>80,8</b>	<b>74,1</b>	<b>71,0</b>	<b>75,9</b>	<b>77,5</b>	<b>79,2</b>	<b>81,0</b>

### Overdrachtsbelasting

Voor 2026 en verdere jaren wordt de projectie 2025 verhoogd met de door de CBCS verwachte reële economische groei.

In Grafiek 8 zijn, naast de realisatie 2024, de realisatie in de eerste 6 maanden van 2025, de begroting en projectie 2025 en 2026 en een raming voor de periode 2027 – 2029, een projectie – met bandbreedte - gepresenteerd (in het geel).

**Grafiek 8. Overdrachtsbelasting**



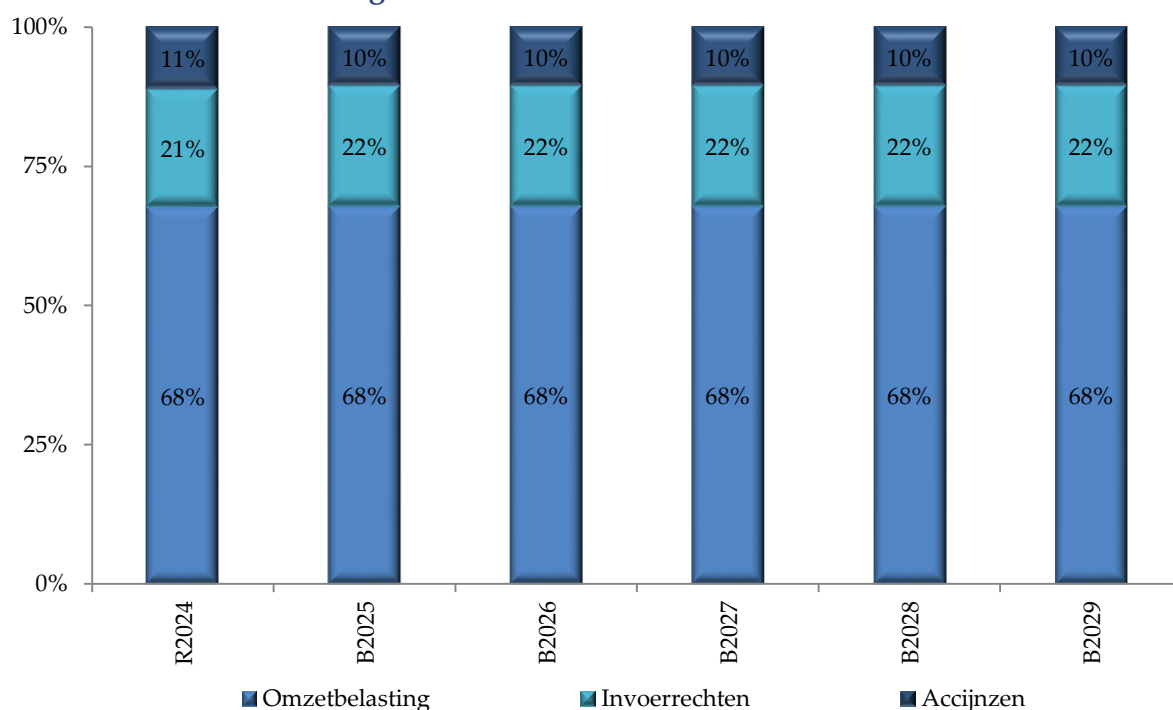
### Afvalstoffenbelasting

Voor 2025 bedraagt de projectie afvalstoffenbelasting Cg 18,3 miljoen. Voor 2026 wordt dit bedrag met de reële economische groeiraming verhoogd naar Cg 18,7 miljoen.

### Indirecte belastingen

Het inzichtelijk maken van de indirecte belastingen wordt gedaan aan de hand van de ramingen voor de verschillende middelen die geheven worden. Het aandeel van elk middel in de indirecte belastingopbrengsten is gepresenteerd in Grafiek 9. De omzetbelasting behelst twee derde deel van de totale indirecte belastingen.

Grafiek 9. Indirecte belastingen



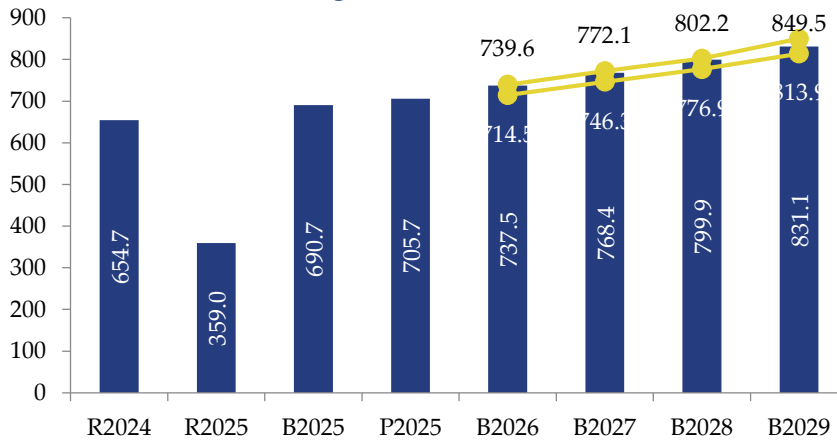
### Omzetbelasting

De voorgenomen wijziging van de omzetbelasting is wegens diverse redenen vooralsnog aangehouden. Zoals uit de OB-raming in Tabel 5 blijkt, is sprake van een stijgende trend welke voornamelijk het gevolg is van het hoge inflatieniveau (geïmporteerde hogere olie- en voedselprijzen).

De raming 2026 (Cg 737,5 miljoen) is gebaseerd op de projectie 2025 en de verwachte nominale economische groei (CBCS).

In Grafiek 10 zijn, naast de realisatie 2024, de realisatie in de eerste 4 maanden van 2025, de Begroting en projectie 2025 en 2026 en een raming voor de periode 2027 – 2029, een projectie – met bandbreedte - voor de periode 2025 – 2029 gepresenteerd (in het geel).

**Grafiek 10. Omzetbelasting**



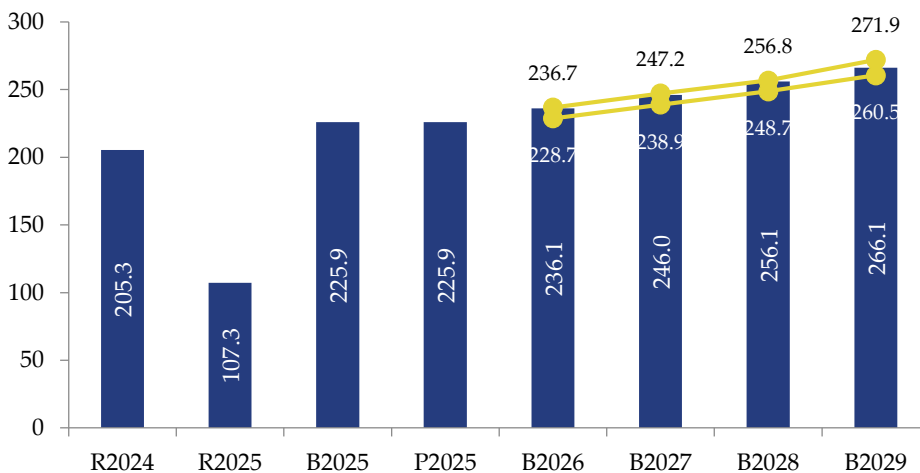
De ramingen voor de periode 2026 – 2029 blijven binnen de bandbreedte van de projectie.

### Invoerrechten

De raming voor 2026 bedraagt Cg 236,1 miljoen en bestaat uit de projectie 2025 verhoogd met de nominale groeiverwachting voor 2026 van de CBCS.

In Grafiek 11 zijn, naast de realisatie 2024, de realisatie in de eerste 4 maanden van 2025, de Begroting en projectie 2025 en 2026 en een raming voor de periode 2027– 2029, een projectie – met bandbreedte - voor de periode 2025 – 2029 gepresenteerd (in het geel).

**Grafiek 11. Invoerrechten**



Voor 2026 zijn opbrengsten geprojecteerd tussen de Cg 228,7 miljoen (ondergrens) en de Cg 236,7 miljoen (bovengrens). De ramingen voor de periode 2026 – 2029 blijven binnen de bandbreedte van de projectie.

### Accijnzen

De opbrengsten uit accijnzen zijn geraamd op een totaalbedrag van Cg 114,0 miljoen in de Begroting 2026. In Tabel 7 zijn de componenten hiervan uitgesplitst gepresenteerd (in Cg miljoen).

**Tabel 7. Accijnzen**

Omschrijving	R2024	P2025	B2025	B2026	B2027	B2028	B2029
Bijzondere invoerrechten op benzine	48,8	47,0	41,7	49,1	51,2	53,3	55,4
Accijns op bier	23,4	21,9	21,9	22,9	23,8	24,8	25,8
Accijns Tabaksartikelen	13,8	13,1	13,1	13,7	14,3	14,8	15,4
Accijns gedistilleerd	21,5	27,1	27,1	28,3	29,5	30,7	31,9
<b>Totaal</b>	<b>107,5</b>	<b>109,1</b>	<b>103,9</b>	<b>114,0</b>	<b>118,8</b>	<b>123,7</b>	<b>128,5</b>

Naar verwachting zullen de accijnzen een stijgend verloop vertonen over de periode 2026-2029, gebaseerd op de nominale groeiverwachtingen van CBCS.

### Overige opbrengsten (Niet-belastingopbrengsten)

De niet-belastingopbrengsten worden onderverdeeld in verschillende componenten. De niet-belastingopbrengsten worden verondersteld te groeien door compliance en door indexering van de tarieven.

In Tabel 8 zijn de niet-belastingopbrengsten in de Begroting 2026, inclusief meerjarenraming voor de periode 2027 – 2029, uitgesplitst gepresenteerd.

**Tabel 8. De Overige opbrengsten (Niet-belastingopbrengsten)**

Omschrijving	R2024	B2025	B2026	B2027	B2028	B2029
5300 Schenkingen & Subsidies	42,8	20,3	24,4	24,4	24,4	24,4
5400 - Andere Inkomsten:	178,5	187,6	196,1	211,8	211,8	211,8
5411 - Rente Langlop.Binn.Geldl.u/g	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
5413 - Agio & and. Rente Inkomsten	0,0	-	-	-	-	-
5414 - Dividend Uitkeringen	15,1	2,0	7,0	22,0	22,0	22,0
5415 - Pacht Opbrengsten	20,5	23,0	21,0	21,0	21,0	21,0
5416 - Verhuur Opbrengsten	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
5417 - Verg. gebr.Domeingr.&-water	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3
5423 - Bijdragen Cursussen&Opleid.	-	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
5424 - Bijdragen in Administr.kost.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
5428 - Bijdragen Schoolgelden	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
5429 - Terugvorderingen Onderwijs	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
5430 - Andere Bijdragen & Vergoeding.	3,7	3,2	3,4	3,4	3,4	3,4
5433 - DOW Doorberekeningen Particul.	0,2	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
5440 - Vergunnings- en Registr.recht	33,0	65,4	46,7	47,4	47,4	47,4
5441 - Opbrengsten Examengelden	0,1	0,4	0,1	0,1	0,1	0,1
5442 - Opbrengsten Griffierechten	-	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8
5444 - Opbrengsten In, Uit&Doorvoer	2,2	2,4	2,4	2,4	2,4	2,4
5447 - Andere Diensten&Werkzaamheden	3,4	2,7	3,3	3,3	3,3	3,3
5453 - Andere Verkopen	68,0	60,2	67,1	67,1	67,1	67,1
5461 - Leges Bevolk.&Burger.Stand	6,2	5,0	6,0	6,0	6,0	6,0
5462 - Leges Bureau Examens&Rijbew.	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6
5463 - Leges Bouwvergunningen	3,3	2,6	3,2	3,2	3,2	3,2
5464 - Andere Leges	11,4	9,6	25,9	25,9	25,9	25,9
5471 - Opbrengsten Boetes	1,7	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5
5473 - Bijdr. in Vervolgingskosten	2,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
5481 - Andere Inkomsten	5,0	4,6	3,5	3,5	3,5	3,5
5482 - Niet in te delen Ink.(Begr.)	0,2	0,1	-	-	-	-
<b>Totaal Niet belasting Opbrengsten</b>	<b>221,3</b>	<b>207,9</b>	<b>220,4</b>	<b>236,1</b>	<b>236,1</b>	<b>236,1</b>

### **Schenken en subsidies**

Een bedrag van circa Cg 24,4 miljoen wordt door overheden overgedragen aan Curaçao. Dit bedrag blijft vanaf 2026 tot en met 2029 constant. De belangrijkste onderdelen hiervan betreffen de bijdragen van Nederland in de kosten voor Defensie en de Kustwacht.

### **Dividenden**

Wat betreft de niet-belastingontvangsten van de overheid wordt het proces voortgezet om, binnen bestaande wettelijke kaders voor overheidsinstanties en -bedrijven, financiële en prestatienormen in te voeren. Dit moet zorgen voor een verlaging van de uitgaven, een verbetering van de dienstverlening aan het publiek, en uiteindelijk op een consistente wijze leiden tot meer dividend voor de regering. Naar verwachting zal Curaçao Airport Holding een dividend van circa Cg 2 miljoen afdragen in 2026, terwijl Curoil ongeveer Cg 5 miljoen zal betalen.

### **Vergunnings- en registratierecht**

#### *Kansspel fee*

Het betreft voornamelijk de introductie van een vergunningen fee voor kansspelaanbieders.

Met de introductie van de LOK wordt het toezicht op de kansspelsector uitgevoerd door Curaçao Gaming Authority, die zich zal richten op transparantie, de bestrijding van witwassen en terrorismefinanciering en de verbetering van de internationale positie van Curaçao op het gebied van kansspelen. Het aanbrengen van structuur in een van de grootste gaming jurisdicties ter wereld, zorgt ervoor dat Curaçao beter zicht heeft op wat in haar jurisdictie gebeurt en kan handhaven waar nodig.

De vergunningenfee zal in fases worden geïntroduceerd bij de verschillende sectoren binnen de kansspelsector, waarbij de (online) gaming sector als eerste nader is gereguleerd. De vergunningen fee zal enerzijds worden aangewend voor de kosten van het toezicht en zal daarnaast zorgen voor een bijdrage aan 's landskas en derhalve aan Curaçao. Het betreft een bedrag van Cg 30 miljoen per jaar.

#### *Speelvergunningenrechten op basis van artikel 20c van de Eilandsverordening Casinowezen.*

Daarnaast wordt verwacht dat een bedrag van Cg 10 miljoen uit speelvergunningenrechten, geïnd op basis van artikel 20c van de Eilandsverordening Casinowezen (A.B. 2009, no. 57 en gewijzigd bij A.B. 2010, no. 27), aan de overheid zal worden afgedragen. Dit is gebaseerd op de recent goedgekeurde jaarrekeningen van de Gaming Control Board.

Volgens de Eilandsverordening Casinowezen Curaçao A.B. 1999, no. 83 ("E.lv Casinowezen") is een speelvergunningrecht verschuldigd voor het exploiteren van een casino. Dit vergunningrecht wordt geïnd door een door de ontvanger of het bestuurscollege aangewezen instantie, conform artikel 17 lid 4 van de E.lv Casinowezen. Het eilandsbesluit houdende algemene maatregelen (A.B. 1999, no 84) wijst de Gaming Control Board ("GCB") aan als de instantie die het speelvergunningrecht op grond van de E.lv Casinowezen int.

Artikel 20c van de E.lv Casinowezen (A.B. 2009, no. 57 en gewijzigd bij A.B. 2010, no. 27) luidt als volgt: "De kosten van een door het bestuurscollege aangewezen instantie worden vergoed uit de opbrengsten van het speelvergunningrecht en de cash-out toeslag. De vergoeding

bedraagt 37,5% van die opbrengsten." Het resterende bedrag van 62,5% van de geïnde speelvergunningrechten dient in de landskas te worden gestort.

#### *Overige vergunningen*

Daarnaast zijn opbrengsten opgenomen voor onder andere de tewerkstellingsvergunning, verblijfsvergunning, horecavergunning van circa Cg 7 miljoen.

#### **Andere Verkopen**

Het betreft voornamelijk de door de CBCS te innen licentierechtenbedragen van gemiddeld Cg 67 miljoen voor de periode 2026-2029.

#### **Andere Leges**

In het kader van het traject om de niet-belastinginkomsten (NBI) te verhogen, hebben ministeries activiteiten en diensten geïdentificeerd waarvan de tarieven kunnen worden aangepast op basis van veranderingen in de prijsindex of het profijtbeginsel.

Het proces voor het aanpassen van deze tarieven is gestart. De meeste tarieven in de Eilandverordening leges, precariorechten en retributies (de Legesverordening) stammen uit 1992. Om deze tarieven te kunnen aanpassen, moet de betreffende wet worden gewijzigd. Dit zal enige tijd vergen. Als snellere oplossing wordt voorgesteld om de NBI te indexeren op basis van de consumentenprijsindex (CPI) vanaf 2019. De verwachting is dat de wetgeving in 2025 aan de Staten wordt voorgelegd.

Uitgaande van deze aanpak wordt conservatief geschat dat de NBI in 2026 en de daaropvolgende jaren een extra opbrengst van ongeveer Cg 10 miljoen zal opleveren.

## LASTEN

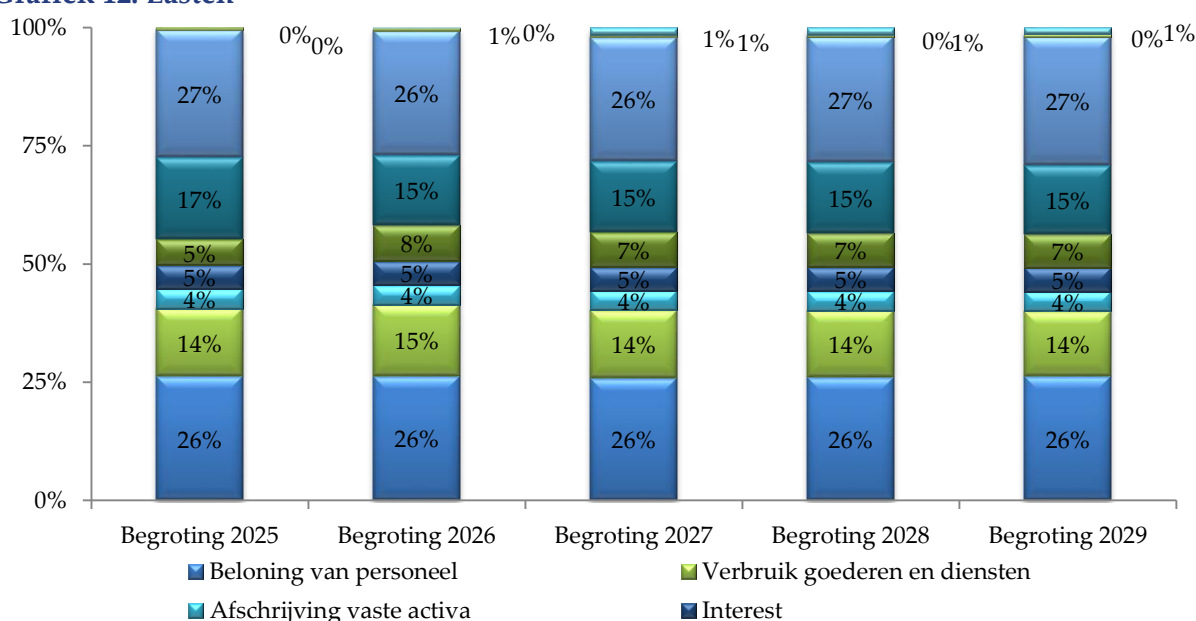
De lasten in de Begroting 2026, inclusief meerjarenraming, zijn onder te verdelen in de volgende categorieën:

1. Beloning van personeel
2. Verbruik goederen en diensten
3. Afschrijving vaste activa
4. Interest
5. Subsidies
6. Overdrachten
7. Sociale zekerheid
8. Andere uitgaven
9. Reserveringen

In onderstaande tekst wordt een analyse gegeven van de overheidslasten en inzicht gegeven in de totale uitgaven. Zoals uit Tabel 4 blijkt, bedragen de totale lasten in de begroting voor 2026 ongeveer Cg 2.052,1 miljoen gulden (gewone dienst). Dit is een stijging van circa Cg 120,8 miljoen ten opzichte van de uitgaven in 2025, en ongeveer Cg 196,8 miljoen meer dan in 2024. Deze toename is zichtbaar in alle categorieën. Hieronder volgt een toelichting per categorie.

In Grafiek 12 zijn onder andere de vorengenoemde lastencomponenten grafisch afgezet in procenten van de totale lasten.

**Grafiek 12. Lasten**

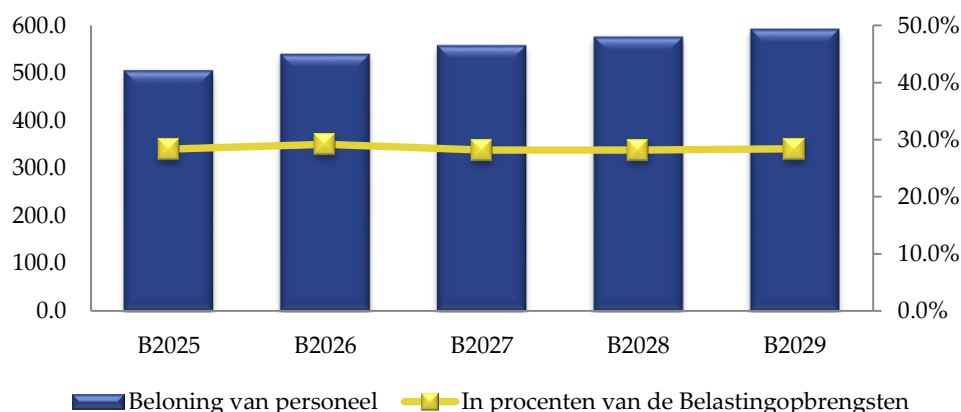


### Beloning van personeel

De uitgaven aan beloningen van het personeel zijn gerelateerd aan actieve ambtenaren. Deze lasten zijn geraamd aan de hand van de realisatiecijfers in de eerste 5 maanden van het jaar 2025.

De beloning van het personeel is in Grafiek 13 ook in procenten van de belastingontvangsten uitgedrukt.

**Grafiek 13. Ontwikkeling Beloning van personeel**



In de beloning van personeel zijn de volgende uitgangspunten verwerkt.

- Invullen van vacatures vanwege uitstroom op basis van het beleid vanwege de Landsverordening vervroegd vrijwillige uitstroom (VVU).
- Invullen van vacatures vanwege natuurlijke uitstroom.
- Daarnaast wordt rekening gehouden met 244 nieuwe instromers, voortkomend uit de vacatures die tijdens de Job fair in november 2024 zijn opengesteld. Deze uitgaven zijn functioneel opgenomen in de begroting van de ministeries.
- Verhoging van vakantie-uitkering van 6% naar 8%.
- Het jaarlijkse budget voor toekenning van indexering en trede voor het personeel van de overheid.
- Daarnaast wordt een lumpsum ter hoogte van 3% om het jaar betaald aan het personeel dat het plafond van de trede heeft bereikt, bij goed functioneren.
- Verbetering arbeidsvoorwaarden, modernisering en flexibilisering pensioenen ten behoeve van het personeel

Hieronder volgt een specificatie van de post beloning van personeel.

Het onderstaande overzicht toont de beloning van personeel aan, inclusief de bovengenoemde vacatures en structurele lasten van het toekennen van de indexering met terugwerkende kracht voor 2019 en 2020 aan het personeel van de overheid.

**Tabel 9a. Beloning van Personeel inclusief vacatures exclusief Trede, Lumpsum en Indexering**

Omschrijving	2026	2027	2028	2029
<b>4200 - Beloning van Personeel</b>				
4211 - Salarissen,Lonen&Bezoldiging	316,8	317,2	317,2	317,5
4212 - Overwerk	24,9	24,9	24,9	24,9
4213 - Kindertoelage	1,8	1,8	1,8	1,8
4214 - Vakantietoelage	26,9	26,9	26,9	26,9
4215 - Medische Behandeling&Keuring	0,4	0,4	0,4	0,4
4216 - Over. Uitg.Salarissen&Lonen	24,7	24,8	24,8	24,8
4221 - Afdracht AOV/AWW	34,9	35,0	34,9	34,9
4222 - Afdracht AVBZ	2,0	2,0	2,0	2,0

4225 - APNA Pensioenbijdragen	47,0	47,0	47,0	47,0
4228 - Pens.verv.prem. Contractant.	0,7	0,7	0,7	0,7
4229 - Afdracht BVZ-premie	36,6	36,6	36,6	36,6
<b>Total 4200 - Beloning van Personeel</b>	<b>516,7</b>	<b>517,2</b>	<b>517,2</b>	<b>517,5</b>

Het verschil van ruim Cg 52,2 miljoen tussen de realisatie van 2024 en de begroting van 2026 kan als volgt worden verklaard:

Omschrijving	Bedrag (in miljoenen)
• Realisatie cijfer 2024	464,5
• 244 in te vullen vacatures. Uitgaande van een bruto bedrag van Cg 100.000 plus 33% werkgeversgedeelte aan sociale premie.	19,4
• Verhoging van Vakantie-uitkering van 6%-8%	5,8
• Stelpost voor Invulling van Financieel functie's	4,1
• Verhoging van pensioenbijdrage vanwege van flexibilisering, modernisering en reparatie van de Pensioen Landsverordening	6,1
• Invulling van ruim 100 vacatures en verhoging van salariskosten binnen de Justitiële Ketens	16,8
<b>Begroting 2026 exclusief jaarlijkse indexering, trede en lumpsum.</b>	<b>516,7</b>

In het onderstaand overzicht worden de lasten gepresenteerd van:

- Het jaarlijkse budget voor indexering en trede voor het personeel van de overheid.
- Een lumpsum ter hoogte van 3%, die om het jaar wordt betaald aan het personeel dat het plafond van de trede heeft bereikt bij goed functioneren.
- Ruimte voor verbetering van de arbeidsvoorwaarden van het personeel en modernisering en flexibilisering van de pensioenen ten behoeve van het personeel.

**Tabel 9b. Beloning van Personeel structurele indexering, trede en lumpsum (Cummulatief)**

Omschrijving	2026	2027	2028	2029
<b>4200 - Beloning van Personeel</b>				
4211 - Salarissen, Lonen & Bezoldiging	14,5	24,6	34,7	44,6
4212 - Overwerk	0,8	1,6	2,4	3,1
4214 - Vakantietoelage	1,7	3,1	4,5	5,9
4216 - Over. Uitg. Salarissen & Lonen	0,8	1,6	2,3	3,1
4221 - Afdracht AOV/AWW	1,5	2,6	3,7	3,5
4222 - Afdracht AVBZ	0,1	0,1	0,2	0,3
4225 - APNA Pensioenbijdragen	2,9	5,2	7,6	9,8
4228 - Pens.verv.prem. Contractant.	0,0	0,1	0,1	0,1
4229 - Afdracht BVZ-premie	1,6	2,7	3,9	5,0
<b>Total 4200 - Beloning van Personeel</b>	<b>23,9</b>	<b>41,7</b>	<b>59,4</b>	<b>75,4</b>

De totale lasten voor de beloning van personeel, gespecificeerd per kostensoort, worden in het onderstaande overzicht weergegeven.

**Tabel 9c. Totaal Beloning van Personeel**

Omschrijving	2026	2027	2028	2029
<b>4200 - Beloning van Personeel</b>				
4211 - Salarissen,Lonen&Bezoldiging	331,3	341,8	351,9	362,1
4212 – Overwerk	25,7	26,5	27,2	28,0
4213 - Kindertoelage	1,8	1,8	1,8	1,8
4214 - Vakantietoelage	28,6	30,0	31,4	32,8
4215 - Medische Behandeling&Keuring	0,4	0,4	0,4	0,4
4216 - Over. Uitg.Salarissen&Lonen	25,5	26,3	27,1	27,9
4221 - Afdracht AOV/AWW	36,5	37,6	38,7	38,5
4222 - Afdracht AVBZ	2,1	2,1	2,2	2,2
4225 - APNA Pensioenbijdragen	49,9	52,3	54,6	56,8
4228 - Pens.verv.prem. Contractant.	0,7	0,8	0,8	0,8
4229 - Afdracht BVZ-premie	38,2	39,3	40,5	41,6
<b>Total 4200 - Beloning van Personeel</b>	<b>540,7</b>	<b>558,9</b>	<b>576,6</b>	<b>592,9</b>

De regering is voornemens het salaris van het overheidspersoneel jaarlijks te indexeren, een loontrede of lumpsum van 3% te betalen en de arbeidsvoorwaarden te verbeteren. De lumpsum van 3% wordt om het jaar uitbetaald, aan het personeel dat het plafond van de trede heeft bereikt bij goed functioneren. Jaarlijks wordt de liquiditeitspositie van het land geëvalueerd en op basis daarvan wordt beoordeeld of zowel budgettair-technisch als liquiditeit technisch voldoende ruimte is om het bovenstaande te betalen.

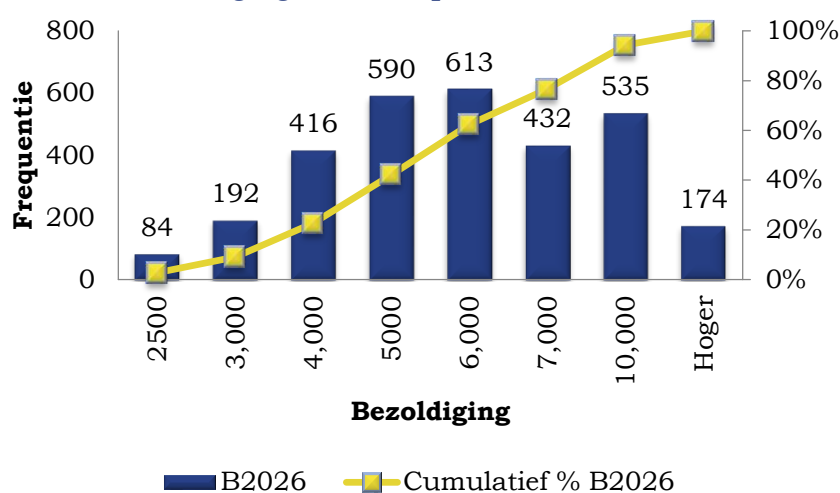
**Tabel 9d. Personeelsindicatoren**

Omschrijving	Begroting 2025 (uitgaande van salarisgegevens mei2024)	Begroting 2026 (uitgaande van salarisgegevens mei 2025)
Aantal personeel	2.922	3.036
Gemiddelde bezoldiging (Cg)	5.453	5.794
Modale bezoldiging (Cg)	6.306	5.298
Mediaan-bezoldiging (Cg)	4.938	5.298
Gemiddelde leeftijd	50,3	49,8

Aan Tabel 9d liggen ten grondslag de gegevens betreffende de salarisrol over de maand mei 2025. Dit is exclusief het onderwyzend-, marine-, kustwachtspersoneel en de gezagdragers.

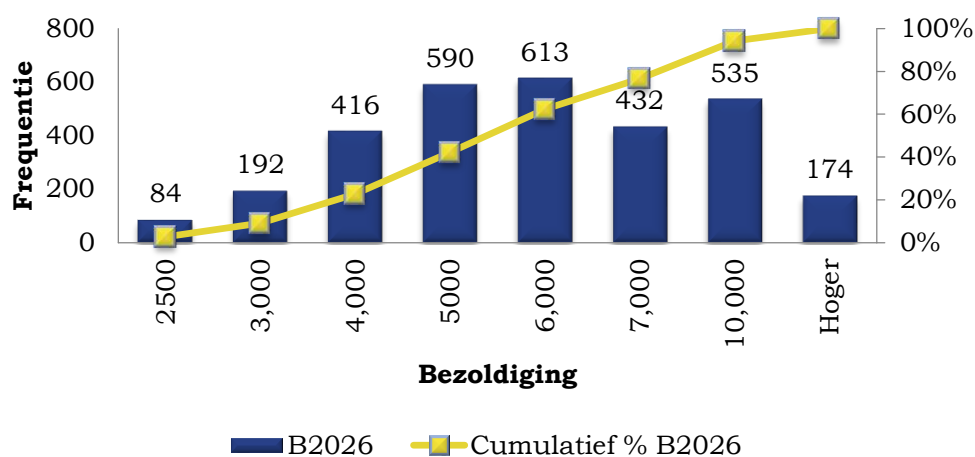
In Grafiek 14 is de bezoldigingsstructuur van het overheidspersoneel grafisch gepresenteerd. Ook hier is gebruik gemaakt van de gegevens betreffende de salarisrol over de maand mei 2025.

**Grafiek 14. Bezoldiging overheidspersoneel eind mei 2025**



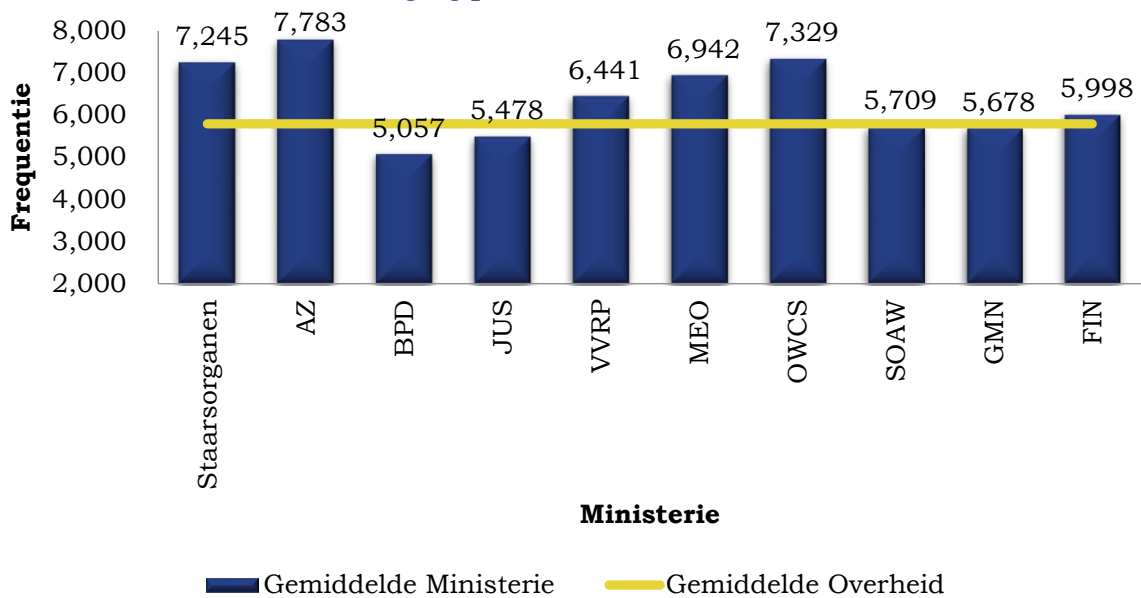
In Grafiek 15 is de demografische structuur van het overheidsapparaat van eind mei 2025 gepresenteerd. De gemiddelde leeftijd van het overheidspersoneel op die datum is 49,8 jaar.

**Grafiek 15. Leeftijdstructuur overheidspersoneel eind mei 2025**



Aan de andere kant laat Grafiek 16 de gemiddelde demografische structuur per ministerie zien. De gemiddelde bezoldiging van het overheidspersoneel is Cg 5.794.

**Grafiek 16. Gemiddelde bezoldiging per ministerie eind mei 2025**



In onderstaand overzicht wordt de uitstroom vanwege pensioen weergegeven.

**Tabel 10. Personeelsaantallen uittreeders en instroom**

Omschrijving	2025	2026	2027	2028	2029
Uitstroom	61	113	112	122	124
Instroom		55	54	64	66

Dit is exclusief het onderwijzend-, marine-, kustwachtpersoneel en de gezagdragers.

Tabel 10 geeft een overzicht van het aantal medewerkers dat binnen de overheid uitstroomt vanwege pensioen voor de jaren 2025 tot en met 2029. In 2025 is de uitstroom met 61 personen relatief laag, maar daarna neemt deze sterk toe tot 113 personen in 2026. Na dat jaar blijft de uitstroom op een vergelijkbaar niveau, met een lichte stijging naar 112 in 2027, 122 in 2028 en 124 in 2029. Deze gegevens wijzen op een toenemende groep oudere werknemers die het ambt verlaat, wat mogelijk gevolgen kan hebben voor de personeelsbezetting en de continuïteit van overheidsdiensten in de komende jaren.

De overheid is al bezig met diverse initiatieven om de uitdagingen van de vergrijzing en pensioenuitstroom aan te pakken. Zo wordt het personeelsbeleid herzien door het aantrekkelijker maken van werken bij de overheid, onder andere via flexibele arbeidsvoorwaarden, deeltijdwerken en ouderen werknemersprogramma's, om zo de loopbaan te verlengen en ervaring binnen de organisatie te behouden.

Daarnaast wordt geïnvesteerd in opleiding en werving, waardoor jongeren worden aangetrokken en voldoende doorgroeimogelijkheden worden geboden, wat zorgt voor een gezonde, generatiedivers personeelsbestand. De overheid van Curaçao zet actief in op het aantrekken van "young professionals" door aantrekkelijke arbeidsvoorwaarden en faciliteiten aan te bieden. Denk hierbij aan het vergoeden van verhuiskosten, een tegemoetkoming in de huur, mogelijkheden voor internationale stages en het overnemen van studieschulden. Zo hoopt de overheid jong talent te stimuleren om voor een carrière bij de overheid te kiezen en bij te dragen aan een vernieuwde en dynamische organisatie.

De inzet van technologie en innovatie speelt eveneens een belangrijke rol, met digitale tools en automatisering die de efficiëntie verhogen en de impact van personeelsuitstroom verminderen. Verder werken overheidsdiensten intensief samen met onderwijsinstellingen, scholen en universiteiten, om jong talent vroegtijdig te binden en te begeleiden.

### **Verbruik goederen en diensten**

Deze categorie heeft betrekking op de materiële lasten.

Ten opzichte van de Begroting 2025 is er in het dienstjaar 2026 een verhoging van ruim Cg 31 miljoen waar te nemen. Deze verhoging betreft de operationele lasten bij bijna alle ministeries en staatsorganen. Hieronder wordt per hoofdstuk een korte toelichting gegeven over de inzet van de extra middelen. Voor een uitgebreide toelichting wordt verwezen naar de Algemene Beschouwingen per hoofdstuk.

1. De Staten:

- Bedrag: Cg 1,1 miljoen
- Toelichting: Het gaat voornamelijk om aanvullende kosten die gemaakt moeten worden bij het inzetten van extern personeel.

2. Het ministerie van Algemene Zaken:

- Bedrag: Cg 1,5 miljoen
- Toelichting: De stijging van de begroting voor Onderhoud Kantooruitrusting, Inhuur personeel en Publieke voorlichting ten opzichte van vorig jaar is het resultaat van verschillende factoren. Ten eerste zijn de kosten voor het onderhoud van kantooruitrusting toegenomen door prijsstijgingen en de noodzaak van uitbreiding en modernisering van faciliteiten. Daarnaast is de inhuur van personeel toegenomen vanwege nieuwe projecten en de behoefte aan gespecialiseerde expertise, wat hogere arbeidskosten met zich meebrengt. Tot slot is ook de budgettering voor publieke voorlichting verhoogd om de communicatie- en voorlichtingsactiviteiten uit te breiden en beter af te stemmen op actuele maatschappelijke kwesties en strategische doelstellingen. Deze factoren samen verklaren de groei in de totale begroting voor deze posten ten opzichte van vorig jaar.

3. Het ministerie van Bestuur, Planning en Dienstverlening (BPD):

- Bedrag: Cg 4,8 miljoen
- Toelichting: De stijging van de begroting voor onderhoudskosten en licenties bij digitalisering en opleiding bij het ministerie van BPD ten opzichte van vorig jaar is het gevolg van de verdere uitbreiding en upgrade van de digitale systemen. Om de continuïteit en veiligheid van de IT-infrastructuur te waarborgen, is meer investering nodig in het onderhouden en ondersteunen van bestaande systemen. Daarnaast zijn de kosten voor licenties gestegen door de aanschaf van nieuwe software en het verlengen

van bestaande licentiecontracten. Ook is extra budget uitgetrokken voor opleidingen en trainingen, zodat medewerkers de benodigde vaardigheden kunnen ontwikkelen om optimaal gebruik te maken van de nieuwe digitale tools en richtlijnen. Deze investering is essentieel om de organisatie toekomstbestendig te maken en de kwaliteit van de dienstverlening te waarborgen.

4. Het ministerie van Justitie

- Bedrag: Cg 1,3 miljoen
- Toelichting: De begroting voor het ministerie van Justitie is ten opzichte van vorig jaar verhoogd vanwege een aanvullende financiering voor gezinshuishoudens. Deze verhoging is bedoeld om de kosten te dekken die samenhangen met de opvang van onder toezicht gestelde (OTS) kinderen en niet-OTS-kinderen in pleeggezinnen of internaten. Door deze financiële steun te vergroten, wil de regering voor een stabielere en betere ondersteuning van de gezinnen en kinderen in kwetsbare situaties zorgen en de kwaliteit van de opvang en begeleiding verbeteren. De extra financiering is een belangrijke maatregel om de maatschappelijke verantwoordelijkheden op het gebied van jeugdzorg en maatschappelijke opvang adequaat te kunnen blijven uitvoeren.

5. Het ministerie van Verkeer, Vervoer en Ruimtelijke Planning (VVRP):

- Bedrag: Cg 2,8 miljoen
- Toelichting: De begroting voor het ministerie van VVRP is ten opzichte van vorig jaar verhoogd voornamelijk vanwege de dringend benodigde kleine en reguliere onderhoudswerkzaamheden aan rioleringen, dammen en waterafvoer. Deze verhoging is essentieel om de infrastructuur te onderhouden, veilig te stellen en te verbeteren, zodat wateroverlast en onveilige situaties effectief kunnen worden voorkomen. Deze maatregelen dragen bij aan een efficiënt waterbeheer en helpen zowel de natuurlijke omgeving als de samenleving te beschermen tegen water gerelateerde risico's.

6. Het ministerie van Economische Ontwikkeling:

- Bedrag: Cg 3,1 miljoen
- Toelichting: De begroting voor het ministerie van Economische Ontwikkeling (EO) is ten opzichte van vorig jaar verhoogd vanwege een stijging in diverse operationele lasten. Deze omvatten onder andere advieskosten, overige uitbesteed werkzaamheden, reiskosten en uitgaven voor publieke voorlichting. De toename in deze kosten is nodig om de ambities en projecten van het ministerie van EO effectief uit te voeren, de benodigde expertise in te schakelen, de communicatie naar buiten toe te versterken en operationele activiteiten te ondersteunen. Met deze extra middelen kan het ministerie beter inspelen op de dynamische economische ontwikkelingen en de gestelde economische doelstellingen blijven nastreven.

7. Het ministerie van Gezondheid, Milieu en Natuur (GMN):

- Bedrag: Cg 4,7 miljoen
- Toelichting: In mid-2024 is het ministerie van GMN gestart met twee belangrijke projecten: het gratis afvalstorten bij de afvalstortplaatsen van Selikor en de opschoningsactie op het eiland. Deze initiatieven zijn gericht op het verbeteren van het afvalbeheer en het schoonhouden van het eiland, met als doel een duurzamere en gezondere omgeving voor de inwoners en het milieu. Door het bieden van gratis stortingsmogelijkheden wordt het afvalafvoersysteem toegankelijker en worden de kosten voor inwoners verlaagd, wat bijdraagt aan het verminderen van illegale dump en afvaloverlast. De opschoningsactie richt zich op het verwijderen van aanwezige afval en het herstellen van de natuurlijke omgeving. Deze projecten vormen een belangrijke stap in de milieubeleidsdoelstellingen van het ministerie en zijn essentieel voor de lange termijn verbetering van de leefomgeving en het behoud van de natuurlijke schoonheid van het eiland.

In 2025 is besloten om de projecten 'gratis afvalstorting bij de afvalstortplaatsen van Selikor' en de 'opruimingsactie op het eiland' voort te zetten. De financiering van deze initiatieven is tot nu toe telkens gerealiseerd via extra niet-belastingmiddelen. Voor 2026 is eveneens vastgesteld dat deze projecten worden voortgezet en daarom opgenomen zijn in de Begroting 2026. Door de structurele financiering in de begroting te verwerken, wordt de continuïteit en effectiviteit van deze milieuprojecten gewaarborgd, zodat de verbeteringen op het gebied van afvalbeheer en milieubescherming blijvend kunnen worden doorgezet.

## 8. Het ministerie van Financiën

### A. Optimalisatie en modernisering van de Belastingdienst en Douane:

- Bedrag: Cg 6,0 miljoen
- Toelichting: Dit budget is bedoeld om te investeren in de verbetering van processen en opleidingen van personeel binnen de belastingdienst en douane, met als doel de efficiëntie en effectiviteit te verhogen. De Douane is momenteel bezig met het werven van ongeveer 60 nieuwe medewerkers, die na een intensief opleidingstraject de functie van aspirant-kommies zullen vervullen. De kosten voor deze opleiding zijn onder andere een extra uitgave bovenop de begroting van 2025.

### B. Extra budget voor SBAB:

- Bedrag: Cg 1,0 miljoen
- Toelichting: De uiteenlopende verplichtingen van Curaçao op het gebied van internationale fiscale informatie-uitwisseling, voortvloeiend uit bilaterale en multilaterale verdragen vormen een uitdaging. Om aan deze complexe en voortdurende eisen te voldoen, wordt een nieuwe, centrale afdeling, het Bureau International Tax Compliance (BITC), opgezet. Deze moet de CRS-naleving onder rapporterende financiële instellingen waarborgen via ondersteuning, databeheer,

controle, internationale uitwisseling, en rapportage. Omdat de capaciteit momenteel beperkt is, wordt het BITC voorlopig ondergebracht bij Stichting Belasting Accountantsbureau, met toezicht van de minister van Financiën en nauwe samenwerking met relevante instanties.

C. Extra budget voor de Nationale Hervormingscommissie:

- Bedrag: Cg 1,0 miljoen
- Toelichting: Deze commissie houdt toezicht op het landspakket en biedt ondersteuning aan de ministeries, in samenwerking met TWO.

D. Budget voor publieke voorlichting:

- Bedrag: Cg 2,3 miljoen
- Toelichting: Extra budget is gereserveerd voor publieke voorlichting ter ondersteuning van het ministerie van Financiën. Deze extra middelen worden ingezet om de communicatie en voorlichtingsactiviteiten te versterken, met als doel de bewustwording en het begrip onder de doelgroep te vergroten over belangrijke financiële onderwerpen, zoals belastingzaken, overheidsbeleid en fiscale regelgeving. Door gerichte voorlichtingscampagnes en informatievoorziening kan de transparantie worden verhoogd, het vertrouwen in het overheidsbeleid worden versterkt en de zelfredzaamheid van burgers en ondernemers worden ondersteund. Deze investering in publieke voorlichting is essentieel om de communicatie effectiviteit te vergroten en een beter geïnformeerde samenleving te bevorderen.

E. Huur gebouwen voor de sector Financieel Beleid en Begrotingsbeheer, Beleidsorganisatie, Ministeriele Staf van het ministerie van Financiën:

- Bedrag: Cg 0,8 miljoen
- Toelichting: Er is extra budget beschikbaar gesteld voor de huur van een nieuw, groter pand en parkeerplaatsen. De sector Financieel Beleid en Begrotingsbeheer, evenals de Beleidsorganisatie en de Ministeriële Staf van het ministerie van Financiën zijn voornemens te verhuizen naar een ruimere locatie. De huidige locatie is namelijk te klein gebleken. De ervaring van het afgelopen jaar laat zien dat voor sommige functies het zeer moeilijk is gebleken om thuis te kunnen werken. Daarnaast is, naar aanleiding van de job fair in november vorig jaar, sprake van uitbreiding van het personeelsbestand. Vanwege de aard van de werkzaamheden kunnen deze nieuw aangenomen medewerkers niet thuiswerken. Hierdoor ontstaat een onbegrensde ruimteproblematiek in het huidige pand aan Asteroïdenweg. De verhuizing en de investeringen in de nieuwe locatie zorgen voor een efficiëntere en comfortabelere werkomgeving, waardoor de werkzaamheden beter kunnen worden uitgevoerd en de organisatie beter kan inspelen op de toenemende behoefte aan kantoorruimte en faciliteiten.

In Tabel 11 wordt het Verbruik goederen en diensten in de Begroting 2026, inclusief meerjarenraming voor de periode 2027 – 2029, uitgesplitst gepresenteerd

Tabel 11. Specificatie Verbruik goederen en diensten

Omschrijving	R2024	B2025	B2026	B2027	B2028	B2029
<b>Verbruik goederen &amp; diensten</b>						
4321 - Inhuur van Personeel	13,9	12,7	15,6	15,6	15,6	15,6
4322 - Kosten Rechtsbijstand	2,9	3,7	3,2	3,2	3,2	3,2
4323 - Kosten Vertaling&Vertolking	0,3	0,4	0,5	0,5	0,5	0,5
4324 - Stag. Vrijw. & Vakantiejobs	0,3	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
4325 - Overig Personeel van Derden	0,4	0,0	1,0	1,0	1,0	1,0
4331 - Werving Personeel	0,3	0,6	0,9	1,0	1,0	1,0
4332 - Uitzending & Detachering	0,3	0,5	0,8	0,8	0,8	0,8
4333 - Verzekering Personeel	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
4334 - Opleiding & Traning	4,1	6,9	8,4	8,4	8,4	8,5
4335 - Kleding & Uitrusting	0,8	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2
4336 - Maaltijden	1,7	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4
4337 - Vervoer	2,0	2,4	2,4	2,4	2,4	2,4
4338 - Vergaderkosten&Presentiegeld	1,1	1,7	1,6	1,6	1,7	1,7
4339 - Representatie&Voorlichting	7,8	5,0	4,4	4,4	4,4	4,5
4340 - Overige Kosten Eigen Person.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
4341 - Reis & Verblijfkosten	7,1	4,4	5,5	5,8	5,7	5,7
4351 - Huur Gebouwen & Terreinen	16,7	18,3	16,6	16,0	16,0	16,0
4352 - Onderhoud Gebouwen&Terreinen	5,9	4,9	5,7	5,6	5,6	5,6
4353 - Verz. & Belast. Huisvesting	1,1	1,6	1,7	1,7	1,7	1,7
4354 - Verbruik Nutsvoorzieningen	15,0	16,1	20,6	20,7	20,7	20,7
4355 - Huur Duurzame Roerende Goed.	0,3	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
4356 - Onderhoud Duurz.Roer. Goed.	1,2	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6
4357 - Overig Huisvesting	1,0	1,0	1,5	1,4	1,4	1,4
4358 - Aanschaf.Duurz.Roerende Goed,	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1
4371 - Huur & Lease Kantooruitrust.	1,2	1,7	1,8	1,8	1,8	1,8
4372 - Onderhoud Kantooruitrusting	20,6	24,9	28,5	28,6	28,6	28,6
4373 - Kleine Inventarisgoederen	4,0	4,0	5,2	5,2	5,2	5,2
4374 - Telefoon & Faxkosten	9,1	6,6	9,3	9,3	9,3	9,3
4375 - Porto & Vrachtkosten	1,5	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4
4376 - Abonnementen & Lektuur	0,3	1,9	1,7	1,7	1,7	1,7
4377 - Contributies&Lidmaatschappen	3,1	2,1	2,3	2,3	2,3	2,3
4378 - Publieke Voorlichting	5,2	4,3	12,9	12,9	12,9	12,9
4379 - Advieskosten	7,1	8,0	9,3	8,8	8,7	8,6
4380 - Accountantskosten	0,0	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
4381 - Overige Kantoorexplotatie	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
4396 - Onderwijs Verzekeringen	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
4402 - Bijdr. Social.Vormingsplicht	-	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
4405 - Verzorging Ouden van Dagen	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
4406 - Gezondheidsonderzoek	0,0	0,5	0,4	0,4	0,4	0,4
4407 - Verband & Geneesm. Medicam.	0,6	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8
4408 - Kosten van Begraven	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
4421 - Huur&Lease Vervoermiddelen	0,6	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7
4422 - Onderhoud Voertuigen	1,5	1,8	2,2	2,2	2,2	2,2

Omschrijving	R2024	B2025	B2026	B2027	B2028	B2029
4423 - Verbruik Benzine & Olie	1,9	2,3	2,4	2,4	2,4	2,4
4424 - Verzek.&Belast.Openb.vervoer	0,8	0,8	1,0	1,0	1,0	1,0
4425 - Verv. Leerl.&Buitensch. Act.	3,9	4,2	4,2	4,2	4,2	4,2
4426 - Overig Openbaar Vervoer	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1
4441 - Onderhoud Technische Constr.	0,1	0,3	0,7	1,0	2,0	2,0
4442 - Onderhoud Wegwerken	1,7	3,5	1,7	1,7	1,7	1,7
4443 - Onderhoud Waterwerken	2,0	2,5	4,0	4,0	4,0	4,0
4444 - Aanleg & Onderh.Openb. groen	0,3	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
4445 - Aankoop Mach. Install.&app.	0,5	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
4446 - Huur Mach. Install.&appar.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
4447 - Onderh. Mach. Install.&app.	0,1	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
4459 - Onderh.Straatverlt&Inventaris	0,4	7,2	1,3	1,3	1,3	1,3
4461 - Aank.& Onderh.Wapens&Munitie	0,1	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
4462 - Schade- en kosten vergoedingen	0,5	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2
4463 - Dwanginvordering	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
4464 - Commissies	3,0	8,6	8,6	8,6	8,6	8,6
4465 - Verkiezingen	2,6	-	-	-	-	-
4466 - Rampenbestrijding	1,0	0,3	0,5	0,5	0,5	0,5
4467 - Overig Uitbesteed Werk	64,9	69,8	74,9	75,0	75,8	76,7
4468 - Andere Spec. Goed.&Diensten	24,1	26,0	21,3	21,3	21,3	21,3
4469 - Afdr. Paspoort leges	1,5	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0
4470 - Proces kstn Algemeen	1,3	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1
4471 - Specifieke projectkosten	1,5	-	0,5	0,4	0,4	0,4
4481 - Verzekering Just.Clienten	-	-	0,0	0,0	0,0	0,0
4482 - Opleiding,training, Vorm.Rehab	-	-	0,3	0,3	0,3	0,3
4483 - Uniform	-	-	0,1	0,1	0,1	0,1
4484 - Voeding cliënten	-	-	2,3	2,3	2,3	2,3
4485 - Medische beh. cliënten	-	-	1,1	1,1	1,1	1,1
4486 - Verzorging cliënten	-	-	0,1	0,1	0,1	0,1
4487 - Vergoeding gezinshuishoud.	-	-	2,7	2,7	2,7	2,7
4490 - Ov.kosten Justitiële client.	-	-	0,8	0,8	0,8	0,8
<b>Totaal</b>	<b>252,6</b>	<b>278,4</b>	<b>309,4</b>	<b>309,0</b>	<b>310,5</b>	<b>311,6</b>

## Afschrijvingen vaste activa

De afschrijvingen in de Begroting 2026 bedragen Cg 85,0 miljoen (zie Tabel 4).

## Interest

Onder de categorie 'Interest' worden zowel de rentelasten als bankkosten verantwoord. De rentelasten worden in 2026 geraamd op circa Cg 94,1 miljoen. Dit is inclusief de rente ter financiering van de nieuwe geldlening en een eventuele (kortstondige) financieringsbehoefte, waarbij wordt uitgegaan van een gemiddelde rente van 3,4%. Daarnaast wordt rekening gehouden met een bedrag van Cg 9,3 miljoen voor de uitgaven van disagio, andere rentelasten en bankkosten in het algemeen.

In Grafiek 17 worden de rentelasten in de periode 2026 - 2029, ook in procenten van het bruto binnenlands product (bbp), gepresenteerd.

### Renterisico

Toen de nieuwe staatkundige structuur is ingevoerd, heeft Nederland de resterende hoofdsom van de openstaande schulden volledig overgenomen. Hierdoor is een vordering ontstaan van Nederland op Curaçao, die gelijk is aan het deel dat volgens de Slotverklaring en het Rijksbesluit over de overname van geldleningen van de Nederlandse Antillen, Curaçao en Sint-Maarten niet is overgenomen.

Omdat deze nieuwe schuld tegen lage rente is uitgegeven, ontstond een renterisico bij het vernieuwen ervan. Tussen 2011 en 2019 was dat renterisico minimaal, omdat er geen delen van de lening afliepen in die periode. De eerste tranche van de lening die in 2020 is afgelost, is toen opnieuw gefinancierd tegen een rentepercentage van nul.

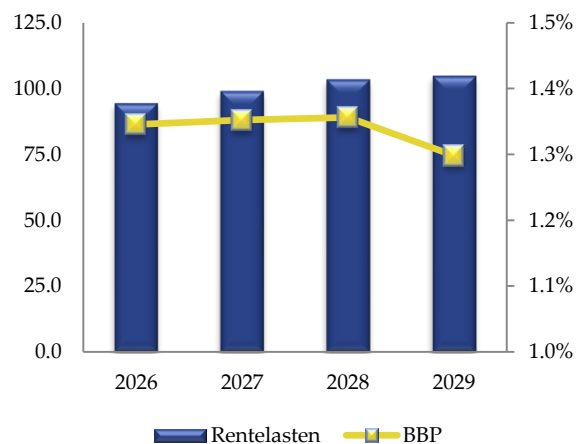
De tweede tranche van de obligatielening, die in 2010 is afgesloten en een waarde heeft van ongeveer 140 miljoen gulden, verloopt in 2025. De rente voor deze lening is nog niet vastgesteld. Voor een uitgebreid overzicht van alle schulden wordt verwezen naar de bijlage 'De Staat van Opgenomen Leningen' in het beleidsdeel van de begroting voor het dienstjaar 2026.

### Wisselkoersrisico

De schuldtitels van Curaçao luiden alle in Caribische guldens. Verder geldt de staande inschrijving door Nederland voor emissies in dezelfde valuta. Hierdoor is geen wisselkoersrisico in de sfeer van de rentelasten en de overheidsschuld.

## Subsidies

Grafiek 17. Rentelasten



Een totaaloverzicht van de subsidieverlening kan gevonden worden in de Staat van Inkomensoverdrachten in de bijlage bij de begroting.

## Overdrachten

Voor de overdrachten geldt hetzelfde als bij de subsidies. De overdrachten worden in 2026 op Cg 302,2 miljoen geraamd. De samenstelling van dit budget is gepresenteerd in Tabel 12.

**Tabel 12. Overdrachten**

Omschrijving	R2024	B2025	B2026	B2027	B2028	B2029
<b>Totaal</b>	<b>398,5</b>	<b>337,0</b>	<b>302,2</b>	<b>323,7</b>	<b>330,7</b>	<b>330,8</b>
Overdrachten aan Overheids instellingen	60,0	64,9	82,6	82,6	82,6	82,6
Bijdragen & Subsidies Bijzonder Onderwijs	144,9	159,8	168,1	173,9	181,0	181,0
Bijdragen & Subsidies Nonprofit instellingen	138,2	84,7	19,0	24,8	24,7	24,8
Overige Subsidies & Bijdragen	55,4	27,7	32,4	42,4	42,4	42,4

### *Aanpassingen in Subsidies en Overdrachten*

Om de financiële administratie te verbeteren, is de handleiding voor het rekeningschema aangepast, met als doel een duidelijke scheiding te creëren tussen subsidies en overdrachten. Deze herstructurering heeft geleid tot een verschuiving tussen deze twee economische categorieën.

Hoewel de totale begroting voor subsidies en overdrachten in 2026 met Cg 8,1 miljoen lager is dan de realisatie in 2024, is deze wel hoger dan de begroting van 2025. Deze stijging wordt voornamelijk veroorzaakt door:

- **Gemeenschappelijk Hof van Justitie (GHvJ):** Conform de Rijkswet Gemeenschappelijk Hof van Justitie en het Rijksbesluit Financiering Gemeenschappelijk Hof van Justitie draagt Curaçao bij aan de kosten van het Hof. Door loonindexering en de aanname van nieuw personeel is het budget van het GHvJ structureel verhoogd met Cg 4,0 miljoen.
- **Curaçao Tourism Development Foundation (CTDF):** De subsidie voor de CTDF is verhoogd met Cg 5,3 miljoen. Deze stijging is direct gekoppeld aan de toegenomen opbrengsten uit de 7% omzetbelasting op hotelkamers, de zogenaamde logeergastenbelasting. Deze belastingopbrengsten zijn specifiek geoormerkt en worden ingezet ter bevordering van het toerisme op Curaçao.

De extra middelen stellen de CTDF in staat om gerichte marketingcampagnes, evenementen en projecten te financieren die de toerismesector verder versterken. Dit beleid garandeert dat de groei van de toeristische inkomsten ook direct ten goede komt aan de sector zelf, en draagt bij aan een duurzame ontwikkeling van de toeristische economie op het eiland.

- **Ministerie van Onderwijs, Wetenschap, Cultuur en Sport (OWCS):** Het budget voor subsidies en overdrachten is gestegen als gevolg van hogere salariskosten. Deze stijging

betreft voornamelijk het onderwijzend personeel van bijzondere scholen en andere stichtingen die onder de verantwoordelijkheid van dit ministerie vallen, en is het resultaat van tredeverhogingen en indexering.

Deze aanpassingen weerspiegelen een strategische herverdeling van middelen om essentiële diensten en functies te waarborgen.

Bij de post Bijdragen & Subsidies Bijzonder Onderwijs geldt dezelfde versoepeling van de arbeidsvoorwaarden als die van het personeel van de overheid. Ten behoeve van de reservering van de uitgaven van trede en indexering van het onderwijzend en niet onderwijzend personeel wordt hieronder een specificatie weergegeven.

	2026	2027	2028	2029
Indexering en Trede	6,3	8,1	10,3	13,6

Bedrag in Cg miljoenen

### Sociale zekerheid en Schommelfonds

De samenstelling van dit budget is gepresenteerd in Tabel 13.

**Tabel 13. Sociale zekerheid**

Omschrijving	R2024	B2025	B2026	B2027	B2028	B2029
<b>Totaal</b>	<b>497,0</b>	<b>520,6</b>	<b>541,3</b>	<b>566,3</b>	<b>586,3</b>	<b>616,3</b>
Pensioenuitkeringen	18,1	22,5	20,7	20,7	20,7	20,7
Bijdr. aan Gezinshuishoudens	5,4	2,7	0,0	0,0	0,0	0,0
Onderstanden en Noodvoorziening	70,3	73,7	88,7	103,7	123,7	153,7
Landsbijdrage AVBZ	2,5	2,5	3,3	3,3	3,3	3,3
APNA Duurtetoeslag pensioenen	88,9	97,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Landsbijdrage Basisverzekering Ziektekosten	280,2	291,2	291,2	301,2	301,2	301,2
Landsbijdrage AOV/AWW	22,9	25,0	25,0	25,0	25,0	25,0
VVU Uitkeringen	6,7	6,0	4,0	4,0	4,0	4,0
Subsidie Water & Electra	0,0	0,0	1,4	1,4	1,4	1,4
Huursubsidie	0,0	0,0	7,0	7,0	7,0	7,0
<b>Andere uitgaven (Toevoeging SVB Schommelfonds)</b>	<b>0,0</b>	<b>0,0</b>	<b>0,0</b>	<b>0,0</b>	<b>0,0</b>	<b>0,0</b>

#### *Pensioenuitkeringen*

Hieronder zijn onder andere voorzieningen getroffen voor de betaling van pensioenuitkeringen aan ex-gezagdragers.

#### *Onderstanden en Noodvoorziening*

Dit betreft de onderstand- en noodvoorzieningen voor minderbedeelden. Voor de begrotingsperiode van 2026 is in de meerjarenbegroting een extra bedrag van Cg 15 miljoen gulden opgenomen, ten opzichte van 2025. Dit extra bedrag is specifiek bedoeld om een mogelijke aanvullende financiële ondersteuning te bieden aan AOV-gerechtigden die slechts een pensioen ontvangen dat onder het bestaansminimum voor Curaçao ligt. Deze verhoging is bedoeld om kwetsbare groepen in de samenleving beter te ondersteunen, zodat zij in hun

basisbehoeften kunnen voorzien. Het extra budget zal onder andere worden ingezet voor het verhogen van de AOV door middel van een extra toelage. Vooral nog wordt deze verhoging op de stelpost opgenomen.

### *Duurtetoeslag*

De post Sociale Zekerheid dient ook ter dekking van de duurtetoeslag. De duurtetoeslag houdt verband met:

- Het pensioenaandeel dat voortvloeit uit dat gedeelte van de indexering van het ambtenareninkomen dat tot 1994 niet in het salaris is geïntegreerd doch in de vorm van een duurtetoeslag is uitgekeerd, waarover derhalve geen pensioenpremie is betaald.
- De indexering van de pensioenuitkering die gelijk is aan de indexering van de ambtenarensalarissen.
- Het differentiaal in de opgebouwde pensioenrechten. De opbouw van het pensioen was vroeger als volgt. Over de eerste 20 jaar werd jaarlijks 2,5% van het inkomen aan pensioen opgebouwd en over de laatste tien jaar 1 2/3%. Dit kwam uit op een totaal pensioeninkomen van 66 2/3 %. Aangezien 70% wordt uitgekeerd, vindt de aanvulling plaats in de vorm van een duurtetoeslag.

Hiervoor is een bedrag van ongeveer Cg 100,0 miljoen opgenomen in de begroting van 2026 en voor de jaren erna. Daarbij wordt ook rekening gehouden met een eventuele indexatie van de duurtetoeslag. Indien en voor zover de bezoldigingen van de overheidsdienaren door een aanpassing aan de gestegen kosten van levensonderhoud wijzigen, zullen de pensioenen, inclusief de duurtetoeslag, ook worden aangepast.

Aangezien er geen nieuwe duurtetoeslag wordt opgebouwd, zal dit bedrag op termijn afnemen.

### *VVU-uitkering*

Conform de Landsverordening vervroegd vrijwillige uitstroom (VVU) hebben de ambtenaren die met VVU zijn gegaan recht op een uitkering gelijk aan het werkgeversdeel van de premies AOV, AWW en BVZ. Op basis van informatie verkregen van het Algemeen Pensioenfonds Curaçao en de calculatie van het land wordt meerjarig hiermee rekening gehouden.

### *Landsbijdrage AOV/AWW en AVBZ*

De landsbijdrage aan de Algemene Ouderdomsverzekering (AOV), de Algemene Weduwen- en Wezenverzekering (AWW) en de Algemene Verzekering Bijzondere Ziektekosten (AVBZ) betreft de financiële bijdragen die vanuit de landskas aan deze fondsen worden verstrekt. Deze bijdragen zijn essentieel voor het waarborgen van een stabiele en duurzame sociale zekerheidsstructuur op het eiland.

De AOV en AWW bieden belangrijke sociale bescherming aan ouderen en nabestaanden, terwijl de AVBZ zorgt voor de dekking van bijzondere ziektekosten voor degenen die dat nodig hebben. De bijdrage vanuit de landskas is noodzakelijk om de continuïteit en de kwaliteit van deze sociale verzekeringen te garanderen.

De steun vanuit de overheid helpt niet alleen bij het handhaven van de uitkeringen, maar zorgt ook voor de beschikbaarheid van middelen voor zorg en ondersteuning aan kwetsbare bevolkingsgroepen. Door een solide financiering van deze fondsen kan de regering blijven investeren in de sociale zekerheid en het welzijn van haar burgers.

### *Landsbijdrage Basisverzekering Ziektekosten (BVZ)*

De landsbijdrage aan de Basisverzekering Ziektekosten (BVZ) is een cruciale financiële ondersteuning vanuit de overheid die bedoeld is om de toegankelijkheid en betaalbaarheid van gezondheidszorg voor alle inwoners van Curaçao te waarborgen. Deze bijdrage speelt een belangrijke rol in het dekken van de kosten voor noodzakelijke medische behandelingen en zorgdiensten, zodat burgers in hun basisgezondheidsbehoeften kunnen voorzien.

De BVZ is ontworpen om ervoor te zorgen dat elke inwoner, ongeacht zijn of haar financiële situatie, toegang heeft tot essentiële gezondheidszorg. De bijdrage vanuit de landskas helpt bij het compenseren van de kosten die de zorgverzekeraars maken, waardoor patiënten in staat zijn om de zorg te ontvangen die zij nodig hebben zonder onredelijke financiële lasten.

### *Huursubsidie*

De huursubsidie is een vorm van aanvullende ondersteuning die door de overheid wordt gefinancierd om de huisvesting van minderbedeelden betaalbaar te houden. Deze subsidie wordt toegekend aan mensen met een beperkt inkomen, zodat zij de huur van hun woning kunnen betalen zonder financiële problemen. Het totale bedrag van Cg 7,0 miljoen dat hiervoor beschikbaar is, wordt jaarlijks overgemaakt aan Fundashon Kas Popular.

### *Oplossingsrichting CMC*

De oplossing voor de financiële problematiek van CMC bestaat uit 2 delen, namelijk:

A. Het structureel verhogen van het zorgbudget via SVB en jaarlijkse aanvullende middelen via de landsbegroting om de exploitatie van het CMC vanaf 2025 te balanceren (rekening houdend met de doelmatigheidsexercities waarvoor het CMC zelf verantwoordelijk voor is). Vanaf 2025 en meerjarig zijn de volgende bedragen in de landsbegroting opgenomen (dus ook in de huidige begroting 2026-2029) om vanaf 2025 de exploitatie van de CMC-entiteiten zoveel mogelijk te balanceren:

- Het separaat afrekenen van de zorgkosten voor onverzekerden. Deze zorgkosten over oude jaren zijn reeds afgerend en vanaf 2025 wordt per kwartaal een bedrag van Cg 2,5 miljoen aan het CMC overgemaakt ter financiering van de zorgkosten voor onverzekerden (welk per halfjaar wordt afgerekend). Totaal per jaar Cg 10 miljoen en dit bedrag is in de begroting 2025 en 2026-2029 overeenkomstig verwerkt.
- Extra landsbijdrage ad Cg 3 miljoen aan SVB geoormerkt voor de verbetering van de arbeidsvoorwaarden van het CMC-personeel (niet zijnde medisch specialisten en topkader wegens LNT). Dit bedrag wordt via SVB (zorgbudget) aan CMC

uitbetaald. Dit bedrag is in de begroting 2025 en 2026-2029 overeenkomstig verwerkt.

- De jaarlijkse kapitaallasten van CMC Vastgoed m.b.t. de Nederlandse lening voor de bouw van het ziekenhuisgebouw (jaarlijks: Cg 18 miljoen) zijn voor rekening van het Land gekomen. Dit betekent dat de lasten van CMC Vastgoed Cg 18 miljoen per jaar minder zijn en dus minder huurlasten voor CMC Exploitatie. Dit geeft aan SVB extra ruimte om een hoger zorgbudget aan CMC Exploitatie te betalen (na toetsing van de ingediende CMC-begroting). In de landsbegroting betekent dit dat het Land geen inkomsten voor rente en aflossing door CMC Vastgoed opneemt. Dit is in de begroting 2025 en 2026-2029 overeenkomstig verwerkt.
- Een extra landsbijdrage van Cg 10 miljoen aan SVB specifiek t.b.v. de bedrijfsvoering CMC. Dit geeft aan SVB extra ruimte om een hoger zorgbudget aan CMC Exploitatie te betalen (na toetsing van de ingediende CMC-begroting). Dit is in de begroting 2025 en 2026-2029 overeenkomstig verwerkt.
- De door SVB in het verleden doorgevoerde correcties in het zorgbudget ad Cg 9 miljoen per jaar zijn teruggedraaid en maken nu onderdeel van het jaarlijks zorgbudget. Dit bedrag wordt via SVB uitbetaald aan CMC.

**Tabel 13. a Aanvullende financiële bijdragen (specifiek bestemd voor het CMC) in de landsbegroting voor 2025 (en meerjarig). Overzicht van de financiële bijdragen (in miljoenen Cg):**

	2025	2026	2027	2028
Kapitaallasten voor het ziekenhuisgebouw	18	18	18	18
Kosten voor onverzekerde patiënten	10	10	10	10
Extra bijdrage voor de bedrijfsvoering van het CMC	10	10	20	20
Extra geld voor betere arbeidsvoorwaarden voor CMC personeel (behalve medisch specialisten en topmanagers)	3	3	3	3
Extra zorgbudget voor het CMC	9	9	9	9
Kostenbesparingen door CMC	8	8	8	8
<b>Totaal</b>	<b>58</b>	<b>58</b>	<b>68</b>	<b>68</b>

B. Het saneren van de “unfunded” reservering voor vervangingsinvesteringen bij CMC Vastgoed en het saneren van zowel het negatieve eigen vermogen als de “unfunded” reservering voor vervangingsinvesteringen bij CMC Exploitatie. De voornaamste oorzaak van de “unfunded” reservering voor vervangingsinvesteringen bij CMC Vastgoed is het feit dat CMC Exploitatie haar verschuldigde huurpenningen niet volledig aan CMC Vastgoed heeft uitbetaald met als gevolg dat CMC geen liquiditeitsbuffer kon opbouwen ten behoeve van de financiering van haar vervangingsinvesteringen. Volgens het bestuur van CMC Exploitatie is het zorgbudget sinds haar oprichting ontoereikend geweest om aan al haar verplichtingen te voldoen en een liquiditeitsbuffer op te bouwen ten behoeve van de financiering van haar vervangingsinvesteringen. Het Land Curaçao wil de financiële positie van zowel het CMC Vastgoed als CMC Exploitatie saneren en heeft hiervoor de volgende oplossingen in samenspraak met het bestuur van CMC Vastgoed en CMC Exploitatie uitgewerkt:

- Het kapitaliseren van CMC Vastgoed. Hierbij zal het Land de “unfunded” reservering voor de financiering van de vervangingsinvesteringen bij CMC Vastgoed voor haar rekening nemen. Het gaat hierbij om een bedrag van Cg 87 miljoen welk via een balanstransactie zal lopen. Dit houdt in dat het Land de vervangingsinvesteringen zal financieren conform de meerjaren investeringsplan (MJIP) van CMC Vastgoed. In feite wordt de toekomstige deelneming “CMC Vastgoed” opgewaardeerd tegen een kapitaalstorting van het Land. De waarde van de gekapitaliseerde deelneming “CMC Vastgoed” is niet hoger dan de getaxeerde waarde van het ziekenhuisgebouw, waardoor geen impairment (waardevermindering) moet plaatsvinden. Het voorgaande impliceert dat de kapitalisatie enkel via de balans zal gaan en heeft hierdoor geen gevolgen voor de gewone dienst van het Land.
- Het kapitaliseren van CMC Exploitatie. Hierbij zal het Land de “unfunded” reservering voor de financiering van de vervangingsinvesteringen bij CMC Exploitatie voor haar rekening nemen. Het gaat hierbij om een bedrag van Cg 24 miljoen welk via een balanstransactie zal lopen. Dit houdt in dat het Land de vervangingsinvesteringen zal financieren conform de meerjaren investeringsplan (MJIP) van CMC Exploitatie. In feite wordt de toekomstige deelneming “CMC Exploitatie” opgewaardeerd tegen een kapitaalstorting van het Land. Hierbij dient tevens rekening te worden gehouden dat door het saneren van CMC Vastgoed tegelijkertijd het negatief eigen vermogen grotendeels wordt gesaneerd (met uitzondering van de Cg 24 miljoen die via de kapitalisatie van CMC Exploitatie zal plaatsvinden). De waarde van de gekapitaliseerde deelneming “CMC Exploitatie” is niet hoger dan de waarde van de losse medische instrumentarium, IT-systeem en inventaris, waardoor geen impairment (waardevermindering) moet plaatsvinden. Het voorgaande impliceert dat de kapitalisatie enkel via de balans zal gaan en heeft hierdoor geen gevolgen voor de gewone dienst van het Land.

Om de bij punt B vermelde kapitalisaties (en desbetreffende kapitaalinjecties) te laten plaatsvinden geldt als voorwaarde dat de governance van de CMC-entiteiten (Vastgoed en Exploitatie) moet worden aangepast. De governance van de CMC-entiteiten moeten gaan voldoen aan de Landsverordening Corporate Governance van het Land Curaçao. Deze Landsverordening biedt de nodige check and balances voor het waarborgen van zowel de ‘belangen’ van het Land Curaçao als die van de HNO-entiteiten. Momenteel worden de laatste juridische aspecten uitgewerkt en zodra de CMC-entiteiten hun akkoord geven aan de Regiegroep zal de Regiegroep haar advies geven aan de Raad van Ministers welk als basis zal dienen voor de formele besluitvorming door de Raad van Ministers. Gezien de goede samenwerking met de huidige CEO’s van de CMC-entiteiten verwachten we voor het einde van 2025 de balanstransactie (punt B) te verwerken. Volledigheidshalve wordt opgemerkt dat punt A sinds 2025 volledig is verwerkt (zowel in de begroting als de financiële administratie van het Land).

### *SVB-meerjarenraming en Schommelfonds*

Het beeld dat naar voren komt in de laatste geactualiseerde SVB-meerjarenraming van de sociale fondsen is zeer positief.

Deze geactualiseerde meerjarenbegroting 2025-2030, (tabel 13.b) is gebaseerd op de aanname dat de sociale premiebatens voor 2025 zullen toenemen met gemiddeld 8% voor alle fondsen en 1,3% in de daaropvolgende jaren. De afgelopen jaren zijn de sociale premiebatens aanzienlijk toegenomen.

De meerjarenraming gaat uit van een stijging van de uitgaven van gemiddeld tussen de 2 en 4%. Als gevolg van deze ontwikkelingen zijn de individuele fondsresultaten positief, behalve het AVBZ-fonds.

In onderstaand overzicht is het beeld meerjarig weergegeven.

**Tabel 13.b Meerjarenprognose Sociale fondsen**

<b>Samenvatting SVB meerjarenprognose Soc. Fondsen 2025-2030 (peildatum april 2025)</b>						<i>(bedragen in XCG)</i>
<b>AOV/AWW</b>	<b>2025 (Begroot)</b>	<b>2026 (Begroot)</b>	<b>2027 (Begroot)</b>	<b>2028 (Begroot)</b>	<b>2029 (Begroot)</b>	<b>2030 (Begroot)</b>
Premie baten	440,145,587	445,978,983	451,889,691	457,878,736	463,947,155	470,096,001
Landsbijdrage	25,000,000	25,000,000	25,000,000	25,000,000	25,000,000	25,000,000
Diversen	(4,843,721)	4,175,814	5,904,535	6,135,608	6,350,736	6,570,188
Lasten	(428,010,908)	(443,051,112)	(467,105,124)	(491,785,416)	(516,132,762)	(540,079,920)
Beheerskosten	(8,920,914)	(9,027,965)	(9,136,301)	(9,245,936)	(9,356,887)	(9,469,170)
<b>Resultaat fonds</b>	<b>23,370,044</b>	<b>23,075,719</b>	<b>6,552,801</b>	<b>(12,017,009)</b>	<b>(30,191,758)</b>	<b>(47,882,901)</b>
<b>ZV/OV</b>						
	<b>2025</b>	<b>2026</b>	<b>2027</b>	<b>2028</b>	<b>2029</b>	<b>2030</b>
Premie baten	51,597,777	52,281,619	52,974,525	53,676,614	54,388,008	55,108,830
Landsbijdrage						
Diversen	(1,444,881)	(775,046)	(778,304)	(734,901)	(755,584)	(758,823)
Lasten	(33,779,852)	(34,227,548)	(34,681,177)	(35,140,818)	(35,606,551)	(36,078,457)
Beheerskosten	(11,750,130)	(11,891,132)	(12,033,825)	(12,178,231)	(12,324,370)	(12,472,262)
<b>Resultaat fonds</b>	<b>4,622,914</b>	<b>5,387,894</b>	<b>5,481,219</b>	<b>5,622,664</b>	<b>5,701,503</b>	<b>5,799,289</b>
<b>BVZ</b>						
	<b>2025</b>	<b>2026</b>	<b>2027</b>	<b>2028</b>	<b>2029</b>	<b>2030</b>
Premie baten	367,206,999	372,073,715	377,004,932	382,001,504	387,064,298	392,194,190
Landsbijdrage	291,200,000	291,200,000	301,200,000	301,200,000	301,200,000	301,200,000
Diversen	(4,229,688)	(4,539,022)	(4,520,718)	(3,335,385)	(1,641,482)	(1,641,482)
Lasten	(632,400,344)	(637,799,507)	(653,198,656)	(661,498,328)	(674,136,967)	(687,028,858)
Beheerskosten	(17,722,109)	(17,934,775)	(18,149,992)	(18,367,792)	(18,588,205)	(18,811,264)
<b>Resultaat fonds</b>	<b>4,054,856</b>	<b>3,000,412</b>	<b>2,335,567</b>	<b>0</b>	<b>(6,102,357)</b>	<b>(14,087,413)</b>
<b>AVBZ</b>						
	<b>2025</b>	<b>2026</b>	<b>2027</b>	<b>2028</b>	<b>2029</b>	<b>2030</b>
Premie baten	76,644,096	77,659,886	78,689,138	79,732,032	80,788,747	81,859,467
Eigen bijdrage	3,673,619	3,673,619	3,673,619	3,673,619	3,673,619	3,673,619
Landsbijdrage	3,300,000	3,300,000	3,300,000	3,300,000	3,300,000	3,300,000
Diversen	(494,807)	(247,403)	(247,403)	(247,403)	(247,403)	(247,403)
Lasten	(85,293,067)	(86,998,928)	(88,738,907)	(90,513,685)	(92,323,958)	(94,170,438)
Beheerskosten	(3,360,794)	(3,401,124)	(3,441,937)	(3,483,240)	(3,525,039)	(3,567,340)
<b>Resultaat fonds</b>	<b>(5,530,952)</b>	<b>(6,013,950)</b>	<b>(6,765,490)</b>	<b>(7,538,678)</b>	<b>(8,334,035)</b>	<b>(9,152,094)</b>
<b>Schommelfonds per ultimo jaar</b>	<b>75,943,147</b>	<b>101,393,223</b>	<b>108,997,320</b>	<b>95,064,298</b>	<b>56,137,651</b>	<b>(9,185,469)</b>

Volledigheidshalve wordt opgemerkt dat de geprognosticeerde significante positieve premie-inkomstenontwikkeling te danken is aan de economische groei (meer werkgelegenheid) en de verbeterde compliance.

Thans zijn maatregelen in het kader van het landspakket in uitvoering. Over de voortgang van de Beheersmaatregelen Schommelfonds wordt door de SVB in het kader van de thema's E. en F. van het landspakket per maatregel regulier gerapporteerd via de landspakketvoortgangsrapportage. De regering verwijst naar de desbetreffende voortgangsrapportages Landspakket.

**Tabel 13.c SVB-raming Schommelfonds 2025-2029 (oud en nieuw)**

SVB-meerjarenprognose	bedragen in XCG				
	2025	2026	2027	2028	2029
schommelfondsontwikkeling NvF 2025	49,966,209	56,907,888	48,354,884	20,449,469	(26,009,416)
Schommelfondsontwikkeling NvF 2026	75,943,147	101,393,223	108,997,320	95,064,298	56,137,651
Verskil met eerdere meerjarenraming	25,976,939	44,485,335	60,642,436	74,614,828	82,147,066

Uit bovenstaand overzicht valt te zien dat vergeleken met de vorige meerjarenbegroting sociale fondsen het beeld van het Schommelfonds over de jaren 2025 tot en met 2029 positiever is geworden.. Uit de geactualiseerde SVB-meerjarenbegroting sociale fondsen blijkt dat de komende jaren geen dotaties aan het Schommelfonds door het land benodigd zijn, zie tabel 13.d. Dit is voornamelijk te danken aan de fors toegenomen premie-inkomsten de afgelopen jaren.

Derhalve ziet het meerjarig overzicht van de door het Land aan het schommelfonds toe te voegen bedragen als volgt uit:(in Cg):

**Tabel 13 d. Toevoeging aan Schommelfonds**

Omschrijving	B2026	B2027	B2028	B2029
Toevoeging Schommelfonds na beheersmaatregelen	0	0	0	0

### Andere Uitgaven en Reserveringen

In onderstaand overzicht wordt de specificatie van de economische categorie andere uitgaven weergegeven.

**Tabel 14. Andere Uitgaven en reserveringen**

Omschrijving	2025	2026	2027	2028
4771 - Onvoorziene Uitgaven	11,0	11,0	11,0	11,0
4772 – Toevoeging aan Reserves en Voorziening	2,0	32,0	32,0	32,0
4773 - Toevoeging SVB Schommelfonds	0,0	0,0	0,0	0,0
<b>4750 - Andere Uitgaven en Reserveringen</b>	<b>13,0</b>	<b>43,0</b>	<b>43,0</b>	<b>43,0</b>

### Onvoorziene Uitgaven

Conform artikel 15 van de Landsverordening comptabiliteit 2010 kan de begroting een post onvoorzien hebben voor onvoorziene baten en lasten. Dit bedrag is bedoeld voor dekking van onvoorzienbare uitgaven of ter dekking van eventuele tegenvallers bij de uitvoering van de begroting.

### *Toevoeging aan Reserves en Voorziening*

Op basis van de in het Hoofdlijnenakkoord (HLA) vermelde aspecten is een kasstroomoverzicht door de Technische Commissie ENNIA (ingesteld door CBCS) opgesteld met behulp van het management van ENNIA voor een periode van 50 jaar. De totale kasinstromen conform het kasstroomoverzicht bedragen Cg 2.290,7 miljoen (inclusief boekwaarde Mullet Bay). De totale kasuitstromen bedragen Cg 2.485,6 miljoen. Dus aan het eind van het jaar 2073 bestaat een mogelijk openstaande piekfaciliteit van Cg 119,5 miljoen waarvoor de landen Curaçao en Sint-Maarten garant staan. Het deel waarvoor Curaçao garant staat bedraagt circa Cg 110 miljoen. De verwachting is dat geen sprake zal zijn van enige aanspraak op de landsgarantie om de volgende redenen:

1. De civielrechtelijke verhaal-procedures worden voortgezet en een positieve uitspraak zal leiden tot een significante kasinstroom voor ENNIA. Op dit moment is in het kasstroomoverzicht voorzichtigheidshalve geen kasinstroom opgenomen voor de claim op Hushang Ansari en de zijnen, terwijl een redelijke kans bestaat dat de claim (gedeeltelijk) zal worden verzilverd.
2. Een realisatie van de waarde van Mullet Bay kan zorgen voor kasinstroom bij ENNIA. De hoogte van deze realisatie is afhankelijk van de plannen voor Mullet Bay. Verwacht wordt dat een ontwikkelde Mullet Bay significant meer zal opleveren dan de nu opgenomen boekwaarde van Cg 180 miljoen.
3. Een verkoop aan het einde van de looptijd van de werkmaatschappijen van de ENNIA-groep zou kunnen leiden tot een waarde die de garantstelling aan het einde van de looptijd significant zal verminderen. Deze waarde is thans onbekend en daardoor is deze post niet voorzien van een bedrag in het kasstroomoverzicht.
4. Als voor ENNIA een overschot ontstaat, zoals omschreven in art. 4.11-4.13 HLA, zal dat overschot worden aangewend ter terugbetaling van de gebruikte resolutiemiddelen via het Resolutiefonds, zoals de piekfaciliteit en de doorlopende kapitaalbijdragen. Gezien het feit dat in de prognose (in casu het kasstroomoverzicht) een hoge onzekerheidsmarge is opgenomen van Cg 89,7 miljoen voor de verschillende productgroepen, kunnen de totale kasuitstromen zeer waarschijnlijk lager uitvallen met als gevolg een lagere of helemaal geen openstaand saldo van de piekfaciliteit aan het eind van 2073.

Op dit moment is voorzichtigheidshalve een bedrag van Cg 2,0 miljoen vanaf 2025 (meerjarig) opgenomen. Dit bedrag zal worden gebruikt voor het afsluiten van een kapitaalverzekering welke als garantie zal dienen voor de piekfaciliteit. Bij een rentepercentage van 2% zal de kapitaalverzekering in het jaar 2068 een waarde van Cg 110 miljoen hebben.

Conform het hoofdlijnenakkoord zal de jaarlijkse financiële bijdrage van Curaçao worden verstrekt in de vorm van renteloze achtergestelde leningen, te beginnen in 2027, voor een periode van 30 jaar. Als voorzorgsmaatregel zal Curaçao deze renteloze achtergestelde lening (maximaal Cg 30 miljoen per jaar) echter al vanaf 2027 jaarlijks als kostenpost (kostenvoorziening) opnemen. Hierdoor wordt op de gewone dienst een voorziening gecreëerd.

### *Toevoeging SVB Schommelfonds*

Voor een uitgebreide toelichting wordt verwezen naar bovenstaand onderdeel Sociale zekerheid en Schommelfonds.

### **Overschot op de gewone dienst**

Bij een overschot op de gewone dienst (zie Tabel 5) zal een buffer worden gevormd voor economisch minder voorspoedige tijden. In dat geval zal zo nodig deze reserve worden aangesproken om een procyclisch beleid, dat de mindere economische groei zou accentueren, te voorkomen. Primair zal gebruik worden gemaakt van de ruimte, gelijk aan het structurele bedrag van deze reservedotatie, welke in een meerjarenperspectief is ingebouwd, om cyclische tegenvallers op te vangen. Dat betekent dat in dit bijzonder geval rekening wordt gehouden met de mogelijke lastenverlichting.

## Kapitaaldienst

Tabel 15. Kapitaaldienst

	R2024	B2025	B2026	B2027	B2028	B2029
<b>Lasten</b>	190,3	408,2	290,8	321,7	301,8	291,6
Investerings- en vermogensoverdrachten	109,7	204,2	199,2	193,3	168,4	156,6
Aflossing leningen o/g:	80,6	204,0	91,5	128,3	133,4	135,0
- binnenland	0,0	0,0	88,5	93,3	98,4	100,0
- buitenland	0,0	0,0	-	-	-	-
Kapitaalverstrekking overheidsbedrijven	0,0	0,0	3,0	35,0	35,0	35,0
<b>Baten</b>	94,3	351,1	283,4	321,7	301,8	291,6
Vrijgekomen middelen uit afschrijvingen	74,5	81,0	85,0	89,1	92,3	95,2
Aflossing leningen u/g	19,8	12,5	12,5	42,5	42,5	39,3
Nieuwe financiering	0,0	257,6	185,9	190,1	167,1	157,0
<b>Saldo</b>	-96,0	-57,1	-7,4	0,0	0,0	0,0

De kapitaaldienst sluit met een negatief saldo van Cg 7,4 miljoen in 2026. Volgens artikel 7, lid 2 van de Landsverordening Comptabiliteit 2010 kan de in de begroting en de meerjarenbegroting op de kapitaaldienst opgenomen verplichtingen worden gedekt met de verwachte ontvangsten uit de uitgifte van geldleningen en het saldo van baten en lasten van de gewone dienst. In 2026 heeft de gewone dienst een overschot van Cg 19 miljoen. Een deel van dit overschot zal worden gebruikt om het tekort van de kapitaaldienst te financieren.

### Investerings

Voor investeringen zijn voorzieningen getroffen over de periode 2026 – 2029 zoals gepresenteerd in Tabel 15 (in miljoenen Cg).

Het plegen van publieke of overheidsinvesteringen is een belangrijke stimulans voor economische groei. Door te investeren in verschillende sectoren en activiteiten kunnen de regering, bedrijven en individuen de productie, werkgelegenheid en inkomensniveaus vergroten. Hieronder zijn de belangrijke gebieden weergegeven waarin investeringen de economische groei bevorderen en in de meerjarige begroting zijn verwerkt.

1. **Infrastructuurinvesteringen:** Het ontwikkelen en onderhouden van infrastructuur, zoals wegen en bruggen is essentieel voor economische groei. Goede infrastructuurfaciliteiten bevorderen de handel, verbeteren de connectiviteit en verminderen de logistieke kosten. Door te investeren in infrastructuur kan het concurrentievermogen vergroot worden en aantrekkelijk worden voor buitenlandse investeerders.

Het leggen van een telecommunicatie zee kabel, het CELIA-project, is van groot belang voor het ontwikkelen en verbeteren van de digitale infrastructuur. Een betrouwbare, snelle en uitgebreide telecommunicatienetwerk ondersteunt de economie door de

connectiviteit tussen bedrijven, overheden en inwoners te versterken. Hierdoor worden communicatiekosten verlaagd, bedrijfsactiviteiten gestimuleerd en innovatie bevorderd. Bovendien maakt het een snellere uitwisseling van informatie mogelijk, wat de efficiency van overheidsdiensten en het bedrijfsleven vergroot. Investeren in deze zee kabel versterkt de concurrentiekracht van het land en trekt buitenlandse investeerders aan die op zoek zijn naar een goede digitale infrastructuur.

2. **Onderwijs en vaardigheden:** Investeren in onderwijs en vaardigheden is cruciaal voor het bevorderen van economische groei op lange termijn. Het bieden van hoogwaardig onderwijs, opleidingen en levenslang leren stelt individuen in staat om productiever te worden en zich aan te passen aan veranderende economische omstandigheden. Dit verhoogt de arbeidsproductiviteit en verbetert de kansen op werkgelegenheid en ondernemerschap.
3. **Digitalisering:** Investeren in digitalisering is cruciaal voor het versterken van de economische groei en het moderniseren van de overheid. Moderne digitale systemen zorgen voor snellere, efficiëntere en transparantere dienstverlening. Ze maken administratieve processen eenvoudiger, verbeteren de communicatie en zorgen voor een betere toegankelijkheid van overheid en maatschappelijke diensten. Digitalisering vermindert kosten en stimuleert innovatie, wat de concurrentiepositie van het land versterkt en de economische groei op lange termijn ondersteunt.
4. **Sociale infrastructuur:** Investeren in sociale infrastructuur, zoals gezondheidszorg, huisvesting en sociale voorzieningen, draagt bij aan economische groei door de kwaliteit van leven te verbeteren en de productiviteit van de bevolking te verhogen. Een gezonde, goed gehuisveste en goed opgeleide bevolking is beter in staat om actief deel te nemen aan de economie en bij te dragen aan de groei van het land.

Investeren in een gebouw voor verslaafden is van essentieel belang voor het verbeteren van sociale voorzieningen en het bevorderen van inclusie. Een goede opvangfaciliteit biedt verslaafden de juiste hulp en begeleiding, wat bijdraagt aan hun re-integratie in de samenleving. Dit vermindert sociale problemen, overlast en bevordert de publieke gezondheid. Door te investeren in deze voorzieningen versterkt de overheid de sociale samenhang en verhoogt zij de kwaliteit van leven voor de kwetsbare groepen, waardoor het totale welzijn en de productiviteit van de samenleving verbeteren.

Verderop in Tabel 19 volgt een verdere specificatie en toelichting van de investeringen.

### Financiële norm kapitaaldienst

De kapitaaldienst sluit in 2026 af met een tekort van Cg 7,4 miljoen. Volgens de financiële normen is een tekort op de kapitaaldienst toegestaan, zolang dit binnen de rentelastnorm blijft en de gewone dienst in evenwicht is. De rentelastnorm betekent dat de totale rentelasten in één jaar niet meer mogen bedragen dan 5% van de gemiddelde inkomsten van de drie voorgaande jaren.

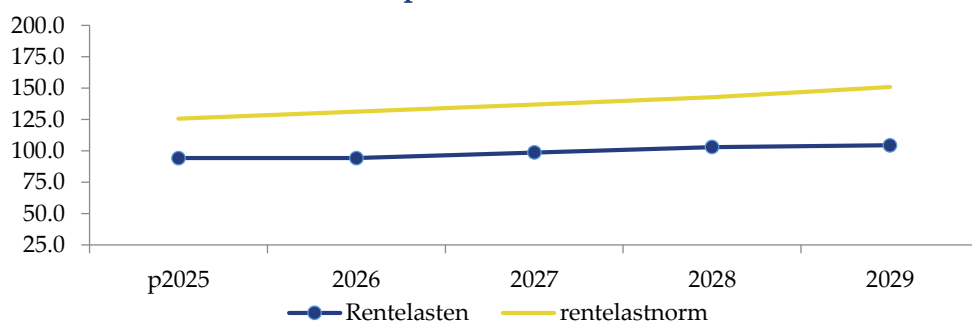
In Tabel 16 wordt inzicht verschaft in de financieringsruimte die de rentelastnorm in de periode 2026 – 2029 biedt (in miljoenen Cg).

**Tabel 16. Financieringsruimte**

	P2025	2026	2027	2028	2029
Rentelastnorm jaar t	125,5	131,2	137,0	142,6	151,0
Rentelasten jaar t	86,3	94,1	98,7	103,0	104,4
Financieringsruimte (in termen van rentelasten)	39,3	37,1	38,3	39,6	46,6
Financieringsruimte	1.083,8	980,3	964,4	951,7	1.124,6
Financiering (cumulatief)	257,6	443,5	633,7	800,7	857,8
Deviatie (+ gunstig / - ongunstig)	826,2	536,8	330,7	151,0	266,8

Er wordt een beroep gedaan op de beschikbare financieringsruimte in de periode 2026 – 2029 ter financiering van investeringen. Een overzicht daarvan is opgenomen in Tabel 19. Dit is ook grafisch gepresenteerd in Grafiek 19.

**Grafiek 18. Financiële norm kapitaaldienst: rentelastnorm**

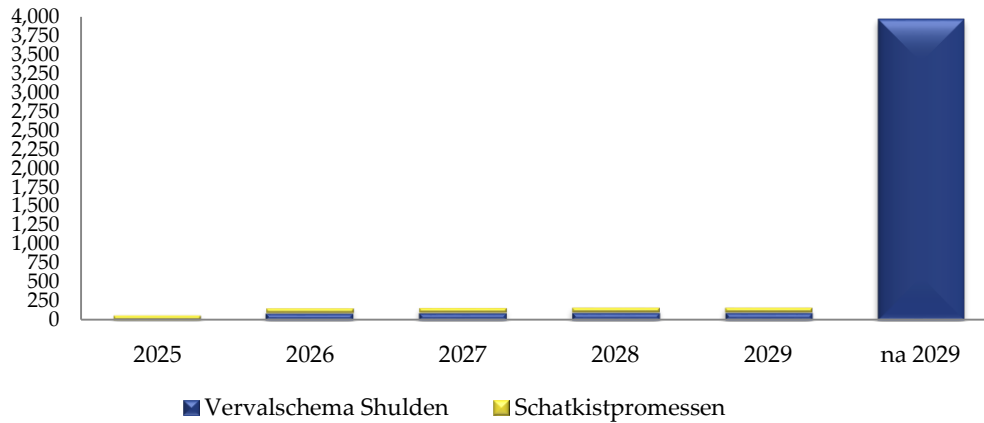


Naast de netto geconsolideerde rentelasten, is in Grafiek 18 de financiële norm voor de rentelasten – de rentelastnorm – in het rood afgebeeld. De rentelasten zijn lager dan de norm, wat duidt op een gunstige positie ten opzichte van deze norm.

### Financieringsbehoefte en financiering

De jaarlijkse aflossingsschema worden gepresenteerd in Grafiek 19.

### Grafiek 19. Vervalschema schulden



### Financieringsrisico

Teneinde te voldoen aan de vordering van Nederland op Curaçao, die gelijk is aan het gedeelte dat krachtens de Slotverklaring van het bestuurlijk overleg over de toekomstige staatkundige positie van Curaçao en Sint-Maarten van 2 november 2006 en het Rijksbesluit overname geldleningen Nederlandse Antillen, Curaçao en Sint-Maarten tot aan de rentelastnorm voor 2005 niet zou worden overgenomen, heeft Curaçao schuld geëmitteerd.

Die schuldtitels hebben een looptijd tussen 10 tot en met 30 jaren. Conform de vervalkalender vervalt het tweede gedeelte (Cg 140 miljoen) in 2025. Dat blijkt ook uit Grafiek 20. Daarnaast is in de Rijkswet financieel toezicht Curaçao en Sint-Maarten vastgelegd dat Nederland inschrijft op emissies ter dekking van de financieringsbehoefte. Hieruit vloeit voort dat het financieringsrisico nihil is.

### Schuldpositie

In Tabel 17 worden de mutaties in de schuldpositie (in miljoenen Cg) en de schuldquote uit hoofde van de ramingen in de Begroting 2026, inclusief meerjarencijfers, gepresenteerd.

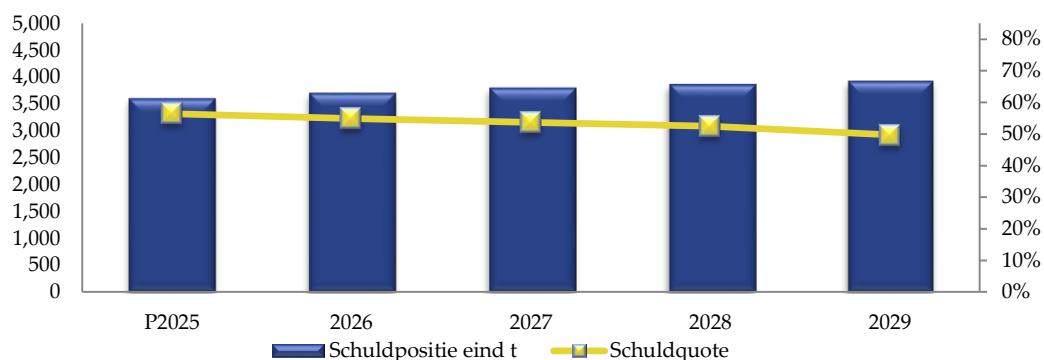
Tabel 17. Schuldpositie

Omschrijving	P2025	B2026	B2027	B2028	B2029
Beginstand	3.565,5	3.597,3	3.694,7	3.791,5	3.860,2
Mutatie t.o.v. (t-1) Lening	229,7	185,9	190,1	167,1	157,0
Mutatie t.o.v. (t-1) aflossing	201,3	88,5	93,3	98,4	100,0
Mutatie t.o.v. (t-1) boete	3,5				
Eindstand	3.597,3	3.694,7	3.791,5	3.860,2	3.917,2

Voor een uitgebreid overzicht van de schuldpositie wordt verwezen naar de bijlage in het beleidsdeel van de begroting, waarin de Staat van Opgenomen Geldleningen en de Staat van Uitgegeven Geldleningen zijn opgenomen.

In Grafiek 20 zijn de bruto schuldpositie en de schuldquote afgebeeld. De schuldquote is de schuldpositie uitgedrukt in procenten van het bruto binnenlands product (bbp). Hierbij is waar te nemen dat de schuldquote daalt. Deze daling wordt veroorzaakt door een flink stijgende bbp (bron CBCS multiannual projections, maart 2025).

**Grafiek 20. Schuldpositie en schuldquote**



### Allocatie van de middelen op de kapitaaldienst

In de Begroting 2026 is een bedrag van Cg 199,2 miljoen opgevoerd aan investeringen. In Tabel 18 is de samenstelling hiervan gepresenteerd.

**Tabel 18. Allocatie van de middelen op de kapitaaldienst**

	R2024	B2025	B2026	B2027	B2028	B2029
Woningen	0,0	6,0	5,0	5,0	5,0	5,0
Gebouwen	24,7	30,7	46,9	47,6	34,5	26,9
Andere Bouwstructuren	39,7	60,1	62,4	68,5	54,8	54,8
Kantoor Inrichting	4,2	13,6	13,8	13,2	15,6	12,8
Kantoor Apparatuur	14,0	26,6	29,8	26,2	26,0	25,3
Transportmiddelen	3,0	5,9	2,2	1,4	1,3	1,5
Machines&andere Werktuigen	8,7	14,9	16,3	10,8	8,8	8,8
Gecultiveerde Eigendommen	0,0	0,0	0,2	0,2	0,2	0,2
Immateriële Vaste Activa	11,2	21,4	22,5	20,3	22,2	21,1
Gronden & Terreinen	3,7	25,0	0,2	0,2	0,2	0,2
Ondergrondse Eigendommen	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<b>Totaal</b>	<b>109,7</b>	<b>204,2</b>	<b>199,2</b>	<b>193,3</b>	<b>168,4</b>	<b>156,6</b>

De voornaamste beleidsdoelen die met deze budgetten worden gefinancierd zijn in Tabel 19 weergegeven.

Tabel 19. Beleidsdoelen Investerings

	SNA code	2026	2027	2028	2029	Projecten waarvoor mogelijk geleend gaat worden in 2026	Verwachte levensduur	Eerste dienstjaar waarin lasten worden opgenomen	Af-schrijvings lasten	Rente lasten
<b>Staatsorganen</b>		<b>23,2</b>	<b>23,1</b>	<b>23,1</b>	<b>15,6</b>	<b>23,2</b>			<b>1,1</b>	<b>0,8</b>
Verbouwing Stadhuis te Wilhelminaplein	AN1121	14,5	14,5	14,5	14,5	14,5	25	2023	0,6	0,5
Verbouwing of Nieuwbouw Staten	AN1121	7,5	7,5	7,5		7,5	25	2026	0,3	0,3
Kantoorinrichting en -apparatuur	AN1179	1,2	1,1	1,1	1,1	1,2	5	2026	0,2	0,0
Transportmiddelen	AN1131	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	5	2026	0,0	0,0
<b>Ministerie van Algemene zaken</b>		<b>7,8</b>	<b>6,6</b>	<b>5,9</b>	<b>6,0</b>	<b>7,8</b>			<b>0,2</b>	<b>0,2</b>
Levensduur verlengende renovaties Fort Amsterdam, Pand Badhuisweg en Centraal Operationeel Crisis Centrum Curaçao (COC3)	AN1121	4,8	3,5	3,0	3,0	4,8	25	2023	0,2	0,2
Transportmiddelen	AN1131	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	5	2026	0,0	0,0
Kantoorinrichting en -apparatuur	AN1179	2,9	3,1	2,9	3,0	2,9	5	2026	0,6	0,1
<b>Ministerie Bestuur, Planning en Dienstverlening</b>		<b>10,4</b>	<b>10,3</b>	<b>10,3</b>	<b>10,3</b>	<b>10,4</b>			<b>2,1</b>	<b>0,4</b>
Statistisch onderzoek	AN1179	0,4				0,4	5	2026	0,1	0,0
Digitaliseren Overheidsapparaat	AN1179	8,6	10,3	10,3	10,3	8,6	5	2024	1,7	0,3
Kantoorinrichting en -apparatuur	AN1179	1,4				1,4	5	2026	0,3	0,0
<b>Ministerie van Justitie</b>		<b>18,6</b>	<b>8,6</b>	<b>8,6</b>	<b>8,6</b>	<b>18,6</b>			<b>2,5</b>	<b>0,7</b>

	SNA code	2026	2027	2028	2029	Projecten waarvoor mogelijk geleend gaat worden in 2026	Verwachte levensduur	Eerste dienstjaar waarin lasten worden opgenomen	Af-schrijvings lasten	Rente lasten
Verduurzaming Camera project en andere benodigde aanschaf	AN1133	7,0				7,0	5	2016	1,4	0,2
Levensduur verlengende renovaties Ministerie van Justitie	AN1121	2,5				2,5	25	2026	0,1	0,1
Aanschaf Materiaal Lange termijn Plan v.w.b. Kustwacht	AN1179	8,6	8,6	8,6	8,6	8,6	10	2023	0,9	0,3
Kantoorinrichting en -apparatuur	AN1179	0,5				0,5	5	2026	0,1	0,0
<b>Ministerie van Verkeer, Vervoer en Ruimtelijke Planning</b>		<b>57,9</b>	<b>72,9</b>	<b>52,5</b>	<b>52,4</b>	<b>57,9</b>			<b>2,7</b>	<b>1,9</b>
Uitbreiding teststraat	AN1133	0,0	2,0	0,0	0,0	0,0	5	2026	0,0	
Levensduur verlengende renovatie Gebouw ROP	AN1121	2,9	5,1	0,0	0,0	2,9	25	2026	0,1	0,1
Bouw van Informatiecentrum Mangrovepark	AN1121		2,5			0,0	25		0,0	
Onderhoud en beheren van wegeninfrastructuur (MOP)	AN1122	35,4	44,5	42,5	42,4	35,4	25	2023	1,4	1,2
Preventief en correctief reparatie onderhoud Gemalen en zuiveringsinstallaties	AN1122	0,0	1,5	1,5	1,5	0,0	25	2026	0,0	
Verkaveling van terreinen en bouwrijpmaken van gronden Riffort & Colon	AN1123	5,0	6,7	6,6	6,6	5,0	25	2025	0,2	0,2
Het CELIA-project, een project voor een zeekabel, is bedoeld om de digitale infrastructuur van het eiland te moderniseren en te beveiligen.	AN1122	11,3	8,3			11,3	25		0,5	0,4
Transportmiddelen	AN1131	1,0	0,8	0,8	0,8	1,0	5	2026	0,2	0,0
Kantoorinrichting en -apparatuur	AN1179	2,2	1,5	1,1	1,1	2,2	5	2026	0,4	0,1
Machines & andere werktuigen	AN1179	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	5	2026	0,0	0,0

	SNA code	2026	2027	2028	2029	Projecten waarvoor mogelijk geleend gaat worden in 2026	Verwachte levensduur	Eerste dienstjaar waarin lasten worden opgenomen	Af-schrijvings lasten	Rente lasten
<b>Ministerie van Economische Ontwikkeling</b>		<b>9,8</b>	<b>8,7</b>	<b>5,1</b>	<b>5,2</b>	<b>1,4</b>			<b>0,4</b>	<b>0,3</b>
Voortzetting project Marie Pampoen (laatste fase)	AN1179	4,5	3,3			1,1	25	2016	0,2	0,2
Het meerjarige plan voor de ontwikkeling van het Zakito-gebied wordt uitgebreid ten goede van de lokale gemeenschap alsmede als toeristisch product	AN1179	5,0	5,0	5,0	5,0	0,0	25	2026	0,2	0,2
Transportmiddelen	AN1131	0,1				0,1	5	2026	0,0	0,0
Kantoorinrichting en -apparatuur	AN1179	0,2	0,4	0,1	0,2	0,2	5	2026	0,0	0,0
<b>Ministerie van Onderwijs, Wetenschap, Cultuur en Sport</b>		<b>19,8</b>	<b>21,5</b>	<b>24,1</b>	<b>23,0</b>	<b>19,8</b>			<b>3,4</b>	<b>0,7</b>
Aanschaf materialen t.b.v. Scholen (o.a. boeken, computers, IT infrastructuur)	AN1179	3,3	4,0	3,0	3,0	3,3	5	2014	0,7	0,1
Project digitalisering binnen het onderwijs.	AN1179	1,0	1,5	1,5	1,5	1,0	5	2022	0,2	0,0
Investering in duurzame leermiddelen ELK, Verbetering van kwaliteit LOFO, Programma voor onderwijskundig leiderschap	AN1179	5,7	7,3	11,3	10,3	5,7	5	2026	1,1	0,2
Uitvoeren van projecten in het landenpakket en diens uitvoeringsagenda's als het Plan di Mehorashon di Enseñansa.	AN1179	4,4	4,4	4,4	4,4	4,4	5	2025	0,9	0,2
Renovatie sportfaciliteiten	AN1121	2,3	2,0	2,0	2,0	2,3	25	2026	0,1	0,1
Bouw nieuwe theater	AN1121	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	25	2026	0,0	0,0
Kantoorinrichting en -apparatuur	AN1179	2,1	1,3	0,9	0,8	2,1	5	2026	0,4	0,1

	SNA code	2026	2027	2028	2029	Projecten waarvoor mogelijk geleend gaat worden in 2026	Verwachte levensduur	Eerste dienstjaar waarin lasten worden opgenomen	Af-schrijvings lasten	Rente lasten
<b>Ministerie van Sociale Ontwikkeling, Arbeid en Welzijn</b>		<b>10,0</b>	<b>9,7</b>	<b>9,7</b>	<b>9,7</b>	<b>10,0</b>			<b>0,6</b>	<b>0,4</b>
Levensduur verlengende renovatie Buurtcentra	AN1121		2,0	2,0	2,0	0,0	25	2023	0,0	
Bouwen van Sociale woning en Noodhuisvesting	AN1121	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	40	2023	0,1	0,2
Bouw van een bejaardencomplex te Banda Ariba	AN1121	3,4	2,0	2,0	2,0	3,4	25	2025	0,1	0,1
Transportmiddelen	AN1131	0,2	0,1	0,1	0,1	0,2	5	2026	0,0	0,0
Kantoorinrichting en -apparatuur	AN1179	1,4	0,6	0,6	0,6	1,4	5	2026	0,3	0,0
<b>Ministerie van Gezondheid, Milieu en Natuur</b>		<b>11,7</b>	<b>10,9</b>	<b>5,4</b>	<b>5,4</b>	<b>11,7</b>			<b>0,7</b>	<b>0,4</b>
Nieuw gebouw Brasami	AN1121	5,0	5,0			5,0	40	2026	0,1	0,2
Upgrade vissershaven/ Investerings project voedselzekerheid	AN1122	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	25	2026	0,1	0,1
Onderhoud van dammen en upgraden van publieke stranden	AN1122	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	25	2023	0,1	0,1
Kantoorinrichting en -apparatuur	AN1179	1,3	0,6	0,1	0,1	1,3	5	2026	0,3	0,0
Transportmiddelen	AN1131	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	5	2026	0,1	0,0
Machines & andere werktuigen	AN1179	0,4	0,3	0,3	0,3	0,4	5	2025	0,1	0,0
<b>Ministerie van Financiën</b>		<b>20,1</b>	<b>11,0</b>	<b>13,7</b>	<b>10,4</b>	<b>20,1</b>			<b>1,7</b>	<b>0,6</b>
Aanschaf nieuwe financiële systeem t.b.v het Land	AN1179	4,0	2,0			4,0	25	2025	0,2	0,1
IT-digitalisatie project belastingdienst	AN1179	2,3	1,5	2,0	2,0	2,3	10	2016	0,2	0,1
Modernisering belastingdienst	AN1121	6,0	2,5	2,5	2,5	6,0	25	2022	0,2	0,2

	SNA code	2026	2027	2028	2029	Projecten waarvoor mogelijk geleend gaat worden in 2026	Verwachte levensduur	Eerste dienstjaar waarin lasten worden opgenomen	Af-schrijvings lasten	Rente lasten
Levensduur verlengende renovatie van het gebouw te Pietermaai 17	AN1121	2,0	2,1	7,1	3,8	2,0	40	2023	0,1	0,1
Verbeterproject Online Portaal en Functionaliteit Online diensten	AN1179	2,0				2,0	5	2026	0,4	0,1
Transportmiddelen	AN1131	0,3	0,2	0,1	0,1	0,3	5	2026	0,1	0,0
Kantoorinrichting en -apparatuur	AN1179	3,5	2,7	2,0	2,0	3,5	5	2026	0,7	0,1
<b>Stelpost voor onvoorziene kapitaaluitgaven</b>		<b>10,0</b>	<b>10,0</b>	<b>10,0</b>	<b>10,0</b>	<b>5,0</b>				
<b>Totaal</b>		<b>199,3</b>	<b>193,3</b>	<b>168,4</b>	<b>156,6</b>	<b>185,9</b>			<b>15,5</b>	<b>6,3</b>

### III. BEGROTINGSUITGAVEN PER HOOFDSTUK

In dit hoofdstuk wordt kort uiteengezet welke financiële middelen ter beschikking zijn gesteld aan de verschillende ministeries. Het betreffend hoofdstuk geeft een kijk op de verhoudingen tussen de verschillende ministeries en verschaft hierdoor inzicht in de prioriteitstelling qua financiële middelen. Naast de eerstgenoemde functie van dit hoofdstuk wordt tevens het karakter waarvoor de financiële middelen bestemd zijn binnen de ministeries gekenschetst.

#### Gewone dienst

In Tabel 1 zijn de gewone dienst uitgaven in de Begroting 2026 nader uitgesplitst per hoofdstuk gepresenteerd (in Cg miljoen). De indeling per hoofdstuk in de Begroting 2026 is als volgt:

- Een hoofdstuk betreffende de staatsorganen en overige algemene organen.
- Per ministerie een hoofdstuk.

Deze uitgaven zijn in Grafiek 1 in procenten van het totaal van de gewone dienst gepresenteerd.

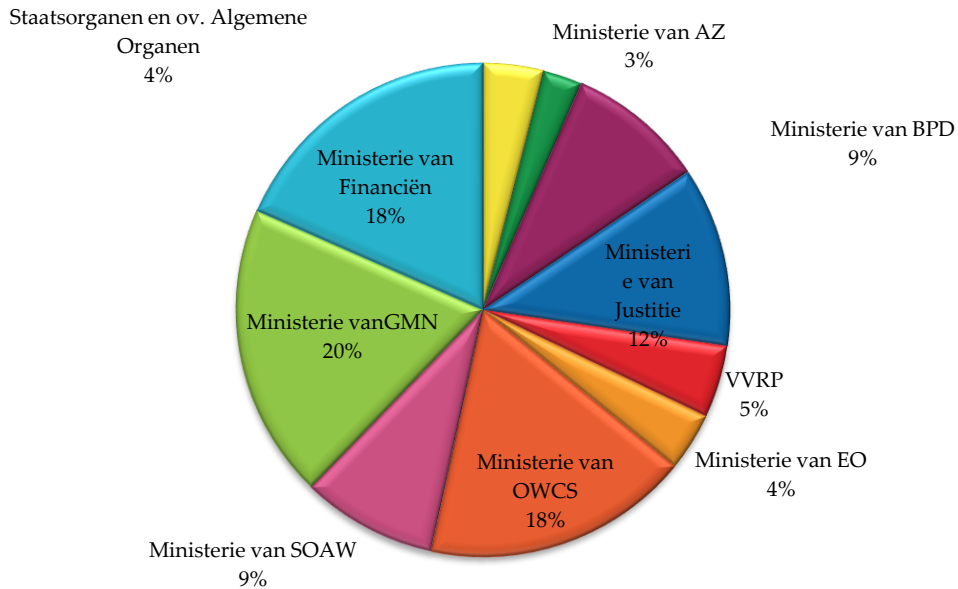
**Tabel 1. Gewone dienst uitgaven per hoofdstuk**

Hoofdstuk	2025	2026
Staatsorganen en overige algemene organen	73,8	81,5
Ministerie van Algemene zaken	51,9	52,0
Ministerie van Bestuur, Planning en Dienstverlening	169,0	186,1
Ministerie van Justitie	227,7	242,5
Ministerie van Verkeer, Vervoer en Ruimtelijke Planning	90,7	97,6
Ministerie van Economische Ontwikkeling	68,1	78,3
Ministerie van Onderwijs, Wetenschap, Cultuur en Sport	345,2	361,9
Ministerie van Sociale Ontwikkeling, Arbeid en Welzijn	178,0	182,1
Ministerie van Gezondheid, Milieu en Natuur	388,1	400,5
Ministerie van Financiën	338,8	369,7
<b>Totaal</b>	<b>1.931,3</b>	<b>2.052,1</b>

Uit Tabel 1 blijkt dat bij de meeste ministeries in 2026 hogere bedragen zijn begroot dan in 2025. Dit komt vooral door versoepelingen van de arbeidsvoorwaarden voor zowel ambtenaren als onderwijzend personeel en gesubsidieerde instellingen. Daarnaast is de vakantie-uitkering verhoogd van 6% naar 8%. Verder kan verwezen worden naar de toelichting bij de verhogingen onder de categorie Verbruik van Goederen en Diensten.

Zoals uit Tabel 1 en Grafiek 1 is af te leiden, zijn de het ministeries van Gezondheid, Milieu en Natuur, Onderwijs, Wetenschap, Cultuur en Sport en het ministerie van Financiën, de drie grootste ministeries qua uitgaven.

## Grafiek 1. Gewone dienst uitgaven per hoofdstuk



Rekening dient te worden gehouden met het feit dat in de begroting van het ministerie van Bestuur, Planning en Dienstverlening bedragen opgenomen zijn, welke niet enkel verband houden met de exploitatiekosten van dat ministerie alleen, doch een overheidsbreed karakter hebben. Deze bedragen hebben hoofdzakelijk betrekking op:

- De duurtetoeslag pensioenen.
- De looncompensatie ambtenaren vroegtijdig pensioen.
- De pensioenuitkering ex-gezagdragers.

Hetzelfde geldt tevens voor het ministerie van Financiën. De volgende posten bij het ministerie van Financiën hebben een overheidsbreed karakter:

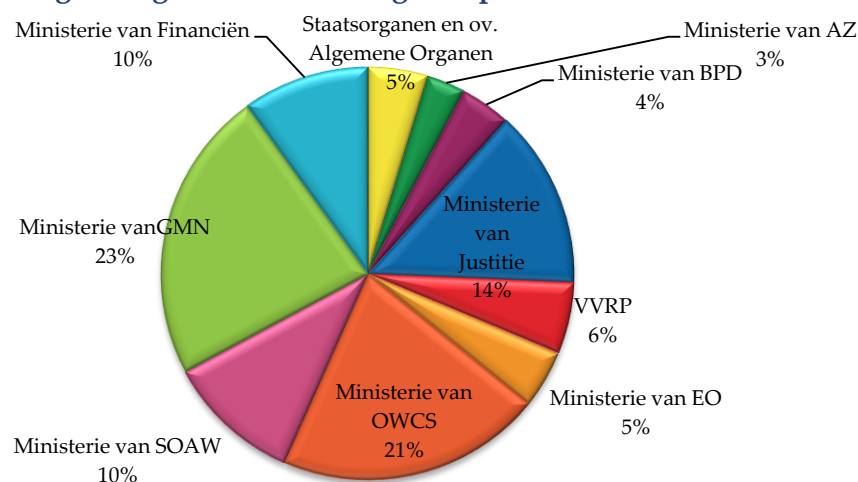
- De stelposten ter financiering van toekenning van trede en indexering.
- De rentelasten over de schulden welke uiteraard toe te rekenen zijn aan de diverse ministeries.
- Het budget voor onvoorziene uitgaven.

Het beeld verandert ingrijpend wanneer voor deze uitgaven wordt gecorrigeerd. Het resultaat van deze correctie is weergegeven in Tabel 2 (in Cg miljoen) en in Grafiek 2.

**Tabel 2. Gecorrigeerde gewone dienst uitgaven per hoofdstuk**

Hoofdstuk	2025	2026
Staatsorganen en overige algemene organen	73,4	81,5
Ministerie van Algemene zaken	51,9	52,0
Ministerie van Bestuur, Planning en Dienstverlening	57,2	70,7
Ministerie van Justitie	227,7	242,5
Ministerie van Verkeer, Vervoer en Ruimtelijke Planning	90,7	97,6
Ministerie van Economische Ontwikkeling	68,1	78,3
Ministerie van Onderwijs, Wetenschap, Cultuur en Sport	345,2	361,9
Ministerie van Sociale Ontwikkeling, Arbeid en Welzijn	174,6	182,1
Ministerie van Gezondheid, Milieu en Natuur	388,1	400,5
Ministerie van Financiën	147,9	169,2
<b>Totaal</b>	<b>1.624,9</b>	<b>1.736,1</b>

**Grafiek 2. Gecorrigeerde gewone dienst uitgaven per hoofdstuk**



In Tabel 3 zijn de gewone dienst uitgaven in de Begroting 2026 per hoofdstuk naar uitgavencategorie gespecificeerd. Dit is in Tabel 4 in relatieve termen gepresenteerd. Hieruit blijkt dat meer dan twee derde van de totale lasten van de gewone dienst afkomstig is van de volgende categorieën:

1. Sociale Zekerheid (27%).
2. Beloning van personeel (26%).
3. Overdrachten (17%).

In Tabel 5 zijn de gewone dienst uitgaven in de Begroting 2026 per ministerie naar uitgavencategorie gepresenteerd in procenten van de totalen van de betreffende categorie. Uit de tabel valt te lezen dat aan het ministerie van Sociale Ontwikkeling, Arbeid en Welzijn, het ministerie Gezondheid, Milieu en Natuur en het ministerie Bestuur, Planning en Dienstverlening voor circa 94% van de totaal gebudgetteerde bedragen binnen de categorie Sociale zekerheid valt toe te rekenen. Verder valt ook te lezen dat de ministeries van Justitie (33%), van Onderwijs, Wetenschap, Cultuur en Sport (14%) en het ministerie van Financiën (17%) gezamenlijk verantwoordelijk zijn voor circa 65% van de totale gebudgetteerde bedragen

binnen de categorie Beloning van personeel. Tevens blijkt ook uit Tabel 5 dat de categorie Interest integraal geconcentreerd is binnen het ministerie van Financiën.

Ook in dit geval verandert het beeld ingrijpend wanneer voor de eerder vermelde uitgaven wordt gecorrigeerd. Het resultaat van deze correctie is gepresenteerd in de tabellen 6 tot en met 8. Daarbij wordt de categorie Beloning van personeel de grootste, met een aandeel van ongeveer 29 procent in de totale lasten op de gewone dienst.

Tabel 8 presenteert de gecorrigeerde uitgaven voor de gewone dienst in de Begroting 2026, per hoofdstuk en naar categorie, uitgedrukt in procenten van de totale uitgaven van de betreffende categorie. Hieruit blijkt dat de ministeries van Gezondheid, Milieu en Natuur (23%), Onderwijs, Wetenschap, Cultuur en Sport (21%), Justitie (14%), en Sociale Ontwikkeling, Arbeid en Welzijn (11%) samen ongeveer 68% van de totale lasten in de Begroting 2026 voor hun rekening nemen. Dit is gerelateerd aan hun aandeel van bijna 96% in de categorie Sociale Zekerheid (ministeries van GMN en SOAW) en 85% in de categorie Overdrachten (ministeries van GMN en OWCS), welke categorieën samen verantwoordelijk zijn voor ongeveer respectievelijk 24% en 16% van de Begroting 2026.

Verder blijkt dat het ministerie van Justitie (na correctie) verantwoordelijk is voor ongeveer 36% van de totale gebudgetteerde bedragen binnen de categorie Beloning van personeel.

Tabel 3. Gewone dienst uitgaven Begroting 2026 per hoofdstuk naar categorie

Hoofdstuk	Beloning van personeel	Verbruik van goederen en diensten	Afschrijving vaste activa	Intrest	Subsidies	Overdrachten	Sociale zekerheid	Andere uitgaven	Totaal
Staatsorganen	36,9	13,2	1,3	0,0	0,6	24,9	4,6	0,0	81,5
Ministerie van AZ	20,3	8,9	2,1	0,0	4,8	1,9	13,9	0,0	52,0
Ministerie van BPD	50,8	27,8	1,4	0,0	0,0	0,0	106,1	0,0	186,1
Ministerie van Justitie	184,9	44,2	9,4	0,0	0,0	4,0	0,0	0,0	242,5
Ministerie van VVRP	26,2	29,3	21,5	0,0	14,8	5,8	0,0	0,0	97,6
Ministerie van EO	10,7	7,3	3,6	0,0	51,0	5,7	0,0	0,0	78,3
Ministerie van OWCS	80,5	31,4	20,8	0,0	46,8	182,3	0,0	0,0	361,9
Ministerie van SOAW	19,8	14,3	2,6	0,0	38,2	0,0	107,1	0,0	182,1
Ministerie van GMN	26,1	18,8	2,0	0,0	0,5	58,6	294,5	0,0	400,5
Ministerie van Financiën	84,4	114,2	20,2	103,6	0,3	19,0	15,0	13,0	369,7
<b>Totaal</b>	<b>540,7</b>	<b>309,4</b>	<b>85,0</b>	<b>103,6</b>	<b>157,0</b>	<b>302,2</b>	<b>541,3</b>	<b>13,0</b>	<b>2052,1</b>

Tabel 4. Gewone dienst uitgaven Begroting 2026 per hoofdstuk naar categorie in procenten van het totaal van de Gewone dienst

Hoofdstuk	Beloning van personeel	Verbruik van goederen en diensten	Afschrijving vaste activa	Intrest	Subsidies	Overdrachten	Sociale zekerheid	Andere uitgaven	Totaal
-----------	------------------------	-----------------------------------	---------------------------	---------	-----------	--------------	-------------------	-----------------	--------

Staatsorganen	2%	1%	0%	0%	0%	1%	0%	0%	4%
Ministerie van AZ	1%	0%	0%	0%	0%	0%	1%	0%	3%
Ministerie van BPD	2%	1%	0%	0%	0%	0%	5%	0%	9%
Ministerie van Justitie	9%	2%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	12%
Ministerie van VVRP	1%	1%	1%	0%	1%	0%	0%	0%	5%
Ministerie van EO	1%	0%	0%	0%	2%	0%	0%	0%	4%
Ministerie van OWCS	4%	2%	1%	0%	2%	9%	0%	0%	18%
Ministerie van SOAW	1%	1%	0%	0%	2%	0%	5%	0%	9%
Ministerie van GMN	1%	1%	0%	0%	0%	3%	14%	0%	20%
Ministerie van Financiën	4%	6%	1%	5%	0%	1%	1%	1%	18%
<b>Totaal</b>	<b>26%</b>	<b>15%</b>	<b>4%</b>	<b>5%</b>	<b>8%</b>	<b>15%</b>	<b>26%</b>	<b>1%</b>	<b>100%</b>

Tabel 5. Gewone dienst uitgaven Begroting 2026 per hoofdstuk naar categorie in procenten van de totalen per categorie

Hoofdstuk	Beloning van personeel	Verbruik van goederen en diensten	Afschrijving vaste activa	Intrest	Subsidies	Overdrachten	Sociale zekerheid	Andere uitgaven	Totaal
Staatsorganen	7%	4%	2%	0%	0%	8%	1%	0%	4%
Ministerie van AZ	4%	3%	2%	0%	3%	1%	3%	0%	3%
Ministerie van BPD	9%	9%	2%	0%	0%	0%	20%	0%	9%
Ministerie van Justitie	34%	14%	11%	0%	0%	1%	0%	0%	12%
Ministerie van VVRP	5%	9%	25%	0%	9%	2%	0%	0%	5%
Ministerie van EO	2%	2%	4%	0%	32%	2%	0%	0%	4%
Ministerie van OWCS	15%	10%	25%	0%	30%	60%	0%	0%	18%
Ministerie van SOAW	4%	5%	3%	0%	24%	0%	20%	0%	9%
Ministerie van GMN	5%	6%	2%	0%	0%	19%	54%	0%	20%
Ministerie van Financiën	16%	37%	24%	100%	0%	6%	3%	100%	18%
<b>Totaal</b>	<b>100%</b>	<b>100%</b>	<b>100%</b>	<b>100%</b>	<b>100%</b>	<b>100%</b>	<b>100%</b>	<b>100%</b>	<b>100%</b>

Tabel 6. Gecorrigeerde Gewone dienst uitgaven Begroting 2026 per hoofdstuk naar categorie

Hoofdstuk	Beloning van personeel	Verbruik van goederen en diensten	Afschrijving vaste activa	Intrest	Subsidies	Overdrachten	Sociale zekerheid	Andere uitgaven	Totaal
Staatsorganen	36,9	13,2	1,3	0,0	0,6	24,9	4,6	0,0	81,5
Ministerie van AZ	20,3	8,9	2,1	0,0	4,8	1,9	13,9	0,0	52,0
Ministerie van BPD	41,6	27,8	1,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	70,7
Ministerie van Justitie	184,9	44,2	9,4	0,0	0,0	4,0	0,0	0,0	242,5
Ministerie van VVRP	26,2	29,3	21,5	0,0	14,8	5,8	0,0	0,0	97,6
Ministerie van EO	10,7	7,3	3,6	0,0	51,0	5,7	0,0	0,0	78,3
Ministerie van OWCS	80,5	31,4	20,8	0,0	46,8	182,3	0,0	0,0	361,9
Ministerie van SOAW	19,8	14,3	2,6	0,0	38,2	0,0	107,1	0,0	182,1
Ministerie van GMN	26,1	18,8	2,0	0,0	0,5	58,6	294,5	0,0	400,5
Ministerie van Financiën	60,5	93,9	13,7	0,0	0,3	0,8	0,0	0,0	169,2
<b>Totaal</b>	<b>507,5</b>	<b>289,1</b>	<b>78,5</b>	<b>0,0</b>	<b>157,0</b>	<b>284,0</b>	<b>420,1</b>	<b>0,0</b>	<b>1736,1</b>

Tabel 7. Gecorrigeerde Gewone dienst uitgaven Begroting 2026 per hoofdstuk naar categorie in procenten van het totaal van de Gewone dienst

Hoofdstuk	Beloning van personeel	Verbruik van goederen en diensten	Afschrijving vaste activa	Intrest	Subsidies	Overdrachten	Sociale zekerheid	Andere uitgaven	Totaal
Staatsorganen	2%	1%	0%	0%	0%	1%	0%	0%	5%
Ministerie van AZ	1%	1%	0%	0%	0%	0%	1%	0%	3%
Ministerie van BPD	2%	2%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	4%
Ministerie van Justitie	11%	3%	1%	0%	0%	0%	0%	0%	14%
Ministerie van VVRP	2%	2%	1%	0%	1%	0%	0%	0%	6%
Ministerie van EO	1%	0%	0%	0%	3%	0%	0%	0%	5%
Ministerie van OWCS	5%	2%	1%	0%	3%	11%	0%	0%	21%
Ministerie van SOAW	1%	1%	0%	0%	2%	0%	6%	0%	10%
Ministerie van GMN	2%	1%	0%	0%	0%	3%	17%	0%	23%
Ministerie van Financiën	3%	5%	1%	0%	0%	0%	0%	0%	10%
<b>Totaal</b>	<b>29%</b>	<b>17%</b>	<b>5%</b>	<b>0%</b>	<b>9%</b>	<b>16%</b>	<b>24%</b>	<b>0%</b>	<b>100%</b>

Tabel 8. Gecorrigeerde Gewone dienst uitgaven Begroting 2026 per hoofdstuk naar categorie in procenten van de totalen per categorie

Hoofdstuk	Beloning van personeel	Verbruik van goederen en diensten	Afschrijving vaste activa	Intrest	Subsidies	Overdrachten	Sociale zekerheid	Andere uitgaven	Totaal
Staatsorganen	7%	5%	2%	0%	0%	9%	1%	0%	5%
Ministerie van AZ	4%	3%	3%	0%	3%	1%	3%	0%	3%
Ministerie van BPD	8%	10%	2%	0%	0%	0%	0%	0%	4%
Ministerie van Justitie	36%	15%	12%	0%	0%	1%	0%	0%	14%
Ministerie van VVRP	5%	10%	27%	0%	9%	2%	0%	0%	6%
Ministerie van EO	2%	3%	5%	0%	32%	2%	0%	0%	5%
Ministerie van OWCS	16%	11%	27%	0%	30%	64%	0%	0%	21%
Ministerie van SOAW	4%	5%	3%	0%	24%	0%	25%	0%	10%
Ministerie van GMN	5%	6%	3%	0%	0%	21%	70%	0%	23%
Ministerie van Financiën	12%	32%	17%	0%	0%	0%	0%	0%	10%
<b>Totaal</b>	<b>100%</b>	<b>100%</b>	<b>100%</b>	<b>0%</b>	<b>100%</b>	<b>100%</b>	<b>100%</b>	<b>0%</b>	<b>100%</b>

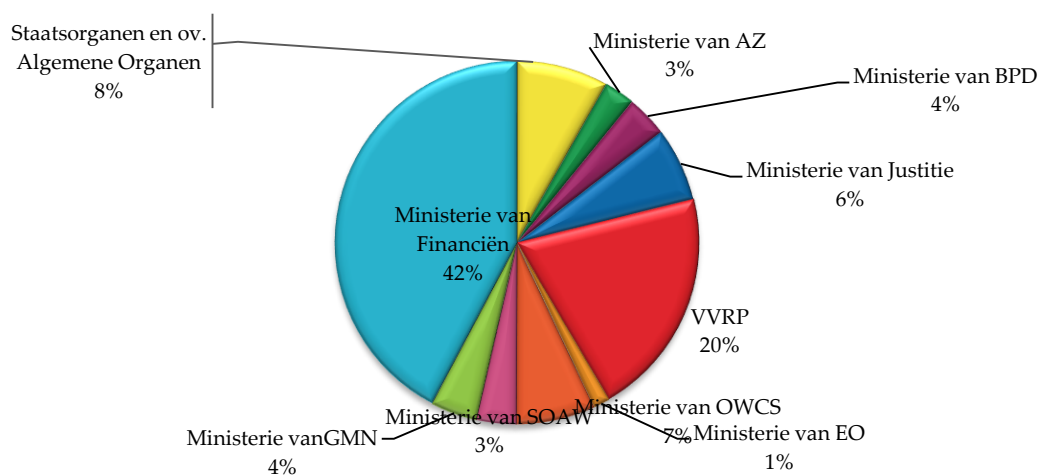
## Kapitaaldienst

In Tabel 9 zijn de kapitaaldienst uitgaven in de Begroting 2026 uitgesplitst per hoofdstuk gepresenteerd. Deze budgetten zijn in Grafiek 3 in procenten van het totaal van de kapitaaldienst gepresenteerd.

**Tabel 9. Kapitaaldienst uitgaven per hoofdstuk**

Hoofdstuk	2025	2026
Staatsorganen en overige algemene organen	15,4	23,2
Ministerie van Algemene zaken	10,1	7,8
Ministerie van Bestuur, Planning en Dienstverlening	11,6	10,4
Ministerie van Justitie	13,3	18,6
Ministerie van Verkeer, Vervoer en Ruimtelijke Planning	60,3	57,9
Ministerie van Economische Ontwikkeling	30,3	12,7
Ministerie van Onderwijs, Wetenschap, Cultuur en Sport	16,4	19,8
Ministerie van Sociale Ontwikkeling, Arbeid en Welzijn	10,0	10,0
Ministerie van Gezondheid, Milieu en Natuur	8,5	11,7
Ministerie van Financiën	232,3	118,7
<b>Totaal</b>	<b>408,2</b>	<b>290,8</b>

**Grafiek 3. Kapitaaldienst uitgaven per hoofdstuk**

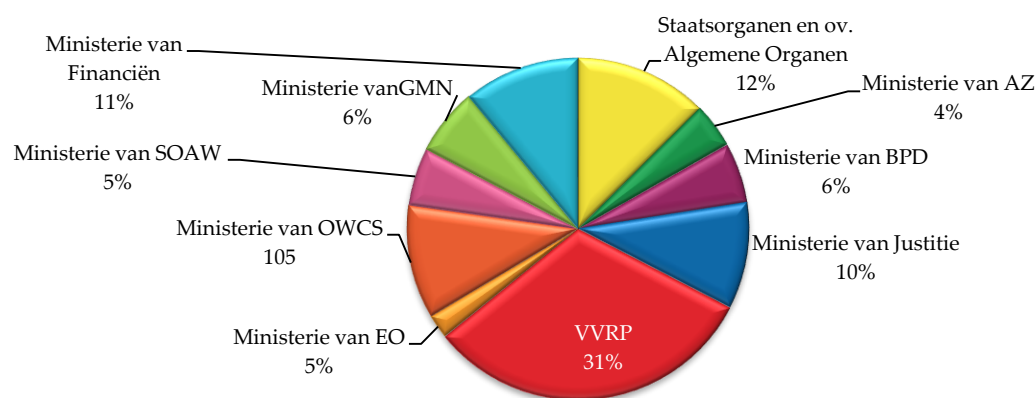


In de Begroting 2026 is bij het ministerie van Financiën op de kapitaaldienst een bedrag opgenomen dat niet alleen voor dit ministerie geldt, maar een overheidsbreed karakter heeft. Dit betreft een stelpost voor onvoorziene kapitaaluitgaven van Cg 10,0 miljoen. Daarnaast wordt rekening gehouden met de aflossing van een aangegane lening, voornamelijk voor liquiditeitssteun. Het beeld verandert wanneer hiervoor wordt gecorrigeerd. Het resultaat van deze correctie is gepresenteerd in Tabel 10 (in Cg miljoen) en in Grafiek 4.

**Tabel 10. Gecorrigeerde kapitaaldienst uitgaven per hoofdstuk**

Hoofdstuk	2025	2026
Staatsorganen en overige algemene organen	15,4	23,2
Ministerie van Algemene zaken	10,1	7,8
Ministerie van Bestuur, Planning en Dienstverlening	11,6	10,4
Ministerie van Justitie	13,3	18,6
Ministerie van Verkeer, Vervoer en Ruimtelijke Planning	60,3	57,9
Ministerie van Economische Ontwikkeling	30,3	9,7
Ministerie van Onderwijs, Wetenschap, Cultuur en Sport	16,4	19,8
Ministerie van Sociale Ontwikkeling, Arbeid en Welzijn	10,0	10,0
Ministerie van Gezondheid, Milieu en Natuur	8,5	11,7
Ministerie van Financiën	18,3	20,1
<b>Totaal</b>	<b>194,2</b>	<b>189,2</b>

**Grafiek 4. Gecorrigeerde kapitaaldienst uitgaven per hoofdstuk**



Hieruit blijkt dat het ministerie van Verkeer, Vervoer en Ruimtelijke Planning verantwoordelijk is voor 32% van het totale investeringsbudget, voornamelijk bestemd voor wegeninfrastructuur en het bouwrijp maken van gronden. Daarnaast nemen de Staatsorganen 13% van het investeringsbudget in beslag. Dit betreft de renovatie en restauratie en/of nieuwbouw van het Parlement van Curaçao, evenals de renovatie van het Stadhuis waar het Hof van Justitie gevestigd is aan het Wilhelminaplein.

**Tabel 11. Kapitaaldienst uitgaven Begroting 2026 per hoofdstuk naar categorie**

Hoofdstuk	Investeringen	Vermogensoverdrachten	Aflossing leningen o/g	Totaal
Staatsorganen	23,2	0,0	0,0	23,2
Ministerie van AZ	7,8	0,0	0,0	7,8
Ministerie van BPD	10,4	0,0	0,0	10,4
Ministerie van Justitie	18,6	0,0	0,0	18,6
Ministerie van VVRP	57,9	0,0	0,0	57,9
Ministerie van EO	9,7	0,0	0,0	9,7
Ministerie van OWCS	19,8	0,0	3,0	22,8
Ministerie van SOAW	10,0	3,0	0,0	13,0
Ministerie van GMN	11,7	0,0	0,0	11,7
Ministerie van Financiën	30,1	0,0	88,5	118,7
<b>Totaal</b>	<b>199,2</b>	<b>3,0</b>	<b>91,5</b>	<b>293,8</b>

Tabel 12. Kapitaaldienst uitgaven Begroting 2026 per hoofdstuk naar categorie in procenten van het totaal van de Kapitaaldienst

Hoofdstuk	Investerings	Vermogenoverdrachten	Aflossing leningen o/g	Totaal
Staatsorganen	8%	0%	0%	8%
Ministerie van AZ	3%	0%	0%	3%
Ministerie van BPD	4%	0%	0%	4%
Ministerie van Justitie	6%	0%	0%	6%
Ministerie van VVRP	20%	0%	0%	20%
Ministerie van EO	3%	0%	0%	3%
Ministerie van OWCS	7%	0%	1%	8%
Ministerie van SOAW	3%	1%	0%	4%
Ministerie van GMN	4%	0%	0%	4%
Ministerie van Financiën	10%	0%	30%	40%
<b>Totaal</b>	<b>68%</b>	<b>1%</b>	<b>31%</b>	<b>100%</b>

Tabel 13. Gecorrigeerde Kapitaal dienst uitgaven Begroting 2026 per hoofdstuk naar categorie

Hoofdstuk	Investerings	Vermogenoverdrachten	Aflossing leningen o/g	Totaal
Staatsorganen	23,2	0,0	0,0	23,2
Ministerie van AZ	7,8	0,0	0,0	7,8
Ministerie van BPD	10,4	0,0	0,0	10,4
Ministerie van Justitie	18,6	0,0	0,0	18,6
Ministerie van VVRP	57,9	0,0	0,0	57,9
Ministerie van EO	9,7	0,0	0,0	9,7
Ministerie van OWCS	19,8	0,0	0,0	19,8
Ministerie van SOAW	10,0	0,0	0,0	10,0
Ministerie van GMN	11,7	0,0	0,0	11,7
Ministerie van Financiën	20,1	0,0	0,0	20,1
<b>Totaal</b>	<b>189,2</b>	<b>0,0</b>	<b>0,0</b>	<b>189,2</b>

Tabel 14. Gecorrigeerde Kapitaaldienst uitgaven Begroting 2026 per hoofdstuk naar categorie in procenten van het totaal van de Kapitaaldienst

Hoofdstuk	Investerings	Vermogenoverdrachten	Aflossing leningen o/g	Totaal
Staatsorganen	12%	0%	0%	12%
Ministerie van AZ	4%	0%	0%	4%
Ministerie van BPD	6%	0%	0%	6%
Ministerie van Justitie	10%	0%	0%	10%
Ministerie van VVRP	31%	0%	0%	31%
Ministerie van EO	5%	0%	0%	5%
Ministerie van OWCS	10%	0%	0%	10%
Ministerie van SOAW	5%	0%	0%	5%
Ministerie van GMN	6%	0%	0%	6%
Ministerie van Financiën	11%	0%	0%	11%
<b>Totaal</b>	<b>100%</b>	<b>0%</b>	<b>0%</b>	<b>100%</b>

## **IV. Nadere toelichting kapitaaldienst op grond van artikel 14 lid 4 van de Landsverordening comptabiliteit 2010**

### **Algemeen**

In artikel 14 van de Landsverordening comptabiliteit 2010 (LvC 2010) wordt de nadere toelichting op de begroting behandeld. Die toelichting wordt gegeven in de Algemene Beschouwingen (AB) waarin voor wat betreft de lasten per hoofdstuk en per functie, de lasten (investerings) gesplitst per kapitaaldienst en gewone dienst worden weergegeven. Hierbij wordt ook aangegeven of sprake is van apparaats- of programmakosten. In de AB wordt nu vooral informatie verstrekt over de omvang van de activiteiten of prestaties die worden beoogd.

Bedragen van lasten/investerings in de AB moeten aansluiten op de bedragen op de gewone dienst en de kapitaaldienst en voor wat betreft de investeringen op het overzicht beleidsdoelen in de Nota van Financiën (artikel 14 lid 4 LvC), die deel uitmaakt van de begroting.

Daarnaast moeten de investeringen (artikel 14 lid 4 LvC) afzonderlijk worden toegelicht. Hierbij moet:

- a) per investering een omschrijving worden gegeven;
- b) een raming van het totaalbedrag worden vermeld alsmede van het dienstjaar dan wel de dienstjaren waarin naar verwachting uit hoofde van de investering verplichtingen zullen worden aangegaan en de verplichtingen, die reeds zijn aangegaan;
- c) de verwachte levensduur worden vermeld;
- d) het jaar worden genoemd waarin de lasten voor afschrijving en rente voor het eerst op de begroting worden opgenomen en de omvang daarvan;
- e) een nadere toelichting worden verstrekt.

Als investeringen worden aangemerkt het in eigendom verkrijgen dan wel vervaardigen van vaste activa die zijn bestemd om de werkzaamheid duurzaam te dienen. Vaste activa worden onderscheiden in immateriële, materiële en de financiële vaste activa. Duurzaam houdt in dat meer dan 3 jaar van het actief gebruik kan worden gemaakt. Het verkrijgen van eigendom kan zowel het juridische als het economische eigendom betreffen.

Activa worden opgenomen tegen historische kostprijs inclusief alle kosten die aan de verwerving van het actief zijn verbonden. Investerings kleiner dan Cg 1.000 worden als kosten beschouwd, tenzij die investering deel uitmaakt van een project, waarvan de totale kosten Cg 1.000 te boven gaan.

Bij de aanschaf van een nieuw actief met een verwachte levensduur van 25 jaren of langer kan de aanschafwaarde verdeeld worden over componenten met een verschillende levensduur. Voor elk van de componenten wordt een eigen afschrijvingsperiode bepaald. Vernieuwing of

grootschalig onderhoud van een component na afloop van de verwachte levensduur wordt geacht een nieuw component van dat actief op te leveren.

Regulier onderhoud houdt een actief in goede staat en in goede werking binnen de verwachte levensduur van dat actief of een component daarvan in. Onderhoud -ook al is dat grootschalig- binnen de verwachte levensduur van een niet in componenten verdeeld actief wordt op de gewone dienst verwerkt, indien dit onderhoud de productiecapaciteit (of het gebruiksnuut) niet verbetert en/of de verwachte levensduur niet verlengt.

## Toelichting per hoofdstuk

Hieronder volgt een nadere toelichting van de investeringen voor de ministeries boven Cg 1.0 miljoen.

Staatsorganen Staten						
<b>Informatie Investering</b>						
<b>Investering:</b> Nieuwbouw en/of restauratie.						
<b>Doel:</b> Nieuwbouw en of restauratie parlamentsgebouw.						
<b>Omschrijving:</b> Het totaalbedrag van Cg 22.500.000 (Cg 7.500.000 per jaar) voor de komende 3 jaren vanaf 2026 is bedoeld voor de verbouwing dan wel restauratie en/of nieuwbouw voor het parlement van Curaçao. Dit bedrag is echter afhankelijk van de keuze(s) die de Staten zullen maken op grond van het voorwerk van de tijdelijke Commissie Nieuwbouw. Bij de vaststelling van het bedrag in casu is uitgegaan van een scenario waarbij een pad/bouwtterrein moet worden verwerven dat geen eigendom is van het land.						
<b>Locatie Investering:</b> Parlementsgebouw te Wilhelminaplein of nieuwbouw (locatie nog onbekend).						
<b>Output:</b> Efficiënter functioneren van het parlement.						
<b>Urgentie:</b> Hoog						
<b>Nieuwe investering of vervangingsinvestering/renovatie:</b> Nieuw						
<b>Geschatte begindatum:</b> 1 januari 2026				<b>Geschatte einddatum:</b> 31 december 2028		
<b>Begroting Investering</b>						
<b>Totaalbedrag investering:</b> Cg 22.500.000				<b>Totaalbedrag investering 2026:</b> Cg 7.500.000		
Investering meerjarig						
<b>Kapitaaldienst</b>	<b>R2024</b>	<b>B2025</b>	<b>2026</b>	<b>2027</b>	<b>2028</b>	<b>2029</b>
Gebouwen			7.500.000	7.500.000	7.500.000	
<b>Totaal</b>			<b>7.500.000</b>	<b>7.500.000</b>	<b>7.500.000</b>	

Staatsorganen Gemeenschappelijk Hof van Justitie						
<b>Informatie Investering</b>						
<b>Investering:</b> Nieuwbouw en/ of restauratie.						
<b>Doel:</b> Nieuwbouw en/ of restauratie gebouw van het Gemeenschappelijk Hof van Justitie.						
<b>Omschrijving:</b> Verbouwing Stadhuis te Wilhelminaplein.						
<b>Locatie Investering:</b> Wilhelminaplein.						
<b>Output:</b> Efficiënter functioneren van het Gemeenschappelijk Hof van Justitie.						
<b>Urgentie:</b> Hoog						
<b>Nieuwe investering of vervangingsinvestering/renovatie:</b> Nieuw						
<b>Geschatte begindatum:</b> 2024				<b>Geschatte einddatum:</b> 31 december 2028		

<b>Begroting Investering</b>						
------------------------------	--	--	--	--	--	--

<b>Totaalbedrag investering: Cg 58.000.000</b>			<b>Totaalbedrag investering 2026: Cg 14.500.000</b>			
<b>Investering meerjarig</b>						
<b>Kapitaaldienst</b>	<b>R2024</b>	<b>B2025</b>	<b>2026</b>	<b>2027</b>	<b>2028</b>	<b>2029</b>
Gebouwen	1.244.000	14.000.000	14.500.000	14.500.000	14.500.000	14.500.000
<b>Totaal</b>	<b>1.244.000</b>	<b>14.000.000</b>	<b>14.500.000</b>	<b>14.500.000</b>	<b>14.500.000</b>	<b>14.500.000</b>

<b>Ministerie van Algemene Zaken</b>	
<b>Veiligheidsdienst Curaçao</b>	
<b>Informatie Investering</b>	
<b>Investering:</b> Investering technische hulpmiddelen en ICT apparatuur	
<b>Doel:</b> Aanschaf van moderne ICT apparatuur	
<b>Omschrijving:</b>	
<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Investering van technische hulpmiddelen en ICT-apparatuur voor VDC.</li> <li>2. In 2024 is gestart met de renovatie van de 2<sup>e</sup> verdieping Zuidvleugel voor de VDC. Vanaf 2025 wordt gestart met de Renovatie oudbouw VDC Pand. Het gebouw voldoet bovendien niet aan de geldende veiligheidsnormen, waardoor het personeel aan ernstige risico's wordt blootgesteld. De noodzaak tot forse investeringen in het pand kan derhalve niet worden onderschat, aangezien inmiddels de veiligheid van het personeel in het geding is en het gebouw bij voortdurende verwaarlozing aan waarde en veiligheid inboet. Het is daarom van groot belang dat onmiddellijk actie wordt ondernomen de benodigde middelen vrij te maken om het gebouw op duurzame wijze te renoveren en te moderniseren, teneinde te voorkomen dat de huidige situatie verder escaleert.</li> </ol>	
<b>Locatie Investering:</b> Ministerie AZ Fort Amsterdam	
<b>Output:</b> Efficiënter functioneren van VDC	
<b>Urgentie:</b> Hoog	
<b>Nieuwe investering of vervangingsinvestering/renovatie:</b> Nieuw	
<b>Geschatte begindatum:</b> 1 januari 2025	<b>Geschatte einddatum:</b> 31 december 2029

<b>Begroting Investering</b>						
<b>Totaalbedrag investering: Cg 4.015.000</b>			<b>Totaalbedrag investering 2026: Cg 2.500.000</b>			
<b>Investering meerjarig</b>						
<b>Kapitaaldienst</b>	<b>R2024</b>	<b>B2025</b>	<b>2026</b>	<b>2027</b>	<b>2028</b>	<b>2029</b>
A Kantoor Inrichting			250.000	257.500	50.000	50.000
B Kantoor Apparatuur			250.000	257.500	100.000	100.000
C Gebouwen			2.000.000	500.000	100.000	100.000
<b>Totaal</b>			<b>2.500.000</b>	<b>1.015.000</b>	<b>250.000</b>	<b>250.000</b>
<b>Totaalbedrag structurele kosten (Gewone dienst)</b>	<b>R2024</b>	<b>B2025</b>	<b>2026</b>	<b>2027</b>	<b>2028</b>	<b>2029</b>
D Afschrijvingskosten Kantoor Inrichting				50.000	20.000	10.000
E Afschrijvingskosten Kantoor Apparatuur				50.000	20.000	20.000
F Afschrijvingskosten Gebouwen				80.000	20.000	4.000
<b>Totaal</b>				<b>180.000</b>	<b>60.000</b>	<b>34.000</b>

<b>Ministerie van Algemene Zaken</b>	
<b>Secretaris-generaal</b>	
<b>Informatie Investering</b>	
<b>Investering:</b> Renovatie/Verbouwing Fort Amsterdam	
<b>Doel:</b> Gebruiksklaar maken van de overige delen van het Fort Amsterdam	

<b>Omschrijving:</b> Fort Amsterdam is het regeringscentrum van Curaçao (vergelijk Binnenhof Den Haag). De Noordvleugel en het Hoofdgebouw (ministerraad) zijn reeds gerenoveerd, maar vrijwel de gehele Zuidvleugel nog niet (3 verdiepingen). De renovatie van de hele Zuidvleugel gebeurt nu in kleine stappen conform beschikbare fondsen op de kapitaaldienst per jaar.	
<b>Locatie Investering:</b> Ministerie AZ Fort Amsterdam	
<b>Output:</b> Gebruiksklare kantoorruimtes	
<b>Urgentie:</b> Hoog	
<b>Nieuwe investering of vervangingsinvestering/renovatie:</b> Renovatie	
<b>Geschatte begindatum:</b> 2022	<b>Geschatte einddatum:</b> 31 december 2028

<b>Begroting Investering</b>						
<b>Totaalbedrag investering: Cg 5.025.000</b>			<b>Totaalbedrag investering 2026: Cg 510.000</b>			
<b>Investering meerjarig</b>						
Kapitaaldienst	R2024	B2025	2026	2027	2028	2029
A Kantoor Apparatuur			5.000	250.000	250.000	250.000
C Kantoor Inrichting			5.000	255.000	255.000	255.000
D Gebouwen			500.000	1.000.000	1.000.000	1.000.000
<b>Totaal</b>			<b>510.000</b>	<b>1.505.000</b>	<b>1.505.500</b>	<b>1.505.500</b>
<b>Totaalbedrag structurele kosten (Gewone dienst)</b>						
	R2024	B2025	2026	2027	2028	2029
E Afschrijvingskosten Kantoor Apparatuur				1.000	1.000	1.000
G Afschrijvingskosten Kantoor Inrichting				1.000	1.000	1.000
H Afschrijvingskosten Gebouwen				20.000	20.000	20.000
<b>Totaal</b>				<b>22.000</b>	<b>22.000</b>	<b>22.000</b>

<b>Ministerie van Algemene Zaken Kabinet Gevolmachtigde Minister Curaçao</b>	
<b>Informatie Investering</b>	
<b>Investering:</b> Renovatie panden, aanschaf auto en vervangen server	
<b>Doel:</b> Verlagen onderhoudskosten door vervanging server, transportmiddel en renovatie van panden Den Haag	
<b>Omschrijving:</b> Server is aan vervanging toe en zorgt voor hoge onderhoudskosten Huidig transportmiddel is aan vervanging toe en zorgt voor hoge onderhoudskosten Het land bezit vijf historische panden in Den Haag. Alle panden kampen met gebreken, zozeer zelf dat de komende jaren renovatie en groot onderhoud noodzakelijk zal zijn	
<b>Locatie Investering:</b> Ministerie AZ Fort Amsterdam	
<b>Output:</b> besparen van onderhoudskosten en verduurzaming van de energievoorziening en het waterbeheer	
<b>Urgentie:</b> Hoog.	
<b>Nieuwe investering of vervangingsinvestering/renovatie:</b> Nieuw	
<b>Geschatte begindatum:</b> 1 januari 2026	<b>Geschatte einddatum:</b> 31 december 2029

<b>Begroting Investering</b>						
<b>Totaalbedrag investering: Cg 7.857.000</b>			<b>Totaalbedrag investering 2026: Cg 1.900.000</b>			
<b>Investering meerjarig</b>						
Kapitaaldienst	R2024	B2025	2026	2027	2028	2029
A Kantoor Inrichting			150.000	154.500	250.000	250.000
B Kantoor Apparatuur			150.000	154.500	251.500	251.500
C Gebouwen			1.500.000	1.545.000	1.500.000	1.500.000
D Transportmiddelen			100.000	0	0	100.000
<b>Totaal</b>			<b>1.900.000</b>	<b>1.854.000</b>	<b>2.001.500</b>	<b>2.101.500</b>

Totaalbedrag structurele kosten (Gewone dienst)	R2024	B2025	2026	2027	2028	2028
E Afschrijvingskosten gebouwen				50.000	50.000	50.000
F Afschrijvingskosten Kantoor Apparatuur				15.000	15.000	15.000
G Afschrijvingskosten Gebouwen				60.000	60.000	60.000
H Afschrijvingskosten Transportmiddelen				0	0	0
<b>Totaal</b>				<b>482.000</b>	<b>482.000</b>	<b>482.000</b>

**Ministerie van Algemene Zaken  
Directie Risicobeheer en Rampenbeleid**

**Informatie Investing**

**Investing:** Afronden van het Centraal Operationeel Coördinatie Centrum

**Doel:** Huisvesting voor de Directie Risicobeheersing en Rampenbeleid

**Omschrijving:** Conform regeerprogramma en de Rampenverordening, afronden van het Centraal Operationeel Coördinatie Centrum voor Curaçao, dat tevens als huisvesting dient voor de Directie Risicobeheersing en Rampenbeleid

**Locatie Investing:** Ministerie AZ Fort Amsterdam

**Output:** Effectieve bedrijfsvoering

**Urgentie:** Hoog

**Nieuwe investering of vervangingsinvestering/renovatie:** Nieuw

**Geschatte begindatum:** 1 januari 2025

**Geschatte einddatum:** 31 december 2028

**Begroting Investing**

**Totaalbedrag investering: Cg 975.000**

**Totaalbedrag investering 2026: Cg 450.000**

**Investing meerjarig**

Kapitaaldienst	R2024	B2025	2026	2027	2028	2029
A Kantoor Inrichting			150.000	75.000	50.000	50.000
B Kantoor Apparatuur			150.000	50.000	50.000	50.000
C Machines				0	0	0
D Gebouwen			150.000	100.000	50.000	50.000
E Transportmiddelen						
<b>Totaal</b>			<b>450.000</b>	<b>225.000</b>	<b>150.000</b>	<b>150.000</b>

Totaalbedrag structurele kosten (Gewone dienst)	R2024	B2025	2026	2027	2028	2029
F Afschrijvingskosten kantoorinrichting				30.000	30.000	30.000
G Afschrijvingskosten Kantoor Apparatuur				30.000	30.000	30.000
H Afschrijvingskosten Machines						
I Gebouwen				6.000	6.000	6.000
J Transportmiddelen						
<b>Totaal</b>				<b>66.000</b>	<b>66.000</b>	<b>66.000</b>

**Ministerie van Algemene Zaken  
Overige uitgaven Algemeen Bestuur**

## Informatie Investering

**Investering:** Aanschaf zonnepanelen in combinatie met generator.

**Doel:** Duurzame energie introduceren in het regeringscentrum en verlagen van de jaarlijkse energiekosten.

**Omschrijving:** Duurzame energie introduceren in het regeringscentrum ter verlaging van de jaarlijkse energiekosten.

**Locatie Investering:** Ministerie AZ Fort Amsterdam

**Output:** Verlagen van energiekosten

**Urgentie:** Gemiddeld

**Nieuwe investering of vervangingsinvestering/renovatie:** Nieuw

**Geschatte begindatum:** 1 januari 2026

**Geschatte einddatum:** 31 december 2029

## Begroting Investering

**Totaalbedrag investering: Cg 4.380.000**

**Totaalbedrag investering 2026: Cg 1.380.000**

**Investering meerjarig**

Kapitaaldienst	R2024	B2025	2026	2027	2028	2029
A Gebouwen			680.000	300.000	300.000	300.000
B Kantoor Apparatuur			700.000	700.000	700.000	700.000
C Machines					0	0
<b>Totaal</b>			<b>1.380.000</b>	<b>1.000.000</b>	<b>1.000.000</b>	<b>1.000.000</b>
Totaalbedrag structurele kosten (Gewone dienst)	R2024	B2025	2026	2027	2028	2029
D Afschrijvingskosten gebouwen				27.200	27.200	27.200
E Afschrijvingskosten Kantoor Apparatuur				140.000	140.000	140.000
<b>Totaal</b>				<b>167.200</b>	<b>1167.200</b>	<b>167.200</b>

## Ministerie van Bestuur, Planning en Dienstverlening Shared Services Organisatie

### Informatie Investering

**Investering:**

1. Digitalisering

**Doel:** De verdere inrichting en optimalisatie van de aangegeven processen of afdelingen dragen direct bij aan de noodzakelijke doorkontwikkeling van de interne bedrijfsvoering van de overheid. Primair focuspunt is hierbij de digitalisering en verdere automatisering van werkprocessen.

Samenhang met het beleid van het ministerie:

- Digitalisering en automatisering zijn een onderdeel van het regeerprogramma zoals vastgesteld vanuit het ministerie van BPD

**Omschrijving:**

In december 2024 heeft de regering via de Raad van Ministers (RvM) goedkeuring verleend voor de oprichting van een Programma Managementorganisatie (PMO), belast met de digitalisering van de overheid als voorloper van de nog op te richten Directie Informatievoorziening en Digitalisering (DID). De PMO bestaat uit een coördinator en drie implementatiemanagers die verantwoordelijk zijn voor tien digitaliseringstrajecten: toepassing van AI, digitale betalingen, digitale identiteit, HR-informatiesysteem, service desk, DID, documentbeheer, Microsoft 365, veilige gegevensuitwisseling en een generieke Cloud omgeving. De trajecten verlopen voorspoedig en er is merkbare voortgang. Er is een stuurgroep digitalisering ingesteld die periodiek updates ontvangt over de voortgang van de verschillende trajecten.

**Locatie Investering: Shared Services Organisatie WTC**

**Output:**

- Zichtbare verbetering (digitalisering en automatisering van werkprocessen) als ook een efficiëncyslag met realisatie van de beoogde materiële kostenbesparingen.
- Bereiken van de norm Verantwoorde Bedrijfsvoering (kwaliteitsslag).
- Het verbeteren van de bereikbaarheid van advisering en ondersteuning voor ambtenaren.

**Urgentie:**

- Invulling geven aan de prioriteiten zoals vastgelegd in het regeerprogramma namelijk digitalisering van de interne bedrijfsprocessen.
- Bereiken van materiële kostenbesparingen bij de inrichting van de ICM.
- Noodzakelijke herinrichting, automatisering en digitalisering van de werkprocessen door de grote VVU-impact in het geval van de interne dienstverlening zoals die wordt verleend vanuit SSO.

**Nieuwe investering of vervangingsinvestering/renovatie:**

Geschatte begin datum: 2024

Geschatte einddatum: 2026

### Begroting Investering

Totaalbedrag investering: Cg 2.600.000 (2024-2026)

Totaalbedrag investering 2026: Cg 2.000.000

**Investering meerjarig**

Kapitaaldienst	R2024	B2025	2026	2027	2028	2029
A. Begrotingspost. 120410.4372 Onderhoud Kantooruitrusting			2.600.000			
B. Begrotingspost. 120410.4922 Kantoor Apparatuur						
<b>Totaal</b>			2.600.000			

**Ministerie van Bestuur, Planning en Dienstverlening  
Beleidsunit HR OO IT**

**Informatie Investing**

**Investering:**

1. Herinrichting HRO
2. Overheidsbreed Opleidingsplan

**Doel:** Het verbeteren van de effectiviteit en samenhang van HR-processen door integratie van beleid, advies, ontwikkeling, juridische en operationele taken binnen één organisatie.

**Omschrijving:**

HRO bevindt zich in een overgangsfase naar een geïntegreerde HR-keten, waarbij beleid, advies, ontwikkeling, juridische en operationele taken onder één organisatie vallen. De kwartiermaker heeft het inrichtingsplan afgerond, dat wacht op goedkeuring in de nieuwe regeringsperiode.

Het Overheidsbreed Opleidingsplan (OOP) is volledig in uitvoering. De Human Resources Organisatie (HRO) is verantwoordelijk voor de uitvoering in samenwerking met het Learning Lab van SOAB. De beschikbare fondsen zijn reeds verdeeld over verschillende functiefamilies (vakdisciplines), waaronder onder andere masteropleidingen in HR, trainingen in IT, dienstverlening, juridische zaken, communicatie, enzovoorts.

De bedoeling is dat het HRO-team geleidelijk aan de volledige verantwoordelijkheid op zich neemt, onder andere door het aantrekken van een opleidingscoördinator.

**Locatie Investering: Beleidsunit HR OO IT te Groot Davelaar**

**Output:**

- Verbeterde salarisstructuur
- Modernisering van arbeidsvoorwaarden
- Functiewaardering
- Mobiliteit
- Een overheidsbreed opleidingsplan
- Een nieuw beoordelingssysteem
- Persoonlijke ontwikkelingen van de ambtenaren

**Urgentie:** Noodzakelijke herinrichting

**Nieuwe investering of vervangingsinvestering/renovatie:**

**Geschatte begin datum:** 2025

**Geschatte einddatum:** 2026

**Begroting Investering**

**Totaalbedrag investering: Cg 500.000 + Cg 7.500.000 (2025-2026)**

**Totaalbedrag investering 2026: Cg 500.000 + Cg 1.500.000**

**Investering meerjarig**

Kapitaaldienst	R2024	B2025	2026	2027	2028	2029
A. Begrotingspost. 120403.4922 Kantoor Apparatuur			500.000			
<b>Totaal</b>			<b>500.000</b>			
Totaalbedrag structurele kosten (Gewone dienst)	R2024	B2025	2026	2027	2028	2029
D. Begrotingspost. 120403.4334 Opleiding & Training		1.500.000	1.500.000	1.500.000	1.500.000	1.500.000
<b>Totaal</b>	<b>1.500.000</b>	<b>1.500.000</b>	<b>1.500.000</b>	<b>1.500.000</b>	<b>1.500.000</b>	

**Ministerie van Bestuur, Planning en Dienstverlening**  
**Secretaris-generaal**

**Informatie Investering**

**Investering:** Project 1BPD

**Doel:** Innovatie van digitalisering voor ontwikkelingen van nieuwe technologie te implementeren in de overheid apparaten om betere dienstverleningen te kunnen geven aan ons samenleving.

**Omschrijving:** De visie van BPD is helder: Bouwen aan een wendbare, dienstbare en toekomstgerichte organisatie, gebaseerd op de drie uitgangspunten Dienen, Deugen en Durven. Deze houding is vertaald in vijf transformaties en concrete strategische doelen. In dit addendum is zichtbaar hoe die doelen te realiseren. 1) Bevorderen Deugdelijkheid van Bestuur, 2) Door ontwikkelen van Digitale transformatie, 3) Vernieuwen dienstverlening, 4) Ontwikkelen van een wendbare en toekomstgerichte ambtelijke organisatie en 5) Versterken organisatie BPD.

**Locatie Investering:** SG/SSO te WTC

**Output:**

**Urgentie:**

**Nieuwe investering of vervangingsinvestering/renovatie: -**

**Geschatte begin datum:** 2025

**Geschatte einddatum:** 2029

**Begroting Investering**

**Totaalbedrag investering:**

**Totaalbedrag investering 2026: Cg 8.6 miljoen**

**Investering meerjarig**

Kapitaaldienst	R2024	B2025	2026	2027	2028	2029
A. 120401.4922 Kantoor Apparatuur			8.648.100	10.343.100	10.343.100	10.343.100
<b>Totaal</b>			<b>8.648.100</b>	<b>10.343.100</b>	<b>10.343.100</b>	<b>10.343.100</b>

## Ministerie van Justitie Beleidsorganisatie

### Informatie Investering

**Investering:** 131004.4913 Gebouwen

**Doel:** Het betreft renovatie en bijbouw van het gebouw aan het Wilhelminaplein

**Omschrijving:** Het betreft renovatie en bijbouw van het gebouw aan het Wilhelminaplein om het personeel van de BO te huisvesten waardoor de huur Tauberbuilding kan worden opgezegd.

**Locatie Investering:** Gebouw aan het Wilhelminaplein.

**Output:** Huur Tauberbuilding kan worden opgezegd.

**Urgentie:** Kostenbesparing en betere accommodatie personeel.

**Nieuwe investering of vervangingsinvestering/renovatie:**

**Geschatte begindatum:** 2026

**Geschatte einddatum:**

### Begroting Investering

**Totaalbedrag investering: Cg 2.500.000**

**Totaalbedrag investering: Cg 2.500.000**

**Investering meerjarig**

Kapitaaldienst	R2024	B2025	2026	2027	2028	2029
131004.4913			2.500.000			
<b>Totaal</b>			<b>2.500.000</b>			

## Ministerie van Justitie Beleidsorganisatie

### Informatie Investering

**Investering:** 131004.4924 Machines en andere werktuigen

**Doel:** Diverse investeringen andere uitvoeringsorganisaties en cameraproject

**Omschrijving:** Voortzetting cameraproject. Het is een on-going project dat beëindigd zal worden wanneer alle camera's geïnstalleerd zijn op Curaçao.

**Locatie Investering:** Heel Curaçao (van start is gegaan met eerst de risicogebieden)

**Output:** Toezicht op handhaving van openbare orde

**Urgentie:** Verhogen van inkomsten door administratieve boete inning

**Nieuwe investering of vervangingsinvestering/renovatie:**

**Geschatte begindatum:** 2025

**Geschatte einddatum:**

### Begroting Investering

**Totaalbedrag investering: Cg 6.941.500**

**Totaalbedrag investering: Cg 6.941.500**

**Investering meerjarig**

Kapitaaldienst	R2024	B2025	2026	2027	2028	2029
131004.4924		1.500.000	6.941.500			
<b>Totaal</b>		<b>1.500.000</b>	<b>6.941.500</b>			

## Ministerie van Justitie Kustwacht

### Informatie Investering

**Investering:** 131400.4924 Machines en andere werktuigen

**Doel:** Lange Termijn Planning

**Omschrijving:** De middelen opgenomen op de kapitaaldienst betreffen voornamelijk de financiering van het langetermijncontract voor de Kustwacht op Curaçao. Jaarlijks wordt dit bedrag aangevuld door Curaçao met een extra bedrag van € 3,84 miljoen oftewel ongeveer Cg 7 miljoen gulden. Dit geschiedt vanaf 2023 tot 2029. Het extra bedrag is vastgelegd in een akkoord en is een bijdrage van Curaçao aan de Kustwacht voor de investering.

<b>Locatie Investering:</b> Controle op territoriale wateren van Curaçao.	
<b>Output:</b> Toezicht versterken (en mogelijk stoppen) van de binnenvoer van illegale producten, drugs, mensensmokkel en -handel.	
<b>Urgentie:</b> Hoog. Zoveel mogelijk bestrijden van binnenvoer van illegale producten, drugs, mensensmokkel en -handel.	
<b>Nieuwe investering of vervangingsinvestering/renovatie:</b>	
<b>Geschatte begindatum:</b> 2026	<b>Geschatte einddatum:</b> 2029

<b>Begroting Investering</b>						
<b>Totaalbedrag investering: Cg 34.440.000</b>			<b>Totaalbedrag investering: Cg 8.610.000</b>			
<b>Investering meerjarig</b>						
<b>Kapitaaldienst</b>	<b>R2024</b>	<b>B2025</b>	<b>2026</b>	<b>2027</b>	<b>2028</b>	<b>2029</b>
131004.4924	8.022.470	8.610.000	8.610.000	8.610.000	8.610.000	8.610.000
<b>Totaal</b>	<b>8.022.470</b>	<b>8.610.000</b>	<b>8.610.000</b>	<b>8.610.000</b>	<b>8.610.000</b>	<b>8.610.000</b>

## Verkeer, Vervoer en Ruimtelijke Planning Openbare Werken

### Informatie Investering

**Investering:** Reguliere vervanging van werkplekinrichting, aanschaf servers en beveiligingsapparatuur

**Doel:** Een goed ingerichte werkplek is essentieel voor het efficiënt uitvoeren van werkzaamheden.

**Omschrijving:**

Vervanging van verouderd en defect apparatuur en meubilair. (Hiervoor wordt een norm gehanteerd op basis van een levensduur van 3 jaar – 1/3 van het aantal fte's - gemiddeld Cg 5.000 voor meubilair en Cg 5.000 voor kantoorapparatuur  
Scanners voor archivering (documentmanagement) en nieuwe GIS-server wegens uitbreiding GIS-activiteiten.

**Locatie Investering:** -

**Output:** -

**Urgentie:** -

**Nieuwe investering of vervangingsinvestering/renovatie:** Nieuwe investering

**Geschatte begindatum:** 2026

**Geschatte einddatum:** 31 december 2030

### Begroting Investering

**Totaalbedrag investering:** Cg 3.083.000

**Totaalbedrag investering 2026:** Cg 1.103.000

**Investering meerjarig**

Kapitaaldienst	R2024	B2025	2026	2027	2028	2029
A. Werkplekinrichting inclus apparatuur - UOOW			248.000	200.000	200.000	200.000
B. Werkplekinrichting inclus apparatuur - UOVV			50.000	50.000	50.000	50.000
C. Werkplekinrichting inclus apparatuur - UOMAC			50.000	50.000	50.000	50.000
D. Werkplekinrichting inclus apparatuur - UOCBA			80.000	80.000	80.000	80.000
E. Werkplekinrichting inclus apparatuur - UOROP			108.000	60.000	60.000	60.000
GIS-Server - UOROP			65.000			
F. Werkplekinrichting inclus apparatuur - UO Domeinbeheer			200.000	80.000	80.000	80.000
G. Werkplekinrichting inclus apparatuur - UOMETEO			80.000	80.000	80.000	80.000
H. Werkplekinrichting inclus apparatuur - MS VVRP			162.000	60.000	60.000	60.000
<b>Totaal</b>			<b>1.103.000</b>	<b>660.000</b>	<b>660.000</b>	<b>660.000</b>

## Verkeer, Vervoer en Ruimtelijke Planning

### Informatie Investering

**Investering:** Het aanschaffen van zwaar materieel en vervanging dienstvoertuigen

**Doel:**

De aanschaf van onder andere een graafmachine (excavateur) voor handhavingswerkzaamheden en een combitruck voor het onderhoud aan rioleringsystemen en zuiveringsinstallaties is noodzakelijk. Dit zware materieel stelt ons in staat om spoedreparaties en storingen zelfstandig en efficiënt af te handelen, zonder afhankelijk te zijn van externe partijen. Reguliere vervanging van afgeschreven dienstwagens.

**Omschrijving:**

Dit project betreft: Het aanpakken van illegale occupatie en steringen in het rioleringsstelsel zonder onnodige vertraging op te lossen. Vervanging van dienstwagens voor MSVVRP, UOMAC, UOCBA, UOMET en UODOM	
<b>Locatie Investering:</b> Diverse locaties	
<b>Output:</b> -	
<b>Urgentie:</b> -	
<b>Nieuwe investering of vervangingsinvestering/renovatie:</b> Nieuwe investering	
<b>Geschatte begindatum:</b> 2025	<b>Geschatte einddatum:</b> 31 december 2026

<b>Begroting Investering</b>						
<b>Totaalbedrag investering: Cg 980.000</b>			<b>Totaalbedrag investering 2026: Cg 980.000</b>			
<b>Investering meerjarig</b>						
<b>Kapitaaldienst</b>	<b>R2024</b>	<b>B2025</b>	<b>2026</b>	<b>2027</b>	<b>2028</b>	<b>2029</b>
A. Aanschaf Excavateur (handhavingsteam)			300.000			
B. Vervanging 2x dienstauto MSVVRP			150.000			
C. Vervanging 1x dienstauto UOMAC			80.000			
D. Vervanging 1x dienstauto UOCBA			80.000			
E. Vervanging 1x dienstauto UOMET			80.000			
F. Aanschaf Combitruck Rioleringen			300.000			
G. Vervanging 4x dienstauto's UO Domeinbeheer			290.000			
<b>Totaal</b>			<b>980.000</b>			

<b>Verkeer, Vervoer en Ruimtelijke Planning</b>	
<b>Informatie Investering</b>	
<b>Investering:</b> Meerjaren Onderhoud en Instandhoudingsprogramma Wegen en Afwatering (MOP)	
<b>Doel:</b> Het verbeteren van de weg- en afwateringsinfrastructuur	
<b>Omschrijving:</b> Dit project betreft: Het verbeteren van de onder- en bovengrondse infrastructuur en openbare voorzieningen	
<b>Locatie Investering:</b> Diverse locaties	
<b>Output:</b>	
<ol style="list-style-type: none"> <li>Het verbeteren van de infrastructuur inclusief de openbare voorzieningen.</li> <li>Vervanging openbare verlichting met led-armaturen (overeenkomst met Aqualectra).</li> <li>Het onderhouden van de infrastructuur wordt op den duur makkelijker en efficiënter.</li> </ol>	
<b>Urgentie:</b>	
<ol style="list-style-type: none"> <li>Het programma is reeds goedgekeurd en de nodige fondsen dienen jaarlijks beschikbaar te zijn om het programma te kunnen uitvoeren.</li> <li>Jaarlijks worden aan de hand van vooraf gestelde criteria de uit te voeren werkzaamheden bepaald in het kader van het programma.</li> <li>Het verder stimuleren van de economische ontwikkeling.</li> <li>Het programma is voor 2025 ingekort met Cg 20 miljoen.</li> </ol>	
<b>Nieuwe investering of vervangingsinvestering/renovatie:</b> Vervangingsinvestering	
<b>Geschatte begindatum:</b> 2022	<b>Geschatte einddatum:</b> 31 december 2030

<b>Begroting Investering</b>						
<b>Totaalbedrag investering: Cg 350.000.000</b>			<b>Totaalbedrag investering 2026: Cg 34.800.000</b>			
<b>Investering meerjarig</b>						
<b>Kapitaaldienst</b>	<b>R2024</b>	<b>B2025</b>	<b>2026</b>	<b>2027</b>	<b>2028</b>	<b>2029</b>
A Meerjaren Onderhoud en Instandhoudingsprogramma Wegen en Afwatering (MOP)		50.000.000	23.000.000	47.960.000	50.000.000	50.000.000

B Vervanging led- armatuur (terugbetaling investering Aqualectra)			11.800.000	11.800.000	2.040.000	
C Inloop achterstand Cg 20 miljoen		5.000.000	5.000.000	5.000.000	5.000.000	
<b>Totaal</b>		<b>55.000.000</b>	<b>39.800.000</b>	<b>55.960.000</b>	<b>64.760.000</b>	<b>50.000.000</b>

## Verkeer, Vervoer en Ruimtelijke Planning

### Informatie Investering

**Investering:** Gebiedsontwikkeling RIF/ Colon

**Doel:** Het verder ontwikkelen van het RIF-gebied en Colon

**Omschrijving:** Dit project betreft de verdere ontwikkeling van het RIF-gebied en Colon. Er zijn reeds investeringen in het verleden gemaakt en het betreft de continuering van reeds besproken onderdelen van het programma

**Locatie Investering:** RIF- en Colongebied

**Output:**

1. Het verder stimuleren van de economische ontwikkeling.
2. Het gebied rondom het RIF- en Colongebied is ontwikkeld.

**Urgentie:** Fondsen dienen beschikbaar te worden om kapitaalsvernietiging te voorkomen van de reeds gemaakte investeringen

**Nieuwe investering of vervangingsinvestering/renovatie:** Nieuwe investering

**Geschatte begindatum:** 2018

**Geschatte einddatum:** 31 december 2030

### Begroting Investering

**Totaalbedrag investering: Cg 12.000.000**

**Totaalbedrag investering 2026: Cg 6.000.000**

**Investering meerjarig**

Kapitaaldienst	R2024	B2025	2026	2027	2028	2029
A Gebiedsontwikkeling RIF/ Colon			6.000.000	5.000.000	1.000.000	
<b>Totaal</b>			<b>6.000.000</b>	<b>5.000.000</b>	<b>1.000.000</b>	

## Verkeer, Vervoer en Ruimtelijke Planning

### Informatie Investering

**Investering:** Groot onderhoud gebouwen VVRP

**Doel:** Groot onderhoud in verband met achterstallig onderhoud en duurzaamheid van gebouwen waarborgen

**Omschrijving:** Urgente noodzaak om (verder) verval van de kantoorpanden van VVRP tegen te gaan

**Locatie Investering:** Kantoorpanden van de diensten UOOW, UOVV, UOCBA (Mahuma), UOROP

**Output:** Verduurzaming van de kantoorpanden in eigendom van diverse uitvoeringsorganisaties van VVRP

**Urgentie:**

1. De investering in groot onderhoud en renovatie van kantoorpanden is noodzakelijk geworden door langdurig uitgesteld onderhoud.
2. Beveiliging van serverruimtes is onderdeel van de renovatiewerkzaamheden.

**Nieuwe investering of vervangingsinvestering/renovatie:** Nieuwe investering

**Geschatte begindatum:** 2025

**Geschatte einddatum:** 31 december 2027

### Begroting Investering

**Totaalbedrag investering: Cg 13.240.000**

**Totaalbedrag investering 2026: Cg 3.740.000**

**Investering meerjarig**

Kapitaaldienst	R2024	B2025	2026	2027	2028	2029
A Panden UOROP			2.900.000	3.000.000	2.000.000	
B Panden UOOW			350.000	500.000	1000.000	
C Panden UOVV			200.000	500.000	500.000	
D Pand UOCBA			200.000	1.000.000	1.000.000	
<b>Totaal</b>			<b>3.740.000</b>	<b>5.000.000</b>	<b>4.500.000</b>	

## Ministerie van Economische Ontwikkeling Beleidsorganisatie

### Informatie Investering

**Investering:** Waterstof waardeketen (inclusief floating offshore wind)

**Doel:**

In het kader van de nationale energietransitie zet Curaçao strategisch in op de ontwikkeling van offshore windenergie als fundament voor de productie van groene waterstof en afgeleide duurzame energiedragers. De geplande realisatie van een 75 MW offshore windpark vormt de eerste cruciale stap in dit proces. Deze installatie zal de benodigde hernieuwbare energie leveren om onshore faciliteiten aan te drijven voor de productie van waterstof en derivaten zoals groene ammoniak, methanol en Sustainable Aviation Fuel (SAF).

Aanvankelijk was het de bedoeling om in 2025 de volledige techno-economische haalbaarheidsstudies af te ronden, zodat in 2026 direct gestart kon worden met de pre-engineering (Pre-FEED) en engineering (FEED) fase. Deze planning zou het mogelijk maken om in 2027-2028 te starten met de daadwerkelijke bouw van een demonstratiemodel (show model).

Momenteel bevindt het traject zich echter in de voorbereidingsfase. Door het ontbreken van beschikbare financiële middelen ondervindt het proces vertraging, waardoor de conceptualisatie- en haalbaarheidsfase mogelijk verschoven wordt. In 2026 zal de nadruk dan ook liggen op het uitvoeren van de noodzakelijke onderzoeken om de technische, economische en ruimtelijke haalbaarheid verder te onderbouwen.

**Omschrijving:**

Het versterken van het verdienvermogen van Curaçao door de strategische ontwikkeling van een geïntegreerde groene energie- en waterstofwaardeketen. Hiermee wordt Curaçao gepositioneerd als regionaal knooppunt voor duurzame energieproductie, verwerking en export. Deze transitie draagt bij aan energiezekerheid, de instroom van hoogwaardige investeringen, de ontwikkeling van kennisintensieve werkgelegenheid en het stimuleren van energie intensieve sectoren. Tegelijkertijd fungeert het als katalysator voor brede economische groei en de internationale positionering van Curaçao binnen de opkomende groene economie.

**Locatie Investering:** Curaçao

**Output:**

Verwachte impact en resultaatindicatoren:

Tussen nu en 2029 wordt gestreefd naar het realiseren van de voorbereidende fasen van het waterstofwaardeketen programma, waaronder het afronden van de techno-economische haalbaarheidsstudies (2025), de pre-FEED en FEED-fase (2026–2027) en de start van de bouw van het demonstratiemodel (2028). Deze activiteiten vormen de basis voor de opschaling richting een volledige geïntegreerde waardeketen voor duurzame energie en groene derivaten.

De verwachte resultaten zijn:

- Een technische en economische onderbouwde roadmap voor offshore energieproductie en waterstofopwekking;
- Vaststelling van de ruimtelijke, juridische en financiële randvoorwaarden voor grootschalige implementatie;
- De totstandkoming van nationale en internationale partnerschappen;
- De formele start van de bouw van een pilotinstallatie of demonstratiemodel voor 2029;
- Positionering van Curaçao als strategisch knooppunt binnen de regionale waterstofeconomie.

Monitoring en evaluatie vinden plaats aan de hand van meetbare indicatoren, waaronder:

- Het tijdig behalen van de mijlpalen in het uitvoeringsplan (oplevering haalbaarheidsstudie, ondertekening samenwerkingsovereenkomsten);
- Aantal nationale en internationale investeringsverbintenissen die zijn aangegaan;
- De mate van institutionele gereedheid (wetgeving, vergunningen, governance);
- Begrote en gerealiseerde investeringen per fase (financiële voortgang);
- Aantal banen gecreëerd in uitvoerende fases;
- Impact op kennisontwikkeling en exportpotentieel van groene technologie.

Deze resultaten worden jaarlijks geëvalueerd in het kader van het nationaal energiebeleid, met rapportage aan de relevante partners en binnen de bredere monitoring van de samenwerking met Nederland.

**Urgentie:**

Zie bovenstaand.

**Nieuwe investering of vervangingsinvestering/renovatie:** Nieuwe investering

**Geschatte begindatum:** 2025

**Geschatte einddatum:** 2026

### Begroting Investering

**Totaalbedrag investering:** Cg 25.000.000

**Totaalbedrag investering 2026:** -

Investering meerjarig						
Kapitaaldienst	R2024	B2025	2026	2027	2028	2029
153005 - BOEO	-	25.000.000	-	-	-	-
<b>Totaal</b>	-	<b>25.000.000</b>	-	-	-	-

Totaalbedrag structurele kosten (Gewone dienst)	R2024	B2025	2026	2027	2028	2029
153005.4511	-	-	-	1.600.000	1.600.000	1.600.000
<b>Totaal</b>	-	-	-	<b>1.600.000</b>	<b>1.600.000</b>	<b>1.600.000</b>

## Ministerie van Economische Ontwikkeling UO Economische Ontwikkeling en Innovatie

### Informatie Investering

**Investering:** Ontwikkeling recreatiegebied Marie Pompoen

**Doel:** De ontwikkeling van de kuststrook bij Marie Pompoen. Hiermee wordt beoogd dat meer attracties worden aangeboden aan de bevolking en toeristen. Meer bedrijvigheid en daarmee economische activiteiten worden gestimuleerd, voornamelijk op locatie en de aanliggende buurten.

**Omschrijving:** Een volledig ontwikkeld recreatief gebied dat zowel gericht is op de lokale gemeenschap, voornamelijk de buurt van Marie Pompoen, alsmede op toeristen. Dit project zal een positieve bijdrage leveren aan ons toeristische product.

**Locatie Investering:** Marie Pompoen

**Output:** Het volledig ontwikkelen van het gebied door gebouwen met restaurants te bouwen en sportfaciliteiten te creëren. Marie Pompoen zal dienen als recreatiegebied voor buurtbewoners, toeristen en het volk in zijn totaliteit. (Zie projectplan en aangepaste begroting)

Nog uit te voeren: Fase 4 oostelijk gedeelte (2 restaurants, 2 duik shops, parkeerplaats, utiliteiten, "landscaping" en uitbreiding en inrichting huidig strand).

**Urgentie:** Het project is al in uitvoering en moet afgerond worden.

**Nieuwe investering of vervangingsinvestering/renovatie:** nieuwe investeringen

**Geschatte begindatum:** 2014

**Geschatte einddatum:** 2027

### Begroting Investering

**Totaalbedrag investering: Cg 24.790.000**

**Totaalbedrag investering 2026: Cg 4.500.000**

Investering meerjarig						
Kapitaaldienst	R2024	B2025	2026	2027	2028	2029
153401.4914 - UOEOI	11.990.000	5.000.000	4.500.000	3.300.000	-	-
<b>Totaal</b>	<b>11.990.000</b>	<b>5.000.000</b>	<b>4.500.000</b>	<b>3.300.000</b>	-	-

Totaalbedrag structurele kosten (Gewone dienst)	R2024	B2025	2026	2027	2028	2029
153800.4511	239.600	239.600	239.600	239.600	239.600	239.600
153401.4511	240.000	240.000	440.000	620.000	752.000	752.000
<b>Totaal</b>	<b>479.600</b>	<b>479.600</b>	<b>679.600</b>	<b>859.600</b>	<b>991.600</b>	<b>991.600</b>

## Ministerie van Economische Ontwikkeling UO Economische Ontwikkeling en Innovatie

### Informatie Investering

**Investering:** Ontwikkeling openbare ruimte Zakító

**Doel:** Het stimuleren van de verdere ontwikkeling van het gebied Zakító. Dit gebied bevat verschillende locaties met goede mogelijkheden voor recreatie en private investeringen. Het gebied moet aantrekkelijker gemaakt worden waardoor private investeringen in het gebied worden bevorderd. De overheidsinvesteringen zullen zorgdragen voor meer bedrijvigheid en de daarmee samenhangende economische activiteiten, voornamelijk op locatie en in de aanliggende buurten.

**Omschrijving:** De Raad van Ministers is bij raadsbesluit (no.18/1388) akkoord gegaan met het instellen van een werkgroep met als hoofdtak het adviseren over de ontwikkeling van het gebied en de wateren van Zakító. In de praktijk monitort en ondersteunt de werkgroep ook de totale ontwikkeling van het gebied. De Raad van Ministers is bij raadsbesluit (no.18/054892) tevens akkoord gegaan met het visiedocument Zakító waarin de uitgangspunten voor de gebiedsontwikkeling zijn opgenomen waarbij de nadruk ligt op het behoud van de authentieke waarde van het gebied en het vrijhouden van de kuststrook voor het publiek. De ontwikkeling van een zogenaamde 'Quick Win Plan' is een van de actiepunten uit het visiedocument Zakító. De

eerste quick wins zijn in 2020 van start gegaan en hebben nu al een grote positieve impact op het gebied, terwijl de resterende quick wins binnenkort worden uitgevoerd.

De ontwikkeling van het Zakitó gebied betekent een sterke impuls voor de economische ontwikkeling van Curaçao in het algemeen en de toeristische sector in het bijzonder. De ontwikkeling van het gebied zal uitstekende mogelijkheden creëren voor het stimuleren van met name lokale (kleine en middelgrote) ondernemingen. Dit project zal een positieve bijdrage leveren aan de verbetering van het toeristische product door het verbreden van het aanbod aan onder andere recreatie, sport en F&B. Verder zal de verbetering van de openbare ruimte verschillende mogelijkheden creëren om inkomsten te genereren waardoor het duurzaam in stand houden van het gebied kan worden ondersteund.

**Locatie Investing:** Zakitó

**Output:** Een volledig ontwikkeld economisch en recreatief gebied dat gericht is op zowel de lokale gemeenschap als toeristen. De fondsen zullen voornamelijk worden aangewend om de openbare ruimte specifiek het gedeelte van Koredor te verbeteren en aantrekkelijker te maken voor het verblijf in het gebied. De ontwikkeling sluit direct aan op de ontwikkelingen van het Parasasa/Piscaderagebied (de verschillende hotels en het WTC), het Rifgebied (Mangrove Park en hotels in de buurt) en Otrobanda ondersteunen deze.

**Urgentie:** Het Quick Win plan is in uitvoering. Hiermee is een initiële impuls gegeven aan de verdere ontwikkeling van het gebied. Om het ontstane momentum te behouden en ter verdere voorbereiding van het gebied voor de vestiging van potentiële private investeerders dient het visiedocument met daadkracht verder te worden geïmplementeerd, waaronder ook de verbetering van de openbare ruimte.

**Nieuwe investering of vervangingsinvestering/renovatie:** nieuwe investeringen

**Geschatte begindatum:** 2020

**Geschatte einddatum:** 2030

<b>Begroting Investing</b>						
<b>Totaalbedrag investering: Cg 29.300.000</b>			<b>Totaalbedrag investering 2026: Cg 5.000.000</b>			
<b>Investering meerjarig</b>						
<b>Kapitaaldienst</b>	<b>R2024</b>	<b>B2025</b>	<b>2026</b>	<b>2027</b>	<b>2028</b>	<b>2029</b>
153401.4914 - UOEOI	5.500.000	-	5.000.000	3.800.000	5.000.000	5.000.000
<b>Totaal</b>	<b>5.500.000</b>	<b>-</b>	<b>5.000.000</b>	<b>3.800.000</b>	<b>5.000.000</b>	<b>5.000.000</b>
<b>Totaalbedrag structurele kosten (Gewone dienst)</b>	<b>R2024</b>	<b>B2025</b>	<b>2026</b>	<b>2027</b>	<b>2028</b>	<b>2029</b>
153401.4511	72.000	72.000	244.000	644.000	844.000	1.044.000
<b>Totaal</b>	<b>72.000</b>	<b>72.000</b>	<b>244.000</b>	<b>644.000</b>	<b>844.000</b>	<b>1.044.000</b>

## Ministerie van Economische Ontwikkeling Secretaris-generaal

### **Informatie Investing**

**Investering:** Kredietverlening: lokale garantie-instrumentarium

**Doel:** Een betere functionering van de kapitaalmarkt te bewerkstelligen voor kleine en middelgrote ondernemers die niet beschikken over voldoende zekerheid om een lening te kunnen krijgen van de financiële sector.

**Omschrijving:** Met het introduceren van een garantie-instrumentarium is de overheid in staat om een bijdrage te leveren aan het realiseren van productieve projecten in de verschillende sectoren. Om dit instrument te kunnen inzetten is het oprichten van een garantiefonds van eminent belang. Het voornemen is om voornoemd fonds garant te laten staan voor maximaal 10% a 15% van het verzochte leningsbedrag. Dit impliceert dat met tientallen miljoenen een bedrag aan honderden miljoenen aan leningen verstrekt zou kunnen worden. Door dit fonds op te richten draagt de overheid op een zeer concrete wijze bij aan een tekortkoming van de kapitaalmarkt. Daarnaast beoogt de overheid met de verbetering van de functionering van de kapitaalmarkt om meer instrumenten op de kapitaalmarkt te lanceren waaronder "seed capital" en startup regeling om er een paar te noemen.

**Locatie Investing:**

**Output:** De tekortkoming op de kapitaalmarkt is verminderd door honderden miljoenen aan leningen te verstrekken aan kleine en middelgrote ondernemers die niet beschikken over voldoende zekerheid om een lening te krijgen van de financiële sector.

**Urgentie:** Naar verwachting ligt bij de commerciële banken ongeveer Cg 250 miljoen aan aanvragen voor investeringen 'op de plank' welke, na screening, bij gebruikmaking van dit instrumentarium 'los gemaakt' kan worden. Bij het verstrekken van deze investeringen zal dit een zeer benodigde impuls geven aan de lokale economie onder andere mede als gevolg van het multipliereffect.

**Nieuwe investering of vervangingsinvestering/renovatie:** Nieuwe investering

**Geschatte begindatum:** 2026

**Geschatte einddatum:** 2030

<b>Begroting Investerings</b>						
<b>Totaalbedrag investering: Cg 23.000.000</b>			<b>Totaalbedrag investering 2026: Cg 3.000.000</b>			
<b>Investerings meerjarig</b>						
<b>Kapitaaldienst</b>	<b>R2024</b>	<b>B2025</b>	<b>2026</b>	<b>2027</b>	<b>2028</b>	<b>2029</b>
153002.4955 - SGEO	-	-	3.000.000	5.000.000	5.000.000	5.000.000
<b>Totaal</b>	-	-	<b>3.000.000</b>	<b>5.000.000</b>	<b>5.000.000</b>	<b>5.000.000</b>
<b>Totaalbedrag structurele kosten (Gewone dienst)</b>						
<b>Totaalbedrag structurele kosten (Gewone dienst)</b>	<b>R2024</b>	<b>B2025</b>	<b>2026</b>	<b>2027</b>	<b>2028</b>	<b>2029</b>
153002.4511	-	-	-	120.000	320.000	520.000
<b>Totaal</b>	-	-	-	<b>120.000</b>	<b>320.000</b>	<b>520.000</b>

**Ministerie van Onderwijs, Wetenschap, Cultuur en Sport**  
**Uitvoeringsorganisatie Cultuur en Sport**

**Informatie Investering**

**Investering:** Renovatie van sportfaciliteiten

**Doel:** In het kader van het beleid van breedte- en topsport op Curaçao is het van belang dat de sportfaciliteiten zich in goede staat bevinden. In dit kader is het van belang in het Sportcentrum te Brievingat te investeren, welke onder beheer is van FDDK.

**Omschrijving:** Dit project vormt onderdeel van het optimaliseren van de sportinfrastructuur op Curaçao zowel ten behoeve van de beoefening van breedte- als topsport. In dit geval gaat het onder meer om de vernieuwing van de atletiekbaan van de Sentro Deportivo Kòrsou (SDK). Ook wordt op basis van inventarisatie en prioriteitstelling van de sportfaciliteiten geïnvesteerd in het upgraden van overige sportvelden en -banen.

**Locatie Investering:** Het sportcomplex SDK en andere sportvelden en -banen

**Output:** De sportinfrastructuur van Curaçao is zodanig verbeterd dat optimaal gebruik kan worden gemaakt van de sportfaciliteiten.

**Urgentie:** Mede in verband met de organisatie van internationale evenementen op Curaçao is het van belang dat de sportfaciliteiten (waaronder sportbanen en -velden) Curaçao waarin sport wordt beoefend, in goede staat van onderhoud zijn.

**Nieuwe investering of vervangingsinvestering/renovatie: -**

**Geschatte begindatum:** 2025

**Geschatte einddatum:** geen

**Begroting Investering**

**Totaalbedrag investering: Cg 4.335.900**

**Totaalbedrag investering 2026: Cg 1.335.900**

**Investering meerjarig**

Kapitaaldienst	R2024	B2025	2026	2027	2028	2029
A. 165300.4914			1.335.900	1.000.000	1.000.000	1.000.000
<b>Totaal</b>			<b>1.335.900</b>	<b>1.000.000</b>	<b>1.000.000</b>	<b>1.000.000</b>

**Ministerie van Onderwijs, Wetenschap, Cultuur en Sport**  
**Uitvoeringsorganisatie Onderwijs en Wetenschap**

**Informatie Investering**

**Investering:** Devices voor het onderwijs

**Doel:** In het kader van het project Digitalisering Onderwijs dat onderdeel vormt van het Plan di Mehorashon di Enseñansa worden diverse apparaten (devices) aangeschaft voor de klaslokalen en voor leerlingen.

**Omschrijving:** Dit project vormt onderdeel van het moderniseren van de onderwijsinfrastructuur en digitale transformatie van het onderwijs. Daarbij is de aanschaf en inzet van devices en het (door)ontwikkelen van applicaties van groot belang. Het betreft devices in klaslokalen zoals digiborden als devices voor de leerlingen zoals een tablet of een laptop. Dit is te zien als tweede fase, omdat in de eerste fase de docenten voorzien worden van een device.

**Locatie Investering:** De devices zijn bedoeld voor de gesubsidieerde schoolbesturen en openbaar onderwijs met hun respectievelijke scholen die (formeel) onderwijs aanbieden.

**Output:** Het onderwijs is voorzien van de nodige devices zodat voorzien kan worden in de behoefte aan modernisering van het onderwijs op Curaçao.

**Urgentie:** Het digitaliseringsbeleid van het ministerie OWCS is volop in uitvoering waardoor het niet investeren in de noodzakelijke devices tot kapitaalsvernietiging kan leiden.

**Nieuwe investering of vervangingsinvestering/renovatie: -**

**Geschatte begindatum:** 2024

**Geschatte einddatum:** 2030

**Begroting Investering**

**Totaalbedrag investering: Cg 10.250.000**

**Totaalbedrag investering 2026: Cg 4.250.000**

**Investering meerjarig**

Kapitaaldienst	R2024	B2025	2026	2027	2028	2029
A. 164901.4922	5.720.054	7.000.000	3.250.000	4.000.000	3.000.000	3.000.000
<b>Totaal</b>	<b>5.720.054</b>	<b>7.000.000</b>	<b>3.250.000</b>	<b>4.000.000</b>	<b>3.000.000</b>	<b>3.000.000</b>

## Ministerie van Onderwijs, Wetenschap, Cultuur en Sport Uitvoeringsorganisatie Onderwijs en Wetenschap

### Informatie Investing

**Investering:** Dossier Enseñansa Liber Kòrsou (ELK)

**Doel:** De primaire doelstelling van de Landsverordening gratis onderwijs (Publicatieblad 2016, nr. 34) is het garanderen dat iedere leerling op gelijke wijze toegang heeft tot deugdelijke lesmateriaal. Een bijkomend streven is om door middel van coördinatie en optimalisatie van gemeenschappelijk inkoop van lesmateriaal, schaalvoordelen te bewerkstelligen dat een kostenbesparing kan leveren en waarbij bovendien wordt bevorderd dat een eenduidige kwaliteitstandaard van het lesmateriaal kan worden aangeboden. Dit zijn belangen, die in principe door het hele onderwijswereld worden gedeeld. De regering wenst op dit gebied het voortouw te nemen. Daarbij is het zeker niet de bedoeling om inbreuk te maken op de vrijheid van onderwijs. Het staat de bijzondere scholen vrij om lesmateriaal te kiezen, welk aansluit bij het specifieke bijzondere karakter van de school uitgaande van godsdienst levensovertuiging of visie op het onderwijs. Echter de overheid zal maatregelen nemen om in samenspraak met de relevante actoren doorslaggevende keuzes te maken omtrent de methoden. Hierdoor kan efficiënter worden ingekocht en waar mogelijk ook worden bespaard. Momenteel is het aanbod van methoden ten aanzien van de diverse vakken divers en dit zal meer op elkaar worden afgestemd in de komende twee schooljaren. Relevante voorbereidingen hiertoe met diverse vakgroepen is een streefdoel van OWCS met de schoolbesturen. Voorafgaand aan de daadwerkelijke gecoördineerde inkoop van het lesmateriaal, stemt de overheid, een en ander ook af met het bijzonder onderwijs. Hierdoor vindt er aansluiting plaats bij de behoefte van de openbare scholen als ook bij die van de bijzondere scholen in het voortgezet onderwijs.

De organisatie Sentro pa Inovashon i Guia Edukashonal (SIGE) is de uitvoerende organisatie voor de overheid sinds januari 2023 met betrekking tot het dossier ELK en diverse stappen worden ondernomen om het traject inzake de lesmaterialen slagvaardiger aan te pakken.

**Omschrijving:** De organisatie Sentro pa Inovashon i Guia Edukashonal (SIGE) heeft de volledige verantwoordelijkheid op zich genomen om continuïteit te kunnen bieden ten aanzien van het dossier ELK. Als directie voerende organisatie draagt SIGE zorg voor de volgende zaken:

- Het verzorgen van relevante openbare aanbestedingen inzake de aankoop van lesmaterialen in het buitenland en lokaal;
- De lesmaterialen en de overige leermiddelen worden voor de aanvang van het schooljaar op het betreffende schooladres bezorgd;
- Bij de uitvoering van de relevante activiteiten is er sprake van een professionele en slagvaardige benadering;
- Er wordt zorggedragen voor de financiële verantwoording van de verkregen leermiddelen en relevante inhoudelijke rapportages;
- Het beheer van de lesmaterialen en overige leermiddelen wordt op een deskundige manier uitgevoerd en een applicatie is in de maak hiervoor;
- Relevante verbeterpunten worden behandeld en conform afspraken ook uitgevoerd.

**Locatie Investing:** Het lesmateriaal en overige educatieve middelen zijn bedoeld voor de gesubsidieerde schoolbesturen en hun respectievelijke scholen die binnen het voortgezet onderwijs vallen.

**Output:** Lesmaterialen en overige leermiddelen worden beschikbaar gesteld en middels een bruikleenovereenkomst worden deze beschikbaar gesteld aan de leerlingen/studenten.

Binnen dit dossier zijn de volgende resultaten belangrijk:

1. Bestelling van lesmateriaal, de verscheping van deze.
2. Inklaring van de lesmateriaal en levering op de scholen.
3. Inzet van derden voor het traject "Af- en aan scannen" van lesmateriaal (zie nadere toelichting).
4. Levering aan de betrokken groep VO-scholen.
5. Campagne dat resulteert in de bewustmaking onder jongeren/docenten om zorgvuldig met het lesmateriaal om te gaan.
6. Openbare aanbesteding is uitgevoerd, indien vereist van de overheid en alle relevante adviezen en documenten worden beschikbaar gesteld.
7. Het ontwikkelen van een beheerssysteem en de implementatie van deze voor lesmaterialen van de overheid is in de maak en testgroepen zijn geactiveerd hiervoor. De definitieve applicatie is nog niet beschikbaar (onderhandeling OWCS-dossier digitaal Onderwijs).
8. De overstap naar digitaal lesmateriaal en de implicaties hiervan voor de uitvoering van het dossier zijn nog in behandeling (pilotproject).

**Urgentie:** Wettelijke taak

**Nieuwe investering of vervangingsinvestering/renovatie:**

**Geschatte begindatum:** jaarlijks

**Geschatte einddatum:** jaarlijks

### Begroting Investing

**Totaalbedrag investering:** Cg 34.600.000

**Totaalbedrag investering 2026:** Cg 7.000.000

**Investering meerjarig**

Kapitaaldienst	R2024	B2025	2026	2027	2028	2029
B 164901.4932	4.412.875	8.000.000	6.700.000	8.800.000	12.800.000	11.800.000

<b>Totaal</b>	<b>4.412.875</b>	<b>8.000.000</b>	<b>6.700.000</b>	<b>8.800.000</b>	<b>12.800.000</b>	<b>11.800.000</b>
<b>Totaalbedrag structurele kosten (Gewone dienst)</b>	<b>R2024</b>	<b>B2025</b>	<b>2026</b>	<b>2027</b>	<b>2028</b>	<b>2029</b>
Subsidie SIGE						
<b>Totaal</b>						

## Ministerie van Onderwijs, Wetenschap, Cultuur en Sport Uitvoeringsorganisatie Cultuur en Sport

### Informatie Investing

**Investing:** Voorbereiding (en medefinanciering) voor de bouw van een nationaal theater

**Doel:** In het kader van het cultuurbeleid speelt de nationale theater een belangrijke rol als culturele podium van een land. Theater is belangrijk omdat het mensen verbindt, inlevingsvermogen stimuleert en culturele diversiteit bevordert. Door middel van theater kunnen we verhalen delen, emoties beleven en reflecteren op de wereld om ons heen. Het biedt een platform voor artistieke expressie en kan mensen inspireren om zelf creatief te worden

**Omschrijving:** Dit project vormt onderdeel van het beleid om te komen tot een eigen nationaal theater die een centrale rol moet vervullen in het kader van het cultuurbeleid. Het is met name van belang om de diversiteit van culturen en zienswijzen die er zijn te omarmen.

**Locatie Investing:** In eerste instantie betreft het de voorbereidingskosten (onder meer het opstellen van een business case en de eerste ontwerpen) waarbij de definitieve locatie van het nationaal theater nog moet worden bepaald.

**Output:** De uitgebreide plannen voor het starten met de bouw van een nationaal theater

**Urgentie:** In de plannen van de regering heeft de bouw van een nationaal theater prioriteit

**Nieuwe investering of vervangingsinvestering/renovatie:**

**Geschatte begindatum:** 2026

**Geschatte einddatum:** Nog te bepalen

### Begroting Investing

**Totaalbedrag investering: Cg 7.000.000**

**Totaalbedrag investering 2026: Cg 1.000.000**

**Investing meerjarig**

Kapitaaldienst	R2024	B2025	2026	2027	2028	2029
A. 165400.4913		500.000	1.000.000	2.000.000	2.000.000	2.000.000
B						
C						
<b>Totaal</b>		<b>500.000</b>	<b>1.000.000</b>	<b>2.000.000</b>	<b>2.000.000</b>	<b>2.000.000</b>

Totaalbedrag structurele kosten (Gewone dienst)	R2024	B2025	2026	2027	2028	2029
Afschrijvingskosten						
<b>Totaal</b>						

## Ministerie van Onderwijs, Wetenschap, Cultuur en Sport Uitvoeringsorganisatie Cultuur en Sport

### Informatie Investing

**Investing:** Renovatie van gebouwen die gebruikt worden voor sportbeoefening

**Doel:** In het kader van het beleid van breedte- en topsport op Curaçao is het van belang dat de gebouwen waarin sport wordt beoefend zich in optimale staat bevinden. In dit kader is het van belang in de Sportcentrum te Brievengat te investeren welke onder beheer is van FDDK.

**Omschrijving:** Dit project vormt onderdeel van het optimaliseren van de sportinfrastructuur op Curaçao zowel ten behoeve van de beoefening van breedtesport als topsport. In dit geval gaat het onder meer om de renovatie van de zaal Errol Rooi van de Sentro Deportivo Korsou (SDK). Ook wordt op basis van een inventarisatie en prioriteitstelling de renovatie van andere sportzalen opgepakt.

<b>Locatie Investering:</b> Het sportcomplex SDK en andere sportzalen en -faciliteiten.	
<b>Output:</b> De sportinfrastructuur van Curaçao is zodanig verbeterd dat optimaal gebruik kan worden gemaakt van de sportfaciliteiten.	
<b>Urgentie:</b> Mede in verband met de organisatie van internationale evenementen op Curaçao en voor gymnsport is het van belang dat de gebouwen op Curaçao waarin sport wordt beoefend in goede staat van onderhoud zijn.	
<b>Nieuwe investering of vervangingsinvestering/renovatie:</b>	
<b>Geschatte begindatum:</b> 2025	<b>Geschatte einddatum:</b> geen

<b>Begroting Investering</b>						
<b>Totaalbedrag investering: Cg 4.000.000</b>			<b>Totaalbedrag investering 2026: Cg 1.000.000</b>			
<b>Investering meerjarig</b>						
Kapitaaldienst	R2024	B2025	2026	2027	2028	2029
A. 165300.4913			1.000.000	1.000.000	1.000.000	1.000.000
B						
C						
<b>Totaal</b>			<b>1.000.000</b>	<b>1.000.000</b>	<b>1.000.000</b>	<b>1.000.000</b>
<b>Totaalbedrag structurele kosten (Gewone dienst)</b>						
Afschrijvingskosten	R2024	B2025	2026	2027	2028	2029
<b>Totaal</b>						

<b>Ministerie van Onderwijs, Wetenschap, Cultuur en Sport</b>	
<b>Uitvoeringsorganisatie Beleidsorganisatie</b>	
<b>Informatie Investering</b>	
<b>Investering:</b> Programma Mehorashon di Ensenansa 2023-2028	
<b>Doel:</b> De doelstelling van eerdergenoemd plan is om onder andere de onderwijsvisie van het ministerie van OWCS te bewerkstelligen.	
<b>Onderwijsvisie Curaçao</b> "Onderwijs dient het kind op een holistische wijze te vormen, waardoor het zich ontwikkelt tot een volledig gekwalificeerd individu met een gedeelde nationale identiteit en het tegelijkertijd gericht is op de wereldwijde samenleving. Op deze manier kan het individu op een autonome, verantwoordelijke en <i>constructieve wijze bijdragen aan de sociale, economische, culturele en spirituele ontwikkeling van onze samenleving.</i> "	
<b>Omschrijving:</b> Mehorashon di Enseñansa Kòrsou is een meerjarig herstelprogramma onderwijs 2023-2028. Het is een integraal en samenhangend programma van het onderwijs en omvat een aantal cruciale verbetertrajecten en -acties op de korte- middellange en lange termijn voor de aankomende 4-5 jaar (2023-2028). Het behelst tevens de 13 aanbevelingen van de Nulmeting Onderwijsbestel Curaçao samen met een aantal aanvullende thema's, in 5 kernverbeteringen en uitgaande van de "Theory of Change" welke door vertaald is in een roadmap. Dit op basis van input van meerdere stakeholders inclusief leerkrachten.	
<b>Locatie Investering:</b> Het lesmateriaal en overige educatieve middelen zijn bedoeld voor de gesubsidieerde schoolbesturen en hun respectievelijke scholen die binnen het voortgezet onderwijs vallen.	
<b>Output:</b> Hierbij gaat het om een breed scala van outputs verspreid over vijf (5) beleidsgebieden namelijk: <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Informatievoorziening en Digitalisering</li> <li>2. Onderwijsaanbod</li> <li>3. Onderwijssysteem</li> <li>4. Onderwijskwaliteit</li> <li>5. Onderwijshuisvesting</li> </ol> Voor de diverse outputs per beleidsgebied wordt verwezen naar pagina 6 van het "Programma Mehorashon di Enseñansa Kòrsou".	
<b>Urgentie:</b> Wettelijke taak	
<b>Nieuwe investering of vervangingsinvestering/renovatie:</b>	
<b>Geschatte begindatum:</b> 2023	<b>Geschatte einddatum:</b> 2028

<b>Begroting Investering</b>	
<b>Totaalbedrag investering: Cg 17.600.000</b>	<b>Totaalbedrag investering 2026: Cg 4.440.000</b>

<b>Investering meerjarig</b>						
<b>Kapitaaldienst</b>	<b>R2024</b>	<b>B2025</b>	<b>2026</b>	<b>2027</b>	<b>2028</b>	<b>2029</b>
A. 164004.4922	10.729	-	4.440.000	4.440.000	4.440.000	4.440.000
B						
C						
<b>Totaal</b>	<b>10.729</b>	<b>-</b>	<b>4.440.000</b>	<b>4.440.000</b>	<b>4.440.000</b>	<b>4.440.000</b>

## Ministerie van Sociale Ontwikkeling, Arbeid en Welzijn Sector Sociale Ontwikkeling

### Informatie Investing

#### Investering: Senioren woningen

**Doel:** In het nieuwe ouderenbeleid "toekomstbestendig Seniorenbeleid" wordt aandacht besteed aan de positie van de ouderen in de toekomst. Uitgangspunt is dat ouderen in staat moeten zijn om de regie op hun bestaan te behouden. Ouderen moeten naar vermogen kunnen participeren aan de samenleving. Dat betekent dat de ouderen in de toekomst over voldoende bestaansmogelijkheden moeten beschikken. De laatste jaren is gebleken dat ouderen in vergelijking met vroeger, actiever zijn. De overheid wilt op deze tendens inspelen en deze promoveren door de nodige voorzieningen hiervoor te creëren. Een van de voorzieningen die in dit kader opgezet zal worden is de bouw van 2 bejaarden-complex te Banda Riba. In het jaar 2024 is het terrein beschikbaar gesteld door het ministerie van VVRP.

In 2025 zal de eerste fase (vooral het samenstellen van het bestek en het organiseren en houden van een onderhandse aanbesteding) van het multifunctionele seniorencomplex te Banda Ariba worden afgewikkeld, teneinde een complex neer te zetten dat voldoet aan de hedendaagse kwaliteitseisen toegespitst op de behoeften van de senioren.

Overigens is het de bedoeling om het complex te bouwen in een omgeving waar reeds voorzieningen zoals een supermarkt, een huisartsenpraktijk op loopafstand, een apotheek en sportcentrum, aanwezig zijn. De aanwezigheid van openbaar vervoer is evenzeer een conditio sine qua non.

Deze investering past goed in het grotere beleid van het ministerie, met name het creëren van de nodige voorwaarden voor voortdurende sociale ontwikkeling wat moet leiden tot het bevorderen van de gezonde ontwikkeling van de mens, zoals het bevorderen van participatie van de ouderen in de samenleving.

#### Omschrijving:

- Het bouwrijp maken van de bouwgronden gelegen te Santa Rosa weg (voormalig gebouw Departement van Onderwijs)
- Het aanleggen van de relevante infrastructuren
- Het opstellen van een bestek, het concipiëren van de bouwtekeningen
- Het houden van openbare aanbestedingen voor de bouwwerkzaamheden
- Het uitvoeren van de bouwwerkzaamheden
- Het inrichten van het complex met de relevante voorzieningen en faciliteiten

**Locatie Investering:** Senioren woningen te Santa Rosa weg (voormalig gebouw Departement van Onderwijs)

#### Output:

Sociale seniorenwoning:

- 32 eenpersoonsstudio's (28m<sup>2</sup>)
- 4 appartementen van 1 slaapkamer (45m<sup>2</sup>)
- 4 appartementen van 2 slaapkamers (60m<sup>2</sup>)
- Gemeenschappelijke woon- en recreatievoorzieningen: overdekte (212m<sup>2</sup>) + zwembad (60m<sup>2</sup>)

Particuliere seniorenwoning:

- 2 appartementen van 1 slaapkamer (45m<sup>2</sup>)
- 8 appartementen van 2 slaapkamers (65m<sup>2</sup>)
- Gemeenschappelijke woon- en recreatievoorzieningen: overdekte (120m<sup>2</sup>)

**Urgentie:** Regeerprogramma: Beleidsdomein "Mens" adequaat voorzieningenniveau voor zorg- en hulpbehoevenden

**Nieuwe investering of vervangingsinvestering/renovatie:** Nieuwe investering

**Geschatte begindatum:** 01 januari 2026 (voorbereidingen)      **Geschatte einddatum:** 31 december 2028

### Begroting Investering

**Totaalbedrag investering: Cg 9.400.000**

**Totaalbedrag investering 2026: Cg 3.400.000**

#### Investering meerjarig

Kapitaaldienst	R2024	B2025	2026	2027	2028	2029
A 176500.4913	--	2.000.000	3.400.000	2.000.000	2.000.000	2.000.000
<b>Totaal</b>	--	<b>2.000.000</b>	<b>3.400.000</b>	<b>2.000.000</b>	<b>2.000.000</b>	<b>2.000.000</b>

Totaalbedrag structurele kosten (Gewone dienst)	R2024	B2025	2026	2027	2028	2029
B 176102.4511 (40 jr)	--	--	--	85.000	135.000	185.000
C 176102.4352 *	--	--	--	--	--	--
D 176102.4353	--	--	--	--	--	--
<b>Totaal</b>	--	--	--	<b>85.000</b>	<b>135.000</b>	<b>185.000</b>
<b>Totaalbedrag Baten</b>	<b>R2024</b>	<b>B2025</b>	<b>2026</b>	<b>2027</b>	<b>2028</b>	<b>2029</b>

X 176102. Huurgeld	-	--	--	258.000	516.000	516.000
Y						
Z						
<b>Totaal</b>	<b>-</b>	<b>--</b>	<b>--</b>	<b>258.000</b>	<b>516.000</b>	<b>516.000</b>

## Ministerie van Sociale Ontwikkeling, Arbeid en Welzijn Sector Sociale Ontwikkeling

### Informatie Investering

**Investering:** Sociale Woningen (publieke)

**Doel:** Er is nog steeds een grote vraag naar sociale woningen; een totaal van om en nabij 8.000 burgers staat ingeschreven in het bestand van FKP en wacht op een sociale woning. In het kader hiervan is vanaf het jaar 2022 een aanvang gemaakt met de voorbereidingen en is in 2023 gestart met de bouw van sociale woningen met het doel de woningnood te verlichten. In 2024 is het project sociale woningbouw voortgezet. Dit project wordt ook in het jaar 2025 worden voortgezet. Het ministerie van VVRP zal binnenkort starten met het project "Mi Kas Awor". De bedoeling is dat het ministerie van SOAW ook deel uitmaakt van dit project. Het betreft een project waarbij woningzoekenden in aanmerking kunnen komen een huis te kopen via een hypotheek. De eerste 7 jaar wordt het project gefinancierd en gesubsidieerd door de overheid. Vanaf het 8<sup>e</sup> jaar zal de koper de aflossing van de hypotheek zelf moeten betalen. Gelet op de financiële daadkracht van de on- en minvermogenen zal het moeilijk zijn om vanaf het 8<sup>e</sup> jaar zelf zorg te dragen voor de aflossing van de hypotheek en het onderhoud van de woning. Dit project is meer bestemd voor woningzoekenden die over een nettosalaris van minimum Cg 3.000 genieten. Op grond hiervan wordt het project "sociale woningbouw" ook in het jaar 2026 voortgezet worden. Met de bouw van 50 sociale woningen van 2 tot 3 slaapkamers in Fortuna Ariba en Zapateer.

Deze investeringen passen goed in het grotere beleid van het ministerie, vooral het creëren van de nodige voorwaarden voor voortdurende sociale ontwikkeling wat moet leiden tot het bevorderen van de gezonde ontwikkeling van de mens. Het budget voor het jaar 2026 bedraagt Cg 5.000.000

**Omschrijving:**

**Sociale publieke woningen**

- Het bouwrijp maken van de bouwgronden
- Het aanleggen van de relevante infrastructuren
- Het opstellen van een bestek, het concipiëren van de bouwtekeningen
- Het houden van openbare aanbestedingen voor de bouwwerkzaamheden
- Het uitvoeren van de bouwwerkzaamheden

**Locatie Investering:** Bouwen sociale woningen te Fortuna Ariba en Zapateer

**Output: Sociale publieke woningen**

Budget voor het jaar 2026 is Cg 5.000.000

Bouwkosten per/woning bedragen maximum Cg 120.000; per jaar worden ± 41 woningen gebouwd

**Urgentie:** Regeerprogramma: Beleidsdomein "Wijk" verbeterde sociale infrastructuur, buurtparticipatie en leefbaarheid in de wijk en omgeving

**Nieuwe investering of vervangingsinvestering/renovatie:** Nieuwe investering

**Geschatte begindatum:** 01 jan 2026 (voorbereidingen)

**Geschatte einddatum:** 31 december 2029

### Begroting Investering

**Totaalbedrag investering:** Cg 20.880.000

**Totaalbedrag investering 2026:** Cg 5.000.000

**Investering meerjarig**

Kapitaaldienst	R2024	B2025	2026	2027	2028	2029
A 176102.4912	--	6.000.000	5.000.000	5.260.000	5.310.000	5.310.000
<b>Totaal</b>	<b>--</b>	<b>6.000.000</b>	<b>5.000.000</b>	<b>5.260.000</b>	<b>5.310.000</b>	<b>5.310.000</b>

Totaalbedrag structurele kosten (Gewone dienst)	R2024	B2025	2026	2027	2028	2029
B 176102.4511 (40 jr)	-	325.000	-	125.000	256.500	389.250
C 176102.4352 *	-	-	-	-	-	-
D 176102.4353	-	-	-	-	-	-
<b>Totaal</b>	<b>-</b>	<b>325.000</b>	<b>-</b>	<b>125.000</b>	<b>256.500</b>	<b>389.250</b>
Totaalbedrag baten	R2024	B2025	2026	2027	2028	2029
X 176102. Huurgeld	--	12.000	24.000	36.000	48.000	60.000

<b>Totaal</b>	-	12.000	24.000	36.000	48.000	60.000

## Ministerie van Sociale Ontwikkeling, Arbeid en Welzijn Sector Sociale Ontwikkeling

### Informatie Investing

#### Investering: Wijkontwikkeling – Renovatie van buurtcentra die eigendom zijn van het land

**Doel:** Het streven van de Sector Sociale Ontwikkeling (SO) is het ontwikkelen van sociale cohesie en integratie onder de bevolkingsgroepen in de samenleving. Dit streven is haalbaar indien inhoud wordt gegeven aan het begrip “integrale wijkontwikkeling”. Een belangrijk element die hierbij een rol speelt is een buurtcentrum. Een buurtcentrum dient zodanig ingericht te worden zodat deze als een multifunctionele wijk- en ontmoetingscentrum voor de buurtbewoners gaat functioneren waar educatie, publieke dienstverlening, sociaalmaatschappelijke begeleiding, recreatie, leefbaarheid en veiligheid, centraal staan.

Gelet op de staat van de huidige buurtcentra die eigendom zijn van het land, zullen de buurtcentra waarvan de gebouwen een grote opknappbeurt nodig hebben verbouwd worden tot multifunctionele centra. Deze verbouwingen vinden planmatig plaats.

In het jaar 2020 zijn de eerste drie (3) buurtcentra gerenoveerd en opgeleverd. Momenteel staan drie nieuwe buurtcentra gepland om gerenoveerd te worden. De bouwtekeningen en de -bestekken van deze drie buurtcentra zijn reeds klaar.

In 2027 wordt een openbare aanbesteding gehouden voor het aantrekken van een of meerdere aannemersbedrijven die zorg moeten dragen voor de uitvoering van de geplande bouwwerkzaamheden voor de drie bovengenoemde buurtcentra. Het streven is om eind van het jaar 2026 te starten met de voorbereiding voor uitvoering van de bouwwerkzaamheden en deze in het jaar 2029 af te ronden.

In 2027 zal gestart worden met het maken van opnames, bouwtekeningen en – bestekken als voorbereiding op de renovatie van drie nieuwe buurtcentra. Vervolgens zal in 2027 een openbare aanbesteding gehouden worden om een of meerdere aannemersbedrijven aan te trekken ter uitvoering van de bouwwerkzaamheden ter zake. De bedoeling is om de komende jaren alle buurtcentra die eigendom zijn van het land stelselmatig te laten verbouwen tot multifunctionele centra.

Deze investeringen passen goed in het grotere beleid van het ministerie, vooral het creëren van de nodige voorwaarden voor voortdurende sociale ontwikkeling wat moet leiden tot het bevorderen van de gezonde ontwikkeling van de mens en de wijk, zoals het bevorderen van participatie, sociale cohesie en bemiddelingscultuur in buurten en wijken. Thans ligt een conceptbeleid Integrale Wijkontwikkeling op tafel. Aan de hand van dit beleid is het streven om middels verschillende projecten, programma’s te realiseren ter bestrijding van uitsluiting en sociale isolatie.

#### Omschrijving:

- Het opstellen van een bestek, het concipiëren van de bouwtekeningen
- Het houden van openbare aanbestedingen voor de bouwwerkzaamheden
- Het uitvoeren van de bouwwerkzaamheden
- Het inrichten van de buurtcentra met de relevante voorzieningen en faciliteiten

#### Locatie Investering: Renovatie van alle buurtcentra die eigendom zijn van het land

**Output:** Diverse gerenoveerde buurtcentra die voorzien zijn van relevante faciliteiten en voorzieningen die fungeren als multifunctioneel centra ten behoeve van de wijk of wijkbewoners

**Urgentie:** Regeerprogramma: Beleidsdomein “Wijk” verbeterde sociale infrastructuur, buurtparticipatie en leefbaarheid in de wijk en omgeving

**Nieuwe investering of vervangingsinvestering/renovatie:** Nieuwe investering

**Geschatte begindatum:** 2027

**Geschatte einddatum:** 31 december 2029

### Begroting Investing

**Totaalbedrag investering: Cg 4.000.000**

**Totaalbedrag investering 2027: Cg 2.000.000**

#### Investering meerjarig

Kapitaaldienst	R2024	B2025	2026	2027	2028	2029
A 176102.4913 (25jr)	--	2.000.000	--	2.000.000	2.000.000	2.000.000
	--	--	--	-	-	-
<b>Totaal</b>	--	2.000.000	--	2.000.000	2.000.000	2.000.000

Totaalbedrag structurele kosten (Gewone dienst)	R2024	B2025	2026	2027	2028	2029
D 176102.4511 (40 jr)	-	--	--	--	80.000	160.000
E 176102.4352 *	-	--	--	--	20.000	40.000
F 176102.4353	-	--	--	--	10.000	10.000
G 176102.4357(Overig)	-	--	--	--	--	--
<b>Totaal</b>	-	--	--	--	<b>110.000</b>	<b>210.000</b>

## 18 Ministerie van Gezondheid, Milieu en Natuur

### Informatie Investering

**Investering:** Upgrade onderhoud dammen

**Doel:** Structureel onderhouden en upgraden van circa 1300 dammen op Curaçao.

**Omschrijving:** De overheid van Curaçao draagt zorg voor het algemene beheer van water, waaronder grond-, oppervlakte-, gezuiverd-, drink-, en regenwater. De dammen zijn essentieel voor het beheren van zowel het oppervlaktewater als het grondwater, doordat zij de infrastructuur vormen om oppervlaktewater te conserveren en daarbij door infiltratie het grondwaterpeil in stand te houden.

Het onderhoud en upgraden van dammen is heel belangrijk en speelt verder een belangrijke rol bij:

- toename van het grondwaterniveau;
- tijdelijke toename van het putwaterniveau (daarbij het verlagen van de saliniteit van het putwater);
- het tot stand komen van ecologische zones, waarin flora en fauna zich kunnen ontwikkelen en verduurzamen;
- watertransport kosten verminderen en het verminderen van wateroverlast in de bebouwde omgeving;
- het voorkomen van vervuiling van de koraalriffen.

Er zijn verschillende factoren die in acht genomen dienen te worden alvorens werkzaamheden aan dammen uit te voeren.

Factoren zoals:

- de staat van de dam;
- welke soort dam;
- de hoogte, lengte en breedte van de dam;
- de aard van de schade (dam beneden de originele hoogte, gebroken dam of lekkende dam);
- toegang tot de dam;
- locatie van de dam;
- de benodigde apparatuur.

Op Curaçao is een totaal van circa 1300 dammen geregistreerd, waarvan het jaarlijks lukt een beperkt aantal te repareren; dit is een indicatie die MNB heeft. Er blijven namelijk altijd dammen over die onderhoud nodig hebben. Het onderhouden, upgraden dient bij voorkeur tussen februari en oktober plaats te vinden voor de regenperiode begint.

**Locatie Investering:** Circa 1300 dammen

**Output:** Het realiseren van een gezonder milieu voor mens, plant en dier.

**Urgentie:** Regeerprogramma

**Nieuwe investering of vervangingsinvestering/renovatie:** Nieuwe investering

**Geschatte begindatum:** On going proces

**Geschatte einddatum:** On going proces

### Begroting Investering

**Totaalbedrag investering: Jaarlijks minimaal Cg 1.000.000**

**Totaalbedrag investering 2023: Cg 523.293**

**Investering meerjarig**

Kapitaaldienst	R2024	B2025	2026	2027	2028	2029
A 187601-4914 Andere bouwstructuren	523.293	1.500.000	1.500.000	1.500.000	1.500.000	1.500.000
<b>Totaal</b>	<b>523.293</b>	<b>1.500.000</b>	<b>1.500.000</b>	<b>1.500.000</b>	<b>1.500.000</b>	<b>1.500.000</b>

## 18 Ministerie van Gezondheid, Milieu en Natuur

### Informatie Investering

**Investering:** Upgrade onderhoud publieke stranden

**Doel:** Structureel onderhouden en upgraden van primaire 8 publieke stranden van Curaçao voor recreatie van lokalen en toeristen

**Omschrijving:** In het Samenwerkingsprotocol tussen het ministerie van Verkeer, Vervoer en Ruimtelijke Planning en het ministerie van Gezondheid, Milieu en Natuur getekend op 29 december 2023 is overeengekomen dat de minister van Verkeer, Vervoer en Ruimtelijke Planning zijn bij landsverordening geattribueerde beheerstaken aan de minister voor Gezondheid, Milieu en Natuur, belast met de sector Landbouw, Milieu en Natuur uitbesteedt.

Diverse stranden, dienen minimaal 2 keer per jaar onderhouden en upgrade te worden. Het gaat hierbij om strand faciliteiten waaronder palapa's, toiletten, douchecabines, carbon bakken. De stranden zullen in slechte staat verkeren als deze niet

periodiek worden onderhouden. Extra investeringen voor herstel na onweer worden ook ten laste van deze begrotingspost gaan. Echter zijn deze kosten die een verband hebben met natuurrampen moeilijk in te schatten.

**Locatie Investering:** Alle publieke stranden

**Output:** Het realiseren van een gezonder milieu voor mens, plant en dier.

**Urgentie:** Regeerprogramma

**Nieuwe investering of vervangingsinvestering/renovatie:** Nieuwe investering/ renovatie

**Geschatte begindatum:** 2024

**Geschatte einddatum:** "On going" proces

### Begroting Investering

**Totaalbedrag investering:** Jaarlijks minimaal Cg 1.000.000

**Totaalbedrag investering 2026:** Cg 1.500.000

#### Investering meerjarig

Kapitaaldienst	R2024	B2025	2026	2027	2028	2029
A 187601-4914 Andere bouwstructuren	855.033	1.000.000	1.500.000	1.500.000	1.500.000	1.500.000
B						
C						
<b>Totaal</b>	<b>855.033</b>	<b>1.000.000</b>	<b>1.500.000</b>	<b>1.500.000</b>	<b>1.500.000</b>	<b>1.500.000</b>

## 19 Ministerie van Financiën Belastingdienst en Douane

### Informatie Investering

**Investering:** Optimalisatie en Modernisering Belastingdienst en Douane

**Doel:** De regering heeft op 18 januari 2023 het hervormingsplan inzake Optimalisering en modernisering Belastingdienst vastgesteld.

Naast het herinrichten van een robuust belastingstelsel is het doel een adequate ingerichte belastingdienst te realiseren. Om tot een adequate ingerichte belastingdienst te komen moet eerst inzichtelijk gemaakt worden wat de staat van de organisatie op dit moment is. De huidige inrichting van de Belastingdienst is aan de hand van een quick assessment in kaart gebracht. Deze quick assessment is uitgevoerd door een team bestaande uit medewerkers van SOAB, ministerie van Financiën Curaçao en medewerkers van de Belastingdienst van de BES (Bonaire, Sint-Eustatius en Saba). Het assessment is uitgevoerd met behulp van Tax Administration Diagnostic Assessment Tool (TADAT) van het IMF. Dat assessment is eind 2022 afgerond.

Dit hervormingsplan beschrijft dat de Belastingdienst geoptimaliseerd en gemoderniseerd kan worden vanuit 5 uitgangspunten.

De uitgangspunten zijn:

- Integratie en zelfstandigheid realiseren
- Een prestatie gedreven organisatie
- Externe communicatie – Burgers en bedrijven centraal
- Continue verandermanagement
- Optimaliseren ICT

Verhoogde doelmatig- en doeltreffendheid in de uitgevoerde belastingwetgeving en retributie.

**Omschrijving:** Optimalisatie en Modernisering van de Belastingdienst en Douane. De randvoorwaarden voor de modernisering en optimalisering van de belastingdienst en douane omvatten onder andere de noodzaak voor up-to-date technologische infrastructuur, naleving van wettelijke vereisten, voldoende personeelscapaciteit, sterke beveiligingsmaatregelen, beschikbare financiële middelen en actieve betrokkenheid van belanghebbenden bij het implementatieproces. Verhuizing Verbeterproject Online Portaal en Functionaliteit Online diensten

**Locatie Investering:** Alle organisaties die deel maken van de diensten: 1) NBC Inspectie den Belastingen, 2) NBC Landsontvanger en 3) Douane

**Output:** Een goed geïmplementeerd hervormingsplan met up to date, beter functionerende diensten als resultaat

**Urgentie:** Regeerprogramma

**Nieuwe investering of vervangingsinvestering/renovatie:** Nieuwe investering/ renovatie

**Geschatte begindatum:** januari 2024

**Geschatte einddatum:** december 2028

### Begroting Investering

**Totaalbedrag investering: Cg 4.225.000**

**Totaalbedrag investering 2026: Cg 2.012.500**

**Investering meerjarig**

Kapitaaldienst	R2024	B2025	2026	2027	2028	2029
199106.4922 - NBC Inspectie der Belastingen	-	2.012.500	2.012.500	100.000	100.000	-
199000.4932/4922	24.094.219	7.000.000	8.300.000	4.000.000	4.500.000	-
<b>Totaal</b>	<b>24.094.219</b>	<b>9.012.500</b>	<b>10.312.500</b>	<b>4.100.000</b>	<b>4.600.000</b>	<b>-</b>

## 19 Ministerie van Financiën NBC- Landsontvanger

### Informatie Investering

**Investering:** Aanschaf kentekenplaten

**Doel:** Het vervangen van het kentekenbestand door middel van de aanschaf van nieuwe kentekenplaten is noodzakelijk vanwege verschillende redenen. Allereerst zijn de huidige kentekenplaten sinds 2009 in gebruik, wat betekent dat ze mogelijk versleten zijn door gebruik en blootstelling aan de elementen. Het vervangen van de kentekenplaten zorgt ervoor dat voertuigen weer worden voorzien van nieuwe, goed leesbare platen die voldoen aan de recente normen en specificaties.

Daarnaast is het bestaande kentekenbestand sterk vervuild, wat kan leiden tot problemen bij het identificeren van voertuigen, vooral in geval van overtredingen, controle of bij verlies van kentekenplaten. Door een nieuw kentekenbestand aan te schaffen

en te implementeren, kunnen deze problemen worden verminderd of opgelost, wat bijdraagt aan een efficiëntere en nauwkeurigere voertuigregistratie en -identificatie.

Het tijdig vervangen van de kentekenplaten en het vernieuwen van het kentekenbestand zorgt dus niet alleen voor betere zichtbaarheid en naleving van voertuigidentificatie, maar ook voor een verhoogde operationele efficiëntie en naleving van regelgeving binnen het transport- en veiligheidsdomein.

**Omschrijving:** Openbare Aanbesteding voor vervangen kentekenplaten in het jaar 2026

De randvoorwaarden voor de aanschaf van nieuwe kentekenplaten omvatten:

- Naleving van wettelijke normen en voorschriften voor kentekenplaten.
- Technische geschiktheid voor diverse voertuigtypen.
- Implementatie van adequate beveiligingskenmerken.
- Beschikbaarheid van budgettaire middelen.
- Integratie met bestaande systemen voor voertuigregistratie.

Effectief projectmanagement voor planning en implementatie binnen gestelde termijnen.

**Locatie Investering:** Curaçao (infrastructuur).

**Output:** het opstellen van een nauwkeurigere voertuigregistratie en voertuigenidentificatie waarbij de nieuwe kentekenplaten voldoen aan de recente normen en specificaties.

**Urgentie:** Regeerprogramma

**Nieuwe investering of vervangingsinvestering/renovatie:** Nieuwe investering/ renovatie

**Geschatte begindatum:** mei 2025

**Geschatte einddatum:** december 2028

## Begroting Investering

**Totaalbedrag investering:** Cg 2.200.000

**Totaalbedrag investering 2026:** -

**Investering meerjarig**

Kapitaaldienst	R2024	B2025	2026	2027	2028	2029
199107.4922 - NBC Ontvanger	-	2.200.000	-	-	-	-
<b>Totaal</b>	-	2.200.000	-	-	-	-

## 19 Ministerie van Financiën

### Sector Financieel Beleid en Begrotingsbeheer

#### Informatie Investering

**Investering:** Aanschaf nieuw financieel systeem voor het land

**Doel:** De aanschaf van een nieuw financieel systeem is urgent, omdat het huidige systeem niet langer zal worden onderhouden door de leverancier. Dit betekent dat er geen technische ondersteuning meer beschikbaar is, waardoor het systeem kwetsbaar is voor storingen en technische problemen. Het ontbreken van ondersteuning kan de dagelijkse financiële operaties van de overheid ernstig verstoren, met negatieve gevolgen voor de stabiliteit en betrouwbaarheid van het financieel beheer.

Een nieuw financieel systeem zal niet alleen deze kritieke ondersteuning bieden, maar ook een groot deel van de bestaande tekortkomingen in het financieel beheer aanpakken. Door processen te automatiseren en te digitaliseren, kan het systeem de efficiëntie verhogen en de kans op menselijke fouten verminderen. Automatisering maakt nauwkeurigere en tijdigere financiële rapportages mogelijk, wat essentieel is voor effectief financieel beheer.

Daarnaast zal het nieuwe systeem beter inzicht moeten bieden in de uitputting van budgetten en financiële rapportages, wat de transparantie en verantwoording verbetert. Dit helpt de overheid om beter te plannen en middelen efficiënter te alloceren. Een robuust financieel systeem ondersteunt ook de controlerende taak van de Staten, wat essentieel is voor een goed bestuur en verantwoording.

Verder zullen interne procedures worden gestroomlijnd en de besluitvorming binnen de overheid worden verbeterd, wat leidt tot een efficiëntere werking van de overheid. Beter financiële inzicht en efficiëntere processen resulteren in verbeterde dienstverlening aan burgers en bedrijven.

Een betrouwbaar financieel systeem herstelt bovendien het vertrouwen van investeerders en andere belanghebbenden in de economische stabiliteit van het land, wat essentieel is voor duurzame economische groei. Daarom is de aanschaf van een nieuw financieel systeem niet alleen noodzakelijk vanwege het gebrek aan ondersteuning voor het huidige systeem, maar ook om de vele tekortkomingen in het financieel beheer aan te pakken.

**Omschrijving:** Aanschaf nieuw financieel systeem voor het land. De randvoorwaarden voor de aanschaf van een nieuw financieel systeem omvatten de specifieke vereisten en omstandigheden die essentieel zijn voor een succesvolle implementatie. Hierbij wordt gekeken naar functionele eisen zoals boekhouding, rapportage en budgetbeheer, technische specificaties zoals

integratiecapaciteiten en beveiligingsmaatregelen, budgettaire grenzen, gebruikersbehoeften zoals gebruiksvriendelijkheid en training, beschikbaarheid van ondersteuning en service van de leverancier, en eventuele wettelijke of regelgevende vereisten.	
<b>Locatie Investering:</b> Organisaties binnen de overheid die gebruik maken van het nieuw financieel systeem.	
<b>Output:</b> Een nieuw modern financieel systeem zonder tekortkomingen.	
<b>Urgentie:</b> Regeerprogramma	
<b>Nieuwe investering of vervangingsinvestering/renovatie:</b> Nieuwe investering/ renovatie	
<b>Geschatte begindatum:</b> januari 2025	<b>Geschatte einddatum:</b> december 2027

Begroting Investering						
Totaalbedrag investering: Cg 8.000.000			Totaalbedrag investering 2026: Cg 2.000.000			
Investering meerjarig						
Kapitaaldienst	R2024	B2025	2026	2027	2028	2029
199006.4922 - SFBB	-	2.000.000	4.000.000	2.000.000		-
<b>Totaal</b>	<b>-</b>	<b>2.000.000</b>	<b>4.000.000</b>	<b>2.000.000</b>		<b>-</b>

19 Ministerie van Financiën	
Sector Financieel Beleid en Begrotingsbeheer	
Informatie Investering	
<b>Investering:</b> Renovatie Pietermaai 17	
<p><b>Doel:</b> Het gebouw te Pietermaai 17 verkeert in een staat die dringend groot onderhoud en verbouwing vereist. De noodzaak hiervoor komt voort uit meerdere factoren. Ten eerste, het gebouw brokkelt aan de buitenkant af, wat niet alleen de esthetiek schaadt maar ook de structurele integriteit in gevaar brengt. Daarnaast moeten de ramen worden onderhouden om de veiligheid en energie-efficiëntie te waarborgen. Het huidige aircosysteem functioneert niet naar behoren en moet worden vervangen om een comfortabele werkomgeving te creëren. Ook het plafond vertoont gebreken die aangepakt moeten worden om verdere schade en mogelijke veiligheidsrisico's te voorkomen.</p> <p>Een belangrijke reden voor de verbouwing is om het gebouw beter af te stemmen op de behoeften van de huidige formatie en bezetting van de sector Financieel Beleid en Begrotingsbeheer. De interne indeling en inrichting zijn verouderd en voldoen niet meer aan de eisen van een moderne, efficiënte werkomgeving. Een herinrichting is noodzakelijk om de werkruimtes functioneler en aangenamer te maken, wat bijdraagt aan een betere productiviteit en werktevredenheid van het personeel.</p> <p>Samenvattend, de verbouwing en het groot onderhoud van het gebouw te Pietermaai 17 zijn essentieel om de structurele integriteit te herstellen, de werkomstandigheden te verbeteren en het gebouw geschikt te maken voor de huidige en toekomstige behoeften van de sector Financieel Beleid en Begrotingsbeheer.</p>	
<p><b>Omschrijving:</b> Renovatie van het gebouw te Pietermaai 17. De randvoorwaarden voor de renovatie van Pietermaai 17 omvatten specifieke aspecten die van cruciaal belang zijn voor het succes van het project. Allereerst is voldoende capaciteit op het eiland voor bouwvakkers essentieel. Dit betekent dat genoeg gekwalificeerd personeel beschikbaar moet zijn om het werk uit te voeren volgens de vereiste normen en planning.</p> <p>Daarnaast is tijdige verkrijging van materiaal een kritische factor, gezien het feit dat alle benodigde materialen vanuit het buitenland moeten worden geïmporteerd. Het tijdig beschikbaar hebben van materiaal zoals bouwmaterialen, apparatuur en specialistische componenten is van groot belang om vertragingen in het renovatieproces te voorkomen.</p>	
<b>Locatie Investering:</b> Pietermaai 17	
<b>Output:</b> Een modern en praktisch gebouw dat voldoet aan de huidige en toekomstige behoeften van de sector Financieel Beleid en Begrotingsbeheer.	
<b>Urgentie:</b> Regeerprogramma	
<b>Nieuwe investering of vervangingsinvestering/renovatie:</b> Nieuwe investering/ renovatie	
<b>Geschatte begindatum:</b> januari 2025	<b>Geschatte einddatum:</b> december 2028

Begroting Investering						
Totaalbedrag investering: Cg 23.819.356			Totaalbedrag investering 2026: Cg 6.000.000			
Investering meerjarig						
Kapitaaldienst	R2024	B2025	2026	2027	2028	2029
199006.4913 - SFBB	10.356	6.000.000	2.000.000	2.100.000	8.837.000	4.872.000
<b>Totaal</b>	<b>10.356</b>	<b>6.000.000</b>	<b>2.000.000</b>	<b>2.100.000</b>	<b>8.837.000</b>	<b>4872.000</b>

**19 Ministerie van Financiën**  
**Onvoorziene uitgaven**

**Informatie Investering**

**Investering:** Onvoorzien Overheidsbreed

**Doel:** Kredieten in geval zich omstandigheden voordoen die niet te voorzien zijn.

**Omschrijving:** Onvoorzien

**Locatie Investering:** Mogelijke locaties zijn nog niet bekend gezien het hier gaat om onverwachte situaties die nog plaats moeten vinden.

**Output:** Het overheidsbreed kunnen dekken van onvoorziene kosten zonder dat deze grote gevolgen hebben op de begrotingen van de verschillende ministeries.

**Urgentie:** Regeerprogramma

**Nieuwe investering of vervangingsinvestering/renovatie:** Nieuwe investering/ renovatie

**Geschatte begindatum:** januari 2025

**Geschatte einddatum:** december 2029

**Begroting Investering**

**Totaalbedrag investering: Cg 40.000.000**

**Totaalbedrag investering 2026: Cg 10.000.000**

**Investering meerjarig**

Kapitaaldienst	R2024	B2025	2026	2027	2028	2029
199501.4921 Onvoorziene Uitgaven	-	-	10.000.000	10.000.000	10.000.000	10.000.000
<b>Totaal</b>	-	-	<b>10.000.000</b>	<b>10.000.000</b>	<b>10.000.000</b>	<b>10.000.000</b>

## Toelichting Artikel 2

Gezien het complexe karakter van de openbare financiën en rekening houdende met een adequaat, modern en geïntegreerd financieel beleid en beheer, is het van groot belang dat tijdig en adequaat ingespeeld kan worden op marktomstandigheden. Dit verklaart de keuze voor deze financieringsconstructie.

Artikel 87 van de Staatsregeling bepaalt dat geldleningen ten name en ten laste van het land niet kunnen worden aangegaan dan bij of krachtens landsverordening.

In uitvoering hiervan wordt in artikel 2 van de onderhavige landsverordening het leningenplafond bepaald. Het leningenplafond is het maximumbedrag dat de overheid aan leningen mag hebben uitstaan. Dit leningenplafond is bedoeld ter dekking van de financieringstekorten die kunnen ontstaan bij de uitvoering van de overheidsbegrotingen, zowel voor wat betreft de Begroting 2026 als voor wat betreft het voorgaande jaar. Voor het jaar 2026 bedraagt dit leningenplafond Cg 3.754.726.300. Dit is Cg 60 miljoen hoger dan het schuldbedrag dat eind 2026 wordt verwacht. Deze ruimte is onder meer bedoeld om tijdelijk, door schatkistpromessen uit te geven, het hoofd te kunnen bieden aan:

- Concentratie van verplichtingen in een korte periode waardoor tijdelijk, vooruitlopend op het innen van de reguliere middelen, in de liquiditeitsdekking daarvan wordt voorzien. Zo kan het voorkomen dat verplichtingen aan het begin van de maand dienen te worden voldaan, terwijl de ontvangsten pas later (bijvoorbeeld medio van de maand) worden geïnd. Om opbouw van betalingsachterstanden te voorkomen dient ruimte ingebouwd te worden om een dergelijke liquiditeitssituatie te overbruggen;
- Onvoorziene situaties in de liquiditeit stroom. Zo kan het voorkomen dat door onvoorziene omstandigheden de inkomsten afwijken van het reguliere patroon waardoor het noodzakelijk wordt een tijdelijk beroep te doen op de kapitaalmarkt. Om opbouw van betalingsachterstanden te voorkomen dient ruimte ingebouwd te worden een dergelijke liquiditeitssituatie te overbruggen.

Voor het bepalen van het leningenplafond wordt uitgegaan van de hoogste van de twee: de geraamde schuldpositie aan het begin van het dienstjaar waar de begroting betrekking op heeft en de geraamde schuldpositie aan het eind van het dienstjaar.

Geldleningen kunnen eveneens worden aangegaan in de vorm van obligatieleningen. De overheid zal in de periode 2026 - 2029 vooralsnog geen obligatieleningen uitgeven ter financiering van haar kapitaaluitgaven.

De concrete voorwaarden van uitgifte van schatkistpapier dienen te passen binnen het algemene financieringskader dat is aangegeven in de Nota van Financiën.

Tevens is in de Nota van Financiën het effectieve rentepercentage genormeerd zodat van het daarin vermelde alleen kan worden afgeweken als dat voor de overheid financieel voordelig

is. Daardoor zal slechts, indien de voorwaarden binnen het daarin vervatte kader passen of voordeliger zijn dan dat kader, schatkistpapier zonder afzonderlijke voorafgaande instemming van de Staten mogelijk zijn. Andere afwijkingen moeten bij landsverordening geschieden.

De minister van Financiën,





GUBIÈRNU DI KÒRSOU

